

BK

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ - Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ - Α. ΒΡΑΝΟΥΣΗ
Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ - Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ - Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1969

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΘ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ - ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΕΘΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΕΩΣ

18404

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Σ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ — Σ. ΔΟΥΦΕΞΗ
Λ. ΒΡΑΝΟΥΣΗ — Β. ΣΦΥΡΟΕΡΑ
Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΥ — Κ. ΡΩΜΑΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

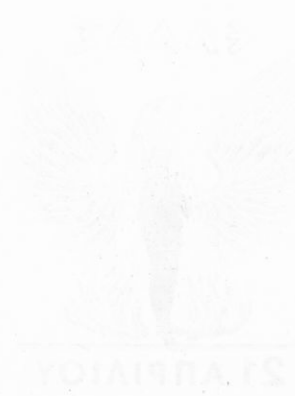
Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1969

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΤΑΠΕΙΝΟΥ

Κύριε, σάν ήρθεν ή βραδιά, σοῦ λέω τήν προσευχή μου.
 Ἄλλη ψυχὴ δὲν ἔβλαψα στὸν κόσμο ἀπ' τὴ δική μου.
 Ἐκεῖνοι, ποῦ μὲ πλήγωσαν, ἦταν ἀγαπημένοι.
 Τὴν πίκρα μου τὴ βάστηξα. Μοῦ δίνεις καὶ τὴν ξένη.

Δὲν ἔχω δόξα. Εἶν' ἤσυχα τὰ ἔργα, ποῦ ἔχω πράξει.
 Ἄκουσα τὴ γλυκεῖα βροχή. Τὴ δύσι ἔχω κοιτάξει.
 Ἐδωκα στὰ παιδιά χαρές, σὲ σκύλους λίγο χάδι.
 Ζευγάδες καλησπέρισα, ποῦ γύριζαν τὸ βράδυ.

Τώρα δὲν ἔχω τίποτα νὰ διώξω ἢ νὰ κρατήσω.
 Δὲν περιμένω ἀνταμοιβή. Πολύ ἔναι τέτοια ἐλπίδα.
 Εὐδόκησε ν' ἀφανιστῶ, χωρὶς νὰ ξαναζήσω . . .
 Σ' εὐχαριστῶ γιὰ τὰ βουνὰ καὶ γιὰ τοὺς κάμπους ποῦ εἶδα.

« Θεῖα Δῶρα »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

2. Ο ΙΗΣΟΥΣ ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΩΝ

Τὰ σπιτάκια τῆς Ναζαρέτ, « σὰ φύχτα μαργαριτάρια σὲ σμαραγδένιο χωνὶ σκορπισμένα », ἔφεγγαν κάτασπρα στὶς πλαγιὲς τοῦ βουνοῦ ἀνάμεσα σὲ φουντωτὰ περιβόλια ὄλο σκιές, πορτοκαλιές, δράνες καὶ ροδιές. Οἱ Ἑβραῖοι τὴν ἔλεγαν « Λαμπάν », τὸ ἀσπροχώρι, καὶ ἄλλοι « Λουλούδι τῆς Γαλιλαίας ».

Ἐκεῖ μεγάλωσε ὁ Ἰησοῦς.

Ἡ ζωὴ του ἦταν σάν τὴ ζωὴ ὄλων τῶν παιδιῶν τῆς Γαλιλαίας.

Γράμματα πολλὰ δὲ μάθαιναν ὁ ραββῖνος (δάσκαλος) τοῦ χωριοῦ τοὺς μάθαινε νὰ διαβάζουν τὴ Γραφή καὶ τὸ Νόμο τοῦ Μωυσῆ καὶ τὸ πολὺ - πολὺ νὰ γράφουν.

Ἀναθρεμμένοι σάν ὅλα τὰ παιδιά τῆς Γαλιλαίας, μαθαίνοντας τὰ ἴδια μαθήματα καὶ παίζοντας τὰ ἴδια παιγνίδια, ὁ Ἰησοῦς ἔμενε διαφορετικὸς ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα.

Οί γονείς του ήταν άνθρωποι εργατικοί, πού ζούσαν από την εργασία τους. Ο Ίησους δούλευε και αυτός στο εργαστήρι του Ίωσήφ με τ' αδελφία του, παιδιά του Ίωσήφ από την πρώτη του γυναίκα, έπαιζε με τους συντρόφους του, πήγαινε στο ναό μαζί με τους γονείς του, μάθαινε, ό,τι μάθαιναν όλα τά παιδιά.

Και όμως ξεχώριζε άπ' όλα τ' άλλα και ή μητέρα του τó έβλεπε και μάζευε μέσα της τά λόγια του ένα - ένα και τά φύλαγε σαν άνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Και μεγάλωνε ό Ίησους και δυνάμωνε τó πνευμά του και γέμιζε σοφία, και ή χάρι του Θεού ήταν επάνω του.

Κάθε χρόνο, κατά τó έθιμο τών Έβραίων, ό Ίωσήφ πήγαινε με την Μαρία στην Ίερουσαλήμ για τίς Έορτές του Πάσχα.

Τό Πάσχα ήταν ή μεγάλη θρησκευτική έορτή τών Έβραίων. Έώρταζαν εκείνη τή μέρα την άπελευθέρωσί τους άπό τή δουλεία τής Αιγύπτου. Τήν έώρταζαν με μεγάλη έπισημότητα στην Ίερουσαλήμ, στο ναό του Σολομώντος, και οί Έβραίοι όλης τής Παλαιστίνης τó θεωρούσαν καθήκον να πάνε εκεί, να έκτελέσουν τά θρησκευτικά τους χρέη και να φάνε τó πασχαλινό άρνί.

Όταν έγινε ό Ίησους δώδεκα χρονών, όταν έφτασε δηλαδή στην ήλικία, όπου τά παιδιά τών Έβραίων άρχιζαν να διδάσκονται τó νόμο του Θεού και να γυμνάζονται στα θρησκευτικά τους καθήκοντα, τόν πήραν οί γονείς του κι εκείνον στην Ίερουσαλήμ μαζί τους.

Άφου λοιπόν τελείωσαν οί έορτές και οί προσκυνητές όλοι γύριζαν στα σπίτια τους, στο δρόμο εξαφνα ό Ίωσήφ και ή Μαρία αντίληφθηκαν, πώς ό Ίησους δέν ήταν πιά μαζί τους. Με την ιδέα όμως, πώς ίσως βρίσκεται με άλλους ταξιδιώτες, φίλους ή συγγενείς, εξακολούθησαν τó δρόμο τους όλόκληρη τή μέρα. Μά όταν τó βράδυ τόν ζήτησαν παντού και δέν τόν βρήκαν, τρώμαξαν και γύρισαν πίσω στην Ίερουσαλήμ, όπου τρεις μέρες τόν γύρευαν. Τέλος τήν τετάρτη μέρα πήγαν και στο ναό, κι εκεί τόν βρήκαν.

Καθισμένος άνάμεσα στους δασκάλους, με τó πρόσωπο φωτισμένο άπό τó φώς τής ψυχής του, ό Ίησους τους άκουε, συζητούσε μαζί τους και τους έξηγούσε όσα αυτοί δέν καταλάβαιναν. Και αυτοί οί σοφοί με άσπρα μαλλιά, πού είχαν γεράσει στή μελέτη τής Γραφής, είχαν μαζευτή γυρό του και με άπορία ζητούσαν και άκουαν

καὶ θαύμαζαν, πῶς νὰ βρίσκεται τόση σοφία στὸ κεφάλι παιδιοῦ δώδεκα χρονῶν!

Καθὼς τὸν εἶδεν ἡ Μαρία, ἔτρεξε κοντὰ του καὶ τοῦ εἶπε :

— Παιδί μου, γιατί μᾶς τὸ ἔκαμες αὐτό ; κοίταξε, ὁ πατέρας σου κι ἐγὼ καταθλιμμένοι σὲ γυρεύομε.

Ἀπόρησε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀποκρίθηκε :

— Καὶ γιατί μὲ γυρεύατε ; δὲν ξέρατε, ὅτι πρέπει νὰ μένω ἐγὼ στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ;

Δὲν κατάλαβαν οἱ γονεῖς τὰ λόγια τοῦ παιδιοῦ τους, δὲν ἤξεραν, ποῖος ἦταν ἐκεῖνος, πού ὁ Ἰησοῦς ὠνόμαζε Πατέρα, οὔτε πῶς ὁ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἦταν τὸ σπίτι του. Ἡ μητέρα του ὁμως μάζευε πάλι μέσα στὴν καρδιά της τὰ λόγια του αὐτὰ καὶ τὰ φύλαγε ὅλα σὰν ἀνεκτίμητα μαργαριτάρια.

Σηκώθηκε ὁ Ἰησοῦς καὶ ἀκολούθησε τοὺς γονεῖς του καὶ μαζί γύρισε στὴ Ναζαρέτ, γλυκὸς καὶ εὐάγωγος σὰν πάντα, ὑποταγμένος σὲ ὅ,τι τοῦ ἔλεγαν ἐκεῖνοι.

Περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ πρόκοβε ὁ Ἰησοῦς στὴν ἡλικία καὶ στὴ γυνῶσι, κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ στοὺς ἀνθρώπους.

«Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ»

Πηνελόπη Δέλτα

3. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

Ἀφοῦ, Θεέ, μ' ἐπροίκισας μὲ νοῦν καὶ μὲ αἰσθήσεις,
τοὺς ὀφθαλμούς μου ἤνοιξα καὶ εἶδα... Ποία φύσις !
Εἶδα τὸ πᾶν, πλὴν τοῦ παντός τὸν Ποιητὴν δὲν εἶδα
κι ἠρώτησα « Τίς ἔθεσε τοῦ κόσμου τὴν κρηπίδα ; »

Καὶ μ' ἔκραξε μιᾶ φωνῇ κοινῇ ἡ ἀνθρωπότης :

« Μία ἀρχὴ αὐθύπαρκτος... , ἐν ὄν, ... μία Θεότης ».

... Ναὶ εἶσαι Σὺ, ἀθάνατε, ὅστις πρὸ τῶν αἰώνων

ὡς παντοδύναμος ἀρχὴ μ' ἐν « Γεννηθῆτω » μόνον

ὄν τὸ μηδὲν ἐποίησας, τὸ χάος ἐγκοσμήσας,

τὴν δέρριν τὴν οὐράνιον λαμπρῶς χρυσοκενήσας.

Ἡλίας Τανταλίδης

4. ΧΑΙΡΕ, ΜΑΡΙΑ

‘Ο συγγραφέας περιγράφει τήν έν Τήνω, κατά τήν 15ην Αύγούστου, λιτάνευσιν τής εικόνας τής Θεοτόκου, μετά τήν επίσημον λειτουργίαν.

Τόνοι μουσικής φθάνουν έξαφνα άπό τό προαύλιον τής Παναγίας καί τά πλήθη τών προσκυνητῶν άναταράσσονται, ώσάν κύματα θαλάσσης εις τήν βαρείαν πνοήν τοῦ βοριᾶ.

‘Ο κόσμος πυκνός γεμίζει φράκτας, πεζοδρομία, παράθυρα, πεζούλια, στρέφων μέ άνυπομονησίαν τας κεφαλάς καί άλληλοερωτώμενος.

Πρό πάντων όμως εις τόν περιβόλον τής έκκλησίας τό πλήθος είναι μᾶζα άδιάσπαστος.

‘Από τά παράθυρα, τά κελλία, τούς έξώστας, όλόκληρα άνθρώπινα σταφύλια προβάλλουν καί κρέμονται πυκνά καί μυριόχρωμα, όπου τά τσεμπέρια άνακατεύονται μέ τά φέσια, μέ τισ άνοικτές όμπρέλλες καί τά μαῦρα καπέλλα τών άνδρῶν.

‘Απ’ έκει έως τήν άκρη τοῦ ιεροῦ δρόμου, όπου φθάνει τό βλέμμα, δύο άτελείωτα μαῦρα φίδια άπλώνονται. Είναι αί δύο γραμμίαι τοῦ κόσμου, πού περιμένει.

‘Αλλά καί τό λιθόστρωτον εις τό μέσον δέν μένει έλεύθερον. Θέαμα παράξενον καί πρωτοφανές άπλώνεται έκει. ‘Ολοι οί πάσχοντες, τυφλοί, κωφοί, άνάπηροι, όλη ή άνθρώπινη δυστυχία έχει έξαπλωθή κατά γής κατά σειράν, σῶμα πρὸς σῶμα, πλευρὸν πρὸς πλευρόν, εις σφικτήν γραμμήν, καί γεμίζει τό μέσον τοῦ δρόμου, διά νά περάση άπό πάνω τους ή θαυματουργὸς εικῶν, διά νά τους λυπηθῆ καί τους έλεήση ή Παναγία.

Τέλος πάντων ή λιτανεία προβάλλει.

Βοή συγκεχυμένη, μαζί μέ ψαλμωδίας καί τόνους μουσικής, φθάνει καθαρῶτερα εις τό πλήθος. ‘Η κεφαλή τής λιτανείας έφάνη εις τήν θύραν τής αὐλῆς.

Προπορεύεται άργά, άργά ή μουσική τοῦ ναυτικοῦ, ήλιοψημένοι ναῦται. Φθάνει μέ βήμα βραδύ καί κανονικόν, μέ ζωηρούς σελαγισμούς τοῦ ήλιακοῦ φωτός εις τό μέταλλον τών σαλπίγγων των. ‘Ακολουθοῦν κατόπιν τά ιερά λάβαρα. Πολύχρωμος κυματισμός χρυσοῦ, κεντητῶν πολυτίμων ύφασμάτων, άνακινούμενος εις τόν έλαφρόν

ἄνεμον, ἔπειτα φανάρια, σταυροί, ἑξαπτέρυγα, Χερουβείμ με ἀνοικτάς πτέρυγας εἰς τὸ ἔνδοξον πρωινὸν φῶς. Καὶ ὁ ἥλιος ἑξακολουθεῖ νὰ πλανᾷ σελαγισμοὺς εἰς τὰ χρυσοκέντητα ἄμφια, λαμπυρίζει εἰς τὰ μέταλλα τῶν ἑξαπτερύγων καὶ τῶν λαβάρων, ἀντανακλᾶται εἰς ἀστραπὰς ἐπὶ τῶν ξιφολογγῶν τῶν πεζουαυτῶν, ζωογονεῖ εἰς μυριόχρωμον πανόραμα τὴν ἀτελείωτον θάλασσαν τοῦ κόσμου.

Εἰς τὸ μέσον πλήθους ἱερέων ἔρχεται τώρα ὁ Δεσπότης, μεγαλοπρεπῆς καὶ χρυσοκέντητος, με μίτραν σπινηθιρίζουσαν ἀπὸ λίθους, προχωρῶν ἀργά, ἀργά. Πλησίον του δὲ τέλος, φερομένη εἰς τὴν ἀγκάλην ἐνὸς ἱερέως ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν, ἀστράπτουσα ὅλη ἀπὸ χρυσοῦ καὶ διαμάντια, ἀντανακλῶσα τὴν ἡλιακὴν λάμψιν, ὡς ἄλλος ἥλιος, ὡσὰν φωτοστέφανος καὶ αἴγλη *, κατὶ ἔνδοξον καὶ φωτοβόλον, ποὺ περνᾷ ὡς ὀπτασία πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν πιστῶν.

Τὴν εἰκόνα ἀκολουθοῦν οἱ ἐπίσημοι : Ὁ Νομάρχης, ὁ Δήμαρχος, οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν πολεμικῶν πλοίων, ἀγαπημένοι ναυτικαὶ στολαὶ με πλατείας κροσσωτὰς ἐπωμίδας καὶ χρυσοστόλιστα τρικαντὰ *.

Τέλος αἱ διμοιρίαι τῶν ναυτῶν, οἱ ὅποιοι, μελαפוί, εὐρωστοδεμένοι, σοβαροί, βαδίζουν σιωπηλοὶ με τὸ βλέμμα ἐμπρὸς καὶ τὸ ὄπλον ἐπ' ὤμου.

Ἐπειτα ἔρχεται ὁ κόσμος τῶν προσκυνητῶν πυκνός, συμπαγῆς *, οὐρὰ ἀτελεύτητος, σκεπάζουσα ὅλον τὸν δρόμον, μέσα εἰς ἑλαφρὸν σύννεφον ἡλιοπλημμυρισμένου κονιορτοῦ.

Καὶ ἡ εὐωδία τοῦ μοσχολιβάνου σκορπίζεται εἰς τὸν ἀέρα, αἱ ψαλμωδίαὶ ἐνώνονται με τοὺς διαρκεῖς ἤχους τῆς καμπάνας καὶ τὰ ἔμβατήρια τῆς μουσικῆς.

Τὰ μάτια ὑγραίνονται, τὰ σώματα φρικιάζουν ἀπὸ ἱερὰν συγκίνησην, τὰ δάκτυλα κινουῦνται εἰς ἀδιάκοπα καὶ νευρικά σταυροκοπήματα.

- Παναγία Παρθένε μου !
- Εὐαγγελίστρια μου, βόηθησε !
- Μεγαλόχαρὴ μου, κάμε τὸ θαῦμά Σου !

Ἐκ τῶν ὅλων τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ παράθυρα, ἀπὸ τὰ πεζούλια καὶ τὴν πυκνὴν παράταξιν τοῦ κόσμου μιὰ διαρκῆς μόνον κίνησις χιλιάδων χειρῶν διακρίνεται. Σταυροκόπημα ἀδιάκοπον, ἐνῶ μικρὰ πηλίνα θυμιατὰ ἀπὸ κάθε σπιτάκι ἀφήνουν μικρὰ θαμβώματα θυμιάματος καὶ τὰ χεῖλη ψιθυρίζουν παρακλήσεις καὶ προσευχάς.

Δάκρυα υγραίνουν τὰ μάτια. Ὑστερικοί * γυναῖκες ἀφήνουν διαπεραστικές φωνές, ὡσάν δυνατὰ σπαθοκοπήματα, ἄλλαι κλαίουں σπασμωδικῶς.

Ἐπὸ τοὺς ἐξώστας καὶ τὰ πεζούλια τῶρα βροχή λουλουδιῶν ραίνει τὴν εἰκόνα καὶ τοὺς περιστοιχοῦντας αὐτήν.

Ἡ λιτανεία ἐξακολουθεῖ καὶ ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν εἰκόνα διασκελίζει τὰ ἐξαπλωμένα σώματα, ποὺ βρέχουν μὲ δάκρυα τὰς σκληρὰς πέτρας.

— Δός μου τὴν υγείά μου, Παναγία μου !

Μερικοί ἀπὸ αὐτοὺς, μόλις ἡ εἰκὼν περάσει, μένουν εἰς τὴν θέσιν των, ὡσάν νὰ ἐμαγνητίστησαν. Ἄλλοι σείονται ἀπὸ σπασμοὺς καὶ χαράσσουν τὰς πέτρας μὲ τὰ νύχια. Ὅλοι χύνουν δάκρυα.

Εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μαρίας, ἡ ἑορτὴ τῆς Παρθένου... Ἐλάτε ὅσοι εἶχατε μητέρας, ὅσοι φυλάσσετε μέσα εἰς τὸ στήθος σας τὴν ἀνάμνησιν μιᾶς εὐλογημένης μορφῆς, ἡ ὁποία σᾶς ἔδωσε τὴν ζωὴν καὶ σᾶς ἔμαθε τὴν ἀγάπην.

Εἶναι ἡ μεγάλη, ἡ αἰώνια μητέρα αὐτή... Ἀνοίξατε τὰς καρδίας σας καὶ ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς σας ! Γενεαὶ γενεῶν ἐπέρασαν, ἱστορίαι καὶ δόξαὶ καὶ θρῦλοι ἐλησμονήθησαν ὑπὸ τὴν σκόνην τῶν αἰῶνων, σάβανα ὁμίχλης ἐσκέπασαν παρελθὸν καὶ δυνατοὺς, ἀλλὰ Σὺ δὲν θὰ ἀποθάνης, Μεγάλῃ Μητέρα !...

Διότι ἐνίκησες τὴν νίκην τῆς καρδίας Σὺ ! Δὲν θ' ἀποθάνης, ὅπως δὲν θὰ λείψῃ ποτὲ ἀπὸ τὸν κόσμον ἡ εὐσπλαγχνία, ἡ ἐλπίς καὶ τὸ ἔλεος*. Θὰ μείνης αἰώνιως, νὰ ἰλαρύνῃ* ἡ γλυκυτάτη μορφή Σου καὶ ἄλλα μέτωπα, νὰ χαρίσῃ γαλήνην καὶ εἰς ἄλλας καρδίας, Παρθένη, Μήτηρ, Μάρτυς, τριάς τρυφερὰ καὶ ἀκατάλυτος, τῆς ὁποίας τὸ ἔπος ἐπλήρωσε τὴν ἱστορίαν τῶν γενεῶν.

« Μεγαλόχαρη »

Ἄγγελος Τανάγρας

5. ΣΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Γλυκὸ τοῦ κόσμου στήριγμα, καλή μου Παναγία,
 ποὺ ἀκοῦς τὴν δέσησιν παιδιῶν, ἀθάνατη Μαρία,
 ἄκου καὶ μᾶς, ποὺ νύβουμε σ' Ἐσὲ τὴν προσευχή μας,
 ποὺ ἀπ' τὴν πιστὴ ψυχὴ μας
 βγαίνει γιὰ Σὲ θερμὴ.

~w
 "Έχε, Κυρά, στή σκέπη Σου τήν πικραμένη χήρα,
 στόν πεινασμένο άνοιξε, Σύ, σπλαχνικά τή θύρα,
 δώσε του σκλάβου, Δέσποινα, έλεύθερη πατρίδα,
 του ναύτη τήν έλπίδα,
 που πλέει στή ξενιτειά.

Τή μάνα παρηγόρησε πῶχει παιδί στα ξένα
 και χῦσε μιάν άκτινά Σου για τόν τυφλό, Παρθένα.
 Κράτα τό γάλα άμιαντο του βρέφους, που βυζαίνει,
 στρέψε στην οικουμένη
 τό βλέμμα σπλαχνικό.

Ευλόγησε τά δάκρυα, καλή μου Παναγία,
 όπου με πάθος χύνονται μπροστά στή δυστυχία.
 Συγχώρεσε και φώτισε και κείνον, που έπλανήθη,
 και χῦσε του στα στήθη
 τήν πίστι τήν γλυκειά.

Βόηθα και τήν Έλλάδα μας, τήν όμορφη Πάτρίδα,
 πάλι στόν κόσμο δείξε την με σκήπτρο και χλαμύδα*.
 Κάμε να σφίξη έλεύθερα μέσ' στή θερμή άγκαλιά της
 τά μαῦρα τά παιδιά της,
 που κλαίνε στή σκλαβιά.

«Νέα 'Ανθολογία »

*Ανδρέας Μαρτζώκης

6. ΤΟ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Σήμερα μαῦρος ούρανός, σήμερα μαύρη μέρα,
 σήμερ' άγγέλοι, αρχάγγελοι, όλοι μαυροφοροῦνε,
 σήμερα όλοι θλίβονται και τά βουνά λυποῦνται,
 σήμερα πάνε κι έρχονται στῆς Παναγιάς τήν πόρτα.

'Η Παναγιά ή Δέσποινα καθόταν στο θρονί της,
 τήν προσευχή της έκανε για τό μονογενή της.
 'Ακούει βροντές, άκούει άστραπές και ταραχές μεγάλες,

προβάλλει από τή θύρα της νά δη τή γειτονιά της.
Βλέπει τόν ούρανόν θαμπόν και τ' άστρα βουρκωμένα,
άκούει φωνή, άκούει λαλιά άπ' άρχαγγέλου στόμα :

« Σώσε, κερά μου Παναγιά, τούτηνε δά τήν ώρα
και τόν 'Υγιό σου επιάσανε και στό σταυρό τόν πᾶνε ».

'Η Παναγιά σάν άκουσε, έπεσε και λιγώθη,
και σάν τήν συνεφέρανε, τοῦτο τὸ λόγο λέει :

« Όσοι πονᾶτε τὸ Χριστό, ὅλοι κοντά μου ἔλατε ».

'Η Μάρθα, ή Μαγδαληνή και τοῦ Λαζάρου ή μάννα,
τοῦ 'ακώβου ή άδελφή, κι οί τέσσερες άντάμα,
έπήραν τὸ στρατί στρατί, στρατί τὸ μονοπάτι.
Τηρᾶν ζερβά, τηρᾶν δεξιά, κανένα δέ γνωρίζουν,
τηρᾶν και πιὸ δεξιότερα, θωροῦν τὸν "Αἱ - Γιάννη.

« "Αἱ μου Γιάννη, Πρόδρομε και Βαφτιστή τοῦ γιουῦ μου,
μὴν εἶδες μου τὸ τέκνο μου και σέ τὸ δάσκαλό σου ; »

« Ποιὸς ἔχει χεῖλη νά σ' τὸ πῆ, καρδιά νά μολογήση,
ποιὸς ἔχει χειροπάλαμα, γιά νά σοῦ τόνε δείξη ; »

« Ἐχεις και χεῖλη νά τὸ πῆς, καρδιά νά μολογήσης,
ἔχεις και χειροπάλαμα, γιά νά μοῦ τόνε δείξης ».

« Ἔωρεῖς ἐκεῖνον τὸ γυμνό, τὸν παραπονεμένο,
ὅπου φορεῖ στήν κεφαλή ἀγκάθινο στεφάνι ;

'Εκεῖνος εἶναι ὁ γιούκας σου κι ἐμέ ὁ δάσκαλός μου ».

Κι ή Παναγιά, σάν τ' άκουσε, τοῦτον τὸ λόγο λέει :

« Πούναι γκρεμιστὸς νά γκρεμιστῶ, γιालὸς νά πάω νά πέσω ; »
Κανένας δέν τῆς μίλησε, νά τήν παρηγορήση.

Μόν' ὁ Χριστὸς τῆς μίλησε άπ' τὸν Σταυρὸν ἔπάνω :

« Κάνε, μαννούλα, ὑπομονή και διάφορο δέν ἔχεις.

Στρῶσε τραπέζι θλιβερό, νά φᾶνε οἱ θλιμμένοι

και τὸ Μεγάλο Σάββατο κάθου νά μ' άπαντέχης.

Τὴν Κυριακίτσα τὸ πρωὶ θά ποῦν Χριστὸς άνέστη ! ».

Δημοτικόν

7. ΤΩΝ ΘΑΛΑΣΣΩΝ Ο ΑΓΙΟΣ

Ο συγγραφεὺς περιγράφει τὸν ἑσπερινὸν τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου εἰς τὸν ὁμώνυμον ναὸν τῆς πατρίδος του Σκιάθου.

Ἐβράδυσεν. Ὁ ἥλιος, δύνων ὀπισθεν τοῦ πευκοφύτου ὄρους, ἔπεμπεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἄκρας τῆς νήσου καὶ εἰς τὰ πρὸ τοῦ λιμένος νησιδία τὰς τελευταίας του ἀκτίνας, λαμβάνων μεθ' ἑαυτοῦ ὄλο τὸ εὐφρόσυνον τῆς ἡμέρας θάλπος* καὶ ἀφήνων εἰς τὰ βουναὶ νὰ στέλλωσι τὸ ὄξύ ἐκεῖνο τοῦ χειμῶνος ἀπόγειον*.

Ὁ λιμὴν ἦτο ἀκίνητος ὡς λίμνη. Τρία, τέσσαρα καίκια ἤρχοντο βιαστικὰ ν' ἀράξωσι χάριν τῆς ἑορτῆς. Αἱ λέμβοι τῶν ἀλιέων ἔσπευδον καὶ αὐταὶ νὰ προσορμισθῶσι καὶ ἀπὸ τὴν ἑξοχὴν οἱ ποιμένες καὶ γεωργοὶ κατήρχοντο εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Καὶ μόνος ὁ πράκτωρ τῆς ἀτμοπλοικῆς ἐταιρείας ἀνεβοκατέβαινεν ἀκόμη εἰς τὸ παράλιον περιμένων τὸ ἀτμόπλοιον.

Ὅμως ἐνύκτωσε καὶ ἤρχισε νὰ σημαίνει ἡ ἀγρυπνία. Ὁ γλυκὺς τοῦ κώδωνος ἤχος ἐλαλοῦσεν, ἐκελαδοῦσεν, ἐνόμιζες, τὴν πανήγυριν.

Εἰς ὅποιανδήποτε νῆσον καὶ ἂν ἀποβιβασθῆς, θὰ ἀπαντήσης τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου μικρὸν ἢ μέγαν, μὲ μάρμαρα ἢ μὲ πλίνθους. Ὁ Ἅγιος Νικόλαος εἶναι ὁ παπποῦς τοῦ ναυτικοῦ μας, ἡ γλυκυτέρα τοῦ ναύτου παραμυθία*, τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος. Εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἔπρεπεν ὄλοι νὰ παρευρεθῶσι, διότι νητύχησαν νὰ πανηγυρίσουν τὴν ἑορτὴν του εἰς τὸ νησάκι των. Ὁ ναύτης καὶ ὅταν εὐδαίμων ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν νῆσόν του, φέρει τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, εὐχηθεὶς, ὅταν ἦτο εἰς τὸ πέλαγος, νὰ τύχῃ κατὰ τὴν ἑορτὴν εἰς τὴν πατρίδα του, ν' ἀγρυπνήσῃ ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ ὅταν πάλιν ναυαγὸς εἰς μίαν σανίδα σωθῆ ἢ εἰς ξηρὸν βράχον ἀπὸ τὰ δόντια τοῦ θανάτου γλυτώσῃ, πρῶτα - πρῶτα θὰ φέρῃ τὸ τάξιμόν του εἰς τὸν Ἅγιον, λαμπάδα μεγάλην ἢ ἀργυροῦν κανδήλιον, καὶ ὕστερον θὰ μεταβῆ εἰς τὴν οἰκίαν του νὰ χαιρετήσῃ τὴν μητέρα του ἢ τὴν σύζυγόν του. Ἄλλ' ἐνίοτε δὲν ἐπανέρχεται. Τὸ τάξιμόν του ἦτο βαρὺ.

Εἶχε τάξει ὅλην τὴν ζωὴν του. Νὰ γίνῃ καλόγηρος ! Καὶ οὕτως ὁ εὐλαβής, διασώσας τὴν ζωὴν του ἀπὸ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης

πηγαίνει να την κλείση εις τούς άφώνους του μοναστηριου τοίχους, εις τον "Αθωνα.

Πάντες, γεωργοι και ναυται, συνηθροίζοντο εις την άγρυπνία συνωστιζόμενοι * εμπροσθεν της εικόνας του 'Αγίου Νικολάου, παλαιάς βυζαντινής άγιογραφίας, όλιγον μαυρισμένης ή από του χρόνου, ή διότι ό ζωγράφος ήθέλησε διά του σκιερου χρώματος να παραστήση τό αυστηρόν πρόσωπον του θαυματουργου άρχιερέως. Και ήναπτον όλας τας μεγάλας λαμπάδας οι ναυται, τας όποίας ειχον φέρει από τό ταξίδιον, και έλαμπεν ή εικών, και έλαμπεν όλη ή έκκλησία. Και άκτινοβολουσε τό πρᾶον του 'Αγίου πρόσωπον έκ χαρᾶς, νομίζεις, ώς να ηύχαριστείτο, ότι την στιγμήν εκείνην έβουίζεν ό μικρός ναός έκ της φαιδράς των άσμάτων ψαλμωδίας, μετ' ιδιαιτέρας άγάπης έπαναλαμβάνουσης τό « "Αγιε Νικόλαε » έν τοις έγκωμιαστικοις ύμνοις. Και ηύχαριστουντο γυρο - γυρο οι ναυται άκούοντες τὰ ξσηματα και προσβλέποντες άτενωσ * εις την εικόνα, κατάφορτον από των άναθημάτων *, έν οις διέπρεπον άργυρά μικρά πλοίαρια, πλοίαρχων άφιερώματα. Κατά τας στιγμάς εκείνας ένόμιζες, ότι ή εικών προσελάμβανε θαυμασίαν τινά κίνησην και ζωήν αίφνίδιον. 'Ενόμιζες, ότι έκινουντο οι όφθαλμοί του 'Αγίου και εύλογοϋσεν ή χείρ τούς προσφιλείς του ναυτίλους και ότι συχνά μετέβαλλεν όψιν τό γηραιόν του πρόσωπον.

"Αλλος έκ των εκεί παρισταμένων, έχων εις τον νοϋν του την παροιμιώδη του 'Αγίου Νικολάου έλεημοσύνην και προς τούς πένητας συμπάθειαν, τον έβλεπε γλυκύν και μειδιώντα *, ώς ότε έσωζε κρυφά τας τρεις εκείνας θυγατέρας από του ήθικου θανάτου, παρέχων τὰ μέσα της ύπανδρείας, και έτεινε και αυτός την χείρα, νομίζων ότι ό "Αγιος φλωρία έμοίραζε την στιγμήν εκείνην. "Αλλος πάλιν έχων εις τον νοϋν του, ότι ποτε ό επίσκοπος των Μύρων *, άγριος και άπειλητικός έφανισθείς, εκράτησε του δημίου την χείρα, έτοιμον να θανατώση τρεις άνδρας άθώους, συκοφαντηθέντας, τον έβλεπεν εις την εικόνα άγριον και άπειλητικόν με πύρινα βλέμματα. 'Ο δε ναύτης, διαλογιζόμενος την στιγμήν, κατά την όποιαν ό "Αγιος έσωσε τό κλυδωνιζόμενον σκάφος, έτοιμον να καταποντισθῆ, έφαντάζετο τον "Αγιον ιστάμενον άτρόμητον έν τη πρύμνη και βαστάζοντα κραταιώς τό πηδάλιον, ένῶ ή εικών παρίστα τουτον καθημενον επί θρόνου και εύλογοϋντα. 'Εκείνος δε πάλιν, ό ένθυμούμενος την στιγμήν,

κατὰ τὴν ὁποῖαν ὁ Ἅγιος βυθισθεὶς ἐν τῷ πόντῳ ἔσωσεν ἡμίπνικτον τὸν ἀπὸ τοῦ πλοίου πεσόντα ναύτην, ἐνόμιζεν, ὅτι ἔβλεπε διάβροχον τὸν Ἱεράρχην καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ κοντὸν λευκὸν τοῦ γένειον ἔσταζεν ἀκόμη θάλασσα.

ανάλαβεις, κόμηγ.

Τόσην ζωὴν παράδοξον ἐλάμβανεν ἡ βυζαντινὴ εἰκὼν ὑπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα φῶτα καὶ τὴν φαιδρὰν ψαλμωδίαν . . .

« Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος » (ἀπόσπασμα)

Ἀλέξανδρος Μωραϊτίδης

8. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΣΤΟΝ ΠΙΝΔΟ

Ἄλλο τὸ χεῖμῶνα ὁ Πίνδος μένει βουβός, ἤσυχος, δὲν ἀκούγεται καθόλου. Νομίζει κανεὶς, πῶς κοιμᾶται κάτω ἀπ' τὸ παχὺ κάτασπρον πάπλωμα τῶν χιονιῶν, βυθισμένος σ' ἓνα ὑπνο ὀλοκλήρων μηνῶν.

Οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν, πού οἱ μισοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶναι τσοπάνηδες, κατεβαίνουν τότε μαζί με τὶς οἰκογένειές τους στὰ χειμαδιά. Ἄπ' ὅσους μένουں ἐκεῖ, οἱ ἄνδρες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν καμμιά δουλειὰ πάνω στὶς ἄγονες κορυφές του, ξενιτεύονται σὲ χῶρες μακρινές, γιὰ νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ ἀναγκαῖα τῆς ζωῆς.

Μένουں λοιπὸν ἐκεῖ μερικοὶ γέροντες, ἀπόστρατοὶ τῆς βιοτικῆς πάλης, πού ταρασσουں με τὶς πολὺλογες συζητήσεις των τῆ μονότονη ἐρημιὰ τῶν μεσοχωριῶν καὶ τῆ σιγαλιὰ τῶν χαγιατιῶν τῆς κάθε ἐκκλησιᾶς, καθὼς καὶ ἀρκετὲς γυναῖκες καὶ κοπέλλες.

Αὐτὲς κάθονται κλεισμένες μέσα στὰ σπίτια τους, γνέθουں τὰ μάλινα ὑφάσματά τους, λένε τῆ νύχτα παραμύθια γῦρο ἀπ' τῆ φωτιὰ καὶ στὸν ὑπνο τους ὄνειρεύονται τὸ γυρισμὸ τῶν καλῶν τους.

Ἄσπου ἔρχεται ἡ ἀνοιξι . . . Ἄσπου πλησιάζει τὸ Πάσχα, ἡ χαριτωμένη Λαμπρῆ . . .

Τότε παύουں οἱ μπόρες κι οἱ κακοκαιριές. Ὁ οὐρανὸς ἀλαφρώνεται ἀπ' τὰ πυκνὰ σύγνεφα καὶ τὸ πλάτος του ἀνοίγεται καθαρὸ, καταγάλανο. Ὁ ἥλιος ἀνατέλλει στὸν ὀρίζοντα θερμὸς καὶ ζωογόνος. Λειώνουں τὰ χιόνια στὰ χαμηλώματα τοῦ Πίνδου, καὶ τὰ νερὰ σχηματίζουں μεγάλα, θολὰ κι ὀρμητικὰ ρέματα.

Στὰ σπλάχνα τῆς γῆς ξυπνᾶ τὸ μικρὸ χόρτο καὶ φουντώνει

τὸ λουλουδάκι ἀπὸ τὰ ζεστὰ τοῦ ἡλίου φιλιά. Μόνον οἱ κορυφές λαμπροκοποῦν ἀκόμα κατάλευκες καὶ παγωμένες.

Τότε ἀρχίζει νὰ ξυπνᾷ κι ὁ Πίνδος. Ἡ καρδιά του πυρώνεται καὶ ξεπαγών' ἢ φωνή του. Οἱ γέροντες τῶν χωριῶν του κατεβαίνουν συχνότερα στὰ μεσοχώρια καὶ στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν, τὰ πρόσωπά τους παίρνουν φαιδρὴ ὄψι κι οἱ συζητήσεις τους ζωηρότερο ὕφος.

Οἱ γυναῖκες κι οἱ κοπέλλες δὲν κλείνουν πιὰ ἐρμητικὰ τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες τῶν σπιτιῶν. Παρατοῦν κάπου - κάπου τὸ μελαγχολικὸ ἀργαλειὸ καὶ πιάνουν τ' ἀνοιχτὰ λιακωτὰ, μὲ τὴ ρόκα στὴ μασχάλη καὶ μὲ τὸ τραγούδι στὰ χεῖλη τους, τὸ τραγούδι τῆς ἐλπίδας, τοῦ γυρισμοῦ τῶν ξενιτεμένων τους.

Κι αὐτοί, ἀφοῦ γεμίσουν τὰ πορτοφόλια τους μὲ παραδες, ἀφήνουν πιὰ τὴν ξενιτεὰ καὶ ξεκινᾶνε γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὸ σπίτι τους, γιὰ τὸν Πίνδο.

— Μέρες Λαμπριάτικες . . . θὰ γυρίσω τώρα στὸν τόπο μου, λέει χαρούμενο κάθε ξενιτεμένο παιδί τοῦ Πίνδου.

Τὸ Μεγαλόβραδο οἱ ξενιτεμένοι βρίσκονται ὅλοι στὸ δρόμο καὶ φτάνουν στὶς πατρίδες τους ὡς τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Εἶναι συνήθεια, νὰ πᾶνε ὅλοι στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ χωριοῦ τους ἐκείνη τὴ νύχτα καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὸ γύρισμα τοῦ Ἐπιταφίου.

Πόση συγκίνησι, πόση χαρά, πόση ποίησι ἔχει ὁ γυρισμὸς αὐτῶν τῶν ξενιτεμένων! Κι οἱ καμπάνες, πού στολιζοῦν, ἀπὸ τρεῖς κι ἀπὸ πέντε μαζί, τὰ ψηλὰ καμπαναριά τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Πίνδου, ἀναστατώνουν αὐτὲς τίς ἡμέρες μὲ τοὺς ἤχους των ὅλη τὴν ἔκτασι τῶν βουνῶν καὶ τὰ βάρη τῶν ἀγρίων ἐκείνων φαραγγιῶν. Νομίζει κανεὶς, πὼς ἀλαλάζουν κι αὐτὰ ἀπ' τὴ χαράτους γιὰ τὸν ἐρχομὸ τῶν ξενιτεμένων.

Πιὸ χαρωπὲς ὅμως ἀντηχοῦν οἱ καμπάνες στὸν ὄρθρο τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα, στὴν πρώτη Ἀνάστασι. Καὶ σημαίνουν, σημαίνουν ἀδιάκοπα τότε, σὰν νὰ θέλουν νὰ ξυπνήσουν καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπ' τὰ μνήματά τους, γιὰ νὰ γιορτάσουν στὴν ἐκκλησιὰ τὴ μεγάλη Ἀνάστασι.

Εἶναι σὰ νὰ κράζουν τοῦ γέρου - Πίνδου νὰ σηκωθῆ πιὰ ἀπ' τὸν βαρὺ ὕπνο του, νὰ ξετιναχθῆ, νὰ ἰδῆ τὸν ἐρχομὸ τῆς γλυκειᾶς ἀνοιξῆς, ν' ἀκούσῃ τὸ γλυκὸ κελάδημα τῶν πουλιῶν τοῦ Ἀπρίλη,

σάν νά σαλπίζουν πολεμικὸ ἐγερτήριο στὸν κοιμισμένο, στὸ σκλαβωμένο λαὸ τῆς Ἡπείρου.

Μεμιᾶς τὰ παράθυρα τῶν σπιτιῶν φωτίζονται ὅλα, οἱ πόρτες ἀνοίγουνε ὡς πέρα καὶ βγαίνουν ἀπ' αὐτὲς οἱ χωρικοὶ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ὅλοι καλοντυμένοι καὶ στολισμένοι μὲ τὰ δῶρα, ποὺ τοὺς ἔφεραν ἀπὸ τὶς μακρινὲς χῶρες οἱ ξενιτεμένοι τοὺς καὶ τρέχουν μὲ τὶς λαμπάδες των τὶς λευκὲς στὴν ἐκκλησιά.

Ἡ ἐκκλησιά πλημμυρίζει ἀπὸ φῶτα στὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρου φωτός », ποὺ λέει ὁ παπᾶς, βγαίνοντας λαμπροφορεμένος στὴν Ὁραία Πύλη μὲ ἀναμμένα τὰ τρικέρια κι ἀντηχεῖ ἀπὸ ψιθυρισμοὺς χαρωποὺς μὲ τὴν ἐκφώνησι τοῦ « Χριστὸς Ἀνέστη ». Ἄλλες κωδωνοκρουσίες δυνατὲς ἐπακολουθοῦν τότε κι ἄλλοι ἀντίλαλοι μακρινοί.

Κι ὅταν βγαίνουν ἀπολείτουργα ἀπ' τὴν ἐκκλησιά, τοὺς χαιρετίζει μὲ χαμόγελα τὸ ροδόλευκο γλυκοχάραγμα, ποὺ βάφει μὲ τὴν πορφύρα του τὶς ἄκρες τ' οὐρανοῦ καὶ τῶν κορυφῶν τὰ χιόνια καὶ μυρώνει μὲ θεϊκὰ ἀρώματα τὰ χλοερὰ χαλιὰ τῶν χαμηλωμάτων καὶ τὸν αἰθέρα καὶ διαλύει τὰ σκοτάδια τῶν βαθιῶν φαραγγιῶν.

Νὰ κι ὁ ἥλιος, ποὺ ἀνατέλλει σὲ λίγο, ὁ λαμπρός, ὁ ζεστός, ὁ γλυκός, ὁ πρόσχαρος ἥλιος τῆς Λαμπρῆς, ποὺ φιλεῖ μὲ τόσην ἀγάπη, μὲ τόσον πόνο τοὺς κατοίκους τοῦ Πίνδου, καὶ πρὸ πάντων τοὺς ξενιτεμένους, σάν νά τοὺς σφίγγη στὴν ἀγκαλιά του πατρικά, σὰ νά τοὺς λήη νά λησμονήσουν τὴν κακοπέρασι τῆς ξενιτειᾶς, σάν νά τοὺς ὑπόσχεται γιὰ πολλοὺς μῆνες νά μὴ τοὺς ἀναγκάσῃ ν' ἀφήσουν τὸν τόπο τους, τὴν οἰκογένειά τους.

Χαϊδεύει ὁ Λαμπριάτικος ἥλιος τὸν χιονισμένο Πίνδο, τὸν χαϊδεύει καὶ τοῦ ὀρκίζεται, πὼς θὰ συγκεντρώσῃ ὅλες τὶς φλόγες καὶ θὰ ἀναλύσῃ γρήγορα τὰ παχιὰ χιόνια του, θὰ τὸν ξεφορτώσῃ ἀπ' τοὺς βαριοὺς πάγους, θὰ τὸν στολίσῃ πάλι μὲ ἥσκιους, μὲ λουλούδια, μὲ πουλιὰ καὶ θὰ φέρῃ πάλι στὴν ἀγκαλιά του κάτω ἀπ' τὰ χειμαδιὰ τὰ πρόβατα μὲ τὰ λαμπρά τους κουδούνια, τοὺς βοσκούς μὲ τὶς γλυκειὲς τους φλογέρες, τὶς βλαχοποῦλες μὲ τὰ γλυκὰ τους τραγούδια καὶ τοὺς κλέφτες του, τοὺς παλιούς μὲ τ' ἀσημένια τους ἄρματα.

Καὶ χαμογελάει τώρα ὁ Πίνδος καὶ λησμοναίει τὸ μακρὺ χειμωνιάτικο ὕπνο του καὶ ξαναπαίρνει ζωὴ καὶ δύναμι.

Τ' ἀπομεσήμερο τῆς Κυριακῆς γίνεται στὶς ἐκκλησιᾶς ἡ δεύτερη

Ἄνάστασι, ἡ λεγομένη Ἀγάπη. Χορτασμένοι ἐκεῖ ὅλοι ἀπ' τὸ πασχαλινὸ τραπέζι, μεθυσμένοι ἀπ' τὴν χαρὰ καὶ τὴν εὐτυχία καὶ ζεσταμένοι ἀπὸ τὴν ἀχτίδες τοῦ εὐεργετικοῦ ἡλίου, ξεχύνουν γῦρὸ τους τὸ τραγοῦδι τῆς ζωῆς.

Ἀλλάζουν τώρα τὸ φιλὶ τῆς Ἀγάπης, πάνω στὸ χορὸ, ποὺ στήνουν οἱ μαυρομάτες στὰ χοροστάσια, στὶς πλατεῖες αὐλές καὶ στὰ χορταρόστρωτα σιάδια* τῶν χωριῶν.

Αὐτὸ εἶναι τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο. Εἶναι τὸ πρῶτο ξύπνημα ὕστερ' ἀπὸ τὸν βαρὺ, βαρύτερο χειμωνιάτικο ὕπνο. Εἶναι ἡ πρώτη Ἄνάστασι τῆς ζωῆς ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μεγάλη νάρκη κι ἓνα βαθὺ μαρασμό. Καὶ γι' αὐτὸ γιορτάζεται τόσο χαριτωμένα, τόσο πρωτότυπα.

Ἐφημερὶς «Ἠχώ τῶν Ἀθηνῶν», 1892

Κώστας Κρυστάλλης

9. ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Πολλοὶ ποιμένες συνεκεντρώθησαν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων εἰς μίαν στάνην Ἑπειρωτικοῦ χειμαδιοῦ.

- Ρίχνετε ἀκόμα στὴ φωτιά κλαδούρια, ρίχνε, Χρῖστο, σ' ἔκαψε κείνο τὸ δαυλί, γέρο Καψάλη ; σβῆστ' το. Νάσο, πετάξου ἐσὺ νὰ ἰδῆς τὰ ζωντανὰ στὴ στάνη καὶ τί καιρὸ θὰ κάνη.
- Κύρ Τάκη, ξεφεγγάρωσε καὶ μὲ τὸ χιόνι τώρα, ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη μιὰ χαρὰ ἀσπρίζει ἡ Βαλαώρα*. Κι εἶναι μιὰ βούβαση βαθεῖα στὴ γῆ, στὰ οὐράνια πάστρα, καὶ λάμπουν πλήθια τ' ἄστρα.

Τὰ ζωντανὰ μέσ' στὸ μαντρί κλειστὰ καταλαγιάζουν, στὸν τσάρκο* κάπου μοναχὰ μικράκια ἀρνιὰ βελάζουν. Εἶναι τὰ γκρέκια* τους ζεστὰ καὶ τρῶν κλαρὶ τὰ πρᾶτα κομμένο ἀπ' τὰ ζεβάτα.

— Τώρα σταθῆτε ὀλόγυρα, παιδιά, καὶ ἀκουραστῆτε*·
τοῦ κόσμου ὁ Ἀφέντης ὁ Χριστὸς — νὰ μὴ τὸ λησμονῆτε —
γεννήθηκε σὲ μιὰ σπηλιά, ποὺ ζωντανὰ μαντρίζουν,
τ' ἄρνιὰ Τὸν χουχουλίζουν*.

Μέσ' ἀπὸ κείνη βλόγησε κάθε βοσκοῦ κοπάδι
καὶ σὰν ἀπόψε ἀόρατος, γυρνᾷ μέσ' στὸ σκοτάδι,
καὶ παίρνει ἀράδα τὰ μάντριά, κοπάδια ὅπου φυλᾶνε
ρωτῶντας πῶς περνᾶνε.

Καὶ τοῦτο ἀκουραστῆτέ το — δὲν εἶναι παραμῦθι —,
κατόπι ἀπ' τὰ μεσάνυχτα καὶ μὲ τὸ πρῶτο ὄρνιθι,
στὴ μάντρα ἕνα Χριστόψωμο νὰ γλείψουν, φέρτε γύρα,
γαλάρια ἄρνιὰ καὶ στεῖρα.

Τὶ ἐμάθαν τὸν Ἀφέντη μας, ὀπώγλειψε στὰ γέφυρα
καὶ τὸ θυμοῦνται χρονικῆς, παιδιά, τὰ βλογημένα,
κι ἂν δὲν τὸ γλείψουν τὸ ψωμί, τὴν ὥρ' αὐτὴ βελάζουν,
σὰ γνωστικὰ ἀνακράζουν.

Καὶ τώρα φέρτε τὰ δεντρά καὶ τὸ κρασί, τὸ λάδι,
γιὰ νὰ παντρέψω τὴ φωτιά, ἀκόμ' αὐτὸ τὸ βράδου,
τὶ γέρασα κι εἶν' ἄγνωρο τοῦ χρόνου τί μὲ βρίσκει·
λίγη ζωὴ μοῦ μνήσκει*.

Πρῶτα παντρεύω τὴ φωτιά μὲ τοῦτο τὸ πουρνάρι,
ὀπώχει τὸ κορμί στοιχειὸ καὶ δράκο τὸ κλωνάρι,
ὡσὰν αὐτὸ χιλιόχρονη νὰ ζῆς νὰ μὴ γεράζης,
νὰ καὶς παντοῦ, νὰ βράζης.

Σοῦ δίνω καὶ τὸν πλάτανο μὲ τὰ πλατιά τὰ φύλλα,
παντοῦ ν' ἀπλώνης γύρα σου καὶ στὰ ψηλὰ καπνίλα,
νὰ δείχνεσαι πῶς πάντα ζῆς καὶ ζοῦν μαζί σου ἀνθρώποι,
σὲ πόλι ἢ βοσκοτόπι.

΄Από τήν στρουγγοκάλυβα ποτέ νά μή μοῦ λείπησ,
 τί μοῦ εἶσαι τῆς χαρᾶς ζωῆ κι ὄχτρος τρανός τῆς λύπησ.
 Νά σ' ἀνακραζώ νά μ' ἀκοῦσ, νά βράζης νά μοῦ κραίνης*
 γλυκά νά μέ θερμαίνης.

Νά ζήσετε χρόνια πολλὰ κι ἀπίκραντα, παιδιά μου,
 σάν τὰ ρουπάκια* τοῦ Ζυγοῦ, σάν τὰ βουνά τοῦ Γράμμου.
 Νά μή σᾶς εὔρουνε ποτέσ τὰ ἔρημα τὰ γέρα ! . . .
 — Νά ζῆσ και σύ, πατέρα !

« Τραγουδιστής »

Κώστας Κρυστάλλης

10. Ο ΠΑΠΑ - ΔΙΑΝΕΛΛΟΣ

΄Ο ἥρωσ τοῦ παρόντος διηγήματος εἶναι ὁ κύρ Κωνσταντὸς ὁ Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος τοῦ δήμου Λίτης, τοῦ χωρίου Α, ὅστις ὑπέσχεθη, ὡς εἶχε πάντοτε συνήθειαν εὐκόλως νά ὑπόσχεται, (εἰς τὴν ἀρετὴν δὲ ταύτην ἴσως ὤφειλε καὶ τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὰ πολιτικά, διότι ἐνῶ ὁ α' καὶ β' πάρεδρος εἰς πᾶσαν ἐκλογὴν ἐμάχοντο πάντοτε περὶ τῆς πρώτης τάξεως πρὸς ἀλλήλους, αὐτὸς μετριόφρων καὶ χωρὶς κεράσματα ἐξελέγετο ἀσφαλῶς τρίτος ἐκάστοτε, μὴ ὑπάρχοντος τετάρτου συναγωνιστοῦ) ὑπέσχεθη, λέγω, νά ὑπάγη νά συλλειτουργήσῃ μὲ τὸν παπαῖ - Διανέλλον τὸν Πρωτέδικον, ἔξω εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου. ΄Ο ναῖσκος εὐρίσκετο τρεῖσ ὥρασ μακράν τῆς πόλεως, καὶ ὁ παπαῖ - Διανέλλος ὁ Πρωτέδικος εἶχεν ἀπέλθει ἐκεῖ ἀπὸ τῆς πρωΐας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ κύρ - Κωνσταντοῦ, ὅτι θὰ ἔφθανε πρὸς τὸ βράδυ, διὰ νά ψάλῃ καὶ συνεορτάσωσιν ὁμοῦ τὴν Ἀνάστασιν. Ἀλλοῦ βοθηθὸν ῥ παπαῖσ δὲν εἶχεν· ὁ νεώτερος υἱὸς του ἐτοιμαζόμενος ἐφέτος δι' ἐξετάσεις εἰς τὸ Διδασκαλεῖον δὲν ἤδυνήθη νά ἔλθῃ τὸ Πάσχα. ΄Ο ἄλλος ἔλειπε διαρκῶσ ναύτης μὲ τὰ καράβια του. Θυγατέρες, τὸ ἄφθονον τοῦτο προῖον τοῦ τόπου, τοῦ εἶχεν ἀφήσει πλησμονὴν ἢ μακαρίτισσα ἢ πρεσβυτέρα, πέντε τὸν ἀριθμὸν — ἅσ εἶχαν ζωὴν — ὅπου δὲν ἔπαιαν ἀενάως νά μεγαλώνουν — νά μὴν ἀβασκαθοῦν· ἦσαν τόσον γείτονες τὴν ἡλικίαν, ὥστε δὲν ἐπρόφθανε νά μεγαλώσῃ ἢ μία, καὶ ἡ ἄλλη ἀμέσως τὴν ἔφθανεν·

ὅσον ἐμεγάλωναν, τόσον ἐφαίνοντο, καί μάλιστα αἱ μεσαῖαι τρεῖς, ἴσαι περίπου εἰς τὰ χρόνια, ἴσως καί εἰς τὸ ἀνάστημα· καί ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκούσιος ἱερομόναχος, δὲν ἦτο ἐλεύθερος οὔτε εἰς μοναστήριον νὰ καταφύγη.

Τὸν τριῶν ὥρῶν δρόμον ἀπὸ τὴν πολίχνην εἰς τὸ ἐξωκκλήσιον εἶχε διανύσει τὸ πρῶν, ἀπολείτουργα, ὁ παπᾶ - Διανέλλος, ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὰς δύο νεωτέρας θυγατέρας του, κορασίδος δέκα καὶ δώδεκα ἐτῶν, καί ἀπὸ ῥμάδα ἐπτὰ ἢ ὀκτῶ γυναικῶν φιλεόρτων, προπορευομένου τοῦ ὄνου του φορτωμένου μὲ δισάκκιον μὲ τὰ ἱερά τοῦ παπᾶ. Ὁ ἥλιος ἦτον ὡς δύο καλαμιές ὑψηλά, ὅταν ἐξῆλθον εἰς τοῦ Γιατροῦ τ' ἀμπέλι, εἶτα ἐφθασαν εἰς τὰ Βουρλίδια, εἶτα ἀνῆλθον ἀσθμαίνοντες εἰς τοῦ Ματαρώνα τὸν Πεῦκον, ὅστις ἴστατο τότε ἀκόμη ἐκεῖ καὶ εὐηργέει τοὺς ὀδοιπόρους μὲ τὴν παρήγορον σκιάν του εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος. Εἰσῆλθον εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ καὶ ἐξεφόρτωσαν τὸ ὄναριον.

Ἐκ τῶν γυναικῶν, αἱ μὲν συνέλεξαν χαμόκλαδα καὶ ἦναψαν φωτιάν, διὰ νὰ ψήσωσι καφὲν καὶ προσφέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα, αἱ δὲ ἔδραξαν ἐκ τῶν εὐωδῶν θάμνων δέσμα σχοίνων καὶ πριναρίων καὶ φασκομηλεῶν καὶ συνέδεσαν προχειρῶς διὰ κλωστής σκούπας, καὶ ἤρχισαν γοργὰ καὶ στρωτὰ νὰ σκουπίζωσιν, ἄλλαι τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, ἄλλαι τὸ προαύλιον. Ὁ ἱερεὺς ἀπετέλεσε σκούπαν ἐκ δάφνης καὶ μύρτου καὶ δενδρολιβάνου, καὶ ἐσάρωσε μόνος του τὸ θυσιαστήριον, καὶ ὅλον τὸ Ἱερόν Βῆμα. Δὲν ἔπαυε δὲ νὰ γογγύζη καὶ νὰ διαμαρτύρεται ἐναντίον τῆς ἀβελτηρίας, ὡς ἔλεγε, τῶν βοσκῶν καὶ τῶν αἰπόλων, αὐτῶν ἐκείνων, οἵτινες τὸν εἶχον προσκαλέσει νὰ τοὺς κάμη Ἐνάστασιν εἰς τὸ Βουνόν, καὶ ἐκ τῶν ὁποίων κανεὶς δὲν εἶχε φανῆ ἀκόμη· αὐτοὶ προέβαινον ἐνίοτε μέχρι τῆς βεβηλώσεως τοῦ νὰ εἰσάγωσιν, ἴσως ἐν καιρῷ βροχῆς, τὰ θρέμματά των ἐντὸς τῶν ἐξωκκλησιῶν, ὡς ἠδύνατο νὰ πεισθῆ τις ἐκ τῆς παρουσίας διαφόρων ἰχνῶν τῆς εἰσβολῆς, τὰ ὅποια οὐδ' εἶχον λάβει τὸν κόπον νὰ ἐξαλείψωσιν. Ἐνδοθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος, ἐνῶ ἔκυπτε διὰ νὰ σκουπίσῃ, ἠκούετο ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ψιθυρίζων μετὰ στεναγμοῦ.

— Ἄχ ! ἀλλοίμονο . . . « ἀνθρώπους καὶ κτήνη σώσης, Κύριε ! ».

— Δὲν τσάκισε κανεὶς τὸ ποδαράκι του ; ἔκραξεν ἀπαντῶσα ἔξωθεν εἰς τὸν στεναγμὸν τοῦ ἱερέως ἡ θεῖα - Σειραίνῳ, ἡ ἀληθῆς σημαιοφόρος τῶν ἐσοχικῶν λειτουργιῶν καὶ τῶν πανηγυριῶν.

— «'Ανθρώπους και κτήνη !» ἐψιθύρισεν πάλιν ὁ ἱερεὺς.

Εἶχε παρέλθει ἤδη ἡ μεσημβρία και ὁ ἱερεὺς μετὰ τοῦ μικροῦ ποιμνίου ἐκάθισαν νὰ γευματίσωσιν ὑπὸ τὴν ἱεράν ἐλαίαν, ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναΐσκου, ἐγγὺς τοῦ παμπαλαίου ἐκείνου λιθοκτίστου κιβουρίου, τὸ ὁποῖον κατ' ἄλλους ἦτο στέρνα ὕδατος και κατ' ἄλλους κοιμητήριον ἢ ὀστεοθήκη. Ἡ θειά Μαθηνώ, γηραιά εὐλαβῆς γυνή, ἀποβλέψασα πρὸς τὸ κτίριον τοῦτο μετὰ στεναγμοῦ εἶπε :

—'Ἡμεῖς τρῶμε, κορίτσια· νὰ ἔχουν τάχα κι οἱ φτωχοὶ νὰ φᾶνε ;

— Τρῶν, οἱ πεθαμένοι, θειά - Μαθηνώ ; εἶπε τὸ Ἄγλαώ, ἡ δωδεκάετις παιδίσκη τοῦ ἱερέως.

— Οἱ πεθαμένοι τρῶνε κόλλυβα, ἐγὼ τὸ ξέρω, προσέθηκε τὸ Καλλιοπώ, ἡ δωδεκάετις μικρὰ ἀδελφή της, και γι αὐτὸ ἡμεῖς στὸ σπίτι, ὅσα κόλλυβα μᾶς φέρνουνε, ὅλα τὰ μοιράζουμε στοὺς φτωχοὺς και στὰ παιδιὰ τὰ γειτονόπουλα, γιὰ νὰ ἔχη ἡ μάνα μας, ἡ φτωχὴ νὰ φάη στὸν ἄλλον κόσμον . . .

Τὸ δειλινὸν ἐφάνησαν μακρόθεν νὰ κατεβαίνωσι τὴν ράχιν ἐρχόμεναι αἱ καλυβιώτισσαι γυναῖκες, αἱ ποιμενίδες και βοσκίδες τῶν ἀγροτικῶν συνοικιῶν. Ἦλθον φέρουσαι πελωρίους κοφίνους γεμάτωνους ἄνθη, λαμπάδας, κηρία και ἀγγεῖα μὲ ἔλαιον και πρόσφορα και μικρὰς φιαλίδας μὲ νᾶμα, ἡ ὀδηγοῦσαι ὀνάρια μὲ τὰ σάγματα ἐπεστρωμένα διὰ κιλιμίων και χραμίων, φορτωμένα τορβάδες και δισάκκια μὲ φλάσκας οἴνου, μὲ τυρία νωπὰ ἢ ζεματισμένα και κόκκινα αὐγά.

Κατόπιν ἐφάνησαν σφυρίζοντες ἄλλοκότως δύο ἢ τρεῖς βοσκοὶ μὲ τὰς ἀγέλας των, τὰς ὁποίας ὠδήγησαν παρὰ τὸν ἀπότομον κρημνὸν πρὸς τὴν θάλασσαν. Οἱ τράγοι ἐπήδων ἀπὸ βράχον εἰς βράχον, ἀπὸ ὄχθον εἰς ὄχθον, ἀπὸ κοιλώματος εἰς κοίλωμα, ἐνῶ τὰ ἐρίφια χαριέντως σκιρτῶντα ἔτρεχον κατόπιν τῶν αἰγῶν βελάζοντα, ἀγαλλόμενα πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὰ ἀπόλαυσιν τοῦ ἀγνώστου τούτου πράγματος τῆς ζωῆς, ἐκθέτοντα εἰς τὸν ἥλιον τὰ στακτερά ἢ στικτὰ και λευκὰ και μαῦρα τριχώματά των.

Τελευταῖοι ἔφθασαν οἱ ποιμένες, ἄνευ τῶν ἀμνάδων των, τὰς ὁποίας εἶχον ἀφήσει ὀπίσω εἰς τὰς μάνδρας, κομίσαντες μόνον δύο ἄρνια σφαγμένα. Ἐφθασαν συγυρισμένοι, ἀλλαγμένοι, στολισμένοι ὅλοι των, μὲ καθαροὺς χιτῶνας, κοντὰ βρακία και ὑψηλὰς βλαχό-

καλτσας, με πλατέα ζωνάρια κίτρινα ή κόκκινα, ξυραφισμένοι και με τους λινόχρους ή καστανούς μύστακας άγκιστροειδείς.

Ταχέως έκλινεν ή ημέρα και ό ήλιος έδυσεν εις μίαν ράχιν του Πηλίου, άντικρύ, άφου επί πέντε λεπτά τής ώρας είχε μείνει στεφανωμένος με κυάνεια και περιπόρφυρα χρυσαυγή νέφη, άντιλαμβάνων ό ίδιος όσσην απέδιδε δόξαν και λάμψιν, και επί δέκα λεπτά άκόμη, άφου έβασίλευσεν, αι άκτίνες τής στέμψός του έμειναν χρυσοφαείς, πορφυρίζουσαι, κυανίζουσαι, βάπτουσαι τó βουνόν με ιώδες χρώμα.

Είτα κατήλθεν ήρέμα επί του όρους ή νύξ, σπειρούσα παντού τó βαθύ και άρρητον μυστήριόν της. Και ό μπάρμπα - Κωνσταντός ό Ζ' μαροχάφτης, τρίτος πάρεδρος του χωρίου Α, του δήμου Λίτης, δέν έφάνη ούδαμόθεν νά έρχεται.

Ήτο δέ άνήσυχος ό ιερεύς και φόβος ήτο νά μείνωσι χωρίς 'Ανάστασιν και λειτουργίαν. Διότι εύλόγως δέν ήδύνατο άνευ βοηθείας νά ιεροπρακτήση. Λειτουργία χωρίς ένα τούλάχιστον ψάλτην ή αναγνώστην δέν γίνεται. Οί ποιμένες και οί βοσκοί ήσαν όλοι, ως εικός, ού μόνον άγράμματοι, άλλα και άλιβάνιστοι οί κακόμοιροι πολλοί τούτων.

— Τώρα τί νά κάμωμε ; 'Ορίστε, σοϋ ύπόσχονται σίγουρα μιá δουλειά, κι ύστερα σ' άφήνουνε μέσ' στη μέση. «'Ανθρώπους και κτήνη σώσης, Κύριε !».

Ήλπιζεν έν τούτοις άκόμη, ότι ό μπάρμπα - Κωνσταντός θα ήρχετο. Άργοστόλιστος ήτο πάντοτε, τόν ήξευρεν. Άλλά τώρα ήτο σκοτεινή άκόμη νύξ και μόνον τά άστρα έλαμπαν άνω. 'Ολίγον ύστερα άνέτειλεν ή σελήνη, και τότε έλπις ήτο νά έλθη.

Παρήλθον δύο ώραι και ή σελήνη κολοβή από τó σκοτεινόν βουνόν άνω, άνερχομένη βραδέως εις τó στερέωμα, και αι τάξεις τών άστρων ήραιώθησαν επ' άπειρον και σχεδόν ήμαυρώθησαν εις τήν διάβασίν της. Παρήλθον άκόμη μιá ώρα. 'Ο μπάρμπα - Κωνσταντός δέν έφάνη.

'Ο ιερεύς ήρχισε ν' άγανακτῆ.

—'Ο άσυνείδητος ! ό μωρός . . . "Ημαρτον Κύριε ! «'Ανθρώπους και κτήνη . . . !».

— Τά ξέρω έγώ από όξου τά πλιότερα τά γράμματα, παπα, του έλεγεν ή θειά τó Μαθηνώ, δια νά του δώση θάρρος τά κανοναρχώ

κειδὰ στ' αὐτὶ τοῦ γέρο - Φιλιππῆ, κι ὁ γέρο - Φιλιππῆς, ὁποῦν' θεοφοβούμενος ἄνθρωπος θὰ τὰ λήη κειδὰ ὅπως - ὅπως . . .

— Νὰ δὰ ἡ ὠρα νὰ σὲ κάνουμε καὶ ψάλτη, Μαθηνῶ ! ἀπήνητησε γελάσας ὁ ἱερεὺς.

Ὡς τόσον ἐπλησίαζε μεσονύκτιον καὶ δὲν ἦτον ἐλπίς νὰ ἔλθη πλέον ὁ μπάρμπα - Κωνσταντός, ὁ τρίτος πάρεδρος.

Ὁ παπᾶ - Διανέλλος ἐσηκώθη στενάζων, εἰσῆλθεν εἰς τὸν ναὸν καὶ προσεκύνησεν εἰς τὰς βαθμίδας τοῦ ἱεροῦ βήματος. Εὐθύς κατόπιν του ἔτρεξαν ἡ γριά - Μαθηνῶ καὶ ἡ θεία Σειραϊνῶ, ἡ σημαιοφόρος τῶν πανηγύρεων. Αἱ δύο γυναῖκες ἤρχισαν νὰ ἀναζωπυρῶσι τὰ φυτίλια, νὰ ρίπτωσιν ἔλαιον εἰς τὰς κανδήλας καὶ νὰ κάμνωσιν ἐγκαρδίους σταυρούς. Ἡσθάνοντο ἀνέκφραστον χαρὰν καὶ γλύκαν εἰς τὰ σωθικά των. Ἦταν Ἀνάστασις. Ἀνάστασις ! Τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριστοῦ ἔλαμπε μὲ ἅγιον φῶς, δεξιὰ τῆς Ἱερᾶς Πύλης. Ἡ μορφή τῆς Δεσποίνης Θεοτόκου ἤστραπτεν ἐξ ἀφάτου χαρᾶς ἀριστερόθεν, κρατούσης τὸ θεῖον βρέφος της.

Τέλος δὲν ἦτο ἐλπίς νὰ ἔλθη ὁ κύρ - Κωνσταντός, καὶ ὦφειλον ἐκ τῶν ἐνόνητων νὰ ψάλωσι τὴν ἀκολουθίαν. Αἱ ἐκ τῆς πόλεως γυναῖκες, ἡ μία μετὰ τὴν ἄλλην, ἀποτινάξασι τὴν ὑπνώδη νάρκη, εἰσῆλθον εἰς τὸν ναῖσκον. Αἱ ἐκ τῶν ἀγρῶν ποιμενίδες δὲν ἤργησαν νὰ ἐξυπνήσωσιν, ὁ δὲ παπᾶ - Διανέλλος ἐξῆλθε πρὸς στιγμὴν καὶ λαβὼν τεμάχιον παλαιᾶς σανίδος καὶ σφυροειδὲς ξύλον, κατεσκεύασεν αὐτοσχέδιον σήμαντρον, διότι φεῦ ! δὲν ὑπῆρχε πρὸ πολλοῦ κώδων, ὅστις νὰ ἐξυπνήξῃ τοὺς ἀπὸ αἰῶνων κοιμηθέντας, καὶ νὰ συγκινή τὴν κόνιν τῶν ἀπὸ γενεῶν κοιμηθέντων κατοίκων τῆς πάλαι ποτὲ ὑπαρξάσης πόλεως. Διὰ τοῦ σήμαντρού τούτου ἤρχισε νὰ κρούη ὁ ἱερεὺς εἰς τροχαίους πρῶτον (τὸν ἀδάμ, ἀδάμ, ἀδάμ), εἶτα εἰς ἰάμβους (τὸ τάλαντον, τὸ τάλαντον). Οἱ βοσκοὶ ἐνωτισθέντες τὸν μονότονον ἦχον ἐτινάχθησαν διὰ μιᾶς ἐπάνω, ἐπέταξαν τὰς κάπας των, ἐνίφθησαν καὶ ἔτρεξαν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, κρατοῦντες τὰς λαμπάδας των.

Ὁ ἱερεὺς ἔβαλεν εὐλογητόν, ἔψαλε μόνος του τὴν παννυχίδα, ὅλον τὸ « Κύματι Θαλάσσης », ἐθυμίασεν, ἔκαμεν ἀπόλυσιν, εἶτα φορέσας ἐπιτραχήλιον καὶ φελόνιον, ἦναψε μεγάλην λαμπάδα καὶ βαστάζων αὐτὴν ἐξῆλθεν εἰς τὰ βημόθυρα, καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλη μεγαλοφώνως τὸ « Δεῦτε λάβετε φῶς ». Οἱ βοσκοὶ ἦναψαν τὰς λαμπάδας των, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες κι ἐξῆλθον ὅλοι εἰς τὸ προαύλιον,

τοῦ ἱερέως κρατοῦντος τὴν Ἀνάστασιν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον μετὰ τοῦ θυμιατοῦ καὶ ψάλλοντος « Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ ». Εἶτα ἡ ἱερά εἰκὼν καὶ τὸ Εὐαγγέλιον ἀπετέθησαν ἐπὶ τῆς πεζούλας, ἐκπληρούσης χρῆν τρισκελίου, ἐφ' ἧς αἱ γυναῖκες εἶχον στρώσει μεταξοῦφες μικρὸν προσόπιον. Ὁ ἱερεὺς ἀνέγνω ἄργά τὸ κατὰ Μάρκον « Διαγενομένου τοῦ Σαββάτου », εἶτα θυμιάσας καὶ ἐκφωνήσας τὸ « Δόξα τῇ ὁμοουσίῳ », ἤρχισε νὰ ψάλλῃ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη . . .

« Λαμπριάτικος Ψάλτης »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

11. ΟΙ ΚΡΥΦΟΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ

Τὴν 9ην ὥραν τῆς πρωίας τουρκιστί, δηλαδὴ περὶ τὴν τρίτην μετὰ τὸ μεσονύκτιον, σπάνιοί τινες διαβάται, οἱ τελευταῖοι ἀπομειναντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Μηναῖ κατὰ τὴν λειτουργίαν τῆς πρώτης Ἀναστάσεως, ἐπέστρεφαν σπεύδοντες εἰς τὰς οἰκίας των. Μετ' ὀλίγον οὔτε ἐν βῆμα ἀντήχει εἰς τὸν δρόμον, σιγὴ δὲ νεκρικὴ ἐβασίλευε καθ' ὅλην τὴν τουρκικὴν συνοικίαν. Ἐξαφνα ἡ θύρα τῆς αὐλῆς μεγάλης τινὸς οἰκίας ἠνοιχθη χωρὶς κρότον καὶ ἐφάνη προκύψασα κεφαλὴ ἀνθρώπου. Ἡ κεφαλὴ ἐστράφη δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ὡς νὰ ἐξήταζε μετὰ προσοχῆς εἰς τὸ μέσον τοῦ σκότους, ἔπειτα ἀπεσύρθη καὶ ἀνεφάνη πάλιν διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἐξέτασιν.

—Ἐλάτε, δὲν εἶναι κανεῖς, ἠκούσθη χαμηλὴ φωνή.

Ψιθυρισμὸς ἑλαφρὸς ἠκολούθησε, καὶ τρία σώματα, σκιαὶ μᾶλλον, ἡ μία μεγάλη, αἱ ἄλλαι μικρότεροι, ἐξῆλθον εἰς τὸν δρόμον.

Ἄλλὰ παρευθὺς βήματα ἀντήχησαν, κατ' ἀρχὰς μόλις ἀκουόμενα, ἔπειτα δὲ βαρέα καὶ πλησιάζοντα. Αἱ τρεῖς σκιαὶ ἀπεσύρθησαν ἀμέσως ἐντὸς τῆς αὐλῆς, καὶ ἡ θύρα ἐπανεκλείσθη. Ὅτε ὁ διαβάτης ἐπέρρασε καὶ ἔσβησεν ὁ κρότος τῶν βημάτων του, προέκυψεν ἐκ νέου ἡ κεφαλὴ ἐκ τῆς ἡμιανοιχθείσης θύρας, ἐστράφη, ἐξήτασε, καὶ τὰ τρία πρόσωπα ἐξῆλθον πάλιν.

— Πᾶμε γρήγορα, ἐπιθύρισε ὁ ὑψηλὸς ἀνὴρ· πᾶμε γρήγορα. Ἀργήσαμε πολὺ, καὶ θὰ μᾶς περιμένῃ . . . Βάλε καλύτερα τὸ γιασμάκι σου, Ἐλιφὲτ - Ρεσίτ, δώσέ μου τὸ χέρι σου !

Καὶ οἱ τρεῖς ἐβυθίσθησαν εἰς τὸ σκότος τοῦ μικροῦ δρόμου καὶ

έπροχώρουν σιωπηλοί· αλλά μόλις έστρεψαν αυτόν, εύρέθησαν πρό γραίας γυναικός, κρατούσης εις τήν χείρα λαμπάδα άναμμένην. Έβράδιζεν αύτη μετά κόπου ένεκα τής ηλικίας της, έσύρετο σχεδόν, διά νά φέρη εις τό σπίτι της τό « άγιον φώς », πού ειχεν άνάψει εις τήν εκκλησίαν. Εις τήν θέαν του φωτός και οι τρεις έστρεψαν τήν κεφαλήν προς τό αντίθετον μέρος, διά νά μη άναγνωρισθοϋν.

‘Αλλά ματαιώς· ή γραία ύψωσεν όλίγον τό φώς, και έφώτισεν αυτούς περισσότερον διά τών ακτίνων του και τών βλεμμάτων της. ‘Ο δρόμος ήτο στενός. Τά πλατιά ένδύματα τής Έλιφét, μετατοπίζοντα τόν άέρα, παρ’ όλίγον εις τό σκότος νά σβήσουν τήν φλόγα τής λαμπάδος.

— Πολλά τά έτη σας, Μεχμέτ μπέη, ειπεν ή γραία χαιρετίζουσα.

— Καλημέρα, κερά· άπήνητησεν έκείνος· και του χρόνου. Και έπροχώρησε μετά τής συνοδείας του.

‘Η γραία στραφείσα τότε τους παρηκολούθησεν έπ’ όλίγον διά του βλέμματος, όταν δέ τους έχασεν εις τό σκότος, ειπε μέσα της:

— Τέτοια ώρα ό Μεχμέτ μπέης με μιá χανούμ και τό γυιό του . . . Πού νά πηγαίνουνε ; Χριστέ μου, μέρα πού ‘ναι, δέ ρίχνεις μιá φωτιά νά τόν κάψη, νά γλυτώσουν από ένα κακό σκύλο οι Χριστιανοί ;

Εις τό σκότος ήτο βυθισμένος και ό ναός του ‘Αγίου Μηνά. Πρό μικρού χιλιάδες κηρίων κατεφώτιζον αυτόν· πρό μικρού πλήθη εύσεβών συνωθούντο και εις τās αύλάς του άκόμη, πρό μικρού χαρμόσυνοι ψαλμωδία άντήχουν υπό τους θόλους του και τό « Χριστός άνέστη » από στόματος εις στόμα μετεδίδετο ως ό γλυκύτατος τών άσπασμών. Τώρα άπέμεινε μόνον τό άνάμικτον άρωμα τών λιβανωτών και τών κηρίων, γεμίζον τήν άτμόσφαιραν, ή πρό τής έπαργύρου είκόνας τής Παναγίας κανδήλα, αύτή μόνον διατηρούσα τό άμυδρόν φώς της, και σιγή, σιγή πανταχοϋ . . .

Δύο κτύποι άκούονται αίφνης εις τήν έσωτερικήν θύραν, έξ ενός παρ’ αύτήν στασιδίου έγείρεται τις καθήμενος, άναμένων, και σπεύδει με βήμα άσταθές, ύποτρέμων, ν’ άνοιξη. ‘Ητο ό ιερεύς.

Εισέρχεται εις, κλίνει τό σώμα και άσπάζεται τήν δεξιάν του. Εισέρχεται άλλος, εισέρχεται τρίτος και έπαναλαμβάνουν τά αύτά. ‘Επειτα ή θύρα κλείεται, οι δέ εισελθόντες, προπορευομένου του ιερέως, πλησιάζουν άθορύβως πρό του τέμπλου και γονατίζου, κάμνοντες τό σημείον του σταυροϋ.

Ὁ ἱερεὺς Γρηγόριος, γέρον σεβάσιμος, μὲ μακρὰν δόλοεσκον γενειάδα, εἰσέρχεται διὰ τῆς πλαγίας θύρας εἰς τὸ Ἱερόν, ἀνοίγει τὴν Ὁραϊάν Πύλην καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τὸν μικρότερον τῶν γο-
υυπετούντων :

—Ἐλα, παιδί μου, ἐδῶ νὰ μὲ βοηθήσης. Καὶ παραδίδει εἰς τὰς τρεμούσας ἐκ συγκινήσεως χεῖρας τοῦ σπεύσαντος δεκαετοῦς μικροῦ παιδιοῦ μικρὰν λαμπάδα, ἀφοῦ ἤναψεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀκοιμήτου φωτός, πού φυλάσσεται ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ θυσιαστηρίου.

Ἐπειτα, μετὰ τινος στιγμῆς, φορέσας τὸ χρυσοπράσινον αὐτοῦ πετραχήλιον καὶ λαβῶν διὰ τῆς ἀριστερᾶς τὸ λιθοκόλλητον δισκο-
πότηρον τῆς Ἀγίας Κοινωνίας ἐπλησίασε πρὸς τὴν Ὁραϊάν Πύλην φιθυρίζων εὐχὰς τινος μὲ χαμηλὴν φωνήν.

Πρὸ αὐτῆς ἐστέκετο ὁ λαμπαδοφόρος παῖς μὲ συμπαθεῖ ὠραϊάν ὄψιν, ὠχρὸς, συγκινημένος, μὴ τολμῶν νὰ ὑψώσῃ πρὸς τὸν ἱερέα τὰ ὄμματα.

— Πλησιάσατε, εἶπεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τοὺς ἄλλους δύο.

Ἐν πρώτοις ἐπλησίασε γυνή, τριάντα ἕως τριανταπέντε ἐτῶν. Τὸ φῶς τῆς λαμπάδος ἐπιπτεν ὅλον ἐπὶ τῆς μορφῆς της, τῆς ὁποίας ἡ ἀπταιστος κανονικότης καὶ ἡ ἔρασμαία αὐστηρότης παρουσιαζον τέλειον τύπον βυζαντινῆς ἀγιογραφίας. Ἦτο ἐπίσης ὠχρὰ καὶ βα-
θέως συγκινημένη. Ἐχρειάσθη νὰ τὴν στηρίξῃ διὰ τῆς χειρὸς ὁ πλη-
σίον ἱστάμενος, διὰ νὰ μὴ πέσῃ, ἀναβαίνουσα τὰς βαθμίδας, πού τὴν ἐχώριζον ἀπὸ τοῦ ἱερέως. Οἱ μεγάλοι μαῦροι ὀφθαλμοὶ της ἦσαν δακρυσμένοι.

— «Μεταλαμβάνει ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ Μαρία, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος».

Ταῦτα ἀπήγγειλε βραδέως καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς ἐπισημότητος ὁ ἱερεὺς, πλησιάζων πρὸς τὸ στόμα της τὴν θείαν μετάληψιν.

Δύο μεγάλα δάκρυα ἐφάνησαν ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἐκυλίσθη-
σαν εἰς τὰς παρειὰς τῆς μεταλαβούσης.

— Μνήσθητί μου, Κύριε, εἶπεν αὕτη μετὰ συντριβῆς, κάμνουσα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ ὀπισθοχωροῦσα. Ἐπειτα, εἰς ἓν νεῦμα τοῦ ἱερέως, ἔλαβε τὴν λαμπάδα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ παιδός, διὰ νὰ πλησιάσῃ καὶ οὗτος.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Νικόλαος, ἐπανέλαβεν ὁ ἱερεὺς, περιβάλλων τὸν παῖδα διὰ φιλοστόργου βλέμματος».

Ἦλθε καί ἡ σειρά τοῦ ἀνδρός. Ἀνέβη καί οὗτος μέ θάρρος τήν ἀνωτέραν πρὸς τὸ ἱερὸν βαθμίδα καί ἐπλησίασεν. Αἱ ἀκτίνες τῆς λαμπάδος τρέμουν, διότι τρέμει καί ἡ χεὶρ τῆς κρατούσης αὐτὴν Μαρίας. Πρὸ τοῦ «σώματος καί τοῦ αἵματος» ἡ αὐστηρὰ καί ἐπιβλητικὴ ὄψις του καθίσταται ἡμερος καί συμπαθῆς, ὡς μορφή μάρτυρος, τὸ δὲ κινούμενον φῶς δίδει ἀνέκφραστον τινα γλυκύτητα εἰς τοὺς συγκινημένους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου του, εἰς τοὺς ἀκτινοβολοῦντας ἐκ χαρᾶς ὀφθαλμοῦς του.

— «Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Μανουήλ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», ἐπανάλαβε διὰ τρίτην φοράν μετ' ἐπιταθείσης εἰς τὸ ἔπακρον σύγκινησεως ὁ ἱερεὺς καί ἐδάκρυσεν καί οὗτος.

— Ἀμὴν· εἶπε διὰ βραχνῆς φωνῆς ὁ μεταλαβὼν.

Ὅταν μετὰ τινα λεπτὰ αἱ τρεῖς σκιαί, διασχίζουσαι τὸ ἐπικρατοῦν ἔτι σκότος εἰς τὰς στενωποὺς τοῦ Ἡρακλείου, ἐπέστρεφαν βιαστικαί εἰς τὴν οἰκίαν των, γραῖά τις δὲν ἔτυχεν εἰς τὸν δρόμον, διὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ μέ τὴν βοήθειαν τοῦ κηρίου τῆς Ἀναστάσεως. Ἄν εὐρίσκετο καί ἔβλεπε τὸν Μεχμέτ μπέτην, τὴν σύζυγόν του Ἐλιφὲτ καί τὸν υἱόν του Ρεσιτ, θὰ τοὺς κατηρᾶτο καί αὐτὴ «νὰ ρίξῃ μιὰ φωτιὰ καί νὰ τοὺς κάψῃ ὁ Χριστὸς ἡμέρα πού ἔναι, γιὰ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ ἕνα κακὸ σκύλο οἱ Χριστιανοί».

Διότι ὁ Μεχμέτ ἔχαιρε φήμην σκληροῦ καί τυραννικοῦ μπέτη, μόνος δὲ ὁ παπαῖ-Γρηγόρης ἐγνώριζε ποίους θησαυροὺς πίστεως, ἀγάπης καί αὐταπαρνήσεως περιεῖχον αἱ καρδίαι τοῦ Μανουήλ, τῆς Μαρίας καί τοῦ υἱοῦ των, οἱ ὅποιοι, κακοὶ εἰς τὸ φανερόν Τοῦρκου, ἐξήσκουν κρυφὰ διὰ τῆς σεβασμίας χειρὸς του πᾶσαν χριστιανικὴν ἀρετὴν, θύματα καί αὐτοὶ δυστυχησμένα τῆς κατακτῆσεως καί τῆς βίας, διατηροῦντα ἄσβεστον, ἀλλὰ μυστικὴν, εἰς τὰς ψυχὰς των τὴν ἱερὰν παράδοσιν τῆς πίστεως, πτωχοὶ μάρτυρες, φέροντες ἀντὶ βαρέος σταυροῦ ἐλαφρὸν σαρίκιον, ἀλλὰ τὸ ὅποιον μόνον μετὰ τῆς κεφαλῆς των ἦτο δυνατὸν ν' ἀποσπασθῇ.

Ματαίως θὰ κτυπήσετε τώρα τὴν θύραν τοῦ μεγάλου κονακίου. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξῃ. Αἱ σκλάβαι καί οἱ ὑπηρέται ὄλοι ἐστάλησαν ἀπὸ χθὲς εἰς τὸ μακρὰν τῆς πόλεως κείμενον μετόχι τοῦ Μεχμέτ μπέτη, ὅπου θὰ ἐπήγαιναν τὴν ἐπαύριον καί οἱ κύριοί των. Ἐμείναν

οὔτοι μόνοι εἰς τὸ κονάκι, ἀλλὰ ματαίως θὰ κρούσετε. Κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀνοίξη, διότι κανεὶς δὲν θὰ σᾶς ἀκούσῃ. Ὁ Μεχμέτ, ἡ Ἐλιφὲτ καὶ ὁ μικρὸς Ρεσσὶτ δὲν εἶναι ἐδῶ. Τὸ κονάκι κατὰκλειστον, κατασκοπέτεινον. Μόνον εἰς τὸ ὑπόγειον ἠδύνατο κανεὶς νὰ εὕρῃ ἀνθρώπους, ἀλλὰ δὲν εἶναι οὔτοι γνωστοὶ εἰς κανένα. Εἶναι τρεῖς πτωχοὶ χριστιανοί, προσευχόμενοι πρὸ τῆς εἰκόνας τοῦ Ἐσταυρωμένου. Ὁ τρίτος, ὁ υἱός, στέκεται πλησίον μικρᾶς τραπέζης, ἐπὶ τῆς ὁποίας κάνιστρον γεμάτον κόκκινα αὐγά, καὶ ἀναγινώσκει εἰς χρυσοδέτον βιβλίον μὲ χαμηλὴν φωνήν:

« Οὔσης ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τῇ μιᾷ τῶν Σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων, ὅπου ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς: Εἰρήνῃ ὑμῖν ».

Καὶ οἱ ἀκούοντες προσθέτουν μετὰ συντριβῆς:

— Κύριε, ἐλέησον...

« Οἱ Κρητές μου », σελ. 141 - 146

Ἰωάννης Δαμβέρρης

12. Ο ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ

Στὸ ρημαγμένο παρεκκλήσι
τῆς ἀνοίξης τὸ θεῖο κοντύλι
εἰκόνες ἔχει ζωγραφίσει
μὲ τ' ἀγριολούλουδα τ' Ἀπρίλη.

Ὁ ἥλιος, γέροντας στὴ δύση,
μπροστὰ τοῦ ἱεροῦ τὴν πύλη
μπαίνει δειλὰ νὰ προσκυνήσῃ
κι ἀνάφτει ὑπὲρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκεῖα μοσκοβολιὰ
δάφνη στὸν τοῖχο ριζωμένη,
— θυμίαμα, ποὺ καίει ἡ πίστις —

καὶ μιὰ χελιδονοφωλιὰ
ψηλὰ στὸ νάρθηκα χτισμένη
ψάλλει τὸ « Δόξα ἐν Ὑψίστοις ».

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνη

13. Τ Ο Ξ Ω Κ Κ Λ Η Σ Ι

Γίγαντας ό πλάτανος, χιλιόχρονος,
 κι ή κουφάλα του κρυφό ξωκκλήσι,
 κεί διωγμένοι οί χριστιανοί τήν πίστι τους
 μέσ' στον κούφιο πλάτανο είχαν κλείσει.

Άπ' τὰ μάτια του διαβάτη απόκρυσαν
 σκίνοι και λυγαριές τó μονοπάτι
 κι είχε για σκεπή τὰ πλατανόφυλλα
 και τήν πόρτα του έφραζαν οί βάτοι.

Ένας - ένας με λαχτάρα πήγαιναν
 σύθαμπα τον όρθρο και τó βράδυ,
 για να θυμιατίσουν τὰ εικονίσματα
 και να βάλουν στο καντήλι λάδι.

Τώρα, όταν διαβαίνωμε άπ' τον πλάτανο,
 τίποτ' άλλο πια δέν άπομένει,
 παρὰ μόνον ή κουφάλα ξεσκεπη,
 σάπια, τρύπια και σαρακωμένη.

Κι άπ' τής πίστης τ' άγιασμένο χάλασμα
 κάθε γλυκοχάραμα και δείλι,
 θα μυρίζη κάτι, σα θυμίαμα,
 θα φωτίζη κάτι, σαν καντήλι.

« Θά βραδυάζη »

Γεώργιος Δροσίνης

14. Ο Λ Ο Υ Μ Π Α Ρ Δ Ι Α Ρ Η Σ

Α'

Ο ήλιος γέρνει. Ο Γιουσούφ άγᾶς, άγριος άγᾶς, πίνει τó σιρόπι
 του ξαπλωμένος επάνω σε μαλακό και παχύ τάπητα, σ' ένα προση-
 λιακό μέρος, κάτω από τὰ Προπύλαια τής Άκροπόλεως, τής όποίας
 είναι ό κυρίαρχος Άγᾶς του κάστρου, σου λείει ό άλλος!...

Δίπλα του ένα κομμάτι σπασμένης κολώνας. Κάποτε άνασηκώ-
 νεται ό Άγᾶς και άκουμπᾶ σ' αυτό επάνω τή μέση του να ξεμουδιάση.

Φορεῖ κατακόκκινα. Πυκνὸς καπνὸς βγαίνει ἀπὸ τὸ στόμα του, σωστὴ καμινάδα.

Καμιά ὅμως ἡμέρα δὲν ἦταν ὁ Ἅγᾶς στὶς κακὲς του, ὅπως σήμερα. Ἀπὸ τὸ πρῶνί βρίζει καὶ δέρνει. Ἄμα δὲν ἔχει τί νὰ χτυπήσῃ, χτυπᾷ τὰ χέρια του, τὰ πόδια τού. Ὅλα τοῦ φταίνε, καὶ τὸ χῶμα πού πατεῖ· τί χῶμα! Γυρεύει κάποιον νὰ ξεσπάσῃ ἐπάνω του καὶ ὁ κάποιος αὐτὸς στὸ τέλος βρέθηκε· ἦταν ἓνας φτωχὸς ζωτάρης, πού ἦ κακὴ του μοῖρα τὸν ἔσπρωξε καὶ πέρασε κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο καβάλλα στὸ μουλάρι του.

Χτύπησε τρεῖς φορές παλαμάκια καὶ καμιά δεκαριά Καστριῶτες φρουροὶ πετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὰ χαλάσματα, σὰ νὰ ξεφύτρωσαν ἀπὸ τὴ γῆ.

— Πιάστε αὐτόν, πού περνᾷ κάτω ἀπὸ τὴ μύτη μας καβάλλα! Δέστε τον χειροπόδαρα, φέρτε τον ἐπάνω καὶ ρίχτε τον στὴ φυλακὴ· ὕστερα βλέπομε...

Ὁ Ἅγᾶς τώρα περπατεῖ ἐπάνω κάτω· συλλογίζεται φαίνεται, ποιά τιμωρία τοῦ χρειάζεται. Ἐξαφνα στέκεται, σὰν καρφωμένος, σηκώνει τὸ κεφάλι του, τεντώνει τὰ χέρια του. Οἱ πυκνὲς τρίχες τοῦ προσώπου του, πού τὸ σκεπάζουν ὀλόκληρο, ἀνασηκώνονται σὰν τόσες καρφοβελῶνες... Φταρνίζεται καὶ βήχει μαζί· τρέμει ὀλόκληρος ἀπὸ τὸ θυμὸ του.

— Μπρὲ σεῖς, κοιμᾶστε; Δὲ βλέπετε πόσος κόσμος πᾶει τὸν ἀνήφορο; Γέροι, γριές, νέοι, νέες, ὡς καὶ μωρὰ ἀκόμη! Ποῦ πᾶνε, μπρὲ σεῖς, αὐτοὶ οἱ ραγιᾶδες;

— Εἶμαστε νιοφερμένοι, Ἅγᾶ μου. Πάω νὰ ρωτήσω κανένα παλιό, ἀποκρίθηκε ὁ πιὸ κοντινός.

— Καὶ ἐδῶ εἶσαι ἀκόμη; Νά! Καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ ὁ ἄγριος ἄγᾶς. Ρῶτα καλύτερα τὸ φυλακισμένο. Στὴ στιγμή νὰ γυρίσης.

Σὰν ἀστραπὴ πῆγε καὶ γύρισε.

— Αὔριο, Ἅγᾶ μου, ἔχει πανηγύρι ὁ Ἅϊ-Δημήτρης, αὐτὴ ἡ ἐκκλησίτσα, πού φαίνεται ἐκεῖ κάτω, καὶ οἱ ἄπιστοι πᾶνε στὸν ἔσπερινό.

— Πανηγύρι ρωμαῖκό! Μπρὸς στὰ μάτια μας! Στὸ τιμημένο Κάστρο μας ἀπὸ κάτω! Ὁ Ἅλλᾶχ νὰ μᾶς φυλάξῃ! Καὶ γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ! Ξέρω τί τοὺς χρειάζεται. Πρέπει νὰ λείψῃ αὐτὴ ἡ ντροπὴ μιὰ γιὰ πάντα...

Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες, τὰ δόντια του τρίζουν. Σωστή πυρκαϊά ἢ ψυχὴ του.

— Φέρτε μου ἐδῶ σούρνοντας τὸν φυλακισμένο... Ὁχι, σταθήτε !...

Κάποια μεγάλη ἰδέα κατέβασε ὁ Ἄγαθς. Τὸ πρόσωπό του γλυκάνει τώρα, ὅσο μπορεῖ νὰ γλυκάνῃ τὸ θηρίο.

— Χά !... Χά !... Φέρτε τον ἐδῶ τὸ ραγιᾶ, μὲ καλὸ τρόπο. Ἄν τὸν πειράξῃ κανένας, φίδι πού τὸν ἔφαγε.

Β'.

Φέρνουν τὸν ξωτάρη μισοπεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Πέφτει στὰ πόδια τοῦ Ἄγαθ καὶ ζητεῖ ἔλεος.

— Σήκω ἐπάνω· μὴ φοβᾶσαι. Εἶχα σκοπὸ νὰ σὲ κρεμάσω, μὰ μετάνοιωσα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι... Πρόσεξε νὰ κάνῃς, ὅ,τι θὰ σὲ προστάξω, γιατί ἀλλοιῶς χάθηκες !

— Ὅ,τι προστάξῃς, Ἄγαθ μου ! Ὅ,τι προστάξῃς...

— Σούτ ! πολλὰ λές ! Μόνο αὐτιά νὰ ἔχῃς, στόμα νὰ μὴν ἔχῃς. Καλὸ ἦταν ἔτσι κοντὰ στὸ Κάστρο μας νὰ μὴ βρίσκεται ἔκκλησία, μὰ μιὰ φορὰ πού βρέθηκε, πρέπει νὰ μένη καὶ νὰ λειτουργιέται. Θὰ τὴν ἔκαμαν οἱ καλοὶ μας παπποῦδες στοὺς δικούς σας δῶρο... Ἐγώ, ἡ ἀλήθεια εἶναι, πῶς ὀρίζω τὸ Κάστρο μου, λύκος πού τὸν ἔφαγε, ὅποιος τὸ στραβοκοιτάξῃ ! Μὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἔκκλησούλα λογαριάζω, πῶς βρίσκεται στὴν ἐξουσία μου μέσα, ἀφοῦ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ στόμα τῶν κανονιῶν μου.

Καὶ ζάρωσε τὸ πρόσωπό του μὲ νόημα. Κακόμοιροι χριστιανοὶ !

— Ὁ Δεσπότης σας δὲν ἦρθε νὰ μὲ χαιρετήσῃ· ἄς εἶναι. Τὸ κατάλαβε φαίνεται, καὶ αὐτός, πῶς δὲν τακτοποιήθηκα ἀκόμη καὶ δὲν ἔχω ὄρεξι γιὰ λόγια μὲ δίχως νόημα. Πήγαινε μ' ὄλον τοῦτο — ὁ ἀφέντης δὲν πρέπει νὰ συνερίζεται τοὺς δούλους του — καὶ χαιρέτησέ τον ἀπὸ μέρος μου καὶ πές του πῶς, ἀφοῦ ἔτυχε καὶ μὲ ἔρριξε ἡ κακὴ μου τύχη στὸν πετρότοπό του καὶ γίνεται τὸ πρῶτο ρωμαϊκὸ πανηγύρι, πού βλέπω, εἰς τὰ μέρη τῆς ἐξουσίας μου, ἔχω μεγάλη ἐπιθυμία νὰ γίνῃ, ὅπως πρέπει...

Ὁ Ἄγιός σας κάτι θάξιζε, γιὰ ν' ἀγιάσῃ. Θὰ τὸν τιμωρήσω λοιπόν ! Πρέπει νὰ γίνῃ μονοκκλησιά. Ὅλες οἱ ἄλλες ἔκκλησίες νὰ μὴ

λειτουργήσουν και νά μαζευτοῦν ὅλες οἱ ἐνορίες μὲ τοὺς ἱερεῖς των ἐδῶ στὸν "Αἰ - Δημήτρη. Πές και στοὺς ἄρχοντες και στοὺς προεστοὺς και σὲ κάθε νοικοκύρη, πού θ' ἀπαντήσης, πές ἀπὸ μέρους μου, πὼς αὐτὸ εἶναι ἡ θέλησί μου. "Οποῖος δὲ θὰ ῥθῆ, ἐμένα θὰ προσβάλλῃ· ἔλα τρέχα, φύγε ἀπὸ τὰ μάτια μου !...

Μά γιά στάσου ! "Ακουσε. Αὔριο πρωί, πού θὰ ψάλλουν στὴν ἐκκλησία τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου σας, ν' ἀνεβῆς σ' ἕνα ψήλωμα, κοντὰ στὴν ἐκκλησία και νά κουνήσης γιά σημάδι ἕνα κόκκινο πανί, γιά νά βάλωμε φωτιὰ στὴν λουμπάρδα - τὸ μεγάλο πυροβόλο - και στὰ ἄλλα κανόνια τοῦ Κάστρου, νά τιμήσωμε τὸν Ἁγίό σας. "Ε, ἄς γίνῃ κι' αὐτὸ !... Φύγε τώρα· σὲ βαρέθηκα. Τυχερὸς ἄνθρωπος εἶσαι...

Ὁ ραγιᾶς ἔκαμε μιὰ μετάνοια και ἄγγιξε ἡ μύτη του στὸ χῶμα. Ὁ Ἁγῶς, χωρὶς νά τὸν κοιτάξῃ, γύρισε στοὺς ἀνθρώπους του και εἶπε:

«Τί ὠραῖος πού θὰ εἶναι ὁ τόπος αὔριο τὸ πρωὶ γῦρο στὸν "Αἰ - Δημήτρη, γεμάτος κόσμος, πού νά μὴν πέφτῃ χάμω οὔτε μῆλο !...» Καὶ κουνῶντας τὸ κεφάλι του κοίταξε τὸ ραγιᾶ, πού ἔφευγε τρε-χᾶτος.

- Τὸν παρασφίζατε τὸν ἄνθρωπο ἀθεόφοβοι, και πηγαίνει τὸν κατήφορο σὰν ξεβιδωμένος. Χά !... Χά !... Χά !... Ξεφώνησε τρεῖς φορές, χωρὶς νά γελάσῃ τὸ πρόσωπό του.

Γ'.

Δὲν εἶναι ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν Ἁλλάχ και ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης αὐτοῦ, ἀκούστηκε ἀπὸ τὸ μιναρὲ τοῦ Παρθενῶνος ἡ φωνὴ τοῦ μουεζίνη, πού καλοῦσε τοὺς πιστοὺς νά προσευχηθοῦν.

Σκοτεῖνιωσε. Ὁ Ἁγῶς πρόσταξε νά φύγουν ὅλοι· και ὅλοι ἔφυγαν. Δύο μονάχα ἔμειναν και κρυφομιλοῦν. Ὁ Ἁγῶς και ὁ ἀρχι-πυροβολητῆς Ἀχμέτ.

- Κοίταξε, Ἀχμέτ, νά τὰ καταφέρῃς καλά ! Τὸ στοιχειωμένο μαρμαρόσπιτό μου, και ἔδειχνε τὰ Προπύλαια, πού ἡ τύχη μ' ἔρριξε και κάθομαι μέσα, ἔχει μπαρούτη, ὅση θέλεις· μπόμπες ἔχομε, ἄλλο τίποτε, λογιῶν - λογιῶν· δὲ χρειάζεται δὰ και μεγάλη φασαρία ! Τὸ μόνο, πού φοβοῦμαι, εἶναι ὁ καιρὸς, νά μὴ μᾶς τὰ χαλάσῃ...

Ἔγστερα ἀπὸ καλοκαιρινὴ λιακάδα, ὁ οὐρανὸς ἔγινε πίσσα.

— Μὴ λὲς τὸν κακὸ λόγος, Ἄγᾶ μου ! Ὅλα θὰ πᾶνε καλὰ· μὴ σὲ μέλη... Ὁ μουφτῆς τί γνώμη θὰ εἶχε τάχα;

— Καὶ ποιὸς τὸν ρωτᾷ; Μοῦ κάνει τὸ μεγάλο. Αὐριο βλέπομε τίνος τὸ ὄνομα θὰ βουίξη στὰ ἑπτὰ βασιλεία. Θὰ εἶποῦμε, πὼς ἔγινε λάθος. Ἐγὼ εἶπα γιὰ μπαρούτη μονάχα· κατάλαβες; Ἐγὼ πάω τώρα νὰ φάω καὶ νὰ πλαγιάσω, καὶ πρὶν νὰ χαράξη, θὰ εἶμαι στὸ πόδι. Πέτρες, χῶμα καὶ ἄνθρωποι νὰ γίνουν ἓνα... Ἦσαν τὰ τελευταῖα λόγια, πού εἶπε ὁ Γιουσοῦφ καὶ ἔφυγε.

Ὁ Ἀχμέτ προσκαλεῖ τοὺς πυροβολητές. Τὰ πυροβόλα τῶν Προπυλαίων ἐτοιμάζονται· μεταφέρονται ἀκόμη καὶ τὰ κανόνια τῶν ἑορτῶν ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐρεχθείου. Στὴ μέση βάζουν τὴν περιφημὴ λουμπάρδα γιὰ ἐπίδειξι, ὅπως εἶπε ὁ φρούραρχος.

Γενικὴ κίνησις στὸ Κάστρο καὶ συζήτησις γιὰ τὴν τιμὴ, πού θὰ δώσῃ ὁ Ἄγᾶς στοὺς ραγιᾶδες. Οἱ περισσότεροὶ βρίσκουν σωστὴ τὴν ἀπόφασί του.

— Ὅσο πιὸ εὐχαριστημένοι εἶναι οἱ ραγιᾶδες, τόσο πιὸ πολὺ δουλεύουν, πρόσθεσε ὁ γέρο - μάγειρος τοῦ Ἄγᾶ. Τὰ τουρκόπουλα εἶναι καταχαρούμενα. Ὁ ἱμάμης ὅμως τοῦ Μεγάλου τζαμιοῦ τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἓνας ἐπίσημος διαβατικὸς Δερβίσης ἔχουν ἄλλη γνώμη· ἀφοῦ ὅμως δὲν ἔχουν τὴ δύναμι νὰ ἀντιπράξουν στὴ μεγάλη τιμὴ, φεύγουν μουρμουρίζοντας τὴ γνώμη τους.

Τὸ μυστικὸ μόνον ὁ Ἀχμέτ τὸ γνωρίζει.

Εἶναι νύχτα βαθεῖα. Ὅλοι κοιμοῦνται. Οἱ πυρπολητὲς ἔφυγαν καὶ οἱ τελευταῖοι. Νέκρα εἰς τὸν βράχον.

Σὲ λίγο μιὰ σκιά ζυγώνει στὰ πυροβόλα. Πηγαινοέρχεται. Φέρνει σφαῖρες, τίς βάζει στὰ κανόνια καὶ τίς σπρώχνει μὲ τὸ γεμιστήρι μὲ μεγάλη δύναμι καὶ λίγον κρότος. Γεμίζει καὶ τὴ λουμπάρδα μὲ τὴν πιὸ μεγάλη μπόμπα καὶ ξαπλώνεται στὰ μάρμαρα κουρασμένος.

Μιὰ μεγάλη ἀστραπὴ φωτίζει τὸν κατάμαυρο οὐρανὸ καὶ φανερώνει τὴν ἄγρια τοῦ Ἀχμέτ ὄφι, ἐνῶ μακριὰ στὰ πρόσβորρα, ἑπάνω ἀπ' τὸ φρούριο τοῦ Θρασύβουλου, κεραυνὸς αὐλακώνει τὸ στερέωμα. Ὁ Ἀχμέτ φεύγει σὲ λίγο καὶ αὐτός. Ἡ δουλειὰ του τελείωσε.

Εἶναι μεσάνυχτα. Ὀλίγη ὥρα περνᾷ καὶ βροντὲς τραντάζουν τὸ ἔδαφος. Ἔρχεται σὰν ἑλαφρὸς πρόσκοπος ἓνα ψυχρὸ ἀεράκι.

Καὶ ἀρχίζουν ὕστερα νὰ πέφτουν χονδρὲς ψιχάλες. Κοντεύει νὰ ξημερώσῃ, ἀλλὰ τὸ σκοτάδι εἶναι ἀκόμη βαθύ.

Δ'.

Ὁ κακότυχος καὶ ἀπονήρευτος ξωτάρης ἔχοντας πάντα δίπλα του καὶ ἓναν ἄνθρωπο τοῦ Κάστρου, ἀρματωμένο σὰν ἀστακό, ἔκαμε, ὅ,τι τοῦ εἶπε ὁ Ἄγᾶς.

Ὁ φρόνιμος Μητροπολίτης ὅμως, ὁ Ἄνθιμος, ἀφοῦ ἄκουσε καὶ τὴ γνώμη τῶν Δημογερόντων, ἤϊρε ἓνα μεσιανὸ δρόμο: Νὰ μὴ γίνη δηλαδή μονοκκλησιά, ἀλλὰ νὰ λειτουργήσουν μόνο ὅλοι οἱ Ἄϊ - Δημήτρηδες· ὁ Κατηφόρης, ὁ Νέος, τὸ Παρεκκλήσι κ.ἄ.

Θαμποφέγγει. Μὲ ὅλη τὴν κακοκαιρία κάμποσοι φαίνονται κατὰ τὸν ἀνήφορο, ποὺ πηγαίνουν νὰ προσκυνήσουν. Ἀρχίζουν νὰ κοκκινίζουν τὰ κόκκινα σκουφώματα τῶν ἐργατικῶν καὶ κάπου - κάπου καὶ κανένα σκιαδί ἄρχοντα. Δὲν εἶναι ὅμως οἱ πανηγυριῶτες τόσοι, ὅσους τοὺς ἤθελε ὁ Γιουσοῦφ.

Ἡ λειτουργία ἄρχισε· ἡ βροχὴ πέφτει μὲ τὸ ἄσκι.

— Μᾶς τὰ χάλασε ἡ βροχὴ ! ὠρύεται ὁ Ἄγᾶς μέσα στὸ ὑπνοδωμάτιό του καὶ στριφογυρίζει σὰ λιοντάρι στὴν καλύβα του.

Οἱ βροντὲς εἶναι ἀδιάκοπες τώρα. Ὁ Ἄγᾶς ἐτοιμάζεται νὰ φύγῃ. Ρίχνει μιὰ γούνα ἐπάνω του, περνᾷ βιαστικός ἀπὸ τὸ ἄλλο δωμάτιο, ποὺ εἶναι μαζεμένη ὅλη του ἡ οἰκογένεια, χωρὶς νὰ βγάλῃ λέξι, ἀνεβαίνει σὲ ἓνα φεγγίτη, ποὺ βλέπει κατὰ τὰ πυροβόλα.

Τὸ χαλάζι τὸν χτυπᾷ στὸ πρόσωπο. Ὁ ἄνεμος τὸν ἐκνευρίζει. Εἶναι νὰ σκάσῃ.

— Τὴν πάθαμε, Ἄγᾶ ! Τοῦ φωνάζει ἀπὸ κάτω ὁ Ἀχμέτ. Ὁ καιρὸς θὰ σηκώσῃ κι ἐμᾶς καὶ τὰ κανόνια μας. Λίγοι ραγιᾶδες πέρασαν. Ὁ τόπος εἶναι ἔρημος. Μόλις ποῦ καὶ ποῦ φαίνεται ἀπὸ κανένας. Νὰ ἄλλοι δυό, τρεῖς ἀκόμη πηγαίνουν.

— Τί κάνει αὐτὸς ἐκεῖ ; ... Ἄ, κουνάει ἓνα κόκκινο πανί !

— Ἀχ ! βογγᾷ ὁ Ἄγᾶς. Ὁ παπᾶς βιάζεται· θὰ ψάλλῃ τώρα τὸ τροπάρι τοῦ Ἁγίου. Γι' αὐτὸ ὁ ξωτάρης κουνάει τὸ κόκκινο πανί, καθὼς τὸν πρόσταξα. Σὲ λίγο θὰ τελειώσῃ ἡ λειτουργία !... Γρήγορα, λοιπόν, Ἀχμέτ. Γύρισε ὅλα τὰ κανόνια κατὰ τὴν ἐκκλησία ἐπάνω καὶ φωτιά ! Πέτρα στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ ! Νὰ μὴ φανῇ

πια ούτε ή θέσι, πού ήταν ή εκκλησία. Σέ θέλω, Άχμέτ, σέ θέλω !... Φωτιά !...

Σά δαιμονισμένος ό άρχιπυροβολητής τριγυρίζει τὰ πυροβόλα, τὰ κουνεί δεξιά, άριστερά, σκύβει , σηκώνεται, ξανασκύβει, ξανασηκώνεται, ώς πού τὰ βάζει στοό σημάδι. Δυνατή βροχή έπιασε τώρα. Ό Άχμέτ ζυγώνει άναμμένο τού άλειμματοκέρι πρώτα στην λουμπάρδα...

Τήν ίδια στιγμή όμως, επάνω άπό τού κεφάλι του, χύνεται άπό τόν ουρανό φωτιά. Κρότος φοβερός και ξερός, κρότος άγριος... Όλη ή Άκρόπολις σείεται... Κεραυνός πέφτει σταό Προπούλαια, επάνω στην πυριτιδαποθήκη. Καταστροφή και θάνατος !

Άν είναι ό Άχμέτ καλός σημαδευτής, είναι ό ουρανόσ καλύτερος. Η καταστροφή είναι φοβερή. Οι περιηγητές γράφουν γι' αυτή μέ φρίκη και θαυμασμό !... Ήταν μιá φορά κάποιος φρούραρχος Γιουσούφ. Είχε μάννα, είχε τέσσερες γυναίκες, είχε δυό γιουόσ, είχε και μιá κόρη όρφανή· ούτε σημάδι δέ βρέθηκε άπό όλους αυτούόσ.

Ήταν μιá φορά ένας άρχιπυροβολητής Άχμέτ. Χάθηκε κι αυτόόσ...

Τά πυροβόλα σκορπίστηκαν, ή λουμπάρδα έγινε κομμάτια. Πέτρες και χώμα και άνθρωποι έγιναν ένα.

Ή 26η Όκτωβρίου 1658 έμεινε πιαό ιστορική.

Οί Καστριώτες κατατρομαγμένοι μαζεύονται στον τόπο τής καταστροφής. Οί χριστιανοί σταυροκοπούμενοι πετιοΰνται όλοι έξω άπό τού εκκλησάκι τ' Αϊ - Δημήτρη και μόνο ό παπάόσ μένει να τελειώση τή λειτουργία.

Η βροχή ύστερα άπό τήν καταστροφή έπαισε. Ό ουρανόσ καθάρισε. Σάν να μην έγινε τίποτε ! Τού θαΰμα και ποιόσ δέν τού έμαθε !

Ό Αϊ - Δημήτρης πήρε μέ τού δίκιο του τού παρανόμι, πού τού έπρεπε, και ίσαμε τώρα λέγεται Λουμπαρδιάρης - βομβαρδιστής. Δυστυχισμένα Προπούλαια !...

« Τού Έλληνικόό Διήγημα »

Δημ. Καμπούρογλου

15. ΤΟ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΟ

Γλυκειά ἔναι ἀπόψε ἡ βραδιά κι ἡ φύσις ἡσυχάζει.
Κανένα ἤχο δὲν ἀκοῦς, μηδὲ βοσκοῦ φλογέρα,

μηδὲ κελάδημα πουλιοῦ ἢ βέλασμα προβάτου,
μηδὲ στὰ φύλλα δὲν ἀκοῦς τὸ χἀϊδεμα τοῦ ἀγέρα.

Ἄπανεμιὰ καὶ σιωπὴ βαθείᾳ... Νά! — τί καμπάνα
ἤχολογεῖ ἀπὸ μακριὰ στὸν ἡσυχὸ ἀέρα;

Μήπως γιὰ θάνατο κτυπᾷ ἢ γιὰ χαρὰ σημαίνει ;
Ἄποψε Σαββατόβραδο κι ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία

σημαίνει γιὰ τὴν αὐριανὴ ἡμέρα ἢ καμπάνα.
Ὡ χωρικοί, σπογγίσατε ἀπὸ τὸ μέτωπό σας

τὸν ἴδρωτα, ποὺ ἄγιασεν ἐξ ἡμερῶν σας κόπος.
Αὐριον εἶναι Κυριακὴ, χαρᾶς κι ἀγάπης μέρα !

Εὐτυχισμένοι χωρικοί, πλαγιάστε, κοιμηθῆτε
καὶ θάλθουν ὄνειρα γλυκὰ στὸν ἡσυχὸ σας ὕπνο·

καὶ αὐριο πρῶι - πρῶι καλόκαρδοι, ἀθῶοι,
μὲ τὴ γυναῖκα στὸ πλευρό, τὸ τέκνο στὴν ἀγκάλη,

πηγαίνεται στὴν Ἐκκλησίᾳ γιὰ νὰ λειτουργηθῆτε.

« Θρησκευτικὴ Ἀνθολογία »

Δημήτριος Βικέλας

16. ΣΙΜΩΝ ΠΕΤΡΟΣ

Χαράματα. Βαριά κοιμᾶται ἡ Ρώμη
μὲ τ' ὄνειρο τῆς πυρκαγιᾶς στὰ μάτια.
Στάχτη οἱ ναοὶ καὶ στάχτη τὰ παλάτια.
μ' αἵματα χριστιανῶν βαμμένοι οἱ δρόμοι.

Μιά κουστωδιά, με δώρατα ώπλισμένη
φέρνουν τόν Πέτρο, σπρώχνοντάς τον όλοι
στοϋ μαρτυρίου τόν τόπο, έξω άπ' τήν πόλι.
Έκει ό σταυρός στημένος τόν προσμένει.

Σκυφτός, χλωμός εκείνος, με τὰ χέρια
πιστάγκωνα δεμένα, άργά βαδίζει
στή νέα ζωή. Έ άνατολή ροδίζει,
σβηοϋν τὰ στερνά ξαγρυπνισμένα άστέρια.

Τώρα δειλά - δειλά χαράζ' ή ήμέρα,
πάχνη θολή σηκώνεται άπ' τὰ βύθη
τοϋ ποταμοϋ, και τής αύγής τ' όρνίθι,
τό τρίτο όρνίθι, άκούγεται άπό πέρα.

Στήν άγωνία τοϋ σταυρικοϋ θανάτου
τ' άκούει ό Πέτρος και θυμάται πάλι
μιάν νύχταν άλησμόνητη, μιάν άλλη
νύχτα, τή νύχτα εκείνη τοϋ Πιλάτου.

Τότε είχε κλάψει, τώρα στή θλιμμένη
τήν όφι του ή χαρά γλυκοχαράζει,
και στρέφοντας ψηλά τὰ μάτια, κράζει:
— «Βλέπεις; δέν σ' άπαρνιέμαι!» Και πεθαίνει...

Ίωάννης Πολέμης

17. ΑΙ ΔΥΟ ΔΕΗΣΕΙΣ

Το κατωτέρω συμβάν αναφέρεται εις τόν Έλληνοβουλγαρικόν πόλεμον τοϋ 1913, ότε αι ήρωϊκαί Έλληνικαί φάλαγγες ήλευθήρωσαν τήν Άνατολικήν Μακεδονίαν.

Ό λόχος έκίνησε βουβός πρós τó πλάτωμα, πού τó έπλαισίωvεν ό ψίθυρος τών δρυών, και έστάθη εις τήν έλαφροκύμαντην πρασινάδα τής χλόης. Εις τó πλάγι του παρετάχθησαν οι λοιποί λόχοι τοϋ Τάγματος. Και όταν συνεκεντρώθησαν οι λόχοι όλων τών ταγμάτων τοϋ συντάγματος, έσχηματίσθησαν τρεις πλευραί μεγάλου τετραγώνου.

Στὴ μέση τοῦ τετραγώνου ἐστέκετο σοβαρὸς καὶ σκεπτικὸς ὁ Διοικητής. Γύρῳ του, ἀμίλητοι οἱ ταγματάρχαι, ὁ ὑπασπιστής του, ὁ γιατρός.

Ὁ παπᾶς ἐπροχώρησε τότε εἰς τὸ μέσον. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ του ἐστάθησαν δύο στρατιῶται, οἱ ψάλται τῶν ὑπαιθρίων ἱεροτελεστιῶν. Ἐξεδίπλωσεν ἄργὰ τὸ πετραχήλι του καὶ τὸ ἐπέρασεν εἰς τὸν λαϊμόν του. Ἔβγαλε τὸν κοῦκον μὲ τὸ μαῦρο καταυχένιον* καὶ μὲ τὸ δεξί του χέρι ἀπόλυσε τὰ μαλλιά εἰς τοὺς ὤμους. Ἐπειτα ἐκοίταξε γιὰ μιὰ στιγμή κατὰ τὴν ἀνατολήν τὸν οὐρανόν, πέρα ἀπὸ τοὺς κλώνους τῶν βαλανιδιῶν καὶ γυρίζοντας τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ζωντανὸ τετράγωνο, ποῦ ἀνάσαινε βαθιὰ σὲ μιὰν ἀπόλυτη σιωπῇ, εἶπε:

— Προσοχή, παιδιά ! Θὰ κάμουμε μιὰ προσευχή στὸ Θεὸ γιὰ τὰ ὄπλα μας κι ἄλλη μιὰ γιὰ τὴν ἀνάπαυσι τῶν ψυχῶν ἐκείνων, ποῦ ἔπεσαν ἕως τώρα. Ὁ Θεὸς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ χρυσοστολισμένες ἐκκλησίες, γιὰ ἡ ἀκούση τὴν δέησί μας. «Καρδίαν καθαρὰν» θέλει ὁ Κύριος· αὐτὴ εἶναι ἡ ὠραιότερη ἐκκλησία στὰ μάτια τοῦ Δημιουργοῦ μας. Συλλογισθῆτε, ὅτι ἡ Πατρίδα μας μᾶς ἔκαμε τὴν τιμὴ νὰ μᾶς ἐμπιστευθῇ τὰ ὄπλα της, γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσωμε. Μὲ τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς παραστέκει, θὰ κάμωμεν ὅλοι, ὅ,τι μπορούμε.

Προσοχή λοιπόν. Βγάλτε τὰ πηλήκιά σας !

Μιὰ γενικὴ κίνησις χεριῶν καὶ τὰ κεφάλια τῶν πολεμιστῶν ἔγειραν ἀκάλυπτα μπροστὰ στὴν ἄφραστην* ἰερότητα τῆς στιγμῆς ἐκείνης· ἔγερναν τὰ ἠλιοκαμένα μέτωπα εὐλαβητικά, τὰ μέτωπα, ποῦ ἀντίκρουζαν ξάστερα καὶ περήφανα στὶς μάχες τὸν θάνατον.

Ὁ παπᾶς ἐσταυροκοπήθη καὶ τὸν ἐμιμήθη ὁ Διοικητής καὶ ὅλο τὸ σύνταγμα.

Ἐνα πουλὶ ἐκελαδοῦσε μακριὰ, μέσα στὸ δάσος. Ἀπὸ μακρύτερα ἔφθανε ξεψυχισμένη ἡ ἀπήχησις τοῦ μυκηθμοῦ κάποιου βωδιοῦ, ποῦ θὰ ἔβροσκε στὰ ἠλιοφώτιστα λειβάδια, πρὸς τὸ χωριό. Λαμπρόχρωμες πεταλοῦδες ἐπετοῦσαν ἀπὸ θάμνο σὲ θάμνο.

Ὁ παπᾶς ἀπήγγειλε τώρα ἡρεμὰ καὶ μ' εὐλάβεια ἐκστατικὴν τὴν προσευχὴν, ποῦ χίλιες φορές εἶχαν ἀκούσει οἱ στρατιῶτες.

«Πάτερ ἡμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...».

Ἄλλ' ἔπαιρναν τώρα οἱ προσευχὴς αὐτὲς μιὰ ἐξαιρετικὴ σημασία, σὰν νὰ τὴν ἀκούαν πρώτη φορά· κι ἦταν ἰσχυρὸ καὶ ἀνέκφραστο

τὸ καταστάλαγμα τῶν στῆς διάπλατες καρδιές τῶν μαχητῶν, πού αὔριο θά ἐτρικυμίζοντο ξανά ἀπὸ τὸ κάλεσμα τῆς Νίκης, στὸν ἀνεμοστρόβιλο τῶν ἐφόδων...

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...», ἔψελναν τώρα μελωδικὰ οἱ δύο στρατιῶτες, πού ἐπαράστεκαν τὸν παπᾶ. Ὁ Διοικητὴς ἐσήκωσε τὸ μέτωπο καὶ μ' ἓνα ἑλαφρὸ γενικὸ κίνημα οἱ στρατιῶτες ἔκαμαν τὸ ἴδιο· γιατί ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ἔνοιωθε, πὼς ἦταν ἄξιος τῆς βοήθειάς τοῦ Θεοῦ του.

«... Νίκας τοῖς εὐσεβέσι...»

Ἄστράφουν τὰ μάτια σὲ βουβὴν εὐγλωττίαν. Τρεῖς φορές βαφτισμένο στὸ ἀγίασμα τῆς πίστεως καὶ τῆς παντοδύναμης θελήσεως λαμποκοπᾶ σὲ κάθε ματιὰ τὸ ἀτσάλι τῆς ἀποφάσεως καὶ τῆς ἐνδόμυχης ὑποσχέσεως.

Ἐπειτα, ἐνῶ μόνον τὸ ψιθύρισμα τοῦ δάσους ἀπλώνεται ἀπαλὰ κάτω ἀπὸ τὸν ἀνέφελον, ὀλογάλανον οὐρανόν, ὑψώνεται ἡ ὑποβλητικὴ μελωδία τῶν ἐπιμνημοσύνων ψαλμωδιῶν :

«... καὶ κατάταξον αὐτοὺς ἐν Παραδείσῳ, ὅπου χοροὶ τῶν Ἁγίων, Κύριε, καὶ ζωὴ καὶ ἡ ἀνάπαυσις.»

Ἄσυναίσθητα τὰ μέτωπα ὑψώνονται πρὸς τὸν οὐρανόν. Οἱ φυσιογνωμίες φωτίζονται, ὡσὰν ἀπὸ τὸ ὄραμα τῆς μακαριότητος τῶν ἀγαπημένων, πού ἐκάλεσεν ὁ Ἄγγελος τοῦ Πολέμου στὴν αἰωνιότητα τῆς ἑλληνικῆς ἀναμνήσεως. Ἐνας στρατιώτης μ' ἔντονα χαρακτηριστικά, μέτωπο δυνατὸ καὶ πλοῦσια μαῦρα μαλλιά, πού τὰ ἠλιοκαμένα του μάγουλα μόλις σκιαζεῖ τῆς «ἐρατεινῆς * ἥβης του» ἢ ἀβρὰ ἄνθησις, στηλώνει τὴ σοβαρὴ του ματιὰ στὴν κορυφὴ ἑνὸς δένδρου, πού ἀργολικνίζεται * στὸ πέρασμα τῆς αὔρας. Ἐνας ἄλλος, μὲ γένεια πυκνά, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴν ἔκφρασι τῶν νησιωτῶν τοῦ Αἰγαίου, πού λάμπει ἀπὸ τιμίαν ἐγκαρδιότητα, ἔχει τὰ μάτια του καρφωμένα στὸν παπᾶ σὲ μιὰ βαθυτάτην ὄνειροπόλησιν. Μερικοὶ σταυροκοποῦνται μὲ συγκινητικὴ ταπεινοφροσύνη. Ἐνας ταγματάρχης εἰς στάσι προσοχῆς, μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα, εἶχεν τὴν ἔκφρασι βαθεῖας περισυλλογῆς * στὸ αὐστηρὸ πρόσωπό του.

«Αἰωνία ἡ μνήμη...» ψάλλουν οἱ δύο στρατιῶτες μαζί μὲ τὸν παπᾶ. «Αἰωνία τῶν ἡ μνήμη», ἐπαναλαμβάνει μὲ μιὰ βαθύφωνη βοή τὸ σύνταγμα καὶ μὲ τὰ μέτωπα χαμηλωμένα ὅλοι σταυροκοποῦνται.

Ὁ παπᾶς ἀνασηκώνει τὰ μαλλιά του καὶ τὰ κρύβει μέσα στὸν κοῦκόν του. Ὁ Διοικητὴς κάτι τοῦ ψιθυρίζει.

— Παιδιά ! λέγει ὁ παπᾶς, μπορεῖ κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀξιωματικούς σας, ποὺ σκοτώθηκαν, νὰ σᾶς εἶχε πικράνει μὲ κανένα του λόγο βαρὺ ἐπάνω στὸ ζῆλό του, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ καλύτερα τὴν ὑπηρεσίαν του· νὰ εἴσαστε βέβαιοι, ὅτι θὰ τὸ ἔκαμε χωρὶς κακία. Παιδιά, μὲ τὴν καρδιά σας καθαρὴ καὶ μὲ χεῖλη ἀληθινὰ σχωρέστε τους !

— Θεὸς σχωρέσ' τους ! ἀντήχησε σὰν ψίθυρος ὀλόθερμος καὶ σιγανὸς καὶ πολλὰ βλέφαρα, ποὺ ποτὲ δὲν ἐταπεινώθησαν στὸ ἀντίκρυσμα τοῦ θανάτου, ἔγειραν βαριὰ ἀπὸ κάτι, ποὺ τὰ ἔκαιγε.

Ἔπειτα ὁ παπᾶς ἔβγαλε τὸ πετραχήλι του.

Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπροχώρησαν μὲ τὸν Διοικητὴν κατὰ τὴν σκηνὴν του. Οἱ λόχοι ἐπέστρεψαν ἀμίλητοι στ' ἀντίσκηνά των. Μιὰ ἱερότης ἐμοσχοβολοῦσε στὸν ἀέρα. Ἐνα αἶσθημα βαθὺ καὶ δυνατὸ καὶ ἀνέκφραστο ἐσυγχώνευε τὶς ψυχές σὲ μιὰ καὶ μόνη καὶ κάθε καρδιά ἄκουε μέσα τῆς τοὺς δυνατοὺς παλμούς ὅλων τῶν ἄλλων.

« Πόλεμος Ἑλλάδος - Βουλγαρίας »

Νικ. Καρβούνης

18. Η ΑΝΑΣΤΑΣΙ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ

Ἐχουν περάσει τὰ μεσάνυχτα τοῦ Σαββάτου πρὸς τὴν Κυριακή. Οἱ Μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ εἶναι μαζεμένοι στὴν Ἱερουσαλήμ, ἐπάνω στὸ ὑπερῶο, ποὺ ἔγινε ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος. Εἶναι γεμάτοι λύπη καὶ ἀπογοήτευσι γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Δασκάλου καὶ ἐτοιμάζονται, μόλις περάσῃ ἡ μπόρα τῆς ὄργης τοῦ λαοῦ, νὰ ξαναγυρίσουν στὰ δίχτυα καὶ τὶς ἀκροθαλασιές τῆς Τιβεριάδος.

Μὰ δὲν εἶχαν τὶς ἴδιες σκέψεις καὶ οἱ ἅγιες γυναῖκες, ποὺ ἀγαποῦσαν τὸ Χριστό. Δὲν ἔβαλαν βέβαια μὲ τὸ νοῦ τους, πὼς θ' ἀναστηθῇ, οὔτε τὶς ἐνοιαζε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Στὶς δικές τους καρδιές ἦταν πιά Ἐκεῖνος βασιλιάς.

Τὸν ἀγαποῦσαν μ' ὅλη τὴ δύναμί τους. Γι' αὐτὸ εἶχαν προμηθευτῆ ἀποβραδὶς πολῦτιμα μύρα, γιὰ νάρθουν τὰ ξημερώματα στὸν Τάφο καὶ ν' ἀλείψουν μὲ μύρα καὶ μὲ δάκρυα τὸ ἄχραντο Σῶμα τοῦ

Δασκάλου. Ήταν άκόμα νύχτα βαθείά, όταν όλες μαζί ξεκίνησαν για τόν λόφο του Γολγοθά.

Δέν κατάλαβαν διόλου πότε άνέβηκαν τόν άνηφορικό δρόμο και πότε έφθασαν στο Γολγοθά· τόση ήταν ή λαχτάρα τους. Τί τις περίμενε όμως εκεί !... 'Ο Τάφος ήταν άνοιχτός και άδειος· οί στρατιώτες ήσαν φευγάτοι· κι έρημιά κι ήσυχία ήταν άπλωμένη παντού. Δέν μπορούσαν νά καταλάβουν τί συνέβη. Πώς έλειπε τόν Σώμα του Δασκάλου; Τόν μετέφεραν άλλου; Και ξεσπασαν σ' ένα κλάμμα !...

Ξαφνικά, επάνω στην πλάκα του Τάφου βλέπουν καθισμένο ένα παλληκάρι, που έλαμπε σαν τόν ήλιο μέσα στο σκοτάδι και τά φορέματά του ήταν λευκά σαν τόν χιόνι. Τραβήχτηκαν τρομαγμένες.

— Μή φοβάστε, τούς λέει ό άγγελος μ' όλόγλυκη φωνή. Ποιόν ζητάτε; Τόν Ίησοϋ τόν Ναζωραίο, τόν Σταυρωμένο; Δέν είναι έδω. Δέ σάς τόν είχε πει; Άναστήθηκε.

Οί άπλοϊκές γυναίκες δέν κατάλαβαν τίποτε απ' αυτά τά λόγια. Ήνοιωσαν μόνον μι άνακούφισι στην καρδιά τους, έτσι σαν δροσιά απ' τόν Ούρανό.

Σαστισμένες πιο πολυ τώρα, άρχισαν με θρήνους νά γυρίζουν τόν λόφο, σά νά ήθελαν νά ψάξουν για νά βρουν τόν Χριστό. Όλα είναι άναστατωμένα επάνω στο Γολγοθά απ' την προχθεσινή ταραχή. Οί τρεις σταυροί είναι άκόμα ύψωμένοι επάνω στο λόφο. Στίς πρώτες άντιφεγγιές τής άνατολής μοιάζουν με μαύρες κολώνες και μόνο ό μεσαιός Σταυρός έχει επάνω του μι φωτεινή δέσμη από λεπτες άκτινες.

Ζυγώνουν κοντά του, γονατίζουν εύλαβικά, φιλοϋν με σπαραγμό τά πηγμένα αίματα και θρηνοϋν άδιάκοπα, κρατώντας στα χέρια τους τά βάζα με τά πολύτιμα μύρα. Νόμιζαν, πως Τόν έβλεπαν κρεμασμένον, πως άκουγαν τά παραπονετικά λόγια Του, πως αισθάνονταν τή δίψα του.

Μά πάλι έτρόμαξαν. Κάποιος άγνωστος πέρασε από εκεί, σαν σκιά μέσα στο σκοτάδι, και στάθηκε κοντά τους.

— Χαίρετε ! τούς είπε με γλυκειά φωνή, γεμάτη στοργή.

Κι άμέσως ρωτάει τή Μαγδαληνή, που έκλαιγε άπαρηγόρητα.

— Γυναίκα, γιατί κλαίς; Ποιόν ζητᾶς;

Ή εκείνη σκέφθηκε, πως θά είναι ό κηπουρός του κήπου και θά ζέρη αυτός, που πήγαν τόν Σώμα του Δασκάλου. Πήρε θάρρος, ζύ-

γωσε κοντά του, γονάτισε μπροστά του κι ἄρχισε μὲ θρήνο νὰ τὸν παρακαλῆ:

— Κύριε, ἂν σήκωσες ἐσὺ τὸ Σῶμά Του, πές μου, ποῦ τὸ ἔβαλες; Θέλω νὰ τὸ πάρω. Μὴ μοῦ ἀρνηθῆς αὐτὴ τὴ χάρι, κύριε. Ἦρθαμε μὲ λαχτάρᾳ ν' ἀλείψωμε μὲ μύρα τὸ Σῶμα καὶ δὲ λογαριάσαμε τίποτε· οὔτε ποῦ ἦταν νύχτα ἀκόμα. Ἄν σὺ Τὸν πῆγες σ' ἄλλον τάφο, κύριε, πές μας νὰ πᾶμε νὰ τὸν σηκώσουμε. Μὴ μᾶς ἀρνηθῆς, κύριε, αὐτὴ τὴ χάρι !...

Ὁ ξένος στάθηκε ἀμίλητος γιὰ λίγες στιγμῆς, κι ἔπειτα βγῆκε ἄπ' τὸ στόμα του μιὰ γνώριμη φωνή !

— Μαρία !...

— Δάσκαλέ μου ! φώναξε τρομαγμένη καὶ χαρούμενη ἡ μυροφόρα κι ἔπεσαν ὅλες στὰ πόδια τοῦ Δασκάλου. Εἶχαν ἀξιωθῆ, πρῶτες αὐτὲς νὰ ἰδοῦν τὸ Χριστὸ μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του.

Ἄλλὰ χαλάλι τοὺς ! Μόνο αὐτὲς Τὸν εἶχαν νοιώσει βαθιά. Μόνο αὐτὲς δὲν ἔφυγαν οὔτε μιὰ στιγμή ἀπὸ κοντά Του τὶς ὥρες τοῦ πόνου Του. Κι ἀξίζαν αὐτὲς πρῶτες νὰ ἰδοῦν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του καὶ νὰ τὴ διαλαλήσουν στοὺς φοβισμένους Μαθητάς.

Τὸν ξαναεἶδαν λοιπὸν τὸν ἀγαπημένο Δάσκαλο καὶ ἀνακουφίστηκαν. Καὶ τώρα τί τις ἔνοιαζε κι ἂν ἔπειτα ἀπὸ ἓνα προδοτικὸ φίλημα τοῦ Ἰούδα, Τὸν ἔπιασαν σὰν κακοῦργο ; Τί κι ἂν Τὸν ὠδήγησαν δέσμιο στὶς αὐλὲς τοῦ Ἄννα καὶ τοῦ Καϊάφα ; Τί κι ἂν Τὸν κατεδίκασαν σὲ θάνατο ; Τί κι ἂν Τὸν κάρφωσαν μὲ λύσσα ἐπάνω στὸ ξύλο ; Τί κι ἂν ἐπάνω σὲ ὀδυνηρὲς στιγμῆς φώναξε τὸ « τετέλεσται » κι ἔγειρε τὸ κεφάλι Του νεκρό ; Ἐκεῖνος τὴν τρίτην ἡμέραν ἀναστήθηκε ! Καὶ χιλιάδες στόματα προφέρουν σήμερα τὶς δυὸ αὐτὲς λέξεις μ' ἀνατριχιασμένα κορμιά καὶ δακρυσμένα μάτια. Καμμιά χαρὰ στὸν κόσμον δὲν ὑπῆρξε τόσο μεγάλη. Χριστὸς ἀνέστη !

Ὁ μυρωμένος ἀνοιξιάτικος ζέφυρος σφυρίζει γλυκά. Τὰ καθάρια ρυάκια κελαρύζουν· τ' ἀνθισμένα κλαδιὰ τῶν δένδρων σκορπίζουν ὁμορφιὰ καὶ μύρα· τ' ἀηδόνια τραγουδοῦν ὀλόγλυκα· οἱ ἄνθρωποι σκιρτοῦν ἀπὸ χαρὰ κι' ὅλα μαζί ψάλλουν :

— Χριστὸς ἀνέστη !

Π. Φωστίνης, Μητροπολίτης Καρυστίας

✓ 19. ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΪΚΟ ΠΑΣΧΑ

Έκείνο τὸ χρόνο — 1820 — τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Κολοκοτρῶνης μαζί με τοὺς λίγους ἐμπίστους του στὸ πλάτωμα τοῦ ξωκκλησιοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, στὴ Ζάκυνθο. Ἐκεῖ μπορούσε νὰ συγκεντρωθῆ περισσότερο στὸν ἑαυτό του καὶ στὶς σκέψεις του. Γιατὶ στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη εἶχε ταφῆ ἡ ἀγαπημένη του γυναῖκα, γιατί στὴν ἐκκλησιά ἐκείνη ὁ παπᾶ - Ἄνθιμος Ἀργυρόπουλος τὸν εἶχε ὀρκίσει στὴ Φιλικὴ Ἑταιρεία, γιατί ἀπὸ τὸ ρωμαντικὸ αὐτὸ τοπίο μπορούσε ν' ἀντικρύζῃ με μαράζι τὸν ἀπέναντι Μωριᾶ, τὴν ὠνειρευμένη πατρίδα του, ποὺ δὲν μπορούσε νὰ ξαναἰδῆ ὅσο ὁ ξένος δυνάστης τὴν πατοῦσε.

Μόλις εἶχε περάσει ἓνας χρόνος ἀπὸ τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ ὁ Φιλικὸς Πάγκαλος εἶχεν ἔρθει στὴ Ζάκυνθο κι εἶχε ξεμυστηρευθῆ σὲ λίγους Ζακυνθινούς καὶ σὲ μερικοὺς Μωραΐτες, ποὺ ζοῦσαν ἐκεῖ πρόσφυγες, περιμένοντας τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, τὸ μυστήριό τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας με τὸν ἀόρατο ἀρχηγό, με τὴ ρωσικὴ βοήθεια, με τὶς χιμαιρικὲς ἐλπίδες. Κι ὅλοι οἱ πατριῶται εἶχαν ὀρκισθῆ καὶ περίμεναν τὴ φωνή, ποὺ θὰ τοὺς ἔκραζε νὰ πολεμήσουν γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς πατρίδος.

Ὁ Κολοκοτρῶνης, περισσότερο ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους, δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ βροντήσῃ τὸ καριοφίλι, γιατί εἶχε παλιούς λογαριασμούς με τοὺς δυνάστας, ποὺ τοῦ εἶχαν σκοτώσει τόσους ἀπὸ τὴν οἰκογένειά του καὶ τὸν εἶχαν ἀναγκάσει νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο του καὶ ν' ἀναγκασθῆ νὰ ζῆ στὴ Ζάκυνθο κάνοντας τὸ χασάπη. Ἄλλὰ χρόνια τώρα περίμενε, πολλές ὑποσχέσεις εἶχε ἀκούσει, καὶ τίποτε δὲν ἔβλεπε. Ὁ γαλανὸς οὐρανὸς τῆς Ζακύνθου, τὰ λουλούδια τοῦ ὠραίου νησιοῦ, ἡ γλυκεῖα καὶ γελαστὴ φύσις, ποὺ τὸν τριγύριζε, δὲν ἔφθανε νὰ τὸν κάμῃ εὐθυμο. Ξενιτεμένος ἦταν, μολονότι δὲν εἶχε κανένα παράπονο γιὰ τοὺς Ζακυνθινούς, ποὺ τὸν ἀγαποῦσαν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσαν καὶ γύρευαν με κάθε τρόπο νὰ τοῦ κάμουν ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερο πικρὴ τὴν ξενιτειά.

Πολλὲς φορές εἶχε τραβήξῃ τὸν ἀνήφορο ἐκείνον κι εἶχε πάει στὴν ἔπαυλι τοῦ Στράνη, ὅπου περνοῦσε ἡσυχὰ ὁ κόντε - Σολωμός. Στὸν ποιητὴ εὗρισκε ὁ πολεμιστὴς παρηγοριά, γιατί τοῦ μιλοῦσε με τὴ φαντασία του, με τὰ ὄνειρά του, με τοὺς πόθους του, ποὺ ἦσαν

καί δικοί του. Γιατί τοῦ ἔλεγε, πὼς δὲν μποροῦσε ν' ἀργήσῃ ἡ ἄγια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως. Καί ὁ ἄξεστος Μωραΐτης ἄκουγε μὲ θαυμασμό τὸν ἄρχοντα ποιητῆ, ὁ πατριώτης τὸν πατριώτη, γιατί τοὺς ἔνωσε καὶ τοὺς ἐξίσωσε τὸ ὑψηλὸ αἶσθημα τοῦ ἀγνοῦ πατριωτισμοῦ. Καί γιὰ μιὰ στιγμή παρηγορεῖτο.

Ἔτσι ὅμως ἔμενε μονάχος ὁ Κολοκοτρώνης, πάλι συννέφιαζε, πάλι κυριευόταν ἀπὸ πικρὴ μελαγχολία, γιατί ἔβλεπε νὰ περνᾷ ὁ καιρὸς ἀδίκῃ κι οἱ ἐλπίδες του νὰ μένουν πάντα ὄνειρα. Γι' αὐτό, τὸ χρόνο ἐκεῖνο, τὸ Πάσχα τὸ πέρασε ὁ Γέρος τοῦ Μωριᾶ πικραμένος. Τὰ παιδιὰ του, οἱ φίλοι του ἐφρόντιζαν γιὰ τὸ ψήσιμο τοῦ ἀρνιοῦ, ποὺ μοσχοβολοῦσε γυρίζοντας στὴν ξύλινη σούβλα. Πάνω στὸ χορτάρι εἶχε στρωθῆ τὸ τραπέζι πρόχειρο, ἀπλό, φτωχικό. Ἡ ὀλόξανθη Ζακυνθινὴ βερντέα ἐχρῦσιζε στὶς χιλιάρες μπουκάλες ἀραδιασμένες ἐκεῖ σιμά. Ἐλεπε ὅμως κάτι πολῦτιμο — ἡ εὐθυμία — ποὺ κανένα κρασί δὲν μπορεῖ νὰ δώσῃ. Κι ὁ Κολοκοτρώνης ἔτρωγε μελαγχολικός, σιωπηλός, σὰν νὰ μὴ βρισκόταν πραγματικά ἐκεῖ. Ἦταν μακριά, ἐκεῖ ἀπέναντι, στὸ Μωριᾶ του, ποὺ ξαγνάντευε μὲ μαράζι καὶ νοσταλγία.

Ἐάφνου ἕνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του φωνάζει χαρούμενος.

— Λοιπὸν τοῦ χρόνου θὰ κάμωμε Πάσχα στὸ Μωριᾶ ! Καλὰ μαντάτα ! Γιὰ κοιτᾶχτε ἐδῶ !

Καὶ σήκωσε ψηλὰ γιὰ νὰ τοὺς δείξῃ τὴν πλάτη τ' ἀρνιοῦ.

— Νά το, ἐδῶ εἶναι γραμμένο ! Κοιτᾶχτε !

Οἱ ἄρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες πίστευαν στὴ μαγικὴ δύναμι τῆς πλάτης τοῦ ἀρνιοῦ. Ὑπῆρχαν μάλιστα καὶ μερικοὶ γέροι, ποὺ μποροῦσαν νὰ διαβάσουν στὴν πλάτη αὐτῆ, σὰν σὲ ἀνοιχτὸ βιβλίο, τὸ μέλλον. Ἐνας ἀπὸ τοὺς γέρους λοιπὸν τῆς συντροφιάς τοῦ Κολοκοτρώνη διάβασε τὴν προφητικὴ πλάτη τοῦ ἀρνιοῦ, κι εἶδε γραμμένο μέσα τὸ εὐτυχισμένο προμήνυμα, ποὺ μὲ τόση χαρὰ τοὺς ἀποκάλυψε.

Ἄλλοι τότε γελαστοί, εὐθυμοὶ, χαρωποὶ σήκωσαν τὰ ποτήρια των κι ἐφώνησαν :

— Ἀπὸ τὸ στόμα σου καὶ στοῦ Θεοῦ τ' αὐτί. Καλὴ πατρίδα τοῦ χρόνου !

Γνώριζαν, ὅτι ἡ εὐχὴ αὐτῆ ἐσήμαινε πόλεμο, ματοκύλισμα, θανατικό, κίνδυνο τῆς ζωῆς των, ποὺ τώρα περνοῦσε ἤσυχῃ κι

ἀμέριμνη. Ἄλλὰ δὲν τοὺς ἔμελλε. Γιὰ τὴν πατρίδα ἦσαν ἔτοιμοι νὰ δώσουν καὶ τὴ ζωὴ των.

Κι ὅταν τὸ πασχαλινὸ τραπέζι τέλειωσε, ὁ Κολοκοτρώνης σηκώθηκε πρῶτος, ἔκοψε ἓνα κλαδί ἀπὸ μιὰ φουντωτὴ δάφνη, ποὺ ἦταν ἐκεῖ κοντά, καὶ δείχνοντας μ' αὐτὴ τὸ ἀντικρινὸ κάστρο Χλουμούτσι, στὸ Μωριᾶ, τοὺς εἶπε μὲ συγκίνησι, ποὺ δὲν κατῶρθωνε νὰ κρύψη:

—Ὁ Θεὸς νὰ δώση, παιδιά, τοῦ χρόνου νὰ ψήσωμε τὰ πασχαλινὰ ἄρνια ἐκεῖ κάτου, ποὺ μᾶς καρτεροῦν τ' ἀδέλφια μας γιὰ τὴν ἐλευθερία !

Κι ἓνα δάκρυ κύλησε ἀπὸ τὰ μάτια του, ποὺ τὰ σκέπαζαν πυκνά, κατάμαυρα φρύδια.

Καὶ ἡ εὐχὴ γίνηκε πραγματικότης. Ὁ Κολοκοτρώνης δὲν ἄργησε νὰ μάθῃ τὶς ἐτοιμασίες γιὰ τὴν Ἐπανάστασι. Οἱ Μωραῖτες δὲν ἐσηκώνοντο, ἂν δὲν εἶχαν μαζί των τὸ πρωτοπαλλήκαρό των, τὸ Γέρο τοῦ Μωριᾶ.

Τὰ πράγματα ἦσαν πιά ἔτοιμα. Ἔπρεπε ὅμως νὰ φύγῃ, χωρὶς νὰ δώσῃ ὑποψία στὴν ἀγγλικὴ ἀστυνομία τῆς Ζακύνθου, ποὺ παρακολουθοῦσε τοὺς πατριῶτες μὲ σκοπὸ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, νὰ περάσουν στὸ Μωριᾶ. Ἄλλὰ ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ τοὺς γελάσῃ, προφασισθεῖς, ὅτι θὰ πήγαινε στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου γιὰ ἐμπόριο.

Στὰς 16 τοῦ Γενάρη τοῦ 1821 ὁ Κολοκοτρώνης κατῶρθωσε νὰ φύγῃ μὲ καΐκι καὶ νὰ περάσῃ στὴ Μάνη, ὅπου κρύφθηκε στὸ σπίτι τοῦ Μούρτζινου, ἕως τὴν εὐλογημένη ἡμέρα, ποὺ σηκώθηκαν πιά οἱ Ἕλληνες.

Τὸ Πάσχα τοῦ 1821 τὸ πέρασε πολὺ διαφορετικὰ ὁ Κολοκοτρώνης. Δὲν εἶχε πιά τὴν ἡσυχία τοῦ καταπράσινου μαγικοῦ τοπίου τῆς Ζακύνθου, ὅπως τὸν περασμένο χρόνο. Ἄλλὰ πατοῦσε τὸ ἀγαπημένο του χῶμα, ἦταν στὸ Μωριᾶ του, καὶ μ' ὅλας τὰς στερήσεις, μ' ὅλους τοὺς κινδύνους, μ' ὅλες τὶς στενοχώριες, ὁ Κολοκοτρώνης τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἦταν χαρούμενος. Καὶ στὸ πασχαλινὸ του δεῖπνο θυμήθηκε τὸ σύντροφό του, ποὺ στὴ Ζάκυνθο εἶχε διαβάσει στὴν πλάτη τοῦ ἄρنيου τὴν εὐτυχία, ποὺ εἶχε γίνῃ πιά πραγματικότης. Σήκωσε λοιπὸν τὸ ποτήρι, ὄχι μὲ δακρυσμένο μάτι, ἀλλὰ χαρούμενος, εὐτυχισμένος κι ἐβροντοφώναξε !

— Χριστὸς ἀνέστη, παλληκάρια ! Ἡ Πατρίδα ἀνέστη !

— Ἀληθῶς ἀνέστη, ἀπάντησαν οἱ σύντροφοί του.

Κι ἐφιλήθησαν ὅλοι μὲ τὸν ἀδελφικὸ ἀσπασμὸ τοῦ Πάσχα, εὐτυχισμένοι, θαρρετοί, βέβαιοι γιὰ τὴ νίκη...

« Νεολαία »

Κώστας Καιροφύλας

20. Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΗΣ

Καθαρώτατον ἥλιο ἐπρομηνοῦσε
τῆς αὐγῆς τὸ δροσᾶτο ὕστερο ἀστέρι,
σύγνεφο, καταχνιά, δὲν ἀπερνοῦσε
τ' οὐρανοῦ σὲ κανένα ἀπὸ τὰ μέρη·
καὶ ἀπὸ κεῖ κινημένο ἄργοφουσοῦσε
τόσο γλυκὸ σὸ πρόσωπο τ' ἀγέρι,
ποῦ λὲς καὶ λέει μὲς' στής καρδιάς τὰ φύλλα:
« Γλυκειά ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος μαυρίλα ! »

Χριστὸς ἀνέστη ! Νέοι, γέροι καὶ κόρες,
ὅλοι, μικροὶ μεγάλοι, ἐτοιμαστήτε
μέσα στὶς ἐκκλησιῆς τὶς δαφνοφόρες
μὲ τὸ φῶς τῆς χαρᾶς συμμαζωχθῆτε·
ἀνοίξατε ἀγκαλιῆς εἰρηνοφόρες
ἐμπροστὰ στοὺς Ἁγίους, καὶ φιληθῆτε·
φιληθῆτε γλυκὰ χεῖλη μὲ χεῖλη,
πέστε Χ ρ ι σ τ ὸ ς ἀ ν ἔ σ τ η, ἐχθροὶ καὶ φίλοι.

Δάφνες εἰς κάθε πλάκα ἔχουν οἱ τάφοι,
καὶ βρέφη ὠραῖα στὴν ἀγκαλιά οἱ μαννάδες,
γλυκόφωνα, κοιτῶντας τὶς ζωγραφι-
σμένες εἰκόνες, ψάλλουνε οἱ ψαλτάδες.
Λάμπει τὸ ἀσήμι, λάμπει τὸ χρυσάφι,
ἀπὸ τὸ φῶς, ποῦ χύνουνε οἱ λαμπάδες·
κάθε πρόσωπο λάμπει ἀπ' τ' ἀγιόκερι,
ὅπου κρατοῦνε οἱ Χριστιανοὶ στὸ χέρι.

Διονύσιος Σολωμὸς

21. « Η ΓΩΝΙΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ »

... Έπάνω εις τόν θαλασσόπληκτον βράχον, όπου τὰ κύματα φαίνονται νὰ τραγουδοῦν μυστηριώδες νανούρισμα, ἐκεῖ ἄσπριζε ἀκόμη τότε τὸ παλαιὸν ἔρημο μοναστηράκι, προκῦπτον μέσα ἀπὸ τὴν βαθεῖαν χλόην, ἀνάμεσα εις τὰς πίτυς καὶ τὰς καστανάς, ὀλίγον ὑψηλότερα ἀπὸ τὴν ὠραίαν θαλασσίαν ἀγκάλην τοῦ Ἄσελήνου, ὅπου ἐβασίλευε γλυκά, σιγὰ ὁ ἥλιος, ὡς νὰ ἔκρυπτεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὰ χρυσᾶ καὶ στίλβοντα στολίδια του μέσα εις τὸν θησαυρόν του.

Κι ὅταν ἡ μικρὴ καμπάνα ἐκάλει τοὺς ἀγροίκους βοσκούς τοῦ βουνοῦ εις τὴν προσευχὴν — οἱ ὅποιοι δὲν ἐπήγαιναν, ἀλλ' ἔκαναν μακρόθεν ἓνα σταυρόν — κι ἐδιάβαζεν ὁ πάτερ Ἐφραίμ, ὁ πνευματικός, τὸν ἔσπερινὸν μαζί με τὸν Μιχαῖαν, τὸν ὑποτακτικόν του, κατέβαινε τὰ σκαλοπάτια ὁ γέρον ἕως τὴν βρύσην, διὰ ν' ἀπολαύσῃ καὶ ἅπασ ἀκόμη τὴν γλυκεῖαν μελαγχολίαν τῆς μοναξιάς, μέσα εις τὴν περιοχὴν ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν αὐτὸς εἶχεν ὀνομάσει « γωνίαν τοῦ Παραδείσου ». Καὶ τῆς βρύσης τὸ μάρμαρον, τὸν κρουνὸν καὶ τὴν λεκάνην τὰ εἶχε φάγει τὸ νερόν. Καὶ μόλις ἤμποροῦσε νὰ διαβάσῃ τις, μισοσβησμένους τοὺς ἱαμβικούς στίχους, τοὺς ὁποίους εἶχε γράψει ποτὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς πηγῆς, ὁ διάσημος ἀσκητῆς Διονυσίος:

Χεῖρας, πρόσωπα καὶ πόδας νίπτων ἀβρῶς,
 ὁμοῦ δὲ καὶ διαυγὲς νῦν ὕδωρ πίνων, τῆς
 καλλιρρεῖθρου τῆσδε τῆς κρήνης, ξένη,
 ψυχῆς τότε μνήσθητι Διονυσίου.

Καὶ ψηλὰ εις τὸ πλάγι, σιμὰ εις τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ, ἴστατο ἀκόμη ὀρθὸς ὁ χιλιετῆς πεῦκος, ὅπου εις τοὺς κλάδους ἐπάνω, ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του, εἶχεν εὑρεθῆ ἓνα καιρὸν αἰωρουμένη ἡ λαμπρὰ εἰκὼν τῆς Παναγίας.

Ὁ πεῦκος ὁμοιάζει με ἄνθρωπον, ὅπου δὲν ἐκάρη τὴν κόμην εις ὄλην του τὴν ζωὴν. Ἀπὸ τριακοσίων χρόνων καὶ πλέον κανεὶς δὲν ἐξάμωσε νὰ κόψῃ φύλλον ἀπὸ τὸ γιγαντιαῖον δένδρον. Ὅλοι οἱ κωνίσκοι, οἱ καρποὶ τοῦ πεύκου, μυριάδες ἀναρίθμητοι, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐκρέμοντο ἀνάμεσα εις τοὺς κλώνάς του.

Εἶναι βέβαιοι ὅτι ἐκεῖ ἐπάνω εὑρέθη μίαν πρωίαν εις τὰ χίλια ἑξακόσια τόσα, ἡ εἰκὼν τῆς Παναγίας. Ἦτο ζωγραφισμένη ὡς προ-

τομή παιδίσκης, χωρίς νὰ ἔχη τὸν Χριστὸν βρέφος εἰς τὰς ἀγκάλας
της, καὶ διὰ τοῦτο ἐσχετίσθη μὲ τὰ εἰσόδια, ὅταν προσεφέρθη ὡς
« τριετίζουσα δάμαλις » εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ ναῖσκος τοῦ μι-
κροῦ ἀσκητηρίου ἐτιμᾶτο ἐπ' ὀνόματι τῶν Εἰσοδίων. Ἡ εὐρεθεῖσα
παραδόξως τότε εἰκὼν ἐφάνη εἰς τοὺς χριστιανούς, τοὺς τότε, ὡς νὰ
ἦτο κόρη εὐαίσθητος, ἣτις ἐνέδωκεν εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ κάμη κούνια,
νὰ λικνισθῆ, αἰωρουμένη ἐπὶ τῶν κλάδων τοῦ δένδρου. Καὶ διὰ τοῦτο
ὠνομάσθη « Παναγία Κουνιστριώτισσα ».

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόφι
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψι,
ποῦ μὲ βία μετράει τὴ γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

3

Ἐκεῖ μέσα ἑκατοικοῦσες
πικραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
ἔ λ α π ά λ ι, νά σοῦ πῆ.

4

Ἄργει νά ἴθῃ ἐκείνη ἡ μέρα
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατί τὰ ἴσκιαζε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχῆς ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμεινε νά λῆς
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντάς τα νά κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἓνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

κι ἔλεες : « πότε, ἄ ! πότε βγάλω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἔρμιες ; »
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.

8

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μέσ' στὰ κλαίματα θολό,
καὶ εἰς τὸ ροῦχό σου ἔσταζ' αἷμα,
πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
ξέρω ὅτι ἔβγαίνεις κρυφά
νά γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ·
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρειαί τες κουρταλῆ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἄλλ' ἀνάσασιν καμμιὰ·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
καὶ σὲ γέλασε φρικτά !

12

Ἄλλοι, οἰμέ ! στή συμφορά σου
ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
« σύρε νά ἴβρης τὰ παιδιά σου,
σύρε », ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδᾶρι
καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτᾶρι,
ποῦ τὴν δόξα σου ἐνθυμεί.

14

Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
ἢ τρισάθλια κεφαλή,
σὰν πτωχοῦ, ποῦ θυροδέρνει
κι εἶναι βᾶρος του ἡ ζωή.

15

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανά.

16

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

«Ἄπαντα», ἐκδ. Α. Πολίτη, 1948, σ. 71 - 73.

Διονύσιος Σολωμός

2. Η Δ Ο Ξ Α

Δόξα στὸ πνεῦμα τῶν ἀρχαίων,
παγκόσμιον φωτὸς πηγὴν,
δόξα στὰ ὄπλα ἡρώων νέων,
ποῦ λύτρωσαν αὐτὴν τὴν γῆν.

Μ' ἐκείνων τὴ χρυσῆ σοφία,
μὲ τούτων τὴν ἁγία ὄρμη,
νέαν ἄς πλάσωμεν ἱστορία
γεμάτη δόξα καὶ τιμή.

Ἔχει στεφάνι ἡ Νίκη ἀκόμη
στὸ δέντρο τῆς τὸ ἱερό.
Ἄπάτητοι τῆς Δόξας δρόμοι
προσμένουν ἥρωα τολμηρό.

Ἐμπρός ! Στῶν ἔργων τὸν ἀγῶνα !
ἐκεῖ εἶν' ὁ πύρινος παλμός.
Ἐκεῖ τῆς νίκης ἡ κορώνα,
κι ἀθανασίας ἀσπασμός.

« Νέα Ἀνθολογία »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

3. Ο ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ

Δικαίως θαυμάζεται ὁ Ἀριστείδης περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον πολιτικὸν ἄνδρα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν διὰ τὴν σώφρονα διαγωγὴν του καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολιτικοῦ του βίου.

Ὁ Ἀριστείδης παρευρεθεὶς καὶ εἰς τὰς τρεῖς ἐνδόξους κατὰ τῶν Περσῶν μάχας, ὄχι μόνον ἀνδρείως ἠγωνίσθη, ἀλλ' εἰς ἐκάστην ἐξ αὐτῶν ἔδωσε μεγάλα καὶ σωτήρια μαθήματα ἀρετῆς καὶ φιλοτιμίας.

Εἰς τὸν Μαραθῶνα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι δὲν εἶναι ἐξευτελισμὸς, ἀλλὰ μάλιστα ἔντιμον εἰς ἡμᾶς καὶ σωτήριον εἰς τὴν πατρίδα, τὸ νὰ παραχωρῶμεν τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἐμπειροτέρους καὶ ἰκανωτέρους ἡμῶν.

Εἰς τὴν μάχην τῆς Σαλαμῖνος μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ τῆς πατρίδος κάθε προσωπικὸν πάθος πρέπει προθύμως νὰ θυσιάζωμεν, κάθε ἔχθραν νὰ λησμονῶμεν καὶ καλὸν ἀντὶ κακοῦ ν' ἀποδίδωμεν, πᾶν δὲ προτέρημα καὶ πᾶσαν ὑπεροχὴν τοῦ ἐχθροῦ μᾶς δημοσίως ν' ἀναγνωρίζωμεν.

Εἰς δὲ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι εἶναι μωρία τὸ νὰ ζητῶμεν τιμὴν ἀπὸ τὰς θέσεις, διότι αἱ θέσεις δὲν τιμοῦν τοὺς κατέχοντας αὐτάς, ἀλλ' ἡ ἰκανότης καὶ ἡ ἀρετὴ τιμοῦν τὰς θέσεις καὶ ὅτι, χωρὶς ἔνωσιν καὶ ὁμόνοιαν, κανέν μὲγα ἔργον δὲν κατορθώνεται διὰ τὸ καλὸν τῆς πατρίδος.

Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, ὅτε τὰ στρατεύματα τῶν Ἀθηναίων ἐπανῆλθον εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀφῆκαν τὸν πτωχόν, ἀλλ' ἐνάρετον Ἀριστείδην, νὰ φυλάξῃ τοὺς αἰχμαλώτους Πέρσας καὶ τὰ πλουσιώτατα λάφυρα.

Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τόσης ἀφθονίας χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, χωρὶς οὐδεμίαν ἐπιτήρησιν, οὔτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ ἐγγίση τίποτε ἀπὸ τὰ λάφυρα, οὔτε εἰς ἄλλον ἐπέτρεψε νὰ λάβῃ τίποτε ἀπὸ αὐτά. « Χρεωστοῦμεν » ἔλεγε πρὸς τοὺς συμπολίτας του « νὰ ὑπηρετῶμεν τὴν πατρίδα, ὄχι διὰ νὰ πλουτίσωμεν ἢ διὰ νὰ δοξασθῶμεν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰ πρὸς αὐτὴν ἱερά τοῦ πολίτου καθήκοντα, ἔστω καὶ χωρὶς πληρωμὴν, ἔστω καὶ χωρὶς δόξαν ».

Εἰς τὴν εὐγενῆ του ψυχὴν ἡ ἀγάπη τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς πατρίδος ἐμδένιζε κάθε ἄλλο αἶσθημα, ἐπομένως καὶ τῶν χρημάτων τὴν ἀγάπην καὶ τῆς δόξης τὴν δίψαν.

Ἐὰν ὁ Ἀριστείδης καὶ οἱ πλεῖστοι τῶν συμπολιτῶν του δὲν ἦσαν

τοιούτοι, άλλα φιλοχρήματοι, τρυφηλοί και πολυτελείς, ή ένδοξος μάχη τών Πλαταιών δέν ήθελε σώσει την Έλλάδα έκ του περσικού ζυγοϋ, ή δέ έλληνική έλευθερία, τὰ φώτα και ό πολιτισμός ήθελο έκλείπει έκτοτε διά παντός.

Ό Ξέρξης, άναχωρήσας έντροπιασμένος εις την Άσία, αφήκεν εις την Έλλάδα τόν στρατηγόν του Μαρδόνιον, διά νά ύποδουλώση τούς έλευθέρους Έλληνας. Ό δέ Μαρδόνιος νομίζων ότι εύκολώτερον ήτο νά ύποδουλώση αυτούς διά τού χρυσίου παρά διά τών όπλων, απέστειλε πρέσβυν πρòς τούς Άθηναίους. Οϋτοι τότε δυστυχείς, πένητες και άστεγοι είχον επανέλθει εις τās Άθήνας, τās όποιās τò πϋρ και ό σίδηρος του Ξέρξου είχον έρημώσει και καταστρέψει.

Ό πρέσβυς του Μαρδονίου έπρότεινε λοιπόν πρòς τούς Άθηναίους τὰ έξής : Ό Μαρδόνιος είναι έτοιμος ν' άνιδρύση δι' έξόδων του όλας τās κατακαείσας οικίας σας και τούς καταστραφέντας ναούς, νά σας χορηγήση δέ άφθονα χρήματα και νά σας κάμη κυρίους τών άλλων Έλλήνων, εάν έδέχεσθε νά καταθέσητε τὰ όπλα σας.

Οί Σπαρτιάται, γνωρίζοντες την άκραν πτωχείαν, εις την όποιαν είχον καταντήσει οί Άθηναίοι από την καταστροφήν τής πόλεως και την έρημωσιν τών άγρών των, έφοβήθησαν, μήπως εις την άπελπισίαν των παραδεχθούν τās χρηματικές προτάσεις του Μαρδονίου. Δι' αυτό έστειλαν συγχρόνως πρέσβεις εις τās Άθήνας και παρεκάλουν τούς Άθηναίους νά άπορρίψουν τās περσικές προτάσεις και νά εξακολουθήσουν άγωνιζόμενοι ύπέρ τής Έλλάδος.

Τότε ό Άριστείδης, έκφράζων και τὰ ιδικά του και τών συμπολιτών του τὰ αισθήματα, έδωσε την ώραιάν εκείνην και άξιοθαύμαστον άπάντησιν, ή όποία και μόνη ήτο ίκανή ν' άπαθανάτιση τò όνομά του. Ίδου ή άπάντησις του πτωχοϋ Άριστείδου.

« Συγχαροϋμεν εις τούς Πέρσας νά νομίζουν, ότι τὰ πάντα δύνανται νά εξαγορασθούν με τὰ χρήματα, διότι αυτοί οϋδέν πολυτιμότερον του χρυσίου γνωρίζουν. Άλλ' άγανακτοϋμεν κατά τών Σπαρτιατών, οί όποιοι, άποβλέποντες εις την πτωχείαν και δυστυχίαν μας, λησμονούν την έλληνικήν άρετήν και φιλοτιμίαν μας. Άς πληροφορηθούν οί Λακεδαιμόνιοι, ότι οϋτε δι' όλον τò έπί τής γής και έντός αυτής χρυσίου ήθελαν ποτέ πωλήσει οί Άθηναίοι την έλευθερίαν τής Έλλάδος. Άς μάθη δέ και ό Μαρδόνιος, ότι μόνον, όταν

ὁ ἥλιος παύσῃ τὸν δρόμον τοῦ, θέλομεν παύσει καὶ ἡμεῖς ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας».

Μετὰ τὴν γενναίαν ταύτην ἀπάντησιν, ἡ ἔνδοξος μάχη τῶν Πλαταιῶν ἔγινεν, ὁ Μαρδόνιος κατεστράφη καὶ ἡ Ἑλλὰς ἐσώθη.

«Ὁ Γεροστάθης»

Λέων Μελῆς

4. ΣΑΛΑΜΙΝΑ

1

Σαλαμίνα, νησί πολυδόξαστο!
 πού ὁ ὀμορφότερος κόλπος θωπεύει
 τὰ λευκά σου ἀκρογιάλια κι ὡς μάγουλα
 ντροπαλῆς κοκκινίζουν παρθένας,

2

τὰ νερά σου τὸ θαῦμα τὸ ἀσύγκριτο
 τῶν αἰώνων κρατᾶνε βαθιά τους,
 καὶ ρυθμοὶ μακρναντίλαλοι οἱ φλοῖσβοὶ τους
 νικητήριους παιᾶνες ἀρμόζουν.

3

Τῆς Εὐρώπης ἐσὺ ἄφταστο Τρόπαιο
 κι ἐσὺ τάφος ὑγρὸς τῆς Ἀσίας,
 οἱ γενιὲς πού διαβαίνουνε θά ἔρχωνται
 σὰν σ' αἰθέριο ναὸ καὶ γαλάζιο,

4

νὰ προσφέρουν λατρείας ἀφιερῶματα
 στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδας τὴν ἴδια,
 πού θεὰ ἀναδυομένη, στὰ κύματα
 τὰ γλαυκά σου ἀφρολούζεται αἰώνια.

«Ἀπολλώνιον Ἔσμη», 1919

Σωτήρης Σκίπης

5. Η ΑΡΓΕΙΑ ΤΕΛΕΣΙΛΛΑ

Ἡ Τελέσιλλα, λυρική ποιήτρια ἀπὸ τὸ Ἄργος, εἶχε καρδίαν εὐαίσθητον, ἐξευγενισθεῖσαν μὲ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν μάθησιν. Ἐχουσα δὲ καρδίαν, ἠγάπα θερμῶς τὴν πατρίδα τῆς.

Ὅθεν, ὅτε οἱ Ἀργεῖοι εἶχον πόλεμον κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ Τελέσιλλα κατώρθωσε νὰ σχηματίσῃ τάγμα ἐξ Ἀργείων γυναικῶν καὶ ἀφοῦ ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ, συνηγωνίσθη ἀνδρείως μετὰ τῶν συμπολιτῶν τῆς, ἐξάπτουσα τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν γενναιοτήτᾳ των διὰ τῆς ποιητικῆς τῆς λύρας καὶ διὰ τοῦ ἰδίου τῆς παραδείγματος.

Τοιοιουτρόπως οἱ Σπαρτιαῖται ἐνίκηθησαν καὶ εἰς τὴν Τελέσιλλαν προσεφέρθη ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἐντὸς δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφροδίτης ἀνήγειραν οἱ Ἀργεῖοι τὸ ἀγάλμα τῆς ἡρώιδος, φέρον ἐμβλήματα τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ἡρωικῆς φιλοπατρίας.

Ὅρθότατα ἔλεγεν ὁ σοφὸς Σόλων, ὅτι ἐκεῖναι αἱ πόλεις εὐδαιμονοῦν, εἰς τὰς ὁποίας οἱ μὲν ἀγαθοὶ τιμῶνται, οἱ δὲ κακοὶ τιμωροῦνται. Ἐνόσω οἱ Ἕλληνες ἐτίμων τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν φιλοπατρίαν, ἀπαθανατιζόντες μὲ εἰκόνας καὶ ἀνδριάντας τὰς Τελεσίλλας καὶ τοὺς ἄλλους εὐεργέτας τῆς πατρίδος, ἡ Ἑλλὰς ἠτύχει καὶ ἐδοξάζετο. Παρήκμασε δὲ καὶ κατεστράφη, ὅτε οἱ μὲν μοχθηροὶ καὶ διεφθαρμένοι, οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄρπαγες Κλέωνες καὶ Δημάδα ἐτιμήθησαν, οἱ δὲ ἐνάρετοι Σωκράται καὶ Φωκίωνες ἔπιναν εἰς τὸ δεσμωτήριον τὸ κώνειον.

«Ὁ Γερροστόλης»

Λέων Μελάς

6. ΟΛΥΜΠΙΑ

Ἐνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδόφυλλα τῆς αὐγῆς.

Ἐνας ἥλιος γεννιέται καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Μέσα εἰς τὸ λευκὸν μεθύσι τοῦ φωτὸς σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Ἀλφειοῦ, σπινθηρίζουν τρελλὰ τ' ἀσημένια νερὰ τοῦ Κλαδέου κάτω ἀπὸ τὰς σιωπηλὰς σκιάς.

Καὶ ὁ ἀθάνατος λαὸς* τῶν μαρμάρων θριαμβεῖ μέσα εἰς τὴς πρασινάδες τῆς Ἄλτεως.

Ἔνας ἥλιος γεννιέται μέσα εἰς τὰ ροδοφύλλα τῆς αὐγῆς
καὶ γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά.

Οἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα, ὦ νεότης. Καὶ ἡ καλλι-
σιτέφανος ἐλαία χαμηλώνει τοὺς κλάδους τῆς κάτω ἀπὸ τὰ
μάρμαρα τοῦ προστύλου. Αἱ πύλαι τοῦ ναοῦ ἀνοίγονται ἔμπρὸς
σου. Ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ ἀστράφτει ἀντικρὺ σου ἀπὸ τὸν χρυ-
σὸν καὶ τὸν ἐλέφαν* καὶ τοὺς τιμίους λίθους. Καὶ ἐπ' αὐτοῦ
διφρηλατεῖ* ὁ ἥλιος. Ὁ αἰώνιος, μὲ τὴν χρυσῆν χαίτην του
σοῦ δείχνει τὴν χρυσελεφαντίνην Νίκην καὶ ὑψώνει ἐνώπιόν
σου ἐπὶ τοῦ ἀστραφεροῦ σκήπτρου τὸν Ἄετον.

Ομοσε, ὦ νεότης, τὸν ἱερὸν ὄρκον !

Αἱ σάλπιγγες δονοῦν τὸν πρωινὸν ἀέρα. Ρίψε τὴν χλαμύδα
καὶ δεῖξε θριαμβευτικὸν ὑπὸ τὸν ἥλιον τὸ ἐφηβικὸν σῶμα. Πέ-
τα, ὦ νεότης ! Ἡ γῆ γλιστρᾷ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια καὶ ὁ ἀέρας
σχίζεται ἔμπρὸς σου καὶ σοῦ φιλεῖ τὸ ἰδρωμένον μέτωπον
καὶ σοῦ ἀνεμίξει τὴν ξανθὴν κόμην.

Οἱ θαλλοὶ τῶν φοινίκων ὑψώνονται εἰς τὸ τέρμα, ἔτοιμοι νὰ
φιλήσουν τοὺς βοστρύχους τῆς κόμης σου. Ὁ Πραξιτέλης μεθᾶ
εἰς τὸ ἄνθισμα τῆς σαρκὸς σου καὶ τὸ μάρμαρον, μὲ τὸ ὅποιον
πλάττει τοὺς θεοὺς, ἀνατριχιάζει μέσα εἰς τοὺς κόλπους
τῆς γῆς.

Ἡ αἰωνία Ἄλτις ἀπλώνεται ἔμπρὸς μας.

Ὁ ἥλιος γλυκοφιλεῖ τ' Ἀρκαδικὰ βουνά καὶ τὰ διαμάντια
τοῦ Κλαδέου.

Ἡ καλλιστέφανος ἐλαία γέρνει τ' ἀθάνατα κλαδιά τῆς ἐπάνω
εἰς τοὺς κροτάφους τῆς παντοτινῆς νεότητος.

« Φύσις καὶ ζωὴ »

Παῦλος Νιρβάνας

7. Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΙΟΥ ΔΙΟΣ

Εἰς τὸ Ζάππειον μᾶς ἐλκύουν τὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου
Διός· καὶ πλησιάζομεν. Τί γίγαντες, τί κολοσσοὶ μᾶς φαίνονται οἱ
δέκα* ἔξ ἐκεῖνοι στῦλοι, οἱ ὅποιοι μακρόθεν, ὅπως ἴστανται μεμονωμέ-

νοι έν τῷ μέσω του ἄπεράντου χώρου, μᾶς κάμνουν έντύπωσιν κομψοτεχνήματος ! Ἄρκει νά σταθῶμεν παρά τήν βάσιν των καί νά ύψώσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὰ ἑπάνω, διὰ νά ἐνοήσωμεν έν φόβω καί τρόμῳ ὄλην μας τήν μικρότητα...

Τί θά ἦτο λοιπόν ὁ ναὸς αὐτὸς ὀλόκληρος, ὅταν ὀλίγα του μόνον λείψανα μᾶς καταπλήττουν σήμερον μέ τόσον μεγαλεῖον ! Φαντασθῆτε, ὅτι σώζονται μόνον δέκα ἕξ κίονες, ένῶ τὸ οἰκοδόμημα εἶχεν έν ὄλῳ ἑκατὸν τέσσαρας ! Κάμετε τώρα τήν σύγκρισιν καί συλλογισθῆτε τί ἕκτασιν κατεῖχεν ὁ κολοσσιαῖος αὐτὸς ναὸς, μεγαλύτερος τοῦ ὁποίου δέν ὑπῆρξε κατὰ τήν ἀρχαιότητα, παρά μόνον ὁ έν Ἐφέσῳ ναὸς τῆς Ἄρτέμιδος.

Ἐκ τῶν δέκα ἕξ αὐτῶν κίωνων μόνον οἱ δεκαπέντε σώζονται ὄρθιοι. Ὁ δέκατος ἕκτος κατάκειται « μέγας μαγαλωστί », ὅπως λέγει ὁ Ὅμηρος, ριφθεῖς ὑπὸ σφοδροτάτου ἀνέμου τῆ νύκτα τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1852. Οἱ σπόνδυλοί του, τὰ τεμάχια δηλαδή ἐκ τῶν ὀπείων ἀποτελεῖται, εὐρίσκονται κατὰ γῆς τὸ έν πλησίον τοῦ ἄλλου κατὰ σειράν, ὅπως, ὅταν ρίπτῃ κανεῖς στήλην νομισμάτων.

Αὕτη εἶναι ἡ τελευταία μεταβολή, ἡ ὁποία ἐπῆλθεν εἰς τὸ ένδοξον ἐρείπειον. Ἄλλὰ πρὸ αὐτῆς, κατὰ τήν μακρὰν σειράν τῶν αἰώνων, πόσαι ἄλλα δέν ἠλλοίωσαν τήν ὄψιν του ! Οἱ σεισμοὶ καί οἱ ἄνεμοι δέν θά εἶχον τόσῃν ὀλεθρίαν ἐπίδρασιν ἐπ' αὐτοῦ, ἂν τὸ ἔργον των δέν συνεπλήρωναν αἱ καταστρεπτικαὶ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου... Ποσάκις δέν ἐκάη, δέν ἐσυλήθη, δέν ἐγυμνώθη, δέν ἠκρωτηριάσθη ! Εἶναι γνωστὸν, ὅτι κάποιος Βοϊβόδας τῶν Ἀθηνῶν ἔκαυσε καί μετεποίησεν εἰς ἄσβεστον ἕνα τῶν κίωνων χάριν ἄλλης οἰκοδομῆς. Ἄλλὰ πόσαι δέν εἶναι αἱ ἄγνωστοι βεβηλώσεις καί καταστροφαί, τὰς ὁποίας φαντάζεται τις μόνον, βλέπων σήμερον ὀλίγα ἐρείπια εἰς τήν θέσιν τοῦ παμμεγίστου ναοῦ.

Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς εἶναι ἀπὸ τὰ πλέον περιπετειώδη οἰκοδομήματα, τὰ ὁποία γνωρίζει ἡ ἱστορία. Φαντασθῆτε, ὅτι ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τήν ὁποίαν, ἐπὶ τῶν Πεισιστρατιδῶν ἀκόμα, ἐτέθησαν τὰ θεμέλιά του ἐπὶ χώρου ἀνέκαθεν ἀφιερωμένου εἰς τήν λατρείαν τοῦ Διὸς, ἐδέησε νά παρέλθουν ἕξ αἰῶνες ὀλόκληροι, διὰ νά τελειώσῃ ! Μετὰ τήν ἐξορίαν τοῦ Ἰππίου ἡ οἰκοδομὴ διεκόπη. Κατὰ τοὺς Ρωμαίκοὺς χρόνους ὁ Ἄντιοχος ἐπανήρχισε τὸ ἔργον, ἀναθέσας αὐτὸ εἰς τὸν Ρωμαῖον ἀρχιτέκτονα Δέκιμον Κοσσούτιον. Ἄλλὰ μετὰ

τὸν θάνατον τοῦ Ἀντιόχου τὰ χρήματα ἔλειψαν καὶ τὸ οἰκοδόμημα πάλιν ἐγκατελείφθη. Παρήλθον σχεδὸν τρεῖς αἰῶνες ἀκόμα, καὶ τὸ ἔργον ἐσυνεχίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁμως ἐπερατώθη, καὶ τὸ φθινόπωρον τοῦ ἔτους 129 μ.Χ. ἐτελέσθησαν πανηγυρικώτατα τὰ ἐγκαίνια του, παρισταμένου τοῦ φιλαθηναίου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοκράτορος, ἐκφωνήσαντος δὲ θαυμάσιον πανηγυρικὸν τοῦ ἐκ Σμύρνης ρήτορος Ἀντωνίου Πολέμωνος.

Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δὲν ἦσαν πλέον οἱ Ἀθηναῖοι τῆς μεγάλης Ἑλληνικῆς ἀκμῆς. Ἦσαν οἱ ταπεινοί, οἱ κατακτημένοι ὑπὸ τῶν Ρωμαίων Ἀθηναῖοι, οἱ κολακεύοντες τοὺς ἰσχυροὺς δεσπότης, διὰ νὰ λαμβάνουν χάριτας καὶ προνόμια. Καὶ ὁ ναὸς ἐκεῖνος, ὁ προωρισμένος ἀρχαιόθεν διὰ τὴν λατρείαν τοῦ Διός, ἀποπερατωθεὶς τόσον ἀργά, ἐπέπρωτο νὰ γίνῃ καὶ ναὸς τοῦ Ἀδριανοῦ· οὕτω δέ, παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἐστήθη καὶ τὸ ἄγαλμα τοῦ ἀποθεωθέντος αὐτοκράτορος, ὁ δὲ ἱερεὺς, ὁ προσφέρων θυσιάς καὶ ὕμνους εἰς τὸν ἄνακτα τῶν θεῶν καὶ τῶν ἀνδρῶν, ἔβη συγχρόνως καὶ εἰς τὸν ἕον θεὸν τῶν Ἀθηναίων !

Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχαν καὶ πολὺ ἄδικον νὰ κολακευθοῦν καὶ νὰ κολακεύσουν τόσον. Ὁ Ρωμαῖος ἐκεῖνος αὐτοκράτωρ ἠγάπησε καὶ εὐηργέτησε τὴν πόλιν των, ὅσον οὐδεὶς ἄλλος. Μεγαλοπρεπῆς, φιλόκαλος, γενναιοδωρος, ὁ Ἀδριανὸς μετέβαλε τὴν ὄψιν τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν καὶ ἔδωκε νέαν αἴγλην καὶ νέαν ζωὴν εἰς τὴν ἀθάνατον πόλιν. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην αἱ Ἀθῆναι τοῦ Ἀδριανοῦ ἀνεδείχθησαν ἐφάμιλλοι τῶν ἐπὶ Περικλέους.

Δὲν ἐκοσμήθη δὲ μόνον διὰ νέων οἰκοδομῶν ἢ παλαιὰ πόλις, ἀλλὰ καὶ νέα ἰδρύθη παρ' αὐτὴν, ὡς παράρτημα καὶ συνέχεια. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός ἔμελλε νὰ εἶναι τὸ κέντρον τῆς νέας ταύτης συνοικίας ἢ μᾶλλον τῆς νέας πόλεως. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ἔκτασις, ἢ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰλισσοῦ, ἔρημος σχεδὸν τέως καὶ μᾶλλον ἐξοχική, κατεκοσμήθη ἤδη διὰ περιστύλων καὶ δενδροφύτων περιπάτων, διὰ Ρωμαϊκῶν λουτρῶν καὶ διὰ λαμπρῶν ἐπαύλεων. Τὸ Ἀδριάνειον ὑδραγωγεῖον, ἄλλο μεγαλοπρεπὲς ἔργον, σωζόμενον ἀκόμη, ἤρδευε πλουσίως τὴν συνοικίαν ταύτην, τὴν τερπνὴν καὶ κατάφυτον. Τὸ παλαιὸν τεῖχος τοῦ Θεμιστοκλέους, τὸ περιβάλλον τὴν ἀρχαίαν πόλιν, κατερρίφθη εἰς ἓν μέρος, διὰ νὰ ἐνωθῇ μετ' ἐκείνης καὶ ἡ νέα πόλις, παρ' αὐτὸ δὲ τὸ τεῖχος καὶ ἐκεῖ, ὅπου κατέληγε μία μεγάλη ὁδός,

ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχομένη, ἀνιδρῦθη ὁ ὄρος, ὁ κοινῶς λεγόμενος ἄψις, ἡ πύλη τοῦ Ἀδριανοῦ.

Τὰ ἐρείπια τῆς πύλης ταύτης σώζονται παρὰ τοὺς στύλους τοῦ Ὀλυμπίου. Εἶναι μιὰ μεγάλη ἄψις, χαλκόχρους πλέον ἐκ τοῦ χρόνου, ἔχουσα ἄνοιγμα πλάτους ἕξ μέτρων. Ἄλλοτε ἐκοσμεῖτο διὰ κίωνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, τῶν ὁποίων οἱ στυλοβάται φαίνονται ἀκόμη. Ἄνωθεν τοῦ περιστυλίου, διὰ κιονίσκων σχηματίζονται τρία ἀνοίγματα, ὅμοια μὲ θυρίδας — ἄλλοτε κλειστάς διὰ λεπτῶν μαρμαρίνων πλακῶν —, καὶ τὸ ὅλον ἐπεστέφετο δι' ἀετώματος. Τὸ ἐπιστύλιον, τὸ ἄνωθεν τοῦ τόξου, φέρει ἀπὸ μίαν ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν:

Αἶδ' εἰς' Ἀθῆναι, Θησέως ἡ πρὶν πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι, ἡ ἀρχαία πόλις τοῦ Θησέως. Εἰς τὴν ἄλλην δὲ ὄψιν, τὴν ἐστραμμένην πρὸς τὴν νέαν πόλιν, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

Αἶδ' εἰς' Ἀδριανοῦ καὶ οὐχὶ Θησέως πόλις.

Δηλαδή: αὐταὶ ἐδῶ εἶναι αἱ Ἀθῆναι οὐχὶ τοῦ Θησέως, ἀλλ' ἡ νέα πόλις τοῦ Ἀδριανοῦ.

Καὶ ὁ ἰστάμενος παρὰ τὸν ὄρον, παρὰ τὸ σύνορον τοῦτο, καὶ ἔχων ἄφ' ἑνὸς μὲν τὰ ἐρείπια τοῦ Παρθενῶνος, ἄφ' ἑτέρου δὲ τὰ ἐρείπια τοῦ Ὀλυμπίου, ἀναπλάττει διὰ τῆς φαντασίας τὰς δύο πόλεις, τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν, ὡς ἦσαν ποτε ἐν ἀκμῇ, συναμιλλώμεναι. Πόλιν τόσον περικαλλῆ καὶ τόσον ἔνδοξον εἰς ἀναμνήσεις, ὅσον ἦσαν αἱ Ἀθῆναι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας μετὰ Χριστόν, δὲν εἶχεν ἄλλην ἢ ἀρχαιότης. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ θαῦμα τῆς συγκεντρώσεως τόσων ὠραίων οἰκοδομῶν καὶ καλλιτεχνημάτων, μόνον μίαν φορὰν ἐγίνεν εἰς τὸν κόσμον !

Γρηγόριος Ξενόπουλος

8. ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ἄρχαιον πνεῦμ' ἀθάνατο, ἀγνὲ πατέρα
τοῦ ὠραίου, τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ἀληθινοῦ,
κατέβα, φανερώσου κι ἄστραψε ἐδῶ πέρα
στὴ δόξα τῆς δικῆς σου γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ.

Στὸ δρόμο καὶ στὸ πάλεμα καὶ στὸ λιθάρι,
στῶν εὐγενῶν Ἀγώνων λάμψε τὴν ὀρμὴ
καὶ μὲ τ' ἀμάραντο στεφάνωσε κλωνάρι
καὶ σιδερένιο πλάσε κι ἄξιο τὸ κορμί.

Κάμποι, βουνὰ καὶ πέλαγα φέγγουν μαζί σου
σὰν ἓνας λευκοπόρφυρος μέγας ναός.
Καὶ τρέχει στὸ ναὸ ἐδῶ προσκυνητὴς σου,
'Αρχαῖο Πνεῦμ' ἀθάνατο, κάθε λαός.

«Ἡ Ἀσάλευτη Ζωή.»

Κωστῆς Παλαμᾶς

9. ΤΟ ΣΤΑΔΙΟΝ

Βλέπω μπροστὰ στὰ πρόθυρα βωμὸ αἵματοβαμμένο.
Ἐκεῖ τ' ὀλάστραφτο σχοινί, δεμένο ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
προσμένει νὰ τ' ἀφήσουμε κάτω στὴ γῆ νὰ πέση,
νὰ δώση αὐτὸ τὴν προσταγή, τὸ τρέξιμο ν' ἀρχίση.

Ἐλὸρθη μπρὸς του στέκεται τετράγωνη κολώνα,
χιονόλευκη μέσ' στὴ σκιά κι ἀστραφτερὴ στὸν ἥλιο.
Βουβὴ σὰν τ' ἄλλα μάρμαρα δὲν εἶναι· ἡ θεία χάρι
βροντόφωνη τὴν ἔστησε κι « ΑΡΙΣΤΕΥΕ ! » φωνάζει.

Ἔχει δυὸ ἄλλες ἀδελφές, ὅμοιες μ' αὐτὴ στὴν ὄψι.
Ἡ τρίτη στέκεται μακριά, κατὰ τὴν ἄλλη ἄκρη,
περήφανη, καμαρωτὴ κι αὐτὴ φωνάζει : « ΣΤΡΕΥΕ ! »

Ἡ δευτέρα σηκώνεται ἀνάμεσα στὶς δυὸ των
καὶ δίνει θάρρος καὶ ζωὴ σ' αὐτοὺς, ποὺ τρέχουν πλάγια
καὶ λέγει στὸν καθένα των : « Βιάσου νὰ ξεπεράσης ! »

Ἰωάννης Πολέμης

10. Ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΤΡΙΠΟΥΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΤΑ ΣΟΦΟΙ

Ἐνῶ μερικοὶ Κῶοι ἔσυρον ἐκ τῆς θαλάσσης τὸ δίκτυόν των, μερικοὶ Μιλήσιοι ἠγόρασαν ὅσα μὲ αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀνασυρθοῦν.

Ἄλλὰ τὸ δίκτυον μεταξύ τῶν ἰχθύων ἀνέσυρε καὶ ἓνα χρυσοῦν τρίποδα, τὸν ὁποῖον ἐλέγετο ὅτι ἡ Ἑλένη τοῦ Μενελάου εἶχε ρίψει ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἐγεννήθη τότε φιλονικία μεταξύ τῶν πωλητῶν καὶ τῶν ἀγοραστῶν περὶ τοῦ χρυσοῦ τούτου τρίποδος. Διότι οἱ μὲν διετείνοντο, ὅτι μόνον ἰχθύς ἐπώλησαν, οἱ δὲ ὅτι ἠγόρασαν πᾶν τὸ περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ δικτύου. Ἄλλὰ τὸ μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος διέλυσε τὴν διαφορὰν, διότι, ἐρωτηθεῖσα ἡ Πυθία, ἀπήντησεν ὅτι ὁ τρίπους ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὸν σοφώτατον πάντων.

Ὅθεν οἱ Κῶοι προθύμως προσέφερον τὸν χρυσοῦν τρίποδα εἰς τὸν Θαλῆν, ἂν καὶ Μιλήσιον, διότι αὐτὸν ἐσέβοντο περισσότερο μεταξύ τῶν τότε ἑπτὰ σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ Θαλῆς ὁμως δὲν ἐδέχθη τὴν προσφορὰν, εἰπὼν ὅτι σοφώτερον τοῦ ἑαυτοῦ του θεωρεῖ τὸν Βίαντα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Βίας ἀπέστειλε τὸν τρίποδα εἰς ἄλλο ἐκ τῶν ἑπτὰ σοφῶν.

Τοιοῦτοτρόπως ὁ τρίπους περιῆλθε καὶ τοὺς ἑπτὰ σοφούς, ἀλλ' οὐδεὶς ἐδέχθη αὐτόν, διότι ἡ μετριοφροσύνη, θυγάτηρ τῆς ἀληθοῦς σοφίας, δὲν ἐσυγχῶρει εἰς κανένα ἐξ αὐτῶν νὰ νομισθῆ σοφώτερος τῶν ἄλλων.

Ὅθεν ὁ χρυσοῦς τρίπους ἀφιερῶθη τότε ὑπὸ τῶν Κῶων εἰς τὸν θεὸν Ἀπόλλωνα, ὡς τὸν σοφώτερον πάντων.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς

11. ΟΡΚΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΕΦΗΒΩΝ

« οὐ καταισχυνώ ἔπλα τὰ ἱερά... »

Θὰ τὰ κρατῶ τὰ ὄπλα αὐτὰ καὶ δὲ θὰ τὰ ντροπιάσω καὶ μόνος καὶ μὲ συντροφιά κι ἐδῶ κι ὄπου κι ἂν λάχω.

Θὰ πολεμήσω ἀκούραστα κι ἀφρόντιστα θὰ πέσω, καὶ τὴν πατρίδα μιὰ φορὰ μεγάλη θὰ τὴν κάμω.

Καὶ τοὺς δικαίους θ' ἀγαπῶ καὶ θὰ τιμῶ τοὺς νόμους, θὰ κατατρέχω τὸν κακό, θὰ σφάζω τὸν προδότη, κι ἂν ἴσως ψέματα μιλῶ, κολάστε με, θεοὶ μου !

« Ἕγμος εἰς τὴν Ἀθηνῶν », 1889, σελ. 22.

Κωστής Παλαμαῆς

12. ΠΩΣ ΕΣΩΘΗ Ο ΠΑΡΘΕΝΩΝ

Ὅταν ἀποφασίσανε οἱ Ἕλληνες νὰ ἐλευθερωθοῦνε καὶ ἀρπάξανε τὰ ὄπλα, ἔτυχεν ὁ φοβερὸς Ὀδυσσεύς, ὁ γυιὸς τοῦ Ἀνδρούτσου, νὰ πολιορκῆ τὴν Ἀκρόπολι τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου εὐρίσκοντο κλεισμένοι οἱ Τοῦρκοι καὶ τὴν ὑπερασπιζόντο μὲ μεγάλη καρτεροψυχία. Τότε ἀκόμη καὶ ὁ πόλεμος ἐγένετο καθὼς εἰς τὸν καιρὸ τοῦ Ὀμήρου. Μάλιστα εἰς τὶς πολιορκίες ἐπροχωροῦσε ἀργά. Οἱ ἄνθρωποι ἐσκοτώνοντο μὲ τὴν ἡσυχία τους, δὲν ἐγνωρίζοντο ὅλα ἐκεῖνα τὰ καταστρεπτικὰ μέσα, ὅπου ἡ φιλανθρωπία τῶν ἔθνῶν καὶ ἡ Χριστιανοσύνη τῶν βασιλέων ἐφεύρηκαν μετὰ ταῦτα καὶ δὲν ἦτο σπάνιο κάπου νὰ βλέπῃς τὰ ἐναντία χέρια σταυρωμένα καὶ ἄνεργα διὰ τὴν ἔλλειψι ἀπὸ πολεμοφόδια. Κάτι παρόμοιο θὰ συνέβαινε βέβαια καὶ τὴν ἡμέραν, ὅπου ἔτυχε τὸ ἀκόλουθον συμβάν.

Ἐξύπνησαν κάποια παλληκάρια τοῦ Ὀδυσσεῶς πρῶι - πρῶι καὶ ρίχνοντας κατὰ τύχη τὰ μάτια ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολι, ροδοκόκκινη ἀπὸ τὸ πρῶτο γλυκοχάραγμα, ἔμειναν ἐστατικοὶ βλέποντας τοὺς Τούρκους ἀνεβασμένους ἐπάνω στὸν Παρθενῶνα καὶ ἐργαζομένους μὲ μεγάλη βία νὰ χαλοῦν τὰ ὠραῖα ἐκεῖνα μνημεῖα. Τόσο παράξενη καὶ ἀκατανόητη τοὺς ἐφάνη τέτοια ἀνωφελὴς βαρβαρότης, ὅπου ἔτρεξαν ἀμέσως νὰ εἰδοποιήσουν τὸν Ὀδυσσεά. Ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς ἐβεβαιώθηκε μὲ τὰ μάτια του, ἀπέλυσε τρία τέσσαρα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του νὰ πλησιάσουν στὴν Ἀκρόπολι καὶ νὰ ρωτήσουν τοὺς Τούρκους, γιατί ἔδειχναν τέτοιαν ἀγριότητα μὲ τὰ μάρμαρα, τὰ ὁποῖα δὲν τοὺς προσενοῦσαν καμμία βλάβη. Ἐπέταξαν μὲ μιᾶς ἐκεῖνοι οἱ γενναῖοι καὶ ὕστερα ἀπὸ λίγην ὥραν ἔφεραν στὸ στρατηγὸ τὴν ἀπόκρισι, ὅτι οἱ τοῦρκοι, μὴ ἔχοντας ἄλλο μολύβι διὰ νὰ χύσουν βόλια καὶ ξανοίξαντες ὅτι μέσα εἰς ἐκεῖνα τὰ μάρμαρα εὐρίσκετο τοῦτο τὸ μέταλλο χωμένο ἐπίτηδες διὰ νὰ δίνη δύναμι καὶ σταθερότητα, εἶχαν ἀποφασίσει νὰ προστρέξουν εἰς ἐκεῖνο τὸ χαλασμό, διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμο.

Τέτοια ἀπόκρισι ἐπροξένησε μεγάλη ἀπελπίσια εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ ἀφοῦ ἐστοχάστηκαν τί νὰ πράξουν διὰ νὰ σώσουν ἀπὸ τὸν ὄλεθρο τὰ μνημεῖα τοῦ μεγαλείου των, ὅλοι μὲ μιὰ φωνὴ ἀπεφάσισαν νὰ μηνύσουν εἰς τοὺς ἀποκλεισμένους νὰ παύσουν τὴν καταστροφὴν καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τοὺς προμηθεύουν ὅσο μολύβι τοὺς ἐχρειάζετο,

διὰ τὴν ὑπεράς πισίν τους. Οὕτω καὶ ἐγένετο. Ἔστερξαν οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες, δίδοντας εἰς τοὺς ἐχθροὺς βόλια, διὰ νὰ τοὺς σκοτώσουν, ἐξαγόρασαν μὲ τὸ αἷμα τους τὰ πολύτιμα ἐκεῖνα μάρμαρα, τὰ ὁποῖα ἦσαν προωρισμένα νὰ ζήσουν, διὰ νὰ ἴδουν καὶ πάλιν ἀναστημένο ὁλόγουρά τους ἐκεῖνο τὸ ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τόσους αἰῶνας ἐφαίνετο βυθισμένο σὲ λήθαργο.

Ἄριστοτέλης Βαλαωρίτης

13. ΟΙ ΚΟΡΕΣ ΤΟΥ ΚΑΣΤΡΟΥ

Ὅταν μιλόρδος ἐπῆρε τὴ μιὰ ἀπὸ τὶς ἕξ κόρες τοῦ Κάστρου, ἄφησε παραγγελία στοὺς Τούρκους νὰ τοῦ κουβαλήσουν καὶ τὶς ἄλλες τὴ νύχτα. Ἄλλὰ ἐκεῖ πού πήγαιναν νὰ τὶς βγάλουν, τὶς ἀκοῦν νὰ σκούζουν λυπητερά καὶ νὰ φωνάζουν τὴν ἀδερφή τους. Οἱ Τοῦρκοι τρομαγμένοι ἔφυγαν καὶ μὲ κανένα λόγο δὲν ἤθελαν νὰ δοκιμάσουν νὰ τὶς βγάλουν. Καὶ ἄλλοι πολλοὶ κάτω ἀπὸ τὸ Κάστρο τὶς ἀκούγαν τὶς μαρμαρένιες κόρες νὰ κλαῖνε τὴ νύχτα γιὰ τὴν ἀδερφή τους, πού τοὺς τὴν πῆραν.

« Παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ »

Νικόλαος Πολίτης

14. Η ΕΓΚΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Μεταξὺ τῶν πολλῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ἀνέδειξαν μέγαν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον, ἦτο καὶ ἡ ἐγκράτεια. Πολὺ βασιλικώτερον ἐθεώρει ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος τὸ νὰ νικᾷ τὰ πάθη του, παρὰ τοὺς ἐχθροὺς του. Μὲ τὴν ἐγκράτεια σωζόμεθα ἀπὸ πλῆθος κινδύνων καὶ δυστυχιῶν καὶ ζῶμεν ἐλεύθεροι καὶ εὐτυχεῖς.

— Εἶναι πολὺ χειρότερον, ἔλεγεν ὁ Πυθαγόρας, νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν παθῶν, παρὰ δοῦλοι τῶν τυράννων. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ εἶναι τις ἐλεύθερος, ἂν εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν του καὶ κυριεύεται ἀπὸ αὐτά.

Ὅτε ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἐκυρίευσεν τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, διώρισε βασιλίσσαν τῆς Καρίας τὴν Ἄδαν, αὕτη ὡς δεῖγμα τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς ἔστειλε πρὸς αὐτὸν καθ' ἡμέραν ποικίλα φαγητὰ

καὶ ζυμαρικά. Ἐπὶ τέλος δὲ τῷ ἔστειλε τοὺς καλυτέρους μαγείρους καὶ ἀρτοποιούς της, νομίζουσα ὅτι θὰ ἠὐχαρίσται τὸν εὐεργέτην της.

Ἄλλ' ὁ Ἀλέξανδρος οὔτε τὰ ὠραία φαγητὰ τῆς Ἄδας ἐγεύετο, οὔτε τοὺς περιφήμους μαγείρους της ἐδέχθη, εἰπὼν ὅτι « πολὺ καλυτέρους μαγείρους ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ὁ παιδαγωγὸς τοῦ Λεωνίδας· αὐτοὶ δὲ ἦσαν ὁ πρωινὸς τοῦ περίπατος διὰ τὸ νοστιμώτατον γεῦμά του καὶ ἡ εἰς τὸ γεῦμά του ὀλιγοφαγία διὰ τὸ ὀρεκτικώτατον δειπνόν του ».

Ἐκστρατεύων δὲ κάποτε μετὰ τοῦ ἵππικοῦ του διὰ μέσου ξηρῶν καὶ ἀνύδρων τόπων, πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου, βασιλέως τῆς Περσίας, ὑπέφερε καὶ αὐτὸς καὶ οἱ ἵππεις τοῦ δίψαν μεγίστην. Κατὰ καλὴν δὲ τύχην ἀπήντησαν Μακεδόνας τινάς, οἱ ὅποιοι ἔφερον μακρόθεν ὀλίγον ὕδωρ. Οἱ Μακεδόνες, ὅτε εἶδον τὸν Ἀλέξανδρον πᾶσχοντα ἐκ δίψης, προθύμως τῷ ἔδωκαν νὰ πῖη. Ὁ Ἀλέξανδρος λαμβάνει ἀνὰ χεῖρας τὸ ὕδωρ, ἀλλὰ στρέψας τοὺς ὀφθαλμούς πρὸς τοὺς ἵππεις τοῦ καὶ παρατηρήσας, ὅτι τὸ ὕδωρ δὲν ἔπαρκει δι' ὅλους, χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίση εἰς τὰ διψῶντα χεῖλη του, τὸ ἐπέστρεψεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, εἰπὼν ὅτι « δὲν ἀνέχεται αὐτὸς μὲν νὰ πῖη, οἱ δὲ Μακεδόνες τοῦ νὰ διψοῦν ».

Τὴν ἐγκράτειαν αὐτὴν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου θαυμάσαντες οἱ στρατιωτὰί του καὶ ἐνθουσιασθέντες διὰ τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀγάπην του, ἐλησμόνησαν ἀμέσως καὶ τὴν δίψαν, καὶ τοὺς κόπους των καὶ κτυπήσαντες τοὺς ἵππους των ἐφώναξαν:

—Ἐμπρός ! Μὲ τοιοῦτον ἀρχηγὸν οὔτε δίψαν οὔτε κόπους αἰσθανόμεθα, ἀλλ' οὔτε ὅτι εἴμεθα θνητοὶ πιστεύομεν.

« Γεροστάθης »

Λέων Μελάς.

15. ΖΗ Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ;

Μέσ' στὸ πλατὺ τὸ πέλαγο καράβι ταξιδεῦει.

Τριγύρα νύχτ' ἀπλώνεται

καὶ μὲ τὸ ἀγέρι, πού ἔλαφρά τὰ κύματα χαϊδεύει,
τὸ μπρίκι τὸ ἀσπροφόρετο κουνιέται, ἀργοσαλεύει
σὰν νύφη, πού ὅλο καὶ λυγᾷ καὶ γλυκοκαμαρώνεται.

Μά ξάφνω, σά νά κάρφωσε σ' άμμουδιαστό άκρογιάλι
 τίς δυό του άγκυρες μαζί,
 τό μπρίκι στέκει και μπροστά στην πλώρη του προβάλλει
 Γοργόνα θαλασσόβρεχτη με άγριωπό κεφάλι.
 -'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος απέθανε για ζή ;

Βροντολογά τó στόμα της και τά νερά άναδεύει
 με την ψαρίσια της ούρα
 και τó γυναικείο της αυτί άπόκρισι γυρεύει.
 -'Ο βασιλιάς 'Αλέξανδρος στον κόσμο βασιλεύει,
 ó ναύτης άποκρίνεται, ζωή νάχης, Κυρά !

'Αλλοίμονο, αν τής έλεγε, πώς είναι πεθαμένος
 άπό τά χρόνια τά παλιά !
 Εύθύς την ίδια τή στιγμήν ó ναύτης ó καημένος
 μαζί με τó καράβι του θά βούλιαζε πνιγμένος
 και ή Γοργόνα θ' άρχιζε νά κλαίη τó βασιλιά.

Μά τώρα, πώμαθε πώς ζή, την όψι της άλλάζει
 και μ' όμορφιές στολίζεται·
 γίνεται κόρη λυγερή, σά κύματα πλαγιαίζει
 με δυό ματάκια όλόγλυκα τριγύρο της κοιτάζει
 κι άπ' τά ξανθά της τά μαλλιά τó πέλαγος φωτίζεται.

Τό μπρίκι πάλι ξεκινά και σιγαλαρμενίζει
 στη θάλασσα τή γαλανή
 και ή Γοργόνα στον άφρο σά γλάρος φτερουγίζει.
 Λύρα κρατάει όλόχρυση και παιζοντας άρχιζει
 νά τραγουδή στο πέλαγος μ' ούράνια φωνή !

Γεώργιος Δροσίνης

16. ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΟΦΑΝΗΣ

Α'

1

Τὰ Διονύσια τελεῖ
τῆς Ἀθηνᾶς ἡ φίλη πόλις
καὶ θεαταὶ ἐκεῖ πολλοὶ
ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἦλθον ὄλης.

2

Πολλὰ θεάματα αὐτῇ
θὰ περιλάβῃ ἡ ἡμέρα.
Ὡς μία παύση τελετῇ
ἀμέσως θ' ἄρχεται ἑτέρα.

3

Τῆς Ἀκροπόλεως ἐμπρὸς
τὸ μέγα θέατρον ἀνέρπει
καὶ ὑπεράνω του λαμπρὸς
ὁ Παρθενῶν τὸ βλέμμα τέρπει.

4

Δραματικὸς ἐκεῖ ἀγῶν
θὰ γίνῃ πάντας προσελκύν,
κι εἰς τὸν νικῶντα χορηγὸν
θὰ δοθῇ τρίπους ὡς βραβεῖον.

5

Μ' εὐθύμους ὁ λαὸς φωνᾶς
κατὰ τὸ θέατρον προβαίνει.
Διψῶν μεγάλας ἡδονάς.
τὴν ὥραν κἂν δὲν περιμένει.

6

Πολλὰ ἐδώλια πληροῦν
οἱ πρέσβεις μόνοι τῶν συμμάχων,
ὅσοι ὡς φόρον θεωροῦν
τῆς Ἀκροπόλεως τὸν βράχον.

7

Οἱ ἄρχοντες, ἐγγὺς αὐτῶν,
ἐπὶ πυκνῶν πατοῦν στρωμάτων.
Ἄρχῆς σημεῖον φθονητὸν,
στέμμα κοσμεῖ τὰ μέτωπά των.

8

Καὶ ὑπεράνω αἱ σειραὶ
τῶν ἐπιλοίπων Ἀθηναίων.
Εἶν' αἱ φωναὶ των τολμηραὶ
κι ἦθος ἐμφαίνουσι γενναῖον.

9

Οἱ δοῦλοι ὄρθιοι μακρὰν
βαναύσως παίζουσι ἡ ληροῦσι
καὶ τὴν δουλείαν τὴν πικρὰν
ἐντὸς τῆς τύρβης λησιμονοῦσι.

10

Ὅλων τὸ βλέμμα προσηλοῖ
αὐτὸς ἐδῶ ὁ νεανίας.
Ἐχει μορφὴν περικαλλῆ
καὶ σῶμα ἔμπλεον μαγείας.

11

Εἶν' ἡ στολὴ αὐτοῦ χρυσῆ
καὶ εἰς τὸ κάλλος του προσθέτει.
Ἄλκιβιάδῃ, εἶσαι σὺ
εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δόξης ἔτι.

12

Ὁ Εὐριπίδης παρεκεῖ
τὸ νέον δρᾶμα περιμένει.
Εἶναι τὸ ἦθος του γλυκὺ
καὶ νοῦν ὑπέρτερον ἐμφαίνει.

13

Θὰ ἴδ' ἡ δάφνη ποιητοῦ
ἄλλου τὸ μέτωπον νὰ στέφη,
χωρὶς τὸ μέτωπον αὐτοῦ
νὰ συσκιάζουν φθόνου νέφη.

15

Ὁ ὄχλος ἀνυπομονῶν,
ὅτι βραδύν' ἡ ὥρα βλέπει
καὶ διὰ κρότων καὶ φωνῶν
τέλος ν' ἀρχίσωσι προτρέπει.

16

Ἄλλ' αἴφνης γίνεται σιγὴ
καὶ ἡ αὐλαία πίπτει ἄμα.
Εὐδαίμων ὅστις χορηγεῖ !
« Νεφέλαι » λέγεται, τὸ δράμα.

17

Χαίρε, μέγαλε ποιητά !
Εἰς τὴν σκηνὴν καθὼς ἐφάνης,
ἀπὸ τὰ στόματα πετᾶ
ὄνομα ἔν: « Ἀριστοφάνης ».

18

Ὅλων εὐφραίνει τὴν ψυχὴν
τῆς στιχουργίας σου τὸ μέλος,
κι εἰς πάντα στίχον σου τραχύν
ἄσβεστος ρήγνυται ὁ γέλως.

19

Πλὴν διὰ τί τοὺς θεατὰς
τόση χαρὰ καταλαμβάνει ;
Τί ὄνομ' ἄρα γε πετᾶς
εἰς τὸν λαόν, Ἀριστοφάνη ;

20

Ἐχθρὸς ραγδαῖος τῆς τρυφῆς
τὰ χαλαρὰ μαστίζεις ἦθη
ἢ τοὺς ἀσήμους, συγγραφεῖς,
οἵτινες φθείρουσι τὰ πλήθη ;

14

Ὡς πρὸς τὰ ἦθη θεωρῶν
ἐπιβλαβεῖς τὰς κωμωδίας,
κάθηται μ' ἦθος λυπηρὸν
ὁ εὐσεβῆς ἐκεῖ Νικίας.

B'

21

Τῶν ἀναιδῶν δημαγωγῶν
ἐμπαιζεις ἴσως τὰς μωρίας,
ὅσοι τὸν φαῦλόν των ζυγόν
καλύπτουν μ' ἄνθη κολακείας.

22

Ἐκεῖ τὸν Κλέωνα ἰδέ,
πῶς τρέμει ὄλος περιμένων
νέον σου βέλος, ἀοιδέ,
εἰς δηλητήριο βαμμένον.

23

Ἄλλ' ὄχι ! Τῆς σκηνῆς αὐτῆς
ἡ μνήμη ἄς ταφῆ εἰς ζόφον.
Ἐβρίζει μέγας ποιητῆς
τὸν ἀρχηγὸν τῶν φιλοσόφων !

24

Ὁ ὄχλος ἔπληττε σκληρὰ
καὶ ἀπητέιτο παιδιὰ τις,
καὶ τῷ ἐρρίφθη ὡς βορὰ
μεγάλῃ δόξα, ὁ Σωκράτης.

25

Ναί, ὁ Σωκράτης ! Ἄγευεις
μ' αὐτὸν γελῶσιν οἱ πολῖται.
Αὐτὸς ἐπάνω τῆς σκηνῆς
βαρβάρως τῶρα κωμωδεῖται.

26

Εἰς σοφιστὴν, τῶν σοφιστῶν
ἐχθρὸς ἐκεῖνος, μετεβλήθη,
ἀπὸ ἀσέβειαν μεστὸν
καὶ φενακίζοντα τὰ πλήθη.

27

Ἄλλὰ μὴ χαίρης, ποιητά,
διὰ τὸ νέον τοῦτο στέμμα.
Ἄν θάλλη τώρα, σ' ἀπατᾷ.
Ταχέως θὰ βαφῆ μὲ αἷμα!

Γ

29

Τῶν Ἀθηναίων ἡ ψυχὴ
εἰς τὸ δριμύ ἐθέλχθη δρᾶμα
καὶ ἀκροῶντ' ἐν προσοχῇ
τῆς στιχουργίας του τὸ νᾶμα.

30

Μάλιστα εἰς τῶν θεατῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους πάντα χαίρει,
προσεκτικῶς ἐπικροτῶν
τὰ εὐτελῆ τοῦ ἔργου μέρη.

31

Πρεσβύτης οὔτος κεκυφώς,
εἶναι βαθεῖς οἱ ὀφθαλμοὶ του,
καὶ ἀπὸ μύχιόν τι φῶς
λάμπουσα φαίνεται ἡ μορφὴ του.

32

Λευκὸν ἱμάτιον φορεῖ,
ἄνευ ματαίων κοσμημάτων,
πρὸς τὴν θυμέλην θεωρεῖ
ὄψιν γαλήνιον φυλάττων.

33

Εἶν' ὁ Σωκράτης. Εὐλαβεῖς
οἱ μαθηταὶ αὐτὸν κυκλοῦσι.
Μετὰ δικαίας συντριβῆς
τὴν ἀδικίαν θεωροῦσι.

34

Πρὸ πάντων δὲ ὁ Ξενοφῶν
ὑπὲρ τοὺς ἄλλους διαπρέπει.
Τὸν περίξ ὄχλον ἀψηφῶν
ὀργῆς ἀκράτου ρίπτει ἔπη.

28

Μίσους ἀρχὰς εἰς τὸν λαόν
ἐνσπείρει τὸ γλυκύ σου ἄσμα
καὶ ὀπισθὲν σου μειδιῶν
τὸ τοῦ Μελίτου βλέπω φάσμα.

35

Ἐαυτοῦ πλέον δὲν κρατεῖ,
ζέσεως πλήρης ἀδαμάστου.
Ἄλλ' ὁ Σωκράτης νουθετεῖ
καὶ καταστέλλει τὰς ὀρμὰς του.

36

Τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς αὐτὸν
ἔχουσι πάντες ἐστραμμένους
καὶ τὸν δεικνύουν πολιτῶν
ἄπειροι δάκτυλ' εἰς τοὺς ξένους.

37

Εἶδ' ὁ Σωκράτης τὸν λαόν,
νὰ τὸν ἰδῆ, ὅτι ἐπόθει,
καὶ γαληναίως μειδιῶν
ἐπὶ τῆς ἔδρας ἀνωρθώθη.

38

Ἄντι μακρὰν τῶν θεατῶν
περιδεῖς ν' ἀποχωρήση,
φαιδρὸς προσέφερ' ἑαυτὸν
κι εἰς εἰρωνείας καὶ εἰς μίση.

39

Τὸ πλῆθος ἔπαυσε γελῶν
εὐθύς, κι εἰς σέβας ἐκινήθη.
ἽΩ ποιητὰ τῶν «Νεφελῶν»,
ὁ ὑβρισθεὶς ἐξεδικήθη.

40

Αὐτὸν καὶ μόνον εὐφημεῖ
ἡ πόλις ἅπασα συνάμα,
καὶ παραβλέπει — ὦ, τιμὴ!
χάριν τοῦ ἥρωος τὸ δρᾶμα.

41

Πλὴν τοῦ Σωκράτους ἀπαθῆς
ἔμειν' ἢ ὄψις ἢ γλυκεῖα.
Γνωρίζει ὅτι ἀσταθῆς
εἶναι τοῦ ὄχλου ἢ φιλία.

43

Συμβάντων ἔμπλεοι αὐτοὶ
ἤδη ἐπέρασαν οἱ χρόνοι.
Καὶ ἤδη πάλιν τελετῇ
τοὺς Ἀθηναίους συνένώνει.

44

Τῶν Ἀθηνῶν ἡ ἀγορὰ
πρὸς τί λαοῦ τοσοῦτου βριθεῖ ;
Καὶ πόθεν ἄραγ' ἡ χαρὰ,
ἣτις κατέλαβε τὰ πλήθη ;

45

*Ἄγγελος ἴσως φθὰς ταχύς
νίκης ἐκόμισεν εἰδήσεις
καὶ διὰ τοῦτο εὐτυχεῖς
φαίνονται ἅπαντες ἐπίσης ;

46

*Ἄλλ' ὄχι, ἡ πόλις ἀφροεῖ
κι ἔγκλημα εἶναι ἡ χαρὰ της.
Πάθη ἐξάσπας ἀγενῆ,
κώνειον πίνει ὁ Σωκράτης.

47

Ἄρμον διέτρεξεν εὐρύν.
Πλὴν θῦμα ἀχρείων κατηγορών,
σήμερον ἔτισε βαρὺν
τῆς εὐφυΐας του τὸν φόρον.

48

Τοιαύτη ὑπῆρξ' ἡ ἀμοιβὴ
τῶν ὑψηλῶν του διδαγμάτων,
ὅσα μὲ χεῖρα εὐλαβῆ
τῆς λήθης ἔσωσεν ὁ Πλάτων !

42

Γέλωσ, τοὺς ἄλλους ἀπατῶν,
ἐπὶ τὰ χεῖλη του ἀνέβη.
Ὑπὸ τὸν θρίαμβον αὐτὸν
ἴσως τὸ κώνειον μαντεύει.

Δ'

49

Διὰ τοῦ θείου του νοὸς
κατὰ τῆς φύσεως παλαιῶν,
ἀκόμη δὲν ἦτο θεός,
ἀλλ' ἄνθρωπος δὲν ἦτο πλέον.

50

*Ἀπεκαλύφθη εἰς αὐτὸν
τῆς Ἰουδαίας ἡ θρησκεία.
Κι ἐμάντευ' ἴσως τὸν Χριστόν,
ἐνῶ ἐλάτρευε τὸν Δία.

51

*Ὅταν προβαίνει ἡ αὐγὴ,
ἐρυθριῶσα ἔτι κόρη,
πρὶν φωτισθῆ ἢ ἄλλη γῆ,
τὰ ὑψηλὰ φωτίζει ὄρη.

52

*Ὁ κοῦφος ὄχλος μὲ χαρὰν
διὰ τὸν θάνατον ὠμίλει
καὶ μίαν ὕβριν ἢ ἀρὰν
ὄλων ἐπρόφερον τὰ χεῖλη.

53

— Δὲν ἦτον φίλος τῶν θεῶν.
— Διαφθορεὺς τῶν νέων ἦτον.
— *Ἐβλαπτε λίαν τὸν λαόν,
ψευδῆ σοφίσματα κηρύττων.

54

*Ὁ περίξ ὄχλος μὲ θυμὸν
αὐτὰ καὶ ἄλλα ἐβλασφήμει,
νὰ μείνη μὴ ἐπιθυμῶν
ἀγνή τοῦ μάρτυρος ἢ μνήμη.

Ε'

55

Μακράν τῶν ἄλλων πολιτῶν
ἀνὴρ βαρὺς βαδίζει μόνος.
Εἰς πρώτην ὄψιν ἐπ' αὐτὸν
καταφανὴς εἶναι ὁ πόνος.

56

Τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ τὸν θολὸν
συχνὰ ὑψοῖ πρὸς τοὺς αἰθέρας
καὶ τότε φαίνεται λαλῶν
σιγὰ μὲ ὄν τι ἄλλης σφαίρας.

57

Εἶναι αὐτὸς ὁ ποιητής,
ὁ ἐξυβρίσας τὸν Σωκράτην.
Πρὸ τῆς πικρᾶς τοῦ τελευτῆς
θλίβεται σήμερον εἰς μάτην.

58

Ἐπὶ τὸ πνεῦμα τῶν ἐτῶν
ἢ παλαιὰ ἐσβέσθη πλάνη
κι ἔνοχον βλέπει ἑαυτὸν.
Ἔ, σὲ λυποῦμαι Ἀριστοφάνη !

63

Ἐνῶ βαδίζει ἐμβριθὴς
κι εἶν' ἡ ὀδύνη τοῦ μεγάλη,
φωνὴ γλυκεῖα, συμπαθὴς
αἴφνης τὰ ὄψα τοῦ προσβάλλει.

64

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις,
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδίαί σου τὰς λύσεις ».

59

Πλήρης θελγῆτρων δαφιλῶν,
ὅταν ἐποίεις τὰς « Νεφέλας »,
διὰ τὸ ἔργον τὸ καλὸν
ἴσως ἠγάλλεσο κι ἐγέλας.

60

Ἄλλ' ἂν σοὶ ἔλεγε κανεῖς,
ἐνῶ τὸν κάλαμον ἐκράτεις,
ὅποιās ἐμέλλε θανῆς
νὰ τύχη τώρα ὁ Σωκράτης.

61

Καὶ ὅτι σύ, ἀπατηθεῖς,
εἰς τὴν θανὴν τοῦ θὰ συντείνης,
μακράν θὰ ἔρριπτες εὐθύς
τὸν κάλαμόν σου μετ' αἰσχύνης.

62

Πλὴν τὸ ἠγνόεις, κι ἐκφυγὸν
μακράν ἐπέταξε τὸ βέλος.
Πρὸς παιδιὰν ἦν ὁ ἀγὼν
κι αἵματηρὸν ἔλαβε τέλος.

ΣΤ'

65

Ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃ, τίς
ὁ τὰς μελέτας τοῦ ταρατῶν,
στρέφεται εὐθύς ὁ ποιητής
καὶ βλέπει ὅτι εἶν' ὁ Πλάτων.

66

Ἀπὸ τοῦ φόνου τὴν σκηνὴν
μὲ βαρὺ βῆμα ἐπιστρέφει
καὶ τὴν ὀδύνην ἀλγεινὴν
εἰς τὴν καδίαν ἔτι τρέφει.

67

Πρὸ τῶν βημάτων του εύρων
τὸν ύβριστὴν τοῦ διδασκάλου,
σκῶμα τῷ ἔρριπεν ἑβρόν,
δείγμα τοῦ πόνου τοῦ μεγάλου.

68

Ἐπληξ' ἡ φράσις ἡ δεινὴ
τὸν δυστυχεῖ Ἀριστοφάνη.
Ὡς ἡ ἀμείλικτος φωνὴ
τοῦ συνειδότος τῷ ἔφάνη.

69

Θέλων νὰ μάθη ἀκριβῶς
σκηνὴν ἀκόμη πλήρη ζόφου,
προσαγορεύει εὐλαβῶς
τὸν μαθητὴν τοῦ φιλοσόφου :

70

- Εἰπέ μοι, Πλάτων, θλιβεράς
ν' ἀκούσω θέλω ἀληθείας.
Ἐνῶ ἐξέπνευεν, ἄράς,
εἰπέ, μοι ἔστελλον ἀγρίας ;

71

- Λόγοι γαλήνης ψυχικῆς
οἱ ἔσχατοὶ του ἦσαν λόγοι.
Κι εἰς φίλους κι εἰς ἔχθρους γλυκίς,
ἐπίσης ἅπαντας ἠύλογει.

72

Εἶχ' εἰς τὰ βάθη τοῦ νοός
ζωῆς μελλούσης προαισθήσεις.
Ἦτο ἀνέφελος ἡὼς
ὁ θάνατος του, ὄχι δύσις.

73

Ἐδίδασκ' ἔτι ἀπαθής,
ἐνῶ τὴν κύλικα ἐκράτει,
καὶ στοχασμὸς ἦτο βαθύς
καὶ ἡ πνοή του ἡ ἔσχάτη.

74

Ἐὰν εὕρισκεσο παρῶν
κι ἔβλεπες θνήσκοντα ἐκεῖνον,
θρῆνον θὰ ἦνους γοερὸν
μὲ τῶν ἐταίρων του τὸν θρῆνον.

75

Πῶς συνεχῶρει ἐκ ψυχῆς
τοὺς ύβριστὰς ἂν ἠκροᾶσο,
διὰ τοὺς στίχους τοὺς τραχεῖς
σύ σεαυτὸν θὰ κατηρᾶσο.

76

Διότι εἶναι ἀγαθὴ,
Ἀριστοφάνη, ἡ ψυχὴ σου,
καὶ μὲ δακρῶνον θὰ πλυθῆ
χοὰς ἀφθόνους ἡ κηλὶς σου.

77

Ἄλλὰ σ' ἀφήνω. Ἴερὸν
νὰ ἐκπληρώσω χρέος πρέπει,
ἀπὸ τὰς τύχας τῶν καιρῶν
τ' ἀθάνατά του σώζων ἔπη.

78

Θὰ τὰ συλλέξω, ποιητά,
μετ' εὐλαβοῦς ἐγὼ καλάμου,
κι εἰς τοὺς αἰῶνας θὰ πετᾷ
μὲ τ' ὄνομά του τ' ὄνομά μου.

79

Ὡς γλύπτης ὄνομα θνητοῦ
εἰς θεοῦ ἀγαλμα χαράττων,
ἐπὶ τὰ θεῖα ἔργα αὐτοῦ
τρέμων κι ἐγὼ θὰ γράφω «Πλάτων».

80

Ὁ τοῦ Σωκράτους προσφιλέης
ὑπὸ λυγμῶν πικρῶν ἐπνίγη.
Κι ἐκεῖ νὰ κλαύση συσταλεῖς
μετὰ τοῦ πλήθους ἀνεμίγη.

81

Σκοτία ἤδη ζοφερά
περικαλύπτει τὰς Ἀθήνας.
Καὶ εἰς τοὺς οἴκους τὰ πυρὰ
ἀμυδρὰς ρίπτουσιν ἀκτῖνας.

82

Τὸ πλῆθος φεύγει τὸ πολὺ
διατριβὰς ζητοῦν ἐτέρας,
καὶ φεῦγον ἔτι, ὀμιλεῖ
διὰ τὸ νέον τῆς ἡμέρας.

85

Πέπλον ἐπίσημον σιγῆς
ἀπανταχοῦ ἢ νύξ ἐκτείνει.
Δὲν ρίπτει φῶς ἐπὶ τῆς γῆς
κρυμμεν' εἰς νέφη ἢ σελήνη.

86

Ἄλλ' ἐνῶ ἅπανσα κοινῇ
ἢ ἠχηρὰ κοιμᾶται πόλις,
τίς ἢ σκιά ἢ σκοτεινὴ,
ἦ τις ἐκεῖ ὀρᾶται μόλις ;

«Ἔργα »

83

Καὶ ὅμως μόνος του μακρὰν
ὁ ποιητὴς ἐκεῖ βαδίζει
καὶ ἀκουσίως τὴν πικρὰν
ἀκόμη χλεύην ψιθυρίζει :

84

« Ἀκάνθας φαίνεται κακὰς
μὲ ἄνθη θάλλοντα τυλίσσεις
κι ἔχουσι λίαν τραγικὰς
αἰ κωμωδία σου τὰς λύσεις ».

Z'

87

Εἶναι ἀνὴρ γονυπετῶν
ἐμπρὸς εἰς μάρμαρον ὥραιον
κι ἐκεῖ ἐπάνω ἀναρτῶν
θάλλοντα στέφανον ἀνθέων.

88

Φθόγγους ἀτάκτους ἐκφωνεῖ,
πάντοτε λήγοντας εἰς θρήνους
καὶ εἰς τὸ πνεῦμ' ἀνακινεῖ
συλλογισμοὺς πολυωδύνους.

89

Ἡ Φοῖβη πρὸς στιγμὴν χρυσῇ
ἐν μέσῳ λάμπει τῶν συννέφων. ...
Ἀριστοφάνη, εἶσαι σύ,
τὸ τοῦ Σωκράτους μνήμα στέφων.

Ἀλέξανδρος Βυζάντιος

17. Δ Η Λ Ο Σ

Ἔνα ταξίδι μὲ μιὰ φανταστικὴ μηχανή, πού δὲ διασχίζει μόνο τὴ θάλασσα, ἀλλὰ καὶ τοὺς αἰῶνας, εἶναι τὸ ταξίδι τῆς Δήλου. Ἀποβιβάζεται κανεὶς ἀπὸ τὸ πλοῖο στ' ἀκρογιάλια τοῦ νησιοῦ καὶ νομίζει, πὼς βρίσκεται αἰῶνας πίσω.

Μόλις πατήση ό ταξιδιώτης τό πόδι του στην ξηρά, πληροφορείται ότι πριν από λίγες μέρες είχαν εκεί γεννητούρια.

— Βλέπετε εκεί επάνω μιá μικρή λίμνη, που γυαλίζει μέσα στα καλάμια ; Πληροφορεί τους νεοφερμένους ταξιδιωτές ό ξεναγός τους καθηγητής τής άρχαιολογίας. Λοιπόν, εκεί κοντά, κάτω από μιá φοινικιά γέννησε ή καημένη ή Λητώ.

Τόσο ήταν βέβαιο, ότι τό πράγμα είχε γίνει μόλις τώρα, ώστε πολλοί από τους ταξιδιωτές νόμισαν, πώς άκουσαν και τις φωνούλες του μωρού.

Τό μυστήριο αυτό τής Δήλου, όπου γίνεται κανείς σύγχρονος όλων τών αιώνων, που πέρασαν επάνω της, όφείλεται άποκλειστικά στην παρουσία όλων εκείνων τών πραγμάτων, που ήρθαν σ' άμεση έπαφή προς την ιδιαίτερη ζωή τών αρχαίων ανθρώπων.

Βέβαια, τά μάρμαρα τών ναών, τών κιόνων, τών αγαλμάτων, τών στοών, ό άπεραντος λευκός σωρός τών έρειπίων, που άπλώνεται έμπρός στον σημερινόν άνθρωπο, όλ' αυτά μäs μιλοϋν για μιá πολύ μακρινή έποχή. Άλλά τό σπίτι, όπου έζησαν οί άνθρωποι, τά δρομαλάκια, όπου περπάτησαν, τά μαγαζιά, όπου έκαμαν τά ψώνια τους, αυτά είναι κοντά, πολύ κοντά μäs.

Μόλις άποβιβασθή κανείς στην ξηρά, βρίσκεται άμέσως έμπρός στις άποθήκες του λιμένος, όπου άποβιβάζονταν τά πλούσια έμπορεύματα, που έφταναν άπ' όλα τά μέρη του κόσμου.

Νά άκόμη άνάμεσα στους τοίχους μιá άποθήκη κι ένας μαρμάρινος λουτήρας. Δέν είναι λουτήρας όμως, είναι ένα είδος παναρχαίου κανταριού. Μόνον οί αρχαίοι χαμάληδες λείπουν, για νά πάρη ό τόπος όλη τή δαιμονισμένη κίνηση του έμπορικού λιμανιού.

Έπάνω στο λόφο άπλώνεται ή πόλι. Είναι κι αυτή χτεσινή. Νομίζεις ότι ένας σεισμός χτεσινός τή γκρέμισε. Περπατεί κανείς στα δρομαλάκια της, μπαίνει στα σπίτια της, τριγυρίζει στα δωμάτιά τους, πατεί ώραία μωσαϊκά τής κεντρικής αυλής τους.

Αυτό τό σπίτι θά ήταν βέβαια κάποιου αρχαίου πλουσιού έφοπλιστοϋ. Έχει τά σήματά του χαραγμένα στο ψηφιδωτό τής εισόδου : μιάν άγκυρα κι ένα Τρίτωνα.

Σταθήκαμε και καμαρώναμε τό άρχοντόσπιτο.

— Κρίμα νά μήν είναι ό ίδιος ό οικοδεσπότης έδω νά μäs περιποι-

ηθῆ ! εἶπε ὁ ὀδηγός μας. Ἔνα γλυκὸ κι ἕνα ποτήρι νερὸ θάξιζε ὅ,τι πῆς αὐτὴ τὴν ὥρα.

Ἔνας μικρός, ποὺ μᾶς εἶχε ἀκολουθήσει, πουλῶντας λουκούμια συριανὰ καὶ κρύνο νερό, ἔτρεξε τότε νὰ μᾶς περιποιοθῆ, σὰ νὰ εἶχε καταλάβει τὴν ἐπιθυμίαν μας καὶ σὰ νᾶθελε νὰ ἱκανοποιήσῃ τὸν οἰκοδεσπότη.

— Λουκούμια καὶ νερό, κύριοι ! . . .

Τὰ δεχτήκαμε μὲ τὴ μεγαλύτερη εὐχαρίστησι. Κάποιος τότε γύρισε πρὸς τὸ μικρὸ καὶ τοῦ εἶπε :

— Δὲ μοῦ λές, παιδί μου, ἀρχαῖος εἶσαι καὶ σύ ;

Ἦ μικρός δὲν κατάλαβε.

— Μάλιστα, κύριε, εἶπε. . .

Καὶ σὰν παιδί τοῦ πέμπτου αἰῶνος πρὸ Χριστοῦ, ὅπως τὸ εἶχαμε φανταστῆ, μοίραζε ὀλόγουρα λουκούμια καὶ νερό. Πιστεύαμε ὅτι τὴν περιποιοῦσι μᾶς τὴν ἔκανε ὁ φιλόξενος οἰκοδεσπότης. Τότε ἕνας ξένος, ποὺ ἦταν μαζί μας στὴν ἐκδρομῆ, ἔβγαλε τὸ σημειωματᾶριό του καὶ σημείωσε :

« Στὰ σπίτια τῆς ἀρχαίας Δήλου προσφέρονται στοὺς ἐπισκέπτας ὠραῖα συριανὰ λουκούμια καὶ δροσερὸ νερό. . . »

— Ἀπὸ ποῦ πᾶνε στὸ ἐπάνω πάτωμα, παιδί μου ; Ρωτήσαμε τότε τὸν μικρό.

— Ὅριστε ἢ σκάλα, κύριε ! μᾶς ἀπαντᾷ ὁ μικρός. Δὲν τὴ βλέπετε ;

Ἔμπρὸς ἦταν πραγματικὰ ἡ σκάλα, ποὺ ἔφερνε στὸ ἐπάνω πάτωμα. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτὰ τὰ παιδιακίστικα ὀρθοσκαλισμάτα, ποὺ βρίσκονται χαραγμένα στὸ σοβᾶ τοῦ τοίχου ; Δὲν ἀργεῖ νὰ τὸ καταλάβῃ κανεὶς. Τὰ παιδιὰ τοῦ 450 π.Χ. εἶχαν τὴ κακὴ συνήθεια, ὅπως καὶ τὰ σημερινὰ παιδιὰ, νὰ γράφουν ἀνοησίες ἐπάνω στοὺς τοίχους. Ὁ μικρός Ἑρμίας, λοιπόν, ἔπαιζε τὰ κότσια μὲ τὸ μικρούλη Δημήτριον — παιδιὰ πλουσίων πατέρων — καὶ ὁ Ἑρμίας ἔκλεβε τὸν ἄλλο, χωρὶς νὰ παίρνη εἶδησι. Κάποιος ἄλλος μικρός τότε, ποὺ εἶχε μυριστῆ τὴν ἀπάτη, ἔπιασε κι ἔγραψε ἐπάνω στὸν τοῖχο μὲ τὸ παιδικὸ ὕφος, μὲ ταυτολογίες καὶ ἐπαναλήψεις :

« Δημήτριος τυφλός, οὐδὲ βλέπει οὐδέν, παίζων ἀστραγάλους. Ἔκλεπεν αὐτῷ Ἑρμίας ἀστραγάλους ». Δηλαδή :

« Ὁ Δημήτριος εἶναι στραβός καὶ δὲ βλέπει τίποτε, ὅταν παίζῃ κότσια. Ὁ Ἑρμίας τοῦ ἔκλεψε κάμποσα κότσια ».

—'Εσύ τ'άγραφες, παιδί μου, αυτά ; είπα στο παιδάκι με τὰ συ-
ριανά λουκούμια.

‘Ο μικρούλης τὰ χρειάστηκε.

—'Όχι, μπάρμπα ! φώναξε. Δέν τ'άγραφα εγώ.

Καί ὅμως δέν ήταν καθόλου άπίθανο νά τὰ εἶχε γράψει αυτό.
Στή Δῆλο γίνεται κανείς σύγχρονος ὄλων τῶν αἰώνων.

«'Ημερολόγιον 'Οδοιπορικοῦ Συνδέσμου »

Παῦλος Νιρβάνας

18. ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ

—'Αρχόντισσα Ροδίτισσα, πῶς μπῆκες ;
Γυναίκες διώχνει μιὰ συνήθεια άρχαία
έδῶθε.

—'Εχω ένα άνίψι, τόν Εὐκλέα,
τρία αδέρφια, γυιό, πατέρα 'Ολυμπιονίκες·

νά με άφήσετε πρέπει, 'Ελλανοδίκες,
καί γώ νά καμαρώσω μέσ' στα ὠραία
κορμιά, πού γιά τὸ άγρίλι τοῦ 'Ηρακλέα
παλεύουν, θαυμαστές ψυχές άντρίκιες.

Μέ τίς άλλες γυναίκες δέν είμαι ὅμοια·
στόν αἰῶνα τὸ σόι μου θά φαντάζει
μέ τῆς άντρειδῶς τὰ άμάραντα προνομία.

Μέ μάλαμα γραμμένος τὸ δοξάζει
σέ άστραφτερό κατεβατό μαρμάρου
ἕμνος χρυσός τοῦ άθάνατου Πινδάρου.

«'Εργα »

Λορέντζος Μαβίλης

19. ΔΕΛΦΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

'Εσένα, τόν κιθαριστή τόν κοσμοξακουσμένο
θά ψάλω τοῦ τρανοῦ Διός, 'Εσένα τὸ βλαστάρι,
τὰ λόγια Σου τ' άθάνατα θά τραγουδήσω έκείνα,
πού φανερώνεις, ὦ Θεέ, γιά τούς άνθρώπους ὅλους

κοντὰ στὸ χιονοστέφανο τὸ βράχο ! Θὰ κηρύξω
τὸν μαντικὸ τὸν τρίποδα, ποὺ ὠρμησες καὶ πῆρες,
τὸν τρίποδα, ποὺ ὁ δράκοντας ὁ ἐπίβουλος κρατοῦσε
σφυρίζοντας, ἀλύπητος· καὶ πῶς μὲ τὸ δοξάρι
τοῦ τρύπησες τὸ παρδαλό, τὸ στριφογυρισμένο
κορμί ! Καὶ πῶς ἐκράτησες παράλυτο μπροστά Σου,
μ' ὄλη του τὴν παλληκαριά, τὸν ἄπιστο Γαλάτη * !
Τοῦ βροντεροῦ Διὸς 'Εσεῖς πανώριες θυγατέρες * ,
ποὺ ὀρίζετε πυκνόδεντρο τὸν 'Ελικῶνα, ἐλάτε,
καὶ μὲ τραγούδια καὶ χοροὺς ὑμνεῖτε, διαλαλεῖτε
τ' ἀδέρφι σας τὸ θεϊκό, τὸ χρυσομάλλη Φοῖβο.
'Απάνου κεῖ στοῦ Παρνασοῦ τοὺς δίκορφους τοὺς θρόνους,
στὰ κρουσταλλένια τὰ νερὰ τῆς Κασταλίας προβάλλει
ἀνάμεσα στὰ Δελφικὰ τὰ πανηγύρια 'Αφέντης
τοῦ φημισμένου αὐτοῦ βουνοῦ, τοῦ μαντικοῦ τοῦ βράχου.
Καὶ χαῖρε, ὦ πολυδόξαστη μεγάλη χώρα, 'Αθήνα,
τῆς πολεμόχαρης θεᾶς λάτρισσα, ριζωμένη
σὲ γῆν ἀπάνου ἀσάλευτη γι' αὐτὴ σου τὴν λατρεία !
'Ο 'Ηφαιστος καὶ ἀραβικὸ θυμίαμα σκορπίζει
ψηλὰ - ψηλὰ ὡς τὸν 'Ολυμπο μαζί μὲ τὴ φωτιά Του.
Χίλια λαλήματα κι ὁ αὐλὸς ὁ λυγερός * κυλάει,
ῥυθμους κι ἡ γλυκερόφωνῃ χρυσῇ κιθάρα ἀπλώνει.
Τῶν 'Αθηναίων ὁ λαός, Θεέ, σὲ προσκυνάει.

« Σχολικὴ 'Ανθολογία »

Κωστῆς Παλαμᾶς

20. ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΙ ΗΡΩΙΣΜΟΙ ΕΙΣ ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ

'Ο τρόπος, κατὰ τὸν ὁποῖον διεξάγονται σήμερον οἱ πόλεμοι,
δὲν βοηθεῖ νὰ λάβωμεν πλήρη ἰδέαν τῶν καταστροφῶν, αἵτινες κατὰ
τοὺς μέσους χρόνους ἀνεμένον τοὺς κατοίκους τοῦ ἡττηθέντος κρά-
τους, ἅμα ὁ ἐχθρὸς εἰσῆρχετο εἰς τὰς πόλεις, τὰς ὁποίας κατελάμβαν-
εν. 'Ο φόνος, ὁ ἐξανδραποδισμὸς * καὶ ἡ ἀτίμωσις ἦσαν ἢ διαβολι-
κὴ τριάς, ἢ ὁποία μὲ τοὺς πολιορκητικοὺς κριοὺς ἐκλόνιζε καὶ συνέτρι-
βε τὰς πόλεις. 'Η θέσις τῶν γυναικῶν ἦτο τότε λίαν ὀδυνηρά. Κα
διὰ νὰ σχηματίσωμεν ἀμυδρὰν * ἰδέαν πόλεως παραδοθείσης ὡς

λείας εις τὸν νικητὴν αὐτῆς, ὡς ἀτενίσωμεν τὴν ζωντανὴν εἰκόνα, ποὺ ἐζωγράφησεν Ἰωάννης ὁ Ἀναγνώστης, περιγράφων τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων ἄλωσιν τῆς Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα.

Πανταχοῦ, διηγεῖται ὁ χρονογράφος, ἠκούοντο οἰμωγαὶ καὶ ἔρρεον δάκρυα. Τὰ νήπια, ὅσα ἐφέροντο εἰς τὴν μητρικὴν ἀγκάλην, ἐκλαυθμύριζον ἕλεινά, ζητοῦντα τὰς μητέρας, ποὺ ἔτρεχον θρηνοῦσαι καὶ δεικνύουσαι αἰμοσταγεῖς ἀπὸ τὸν κοπετὸν* παρειάς. Κύπτουσαι αἱ δυστυχεῖς μητέρες ἀνὰ μέσον τῶν συντριμμάτων ἡρεύνων, ὅπως ἀνακαλύψουν τὰ μικρὰ των. Οἱ ἄνδρες, βλέποντες τὰς γυναϊκὰς των νὰ ἔχουν περιέλθει εἰς τὴν ἐξουσίαν ἄλλων, ὠδύροντο καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἄλλα πλήθη γυναϊκῶν ἐθεῶντο, περιερχόμενα τὰς σκηνάς, ὅπου ἠρώτων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα μὲ τὰ δάκρυα εἰς τὰ μάτια, διὰ νὰ εὐρουν καὶ πάλιν τοὺς συζύγους των. Τὸν μεγαλύτερον ὅμως θόρυβον τὸν ἐπροξένουν τὰ παιδιὰ ὄλων τῶν ἡλικιῶν, ποὺ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ὑποφέρουν τὴν στέρησιν τῶν γονέων των.

Ἡ φρικιαστικὴ μοῖρα, ἣ ὁποία ἀνέμενε τὰς γυναϊκὰς τῶν βυζαντινῶν πόλεων, ἔκαμεν αὐτὰς νὰ ἐγκαταλείπουν τὰς οἰκιακάς των ἀσχολίας καὶ εἰς ἡμέρας κοινῶν κινδύνων νὰ ἀναλαμβάνουν ὁμοῦ μετὰ τῶν ἀνδρῶν τὴν ὑπεράσπισιν τῶν τειχῶν.

Αἱ γυναϊκες τῆς Θεσσαλονίκης, κατὰ τὴν μοιραίαν ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίαν της, ἔδειξαν ἀνδρείαν ὄντως ἐπικήν*. Διότι καὶ γυναϊκες ἐξ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐπιφανῶν συμμετεῖχον τοῦ πολέμου ἀνδρικῶς, κομίζουσαι μὲ ὄλην των τὴν ψυχὴν ἐπὶ τῶν τειχῶν λίθους καὶ δοχεῖα πλήρη ζέοντος* ὕδατος, ὅπως ἐσφενδονίζωνται κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων ἐφόδους ἐχθρῶν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ αὐτὰς, λησμονήσασαί ὅτι ἦσαν γυναϊκες, ἐπεδεικνυον ἐντελῶς ἀνδρικὸν θάρρος, ἰστάμεναι παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν ἀνδρῶν καὶ προτρέπουσαι αὐτοὺς νὰ ἀγωνίζωνται κατὰ τῶν ἐχθρῶν μὲ ἀντοχὴν καὶ γενναιότητα.

Δὲν φαίνεται δὲ νὰ περιορίζεται τὸ γυναικεῖον ἐνδιαφέρον, κατὰ τοὺς ἀγῶνας αὐτοὺς, μόνον εἰς πολεμικὰς ἀσχολίας. Ἡ φιλαλληλία δὲν τὰς ἀπησχόλει καὶ τότε ὀλιγώτερον.

Βεβαίως, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ὑπῆρχον οὔτε οἱ σημερινοὶ Ἐρυθροὶ Σταυροὶ οὔτε αἱ ὠργανωμένοι ὑπηρεσίαι εἰς τοὺς στρατοὺς. Ἄλλ' ὡς ἄγγελιοι παρηγορίας, ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς μακρινοὺς ἐκείνους αἰῶνας, δὲν ἔπαυον νὰ κύπτουν παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν τραυ-

ματιῶν, νὰ παρέχουν εἰς αὐτοὺς τὰς πρώτας βοηθείας καὶ νὰ τοὺς ἀνακουφίζουν ἀπὸ τὰς ἀλγηδόνας* τῶν ὀδυνηρῶν πληγῶν, ποὺ ἤνοιγον εἰς τὸ σῶμά των τὰ ἀγκιστρωτὰ βέλη καὶ αἱ βαρεῖαι λόγχοι.

Κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων εἰς τὰ 1422, γυναῖκες τῆς πρωτεύουσας, κατὰ τὴν ἀφήγησιν Ἰωάννου τοῦ Κανανοῦ*, ὅσαι δὲν μετέφερον πέτρας εἰς τὸ τεῖχος, ἐκρατούσαν « ὡὰ καὶ στουππία* καὶ τοὺς λαβωμένους ἰάτρευον ». Ἄλλαι, φορτωμέναι μεγάλα δοχεῖα πλήρη ἀπὸ νερὸ ἢ ἀπὸ κρασί, ἔσπευδον πρὸς τὰ μέρη, ὅπου ἐμαίνετο ἡ συμπλοκή, καὶ ἐκεῖ, ὑπὸ χάλαζαν βελῶν, λίθων καὶ ἀκοντίων, μέσα εἰς τὰ δαιμονιώδη κρημνίσματα, τὰ ὁποῖα ὑφίσταντο τὰ ρηγνύμενα* τεῖχη, ἔδιδον νὰ δροσισθοῦν καὶ νὰ τονώσουν τὰς δυνάμεις των οἱ ἀπὸ τὸν ἀγῶνα ἐξητλημένοι ὑπερασπισταί, διὰ νὰ τρέξουν πάλιν καὶ νὰ τοξεύσουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν βέλη περιτυλιγμένα διὰ στουππίων ἀλειμμένων μὲ τὸ ὑγρὸν πῦρ.

Τὰ ἐπὶ τῶν τειχῶν τρεχάματα αὐτὰ τῶν γυναικῶν μιᾶς πόλεως ὑφισταμένης ἐπίθεσιν δὲν ἦσαν ἀκίνδυνα, παρατηρεῖ δὲ ὁ χρονογράφος, ὅτι κατὰ τὴν πολιορκίαν αὐτὴν μερικαὶ γυναῖκες ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ ἐπάνω « ἔλαβώθησαν μὲ σαγίττας ». Ὁ κίνδυνος ὅμως, ὁ ὁποῖος δὲν ἠπειλεῖ μόνον αὐτάς, ἀλλὰ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ των, τοὺς ἔδιδε πάντοτε θάρρος, ὡς φαίνεται, μεγαλύτερον ἐκείνου, ποὺ ἐνέπνεε κάποτε τοὺς συζύγους των. Διὰ τοῦτο ἀναδεικνύομεναι ἡρώιδες μυθικῶν χρόνων, ἔνεκα τοῦ μητρικοῦ των φίλτρου, ἐσήκωναν τὰ φορέματά των καὶ ἀνερριχῶντο* μέχρι τῶν ἐπισφαλεστέρων μερῶν τῶν προμαχῶνων κατὰ « τοὺς γνησίους αὐτῶν ἀδελφούς καὶ τέκνα καὶ τοὺς ὁμοζύγους κατεμπόδιζον μὴ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ τειχοῦς τοῦ κάστρου ».

Ὁ ρόλος ὁ ἥρωικὸς τῶν γυναικῶν εἰς ὅλας ἐν γένει τὰς πόλεις τὰς ὑφισταμένας ἐφόδους μαρτυρεῖται παρὰ τῶν ἱστορικῶν. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ εὐσεβῆς θρυλὸς διασωθεὶς μέχρις ἡμῶν παρὰ τῶν χρονογράφων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, σύμφωνα πρὸς τὸν ὁποῖον, κατὰ τὴν κρισιμωτέραν στιγμήν τῆς τουρκικῆς ἐφόδου ἐναντίον τῶν τειχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἱ Ἄγαρνοι εἶδον μετὰ θάμβους νὰ περιπατῆ ἐπὶ τῶν προμαχῶνων μία γυναῖκα, στολισμένη μὲ φορέματα ἰόχροα*, ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ὁποίας ἐσκοτίσθησαν οἱ ἐπιτιθέμενοι, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Εἰς ἄλλην ἐποχὴν

προγενεστέρα, όταν οί Άβραοι έπολιόρκουη τήη Πόλιη, ή ίόχρωμος άπτασία έφάηη και πάλιη έπί τώη τειχώη και, όταν ό έχθρός έξηφανίθη άπό τόν όρίζοντα δεκατισθείς*, έτοηίσθη έμπρός εις τήη εικόνα τής ό θριαμβευτικός ψαλμός :

Τή ηπερμάχω Στρατηγώ τά νικητήρια !

Μήπως κατά τά τέλη του ένάτου αιώηος δέν συνετρίβησαν τά πλοία τώη Ρώσων, που είχον φράξει τόν Βόσπορον, χάρις εις τήη τρικυμιάη τήη έγερθείσαν μόλις ή καλύπτρα της έβυθίσθη εις τό γαλιηιαίον παράλιον ;

Ούτως έπί κεφαλής τώη άγωνιζόμεηων γυναικώη εύρίσκετο, κατά τήη πίστιη του λαού, ή Παναγία, ύπό τήη σκέπηη τής όποίας είχε ταχθή ή Θεοφύλακος*, και άπό τούς ναούς και τά μοναστήρια τής όποίας άνήρχοντο ύμνοι λατρείας, χαιρετίζοντες τήη βλαστήσαν τó ρόδοη τó άμάραντοη, τήη τέξασαν τó μηλοη τó εύσμοη.

«Η Βασίλισσα και αι Βυζαντιναι άρχόντισσαι », 1920 σ. 117 - 121.

Πλάτων Ροδοκανάκης

21. Ο ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ

Άκόμη και σήμερα, όταν εισερχώμεθα εις τόν ναόν τής Άγίας Σοφίας, μένομεν έκθαμβοι. Τί θα ήσθανόμεθα, αν εισηρχώμεθα κατά τήη ώραη τής λειτουργίας κατά τήη Βυζαντινήη έποχήη. . . Η μουσική ήτο άνάλογοη προς τό μεγαλείοη τής άρχιτεκτονικής της. Έκείνη ή μουσική, μέ τήη όποίαη οί Βυζαντινοί ύμνουη τόν Θεόν κατοπίη άπό μεγάλας νίκας ή τόν παρεκάλουη εις τās δυσκόλουη στιγμάς, ήτο άπλη, χωρις τήη σημερινήη τετραφωηίαη. Ητο όμως τόσον μεγαλοπρεπής, τόσον σοβαρά και καταλυτική*, ώστε έφερε συγκίνησιη εις τās καρδιάς όλωη.

Διά τήη κτίσιη τής Άγίας Σοφίας ύπάρχουη πολλαι παραδόσεις. Μία έξ αυτώη είναι και ή έξής :

«Ο Ίουστινιανός μιάη ήμέραη, πολύη λυπημένος, έστεκεη εις τό μέσοη του ναού και παρηκολούθει τούς κτίστας, οί όποιοί ειργάζοντο. Πέντε χιλιάδες έκτιζουη εις τήη μιάη πλευράη και πέντε χιλιάδες εις τήη άλληη. Η οίκοδομή είχεν ύψωθή άρκετά ! Πώς να είπη εις όλους εκείνουη, ότι θα σταματήση ή έργασία, διότι δέν είχε χρήματα να τούς πληρώση ;

Ἦδη εἰς πολλοὺς ἐχρεώσται τὰ ἡμερομίσθια. Καὶ ὅμως μὲ πόσον ζῆλον εἶχεν ἀρχίσει τὸ ἔργον ! Μετὰ τὸν ἀγιασμόν εἶχε τοποθετήσει ὁ ἴδιος τὸν θεμέλιον λίθον, ἐπῆρεν ὁ ἴδιος ἀσβέστην μὲ τὰ βασιλικά του χέρια καὶ πρῶτος αὐτὸς ἤρχισε νὰ κτίζη.

Τώρα, μὲ σκυμμένην τὴν κεφαλὴν ἐσκέπτετο καὶ δὲν παρετήρησεν, ὅτι κάποιος τὸν ἐκοίταζε προσεκτικά . . . Ὡμοίαζε μὲ ἄρχοντα, διότι ἦτο πλουσιώτατα ἐνδεδυμένος.

Ὁ ἄγνωστος τὸν ἐπλησίασε.

— Δέσποτα Βασιλεῦ, τὸν ἐρωτᾷ, διατὶ εἶσαι τόσον λυπημένος ;

Ὁ Ἰουστινιανὸς εἶπε τὸν λόγον, διὰ τὸν ὁποῖον ἐστενοχορεῖτο.

— Μὴ στενοχωρῆσαι, Δέσποτα· ἀπαντᾷ ὁ ἄρχων. Στείλε τοὺς πιστοὺς σου ἀνθρώπους εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, ὅπου μένω, στείλε καὶ ζῶα. Θὰ σοῦ δανείσω ὅσα χρήματα χρειάζεσαι.

Ἔτσι καὶ ἐγένετο.

Ὅταν ἐφθασαν οἱ ἀπεσταλμένοι εἰς τὴν Χρυσῆν Πύλῃν, εἶδον ἐμπρὸς εἰς τὴν θύραν ἐνὸς ὠραίου παλατίου τὸν ἴδιον ἐκεῖνον ἄρχοντα νὰ τοὺς περιμένῃ. Μόνος ἐβοήθησε νὰ φορτώσουν τὰ ζῶα μὲ βαρεῖς σάκκους. Ἦσαν ὅλοι γεμᾶτοι μὲ χρυσᾶ νομίσματα.

Ἔστειλεν ἀμέσως ὁ Ἰουστινιανὸς νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν γενναῖον δωρητὴν, νὰ τὸν προσκαλέσῃ νὰ ἔλθῃ, νὰ γνωρισθοῦν περισσότερο.

Ἐκπληκτοὶ ὅμως διεπίστωσαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι οὔτε παλάτι ὑπῆρχε πλέον εἰς ἐκείνην τὴν θέσιν οὔτε ἄνθρωπος !

Ἦτο ἄγγελος, τὸν ὁποῖον ὁ Θεὸς εἶχε στείλει. . .

Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ οἰκοδομὴ, τὴν ἐκαλλώπισεν* ἐσωτερικῶς ὁ Ἰουστινιανὸς πλουσιώτατα. Τὸν ἄμβωνα τὸν ἐστόλισε μὲ χρυσὸν καὶ μὲ πολυτίμους λίθους. Πλησίον τοῦ ἄμβωνος ἔφερε καὶ ἔστησε τὸ ἴδιον τὸ στόμιον τοῦ φρέατος, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Χριστὸς ἐκάθισεν, ὅταν ἐδίδαξε τὴν Σαμαρείτιδα.

Γύρω δὲ ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Τράπεζαν ἐχάραξε τὴν ἐξῆς ἐπιγραφὴν :

« Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν σοὶ προσφέρομεν, Χριστέ, οἱ δούλοί σου Ἰουστινιανὸς καὶ Θεοδώρα. Δέξου τα, Σὺ, ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς ».

« Ἡ Ἀσημένια Στέγη », 1922, σ. 14 - 17.

Ἁρσινόη Παπαδοπούλου

22. ΘΟΥΡΙΟΣ ΥΜΝΟΣ

Ὡς πότε, παλληκάρια, νὰ ζῶμεν στὰ στενά,
 μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά ;
 Σπηλιές νὰ κατοικῶμεν, νὰ βλέπωμεν κλαδιά,
 νὰ φεύγωμ' ἀπὸ τὸν κόσμον γιὰ τὴν πικρὴ σκλαβιά ;
 Νὰ χάνωμεν ἀδέλφια, πατρίδα καὶ γονεῖς,
 τοὺς φίλους, τὰ παιδιά μας κι ὅλους τοὺς συγγενεῖς ;
 Καλύτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
 παρὰ σαράντα χρόνους σκλαβιά καὶ φυλακὴ.
 Τί σ' ὠφελεῖ κι ἂν ζήσης καὶ εἶσαι στὴ σκλαβιά ;
 Στοχάσου πὼς σὲ ψήνουν καθ' ὥραν στὴ φωτιά !
 Ἐλάτε μ' ἕνα ζῆλον σὲ τοῦτον τὸν καιρὸ,
 νὰ κάμωμεν τὸν ὄρκον ἐπάνω στὸν Σταυρόν.
 Σᾶς κρᾶζει ἡ πατρίδα, σᾶς θέλει, σᾶς πονεῖ,
 ζητᾶ τὴν συνδρομὴ σας μὲ μητρικὴ φωνή.

Απόσπασμα

Ρήγας Φεραῖος

23. ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἀπ' ἔξω μαυροφόρ' ἀπελπισιά,
 πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι,
 καὶ μέσα στὴ θολόχτιστη ἐκκλησιά
 (στὴν ἐκκλησιά, ποὺ παίρνει κάθε βράδου
 τὴν ὄψι τοῦ σχολειοῦ),
 τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
 τρεμάμενο τὰ ὄνειρα ἀναδεύει
 καὶ γῦρο τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.
 Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ
 τοῦ σκλάβου ἡ ὄλυσόδετη πατρίδα.
 Βραχνὰ ὁ παπᾶς ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
 θεριεύει τὴν ἀποσταμένη ἐλπίδα
 μὲ λόγια μαγικά·
 ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγροικᾶ
 τὸν πόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
 τί_ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἀπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
 ποὺ ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
 καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾷ
 στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
 κι ἀπὸ τῆ σιγαλιά,
 ποὺ δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλειά,
 κι ἀπ' τῶν προγόνων τάφθαρτα βιβλία,
 ποὺ δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθὺς
 σὲ μελωδίες ἑνὸς κόσμου ἄλλου
 κι ἀνατριχιάζει ἀκούοντας καθεὶς
 προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
 μὲ μιὰ φωνὴ βαριά :

« Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη. Ἡ λευτεριά,
 σὰν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι,
 τῆς νύχτας τὸ ξημέρωμα θὰ φέρη ».

« Ἀλῆβαστρα »

Ἰωάννης Πολέμης

24. Κ Λ Ε Φ Τ Ι Κ Ο

Χορεύουν τὰ κλεφτόπουλα, γλεντᾶνε, τὰ καημένα.
 Κι ἓνα μικρὸ κλεφτόπουλο δὲν παίζει, δὲ χορεύει.
 Μὸν τ' ἄρματα συγύραγε καὶ τὸ σπαθὶ τροχάει.
 « Τουφέκι μου περήφανο, σπαθὶ μου παινεμένο,
 πολλές φορές μὲ γλύτωσες, βοήθα κι αὐτὴ τὴν ὥρα,
 νὰ σ' ἀσημώσω μάλαμα, νὰ σὲ σμαρτώσω ἀσήμι ».

« Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτου »

Δημοτικὸν

25. Ο ΟΛΥΜΠΟΣ ΚΙ Ο ΚΙΣΣΑΒΟΣ

Ὁ Ὀλυμπος κι ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνά, μαλώνουν,
 τὸ ποιὸ νὰ ρίξη τὴ βροχή, τὸ ποιὸ νὰ ρίξη χιόνι.
 Κι ὁ Κίσσαβος ρίχνει βροχή κι ὁ Ὀλυμπος τὸ χιόνι.
 Γυρίζει τότε ὁ Ὀλυμπος καὶ λέγει τοῦ Κισσάβου :

- Μή με μαλώνης, Κίσαβε, μπρέ τουρκοπατημένε,
 πού σε πατάει ή Κονιαριά κι οί Λαρσινοί άγάδες.
 'Εγώ είμ' ό γέρο 'Ολυμπος, στόν κόσμο ξακουσμένος·
 έχω σαράντα δυό κορφές κι έξήντα δυό βρυσούλες·
 κάθε κορφή και φλάμπουρο*, κάθε κλαδι και κλέφτης.
 Κι όταν τό παίρνη ή άνοιξι κι άνοιγουν τά κλαδάκια,
 γεμίζουν τά βουνά Κλεφτιά και τά λαγκάδια σκλάβους.
 'Εχω και τόν χρυσόν άϊτό, τόν χρυσοπλουμισμένο,
 πάνω στην πέτρα κάθεται και με τόν ήλιο λέγει :
 —'Ηλιε μ' δέν κροϋς τ' άποταχύ, μόν κροϋς τό μεσημέρι,
 νά ζεσταθοϋν τά νύχια μου, τά νυχοπόδαρά μου ;

Συλλογή Ν. Πολίτου

Δημοτικόν

26. ΑΙ ΠΑΡΑΜΟΝΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ό πατέρας μου κατήγετο από έν χωρίον τής Παρνασσίδος. Είχεν άποκατασταθή εις τήν 'Αμφισσαν και έκαμνεν εκεί τόν πραγματευτήν μέχρι τοϋ έτους 1807. Τότε ήναγκάσθη έξαφνα νά φύγη διά νυκτός και νά καταφύγη εις τήν 'Ιθάκην, διά τόν έξής λόγον :

'Ενας Τοϋρκος άγās εκ τών προκρίτων τής 'Αμφίσσης ήγόρασε πολλάς πραγματείας από τόν πατέρα μου, τās όποίας δέν επλήρωσεν άμέσως, ήρνήθη δέ και κατόπιν νά πληρώση. Ό πατέρας μου επέμενεν εις τό δίκαιόν του και έφερε τήν ύπόθεσιν εις τόν Τοϋρκον δικαστήν, τόν κατήν. 'Αλλ' ό άγās, ζητών πάντοτε πρόφασιν, έθεώρησε τήν ύπόληψίν του προσβληθείσαν και τόσον εξηγγιώθη, ώστε ήπέιλησεν, ότι θα φονεύση τόν πατέρα μου και θα καύση τό μαγαζί του. Και επειδή δέν ήθελε πολύ, διά νά εκτελέση τήν άπειλήν του, ό πατέρας μου άνησυχών όχι τόσον περι τοϋ έαυτοϋ του, όσον περι τής μητρός μου, τοϋ μικροτέρου άδελφοϋ μου και έμοϋ, μάς επήρε μίαν νύκτα τοϋ Νοεμβρίου σκοτεινήν, επήρε και τās πολυτιμοτέρας πραγματείας του κατέβημεν εις τό Γαλαξειδιον και άπ' εκεί διά τοϋ πλοίου ένός κουμπάρου του μετά δύο ήμερών ταξίδιον εφθάσαμεν εις τήν 'Ιθάκην.

Τότε ήμην μόλις όκτώ έτών, άλλ' ένθυμοϋμαι πολύ καλά τό δυσάρεστον εκείνο ταξίδιον. Εις τήν 'Ιθάκην είχαμεν πλήρη ασφάλειαν

καί συγγενεῖς ἐκεῖ ἀπὸ τὴν μητέρα μου, οἱ ὅποιοι μᾶς ἐβοήθησαν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔστρωσαν αἱ ἐργασίαι τοῦ πατέρα μου καὶ ἐπῆραν καλὸν δρόμον. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἐλάττωσε τὴν διαρκῆ λύπην, ποῦ τὸν κατεῖχεν, ὅτι ἄφησε τὴν πατρίδα του, καὶ ἔβραζε μέσα του κρυμμένον τὸ μῖσος ἐναντίον τῶν Τούρκων, μῖσος πατροπαράδοτον, ποῦ τὸ ἐδυνάμωσεν ἡ τελευταία αὐτῆ περίστασις.

Εἰς τὴν Ἰθάκην ὁ πατέρας μου ἐφρόντισε πῶς νὰ ἐκπαιδεύσῃ τὸν ἀδελφόν μου Θανάσῃν καὶ ἐμέ. Ὁ Θανάσης ἦτο τρία ἔτη μικρότερός μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἤθελε νὰ γίνῃ παπᾶς· ἐμένα ἤθελε νὰ με κάμῃ πραγματευτὴν, βοηθὸν εἰς τὴν ἐργασίαν του. Μᾶς ἔστελλεν εἰς ἑνὸς γέροντος διδασκάλου τὸ σπίτι, ὅπου μαζί με πέντ' ἕξ ἄλλα παιδιὰ ἐμανθάναμεν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, κατήχησιν καὶ ἱστορίαν. Ὁ διδάσκαλος αὐτὸς δὲν ἦτον πολυμαθὴς καὶ σοφός, εἶχεν ὅμως πολὺ ζῆλον καὶ ἐκτὸς τούτου δὲν περιωρίζετο εἰς τὸ νὰ μᾶς μάθῃ ξερὰ γράμματα, ἀλλὰ ἐφρόντιζε πῶς νὰ μᾶς ἐμπνεύσῃ δύο μεγάλα αἰσθήματα, ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν καὶ ἀφοσίωσιν πρὸς τὴν πατρίδα.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη κοντόν, σκυφτόν, με τὰ ἄσπρα του γένηνα, με τὰ μικρά του μάτια καὶ τὰ μεγάλα γυαλιὰ εἰς τὴν μύτην, με τὴν φαλακρὰν κεφαλὴν του, ποῦ τὴν ἐκάεπαζε διαρκῶς μαῦρος σκοῦφος. Τὸν ἐνθυμοῦμαι, πῶς ἦναπτεν ἡ ὄψις του ἡ γεροντικὴ, πῶς ἐσπιθοβολοῦσαν τὰ μάτια του, ὅταν μᾶς ὠμιλοῦσε διὰ τὴν πατρίδα μας τὴν δουλωμένην. Μᾶς διηγείτο πῶς ἦτο μεγάλη εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους, πῶς αὐτὴ ἦτο πρώτη εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὅλοι ἦσαν βάρβαροι. Καὶ ἀνεστηλώνετο ἕξαφνα καὶ ἐφαίνετο νεώτερος, ὅταν μᾶς παρίστανε τὸν Λεωνίδαμ πολεμοῦντα εἰς τὰς Θερμοπύλας, τὸν Θεμιστοκλέα τρέποντα εἰς φυγὴν τὸν περσικὸν στόλον εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνοσ, τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον κατακτῶντα τὴν Ἀσίαν. Καὶ ἐχαμήλωνε τὴν κεφαλὴν καὶ δάκρυα ἔτρεχαν ἀπὸ τὰ μάτια του, ὅταν ἤρχετο ἔπειτα εἰς τὰ μαῦρα ἔτη τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας : τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεωσ, τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου Παλαιολόγου, τὴν κατάρκτησιν τῶν Τούρκων.

— Ἐχάθη πλέον ἡ Ἑλλάς, ἔλεγε με ἀναστεναγμόν, κατήντησε ταπεινὴ σκλάβα τῶν Τούρκων αὐτὴ ἡ βασίλισσα τῆς Ἀνατολῆσ.

Ἄλλ' ἕξαφνα ἀνεσῆκωνε τὴν κεφαλὴν, ὡσάν νὰ ἤκουε μακρινὴν φωνὴν, ἐκάρφωνε τὰ βλέμματα ὑψηλὰ πρὸς τὸν τοῖχον, ὡσάν νὰ

διέκρινε μακρινόν σημεῖον, καί μέ φωνήν ζωηράν καί μέ ὄψιν φωτισμένην ἀπό ἐνθουσιασμόν ἐπρόσθετεν :

—“Ὅχι, ὄχι ! δέν εἶναι μακριά ἡ ἡμέρα τῆς ἐλευθερίας. Ὁ σπόρος τοῦ Ρήγα θά φυτρώσῃ καί σεῖς θά θερίσετε τόν καρπὸν ὄχι μέ δρέπτανα, ἀλλά μέ σπαθιά. Νά εἰπῆτε τόν θούριόν του τώρα καί ἔπειτα γά σχολάσετε.

Καί ὁ γέρων διδάσκαλος μέ φωνήν τρέμουσαν ἀπό συγκίνησιν ἀπήγγελλε τοὺς φλογεροὺς στίχους, καί ἡμεῖς ὅλοι μαζί τοὺς ἐπαναλαμβάναμεν :

“Ὡς πότε, παλληκάρια, νά ζῶμεν στὰ στενά,
μονάχοι σὰν λιοντάρια στὶς ράχες, στὰ βουνά !

Ἄλλὰ καί εἰς τὸ σπίτι ὁ πατέρας μου, ἂν καί δέν ἤξευρεν ἱστορίαν, μᾶς ὠμιλοῦσε ὁμως διὰ σύγχρονα ἢ χθεσινὰ πράγματα, διὰ τοὺς ἀγῶνας τῶν Σουλιωτῶν, διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1770, διὰ τὸν ἥρωα Λάμπρον Κατσώνην καί τὸν μάρτυρα Ρήγαν Φεραῖον, διὰ τὰς φοβερὰς σκληρότητας τῶν Τούρκων. Μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ δέν ἤμπορεῖ νά διαρκέσῃ πλέον ἐπὶ πολὺ καί ἴσως εἰς τὰς ἡμέρας ἡμῶν τῶν νέων ἦτο γραμμένον νά ἐλευθερωθῇ ἡ Ἑλλάς. Καί ἡ μητέρα μου ἀκόμη μᾶς εἶχε μάθει εἰς τὴν προσευχὴν μας τὸ βράδυ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα νά προσθέτωμεν καί τὴν παράκλησιν:

— Παναγία μου, νά ἐλευθερώσῃς τὴν πατρίδα μας !

Καί δέν ἤξεύρω διατί, ὅταν ἔλεγα τὰ λόγια αὐτὰ ἐμπρὸς εἰς τὰς εἰκόνας, ἦσανόμην κάτι εἰς ὄλον μου τὸ σῶμα, ὡσὰν νά μ' ἔβρεχεν ἕξαφνα παγωμένον νερόν.

Ἀπὸ τὰ 1814 ἤρχισα νά βοηθῶ τὸν πατέρα μου εἰς τὴν ἐργασίαν του. Ὅλην τὴν ἡμέραν ἔμενα εἰς τὸ μαγαζί μας κάτω εἰς τὴν προκουμαῖαν καί μόνον ὅταν ἐνύκτωνε, ἐπηγαίναμεν εἰς τὸ σπίτι. Ἀνθρωποὶ πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μαγαζί· οἱ περισσότεροὶ διὰ ν' ἀγοράσουν πραγματείας, μερικοὶ διὰ νά ἴδουν τὸν πατέρα μου καί νά συνομιλήσουν ὀλίγον. Ἐγὼ ἅμα ἔβλεπα κανένα εἰς τὴν θύραν, εὐθύς ἐκάρφωνα τὸ βλέμμα ἐπάνω του. Καί ἂν μὲν ἔβλεπα ὅτι ἔρχεται διὰ ν' ἀγοράσῃ τίποτε, ἔτρεχα νά τὸν περιποιηθῶ, ἂν ὁμως ἤρχετο μέ τὸν σκοπὸν ἀπλῆς ἐπισκέψεως καί συνομιλίας, ἐγύριζα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὰ μάτια μου δυσαρεστημένος, ὅτι ἤρχετο νά μᾶς χασομερήσῃ ἀδίκως.

Μὲ μεγάλην περιέργειαν λοιπὸν εἶδα ἓνα πρῶτὸν τὸν πρῶτον ἄν-

θρωπον, πού ἐμβῆκεν εἰς τὸ μαγαζί μας. Ἦτον μεσόκοπος μὲ μαῦρα γένεια, σκεπασμένος μὲ μακρόν, χονδρὸν ἔπανωφόρι καὶ εἰς τὴν κεφαλήν ἐφοροῦσε καλογηρικὸν σκοῦφον. Ἐφαίνετο ὅτι ἦτον ξένος καὶ ὅτι ἤρχετο ἀπὸ ταξίδι. Ἄμα τὸν εἶδα, εἶπα μέσα μου :

— Ἐδῶ θὰ κάνωμε καλὴ δουλειά !

Καὶ ἔτρεξα γελαστὸς νὰ τὸν προὔπαντήσω. Αὐτὸς ὅμως μοῦ λέγει μὲ σοβαρὸν ὕφος :

— Ποῦ εἶναι ὁ πατέρας σου;

— Ἐδῶ εἰμ' ἐγὼ νὰ σᾶς ὑπηρετήσω εἰς ὅ,τι θέλετε. Προστάξτε !

— Καλά, παιδί μου, σ' εὐχαριστῶ, μὰ θέλω τὸν ἴδιον τὸν πατέρα σου, ἔπαναλαμβάνει μὲ σοβαρὸν καὶ προστακτικὸν τρόπον.

Ὁ πατέρας μου ἦτον ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην τοῦ μαγαζιοῦ καὶ ἤνοιγε μερικά κιβώτια μὲ πανικά, πού μᾶς εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Τεργέστην. Ἐτρεξα νὰ τοῦ φωνάξω, πειραγμένος ὀλίγον ἀπὸ τὸν τρόπον τοῦ ξένου, πού δὲν μ' ἔκρινεν ἄξιον ἐμένα, ἀλλὰ ἤθελε καὶ καλὰ τὸν πατέρα μου.

— Δὲν πειράζει, εἶπεν ὁ ξένος, ἄφησε τον εἰς τὴν ἐργασίαν του· πηγαίνω ἐγὼ καὶ τὸν εὐρίσκω. Καὶ ἐπροχώρησε κατ' εὐθείαν πρὸς τὸ βᾶθος.

Εἶδα ὅτι ἔδωκεν ἓν γράμμα εἰς τὸν πατέρα μου καὶ ὁ πατέρας μου τὸ ἐδιάβασε μὲ προσοχήν. Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν μοῦ ἐφάνηκε ὅτι κάπως ἐταράχθηκε· ἄπλωσε τὸ χέρι του εἰς τὸν ξένον καὶ εἶπε :

— Καθίστε μίαν στιγμὴν καὶ τελειώνω.

Τὸν ἔβαλε καὶ ἐκάθισεν ἐκεῖ ὀπίσω εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔκλεισε τὴν θύραν, ἀφοῦ μοῦ εἶπε :

— Δῆμο, ὅποιος μὲ ζητήση, πὲς πὼς ἔχω δουλειὰ καὶ νὰ ξαναπεράσῃ. Τὸν νοῦν σου ἐσύ στὸ μαγαζί.

Τί ἔλεγον ἐκεῖ ὀπίσω ἀπὸ τὴν κλειστὴν θύραν ἐπὶ δύο ὥρας ὁ πατέρας μου καὶ ὁ ἄγνωστος, δὲν ἤξεύρω. Θὰ ἦσαν ὅμως πολὺ σοβαρὰ πράγματα. Ὅταν ἐπὶ τέλους ἤνοιξεν ἡ θύρα καὶ ἐξῆλθεν ὁ ξένος διὰ νὰ φύγη, ἡ φυσιογνωμία τοῦ πατέρα μου μοῦ ἐφάνηκε πολὺ συλλογισμένη. Ὁ ξένος ἐπέρασε κοντά μου, ἐστάθηκε ἐμπρὸς μου καὶ μ' ἐκοίταξε μέσα εἰς τὰ μάτια· ἔπειτα μ' ἐκτύπησε μὲ τὸ χέρι εἰς τὸν ὦμον καὶ εἶπε :

— Καρδιά, παλληκάρι μου !

Καὶ ἐχάθηκε . . .

‘Ο τρόπος, πού μου τὰ εἶπεν αὐτὰ τὰ λόγια, ἦτο παράξενος· τὸ ὄλον φέρσιμον τοῦ ἀγνώστου μ’ ἔβαλεν εἰς ἀπορίαν καὶ ἀνησυχίαν. Ἐτόλμησα νὰ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου :

— Τί ἄνθρωπος εἶναι αὐτός ;

Καὶ ἐκεῖνος μου ἀποκρίθηκε ξηρὰ - ξηρὰ καὶ μου ἔκοψε κάθε ἄλλην ἐρώτησιν :

— Ἐνας καλὸς πατριώτης· μου ἔφερε γράμμα ἀπὸ τὸν δεσπότην μας τὸν Ἡσαΐαν.

Ἐκτοτε δὲν τὸν εἶδα πλέον τὸν ἄνθρωπον αὐτόν, παρὰ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1821. Ἐμβῆκε πάλιν μὲ τὸν ἴδιον τρόπον ἕνα πρωὶ καὶ ὁ πατέρας μου τὸν ἐπῆρεν εἰς τὴν ἀποθήκην καὶ ἔμειναν ὥραν κλεισμένοι μαζί. Ἐπειτα ἐξῆλθε καὶ ἐστάθηκεν ὀλίγον ἐμπρὸς μου. Μοῦ ἐφάνηκεν, ὅτι εἶχε πολὺ καταβληθῆ καὶ γηράσει ἀπὸ τὸν καιρόν, πού τὸν εἶχα πρωτοῖδεῖ. Τὴν φορὰν αὐτὴν δὲν μ’ ἐκτύπησεν εἰς τὸν ὦμον· μοῦ ἔδωκε τὸ χέρι καὶ μοῦ εἶπε σιγαλά :

— Δῆμο, ὅ,τι σοῦ εἶπη ὁ πατέρας σου εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ προσταγὴ τῆς πατρίδος !

Καὶ ἐχάθηκε πάλιν . . .

Τόσον μ’ ἐτάραξαν οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ ξένου, ὥστε δὲν εἶχα νοῦν νὰ ἐργασθῶ ἐκείνην τὴν ἡμέραν. Τὸν πατέρα μου δὲν ἐτόλμησα νὰ τὸν ἐρωτήσω· τὸν ἔβλεπα καὶ ἐκεῖνον πολὺ συγχυσμένον καὶ μίαν στιγμὴν μοῦ ἐφάνη, ὅτι μὲ τὸ δάκτυλον ἐσφόγγισε τὰ δακρυσμένα μάτια του.

Τέλος πάντων τὸ βράδυ, ὅταν ἦταν ὥρα νὰ κλείσωμεν, μοῦ λέγει :

— Κλείσε ἀπὸ μέσα τὴν πόρτα, βάλε τὸν λύχνον ἐκεῖ κι ἔλα κάθησε νὰ σοῦ εἰπῶ.

Ἀφοῦ ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπεν, ἀρχίζει μὲ φωνὴν, πού ἔτρεμε ἀπὸ συγκίνησιν :

— Δῆμό μου, παιδί μου, ὅ,τι θὰ σοῦ εἰπῶ εἶναι μεγάλο μυστικόν. Ξεύρω τὴν καρδιά σου καὶ σοῦ τὸ ἐμπιστεύομαι. Δὲν εἶναι μυστικὸ δικό μας, εἶναι τῆς πατρίδος. Δὲν θέλω νὰ μοῦ ὀρκισθῆς, πὼς θὰ τὸ κρατήσης· ἂν εἶχα τὴν παραμικρὰν ἀμφιβολίαν, δὲν θὰ σοῦ τὸ ἔλεγα. Λοιπὸν ἄκουσε· ὅλα εἶναι ἔτοιμα, εἰς ὀλίγον καιρὸν ἡ φωτιά θὰ ἀνάψῃ ἀπ’ ἄκρη σ’ ἄκρη· οἱ Τοῦρκοι θὰ διωχθοῦν καὶ ἡ Ἑλλάς θὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τοὺς τυράννους της. Τότε θὰ γυρίσωμεν πάλιν

εις τὴν πατρίδα μας, νὰ περάσωμεν ἐκεῖ τὰ ὑστερνὰ μας χρόνια, ἂν τὸ θελήσῃ ὁ Θεός ! Ὁ ξένος αὐτός, ποῦ εἶδες σήμερα, εἶναι ἕνας ἄξιος πατριώτης, ἀπόστολος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ γυρίζει ἀπὸ τόπον εἰς τόπον καὶ ἀδελφώνει τοὺς ἄλλους πατριώτας εἰς τὴν ἰδέαν τῆς Ἑταιρείας. Σκοπὸς τῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ συνενώσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρους πατριώτας, διὰ νὰ ἐργασθοῦν ὅλοι μαζί καὶ τὸ κατὰ δύναμιν καθένας διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος. Ἡ Ἑταιρεία ἔχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προστάτας καὶ τὰ μέλη της μετροῦνται κατὰ χιλιάδας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Εὐρώπην. Τί λὲς λοιπόν ;

Ἔσον ἄκουα αὐτά, τὸ αἷμα ἀνέβαινε εἰς τὴν κεφαλὴν μου, ἡ καρδία μου ἐκτυποῦσε δυνατὰ εἰς τὰ στήθη. Ἀντὶ ἄλλης ἀπαντήσεως ἔπεσα εἰς τὴν ἀγκάλην τοῦ πατέρα μου :

— Σ' εὐχαριστῶ, πατέρα ! ἐψιθύρισα.

Καὶ τὸν ἐκαταφιλοῦσα δακρυσμένος καὶ τὸν εὐχαριστοῦσα καὶ διὰ τὴν χαρμόσυμον αὐτὴν εἶδησιν καὶ διὰ τὴν ἐμπιστοσύνην, ποῦ μοῦ ἔδειχνε μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ ἱεροῦ μυστικοῦ. Ἐπειτα ἀνατινάχθηκα ἐπάνω· μία ἰδέα ἦλθεν εἰς τὸν νοῦν μου :

— Πατέρα, ὅταν οἱ ἄλλοι θὰ πολεμοῦν ἐκεῖ, ἐγὼ θὰ κάθωμαι μὲ τὸν πῆχυν ἐδῶ στὸ μαγαζί ;

— Ὁχι, παιδί μου, αὐτὴν τὴν προσβολὴν δὲν θὰ τὴν κάμω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν μας. Ἐγὼ εἶμαι ἀνίκανος πλέον, ὁ ἀδελφός σου ὁ Θανάσης μικρὸς καὶ ἀρρώστιαρης, ἐσύ θὰ πᾶς γιὰ ὅλους μας, ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα. Θὰ σὲ στείλω εἰς τὸν καπετὰν Πανουριᾶ. Πρὸς τὸ παρὸν ἡ μητέρα σου καὶ ὁ ἀδελφός σου νὰ μὴ μάθουν τίποτε. Σιωπή ! Ἄς πηγαίνωμεν τώρα στὸ σπίτι, νὰ μὴν ἀνησυχοῦν, ποῦ ἀργοῦμε. Εἶσαι ἄνδρας, δὲν εἶσαι ποιά παιδί τώρα. Θάρρος καὶ φρόνησι, Δῆμό μου !

« Ὁ Μπαρμπα - Δημος »

Γεώργιος Δροσίνης

27. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννενα, σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
ἐσβήσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.

Ἡ μάννα σφίγγει τὸ παιδί βαθιὰ στὴν ἀγκαλιά της,
γιατὶ εἶναι χρόνοι δίσεχτοι καὶ τρέμει μὴν τὸ χάσῃ.

Τραγούδι δὲν ἀκούγεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
 Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος καὶ μνημα τὸ κρεβάτι,
 κι ἡ χώρα κοιμητήριο κι ἡ νύχτα ρημοκκλήσι.
 Ἐγρυπνος ὁ Ἀλῆ - πασσᾶς, ἀκόμη δὲν νυστάζει,
 κι εἰς ἓνα δέρμα λιονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
 Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολό, συγνεφιασμένο
 καὶ τῷβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴν πέση.
 Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια,
 ποὺ σέρνονται στοῦ λιονταριοῦ τῆ φοβερῆ τῆ χαίτη.
 Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριά, σοῦ φαίνονται, πῶς ἔχουν
 ἓνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲν γνωρίζει
 ποιοὶ τάχα νὰν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιοὶ τὸ σκοτωμένο.

« Ἐ ρ γ α »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

28. ΤΗΣ ΔΕΣΠΩΣ

(25 Δεκεμβρίου 1803)

Ἄχὸς βαρὺς ἀκούεται, πολλὰ τουφέκια πέφτουν.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι ;
 Οὐδὲ σὲ γάμο ρίχνονται, οὐδὲ σὲ χαροκόπι.
 Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Ἀρβανιτιὰ τὴν πλάκωσε στοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
 - Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶν' ἐδῶ τὸ Σούλι.
 Ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασσᾶ, σκλάβα τῶν Ἀρβανίτων.
 - Τὸ Σούλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψεν ἡ Κιάφα,
 ἡ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στοὺ χέριν ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει.
 - Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσωμε, παιδιὰ μ' μαζί μου ἐλάτε.
 Καὶ τὰ φυσέκια ἀνάψανε, κι ὅλοι φωτιά γενῆκαν.

Δημοστικόν

29. Ο ΒΥΡΩΝ ΣΤΗ ΣΚΛΑΒΩΜΕΝΗ ΑΘΗΝΑ

Στὰ 1810 ἡ σκλαβωμένη Ἀθήνα φιλοξενεῖ τὸ μεγάλο Ἀγγλο
 πιπητὴ καὶ θερμὸ φιλέλληνα λόρδο Βύρωνα.

Λίγα κιτρινιασμένα φύλλα ἀπόμειναν πιά στὴ μεγάλη κλημα-

ταριά, πού σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι· γῦρο στὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι πάγκοι, γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς κατακτητῆς, πού κάθονται σταυροπόδι. Ὁ καφετζῆς πηγαينوέρχεται, κι αὐτοὶ καπνίζουν τὸ τσιμπούκι τους ἢ ρουφοῦν τὸ ναργιλέ τους, εὐχαριστημένοι πού ἔχουν σκλάβα μιὰ τέτοια ὁμορφὴ χώρα.

Εἶδαν νὰ διαβαίνει ἀποκεῖ καὶ νὰ τοὺς περιεργάζεται ὁ Βύρων. Τὸν φώναξαν νὰ πάρῃ καφέ καὶ αὐτὸς δέχτηκε. Ἦταν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοὶ καὶ ἀκόμη — σπάνιο πρᾶμα γιὰ τοὺς κατακτητῆς — ἦταν ὁμιλητικοί.

Εἶπαν πολλὰ καὶ διάφορα. Ἀνάμεσα στὰ ἄλλα ἓνας εἶπε, πὼς τῆ νύχτα βρέθηκε σκοτωμένος ἓνας ἐπίσημος Ἀθηναῖος καὶ κανεὶς δὲν ἔμαθε ποιὸς τὸν σκότωσε.

— Μὴ σκοτίζεστε γι' αὐτό, εἶπε εἰρωνικά ἓνας ἄλλος, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια. . .

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι !. . . εἶπαν κ' οἱ ἄλλοι, κι ἔβαλαν ὅλοι τὰ γέλια.

Ὁ Βύρων θύμωσε πολὺ. Σηκώθηκε σὲ λίγο κι ἔφυγε, χωρὶς καλὰ — καλὰ νὰ τοὺς χαιρετήσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι του ἓνα χριστιανό, πού κοντοστεκόταν καὶ κρυφάκουγε τὴν κουβέντα τῶν κατακτητῶν.

Ἦταν ἓνα ὠραῖο καὶ εὐρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός. Πιὸ κάτω ὁ Βύρων τοῦ γνέφει νὰ σταθῇ.

— Εἶσαι Ἕλληνας ; τοῦ λέει.

— Ναί, Μιλόρδε.

— Ἀθηναῖος ;

— Μάλιστα.

— Πῶς σὲ λένε ;

— Νικόλα Σαρῆ.

— Ἄκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγαῖδες καὶ γελοῦσαν ;

— Τὸ ἄκουσα.

— Καὶ τραβῆς τὸ δρόμο σου ; Στάσου !. . . Ὁχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια ! Δυστυχησμένοι, πῶς καταντήσατε !

— Μᾶς τσάκισε ἡ σκλαβιά, Μιλόρδε, εἶπε ὁ νέος.

— Ἡ σκλαβιά αὐτὴ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτώστε το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Καί σεις έχετε ένα σωρό χέρια.

— Τά χέρια τί ώφελούν σάν. . .

— Σάν δέν έχετε καρδιά ;

— Σάν δέν έχομε άρματα.

— Τά λιοντάρια έχουν άρματα :

Τότε ό Σαρής ήσυχα - ήσυχα καί με κάποια άξιοπρέπεια του λέει :

— "Ακουσέ με, Μιλόρδε. "Αν σηκώση κανείς από μās χέρι πάνω σέ κάποιον κατακτητή, δέ θά χαθή μονάχα αυτός. Θά πάθη όλο του τό σοί. Θά πάθουν άθώοι άνθρωποι. Καμμιά φορά κι όλη ή χώρα. "Επειτα τί νά κάμουν δυό καί τρεις άνθρωποι ;

— Φρόνιμα τά λές, δυστυχισμένη ραγιά ! Μά ή φρονιμάδα δέ χρησιμεύει πάντα. Φρονιμώτερο άπ' τή δειλία δέν ύπάρχει στόν κόσμο. Πάντα έχει τό δίκιο της. Μά όταν σās σκλάβωσαν οί κατακτητές, ήταν φρόνιμο ; Τό άλυσοδεμένο χέρι πρέπει νά προσπαθή νά σπάση τις άλυσίδες του, όχι νά ζητᾶ βοήθεια από τόν ουρανό. "Ενας άλυσοδεμένος σκλάβος σήκωσε μιá φορά ψηλά τό χέρι του καί ζητούσε τήν προστάσια του ουρανού καί ξέρεις τί έκαμε τότε ό ουρανός ; "Ερριξε κεραυνό καί τό έκαψε. . . "Όταν ένας κάμη τό χρέος του στήν πατρίδα του, τό κάνουν, χωρίς νά τό καταλάβουν, κι όλοι οί άλλοι μαζί. Φαίνεται, πώς ή φωτιά σας έσβησε πιά ! "Όλο κυπαρίσσια είναι γεμάτη ή "Αθήνα σας. Δέν είδα πουθενά μυρτιές ! . . . Δέ σās άξιζει πιά ούτε άγάπη, ούτε έλπίδα !

"Ό Σαρής, όσο μιλά ό Βύρων, αλλάζει όλοένα έκφρασι στό πρόσωπό του. Καί τώρα σκεπάζει τό πρόσωπό του με τά δυό του χέρια καί κλαίει.

"Ό Βύρων αλλάζει άμέσως, μαλακώνει καί τόν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί ! . . Μήν αλλάζης τό αίμά σου σέ δάκρυα ! "Από τή σκλαβιά ως τήν έλευθερία καί τόν τάφο ή έκλογή είναι εύκολη. Σώνει πιά. "Αν ή χώρα σας είναι σκλαβωμένη, τά βουνά σας κι ή θάλασσα είναι έλεύθερα. Τί έχετε νά φοβᾶστε εκεί ;

"Ό Σαρής προχωρεί δυό - τρία βήματα καί γυρίζει πίσω. Είναι τώρα άλλος άνθρωπος.

— Μιλόρδε ! Κάθε φορά, πού βρίσκεται σκοτωμένος κι από ένας χριστιανός — τό άκούσατε — οί κατακτητές μās έμπαίζουν καί μās λένε πώς τόν έφαγε ή Λάμια . .

— Λοιπόν ;

— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μιλόρδε, πῶς ἡ Λάμια θ' ἀρχίση ἀπὸ τῶρα νὰ τρώῃ καὶ κατακτητῆς.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν φλόγες.

Κι ὁ Βύρων ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος τραβᾷ μὲ βῆμα γοργό.

Ἀπὸ τότε, ἀλήθεια, βρίσκονταν συχνὰ σκοτωμένοι καὶ κατακτητῆς : Τοὺς σκότωνε ὁ Σαρῆς, ποῦ εἶχε γίνει ἀντάρτης καὶ μὲ τὰ παλληκάρια του εἶχε πάρει τὰ βουνὰ τῆς Ἀττικῆς.

Δημήτριος Καμπούρογλου

30. ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ

Κόβω γιὰ σέ τὰ βάρια
τοῦ τραγουδιοῦ ἱερά,
στὸ μέτωπο στὰ πλέκω
στεφάνια γιορτερὰ.

Βωμὸς τὸ μέτωπό σου !
Θυμᾶσαι ; Μιὰ φορά
στὸ ἄγγιξαν καὶ στ' ἐγιάσαν
τῆς Δόξας τὰ φτερά.

« Στροφῆς »

Κωστῆς Παλαμᾶς

31. Ο ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗΣ ΟΜΙΛΕΙ ΕΙΣ ΤΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ

« Παιδιά μου ! Εἰς τὸν τόπον τοῦτον, ὅπου ἐγὼ πατῶ σήμερα, ἐπατοῦσαν καὶ ἐδημηγοροῦσαν τὸν παλαιὸ καιρὸ ἄνδρες σοφοὶ καὶ ἄνδρες μὲ τοὺς ὁποίους δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ συγκριθῶ καὶ οὔτε νὰ φθάσω τὰ ἴχνη των !

Ἐγὼ ἐπιθυμοῦσα νὰ σᾶς ἰδῶ, παιδιά μου, εἰς τὴν μεγάλην δόξαν τῶν προπατόρων μας, καὶ ἔρχομαι νὰ σᾶς εἰπῶ ὅσα εἰς τὸν καιρὸν τοῦ ἀγῶνός μας, καὶ πρὸ αὐτοῦ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτόν, ὁ ἴδιος ἐπαρατήρησα.

Εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατοικοῦμεν, ἔκατοικοῦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡμεῖς καταγόμεθα καὶ ἐλάβαμε τὸ ὄνομα

τουτο. Αυτοι διεφεραν απο ημας εις την θρησκεια. 'Αφου υστερα ηλθεν εις τον κοσμον ο Χριστος, οι λαοι ολοι επιστευσαν εις το Ευαγγελιον Του και επαυσαν να λατρευουν τα ειδωλα. Δεν επηρε μαζι Του ουτε σοφους, ουτε προκομμενους, αλλα απλους ανθρωπους, χωρικούς και ψαρδες, και με την βοηθεια του 'Αγιου Πνευματος εμαθαν ολες τις γλωσσες του κοσμου. Μολονοτι και οι βασιλεις και οι τυραννοι τους κατετρεχαν, δεν ημπορεσε κανενας να τους καμη τιποτα. Αυτοι εστερεωσαν την πιστι.

Οι παλαιοι "Ελληνες, οι προγονοι μας, επεσαν εις την διχονοιαν και ετρωγονταν μεταξύ τους και ετσι ελαβαν καιρο πρωτα οι Ρωμαιοι και επειτα αλλοι βαρβαροι και τους υπεταξαν. "Υστερα ηλθαν οι Μουσουλμανοι και εκαμαν ο,τι ημπορουσαν, δια να αλλαξη ο λαος την πιστιν του. "Εκοψαν γλωσσες εις πολλους ανθρωπους, αλλ' εσταθη αδυνατον να το κατορθωσουν. Τον ενα εκοπταν, ο αλλος τον σταυρο του εκαμε.

Οι εμποροι και οι προκομμενοι, μη υποφεροντες τον ζυγον, εφευγαν και οι γραμματισμενοι επηραν και εφυγαν απο την 'Ελλαδα, την πατριδα των, και ετσι εμεινε ο λαος, οστις, στερημενος απο τα μεσα της προκοπης, εκαταντησεν εις αθλιαν καταστασι. Και αυτη αυξανε καθε ημερα χειροτερα.

Εις αυτην την δυστυχισμενη καταστασι μερικοι απο τους φυγαδες γραμματισμενους εμεταφραζαν και εστελναν εις την 'Ελλαδα βιβλια.

Και εις αυτους πρεπει να χρεωστουμε ευγνωμοσυνη, διοτι ευθυς οπου κανενας ανθρωπος απο τον λαο εμαυθανε τα κοινα γραμματα, εδιαβαζεν αυτα τα βιβλια και εβλεπε ποιους ειχαμε προγονους, τι εκαμεν ο Θεμιστοκλης, ο 'Αριστειδης και αλλοι πολλοι παλαιοι μας και εβλεπομε και εις ποιαν καταστασι ευρισκομεθα τοτε. "Οθεν μας ηλθεν εις τον νουν να τους μιμηθουμε και να γινωμε ευτυχεστεροι. Και ετσι εγινεν και επρωωδευσεν η 'Εταιρεια*.

"Οταν αποφασισαμε να καμωμε την 'Επανάστασιν, δεν εσυλλογισθηκαμε ουτε ποσοι ειμεθα, ουτε πως δεν εχομε αρματα, ουτε οτι οι Τουρκοι εβαστουσαν τα καστρα και τας πολεις, ουτε και κανενας φρονιμος μας ειπε « που πατε εδω να πολεμησετε με σταροκαραβα βα τ σ ε λ α * », αλλα ως μια βροχη επεσεν εις ολους μας η επιθυμια της ελευθεριας μας.

Καὶ ὅλοι, καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ προεστοὶ καὶ οἱ καπεταναῖοι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι καὶ οἱ ἔμποροι, μικροὶ καὶ μεγάλοι, ὅλοι ἔσυμφωνήσαμε καὶ ἐκάναμε τὴν Ἐπανάστασι.

Εἰς τὸν πρῶτο χρόνο τῆς Ἐπαναστάσεως εἶχαμε μεγάλη ὁμόνοια καὶ ὅλοι ἐτρέχαμε σύμφωνοι. Ὁ ἓνας ἐπῆγεν εἰς τὸν πόλεμον, ὁ ἀδελφός του ἔφερεν ξύλα, ἡ γυναῖκα του ἐζύμωνε, τὸ παιδί του ἐκουβαλοῦσε ψωμί καὶ μπαρουτόβολα εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ ἂν αὐτὴ ἡ ὁμόνοια ἐβαστοῦσε ἀκόμη δύο χρόνους, ἠθέλαμε κυριεύσει καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ ἴσως ἐφθάναμεν καὶ ἕως τὴν Κωνσταντινούπολι. Τόσον ἐτρομάξαμε τοὺς Τούρκους, ὅπου ἄκουγαν Ἐλληνα καὶ ἔφευγαν χίλια μίλια μακριά. Ἐκατὸν Ἕλληνες ἔβραζαν πέντε χιλιάδες ἐμπρός καὶ ἓνα καράβι μίαν ἀρμάδα.

Ἄλλὰ δὲν ἐβάσταξεν. Ἦλθαν μερικοὶ καὶ ἠθέλησαν νὰ γένουν μπαρμπέρηδες εἰς τοῦ κασίδη τὸ κεφάλι. Μᾶς πονοῦσε τὸ μπαρμπέρισμά τους. Μὰ τί νὰ κάνωμε; Εἶχαμε καὶ αὐτουῶν τὴν ἀνάγκη. Ἀπὸ τότε ἤρχισεν ἡ διχόνοια καὶ ἐχάθη ἡ πρώτη προθυμία καὶ ὁμόνοια. Καὶ ὅταν ἔλεγεσ τὸν Κώστα νὰ δώσῃ χρήματα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἔθνους ἢ νὰ ὑπάγῃ εἰς τὸν πόλεμον, τοῦτος ἐπρόβαλλε τὸν Γιάννη. Καὶ τοῦτο ἐγένετο, ἐπειδὴ δὲν εἶχαμε ἓναν ἀρχηγὸ καὶ μίαν κεφαλὴν.

Ἴσως ὅλοι ἠθέλαμε τὸ καλὸ, πλὴν καθένας κατὰ τὴ γνώμη του. Ὅταν προστάζουσε πολλοί, ποτὲ τὸ σπίτι δὲν χτίζεται, οὔτε τελειώνει. Ὁ ἓνας λέγει ὅτι ἡ πόρτα πρέπει νὰ βλέπῃ εἰς τὸ ἀνατολικὸ μέρος, ὁ ἄλλος εἰς τὸ ἀντικρυνὸ καὶ ὁ ἄλλος εἰς τὸν βορρᾶ, σὰν νὰ ἦταν τὸ σπίτι εἰς τὸν ἀραμπᾶ καὶ νὰ γυρίζῃ καθὼς λέγει ὁ καθένας. Μὲ τοῦτο τὸν τρόπο δὲ κτίζεται ποτὲ τὸ σπίτι, ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι ἓνας ἀρχιτέκτων, ὅπου νὰ προστάζῃ, πῶς θὰ γενῆ.

Παρομοίως καὶ ἡμεῖς ἐχρειαζόμεθα ἓναν ἀρχηγὸ καὶ ἓναν ἀρχιτέκτονα, ὅστις νὰ προστάζῃ καὶ οἱ ἄλλοι νὰ ὑπακούουν καὶ νὰ ἀκολουθοῦν. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἴμεθα εἰς τέτοια κατάστασι ἐξ αἰτίας τῆς διχονοίας μᾶς ἔπεσε ἡ Τουρκία ἐπάνω μας καὶ κοντέψαμε νὰ χαθοῦμε. Καὶ εἰς τοὺς στερνοὺς ἑπτὰ χρόνους δὲν κατωρθώσαμε μεγάλα πράγματα.

Εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἔρχεται ὁ βασιλεὺς, τὰ πράγματα ἡσυχάζουν καὶ τὸ ἐμπόριο καὶ ἡ γεωργία καὶ οἱ τέχνες ἀρχίζουσιν νὰ προοδεοῦν καὶ μάλιστα ἡ παιδεία. Αὐτὴ ἡ μάθησις θὰ μᾶς αὐξήσῃ

καί θά μᾶς εὐτυχήσῃ. Ἄλλὰ διὰ νά αὐξήσωμεν, χρειάζεται καί ἡ στερεώσις τῆς πολιτείας * μας.

Πρέπει νά φυλάξετε τήν πίστι σας καί νά τήν στερεώσετε, διότι, ὅταν ἐπιάσαμε τὰ ἄρματα, εἶπαμε πρῶτα ὑπέρ πίστεως καί ἔπειτα ὑπέρ πατρίδος. Ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἔχουν καί φυλάττουν μιὰ θρησκεία.

Νά μὴν ἔχετε πολυτέλεια, νά μὴν πηγαίνετε εἰς τοὺς καφενέδες. Νά δοθῆτε εἰς τὰς σπουδὰς σας καί καλύτερα νά κοπιᾶσετε ὀλίγον δυὸ καί τρεῖς χρόνους καί νά ζήσετε ἐλεύθεροι εἰς τὸ ἐπίλοιπο τῆς ζωῆς σας, παρά νά περάσετε τέσσαρους - πέντε χρόνους τῆ νεότητά σας καί νά μέινετε ἀγράμματοι. Νά σκλαβωθῆτε εἰς τὰ γράμματά σας. Νά ἀκούετε τὰς συμβουλὰς τῶν διδασκάλων καί τῶν γεροντοτέρων καί, κατὰ τήν παροιμία, « μύρια ἤξευρε καί χίλια μάθαινε ».

Ἡ προκοπή σας καί ἡ μάθησί σας νά μὴν γίνῃ σκερπάνι μόνον διὰ τὸ ἄτομόν σας, ἀλλὰ νά κοιτάζῃ τὸ καλὸ τῆς Κοινότητος, καί μέσα εἰς τὸ καλὸ αὐτὸ εὐρίσκεται καί τὸ δικό σας.

Ἐγώ, παιδιά μου, κατὰ κακὴ μου τύχη, ἐξ αἰτίας τῶν περιστάσεων, ἔμεινα ἀγράμματος καί διὰ τοῦτο σᾶς ζητῶ συχώρεσι, διότι δὲν ὀμιλῶ καθὼς οἱ διδάσκαλοι σας.

Σᾶς εἶπα, ὅσα ὁ ἴδιος εἶδα, ἤκουσα καί ἐγνώρισα, διὰ νά ὠφεληθῆτε ἀπὸ τὰ περασμένα καί ἀπὸ τὰ κακὰ ἀποτελέσματα τῆς διχόνοιας, τὴν ὁποίαν νά ἀποστρέψετε καί νά ἔχετε ὁμόνοια. Ἐμᾶς μὴ μᾶς τηρᾶτε πλέον. Τὸ ἔργο μας καί ὁ καιρὸς μας ἐπέρασε. Καί αἱ ἡμέραι τῆς γενεᾶς, ἡ ὁποία σᾶς ἄνοιξε τὸ δρόμο, θέλουν μετ' ὀλίγον περάσει. Εἰς σᾶς μένει νά ἰσάσετε καί νά στολίσετε τὸν τόπο, ὅπου ἡμεῖς ἐλευθερώσαμε. Καί διὰ νά γίνῃ τοῦτο, πρέπει νά ἔχετε ὡς θεμέλια τῆς πολιτείας τὴν ὁμόνοια, τὴν θρησκεία καί τὴν φρόνιμον ἐλευθερία.

Τελειῶνω τὸν λόγο μου.

Ζήτην ὁ βασιλεὺς μας Ὁθων ! Ζήτην οἱ σοφοὶ διδάσκαλοι ! Ζήτην ἡ ἑλληνικὴ Νεολαία ! »

« Ἱστορικὸν Λεύκωμα »

Γεώργιος Τερτσέτης

32. ΤΡΟΠΑΙΟ ΣΤΗ ΜΕΘΩΝΗ

Στὶς εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Ἀπρίλη τὰ καράβια τοῦ Μιαούλη, ποὺ ἐπῆγαν νὰ φέρουσι τροφίμα καὶ νερὸ γιὰ τὸ στόλο, ἔμαθαν τὴν ἄλωσι τῆς Σφακτηρίας. Ὁ ναύαρχος ἀπόμεινε ἀμίλητος καὶ συντριμμένος.

Σὲ δυὸ μέρες πέρασε ἔξω ἀπὸ τὸ Ναυαρίνο, νὰ ἰδῆ τί γίνεται. Ἄκουσε τὸ φοβερὸ κανονίδι, ποὺ ἐδοῦλενε ἀκατάπαυστα. Ὁ Ἰμπραήμ χτυποῦσε τὸ κάστρο. Ὁ Μιαούλης φώναξε τοὺς καπετάνιους στὸ καράβι του.

—Ἡ καρδιά μου ραγίζει, τοὺς εἶπε, νὰ βλέπω τὴν καταστροφὴ καὶ νὰ μὴ μπορῶ νὰ δώσω βοήθεια. Ἀλλὰ δὲν πρέπει ν' ἀπελπιζώμαστε. Ὁ Θεὸς εἶναι μεγάλος. Θὰ μᾶς λυπηθῆ. Ἔχω τὴν γνώμη, πῶς πρέπει νὰ πᾶμε στὸ Μαραθωνήσι, νὰ κοιτάξωμε τίς ἐλλείψεις τῶν караβιῶν μας καὶ νὰ περιμένουμε νὰ μᾶς ἔρθουν μπουρλότα*. Τότε, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νὰ πασχίσωμε νὰ δώσωμε στὸν ἐχθρὸ κανένα δυνατὸ χτύπημα. Προσέχετε νὰ μὴν παραλύσουν τὰ πληρώματα. Ἡ ψυχὴ μᾶς ἀπόμεινε· ἂν τὴ χάσωμε κι αὐτή, ὁ ἀφανισμὸς μας θὰ γίνῃ τέλειος.

Οἱ καπετάνιοι συμφώνησαν.

Λίγο πρὶν χαράξῃ, πῆρε νὰ φυσῆξῃ κάπως. Ὁ Μιαούλης μὲ τὰ καράβια του ἀρμενίζει. Εἶναι σκοτάδι ἀκόμη κι ἔχει πέσει ὀμίχλη στὸ πέλαγο.

Ὁ ναύαρχος, προσμένοντας πάντα βοήθειες ἀπὸ τὴν Ὑδρα, γυρίζει καὶ ξαναγυρίζει στὸ μυαλό του τὸ πῶς θὰ δώσῃ τὸ χτύπημα. Ἐλεῖ νὰ ἐτοιμάσῃ τὰ μπουρλότα.

Λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ μεσημέρι, ὅταν ὁ Πιπίνος κι ὁ Πολίτης ἐτοίμαζαν τὰ μπουρλότα καὶ τὰ πληρώματά τους, εἶδαν ἑξαφνα νὰ τοὺς ζυγώνῃ μιὰ μικρὴ κολώνα караβιῶν. Ὅλοι ἀνάσαναν, ἅμα τὰ εἶδαν νὰ σηκώνουν τὴν ἐπαναστατικὴ σημαία. Ἦταν ἡ βοήθεια, ποὺ πρόσμεναν ἀπὸ τὴν Ὑδρα.

Ἡ μορφή τοῦ Μιαούλη φωτίστηκε ἀπὸ χαρὰ κι ἐλπίδα. Στὴ στιγμὴ πῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ χτυπήσῃ. Φώναξε τοὺς καπετάνιους τῶν μπουρλότων· βεβαιώθηκε, πῶς ὅλα ἦταν ἔτοιμα, κι ἔβαλε πλῶρη γιὰ τὸ Νιόκαστρο*.

Ἐκεῖ ποὺ ἀρμενίζαν τὸ ἀπόγευμα στὰ ἀνοιχτὰ τῆς Σαπιέτζας, ἀπάντησαν ἓνα καράβι ἑφτανησιώτικο. Ὁ караβοκύρης, Θιακός,

τούς ζύγωσε για να τούς πη : « Άν πάτε για τον έχθρό, δέν είναι πιά στο Νιόκαστρο· στα Μοθωκόρωνα τραβάτε. Αυτόυ είναι άρα-γμένος ».

Κι έτσι άπλοικά γυρίζει και λέει στον Άντώνη Κριεζή :

— Μωρέ δέν πάτε να τον κάψτε ;

‘Ο καπετάν Άντώνης έβαλε τά γέλια· τρέχει να τό πη στον Μισούλη.

‘Ο ναύαρχος σηκώνει στη στιγμή τό σήμα : « Άκολουθήτε τά κινήματά μου ! »

Κι έβαλε πλώρη για τό στενό, ανάμεσα Σαπιέτζας και στεριάς, προς τή Μεθώνη. Ήταν άνήσυχος για τήν τύχη του φίλου του καπετάν Άναστάση Τσαμαδοϋ, του Σταύρου Σαχίνη και τόσων ‘Υδραίων. Έβλεπε, πώς ήταν ανάγκη να βρεθῆ τρόπος να σηκωθῆ τό πεσμένο φρόνημα τών άνδρῶν. Είχε κανονίσει να μπῆ έξαφνα στο λιμάνι τῆς Μεθώνης, να παραλύσει τον έχθρό με τή ξαφνική παρουσία του, να μήν προφτάσει να κάμη τό παραμικρό.

Δέν έχουν ζυγώσει στο λιμάνι άκόμα. Κατεβαίνει στην κάμαρά του. Άπό τή μιά της πάντα, πίσω άπό μιά μεγάλη κουρτίνα, είναι τό έκκλησάκι του καραβιοϋ. Μέσα στο μισόφωτο, ψηλά στο εικονοστάσι, φαντάζουν οι μορφές τών άγίων. Ένα καντήλι καίει σε τούτη τή σεπτή μοναξιά.

‘Ο Μισούλης μπαίνει στο έκκλησάκι. Στέκεται με τό κεφάλι γυρτό μπροστά στα εικονίσματα. Σταυροκοπιέται και δέεται άπό τά βάθη τῆς ψυχῆς του :

« Ταπεινός κι άμαρτωλός δοϋλός Σου είμαι, Κύριε· και τό Γένος μου έχει μακρύνει πολλές φορές άπό τό δρόμο Σου. Μά κάμε τώρα τό έλεός Σου. Και συμπόνεσε τά πάθη μας. Και βοήθα να συντρίψωμε τον Άγαρηνό* . . . »

Έκει τον βρήκε ό λοστρόμος του, για να του δώσει τήν είδηση, πώς είναι άγνάντια στη Μεθώνη. Βρίσκεται στη στιγμή στο κατάστρωμα, στην πρύμη, πάνω άπό τό δοιάκι, στη συνηθισμένη θέση του, με τό κιάλι και τήν τρόμπα - μαρίνα.

Με τή χαρούμενη λαχτάρα του γερακιοϋ, πού ξανοίγει άπό ψηλά μπόλοικο κυνήγι, βλέπει δάσος τά κατάρτια στο λιμάνι. Είναι ως είκοσιοχτώ καράβια, δεκάξι πολεμικά, τά περισσότερα άλγερινικά, και δώδεκα φορτηγά.

Μπαίνει στο λιμάνι σαν κεραυνός με γεμᾶτα πανιά, σηκώνοντας τὸ ἄλικο* σῆμα τοῦ πολέμου. Ἡ ναυαρχίδα καὶ τὰ καράβια του ἀδειάζουν τὶς μπαταρίες τους στὸν ἀραγμένο ἔχθρο, πρὶν προφτάσει καλὰ - καλὰ νὰ καταλάβῃ τί γίνεται.

Ἦταν κάτι ἀφάνταστο ἡ σύγχυσι καὶ ἡ ταραχὴ στὰ δεμένα καράβια τῶν ἀραπάδων. Μεγάλο μέρος ἀπὸ τὰ πληρώματά τους εἶναι στῆ στεριά. Οἱ ἀξιωματικοί, ποὺ βρίσκονται ἐπάνω, τοὺς κρᾶζουν μ' ἀπελπισμένα σήματα, νὰ τρέξουν νὰ βοηθήσουν. Ἄλλοι ἀκοῦν καὶ φτάνουν. Ἄλλοι φεύγουν. Κι ὅσοι βρίσκονται στὰ καράβια δὲ ξέρουν τί νὰ κάμουν. Ἄλλοι κόβουν τὶς ἄγκυρες, χωρὶς ὡστόσο νὰ εἶναι κι εὐκολο νὰ κουνήσουν τὰ καράβια. Καὶ ἡ τρομάρρα καὶ ἡ παραζάλη κυριεύει ὅλους, μεγάλους καὶ μικροὺς.

Ὁ Μισοῦλης δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ συνέλθουν. Πάνω στὸ πρῶτο σάστισμα τοῦ ἔχθρου κάνει σημεῖο στὰ μπουρλότα νὰ προχωρήσουν. Προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο κι' ἔχουν ὅλα μπροστά τους πλοῦσια τροφή. Ἄγναντια του στέκει ἡ «Ἀσία», περήφανη φρεγάδα, μὲ πενήντα τέσσερα κανόνια, ἓνα πολεμικὸ ἀπ' τὰ καλύτερα τοῦ Ἰμπρατήμ' μιὰ ἄλλη φρεγάδα μὲ τριανταεξ κανόνια· δυὸ κορβέτες μὲ εικοσιεξ κανόνια ἢ κάθε μιὰ· καὶ τέλος τὰ πολεμικὰ μπρίκια.

Τὰ τέσσερα πρῶτα μπουρλότα μοιράζονται τὰ μεγάλα κομμάτια· τ' ἄλλα δυὸ πέφτουν μέσα στὰ μπρίκια καὶ τὰ φορτηγά. Στὸν καπνὸ καὶ στοὺς βρόντους τῶν κανονιῶν προβαίνουν τὸ ἓνα ὕστερα ἀπ' τὸ ἄλλο τὰ καράβια τοῦτα τῆς καταστροφῆς. Ὅσοι πυροβοληταὶ βρέθηκαν στ' ἀραγμένα καράβια πάσχισαν νὰ χτυπήσουν μὲ τὰ κανόνια· μὰ γρήγορα παρατήθηκαν· οἱ μπάλες τους χτυποῦσαν τοὺς δικούς τους. Δὲν τοὺς ἀπόμεινε παρὰ ἡ ψιλὴ φωτιά· μὲ τούτη δούλευαν. Μὰ τοῦ κάκου. Ἡ λύσσα τῶν μπουρλοτιέρηδων εἶναι τόση, ποὺ δὲ μπορεῖ νὰ τοὺς κρατήσῃ τίποτε. Κανεὶς δὲ χάνει τὸ σκοπὸ του· καὶ τὰ ἔξ μπουρλότα ποὺ ὤρμησαν, καὶ τὰ ἔξ κόλλησαν στὶς φρεγάδες καὶ στὶς κορβέτες. Κι οἱ φλόγες ἄρχισαν ν' ἀνεβαίνουν σὲ λίγο καλὰ θρεμμένες.

Σὰν νὰ ἦταν ἀπὸ θέλημα Θεοῦ, σηκώθηκε ἐπάνω στὴν ὦρα δυνατὸς ἀέρας· κι ἐφυσοῦσε ἀπ' τὴν εἴσοδο γεμᾶτα κι ὀλόγισα στὸ λιμάνι· καὶ δὲν ἄφηνε τὰ καράβια τοῦ ἔχθρου νὰ σηκώσουν πανιά. Καὶ τὰ ἔσπρωχνε νὰ πέφτουν τὸ ἓνα ἐπάνω στὸ ἄλλο. Καὶ συδαύλιζε μὲ μανία τὶς φωτιές.

“Όταν βράδυασε, όλα τὰ καράβια είχαν πάρει φωτιά, ούτ’ ένα δέν είχε μείνει.

Οί βάρκες τών μπουρλότων είχαν γυρίσει στα καράβια. Κανείς δέν έπαθε. ‘Ο Μιαούλης έκαμε σημείο να τόν ακολουθήσουν’ τραβήχτηκε και στάθηκε στις μικρές βόλτες.

Νύχτωσε. Ούρανός, στεριά, πέλαγο έφεγγαν άπ’ την τεράστια πυρκαϊά. Οί φλόγες άπό τὰ είκοσι όχτώ καράβια έφτιαναν ένα πελώριο τόξο, τετράψηλο και κυματιστό. “Εγλειφαν όλο τὸ λιμάνι, σπίτια κι άποθήκες. Χυνόνταν μέσα σ’ αυτή την πόλι κι άνέμιζαν ψηλά-ψηλά στα ούράνια με άπειρα πύρινα κρόσσια.

‘Ο άνεμος βογγοούσε. Κάθε τόσο άκούοταν κι ένας φοβερός κρότος άπ’ τις μπαρουταποθήκες τών караβιών. Σύγνεφα πυκνά σκέπασαν σε λίγο τή Μεθώνη. “Ως τὰ μεσάνυχτα έβλεπαν άπ’ τὰ καράβια τούτο τὸ άτελείωτο πυροτέχνημα.

‘Αποτραβήχτηκαν. Πρωί - πρωί τους έφεραν είδησι για τόν χαμό του Τσαμαδοϋ και του Σαχίνη. ‘Ο Μιαούλης θλίβεται. ‘Η μόνη του παρηγοριά είναι, πώς έκδικήθηκε τόν έχθρὸ για τὸ θάνατό τους’ Πρόσταξε να γίνη μνημόσυνο για την ψυχή τους και δοξολογία για τὸ τρόποιο στη Μεθώνη.

‘Ο Στόλος είχε ξαναύρει τὸ θάρρος του!

« Ναύαρχος Μιαούλης »

Σπύρος Μελάς

33. ΤΟ ΤΑΜΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ

Μεσάνυχτα ό πυρπολητής έγύρισε
κι έπήδησε άπ’ τὸ γλήγορο καίκι,
πιστός να φέρη με τὰ πόδια όλόγυμνα
στην έκκλησιά τὸ τάμα για τή νίκη.

Τὸ χέρι, πὸν άτρομο έσπειρε τὸ θάνατο
με τὸ δαυλὸ — τὸ φοβερὸ τὸ χέρι —
τώρα ταπεινωμένο και τρεμάμενο
στην Παναγιάν άνάφτει ένα άγιοκέρι.

« Πύρινη Ρομφαία »

Γεώργιος Δροσίνης

34. Τ Ο Φ Ι Λ Η Μ Α

Εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου, ἐκ τῶν τριακοσίων μαχητῶν δὲν ἀπέμεινεν οὔτε ἓνας ζωντανός. Ὁ ἥλιος, προβάλλων ἀπὸ τὰς χιόνας τῶν βουνῶν, τοὺς ἐχαιρέτισεν ὀρθίους ὄλους, ἐφώτισε τὰς λευκὰς φουστανέλλας, ἐχάιδευσε τὰς μαύρας κόμας των, ἀπήστραψεν εἰς τοὺς φλογερούς των ὀφθαλμούς, ἐχρύσωσε τῶν ἀρμάτων των τὰς λαβὰς. Καὶ τώρα, δύνων ἐκεῖ κάτω μέσα εἰς τὸ πέλαγος, τοὺς ἀποχαιρετίζει λυπημένος νεκρούς, σκορπισμένους ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα, καὶ χάνεται ἀργὰ - ἀργὰ, ὡς μέγα κλειόμενον ἔρυθρον ὄμμα, ὅπερ σβῆνον θέλει ἀκόμη νὰ ρίψη τελευταῖον βλέμμα πρὸς τοὺς γενναίους.

Ζ Ὅλην τὴν ἡμέραν ἄσιτοι καὶ ἄποτοι ἐπάλαισαν πρὸς τὴν θύελλαν τῶν σφαιρῶν, ἀντέστησαν εἰς τὴν χάλαζαν τῶν βομβῶν, ἐχλεύασαν τὴν ὄρμην τῆς ρομφαίας καὶ τὴν βίαν τῆς λόγχης.

Καὶ ἀφοῦ ἔφαγαν τὴν μπαρούτην μὲ τὴν φούχταν, ἀφοῦ καὶ ὁ ἔσχατος κόκκος τῆς ἐσώθη, ἀφοῦ ἐρραγίσθη καὶ τοῦ τελευταίου ὄπλου των ἡ κάννα, ἀφοῦ καὶ τὸ ὕστατον γιγατάγι ἐσπασε μέσα εἰς τὸ χέρι των, ἔπεσαν χαμαί, ἄψυχοι ναί, ἠττημένοι ὄχι. Κι ἐν τῷ μέσῳ των ὁ Παπαφλέσσας, ὁ πρῶτος ἀρχίας τὴν σφαγὴν καὶ τελευταῖος σταματήσας, πελιδνός, ἐξηπλωμένος, μὲ πλατεῖαν πληγὴν ἐπὶ τοῦ στήθους, κρατῶν ἀκόμη τὸ θραυσμένον τμῆμα αἰμοστάζον μὲ σφιχτὰ δάκτυλα.

Ξ Καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἀνέρχεται ἐν καλπασμῷ ἵππων καὶ κλαγγῇ ξιφῶν, ἐν ἤχῳ τυμπάνων καὶ σαλπίγγων βοῆ, ἐνῶ αἱ σημαῖαι του ἀναπεπταμέναι φρίσσουν εἰς τὸν ἄνεμον τῆς ἐσπέρας. Μυρμηκιᾶ ἀνὰ τὴν πεδιάδα καὶ τὰ ὑψώματα ὁ συρφετός, καὶ βαρὺ ἀκούεται τὸ βῆμά του.

Ἦδη ὁ ἀρχηγός των ἔφθασεν εἰς τὴν ὄφρυν τοῦ λόφου, ἀνέβη, ἐστάθη ἐπ' αὐτῆς, περιέφερε τὸ βλέμμα, ἐκοίταξε τὸ κοκκίνισαν ἔσδαφος, ὅπερ πίνει λαιμάργως τὸ αἷμα τῶν ἀνδρείων, ἐπεσκόπησεν τὸν ἀνερχόμενον στρατόν, εἶδε κύκλῳ τοὺς πεσόντας. Καὶ μ' ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα, ἐκπληκτον, ἀναμετρεῖ τοὺς ὑψηλοὺς κορμούς των, τὰ εὐρέα στέρνα των, τοὺς βραχίονάς των τοὺς νευρώδεις, τὰς ὠραίας των μορφάς, τὰ μέτωπά των τὰ ἀγέρωχα. Καὶ εἰς τὴν ὄψιν του νέφος τι

διέρχεται, τὸ βλέμμα του θολοῦται ἐλαφρῶς, παλμὸς συσπᾶ τὰ χεῖλη του.

— Κρίμα νὰ χαθοῦν τέτοιοι λεβέντες!

Καὶ βλέπει, βλέπει γῦρο, βλέπει θουμάζων, βλέπει ἀπορῶν, ὡσὰν νὰ μὴ πιστεῦη, ὅτι ἐχάθησαν τοιοῦτοι ἄνδρες

4 Ποῖος εἶναι ὁ Παπαφλέσσας ;

Οἱ ὁδηγοὶ του ἔσπευσαν, ἔδειξαν τὸ πτώμα, διάβροχον, περιρρέομενον ἐκ τοῦ ἰδρώτος τοῦ ἀγῶνος, καταρρακωμένον τὰ φορέματα, μαῦρον ἀπὸ τὸν καπνόν.

— Σηκῶστέ τον, πιάστε τον . . . Πλύντε τον, πλύντε τὸ παλληκάρι . .

Δύο ἄνδρες ἔλαβον αὐτὸν ἀπὸ τῶν μασχαλῶν, τὸν ἤγειραν, τὸν ἔστησαν ἐπάνω εἰς τοὺς πόδας του, κι ἐβάδισαν διευθυνόμενοι πρὸς παραρρέουσαν πηγὴν. Ἐκεῖ τοῦ ἐπλυναν τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον, ἐξέτριψαν τὸν πηλὸν καὶ τὸν ἰδρῶτα, τὸν ἐκαθάρισαν ἐκ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ καπνοῦ, τὸν ἐσπόγγισαν, ἔτακτοποίησαν τὰ ξεσχισμένα ἐνδύματά του κι ἐγύρισαν πίσω φέροντές τον.

— Στῆστέ τον ἐκεῖ ἀπὸ κάτω . . .

Οἱ ἄνδρες κρατοῦντες αὐτὸν, ὠδευσαν πρὸς τὸ δειχθέν δένδρον, τὸν ἀπέθηκαν παρὰ τὴν ρίζαν του, τὸν ὕψωσαν καὶ τὸν ἀκούμβησαν, τὸν ἐστερέωσαν εἰς τὸν κορμὸν αὐτοῦ, ὡσανεὶ ζῶντα. Ἐπειτα ἐτραβήχθησαν, ἀπεμακρύνθησαν καὶ τὸν ἀφήκαν μόνον, βασταζόμενον ὑπὸ τῆς ἰδίας του δυνάμεως. Τὸ πτώμα ἐναπέμεινε ἀκίνητον, μὲ προτεταμένον τὸν θώρακα καὶ ὑψηλὰ τὴν κεφαλὴν.

Τότε ὁ Ἰμπραήμ πλησιάζει βραδέως πρὸς τὸ δένδρον, ἴσταται καὶ βλέπει σιγηλὸς τὸ πτώμα τοῦ ἀντιπάλου του καὶ ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης, ἣτις ἀνέτελλε τὴν ὥραν ἐκείνην, αἱματόχρους, ὡσεὶ βαφεῖσα καὶ αὐτὴ ἐκ τοῦ χυθέντος αἵματος, φιλεῖ παρατεταμένον φίλημα τὸν ὄρθιον νεκρόν.

Μιχαὴλ Μιτσάκης

35. ΤΟ ΝΕΡΟ ΤΩΝ ΔΙΨΑΣΜΕΝΩΝ

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς ἐκοίταζε τὸ θολὸ νερὸ μέσα στὸ ποτήρι, ἀνεβοκατέβαζε τὰ κάτασπρα δασιά του φρύδια καί, κουνώντας τὸ κεφάλι του, εἶπε :

— Μωρέ, ποῦ κατάντησε τὸ δόλιο τὸ Μεσολόγγι μ' αὐτὸν τὸν θεο-

σκοτωμένο τὸ Δήμαρχο! Οὔτε στὸν «κλεισμόν» δὲν πίναμε τέτοιο νερό. ...

Ὁ γέρο ἀγωνιστὴς εἶχε τὴν ἀδυναμία καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κάθε κουβέντα, μ' ἓνα πῆδημα νὰ φτάνη στὴν πολιορκία καὶ στὴν ἐξοδο, καὶ χρεωστοῦσε μάλιστα χάρι σὲ μένα, πού, παιδάκι τότε λαίμαργο γιὰ ἱστορίες, ἤμουν ὁ πιὸ καλόβολος ἀκροατὴς του.

— Οὔτε στὸν κλεισμό, μωρὲ παιδί μου, μὰ τοῦτον τὸ σταυρό, νὰ τὸν κάμω καὶ νὰ βγῆ ἡ ψυχὴ μου.

Τὸν καιρό, πού ὁ Μπραίμης μᾶς ἔκοψε τὸ νερό, πάντεχε, πὼς θὰ παραδοθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα ἢ θὰ σκάσωμε σὰν τὰ ποντίκια· ἐμεῖς ὅμως ἀνοιξαμε πηγάδια στὸν "Αἰ - Νικόλα, στὶς τάπιες, ὅπου βλέπαμε χῶμα γλυκό, καὶ βγάλαμε νερό. Θὰ πῆς κακὸ καὶ ψυχρὸ, ἀρμυρὸ, θολό, βαρὺ, μὰ κείνο μᾶς ἔφτανε, γιὰ νὰ μὴν κάμωμε τὸ χατήρι τοῦ Μπραίμη καὶ τοῦ Κιουτάγια. Αὐτοὶ μάθαιναν τί νερό πίναμε καὶ ἀποροῦσαν, πὼς ἀκόμα βαστάμε.

Μιά φορὰ κάμαμε ραΐ (ἀνακωχὴ) καὶ μᾶς στείλανε μέσα τρεῖς μπέηδες, νὰ μᾶς προτείνουν νὰ παραδοθοῦμε. Πολλὲς φορὲς τὸ ἔκαναν αὐτό.

Τὸ περισσότερον ὅμως ἤθελαν, νὰ ἰδοῦν τί νερό πίναμε, γιὰ νὰ καταλάβουν πόσο θὰ κρατήσωμε ἀκόμα.

Ὁ Θανάσης ὁ Ραζηκότσικας ἦταν τότε πολιτάρχης. Αὐτὸς εἶχε θηλυκὸ μυαλό καὶ κατάλαβε τὸ σκοπὸ τους.

— Σταθῆτε, λέει, καὶ θὰ ἰδῆτε καὶ μένα.

Κράζει τὶς γυναῖκες, πού μᾶς ἔδιναν τὰ φυσέκια καὶ μᾶς ἔφερναν τὸ φαί, καὶ τὶς διατάζει νὰ βγάλουν νερό ἀπὸ τὸ καλύτερο πηγάδι, νὰ τὸ στραγγίξουν καλά, καὶ νὰ τὸ περάσουν πολλὲς φορὲς ἀπὸ πανὶ ἐξῆντα νοῦμερο, καὶ ἅμα λαγαρίση καλά, νὰ γεμίσουν μ' αὐτὸ ἓνα ἀσκή. Κράζει καὶ τὸ Ντάγλα, πού ἦταν ἐξυπνος καὶ πιστὸς καὶ τὸν εἶχε στὸ σπίτι του ὁ πολιτάρχης, καὶ τὸν ὀρμηνεύει τί νὰ κάμη, σὰν ἔρθουν οἱ μπέηδες.

Ἦρθαν οἱ μπέηδες καὶ πῆγαν στὸ σπίτι τοῦ Κότσικα. Ἐκεῖ, πού εἶναι ἀκόμα τώρα τὸ Κοτσικαϊκίκο, τότε ἦταν χαμηλὰ ἀκόμα τὸ ἐπάνω πάτωμα· τὸ εἶχαν χαλάσει οἱ μπόμπες καὶ οἱ ἴδιοι οἱ νοικοκυραῖοι τὸ εἶχαν ἀπογκρεμίσει.

Ἐκαμαν τεμενάδες, ρώτησαν « πὼς τὰ περνᾶμε » καὶ ὕστερα ἦρθαν στὴν κουβέντα.

- Καπεταν Θανάση, τού λένε, τί περιμένετε ; δέ βλέπετε, πού είστε κλεισμένοι άπ' όλες τις μεριές ; Νά παραδοθήτε τώρα, και κανείς δέ θά σάς κατηγορήσει. Οί πασαδες σάς χαρίζουν τή ζωή και τó βιό σας, νά ζήσωμε, όπως και πριν, ήσυχοι και άγαπημένοι.

Ο Ραζηκότσικας τούς λέει :

- Και νά θέλαμε, μπέηδες μου, νά παραδοθούμε, είναι ντροπή μας τώρα, πού περιμένουμε ώρα τήν ώρα τόν καπεταν Μιαούλη, και μäs φέρνει τού κόσμου τά καλά.

Ψέματα τούς έλεγε.

Κάμαμε κι άλλες κουβέντες και κάποια ώρα οί μπέηδες καμώθηκαν, πώς δίψασαν και ζήτησαν νερό.

Ο πολιτάρχης πρόσταξε τó Ντάγλα νά φέρη τ' άσημένο τάσι. Ο Ντάγλας, όπως ήταν όρμηγεμένος, είχε δυό άσκιá, ένα με τó καθαρό, πού είχαν λαγαρίσει οί γυναίκες, και ένα με τó νερό, πού πίναμε.

Λύνει τó άσκι με τó θολό νερό και γεμίζει τó τάσι.

- Για νά σου είπώ, τού λέει ó πολιτάρχης, άπό τó νερό, πού έχομε για τά ζά μας δίνεις, στους μπέηδες ;

Τού δίνει ένα μπάτσο, δίνει και μιá κλωτσιá στ' άσκι και χύνει όλο τó νερό.

Ο Ντάγλας λύνει τó άλλο άσκι, γεμίζει τρία τάσια με καθαρό νερό και τά δίνει στους μπέηδες.

Εκείνοι, σαν βγήκαν γελασμένοι, χαιρετάν και φεύγουν. Πάνε στους πασαδες και λένε « τó και τό, οί Μεσολογγίτες έχουν καθαρό νερό και εκείνο τó θολό τόχουν για τά ζά τους και τó χύνουν αλύπητα ». Οί πασαδες απέλπιστηκαν τότε, πώς θά παραδοθούμε.

Τέτοιος ήταν ó πολιτάρχης μας. Τώρα κάνομε δημάρχους και μουλάρια.

Εσύ, μωρέ, νά γράψης αυτά, σά μεγαλώσης, νά τά μάθη ó κόσμος· νά ιδή πώς τó βαστάξαμε τó Μεσολόγγι.

- Θά τά γράψω, μπάρμπα - Γεωργούλα.

Και νά, πού έκτελώ τήν υπόσχεσί μου, τώρα πού έγινα κι εγώ μπάρμπα - Αντώνης.

« Αναμνήσεις και Έντυπώσεις »

Αντώνης Τραυλαντώνης

36. ΑΠΑΝΤΗΣΙ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΜΠΡΑΗΜ

Ὅταν ὁ Ἰμπραήμ μὲ τὸν κεχαγιᾶ του ἔστειλεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν διαταγὴν νὰ προσκυνήσουν, διότι ἄλλως, καθὼς ἠπειλεῖ, « θ' ἀκολουθήσῃ φωτιά καὶ τσεκούρι », ὁ Κολοκοτρώνης ἀπήντησεν, « ὄχι ἀπὸ μέρος του, ἀπὸ μέρος τοῦ λαοῦ τῆς Μεσσηνίας » :

« Αὐτό, ὅπου μᾶς φοβερίζεις, νὰ μᾶς κόψῃς καὶ κάψῃς τὰ καρποφόρα δένδρα μας, δὲν εἶναι τῆς πολεμικῆς ἔργον· διατὶ τὰ ἄψυχα δένδρα δὲν ἐναντιώνονται εἰς κανένα· μόνον οἱ ἄνθρωποι, ὅπου ἐναντιώνονται ἔχουνε στρατεύματα καὶ σκλαβώνουν· καὶ ἔτσι εἶναι τὸ δίκαιον τοῦ πολέμου· μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τὰ ἄψυχα δένδρα· ὄχι τὰ κλαριά νὰ μᾶς κόψῃς, ὄχι τὰ δένδρα, ὄχι τὰ σπίτια, ποὺ μᾶς ἔκαψες, μόνον πέτρα ἐπάνω στὴν πέτρα νὰ μὴ μείνῃ, ἔμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν· τί τὰ δένδρα μας ἂν τὰ κόψῃς καὶ τὰ κάψῃς, τὴν γῆν δὲν θέλει τὴν σηκώσῃς. Καὶ ἡ ἴδια ἡ γῆ, ποὺ τὰ ἔθρεψε, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ μένῃ δικὴ μας καὶ τὰ ματακάνει. Μόνον ἓνας Ἕλληνας νὰ μείνῃ, πάντα πολεμοῦμε καὶ μὴν ἐλπίζῃς, πὼς τὴν γῆν μας θὰ τὴν κάμῃς δικὴ σου, βγάλλο ἀπὸ τὸ νοῦ σου ».

« Ἀπομνημονεύματα »

Γεώργιος Τερτσέτης

37. ΤΩΝ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΑΙΩΝ

Λάμπουν τὰ χιόνια στὰ βουνὰ κι ὁ ἥλιος στὰ λαγκαδία,
λάμπουν καὶ τάλαιφρα σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχουν τὰσήμια τὰ πολλὰ, τὶς ἀσημένιες πάλες,
τὶς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τὶς ἔξι τὰ τσαπράζια·
ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆ νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρίχνουν στὴν Παναγιά, φλωριά ρίχνουν στοὺς ἅγιους,
καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τὶς ἀσημένιες πάλες.
« Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας καὶ τὰ χέρια ».

Δημοτικὸν

38. Η ΑΝΑΣΥΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΟΛΥΜΠΙΑΚΩΝ ΑΓΩΝΩΝ

Εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας πᾶσα συγκέντρωσις οἰασθήποτε φύσεως ἔδιδεν ἀφορμὴν νὰ τελῶνται ἀγῶνες. Καὶ οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐξελίχθησαν ἀπὸ θρησκευτικὰς τελετὰς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐτελέσθησαν πρώτην φοράν τὸ 884 π.Χ. ὑπὸ τοῦ Ἰφίτου, βασιλέως τῆς Ἡλίδος, ὁ ὁποῖος ἠθέλησε νὰ δώσῃ εἰς τὴν πανήγυριν παμπελοποννησιακὸν χαρακτήρα. Ἐκτοτε οἱ ἀγῶνες ἐτελοῦντο τακτικῶς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν. Τὸ μεταξὺ δὲ ἐκάστης ἑορτῆς τετραετὲς διάστημα ἐκαλεῖτο Ὀλυμπιάς. Ἡ Ὀλυμπιάς ἐχρησιμοποιήθη ὡς κοινὴ χρονολογία τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

Τὰς Ὀλυμπιάδας ὁμως ἐτακτοποίησε πρῶτος καὶ ἠρίθμησεν ὁ Ἡλείος Ἴππίας. Καθωρίζετο δὲ ἡ Ὀλυμπιάς μὲ τὸν αὐξοντα ἀριθμὸν τῆς καὶ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ σταδιονίκου. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὡς πρώτη Ὀλυμπιάς καθωρίσθη ἐκείνη, ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ 776 π.Χ., ὅτε νικητῆς τοῦ σταδίου ἀνεκηρύχθη ὁ Ἡλείος Κόροιβος. Οἱ ἀγῶνες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐτελοῦντο κατὰ Ἰούλιον μῆνα. Μέγιστον δὲ ἦτο τὸ πλῆθος τῶν θεατῶν. Προσῆρχοντο, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν κυρίως Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, διὰ νὰ θαυμάσουν τοὺς ἀλκίμους ἀθλητάς.

Ἀπὸ τοῦ Κοροίβου καὶ ἐντεῦθεν οἱ Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐτελέσθησαν 293 φορές. Τὸ 394 μ.Χ., ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Θεοδοσίου τοῦ μεγάλου, οἱ περίλαμπροι παλαιοὶ ἀγῶνες κατηργήθησαν καὶ δὲν ἐτελέσθησαν πλέον.

Ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων τὸ 1896 ἐθεωρήθη ὡς μέγα βῆμα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ μέγιστον γυμναστικὸν γεγονός τοῦ 19ου αἰῶνος. Τὴν ιδέαν τῆς ἀνασυστάσεως συνέλαβεν ὁ Γάλλος βαρῶνος ντὲ Κουμπερτέν καὶ τὴν ἐξέθεσε τὸ 1893 εἰς Παρισίους κατὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πέμπτῆς ἐπετείου τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀθλητικῶν σωματείων τῆς Γαλλίας. Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1894 εἰς Παρισίους ἔγινε διεθνὲς ἀθλητικὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον εὐθύς ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τὸ θέμα τῆς ἀναβιώσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων ἐκυριάρχησε τῶν ἄλλων θεμάτων. Τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν ἠκούσθη καὶ ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος τότε προσφάτως εἶχεν ἀνευρεθῆ εἰς τὰ ἑρείπια τῶν Δελφῶν. Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ συνέδριον ἐκεῖνο ἦτο ὁ συγγραφεὺς καὶ ποιητῆς Δημήτριος Βικέλας.

Ὅταν ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις νὰ ἀνασυσταθοῦν οἱ περίφημοι ἀγῶνες διὰ τὸ ἔτος 1896, ὁ Βικέλας, ὡς μέρος τελέσεως αὐτῶν, προέτεινε τὰς Ἀθήνας. Καὶ εἶπεν εἰς τοὺς συνέδρους :

— Δὲν ἔχομεν τὰ μέσα νὰ τελέσωμεν ἑορτὰς μεγαλοπρεπεῖς, ἀλλὰ τὸ ἐγκάρδιον τῆς ὑποδοχῆς θ' ἀναπληρώσῃ τὰς πολλὰς ἑλλείψεις μας. Δὲν θὰ παράσχωμεν εἰς τοὺς ξένους μας διασκεδάσεις ἀξίας τῆς περιστάσεως. Ἀλλ' ἔχομεν νὰ δείξωμεν τὰ μνημεῖα καὶ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαιότητος, θὰ τοὺς ὀδηγήσωμεν ἐκεῖ, ὅπου οἱ ἀρχαῖοι ἐτέλουν τοὺς ἐνδόξους ἀγῶνάς των, εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, τὴν Ἰσθμίαν, τοὺς Δελφούς, τὴν Ἐπίδαυρον.

Τὸ συνέδριον ἐκθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν. Ἀλλ' ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς Ἑλλάδος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν ἦτο τόσο ἀνθηρὰ καὶ ἡ κυβέρνησις τοῦ Τρικούπη μὲ κανένα λόγο δὲν ἐδέχετο νὰ συνδράμῃ ὑλικῶς τὸ ἔργον. Παρὰ ταῦτα, ὁ λαὸς εἶχε καταληφθῆ ἀπὸ θύελλαν ἐνθουσιασμοῦ ὑπὲρ αὐτοῦ.

Πολυμελής τότε ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ τότε διαδόχου Κωνσταντίνου ἀνέλαβε νὰ δώσῃ σάρκα καὶ ὄστ' εἰς τὴν μεγάλην ἰδέαν. Τὸ οἰκονομικὸν ὅμως πρόβλημα πάντοτε δὲν ἦτο τόσο εὐκολον διὰ νὰ λυθῆ. Οἱ ἔρανοι, οἱ ὅποιοι ἐγιναν, δὲν ἦταν τόσο ἰκανοποιητικοί. Ἐχρηιάζετο κολοσσιαῖον ποσόν, διὰ νὰ παρουσιασθῆ τὸ στάδιον, τὸ ὅποιον τότε ἦτο ἀκαλλιέργητος ἀγρός, πλήρης μαρμαρίνων συντριμμάτων, ὅπου παῖδες διεξῆγον τὰ διάφορα παιγνίδια των.

Εὐτυχῶς, ἐν ἐκ τῶν μελῶν τῆς δωδεκαμελοῦς ἐπιτροπῆς, ὁ Γεώργιος Ρώμας, προτείνει ν' ἀποσταλῆ εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὁ μέγας φιλόπατρις Τιμολέων Φιλήμων, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους Γεωργίου Ἀβέρωφ. Ὁ Διάδοχος ἐνθουσιάζεται μὲ τὴν πρότασιν καὶ ἀποστέλλει τὸν Φιλήμονα εἰς Ἀλεξάνδρειαν κομιστὴν ἰδιογράφου ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν Ἀβέρωφ. Ὁ γενναῖος ἐθνικὸς χορηγός, εὐθύς ὡς ἀνέγνωσε τὴν ἐπιστολήν, ἐδήλωσεν, ὅτι ἀναλαμβάνει ὀλόκληρον τὴν δαπάνην διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τοῦ Παναθηναϊκοῦ σταδίου. Καὶ μειδιῶν ἔδειξε τότε εἰς τὸν Φιλήμονα ἐν παλαιὸν φύλλον τῆς ἐφημερίδος « Αἰῶν » τοῦ 1872, εἰς τὸ ὅποιον ὁ ἴδιος ὁ Φιλήμων, ἐμπνεόμενος ἀπὸ ἄλλας γενναιοδωρίας τοῦ Ἀβέρωφ, εἶχε γράψει : « Θὰ ἔλθῃ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ θὰ καταστῆ ὁ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης, ἀνασυστῶν τοὺς

αγώνας τής αρχαιότητας διά τών γενναίων χορηγιών του ».

Μετά την έπιστροφήν του Φιλήμονος, ή έπιτροπή άμέσως ανέλαβε τήν φροντίδα τής ανοικοδομήσεως του σταδίου επί σχεδίων του αρχιτέκτονος 'Αναστασίου Μεταξά. Καί τò στάδιον μετ' όλίγον ύψουτο άρκετά ύπέρ τήν έπιφάνειαν του έδάφους, κατάλευκον έκ πεντελησίου μαρμάρου μεγαλούργημα. Συγχρόνως ή έπιτροπή απέστειλεν άνά τήν ύφήλιον προσκλήσεις συμμετοχής διά τούς πρώτους 'Ολυμπιακούς αγώνας τής νεωτέρας 'Ελλάδος.

Οί άντιπρόσωποι του παγκοσμίου άθλητισμού, οί όποιοι έφιλοδόγησαν ώς ύψιστην τιμήν τήν άπόκτησιν ενός στεφάνου από κότινον, έσπευσαν άθρόοι πρòς τήν φωνήν τής 'Ελλάδος, τής μεγάλης Μητρός του πολιτισμού.

Καί οί πρώτοι νέοι 'Ολυμπιακοί αγώνες έτελέσθησαν έν 'Αθήναις μέ πᾶσαν μεγαλοπρέπειαν. Τήν Κυριακήν του Πάσχα του 1896 έγιναν τὰ άποκαλυπτήρια του άνδριάντος του 'Αβέρωφ, παρά τήν είσοδον του σταδίου. Τήν δ' έπομένην, ή όποία ήτο καί ή 25η Μαρτίου, ήρχισαν οί αγώνες. 'Ο 'Ελληνικός λαός, ό ευγενής καί έκ κληρονομικότητας φίλαθλος, μέ τò αγωνιστικόν του πνεύμα έχάρισεν εις τούς ξένους συγκινήσεις, τὰς όποίας ούτοι ήγνόησαν κατά τὰς έπομένας 'Ολυμπιάδας.

Τò στάδιον, έπειδή τò προϋπολογισθέν ποσόν είχεν έξαντληθῆ, πρην άκόμη άποπερατωθῆ τò έργον, κατά τò άνω αύτου διάζωμα είχε συμπληρωθῆ διά σανίδων. Τò 1899 ό έθνικός ευεργέτης άπέθανε. Διά διαθήκης του όμως ώριζε τò έν πέμπτον τής περιουσίας του νά διατεθῆ άποκλειστικώς διά τήν άποπεράτωσιν του σταδίου. Τοιούτοτρόπως τò μέγα έργον συνεπληρώθη τάχιστα.

Στέλιος Σπεράντσας

4 39. Ο ΚΕΡΚΕΖΟΣ

1/1 Είς του Σαίτονικολῆ έμοίραζαν τούς πρώτους σισανέδες, που έφερε τò « Πανελλήνιον ». Μαζί μέ τούς άλλους έπῆγε καί ό 'Ανδρουλιός νά πάρη, άλλ' ένῶ έφθασεν έκ τών πρώτων, έπλησίασε μέ τούς τελευταίους, όταν έμεναν άκόμη τέσσαρα ή πέντε μόνον τουφέκια καί οί άπαιτητάί ήσαν δεκαπέντε καί περισσότεροι. 'Ο 'Αναγνώστης ό Πλατῆς, καθήμενος, κατέγραφεν έκείνους, που έλάμβανον όπλα,

ὁ δὲ Σαΐτονικολῆς, ὄρθιος, τὰ ἐμοίραζεν ἀπευθύνων εἰς ἕκαστον μίαν εὐχήν :

— Καλορρίζικο ! Τιμημένο νὰ τὸ βαστᾶς καὶ τιμημένο νὰ σὲ βγάλη !
Καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

‘Ὁ Ἀνδρουλιός, ὑποχωρῶν εἰς ὅλους, ἀπωθούμενος* καὶ ἀπωθῶν ἐκινδύνευε νὰ μὴ πάρῃ τίποτε· ἀλλ’ ἐπὶ τέλους εὐρέθη ἐνώπιον τοῦ Σαΐτονικολῆ, ὅστις ἦτο γυρισμένος τὴν στιγμὴν ἐκείνην πρὸς τὴν γωνίαν, ὅπου εἶχον τοποθετηθῆ τὰ ὄπλα, καὶ ὅστις ἐστράφη κρατῶν ἕνα σισανέν. Ἦνοιγε δὲ τὸ στόμα νὰ εἴπῃ τὴν ἀπαραίτητον εὐχήν καὶ ὁ Ἀνδρουλιός ἐκινήθη νὰ πάρῃ τὸ τουφέκι, ὅτε ὁ Σαΐτονικολῆς τὸν εἶδε καὶ ἔκαμε κίνημα ἐκπλήξεως καὶ δισταγμοῦ :

— Μωρέ, δὲν ἀφήνεις, καημένε Ἀνδρουλιό, νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς ἄλλος ; τοῦ εἶπε μὲ δυσφορίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἀναγκάζεται νὰ φανῆ σκληρός. Ἐσὺ, τί νὰ σοῦ πῶ ; . . .

‘Ὁ Σαΐτονικολῆς ἤθελε νὰ εἴπῃ : Ἐσὺ τί νὰ τὸ κάμῃς ;

Καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πρᾶος καὶ ταπεινός, ἐταράχθη. Δὲν εἶπεν ὅμως τίποτε, ἀλλ’ ἀπεσύρθη ἀποσβολωμένος εἰς μίαν ἄκρην, ὡς νὰ μὴ ἐβλεπε τὴν θύραν διὰ νὰ φύγῃ. ‘Ὁ Σαΐτονικολῆς μετενόησεν ἀμέσως καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν σκληράν του φράσιν, ἀλλ’ ἦτο πλέον ἀργά, διότι ἔσπευσαν καὶ ἤρπασαν τὰ ὑπολειπόμενα τουφέκια, χωρὶς μάλιστα νὰ περιμένουν τὴν εὐχήν.

— Τὸ πίστεψες αὐτό, ποὺ σοῦπα, Ἀνδρουλιό, κι ἀφήκες νὰ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι ; ἐφώνασε πρὸς αὐτὸν γελῶν, διὰ νὰ συγκαλύψῃ τὸ πρᾶγμα. Ἐγὼ σὲ θαρροῦσα γιὰ πιὸ ξυπνητό. Ἀκοῦς, ν’ ἀφήσῃ νὰ τοῦ πάρῃ ἄλλος τὸ τουφέκι !

— Δὲ θέλω σισανέ, καπετὰν Νικολῆ, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιός. Καλύτερα, ποὺ τὸν πῆρε ἄλλος. Ἐχω μιὰ παλιολαζαρίνα ἐγώ. . . κάνει κι αὐτὴ δουλειά.

Καὶ τὰ ἔλεγεν αὐτὰ χωρὶς πικρίαν, χωρὶς παράπουνον* ἐμειδιά* μάλιστα τῶρα τὸ σύνηθες καλοκάγαθον μειδιάμα του, ἀλλ’ εἰς τὰ γαλανὰ του μάτια ἐκυλίετο ἓν δάκρυ.

2. Ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο νέος ἀνθρώπος, τριάντα περίπου ἐτῶν, κοντός, μὲ παχὺ ξανθὸν μουστάκι καὶ μὲ κνήμας ἰσχνάς.

Ἄλλ’ ἄς μὴ ὑποθέσῃ κανεὶς, ὅτι ὁ Ἀνδρουλιός ἦτο ἐλαφρὸν καὶ μάταιον* ὑποκείμενον. Ὀλίγοι ἦσαν φιλόπονοι ὡσὰν αὐτὸν εἰς τὸ χωριό. Ἄμα ἐτελειῶνε τὰς ἀγροτικὰς του ἐργασίας, ἐπηγγέλλετο*

ἐπί τινας μῆνας τὸν κτίστην, εὗρισκε δὲ καιρὸν ἐν τῷ μεταξύ νὰ ἐπιτηρῆ καὶ τὸν νερόμυλον, τὸν ὁποῖον εἶχε μετὰ τοῦ ἀδερφοῦ του. Ἐθεώρει θεάρεστον ἔργον νὰ ἐκτελῆ χρέη νεωκόρου, νὰ κρούη τὸν κώδωνα τῆς ἐκκλησίας, νὰ φέρη φωτιὰν διὰ τὸ θυμιατόν, νὰ ἀνάβῃ καὶ νὰ περιποιῆται τὰ κανδήλια, νὰ βοηθῆ τὸν ἱερέα κατὰ τὰ βαπτίσια· ἔλυπτετο δέ, διότι δὲν ἐγνώριζε γράμματα, διὰ νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ χρέη ψάλτου, ἀλλ' ὅπωςδὴποτε καθ' ὅλην τὴν λειτουργίαν δὲν ἔπαυε νὰ συνοδεύῃ μὲ σιγανὸν μουρμούρισμα τὴν ψαλμωδίαν.

Δὲν περιωρίζετο δὲ ἡ εὐσέβειά του μόνον εἰς αὐτά, ἀλλ' εἶχεν ἀληθεῖς χριστιανικὰς ἀρετάς. Ἀπὸ τὸ στόμα του δὲν ἐξήρχετο ποτὲ ψυχρὸς λόγος, καὶ τόσοσ ἦτο καλοκάγαθος καὶ ταπεινός, ὥστε οἱ χωριανοὶ τὸν ἐφαντάζοντο ὡς μὴ δυνάμενον νὰ κακοποιήσῃ καὶ Τοῦρκον ἀκόμη.

Δὲν εἶχε κανένα ἐχθρόν, φυσικά, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπην, τὴν ὁποῖαν ἐνέπνεε, δὲν ἔλειπεν ὀλίγη εἰρωνεία. Εἰς τοῦτο δὲ συνετέλει πρὸ πάντων ἡ κατασκευὴ του, ἡ σχεδὸν καχεκτικὴ, καὶ τὸ μικρόν του ἀνάστημα. Καὶ ὅταν εἰς τὸν χορὸν ἐπεδείκνυεν εὐστροφίαν καὶ ἐχοροπήδα, αἱ γυναῖκες ἐδάγκωναν τὰ χεῖλη, διὰ νὰ μὴ ξεκαρδισθοῦν.

Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός, καὶ ὅταν φανερὰ ἐβλεπεν, ὅτι τὸν ἐχλεύαζον*, δὲν ὠργίζετο, οὐδὲ ἐδυσθύμει*. Ἐνίστε μάλιστα συνεμερίζετο* τοὺς γέλωτας τῶν ἄλλων, ὡς διὰ νὰ διασκεδάζῃ περισσότερο τὸν θεατάς.

Δὲν γνωρίζω, ἂν διὰ τῶν ὑπερβολικῶν τούτων χοροπηδημάτων του ἤθελε νὰ ἐπιδείξῃ παλληκαρισμόν. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οὐδέποτε ἐπροκάλεσε φιλονικίαν καί, ἂν κάποτε ἄλλοι τὸν προεκάλουν, αὐτὸς ὑπεχώρει.

Ἐγέλα λοιπὸν ὁ κόσμος μαζί του. Ὅταν δὲ ἤρχισεν ἡ Ἐπανάστασις καὶ ἠκούσθη, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός θὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἐγέλασαν καὶ τὰ νήπια. Πάει ἡ Τουρκία! Τινὲς ἐξέφραζον τὸν φόβον, ὅτι δὲν ἤξευρε νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ τουφεκιοῦ καὶ ἄλλοι, ὅτι θὰ τὸ ἐγέμιζε μέχρι στομίου. Κάποιος μ' ἐβεβαίωνεν, ὅτι ὁ Ἄνδρουλιός ἐξελάμβανε τὸν πόλεμον ὡς χειροπάλαιμα καὶ ὅτι εἶχε κόψει τὰ μαλλιά του σύρριζα, διὰ νὰ μὴ τὸν πιάνουν ἀπ' αὐτὰ οἱ Τοῦρκοι.

3 / Ὡς εἶδομεν, καὶ αὐτὸς ὁ Σαῖτονικολῆς δὲν εἶχε καλυτέραν ἰδέαν. Ἄλλ' ὁ Ἄνδρουλιός δὲν ἐμνησικάκησε*: μετὰ τινὰς ὥρας μάλιστα ἐφαί-

νετο, ὡς νὰ εἶχε παντελῶς λησμονήσει τὴν πικρὰν τοῦ ὄπλαρχηγοῦ φράσιν. Καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀψιμαχίαν* ἔλαβε μέρος μετὰ τὴν λαζαρίναν του. Τί γέλια ἔγιναν μ' ἐκείνην τὴν παλιολαζαρίναν, τῆς ὁποίας τὸ σπασμένο κοντάκι ἦτο δεμένον μετὰ σπάγγους καὶ ἡ ὁποία εἶχε μακρὸς τριῶν πήχεων!

— Μωρ' αὐτό, Ἀνδρουλιό, εἶναι τοῦ Διγενῆ τοῦ Σαραντάπηχου τὸ τουφέκι, εἶπε κάποιος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς μάχης τὸν ἔχασαν· εἶχεν ἀναμειχθῆ ἴσως μετὰ ξενοχωριανούς ἢ πιθανώτερον εἶχε κρυφθῆ. Μόνον δὲ κατὰ τὴν ἐπιστροφήν τὸν ἐπανεῖδον καὶ τὸ φέσι τοῦ ἦτο τρυπημένον ἀπὸ δύο σφαίρας. Ἐξάπαντος τὸ εἶχε κρεμάσει καὶ τὸ ἐπυροβόλησεν μετὰ τὴν λαζαρίναν του. Τουλάχιστον ἐξησκείτο εἰς τὴν σκοποβολὴν.

Ἄλλ' εἰς τὴν ἐπομένην μάχην ἡ κακολογία ἐβουβάθη. Ὁ Ἀνδρουλιὸς ἐμάχετο ὄρθιος, ἐντελῶς ἀπροφύλακτος. Ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἔκαμνεν ἀπὸ ἄγνοίαν τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ ἐφώναζαν νὰ πιάσῃ μετερίζι*.

Ἄλλ' ὁ Ἀνδρουλιὸς δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκούσῃ.

— Ἐμένα δὲν μετὰ πιάνει μπάλα, εἶπε μετὰ τὴν μάχην.

— Δὲν σὲ πιάνει μπάλα ; Πῶς τὸ κατέχεις* ;

— Ἐχω τίμιον ξύλον.

— Ἀλήθεια ;

— Ἐχω αὐτό, ἀπήντησεν ὁ Ἀνδρουλιὸς σοβαρῶς καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του. Δὲν τὸ κατέχετε ; Ὅποιος κάνει τὸ σταυρό του, ἄρμα ἔχει στὸ πλευρό του.

Μετὰ τινα καιρὸν ἀπεβιβάσθησαν ἐθελονταὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν. Ἀμέσως ὅμως στρατὸς τουρκικὸς πολυάριθμος τοὺς κατεδίωξε μέχρι τοῦ ὄροπέδιου τοῦ Λαπάθου, ὅπου τοὺς περιεκύκλωσεν. Ἐθελονταὶ ἐφονεύθησαν πολλοί· θὰ ἐξωλοθρεύοντο δὲ ὅλοι, ἂν δὲν τοὺς ἐβοήθει ἡ ὀμίχλη καὶ ἂν ἔλειπαν οἱ ἐντόπιοι ἐπαναστάται, οἵτινες ὑπεστήριξαν τὴν ὑποχώρησίν των καὶ τοὺς ὠδήγησαν νὰ διαφύγουν διὰ ἀτραπῶν καὶ χαραδρῶν.

Μεταξὺ τῶν Κρητῶν ἦτο καὶ ὁ Ἀνδρουλιός, ὁ ὁποῖος πολλοὺς ἐθελοντὰς ἔσωσεν. Εἰς τὸ ἀνακάτωμα δὲ ἐκείνο καὶ ἐντὸς τῆς ὀμίχλης διεκρίνεν ἐγγύτατα ἓνα φοροῦντα ὑψηλὸν σκοῦφον.

— Ἀπὸ δῶ, πατριώτη! τοῦ ἐφώναξε. Μὴν πᾶς ἀπ' αὐτοῦ, θὰ πέσῃ στοὺς Τούρκους.

Ὁ φορῶν τὸν ὑψηλὸν σκοῦφον διηυθύνθη πρὸς αὐτόν, ἀλλ'

όταν έπλησίασεν, ό Άνδρουλιός διέκρινεν ότι ήτο Κιρκάσιος. Δέν έπρόφθασεν όμως νά τό καλοσκεφθή και έκείνος, τόν όποιον κατ' άρχάς είχε νομίσει ώς θέλοντήν, ώρμησε κατ' αύτου με τήν λόγχην.

Όπισθεν του Άνδρουλιού ήτο κρημνός, στρωμένος με χαλίκια, ή δέ άπόστασις μεταξύ αύτου και του Κιρκασίου ήτο τόσον μικρά, ώστε δέν έλαβε καιρόν νά στρέψη κατά του έχθρου τήν μακράν λαζαρίαν.

Ή λόγχη έπήρχετο κατά του στήθους του, άλλ' ό Άνδρουλιός συγχρόνως έρρίπτετο εις τόν κρημνόν με μίαν άναφώνησιν :

— Θεέ μου!

Και μετά πατάγου, παρασύρων τους χάλικας, κατεκυλίσθη εις τόν κρημνόν, προπορευομένης με τόν μεταλλικόν της θόρυβον τής λαζαρίνας. Εις τό κάτω μέρος έμεινεν άκίνητος. Ό δέ Κιρκάσιος, άφου επί τινας στιγμάς τόν έβλεπε κατακυλιόμενον, τώρα έζήτει μέρος διά νά κατέλθη μέχρις αύτου και νά τόν αίχμαλωτίση ή νά τόν άποτελειώση. Έπί τέλους εύρε μονοπάτι και ήρχισε νά καταβαίνη, άλλά μετ' όλίγον έκινήθη και ό Άνδρουλιός. Ό Θεός είχε βοηθήσει, ώστε μόνον άσημάντους τινάς έκδοράς και έλαφράν ζάλην είχε πάθει. Άλλά μόλις έσηκώθη, ήκούσθη πυροβολισμός και μία σφαίρα έπέρασε πλησίον του. Ή λαζαρίνα ήτο ένώπιόν του και ό Άνδρουλιός τήν ήρπασεν, έρριψε ταχύ βλέμμα εις τήν πιάστραν και κρά - κράκ τήν έστριψε κατά του Κιρκασίου. Νέος πυροβολισμός άντήχησεν εις τήν χαράδραν και ό Κιρκάσιος κατεκυλίσθη μέχρι των ποδών του Άνδρουλιού νεκρός.

4 Τήν έπιοϋσαν* έξαφνα ένέσπειρε πανικόν εις τό χωριό ή κραυγή « Τούρκοι! Κερκέζοι! ».

Ό κόσμος έγινεν άνω κάτω και άλλοι μέν έτρεχον νά πάρουν τά τουφέκια των, άλλοι νά προφυλάξουν τά παιδιά των, άλλοι νά άποκρούσουν τήν εισβολήν. Άλλ' άντι Τούρκων και Κιρκάσιων είδον ένα μόνον Κιρκάσιον, όστις παραδόξως έφερεν έπ' ώμου δύο τουφέκια, ένευε* δέ μακρόθεν καθησυχαστικώς και έφώναζεν έλληνιστί :

— Μωρ' έγώ 'μαι! Έγώ 'μαι! Μή φοβόστε!

Δύνασθε νά φαντασθήτε τόν θαυμασμόν και έπειτα τήν εύθυμίαν των χωριανών, όταν άνεγνώρισαν τόν Άνδρουλιόν έντός του Κιρκασιανού ίματισμού, ό όποίος, σημειώσατε, του ήρχετο όλίγον μακρής και ύπερ τό δέον πλατύς.

Τὸν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀλαλαγμὸν χαρᾶς καὶ περικυκλώσαντες αὐτὸν τὸν ἡρώτων, ἐνῶ συγχρόνως μετὰ περιεργείας ἐξήταζον τὸν καυκασιανὸν ἱματισμὸν του, τοῦ ὁποίου τὸ στήθος ἐκάλυπτον ἀλλεπάλληλοι σειραὶ φυσιγιοθηκῶν.

Παρακάτω συνήντησε τὸν καπετὰν Σαΐτονικολῆν καὶ ὁ Ἄνδρουλιὸς τοῦ προσέφερε τὸ ὄπλον τοῦ Κιρκασίου, λέγων :

— Αὐτὸ τὸ σισανεδάκι πρέπει νὰ τὸ ἔχῃς τοῦ λόγου σου, καπετὰν Νικολῆ.

Ὁ Σαΐτονικολῆς παρετήρησε μὲ θαυμασμὸν καὶ πόθον τὸ ὠραῖον καὶ ἑλαφρὸν ὄπλον. Ἄλλ' ἐνθυμηθεὶς ἴσως τὴν προσβολήν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε πρὸς τὸν Ἄνδρουλιόν, τοῦ εἶπε μὲ φωνὴν στενοχωρημένην :

— Ὅχι! ὄχι! Ἐσὺ τὸ πῆρες, ἐσὺ νὰ τόχῃς.

Ὁ Ἄνδρουλιὸς ἀπήντησεν ἡρεμώτατα καὶ φυσικώτατα :

— Ἐγὼ θὰ πάρω ἄλλο, καπετάνιο.

Ἄπο τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ Ἄνδρουλιὸς ἐπωνομάσθη Κερκέζος.

« Ὅταν ἤμουν δάσκαλος » .

Ἰωάννης Κονδυλάκης

40. ΗΡΩΙΣΜΟΣ ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Α'

Ὁ ἀρχηγός, τὸ ὄνομά τοῦ ὁποίου ἀνεμίμησε τόσας νίκας, ἦ δὲ ἀνδρεία του ἐγέννα τόσας ἐλπίδας, ἐκάθητο σύννους καὶ κατηφῆς πρὸ οἰκίσκου, τὸν ὁποῖον εἶχε μεταβάλει εἰς ἀρχηγεῖον, περικυκλούμενος ὑπὸ τῶν παλληκαριῶν του. Ἡ σκυθρωπότης του ἀντεκατοπτρίζετο ἐπὶ τῶν προσώπων των καὶ ἡ σιωπὴ του ὠμίλει καὶ ἔλεγε λόγους θλιβεροὺς εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου. Δὲν εἶχον πλέον τροφάς, δὲν εἶχον πλέον πολεμοφόδια. Ὁ ἐχθρός, προσλαβὼν ἐπικουρίας, ἀφοῦ ἔκλεισε πᾶσαν ὁδὸν σωτηρίας, ἠτπείλει ἤδη καὶ τὸ χωρίον, τοῦ ὁποίου ἐτάχθησαν φρουροί.

— Ἐναν ἄνθρωπο νὰ εἶχα γιὰ πέταμα. . . εἶπε τέλος ὁ ἀρχηγός συνεχίζων σκέψιν, τὴν ὁποίαν πρὸ πολλοῦ ἐνεκυμῶνει ἡ κεφαλὴ του.

— Ἐναν ἄνθρωπο ; Καὶ τί εἴμαστε ;

— Καὶ δὲν εἶναι κανεὶς ἀπὸ μᾶς ἄξιος ; ἠρώτησαν τὰ παλληκάρια τὸν ἀρχηγόν των.

— Για πέταμα ; "Όχι! άπήντησε δια βαρείας φωνής ό άρχηγός, περιβάλλων όλους όμοϋ δι' ήδέος και φιλοστόργου βλέμματος. Μετά μικράν δέ σιωπήν, προσέθηκε :

—'Αφῆστε να συλλογιστώ άκόμη.

Θρησκευτική σιγή έπηκολούθησε, διακοπτομένη πότε και πότε υπό θορυβώδους φυσήματος, δια τοϋ όποίου ό άρχηγός έξέπεμπεν εκ τοϋ στόματός του τόν καπνόν τοϋ βραχέος τσιμπουκίου του και την έντός τοϋ στήθους του κοχλάζουσαν βαρυθυμίαν.

—'Ας περάση και άπόψε, είπε τέλος έγειρόμενος. "Έχει ό Θεός. "Ας πάη καθένas στή θέσι του. "Όλοι - όλοι άπομείναμε είκοσιδϋο. "Όποιος κάμη τίποτε χωρίς τή διαταγή μου, είναι σαν να σκοτώνη δέκα χριστιανούς. Συλλογισθήτε πόσοι κρέμονται άπό μās!

Και στραφείς έπροχώρησε με βήμα βραδϋ προς τό έσωτερικόν τοϋ οικίσκου.

Ό λόφος, επί τοϋ όποίου έξετείνετο τό χωρίον, ήτο δυσπόρθητος. Οί έχθροί τό έγνώριζον καλώς και δέν έτόλμων να κάμουν τρίτην έφοδον, άφοϋ τόσον άκριβά είχον πληρώσει τās δύο προγενεστέρας. "Έκριναν φρονιμώτερον να καταβάλουν τούς χριστιανούς δια τής πείνης και όχρωθέντες εις τās περίξ διόδους άνέμενον τό άποτέλεσμα τοϋ άποκλεισμοϋ.

Ό άρχηγός, έννοήσας τό σχέδιον, έμείνετο ως λέων εν κλωβῶ. Να άποτολήμη ταχείαν κάθοδον, θα ήτο τό αυτό ως να ώδήγει τούς όπλίτας του εις βεβαίαν παγίδα. Να περιμένη ; Άπό δύο ήμερών εις εκείνους μέν είχε διανείμει τέταρτον σιτηρεσίον, αυτός δέ δέν έφαγε καθόλου.

Και τί θα έλεγον οί καλοθηληταί του, όταν θα έμάνθανον, ότι εκ τής άδεξιότητός του βέβαια και αυτός έπεσε και τούς ανθρώπους του κατέστρεψε, χωρίς να παρεμποδίση την πρόοδον τοϋ έχθροϋ ;

— Βέβαια, τὰ λόγια είναι εύκολα!.. έμονολόγει χαμηλοφώνως. Αυτό θα ποϋνε, ως είμαι και σκοτωμένος. "Εκείνη ή μαίμοϋ, ό Κοντονικόλας, που δέν είναι για τίποτε άξιος, θα κάμη τή φωνή μου — θαρρώ πως τόν βλέπω — και θα λήη ό,τι τούς είπα, σαν τούς άποχαιρετούσα : « "Εννοια σας! "Εγώ θα είμαι εκεί! » Νά τώρα. . .

Και άνοίξας τούς δακτύλους τής δεξιῶς χειρός κατέφερε βαρέως την παλάμην επί τοϋ προσώπου του.

Β'

— Γιατί βαρυβογγᾶς ἔτσι, καπετάνιο μου ; ἠρώτησε πλησιάζουσα γραῖα ἐξηκοντοῦτις περίπου, βραχύσωμος καὶ ἰσχνή. Σὲ βλέπω καὶ ραγίζεται ἡ καρδιά μου.

— Ἄ ! ἐσύ εἶσαι, κερά - Χρυσῆ ;

— Ἐγώ, γυιέ μου.

— Ἄμ' τί νὰ ἔχω ; Δὲν τὰ βλέπεις καὶ τοῦ λόγου σου ; Ἐχαθήκαμε, κερά - Χρυσῆ !

— Ἐχει ὁ Θεός, παιδί μου. . .

— Τὸ ξέρω, μά. . . πρέπει νᾶχωμε καὶ μεῖς.

Καὶ ἐκτύπησε διὰ τῆς χειρὸς τὴν κεφαλὴν του.

— Καὶ μήγαρις εἶναι δικό σου τὸ φταιξιμο ;

— Μὴ κοιτάζης τί εἶναι, τί θὰ ποῦνε. . .

— Μπορῶ νὰ σὲ ρωτήσω ἓνα λόγο, σὰν μάννα σου, ποῦ εἶμαι στὰ χρόνια ;

— Στοὺς ὀρισμούς σου, κερά - Χρυσῆ, ρῶτα.

— Εἶπες πρωτίτερα στὰ παλληκάρια. . . ἤμουνα στὴν πόρτα καὶ τ' ἄκουσα. . . εἶπες, πὼς ἂν εἶχες ἓναν ἄνθρωπο γιὰ πέταμα. . .

— Αἱ ! Τί ! Ξέρεις κανένα ; ἀνέκραξε ἀνορθούμενος ὁ ἀρχηγός.

— Παιδί μου. . . Μὴ θυμώσης. . . Δὲν κάνω ἐγώ ; . . . ἠρώτησε μετὰ δειλίας ἐκφέρουσα ἐκάστην συλλαβὴν ἡ γραῖα.

Ὁ ἀρχηγὸς κατέπεσεν ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐκάθητο, μετὰ προφανοῦς ἀπογοητεύσεως.

— ὦ ἀδελφή, εἶπα ἄνθρωπο, δὲν εἶπα γυναῖκα. Ἄσε με στὸ χάλι μου, κερά - Χρυσῆ, δὲν εἶναι δική σου δουλειά. . .

Καὶ περιτυλιχθεὶς ἐντὸς τῆς κάπας του ἐστράφη ἀντιθέτως, ὅπως κοιμηθῆ δῆθεν. Ἄλλὰ ποῦ νὰ κοιμηθῆ ; Τὸν ἔβλεπε συστρεφόμενον ἐπὶ ὦραν καὶ πλέον ἡ κερά - Χρυσῆ, τὸν ἤκουσε φυσῶντα καὶ στενάζοντα καὶ ἐρραγιζέτο πράγματι ἡ συμπαθὴς τῆς καρδιά.

Αἴφνης ἡ βαρεῖα φωνὴ του ἠκούσθη εὐκρινῶς λέγουσα :

— Ἐπήγαινα ἐγώ, μά ὕστερα ; Θὰ τοὺς κατάκοβαν ὄλους. Νὰ ἀφήσω χωρὶς σκύλο τὸ μαντρί ;

Τὸ σῶμά του ἐν τούτοις δὲν ἐκινεῖτο.

— Θὰ παραμιλᾷ, ἐσκέφθη ἡ γραῖα, καὶ ἐπλησίασεν ἤρεμα.

— . . . Νὰ τότε στείλω, ἐξηκολούθησε λέγων ὁ ἀρχηγός, ν' ἀνεβῆ

εις τόν γκρεμισμένο πύργο και νά σηκώση επάνω μιὰ σημαία μέ σταυρό. Βέβαια δέν θά γύριζε, μά οί Τοῦρκοι τὸ πρῶι, γιὰ νά μη βρεθοῦν ἀνάμεσα σέ δυὸ φωτιές, θά μ' ἄδειαζαν τὴ ρηματιὰ και θά γλύτωνα. . .

—“Α! Αὐτὸ ἦταν. . . εἶπε καθ' ἑαυτὴν ἡ κερά - Χρυσὴ και ἀνέμεινε ν' ἀκούση ἀκόμη.

Ἄλλ' ἦδη ὁ ἀρχηγὸς ἐκοιμάτο και δέν παρελήρει πλέον.

Ἡ κερά - Χρυσὴ ἦτο ὁ μόνος θῆλυς κάτοικος τοῦ χωρίου, ἀρνηθεῖσα νά ἀκολουθήση τὰ λοιπὰ γυναικόπαιδα και παραμείνασα, ἵνα περιποιῆται τόν καπετάνιον, πρὸς τόν ὅποιον ἔτρεφε μητρικήν στοργήν. Ἀπὸ δύο ἡμερῶν συνεμερίζετο ἀγογγύστως τὴν ἀσιτίαν του, αὐπνος δέ ἐφρούρει αὐτόν, ὡς ὁ ἀριστος τῶν ὑπασπιστῶν.

Γ'

Ἦδη ὑφαρπάσσασα τὸ σχέδιον, ὅπερ ἡδυνάτει ἐκεῖνος νά ἐκτελέση, ὑπὸ παραδόξου κατείχετο ταραχῆς. Ἐνόμιζεν, ὅτι ὁ Θεὸς τῆς τὸ ἀπεκάλυψεν, ἵνα αὐτὴ τὸ ἐκτελέση. Ἐνόμιζεν, ὅτι εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἦτο ἡδη ἡ ζωὴ ὄλων, ὅτι πᾶσα στιγμή βραδύτητος θά κατέστρεφε τὸ σχέδιον.

— Θά χαθῶ, ἐσκέπτετο, μά θά σώσω εἴκοσι παλληκάρια και τόν ἀρχηγό. Εἶδες τί εἶπε; Καθένας τους ἀξίζει γιὰ δέκα. Θεέ μου, δῶσε μου φῶτισι και δύναμι.

Ἦνοιξε μικρὸν σακκίδιον, ὅπερ περιεῖχε ὄλας τὰς ἀποσκευὰς τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀνέστυρεν ἐξ αὐτοῦ μικρὰν κυανὴν σημαίαν, φέρουσαν λευκὸν σταυρόν, και ἡσπάσθη αὐτόν.

— Θεέ μου, δῶσέ μου φῶτισι και δύναμι, ἐπανέλαβε καθ' ἑαυτὴν, νά κάμω ἕνα τόσο μεγάλο καλό, ποῦ μήτε τὸ ὠνειρεύτηκα ποτέ μου.

Καὶ ἐξῆλθεν ἀκροποδητὶ ἐκ τῆς ἐτέρας θύρας τοῦ οἰκίσκου.

Ἐ Θεὸς τὴν περιέβαλε διὰ νέφους, ὥστε νά διέλθη ἀπαρατήρητος διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν; Ἐ Θεὸς ἐνίσχυσε τοὺς τρέμοντας πόδας τῆς πρεσβύτιδος και τῆς ἔδωκε πτερὰ νά τὴν φέρουν μακρὰν εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ παρακειμένου λόφου; Ἐ Θεὸς τὴν ἐβοήθησε ν' ἀνέλθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τοῦ γκρεμισμένου πύργου και νά ὑψώση ἐπὶ κλάδου τὴν σημαίαν τοῦ σταυροῦ και τῆς σωτηρίας; Ἐ Θεὸς ἐπέμπε τοὺς ἀγγέλους του νά τὴν παραλάβουν ὡς ψυχὴν δικαίου και νά τὴν ἐπαναφέρουν διὰ μέσου τῶν ἐχθρῶν πάλιν, ζῶσαν, μετὰ

δίωρον κοπιώδη ὁδοιπορίαν ἐν τῷ χωρίῳ, ἐν τῷ οἰκίσκῳ, ὅπου ἀκόμη ἐκοιμάτο ὁ ἀρχηγός; Ὁ Θεὸς βέβαια, ὁ ἀρωγὸς πάσης ἀγαθῆς πράξεως τῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης ἐπικαλουμένων τὸ ὄνομά του.

Τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου προηγήθη ἡ ἔγερσις τοῦ ἀρχηγοῦ. Μὲ βαρεῖαν τὴν κεφαλὴν ἐξῆλθεν οὗτος εἰς τὴν ὁδὸν καί, ὡς ἔβλεπε καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν γκρεμισμένον πύργον, πρὸς αὐτὸν ἐστράφη πάλιν τὸ πρῶτόν του βλέμμα.

— Ὀνειρεύομαι; εἶπε, μὴ δυνάμενος νὰ πιστεῦσῃ εἰς ὅ,τι ἔβλεπεν.
 Ὀνειρεύομαι ἀκόμη; Κύριε, ἐλέησον!

Καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, διευθύνων ὅλην τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς του ἐπὶ τοῦ κυανολεῦκου ὑφάσματος, ὅπερ σειόμενον ὑπὸ τῆς πρωϊνῆς αὔρας διεγράφετο ἤδη εὐκρινῶς ἐπὶ τοῦ ροδόχρου οὐρανοῦ.

— Κώστα! Φραγγιό! Μιχάλη! ἀνέκραξε.

Μετ' ὀλίγα λεπτά οἱ πλείστοι περιεκύκλουν τὸν ἀρχηγόν των.

— Δέτε, εἶπε δεικνύων τὴν σημαίαν' ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσε!...

Ὅτε κατόπιν ἐσώθησαν καὶ ἐζήτησαν νὰ ἐξηγήσουν τὸ θαῦμα, οὐδεὶς ἀπέδωκε τοῦτο εἰς τὴν κερά-Χρυσῆν. Ἐκείνη δέ; Ἐκείνη ἐντράπη καὶ νὰ ὀμιλήσῃ. Δὲν τῆς εἶπεν ὁ ἀρχηγός, ὅτε ἐκείνη προσεφέρετο: « δὲν εἶναι δική σου δουλειά »; Δὲν εἶπε μετέπειτα εἰς τοὺς ἄλλους: « Ὁ Θεὸς μᾶς ἔσωσεν ».

Ἰωάννης Δαμβέργης

41. ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΑΝΤΕΠΙΤΙΘΕΝΤΑΙ

Προτοῦ ὁ πόλεμος μεταξύ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων κηρυχθῆ τὸ θέρος τοῦ 1913, οἱ Βούλγαροι ἤρχισαν ἀφινδιαστικὰς ἐπιθέσεις κατὰ διαφόρων ἐλληνικῶν στρατιωτικῶν τμημάτων, ἀκόμη καὶ ἐντὸς τῆς Θεσσαλονίκης.

... Ἡ μεραρχία εἶχε κινήσει ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην τὸ ἀπόγευμα τῆς ἐπιούσης* τῆς πρωτακούστου μάχης, ποὺ διεξήχθη* ἀπὸ παραθύρου εἰς παράθυρον καὶ ἀπὸ τῶν δρόμων καὶ πλατειῶν κατὰ τῶν βουλγαρικῶν οἰκημάτων. Εἶχε περάσει ἀπὸ τὴν Ἑγνατίαν ὁδὸν ἀνάμεσα ἀπὸ πεζοδρομία ἐπευφημοῦντα. Οἱ στρατιῶται ἐτραγουδοῦσαν:

« Τί ζητοῦν οἱ Βούλγαροι
 στή Μακεδονία ; . . .
 Τί ζητοῦν οἱ βάρβαροι
 στὸν Ἑλληνισμό ; . . . »

Καὶ τώρα ἐβάδιζαν, γιὰ νὰ τοὺς διώξουν. Ἔτσι ἔφθασεν ἡ μεραρχία εἰς τὸ Ἀϊβάτι*. Μετὰ ὀλιγώρων ἀνάπαυσιν, τὴν αὐγὴν τῆς ἄλλης ἡμέρας, εἶχε ξεκινήσει διὰ τὸ Δριμίγκλαβα. Καὶ ὅταν ἐνεφανίσθη εἰς τὰ μάτια τῶν στρατιωτῶν τὸ Κιλκίς, ὁ ἥλιος ἐπύρωεν τὰ ὑψώματα τοῦ Ἄλμπάνκιο καὶ ἄστραφεν ἀριστερά, εἰς τὸ βάθος τοῦ χρυσοκιτρίνου κάμπου, ὁ Ἄξιός. Γύρο ἀπὸ τὸν κωνοειδῆ λόφον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς ἐγεννῶντο καὶ διελύοντο αἱ μικραὶ λευκαὶ τολύπαι* τῆς ἐκρήξεως τῶν ἐλληνικῶν βολιδοφόρων.

Μαγνήτης ἀληθινὸς ἔσυρεν ἀκαταμάχητα κατ' ἀπάνω του τὴν ὄργην τὴν ἐλληνικὴν. Ἐτρεχεν ὁ ἰδρῶς ποτάμι ἀπὸ τὰ ὀρειχάλκινα πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ἄλλ' αἱ στάσεις ἦσαν σύντομοι. Τὰ μάτια ἀστραποβολοῦσαν. Τὰ στήθη ἐσυγκρατοῦσαν τὴν παντοδυναμίαν των, γιὰ νὰ τὴν ἐξαπολύσουν παντοδύναμον κατὰ τῆς φωλεᾶς ἐκείνης τῶν κομιτατζήδων. Τὰ συντάγματα ἐπροχωροῦσαν. Ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ ὀρίζοντος πρὸς βορρᾶν τὸ κανόνι ἐκαλοῦσε μὲ ἀκαταμάχητον μαίαν :

— Ἐλάτε! Ἐλάτε! τρέξτε! πετάξτε! σᾶς περιμένει ἡ Δόξα! Ὁ Θάνατος! Ἡ Νίκη! Ἐμπρός! Ἐμπρός!

Οἱ Βούλγαροι, συνηθισμένοι εἰς εὐκόλους αἰφνιδιασμούς, ἐνόμισαν ὅτι θὰ ἤρκει μία νυκτερινὴ προέλασις των, γιὰ νὰ μᾶς ἀπωθήσῃ* εἰς τὴν γραμμὴν ἀμύνης τῆς Θεσσαλονίκης. Καὶ ὅταν τὴν νύκτα, κάτω ἀπὸ τὰ ἄστρα, ποὺ ἐμάρμαιραν* θριαμβευτικά, ὁ χείμαρρος τῆς βουλγαρικῆς δολιότητος ἐπροχωροῦσεν ἀπὸ τὸ Ἄλμπάνκιο πρὸς τὰ πρανή, ποὺ ἀνέβαιναν ἐλαφρὰ κατὰ τὸ Δριμίγκλαβα, συνήντησε τὸν κυματοθραύστην τῶν ἐλληνικῶν στηθῶν.

Πῶς ἔγινε τὸ πρᾶγμα, κανεὶς δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιγράψῃ. Μέσα εἰς ὀλίγας στιγμὰς ἠκούσθη κατ' ἀρχὰς ὁ ξηρὸς διακεκομμένος κρότος τῶν πυροβολισμῶν τῶν προφυλακῶν. Ἐπειτα ἐπηκολούθησε δαιμονιώδης συμφωνία φωνῶν, ζητωκραυγῶν, ἐκπυρσοκροτήσεων, ἀλαλαγμῶν, κτυπημάτων, παραγγελμάτων, θόρυβος κυλιομένων χαλικίων, δοῦποι πετάλων, ὅλα αὐτὰ κάτω ἀπὸ ἄστρα, ποὺ ἐμάρ-

μαίρον θριαμβευτικά καὶ μέσα εἰς τὰς φωτεινὰς ἀναλαμπάς. Ἐξαφνα ἡ μεραρχία ἠσθάνθη ἕκτασιν ἀνοικτὴν ἐνώπιόν της· ὁ σάλαγος εἶχε κοπάσει ἀποτόμως, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησεν εἰς τὰ χαρακώματά του καὶ ἡ αὐγὴ ἐπρόβαινε τώρα χρυσορρόδινη ἀπὸ τὰ δεξιὰ ὑψώματα μὲ κάποιες μακρόσυρτες αἱματόχρυσες πινελιές εἰς τὸ αἶθριον οὐρανόν, ὅπου ἔσβηναν τρέμοντα τ' ἄστρα.

Πίσω ὠρθώνετο γλαυκὴ ἡ σιλουέττα* τοῦ βουνοῦ τοῦ Δριμιγκλαβρα μὲ τὰς δύο ὀξείας κορυφάς. Ἀπὸ τὰ δεξιὰ ἔφθανε τὸ μούγκρισμα τοῦ κανονιοῦ· ἐπολεμοῦσαν ἐκεῖ αἱ μεραρχίαι τοῦ δεξιοῦ μας. Τὰ στεφάνια τοῦ καπνοῦ τῶν βολιδοφόρων μας ἔζωναν τώρα στενώτερα τὸν λόφον τοῦ Ἀγίου Γεωργίου τοῦ Κιλκίς. Ἀριστερὰ ἐφαίδρυνε τὸν ξανθὸν κάμπον τῶν σπαρτῶν ἕνα δροσερώτατον πυκνὸ-δενδρον δάσος. Τὸ ἀριστερὸν τῆς μεραρχίας ἠνοιχθὴ πρὸς τὰ ἐκεῖ· τὸ ὑπεδέχθησαν αἱ ἐχθρικαὶ ὀβίδες: ἀτάραχον ὠρμησε πρὸς τὰ δένδρα. Μετὰ τινα ὥραν μία μαύρη πυκνὴ γραμμὴ φυγάδων ἐβγήκεν ἀπὸ τὸ βόρειον μέρος τοῦ δάσους καὶ, ἐλισσομένη ὡσάν φίδι πληγωμένο μέσα εἰς ἕνα ρέμα, πλαισιούμενον ἀπὸ καλαμιές, ἔσπευδε πρὸς τὸ Κιλκίς.

—Ἐτσάκισαν! Ἐτσάκισαν στὸν δεξιόν τους!

Ἡ ἀναφώνησις αὕτη τοῦ ἀξιωματικοῦ ποῦ παρηκολούθει μὲ τὰς διόπτρας τὴν δρᾶσιν τοῦ ἀριστεροῦ μας, ἐπενήργησεν ὡς κέντρισμα εἰς τὸ σύνταγμα τοῦ κέντρου. Ἐνα γιγαντιαῖον ἄλμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Νὰ τὸ πρῶτον ἐχθρικὸν χαρακώμα! Μία ἐλαφρὰ λάμπσις, μία ἐλαφροτέρα καταχνιά καπνοῦ καὶ ἕνας βαρὺς κρότος συμπτυροσκοροτήσεως ἀπλώθη διὰ μιᾶς εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ χαρακώματος.

Δύο, τρεῖς, δέκα, εἴκοσι στρατιῶται κάνουν μίαν ἐξαφνικὴν στροφὴν περὶ ἑαυτοὺς καὶ πέφτουν. Οἱ λόχοι ὁρμοῦν πρὸς τὸ χαρακώμα ὅπως ὁ Σιμούν. Μιὰ ἀστραπὴ λογχῶν, ἕνα πανδαιμόνιον φωνῶν καὶ τὸ χαρακώμα τὸ βουλγαρικὸν εἶναι δικό μας. Τὸ σύνταγμα προχωρεῖ. Ὁ ἥλιος φλέγει τώρα, ἀλλὰ κανεὶς δὲν αἰσθάνεται τὴν φλόγα του. Ἀπὸ ὑψώματος εἰς ὑψωμα, ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀπὸ χάνδακος εἰς ρεματιὰν διεξάγεται τὸ θανάσιμον κυνηγητό. Αἱ ὀβίδες τοῦ ἐχθροῦ ἐκρήγνυνται ἐμπρός, ὀπίσω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, ἀπάνω ἀπὸ τὰς κεφαλὰς τῶν προελαυνόντων. Ὁ ἐχθρὸς ἐγκαταλείπει τὰ χαρακώματά του καὶ φεύγει: φεύγει πρὸς τὸ Κιλκίς.

Πρὸς δυσμὰς ἀναλύονται εἰς ἀχνοκύανον ἀτμόν, κάτω ἀπὸ χρυσῆν βροχὴν τοῦ ἡλιακοῦ φωτός, τὰ ὑψικάρηννα βουνὰ τῆς Καρατζόβας. Τὸ κανόνι μαίνεται γῦρο ἀπὸ τὸ Κιλκίς. Ἔνας διαγγελεύς φέρνει τὴν εἶδησι ὅτι ἡ πέμπτη μεραρχία προελαύνει μὲ μεγάλας θυσίας, ἀλλὰ νικᾷ. Κάτω πρὸς τὸν κάμπον, διακρίνεται μακρὰ συνοδεία, πού βραδυπορεῖ παραλλήλως τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς. Εἶναι οἱ τραυματίαι μας. Τὸ θέαμα ἐξοργίζει τοὺς μαχητὰς καὶ μία φρικιώδης βλασφημία συνταράσσει τὰς ἑλληνικὰς γραμμὰς καὶ πνίγεται ἀμέσως εἰς ἓνα ἀλαλαγμόν :

— Ἐμπρός, παιδιά! Ἐμπρός! Πιαστούς!

Ὁ κόματος εἶναι λέξις χωρὶς σημασίαν. Ἄγρια χαρὰ καὶ ἀκαταμάχητος λύσσα σπρώχνει, συναρπάζει, φτερώνει, ἐξαυλώνει, θεοποιεῖ, φλογίζει, πυρακτώνει*, μεθ᾽ τὶς καρδιές, περιδινεῖ* τὶς ψυχές, κάμνει θεοὺς τοὺς ἀνδρείους, ἥρωας τοὺς ἀδυνάτους καὶ καλεῖ πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔμπρός, τὴν ἑλληνικὴν λαίλαπα.

Ἐκοιμήθη κανεὶς τὴν νύκτα; Τὸ κανόνι ὠρύετο πρὸς βορρᾶν, βαθειοὶ ἀντίλαλοι ὑπόκωφοι ἀπὸ τὰ δεξιὰ κάμνουν τοὺς πολεμιστὰς καὶ ἀνασκίρτοῦν κάθε στιγμήν.

— Μάχονται στὸν Λαχανᾶ! Θὰ τσακίσουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ!

Ὅταν ἐξημέρωσε τὸ Κιλκίς ἐκαίετο. Κάτω ἐλαμπύριζεν ὁ Γαλλικός, εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ὁποίου ἐπέπρωτο νὰ γράψουν μίαν αἰματηρὰν ἐποποιίαν * οἱ στρατιῶται τῆς Ἑλλάδος.

« Πόλεμος Ἑλλάδος Βουλγαρίας »

Νικόλαος Καρβούνης

42. Ο ΓΥΦΤΟΔΑΣΚΑΛΟΣ

Ἀπρίλης ἦταν χαρούμενος ὁ ἥλιος ἀσήμωνε τοῦ Στρυμόνος τὰ διάπλατα νερὰ καὶ μὲ ὄρμη γονιμοποιοῦσε τὴν ὄμορφη, τὴν πλούσια, τὴν ἐλεύθερη γῆ τῆς Ἀνατολικῆς μας Μακεδονίας. Τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο περάσαμε τὰ χωριά της τὰ δροσερὰ κι εὐτυχησμένα καὶ φτάσαμε στὸ χωριό, ὅπου ἔμελλε νὰ περάσουμε τὴ νύχτα μας. Πηγαίναμε μὲ τὸ πέμπτο στρατοδικεῖο ἐκστρατείας ἀπὸ τὸ Μακὲς τῶν Σερρῶν στὴ Μουσαθίνη τοῦ Παγγαίου.

Τὴν ἰδιαιτέρη συντροφιά μου ἀποτελοῦσαν ὁ πρόεδρος τοῦ στρατοδικείου μας, ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος καὶ ὁ ἀντεισηγητής,

ὁ μόνος μεταξύ μας νέος, ὁ Θανάσης Π. . ., συμπολίτης μου καὶ φίλος μου ἐξαιρετικὰ ἀγαπημένος.

Καταλύσαμε σ' ἓνα ἀπέραντο παλιὸ τουρκόσπιτο, ὅπου τὴν ὥρην κατοικοῦσε πολυάνθρωπη οἰκογένεια προσφύγων καλομίλητων καὶ νοικοκυρεμένων.

Τὴν ἄλλη μέρα, περιμένοντας καὶ τ' ἄλλο προσωπικό, μείναμε στὸ ἴδιο χωριὸ καὶ θελήσαμε νὰ τὸ γνωρίσουμε, γυρίζοντας τὰ στενὰ καὶ σκιερὰ του μονοπάτια.

Ἦταν ἄλλοτε χωριὸ καθαρὰ τουρκικό, μὰ τὴν ὥρην ἀπὸ τὸν κατακτητὴ πεντακοσίων χρόνων ἄλλο ἴχνος δὲν ἔμεινε παρὰ δυὸ τρία τζαμιά.

Στὸ μεσοχώρι βρήκαμε καθισμένους στὸ πεζούλι νὰ δροσίζονται ἀπὸ τὸν ἴσκιον τὸ βαθύ ἐνὸς πλατάνου καὶ τὸ νεράκι, πὺν κελάρυζε σὲ ἓνα πλατύ καὶ καθαρὸ αὐλάκι, λίγους γέρους καθαρούς, ἂν καὶ φτωχοντυμένους.

Προσηκώθησαν, τοὺς εἶπαμε νὰ καθίσουν καὶ πιάσαμε κουβέντα.

Ὁ καθέννας ἀπὸ μᾶς εἶχε κάτι τὸ ἐνδιαφέρον νὰ ρωτήσῃ. Ἐγὼ ρώτησα, ποῦ εἶναι τὸ σχολεῖό τους. Μοῦ ἔδειξαν ἓνα σπίτι ψηλὸ στερεὸ, μὲ ἓναν ἀπέραντο κῆπο· μᾶς εἶπαν, ὅτι ἦταν ἄλλοτε τούρκικο σχολεῖο.

— Καὶ τί ἔχετε ; δάσκαλο ἢ δασκάλα ; ρώτησε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Οὔτε δάσκαλο οὔτε δασκάλα, εἶπε ὁ πιὸ ὀμιλητικὸς ἀπὸ τοὺς γέρους, ἴσως ὁ πρόεδρος.

— Γιατί ;

— Γιατί ἔτσι· γιατί δὲν μᾶς ἔστειλε ἡ Κυβέρνησις.

— Ἄκου τα, κύριε ἐκπαιδευτικὲ σύμβουλε· μοῦ εἶπεν ὁ πρόεδρος.

— Ἴσως, εἶπα, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι ἐλληνόφωνοι ἐδῶ καὶ ἔχομε μεγάλη ἔλλειψιν ἀπὸ δασκάλους, νὰ προτιμήθησαν τὰ ξενόφωνα χωριά.

— Μὰ δὲ μοῦ λές, πατριώτη, ἐδῶ κοντὰ κανένα ἄλλο χωριὸ δὲν ἔχει δάσκαλο νὰ στέλνετε τὰ παιδιὰ σας ;

Κάπως κρύα μᾶς ἀπάντησε ὁ γέρος :

— Εἶναι δάσκαλος ἐκεῖ καὶ μᾶς ἔδειξε λίγο πιὸ πέρα ἓνα συνοικισμό, πὺν φαίνονταν πολὺ μικρὸς καὶ πολὺ φτωχός· ἦταν ἓνα μεγάλο κονάκι μὲ τὴν ἀποθήκη του καὶ γῦρο ἀπὸ αὐτὸ μερικὰ καλυβόσπιτα.

— Καὶ γιατί λοιπὸν δὲν στέλνετε ἐκεῖ τὰ παιδιὰ σας, ἀφοῦ εἶναι τόσο κοντὰ ;

- ‘Ο γέρος δέν άπάντησε.
- Μίλα βρέ· τού είπε μέ άγριο ό βασιλικός άντεπίτροπος, γιατί δέν τά στέλνετε έκεί στού σχολείο ;
- Γιατ’ έτσι.
- Τί θα πή γιατ’ έτσι ;
- Νά, γιατί αύτò είναι Γυφτοχώρι· στού Γυφτοδάσκαλο θα στείλωμε τά παιδιά μας ;
- Μās γεννήθηκε περιέργεια.
- Πάμε τò δειλινò σ’ αύτò τò Γυφτοχώρι ;
- Πάμε.
- Καί κοίταξε καλά, είπε ό πρόεδρος, αν είναι κανένας καλòς δάσκαλος και δέν τά στέλνετε, τώρα, πού θα περάση ό στρατηγòς, θα σάς δέση όλους.
- Τί καλòς, καπετάνιο μου ; Γυφτοδάσκαλος, τί άλλο να σου πώ !

Ήταν άκόμη ζέστη, όταν πήραμε τò δρόμο για τò Γυφτοχώρι, όπωσ μάς τò είχαν ονομάσει.

Στò δρόμο μάθαμε, πòς ώνομαζόταν Πύργος· και τò μάθαμε από ένα μεγάλο παιδί, πού πήγαινε έκεί μέ ένα κουτί κρεμασμένο στού λαιμό του.

- Καί σύ είσαι από τòn Πύργο ; τòn ρωτήσαμε.
- ‘Α! μπά! μάς είπε μέ κάποια άποστροφή. ‘Εγώ είμαι πρόσφυγας.
- Καί τί πās να κάμης στού Γυφτοχώρι ;
- Πάω, τώρα πού θα σκολάσουν τά γυφτόπουλα, να τούς πουλήσω σταφίδες.
- ‘Α! γι’ αύτò πās! για να μάθης γράμματα δέν πās! Καί πòς σε λένε ;
- Εύρυβιάδη.
- Τίνος είσαι ;
- ‘Εκείνου τού Χαρίση πòχει τò μαγαζι στού σχολείο, πού περάσατε και ρωτήσατε για τò δρόμο.
- Καλά· στάσου να μάς δείξης και μάς τò δρόμο για τòn Πύργο.
- ‘Ο ήλιος έγερνε στή δύσι του· τά κοπάδια γύριζαν από τις βοσκές, τά σιτάρια ήτανε μεστωμένα και οί βρίζες ήτανε ψηλότερες από τò άνάστημά μας. Εύτυχισμένη χώρα· ύστερα από τóσα

βάσανα είχε άκόμα κοπάδια και σιτάρια, είχε άκόμα πλοῦτο και χαρά.

— Νά, εκείνο είναι τὸ σχολειό, μᾶς εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης.

— Μὰ τώρα ἔχουν σχολάσει τὰ παιδιά, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— "Α! μπᾶ! εἶπε ὁ Εὐρυβιάδης, ἂν δὲν πέση ὁ ἥλιος, δὲ σκολάει ὁ Γυφτοδάσκαλος.

Και ἀλήθεια· ὁ χαρωπὸς ἐκεῖνος θόρυβος, ποῦ χαρακτηρίζει τὸ σχολεῖο, μᾶς εἰδοποίησε ἀπὸ μακριά, ὅτι ὁ Γυφτοδάσκαλος ἐργαζόταν ἄκόμα.

— « Συναυλία τις μὲ φθάνει, ἀρμονία γλυκυτάτη », εἶπε ὁ πρόεδρος, ποῦ εἶχε διαβάσει και θυμόταν πολλὰ ποιήματα τῶν παλαιότερων χρόνων.

Τὸ σχολεῖον ἦταν ἓνα εὐρύχωρο και στερεὸ ἀπλὸ κτίριο μὲ κῆπο στὶς τρεῖς πλευρές του· ἡ πόρτα ἦταν ἀνοιχτή και μπήκαμε μὲ τὴν ἱεραρχική πάντα τάξι.

— Μᾶς ἐπιτρέπεις, δάσκαλε ; ρώτησε ὁ πρόεδρος μπαίνοντας.

— Ὅριστε, καπεταναῖοι μου, εἶπε ὁ δάσκαλος, χωρὶς νὰ διακόψη τὸ μάθημά του.

Μέσα τὸ σχολεῖο δὲν ἦταν πλούσιο, ἀλλὰ και τίποτε δὲν τοῦ ἔλειπε ἀπὸ τὰ ὄργανα πρώτης ἀνάγκης.

Στὰ θρανία του, χοντροκομμένα, ἀλλὰ ἄνετα, κάθονταν καμμιά τριανταριά παιδάκια μικρὰ και μεγάλα, ἀγόρια και κορίτσια, ὅλα βαθιὰ μελαχροινά, μὲ κατάμαυρα ζωηρὰ μάτια και μὲ καθαρὰ τὰ χέρια τους, τὰ πρόσωπά τους, τὰ φτωχικὰ φορέματά τους.

Ὁ δάσκαλος ἦταν γέρος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος, μὲ φορέματα ἐγγώρια, μὲ ἓνα ζευγάρι ματογυάλια στὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ χοντρή του μύτη και μιὰ χοντρή ξύλινη ρίγα στὸ χέρι· στεκόταν πολὺ κοντὰ στὰ παιδιὰ και τοὺς ἔκανε ἀριθμητική ἀπὸ μνήμης.

"Ἐδωσε ἓνα πρόβλημα τόσο σύνθετο, ποῦ ἐγὼ ἀμέσως σχηματίσασα τὴν ἰδέα, πὼς ἀπὸ μέθοδο δὲν ἐνοιωθε πολλὰ πράγματα ὁ Γυφτοδάσκαλος. Μ' ὅλα ταῦτα λίγα παιδάκια ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σήκωσαν τὰ μελαψὰ χέρια τους. "Ἐνα κοριτσάκι, τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα μὲ μάτια ποῦ ἄφηναν ἀστραπές, εἶπε ἀμέσως τὴν ἀπάντησι μὲ μεγάλη ἐπιτυχία.

— Σιωπή, Θεσσαλονίκη, τῆς εἶπε ὁ δάσκαλος, γιατί θὰ σὲ δείρω.

— Γιατί τὴν καημένη; ρώτησέ ὁ Θανάσης.

— Γιατί δέν άφήνει άλλον νά μιλήση.

‘Η Θεσσαλονίκη έκρυψε τó πρόσωπο στά χέρια της έπάνω στο θρανίο και έκλαιε· ώς τόσο μέ τó ένα της ματάκι κοίταζε γελαστά τó Θανάση μέ εύγνωμοσύνη.

Τó ένα πρόβλημα άκολούθησε άλλο και τά παιδιά άπαντοΰσαν, άν όχι πάντα μέ όρθότητα, αλλά πάντα μέ σέψι και μέ ζωηρότητα πνεύματος.

Νόμισα, πώς θα είχε κάποια ειδικότητα στη λογιστική ó δάσκαλος ή κάποια ιδιοφυία τά παιδιά, και ζήτησα νά διαβάσουν· ύστερα ζήτησα νά ποΰν ‘Ιστορία, Γεωγραφία, Θρησκευτικά, νά μάς δείξουν τή γραφή τους, έπιασα κουβέντα μέ τά μικρά, ρώτησα για τó χωριό τους, για τήν πατρίδα τους. “Έκαμα δηλαδή μιá επιθεώρηση άρκετά επαγγελματική και τó συμπέρασμα ήταν, πώς όλοι μας πέφταμε άπό θαυμασμό σέ θαυμασμό, όσο πού άρχισαν νά ύγραίνονται κατá μάτια όλων μας και ó καθένας προσπαθοΰσε νά κρύψει άπό τόν άλλον τήν συγκίνησί του.

‘Ο δάσκαλος μ’ άφησε ελεύθερον· άκολουθοΰσε μόνον μέ τά μάτια ζωηρεμένα τώρα σά μάτια νεανικά, πότε τά παιδιά του και πότε έμένα. Τά ρώτησα :

— Έκτός άπό τήν έλληνική, ξέρετε άλλη γλώσσα;

— Ξέρομε, άπάντησε μονάχα ή Θεσσαλονίκη.

‘Ο δάσκαλος πήγε κοντά της σιγά - σιγά.

— Και πώς τó λένε τó ψωμί σ’ αυτή τή γλώσσα;

— Μαρό· είπε ή Θεσσαλονίκη.

— Σιωπή! είπε μέ όργη ó δάσκαλος· και ή ρίγα του μ’ έναν ξηρό κρότο στο θρανίο συμπλήρωσε τήν παιδαγωγική του Γυφτοδασκάλου.

— Ξέρουν και τραγούδια, δάσκαλε;

— Πώς δέν ξέρουν; θέλετε τροπάρια έκκλησιαστικά;

— Τόν ύμνο στην ‘Ελευθερία τόν ξέρουν ;

— Τί θα πη αυτό ; τόν ύμνο δέ θα ξέρουν ; Τόν ήξεραν και τόν τραγουδοΰσαν οί μαννάδες τους στον καιρό τής σκλαβιάς και δέ θα τόν ξέρουν αυτά ;

Τά παιδάκια σηκώθηκαν, διώρθωσαν τά φτωχικά τους φορέματα, ó δάσκαλος έβγαλε μιá σκούφια, πού φοροΰσε στο φαλακρό του κεφάλι, βγάλαμε και μεϊς τά πηλίκια και σταθήκαμε σέ προσοχή.

Ὁ δάσκαλος χτύπησε μιὰ ρίγα στοὺς θρανίους καὶ τὰ γυφτόπουλα εἶπαν τὸν ὕμνο· εἶπαν πολλὰς τροφές, ἔλεγον ὅλα τὰ λόγια σωστά καὶ ἡ μουσικὴ τους δὲν ἦταν πολὺ παράτονη· μόνο πού ὁ δάσκαλος χτυποῦσε πολὺ συχνὰ τὸ θρανίον μὲ τὴ ρίγα καὶ κινουῦσε τόσο ζωηρὰ τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του, ὥστε τοῦ λύθηκε μιὰ καλτσοδέτα, ἀλλὰ δὲν ἔσκυψε νὰ τὴ δέσει· εἶχε ἰδρῶσει καὶ μεις δὲν κοιτάζαμε πιά νὰ κρύψωμε ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον τὰ μάτια μας τὰ δακρυσμένα.

Ἡ Θεσσαλονίκη μὲ μιὰ δυνατὴ καὶ γλυκεῖα φωνή, ἀρκετὰ ἐρμηνική, πρωτοστατοῦσε καὶ μὲ τὸ στόμα της καὶ μὲ τὰ μάτια της.

Ὁ δάσκαλος τὴ χάιδεψε, ὅταν τελείωσε, καὶ τῆς εἶπε:

— Γιὰ τελευταία φορὰ θὰ σοῦ συγχωρήσω τὸ μεγάλο ἔγκλημα, πού ἔκαμες σήμερα Θεσσαλονίκη.

— Ἄν τὸ ξανακάνω, δάσκαλε, νὰ μὲ σκοτώσης.

— Δὲν ἔχω ἀνάγκη, φτάνει νὰ τὸ πῶ τῆς Μαρίας.

— Ἡ Μαρία, πού τὴ φοβέρισες, ποιά εἶναι; ρωτήσαμε.

— Ἡ μάννα της· ἔτσι ἦταν καὶ κείνη ζωηρή· μὰ τώρα ἔγινε ἡ καλύτερη νοικοκυρά.

— Τὴν εἶχες μαθήτρια καὶ τὴ μητέρα της;

— Καὶ τὴ μητέρα τῆς μητέρας της· ἔχω σαράντα χρόνια δάσκαλος σ' αὐτὸ τὸ χωριό· νὰ, σὲ τρεῖς μῆνες κλειοῦν σαράντα χρόνια ἐδῶ, πού βλέπετε.

— Καὶ ποιὸς σὲ πληρώνει;

— Οἱ χωρικοί· ποιὸς θὰ μὲ πλήρωνε; ὁ ἀγῶς, πού εἶχαμε, πού μᾶς ἔβγαλε ἀπὸ τὴ λειτουργία μὲ τὸ βούρδουλα, γιὰ νὰ μᾶς στείλῃ νὰ θερίσωμε τὴν Κυριακή; Οἱ χωρικοὶ οἱ καημένοι μούδιναν μιὰ λίρα τὸ μῆνα καὶ τὸ ψωμί μου καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶχαν κι' αὐτοί. Φτωχόκοσμος, βλέπεις, τὸ χωριὸ ἦταν τσιφλίκι· δὲν εἶχαν δικά τους χωράφια. Κι ἔπειτα εἶναι ἐργατικοὶ πολὺ καὶ οἰκονόμοι· ξέρουν καὶ τὴν τέχνη· πλέκουν καλάθια. Τώρα, δόξα νάχη ὁ Θεὸς, πού ἀπόχτησαν χωράφια, ζοῦν καλύτερα, μοῦ αὔξησαν καὶ μένα τὸ μισθό μου.

— Μὰ τώρα δὲ σὲ πληρώνει ἡ Κυβέρνησι; ρώτησε ὁ βασιλικὸς ἀντεπίτροπος.

— Ὅχι, δυστυχῶς δὲν ἀναγνωρίσθηκα· νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, δὲν εἶχα καὶ κανένα προσόν· δὲν ἔχω οὔτε ἀπολυτήριο σχολαρχείου· πῶς ν' ἀναγνωρισθῶ;

— Καὶ τὰ γράμματα ποῦ τᾶμαθες λοιπόν;

— Ποιά γράμματα, καπετάνιο μου; τὰ σπουδαῖα γράμματα, πού ξέρω; "Ε ! σαράντα χρόνια κάνω τὸ δάσκαλο· πήγαινα καὶ καμμιὰ φορά καὶ στὴν Καβάλα, καὶ πρὸ πάντων στὶς Σέρρες, ὅπου εἶχαμε ἕνα μεγάλο παιδαγωγό, τὸ Μαρούλη· μὲ προστάτευε πολὺ καὶ μ' ὠδηγοῦσε. "Ε ! ἔτσι κάτι ἔμαθα. Τὸν ὕμνο τὸν διάβασα σ' ἕνα βιβλίο καὶ τὸν ἔμαθα ὅλον ἀπ' ἔξω· ἔπειτα ἄκουσα νὰ τὸν ψάλλῃ μιὰ δασκάλα ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, πού εἶχαν στὸ Πράβι· τὸν δίδασκε κρυφὰ στὴ Μητρόπολι. "Ε ! ἔτσι κάτι πῆρα· τώρα καλὰ - καλὰ ἢ δουλειὰ ἔγινε· αὐτὸ μποροῦσα, αὐτὸ ἔκαμα.

— "Ω ! καὶ ἔκαμες τόσα πολλὰ, φτωχέ μου δάσκαλε ! Σχόλασε τώρα τὰ παιδιά, νὰ μὴν περιμένουν.

— "Α ! δὲν τὰ μέλει· τοὺς ἀρέσει πολὺ νὰ βλέπουν "Ελληνες ἀξιωματικούς καὶ ν' ἀκοῦν τὶς κουβέντες τους ! "Α ! δόξα νάχη ὁ μεγαλοδύναμος· ζήσαμε καὶ τὸ εἶδαμε· φτάνει αὐτό. "Ελα τώρα, προσευχὴ καὶ νὰ φύγετε· καὶ φρόνιμα στὸ δρόμο, καὶ σύ, Θεσσαλονίκη, εἴπαμε ἄλλῃ φορά...

— "Εννοια σου, δάσκαλέ μου, ἔννοια σου.

Στὴν πόρτα στεκόταν ὁ Εὐρυβιάδης μὲ τὸ κουτί του καὶ διαλαλοῦσε τὶς σταφίδες του. Μὰ δύο μόνο παιδάκια εἶχαν πεντάρες, γιὰ ν' ἀγοράσουν· τὸ ἕνα ἀπ' αὐτὰ ἦταν ἡ Θεσσαλονίκη. "Εφαγε κι αὐτὴ, μοίρασε καὶ στὰ μικρά, πού τὴν τριγύρισαν.

Αὐτὸ ἔφερε μιὰ ἔμπνευσι στὸν ἀντεπίτροπο.

— Πόσο θέλεις, Εὐρυβιάδη, γιὰ ὅλο τὸ κουτί σου; ρώτησε τὸ προσφυγόπουλο.

— Τρεῖς δραχμές, πάρε το δυόμιση.

Ὁ ἀντεπίτροπος πλήρωσε, δώσαμε κάτι καὶ οἱ ἄλλοι καὶ πήραμε ὅλη τὴ σταφίδα καὶ τὴ μοιράσαμε στὰ παιδιά !

Τὸ τί ἔγινε, ὁ καθένας τὸ φαντάζεται· πόση εὐτυχία σκόρπιζε ἡ μαυρομάτα τοῦ Μοριᾶ στὰ μαυρομάτικα ἐκεῖνα γυφτόπουλα ! Στὸ τέλος μᾶς ἔκαμαν διαδήλωσι σωστὴ φωνάζοντας ζήτω.

— Θέλετε τώρα νὰ ἰδῆτε καὶ τὸ χωριό μας; μᾶς ρώτησε ὁ δάσκαλος.

— "Ακοῦς, δὲ θέλομε;

— "Εχομε καὶ μιὰ παλιὰ ἐκκλησία καὶ ἕνα ἀγίασμα καὶ ἕνα Εὐαγγέλιο θαυματουργό· πᾶμε νὰ τὰ ἰδῆτε πρὶν νυκτώση.

Πήγαμε. Στὸ δρόμο κουβεντιάζοντας μάθαμε πῶς ὁ δάσκαλος λεγόταν Γεώργιος Οἰκονομίδης — σὰν τί μπορεῖ νὰ πῆ ἕνα τέτοιο

ὄνομα ! — πὼς ἦταν ψάλτης, παντρεμένος μὲ πέντε παιδιὰ καὶ ὅτι τὰ δύο ἀπ' αὐτά, τὰ μικρότερα, ἦτανε στρατιῶτες, καθὼς καὶ ἓνα ἐγγόνι του ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο κορίτσι του, ἄλλα στὴν παλιὰ Ἑλλάδα καὶ ἄλλα στὴν Ἥπειρο. Μάθαμε ἀκόμα, ὅτι τὸ σχολεῖο τὸ εἶχαν χτίσει μὲ τὰ χέρια τους οἱ χωρικοί, ὅτι τὰ θρανία καὶ τοὺς πίνακες τὰ εἶχε φτιάσει μὲ τὰ χέρια του ὁ δάσκαλος, ὅτι τὸν τόπο καὶ τὴν πέτρα τὰ εἶχε παραχωρήσει ἓνας παλιὸς ἀγῶς, πληρώνοντας ἔτσι τὴν θεραπεία τῆς γυναικας του, πού τὴ χρωστοῦσε στὸ ἐγίασμα τῆς ἁγίας Μαρίας.

Μπήκαμε στὴν ἐκκλησία: μιὰ ἐκκλησία παλιά, βαθεῖα, σκοτεινὴ, σωστὴ δουλειὰς ἐκκλησία καὶ γιὰ τοῦτο πιὸ ἐπιβλητικὴ, πιὸ κατανυκτικὴ.

Ὁ δάσκαλος μᾶς ἔδειξε τὸ θαυματουργὸ Εὐαγγέλιο. Ἦταν ἓνα Εὐαγγέλιο παλιό, πού τὰ ξώφυλλά του ἦταν στολισμένα βαριά μὲ ἀσήμι καὶ μὲ χρυσάφι. Φιλήσαμε μὲ ἀληθινὴ εὐλάβεια τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Γυφτοχωριοῦ καὶ μπήκαμε ἀπὸ κεῖ στὸν περίβολο, πού ἀποτελοῦσε ὅλο σχεδὸν τὸ χωριό.

Στὴ μέση ἡ μεγάλῃ σιταποθήκῃ τοῦ ἀγῶ καὶ γύρω τὰ καλυβόσπιτα τῶν ραγιαδῶν. Γυναikoῦλες καὶ γέροι κάθονταν στὶς πορτοῦλες τους καὶ ἔπλεκαν καλάθια: παιδιὰ πλῆθος φτερούγιζαν στὸν ἐλεύθερο χῶρο, πού ἦταν ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ σιταποθήκῃ καὶ τὰ καλυβόσπιτα καὶ θορυβοῦσαν σὰ σπουργίτια: σταθήκαμε σὲ μιὰ πορτοῦλα καὶ καλησπερίσαμε μιὰ γριὰ καὶ μιὰ νέα, πού ἔπλεκε κάλτσα.

—'Εσὺ δὲν πλέκεις καλάθια;

—'Ε ! Δόξα σοι ὁ Θεὸς ἔπλεξα κι' ἐγὼ πολλὰ !

— Αὐτὴ, μᾶς εἶπε ὁ δάσκαλος, εἶναι ἡ Μαρία, πού ἀκούσατε, ἡ μητέρα τῆς Θεσσαλονίκης.

—'Α ! νὰ σοῦ ζήση, κυρα - Μαρία, εἶναι τόσο ἔξυπνο κοριτσάκι καὶ τόσο ὁμορφο, εἶπε κάποιος ἀπὸ μᾶς.

— Κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση ! εἶπεν ἡ κυρα - Μαρία, καὶ τὰ κατάμαυρα μάτια τῆς ἀστραψαν ἄγρια: ἂν δὲν μάθη γνώσι, κάλλιο νὰ μὴ μοῦ ζήση: ἡ λέτε, πὼς δὲν τᾶμαθα ἐγὼ τὰ παλιόλογα, πού εἶπε στὸ σχολεῖο μέσα; Ἄλλὰ ποῦ εἶναι τὴν ; Τὸ κατάλαβε καὶ τράβηξε κάτω στὸ χωράφι, στὸν πατέρα τῆς: μὰ κάποτε θάρθη καὶ θὰ λογαριαστοῦμε.

Καὶ δάγκασε μὲ μανία τὸ δάχτυλό τῆς ἡ Μαρία.

— Μά τί είπε; ρωτήσαμε με άπορία.

— Αυτό, πού σās είπε, μās εξήγησε ό δάσκαλος, πώς λένε τό ψωμί· έδω δέν έπιτρέπουμε αύτή τή γλώσσα, άλλα καμμιά φορά τήν άκούν τά παιδιά από τούς γέρους.

— Ποιούς γέρους, δάσκαλε; ρώτησε με θυμό ή γριά, ή μάννα τής Μαρίας· δέν ξέρεις τί λές του λόγου σου και νά με συμπαθēs· ποιός μιλά σπίτι μας άλλη από τή γλώσσά μας!

— Μά δέ σου είπα, χριστιανή μου, στο σπίτι σας, μά νά, οί πολύ γέροι τή θυμούνται, βλέπει, άκόμα...

Τή στιγμή εκείνη έγινε τριγύρό μας, μιá μικρή τρικυμία· ένα κοριτσάκι άρμησε με φωνές και κρύφτηκε πίσω από τό δάσκαλό και μιá γυναίκα άγριεμένη τό κυνηγούσε.

— Θα σέ σκοτώσω, με τά παλιόλογα πού λές...

Γνωρίσαμε άμέσως τήν κακομοίρα τήν Θεσσαλονίκη και τή φοβερή τή μάννα της και καταλάβαμε, πώς πλήρωνε άκριβά τό « μαρό », πού μās είχε πη. Τήν κρύψαμε λοιπόν, όσο μπορούσαμε, άλλα ή Μαρία ήταν άκαταμάχητη. Και τότε, σάν ξεθύμανε, γέλασε λίγο και γύρισε και έφυγε με βάδισμα θριαμβευτικό.

Όταν φύγαμε από τό Γυφτοχώρι και άποχαιρετήσαμε τό Γυφτοδάσκαλο, είχαμε άκόμα τό γέλιο στο στόμα και τά δάκρυα στα μάτια, άλλα σωπαίναμε :

— Έγώ, μου είπε κάποια στιγμή ό Θανάσης, αν ήμουν σάν έένα, γυρίζοντας στην Άθήνα θα έκανα μιá έγκύκλιο σέ όλους τούς δασκάλους τής Μακεδονίας και θα τούς φοβέριζα, πώς, αν δέν γίνουν όλοι σάν τό Γυφτοδάσκαλο, θα τούς παύσω.

— Κι έγώ, είπε ό πρόεδρος, αντί για όλα αυτά, θα έκανα σέ όλους τούς δασκάλους και σέ όλους τούς ύπαλλήλους και σέ όλους τούς Έλληνες μιá έγκύκλιο με μιá μόνη λέξι, πού περιλαμβάνει κάθε συμβουλή και κάθε σύστημα και φιλοσοφία.

— Δηλαδή ;

— Τή μαγική λέξι, πού άφησε για διαθήκη του στην ανθρωπότητα ό Σεπτίμιος Σεβήρος : « Λαμπορέμους ».

Άς έργαζώμεθα.

Άντώνιος Τραυλαντώνης

43. Θ Ο Υ Ρ Ι Ο Ν

Ἡ λόγχη μου ἔχει ἀνάψει κι ἀστράφτει ἀπὸ ψυχὴ !
 Ἄκου ! Ἡ φωνὴ τοῦ Γένους σὰν πόλεμος ἤχει.
 Μοῦ γνέφει ὁ Βασιλιᾶς μου σ' ἄλογο, ὀρθός, λαμπρός !
 Γιὰ μᾶς, γιὰ τὰ παιδιά μας, γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐμπρός !

Χαρὰ στὸν ποῦ χυμῆξη, γεράκι ὀρμητικό,
 καὶ νικητήρια κράξη σὲ πρόχωμα ἐχθρικό.
 Στῆς φλόγας τὸ μεθύσι, στῶν κανονιῶν τὴ βοή,
 χίλιες ζωὲς θὰ ζήση ἀφήνοντας μιὰ ζωὴ !

Τῆς νιότης τῶν Ἑλλήνων ἢ θύελλα σὰν κινᾶ,
 τί χαμηλὰ εἶν' τὰ ὕψη, τί κάμποι τὰ βουνά !
 Σὲ τέτοια ὄρμη, προσμένω τὴ νέα μου τὴν καρδιά
 νὰ τήνε κάψη, τοῦ Ἔθνους ἀθάνατη φωτιά !

« Στρατιωτικὰ τραγούδια »

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

44. ΟΧΙ, ΠΟΤΕ ΣΚΛΑΒΑ ΖΩΗ !

Εἶπεν ὁ νέος ἀνταριασμένος :
 — Ὅχι, ποτὲ σκλάβα ζωὴ !
 Καὶ τοῦ χαλύβδωσε τὸ μένος
 καρδιά καὶ σῶμα καὶ ψυχὴ.

Κι ὅπως οἱ πρόγονοί του, νά τον,
 γράφει καὶ πάλι μὲ ἀστραπές,
 μέσ' στὸ βιβλίο τῶν ἀθανάτων,
 καινούργιες πράξεις ἥρωικές.

Γειά σου, παλληκαράκι, γειά σου !
 ξεπεταροῦδι, χρυσαετέ !
 Πολέμα γιὰ τὴ λευτεριά σου,
 καὶ δὲ θὰ ξεχαστῆς ποτέ !

Και ζωντανό και άποθαμένο,
 ή Έλλάδα μπρός σου, ποιά τιμή!
 Μέ τó δεξί της ύψωμένο
 θά σκύβη και θά σ' εύλογή.

« Σπαθι και λύρα »

Μιλτιάδης Μαλακάσης

45. ΝΙΚΗ

Παιδιά μου, ó πόλεμος για σάς περνάει θριαμβευτής,
 τών άδικων ó πόλεμος δέν είν' έκδικητής·
 είναι ó θυμός τής άνοιξης και τής δημιουργίας.
 'Η Έλλάδα είναι άβασίλευτη, μέ δάφνες και μέ κρίνα
 τής νίκης. Παντοδύναμος τήν έπλασε τεχνίτης.
 'Η δόξα τó καμάρι της· ή άλήθεια είναι δική της.
 Κι αν είναι, και στόν πόλεμο μέσα, ή ζωή θυσία,
 ó τάφος είναι πέρασμα προς τήν άθανασία !

Κωστής Παλαμάς

46. ΠΙΝΔΟΣ

Τών προγόνων βλαστοί, μ' άτσαλένια κορμιά,
 του πολέμου περνώντας τή φρίκη,
 τής καρδιάς μας τή φλόγα τή φέραμε μιά
 ως εκεί, πού μās πρόσμενε ή Νίκη.

Μέ τή λόγχη χαράξαμε άδρό στα βουνά
 τ' όνομά μας — γαλάζιο λουλούδι —,
 να τó πάρη ως στα πέρατα ó θρῦλος ξανά,
 στους λαούς να τó κάνη τραγούδι.

Προσταγή στη φυλή μας, σαν νόμος βαρειά,
 τó παλιό ν' άναστήσωμε θάμα.
 Νάσαι αιώνια σε τούτη τή γή ή λευτεριά,
 κάποιας μοίρας όρίζει τó τάμα.

Μάννα Ἑλλάδα, δική σου μιὰ σάλπιγγα ἤχεϊ,
 λές ἀκόμα στῆς Πίνδου μιὰ κώχη,
 στοὺς λαοὺς νὰ θυμίζη, γεμᾶτο ψυχή,
 τὸ τρανό, πού ξεστόμισες «Ὅχι».

« Γαλάζιες Ρίμες »

Στέλιος Σπεράντζα:

47. ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΕΛΑΤΤΩΜΑ

Ὅλοι βεβαίως γνωρίζετε, κατ' ὄνομα τουλάχιστον, τὸν μέγαν Ἀγγλον ποιητὴν, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσο τὴν πατρίδα μας, ὥστε ν' ἀφιερῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνά της καὶ ζωὴν καὶ περιουσίαν. Ὅλοι γνωρίζετε, ὅτι ὁ Βύρων κατῆλθε τῷ 1823 εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ συμπολεμήσῃ μὲ τοὺς ἡρωϊκοὺς Ἕλληνας, καὶ ὅτι ἀπέθανεν εἰς τὸ Μεσολόγγι, ἀπὸ κρυολογήματα, πρὶν προφθάσῃ νὰ ἴδῃ τὸ ὄνειρόν του πραγματοποιούμενον.

Δὲν ἦτο αὐτὴ ἡ πρώτη φορά, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεσκέπτετο τὴν κλασσικὴν* γῆν. Κατὰ τὴν νεότητά του ἔκαμεν ἄλλα δύο ταξίδια εἰς τὴν Ἑλλάδα.

Μία κρίσις τοῦ Βύρωνος περὶ τῶν νέων Ἑλλήνων, ὑπάρχουσα εἰς ἐπιστολὴν του γραμμένην, νομίζω, ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι, μοῦ ἔκαμε τὴν μεγαλυτέραν ἐντύπωσιν: « Οἱ Ἕλληνες — ἔγραφεν ὁ μέγας φιλέλληνας — ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ πολλὰ πράγματα: πρὸ πάντων ἀπὸ ὁμόνοιαν καὶ πειθαρχίαν ». Καὶ παρακάτω ἐξηγοῦσε διὰ ποίους λόγους, κατὰ τὴν γνώμην του, οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦν, οὔτε πειθαρχοῦν εὐκόλως, συμπεραίνων ὅτι ἡ ἀνυποταξία καὶ ἡ ἀπειθαρχία εἶναι τὸ κυριώτερον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός των. Οὕτως εἶπεῖν*, τὸ ἐθνικὸν των ἐλάττωμα.

Αὐτό, καθὼς σᾶς εἶπα, μοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσιν, διότι μολονότι παρῆλθεν ὀλόκληρος σχεδὸν αἰὼν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν, πού τὸ ἔγραψεν ὁ Βύρων, μολονότι ἡ Ἑλλάς, ἐλευθέρᾳ ἔκτοτε, ἔκαμε τόσας προόδους καὶ μολονότι οἱ ἡρωικοὶ Ἕλληνες, οἱ ἀξεστοί*, οἱ ἀγράμματοι, οἱ ἡμιάγριοι τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἐξεπαιδεύθησαν, ἐλεπτύνθησαν, ἐξεπολιτίσθησαν, ἐν τούτοις διατηροῦν τὸ γνώρισμά των, τὸ ἐλάττωμά των.

Εἶναι, ἀγαπητοί μου, μία πικρὰ ἀλήθεια. Μικροὶ καὶ μεγάλοι οἱ Ἕλληνες οὔτε ὁμονοοῦμεν, οὔτε πειθαρχοῦμεν. Δὲν ἀναγνωρί-

ζομεν κανένα άνωτερόν μας, κανένα καλύτερόν μας. Μόλις κρατοῦμεν τήν Ιεραρχίαν * εκείνην, άνευ τῆς οποίας κοινωνία δέν ὑπάρχει.

Πόσον εἶναι κακόν και ὀλέθριον δέν εἶναι ανάγκη νά σᾶς τό εἶπω. Τό έννοεῖτε, ὅπως τό έννοοῦμεν ὅλοι. Καί ὅμως δέν βάζομεν τά δυνατά μας νά τό κόψωμεν. Συλλογίζομαι ὅτι, αν κατά τύχην, όταν εἶχα τήν ὠραίαν, τήν τρυφεράν ἡλικίαν σας, άνεγίνωσκα τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος, θά μοῦ ἔκαμε μεγάλην έντύπωσιν και θά κατέβαλα πᾶσαν προσπάθειαν, διὰ νά εἶμαι ὅσο τό δυνατόν περισσότερον πειθῆνιος * εἰς τοὺς άνωτέρους μου και πειθαρχικός. Πρέπει νά μάθη κανεῖς πρῶτα νά ὑπακούη, διὰ νά ἡξεύρη κατόπιν νά διατάσση. Δι' αὐτό ἐσυλλογίσθην νά σᾶς ὀμιλήσω σήμερον και νά σᾶς ἀναφέρω τήν κρίσιν τοῦ Βύρωνος.

Ἐν τούτοις, όταν εἶπα πρὸ ὀλίγου εἰς ἓνα φίλον μου: « Θά τό γράψω στά παιδιὰ τῆς Διαπλάσεως », ὁ φίλος μου με ἀπέτρηψε*. « Μή, μοῦ εἶπε, διότι ἡξεύρεις τί θά πάθης; Θά ἰσχυροποιήσης τήν ἔμφυτον * άνυποταξίαν και άπειθαρχίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων. Εἰς τό ἔξῆς θά δικαιολογοῦνται λέγοντες με καμάρι: « Μπᾶ ! εἶναι τό ἔθνικόν μας ἑλάττωμα !... »

Ἡ παρατήρησις αὐτή με ἔκαμε νά σκεφθῶ: Μήπως ὁ φίλος μου ἔχει δίκαιον; Ἄλλ' ὄχι! Αὐτός δέν ἤμπορεῖ νά γνωρίζη τόσον τοὺς Ἑλληνόπαιδας, ὅσον ἐγώ, πού ἐπικοινωνῶ μαζί των τόσα χρόνια! Οἱ Ἑλληνόπαιδες δέν εἶναι και τόσον άνόητοι, διὰ νά καυχηθοῦν δι' ἓνα ἑλάττωμα, εἶτε άτομικόν εἶτε ἔθνικόν. Ἄπεναντίας, ὁσάκις τοῦ λοιποῦ θά αἰσθάνωνται τό αἷμά των νά βράζη και νά ἔξωθῆ πρὸς τήν διχόνοιαν, πρὸς τήν άπειθαρχίαν, θά ένθυμοῦνται, εἶμαι βέβαιος, τοὺς λόγους τοῦ Βύρωνος και θά ὀμοιοῦν και θά ὑποτάσσωνται!

« Περιοδικόν Διάπλασις »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

48. Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟΝ ΕΘΝΙΚΟ ΑΓΩΝΑ

Τὸ ἐπεισόδιο, πού θ' ἀφηγηθοῦμε, εἶναι ἑξακριβωμένο και αὐθεντικό. Ἐγίνε στά 1940 σέ κάποιο χωριό τῆς Κύπρου.

Ὁ γάμος εἶχε τελειώσει στήν ἐκκλησία και ἡ γαμήλιος πομπή, μ' ἐπικεφαλῆς τοὺς νεονύμφους και τοὺς «κουμπάρους» (στήν Κύπρο οἱ κουμπάροι εἶναι πολλοί, κάποτε και δέκα και εἴκοσι ζεύ-

γη), περνοῦσε τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ, κατευθυνομένη στοὺς σπῆτι τοῦ γαμπροῦ.

Σὲ κάποιον δρόμον ἡ πομπὴ συναντήθηκε μὲ τρεῖς ἀγνώστους κυρίους, πού, ὅπως φαίνονταν ἀπὸ τὸ ντύσιμό τους, εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν πόλιν. Ἐνας χωρικός ἀποσπᾶσθηκε ἀπὸ τὴν πομπὴ καὶ μὲ τὴν προθυμίαν τῆς παντοτεινῆς ἑλληνικῆς φιλοξενίας ρώτησε τοὺς τρεῖς πολῖτες τί ἤθελαν. Σὲ λίγο ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἐνῶ ἡ πομπὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ προχωρῆ, ἐμαθεύτηκε ὁ λόγος τῆς ἐπισκέψεώς των, πού ἔφθασε στοὺς τέλους καὶ στ' αὐτιά τῆς νύμφης. Ἀμέσως ἐκεῖνη σταμάτησε καὶ μαζί της σταμάτησαν κι ὅλοι οἱ ἄλλοι.

— Τί ζητοῦν ; εἶπε ἡ νύμφη. Ἐράνους γιὰ τὸν πόλεμον ;

Καὶ μὲ μιᾶς σηκώνει τὸ λευκὸ της πέπλο, βγάζει τὰ σκουλαρίκια ἀπὸ τ' αὐτιά της καὶ καλῶντας κοντὰ της τοὺς τρεῖς κυρίους, τοὺς τὰ δίνει.

— Δὲν ἔχω λεπτὰ, εἶπε.

Τότε, μὲ μιᾶς, χωρὶς καμμιά συνεννόησι, ἐντελῶς αὐθόρμητα, ἀδίστακτα καὶ πρόθυμα, ἄρχισαν ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, νὰ προσφέρουν, ἐκεῖ, καταμεσῆς τοῦ δρόμου, ὅ,τι μποροῦσαν. Οἱ τρεῖς ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τὴν πόλιν ἔκλαιαν. Ὅλων τὰ μάτια εἶχαν βουρκώσει.

Ἀφηγηθήκαμε πλατύτερα τὸ ἐπίσῳδιον αὐτό, γιὰτὶ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ τῶν αἰσθημάτων, πού δονοῦν καὶ τὴν ἔθνικὴ Κυπριακὴ ψυχὴ, ὅπως καὶ γενικώτερα τὴν πατριωτικὴ ψυχὴ ὅλων τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ.

Ἀπ' τὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου ἡ Κύπρος, πάντα βαθύτατα ἑλληνικὴ στὴν ψυχὴ καὶ στοὺς φρόνημα, ἔλαβε μέρος σ' ὅλους τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἔθνους, πότε πρὸ ἐνεργητικὰ καὶ πότε πρὸ παθητικὰ, πάντοτε αὐθόρμητα καὶ πρόθυμα, συμβαδίζοντας πιστὰ καὶ ἀναπόσπαστα μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα τὸν μακροαῖωνα δοξασμένον δρόμον της.

Ἔτσι καὶ τώρα δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ ὑστερήσῃ ἡ Κύπρος στὴ γενικὴ ἔκρηξι τοῦ πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ἀποφασιστικότητος καὶ τῆς αὐτοθυσίας τῆς φυλῆς μας ἐνώπιον τῆς ὑπόουλου ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς χώρας μας. Καὶ μόλις ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιβουλή, ὁ Κυπριακὸς λαὸς ἐξηγέρθη καὶ αὐτὸς μαζί μὲ ὅλον τὸν Ἑλληνισμό καὶ ἐξεδήλωσε κατὰ τρόπον ἀληθινὰ μεγαλειώδη τὴν ἀλληλεγγύην του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα.

Σε πολλές χιλιάδες άνέρχονται οί έθελονταί, πού έσπευσαν ά-
μέσως νά γραφοϋν, γιά νά πολεμήσουν έναντίον τοϋ έχθροϋ.

Καί οί έθνικοί έρανοι, πού άρχισαν άπό τίς πρώτες μέρες τοϋ
πολέμου μέ άφάνταστον ένθουσιασμό, σ' όλες τίς πόλεις και τά χωριά
τής Μεγαλονήσου, έφθασαν σέ χιλιάδες λίρες.

Έξ άλλου, οί γυναίκες τής Κύπρου έπλεκαν διαρκώς κι αυτές,
όπως όλες οί Έλληνίδες, μάλλινα είδη γιά τούς στρατιώτας μας,
ύπήρξαν δέ τόσο πρόθυμες και σημαντικές οί ιδιαίτερες προσφορές
των Κυπρίων στον Έλληνικό Έρυθρό Σταυρό, ώστε νά δημοσιεύση
ιδιαίτερη εύχαριστήριον ανακοίνωσι στον Τύπο, γιά νά τονίση
τό γεγονός και νά τό προβάλη ως παράδειγμα πρὸς μίμησιν.

“Ολ' αυτά σημειώνονται, όχι γιά νά έξάρουν τόν Κυπριακό
πατριωτισμό, ό όποίος είναι γνωστότατος και έξεδηλώθη πάντοτε
σέ κάθε έθνική περιπέτεια κατά τόν θερμότερο και έντονότερο τρό-
πο. Οί γραμμές αυτές γράφονται, γιά νά δώσουν μίαν άκόμα εικόνα
τής βαθυτάτης έθνικής άλληλεγγύης και τής άδιαρρήκτου έθνικής
ένότητος, πού συνδεουν όλα τά τμήματα τοϋ Έλληνισμού. Αϋτή
είναι ή άληθινή έθνική ψυχή τής Έλληνικής φυλής.

« Νεολαία »

Μελής Νικολαΐδης

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

1. Ο ΓΑΜΟΣ

- Τοῦ ποιοῦ 'ν' τὸ συμπεθερικό, τοῦ ποιοῦ 'ν' αὐτὸ τὸ ψίκι,
ποῦ κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ πεζούρα καὶ καβάλλα,
μὲ τὰ ψηλὰ τὰ φλάμπουρα, μὲ τὰ διπλὰ παιγνίδια,
μὲ τὰ τραγούδια τὰ πολλὰ, μὲ τὰ βαριά τουφέκια,
σάν νὰ σηκώθη ὁ βασιλιάς καὶ σύναξε τ' ἀσκέρια
κι ὄλον τὸν κόσμον κάλεσε νὰ πάη νὰ πολεμήσῃ...
- Ὁ Φλωῶρος κάνει τὴ χαρὰ, παντρεύει τὸν υἱό του,
τὸ γιό του τὸ μονάκριβο, τὸ μοσχαναθρεμμένο,
κι ὄλο τὸν κόσμον κάλεσε κι ὄλο τ' ἀρχοντολόγι.
Τρεῖς χρόνους γράφαν τὰ προικιά καὶ τρεῖς τὰ πανωπροίκια
καὶ τρεῖς ὅπου συνάζονταν καὶ χάλναγαν τὸν κόσμον.
Πᾶν τὰ παιγνίδια ἀπὸ μπροστά, τὰ φλάμπουρα ἀπὸ πίσω,
κι ἀράδ' ἀράδ' ἀπὸ κοντὰ πάνου οἱ συμπεθέροι.
Καὶ μέσ' στὸ ψίκι ἀνάμεσα πᾶν ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη
καβάλλα σ' ἄλογα ψαριά καὶ χρυσοσελωμένα.
Λάμπουν τ' ἀσήμια τοῦ γαμπροῦ καὶ τὰ χρυσᾶ τῆς νύφης.
Δεξιὰ - ζερβὰ παίζουν νουνὸς καὶ βλάμης τ' ἄλογά τους,
κι ὄλο κοιτᾶν τὰ νιόγαμπρα κι ὄλο χαμογελᾶνε.
Πάει ὁ γαμπρὸς σάν ἀετός, ὀρθὸς χαμηλωμένος,
κι ἡ νύφη πάει σάν πέρδικα, γλυκειά, χαμηλομάτα.
Βγαίνει στὴν πόρτα νὰ δεχτῆ τὴ νύφη ὁ γερο - Φλωῶρος
καὶ χύνει σίκλους τὸ κρασί, τὸ ρύζι χουῦφτες χύνει.
Τῆνε φιλεῖ στὰ μάγουλα, τῆνε φιλεῖ στὰ μάτια,
κι εὔχεται καλορρίζικα κι εὔχεται γεννητούρια.
Στὶς μαρμαρόστρωτες αὐλὲς πεζεῦει ὄλο τὸ ψίκι.
"Ὁξω τὸ στρώνουν στὸ χορὸ καὶ μέσα στεφανώνουν
καὶ στὰ τραγούδια τὰ πολλὰ καὶ στὰ πολλὰ τουφέκια,
ἄλλοι χρυσὲς δίνουν εὐχὲς κι ἄλλοι καλοτυχίζουν.
- Χαρὰ στὰ δυὸ τὰ νιόπαντρα, χαρὰ καὶ στοὺς γονιούς τους !

« Ὁ Τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΠΟΥ ΓΕΝΝΗΘΗΚΑ

Τὸ σπίτι, πὸν γεννήθηκα, ἴδιο στὴν ἴδια στράτα,
 στὰ μάτια μου ὄλο ὑψώνεται καὶ μ' ὄλα του τὰ νειάτα.
 Κι ἀπείραχτο κι ἀνέγγιχτο στὴ μοῖρα ἀγνάντια στέκει,
 κι ἀπὸ τὸν κῆπό του γιὰ μὲ χλωρὰ στεφάνια πλέκει.
 Ἄπὸ τὴν ἰσκιερὴ ἔμπατὴ στὴ φωτισμένη σάλα
 μὲ τ' ἀκριβὸ ρολοῖ χρυσὸ στὴν κρουσταλλένια γυάλα,
 ὄλα βαλμένα ρυθμικά, γιορτιάτικα ντυμένα,
 πρόσωπα, ἀντικείμενα, μὲ καρτεροῦν ἔμένα.
 Τὸ σπίτι, πὸν γεννήθηκα — κι ἄς τὸ πατοῦν οἱ ξένοι —
 στοιχειό, καὶ σὰν ἀπάτητο, μὲ ζῆ καὶ μὲ προσμένει.

« Τὰ παράκαιρα »

Κωστῆς Παλαμᾶς

3. ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑ

Ἦπνε μου, πάρε τὸ παιδί, νὰ μοῦ τὸ σεργιανίσης
 στὰ ρόδα τῶν περιβολιῶν, στὰ κρύα νερὰ τῆς βρύσης.
 Πάρ' το καὶ δεῖξέ του νὰ βρῆ τῶν παλατιῶν τὴ στράτα,
 ποῦναι τοῦ ρήγα οἱ θησαυροὶ μὲ τὰ κωνσταντινάτα.
 Καὶ χάρισέ του τὰ κλειδιά, ν' ἀνοίξη καὶ νὰ πάρη
 μαργαριτάρι ἀτρύπητο, σπυρὶ μαργαριτάρι.

Κοιμήσου, φῶς μου, κι ὁ Χριστὸς σοῦ παραστέκει πλάϊ.
 Κοιμήσου κ' ἡ μανούλα σου τὴν κούνια σου κουνάει.
 Τὴν κούνια σου τὴν ἔστρωσα μὲ μαλακὸ σεντόνι,
 πὸν τῶπλυναν καὶ τῶκαναν Νεράιδες σὰν τὸ χιόνι.
 Στὸ πάπλωμά σου κέντησα αἰτίους, νὰ σὲ στολίζουν,
 γαρύφαλλα τῆς Βενετιᾶς, νὰ σοῦ μοσκομυρίζουν.
 Σοῦ κέντησα μιὰ Παναγιά στ' ἀχνὸ προσκέφαλό σου
 κι ἀκόμα τὴν Ἅγια Σοφία, νᾶχης στὸ μάγουλό σου.

« Ὅταν φεύγουν οἱ ὄρες »

Στέλιος Σπεράντσας

4. ΠΩΣ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΑΙ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

“Όταν, μετά την έργασίαν τῆς ἡμέρας, μέσα εἰς ἀνοικτὸν ἔδαφος καὶ εἰς καθαρὸν καὶ μυρωμένον ἀέρα τῆς πλαγιαῖς, ἐπιστρέφῃ ὁ γέρος, τὴν ὥραν ποῦ ἀρχίζει νὰ γέρῃ ὁ ἥλιος, ἀπὸ τὸ πράσινον ἀμπέλι του καὶ ἀπὸ τὸ κόκκινον χωράφι του εἰς τὸ μικρὸ του χωριό... τότε, μετὰ τὸ λιτὸν καὶ ὑγιεινὸν δεῖπνον, ποῦ τοῦ παρεσκεύασεν ἡ γυναῖκά του, ἀφοῦ δοξάσῃ εἰς τὸ τέλος τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος δὲν φροντίζει μόνον διὰ τὰ πετεινά τοῦ οὐρανοῦ, πίνει καὶ ἄλλη μιά, κροταλίζει καὶ τὴν γλῶσσάν του, καὶ κατόπιν βγαίνει καὶ κάθεται εἰς τὸ πεζούλι τῆς χαμοκέλλας του, ἕως τὴν ὥραν ποῦ θὰ κουρνιασοῦν οἱ κότες του καὶ θὰ ποθήσῃ καὶ αὐτὸς τὸ ἀχυρόστρωμά του.

Νάτος ! Ἦσυχος - ἦσυχος, μόνος καὶ ἀκίνητος, κρατεῖ μὲ τὰ δύο του χέρια τὸ ραβδί του, στηριγμένον εἰς τὴν γῆν, καὶ εἰς τὴν ἄκρην του ἀκουμπᾷ τὸ πηγούνι του. Ὁμοιάζει μὲ ἀττικὸν νεκρικὸν ἀνάγλυφον. Ἄλλ' ἂν φαίνεται θλιμμένος, θλίψιν δὲν ἔχει κατὰ βάθος. Εἶναι μόνον συλλογισμένος.

Βλέπει καὶ κρίνει. Χωρὶς νὰ ἐκδηλώῃ τοῦτο, διὰ τῆς κινήσεως τῶν ματιῶν του παρατηρεῖ πάντας, πάσας καὶ τὰ πάντα, ποῦ διέρχονται ἐντὸς τῆς ὀπτικῆς του ἀκτίνος. Παρακολουθεῖ τὰς διαφόρους σκηνας τοῦ κοινωνικοῦ βίου, ἀδιαφορῶν ἂν τὰ πρόσωπα τῶν σκηνηνῶν αὐτῶν εἶναι ἀνθρώποι ἢ ζῶα. Κουνεῖ τὸ κεφάλι του, χαμογελᾷ, καὶ κάπου - κάπου ἐκστομίζει καὶ κάποιαν ἐκφρασιν. Ἡ ἐκφρασις αὐτὴ εἶναι ἡ παροιμία.

Βλέπει τώρα τὸν συμπέθερόν του τὸν Θανάση, ποῦ τρέχει δεξιὰ καὶ ἀριστερά, ἐπάνω καὶ κάτω, ψάχνοντας ναῦρη τὸν γαῖδαρό του. Ὁ γέρος εἶχε παρατηρήσει, ὅτι τὸν ἐξεσαμάρωσε, τοῦβαλε εἰς ἓνα κουρούπι πίτουρον, εἰς ἓνα ἄλλο νερόν, καὶ ἔφυγεν. Ὁ γέρος ὅμως-εἶχε παρατηρήσει καὶ κάτι ἄλλο· ὅτι τὸ ζῶον ἦτο λυτὸν, ὅτι ἀνέμιζε τὴν οὐράν του, καὶ ὅτι ἅμα ἡ μυῖγα τοῦ ἐχώθη καὶ εἰς τὸ ρουθούνι, ἄρχισε τὶς κλωτσιές.

Καὶ τώρα, ποῦ ἀπελπισμένος ὁ Θανάσης τὸν πλησιάζει καὶ τοῦ λέγει : « Νὰ μὴν εἶδες, συμπέθερε, κατὰ ποῦ ἔκαμε ὁ γαῖδαρός μου ; », ὁ γέρος, ἀντὶ ἀπαντήσεως ἄλλης, τοῦ ἐκστομίζει, ἐμμέτρως μάλιστα, τὸ ἐξῆς :

« Κάλλιο γαῖδουρόδενε, παρὰ γαῖδουρογύρευε » .

Και όταν βλέπη να κατηφορίζη ο γείτονας του ο Σιδέρης με τὸ ταγάρι εἰς τὸν ὄμον, πού κάπου χασομέρησε καὶ τώρα μόλις φθάνει εἰς τὸ χωριό, ἰδρωμένος καὶ μετὴ γλώσσα του ἔξω ἀπὸ τὴν τρεχάλα, τὸν κοιτάζει μόνο καὶ χαμογελά. Καὶ ἐκεῖνος τοῦ λέγει πρῶτος:

— Μὴν τὰ γυρεύεις, γείτονα. Ξέχασα τὸ ταγάρι μου κρεμασμένο στὸν πεῦκο, καὶ γύρισά πίσω πάλι, γιὰ νὰ τῶβρω. Μιὰ ὥρα δρόμο !

Καὶ ὁ γέρος μετὴ κίνησιν τῆς κεφαλῆς καὶ μετὴ μορφασμὸν χαρακτηριστικὸν τοῦ ἀπαντᾶ :

«Ὅποιος δὲν ἔχει μυαλό, ἔχει ποδάρια».

Αἱ παροιμίαι, τὰς ὁποίας ἀπὸ αἰῶνων δημιουργεῖ ὁ λαϊκὸς νοῦς — ἐκδηλώσεις δυνατὰς καὶ συμπεπυκνωμένας τοῦ ὑπὸ τὴν τέφραν τῆς ἀμαθείας σωζομένου ἑλληνικοῦ πνεύματος — ὁμοιάζουν σὰν τὸ ἔξαφνικὸν καθρέπτισμα ἡρέμου ρυακίου. Τὸ νερὸ τοῦ ρυακίου αὐτοῦ κατηφορίζει, αἰῶνας τώρα, καθαρὸν καὶ διαυγέστατον, ἀπὸ τὴν παντοτεινὴν καὶ ἀστείρευτον πηγὴν τοῦ ἑλληνικοῦ κορφοβουνοῦ μέσα εἰς λεῖα πέτρινα αὐλάκια — τὰ ὅποια τὸ ἴδιο τὸ νερὸ ἐσχημάτισε τρέχοντας ἀνάμεσα εἰς τοὺς βράχους, — χώνεται κατόπιν μέσα εἰς τὰ βάτα καὶ τοὺς ἀγροκισσοὺς τῆς ρεματιᾶς, καὶ πάλιν ἀναφαίνεται κάπου - κάπου, ὡς διὰ νὰ σκορπισθῇ ἐπάνω του τοῦ ἡλίου ἢ ζωῆ καὶ τοῦ φεγγαριοῦ ἢ παρηγορία. Ὅσακις τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα ἀναφαίνεται, δημιουργεῖται ἓνα ποίημα, ἓνα τραγούδι, μία παροιμία.

Ἔλαι αἱ παροιμίαι, ὅσαι δὲν εἶναι λείψανα λησμονημένων μεγαλυτέρων ἔργων, πάντοτε ἔχουν καὶ ἀπὸ μίαν ἀφορμὴν, ἢ ὁποία τὰς ἐγέννησεν. Αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν τὰς περισσοτέρας φορὰς τὴν ἐπῆρε μαζί του εἰς τὸν τάφον ὁ γέρος, πού τὰς ἐδημιούργησε. Καὶ ψάχνουν νὰ εὑρουν, μετὴ τὴν κρίσιν, μετὴ τὴν σύγκρισιν, μετὴ τὴν φαντασίαν, ἀνεπιτυχῶς πολλάκις ὅ,τι ὁ γέρος μέσα ἀπὸ ἓνα εἰρωνικὸ χαμόγελο θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξηγήσῃ ἀπλοῦστατα μετὴ δύο μόνον λέξεις.

5. ΤΟ ΔΩΡΗΤΗΡΙΟΝ

— Σᾶς παρακαλῶ, μίαν ὑπογραφήν, κύριε.

Κοντὰ εἰς τὸ τραπέζι τοῦ συμβολαιογράφου κάθονται τρία πρόσωπα· ἕνας γέρος χωρικός, ἡ γυναῖκα του καὶ ἕνα καλοδεμένο παλληκάρι, χωρικός κι αὐτός. Ὁ γέρος ἔχει μεγάλα γαλανὰ μάτια, γεμᾶτα ἀπὸ ἀγνοίαν ὄλων τῶν πραγμάτων, ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τοῦ χωραφιοῦ του. Ἡ γυναῖκά του εἶναι συνηθισμένος τύπος γραίας χωρικῆς, ἠλιοκαμένη καὶ λιπόσαρκος.

Ὁ συμβολαιογράφος, μὲ τὰ γυαλιὰ κατεβασμένα εἰς τὸ τελευταῖον σημεῖον τῆς μύτης του, διαβάζει τὸ συμβόλαιον· ἐπρόκειτο περὶ δωρεᾶς τῆς γραίας πρὸς τὸ παιδί ἐνὸς σπιτιοῦ, ποὺ τὸ εἶχεν ἀπὸ κληρονομιά.

— Δὲν μᾶς λέτε δά, νὰ ξεύρωμε καὶ μεῖς, γιὰ ποιά αἰτία χαρίζει ἡ κυρὰ στὸ παιδί τὸ σπίτι ;

— Καλύτερα νὰ σᾶς τὴν πῆ ἢ ἴδια ἡ κουμπάρα ἀπὸ δῶ, ἀπαντᾷ ὁ συμβολαιογράφος μὲ ἑλαφρὸν χαμόγελο στὰ χεῖλη του. Πές του τα ἐσύ, κερά κουμπάρα· καλὸ εἶναι νὰ τὰ ξέρη καὶ ὁ μάρτυρας, ποὺ θὰ ὑπογράψῃ, τῆς λέγει.

Σηκώθηκε αὐτὴ τότε, πλησίασε περισσότερον στὸ τραπέζι, ἀκούμπησε καὶ μὲ τὰ δυὸ τῆς τὰ χέρια ἐπάνω. Ξερόβηξε, ξεροκατᾶπτιε, κοκκίνισε ὀπωσδήποτε, ἴδρωσε, σκουπίστηκε καὶ ἄρχισε:

— Τὸ παιδί αὐτὸ δὲν τὸ ἔχω γενιά· οὔτε συμπεθεριά δὲν ἔχομε.

— Ἔχει πατέρα, ἔχει καὶ μάννα ;

— Καὶ πατέρα ἔχει καὶ μάννα.

— Ἔσεῖς δὲν ἔχετε παιδιά ;

— Ἔχομε δυὸ· κορίτσι δὲν ἔχομε.

— Μά, τότε, γιατί χαρίζεις στὸν ξένο τὸ σπίτι ;

Ἡ χωρική ἐστενοχωρήθη· κοίταξε τὸν ἄντρα τῆς, παρετήρησε γυρὸ τῆς (ὁ συμβολαιογράφος ἔκανε πὼς ἐπρόσπεχεν ἄλλου) καὶ μὲ φωνὴν δυνατωτέραν τῆς συνήθους, φωνὴν ποὺ μεταχειρίζεται ὁ χωρικός, ὅταν τὸν ἀναγκάζῃς νὰ πῆ κάτι, ποὺ δὲν τὸ πολυθέλει, καὶ τὸ ἀποφασίσῃ στὰ τελευταῖα, ἄρχισε νὰ λέγῃ:

— Τὰ παιδιά μας τὰ καλοπαντρέψαμε. Καὶ πήρανε κι ηὔρανε. Αὐτουνοῦ τοῦ κακομοίρη (καὶ ἔδειξε τὸ παιδί) ὁ πατέρας ἦτανε κι αὐτὸς καλὸς νοικοκύρης· εἶχε σπίτια, εἶχε ἀμπέλια, εἶχε ζᾶ, εἶχε κάρρο...

μά έπαθε ζημιές και τοϋ τά πουλήσανε οϋλα. Τώρα καθόντουμε με νοίκι· άκοϋς, με νοίκι. Μοϋ λέει ό άντρας μου, σαν έμαθε τή συμφορά, που τους βρήκε: « Γυναίκα, τί θ' άπογίνη ό γείτονας δίχως σπίτι, ποϋχει και παιδι και τρία κορίτσια τής παντριάς;» "Ηθελα να τοϋ πω τό καλό, που μοϋρθε στο νοϋ μου· ήθελε να μοϋ τó πη κι αυτός, μά φοβηθήκαμε, μήν άποπάρη ό ένας τόν άλλον. Ξεθαρρεϋτήκα έγώ και τοϋ λέω: « Άντρα, σαν πεθάνωμε, σε ποιόν από τά παιδιά μας θ' άφήσωμε τó σπίτι, ποϋχω κληρονομιά;». « Σ' όποιον από τους δυό τ' άφήσωμε, θά βαρυκομάη ό άλλος », λέει ό γέρος μου. « Να τ' άφήσωμε και στους δυό, θά μαλώσουν », τοϋ λέω έγώ. « Να τó πουλήσωμε, τί θά πιάσωμε και τί να τά κάνωμε τά λεφτά ; Δόξα νάχη ό Μεγαλοδύναμος, έχομε να φάμε », μοϋ λέει αυτός. « Ξέρεις, τί συλλογίστηκα ; τοϋ λέω έγώ· να τó δώσουμε για τήν ψυχή μας στο παιδι τοϋ γείτονα ». « Καλά λές, γυναίκα, μοϋ λέει. "Ετσι να κάμωμε· θά μαζώξη τή φαμελιά του μέσα, θάχη·κι αυτός μιá μέρα δικό του σπίτι και θά μάς συχωρνάη ». Αυτό είναι, γκρ...γκρ... με κάνατε και τó είπα ».

Ξεροκατάπτε πάλι, σφούγγισε τόν ιδρωτά της και ξανακάθισε στή θέσι της.

Δημήτριος Καμπούρογλου

6. ΟΙΚΟΚΥΡΙΟΣ ΚΑΙ ΚΛΕΠΤΗΣ

Οικοκύριος, άπλούστατος τόν νοϋν, έσηκώθη μιάν τών νυκτών από τήν κλίνην και έπρόβαλεν εις τó παράθυρον, να μάθη πόθεν ήρχετο ό άκούμενος κτύπος. Και ώς είδε κλέπτην πριονίζοντα τήν θύραν του· άνθρωπε, έφώναξε, τί κάνεις αύτοϋ; Δέν βλέπεις, τόν άπεκρίθη ό κλέπτης, ότι σημαίνω λύραν ; Και διατί δέν άκούω λύρας ήχον, είπε πάλιν ό οικοκύριος. Αϋριον, άπεκρίθη ό κλέπτης, θέλεις τόν άκούσει. Τόν έκαλονύκτισεν ό οικοκύριος και στρέψας εις τήν κλίνην του έπεσεν εις ύπνον βαθύτατον. Τό δε πρωϊνόν έξυπνήσας, πλήν τής κλίνης, άλλο τίποτε δέν εϋρεν εις τόν οίκόν του.

Τόσην πάσχουσι τυφλότητα πολλοί, ώστε δέν αισθάνονται μηδέν παρόντα τόν κίνδυνον.

« Γνώμιαι »

Άδαμάντιος Κοραής

7. Η ΣΤΑΧΟΜΑΖΩΧΤΡΑ

Μεγάλην ἐξέφρασεν ἔκπληξιν ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ἰδοῦσα τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1878 τὴν θειά - Ἀχτίτσα φοροῦσαν καινουργῇ μανδήλαν καὶ τὸν Γέρον καὶ τὴν Πατρῶναν μὲ καθαρὰ ὑποκαμισάκια καὶ μὲ νέα πέδιλα.

Τούτο δέ, διότι ἦτο γνωστότατον, ὅτι ἡ θειά - Ἀχτίτσα εἶχεν ἰδεῖ τὴν προῖκα τῆς κόρης της πωλουμένην πρὸς πληρωμὴν τῶν χρεῶν ἀναξίου γαμβροῦ, διότι ἦτο ἔρημος καὶ χήρα καὶ διότι ἀνέτρεφε τὰ δύο ὄρφανὰ ἑγγονὰ της, μετερχομένη ποικίλα * ἐπαγγέλματα. Ἡ γειτόνισσα, τὸ Ζερμπινιώ, ᾤκτιρε * τὰς στερήσεις τῆς γραίας καὶ τῶν δύο ὄρφανῶν, ἀλλὰ μήπως ἦτο καὶ αὐτὴ πλουσία, διὰ νὰ ἔλθῃ αὐτοῖς ἀρωγός * καὶ παρήγορος;

Εὐτυχῆς ὁ μακαρίτης μπάρμπα - Μιχαλιός, ὅστις προηγῆθη εἰς τὸν τάφον τῆς Ἀχτίτσας, χωρὶς νὰ ἴδῃ τὰ δεινὰ τὰ ἐπικείμενα αὐτῇ μετὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο καλῆς ψυχῆς, — ἃς εἶχε ζωὴ ! — ὁ συχωρεμένος. Τὰ δύο παιδιά, ὁ Γεώργης καὶ ὁ Βασίλης, ἐπνίγησαν βυθισθείσης τῆς βρατσέρας των τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 1864. Ἡ βρατσέρα ἐκείνη ἀπωλέσθη αὐτανδρός * — τί φρίκη ! τί καημός ! — Τέτοια τρομάρα καμμιάς καλῆς χριστιανῆς νὰ μὴν τῆς μέλλῃ.

Ὁ τρίτος ὁ γυιός της, ὁ σουρτούκης *, ἐξενιτεύθη καὶ εὐρίσκετο, ἔλεγαν, εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πέτρα ἔρριξε πίσω του. Μήπως τὸν εἶδε; Μήπως τὸν ἤκουσεν; Ἄλλοι πάλιν πατριῶτες εἶπαν, ὅτι ἐνυμφεύθη εἰς ἐκεῖνα τὰ χῶματα, κι ἐπῆρε, λέει, μιὰ φράγκα, ποὺ δὲν ἤξευρε νὰ μιλήσῃ ρωμαίϊκα. Μὴ χειρότερα ! Τί νὰ πῆ κανεῖς. Ἦμπορεῖ νὰ καταρασθῇ τὸ παιδί του, τὰ σωθικά του, τὰ σπλάχνα του;

Ἡ κόρη της ἀπέθανεν εἰς τὸν δεύτερον τοκετόν, ἀφέισα αὐτῇ τὰ δύο ὄρφανὰ κληρονομίαν. Τί νὰ κάμη; Ἔβαλε τὰ δυνατὰ της κι ἐπροσπαθοῦσε ὅπως - ὅπως νὰ ζήσει τὰ δύο ὄρφανὰ. Τί ἀξιολύπητα τὰ καημένα !

Κατὰ τὰς διαφόρους ὥρας τοῦ ἔτους ἐβοτάνιζεν, ἀργολογούσαν, ἐμάζωνεν ἐλιές, ἐξενοδούλευεν. Ἐμάζωνε κούμαρα καὶ τὰ ἔβγαζε ρακί. Μερικὰ στέμφυλα ἀπ' ἐδῶ, κάμποσα κότσια ὄραβοσίτου ἀπ' ἐκεῖ, ὅλα τὰ ἐχρησιμοποιοῖ. Εἶτα *, κατὰ Ὀκτώβριον, ἅμα ἤνοιγαν τὰ ἐλαιοτριβεῖα, ἔπαιρνεν ἓνα εἶδος πῆχυν, ἐν πεννητάρι ἐκ λευκοσιδήρου, μίαν στάμναν μικράν, κι ἐγύριζεν εἰς τὰ ποτάκια *, ὅπου κα-

τεστάλαζον αί ύποστάθμαι* τοϋ έλαιου, κι έμάζωνε τήν μούργα. Διά τής μεθόδου ταύτης ώκονόμει όλον τόν ένιαύσιον έλαιον τοϋ λυχναριού της.

Ήλλά τὸ πρῶτιστον εισόδημα τής θειά Ἀχτίτσας προήρχετο έκ τοϋ σταχομαζώματος. Τόν Ἰούνιον, κατά έτος, έπεβιβάζετο εις πλοϊον, έπλεεν ύπερπόντιος και διεπεραιούτο εις Εϋβοϊαν. Ἐκεϊ μετ' άλλων πτωχῶν γυναικῶν ήσχολείτο συλλέγουσα τοϋς στάχους, τοϋς πίπτοντας από τῶν δραγματῶν τῶν θεριστῶν, από τῶν φορτωμάτων και κάρρων. Κατ' έτος οί χωρικοί τής Εϋβοίας και τὰ χωριατόπουλα έρριπτον κατά πρόσωπον αϋτῶν τὸ σκῶμμα*: «Νά! οί φ'στάνες! Μᾶς ήρθαν πάλι οί φ'στάνες!» Ἐλλ' αϋτη έκυπτεν ύπομονητική, σιωπηλή, συνέλεγε τὰ ψιχία εκείνα τής πλουσίας συγκομιδής τοϋ τόπου, άπήρτιζε τρεις ή τέσσαρας σάκκους, όλόκληρον ένιαυσίαν έσοδειάν δι' έαυτήν και διά τὰ δύο όρφανά, τὰ όποία ειχεν έμπιστευθῆ έν τῷ μεταξϋ εις τὰς φροντίδας τής Ζερμπινιῶς, και άποπλέουσα έπέστρεφεν εις τὸ παραθαλάσσιον χωριόν της.

Πλήν έφέτος, δηλ. τὸ έτος εκείνο, άφορία ειχε μαστίσει* τήν Εϋβοϊαν. Ἐφορία εις τόν έλαιῶνα τής μικρῆς νήσου, όπου κατῳκει ή θειά - Ἀχτίτσα. Ἐφορία εις τὰς άμπέλους και εις τοϋς άραβοσίτους, άφορία σχεδόν και εις αϋτὰ τὰ κούμαρα, άφορία πανταχοϋ.

Εϊτα, έπειδῆ οϋδέν κακόν έρχεται μόνον, βαρϋς χειμῶν ένέσκηψεν εις τὰ βορειότερα εκείνα μέρη. Ἀπό τοϋ Νοεμβρίου μηνὸς χωρὶς σχεδόν νὰ πνεύση νότος και νὰ πέση βροχή, ήρχισε νὰ χιονίζει. Μόλις έπαυεν εις νιφετὸς* και ήρχιζεν άλλος. Ἐνίστε έπνεε ξηρὸς βορρᾶς, σφίγγων έτι μᾶλλον τὰ χιόνια, τὰ όποία δέν έλειωναν εις τὰ βουνά. «Ἐπερίμεναν άλλα».

Ἡ γραϊά μόλις ειχε προλάβει νὰ μεταφέρῃ έπί τῶν ὤμων της από τῶν φαράγγων και δρυμῶν άγκαλίδας τινὰς ξηρῶν ξύλων, ὅσαι μόλις θὰ ήρκουν διά δύο έβδομάδας ή τρεις, και βαρϋς ὁ χειμῶν έπέπεσε. Περὶ τὰ μέσα τοϋ Δεκεμβρίου μόλις έπήλθε μικρὰ διακοπή, και δειλαί τινες άκτίνες ήλίου έπεφάνησαν έπιχρυσούσαι τὰς ύψηλοτέρας στέγας. Ἡ θειά - Ἀχτίτσα έτρεξεν εις τὰ «όρμάνια»*, ἵνα προλάβῃ και εισκομίση καυσόξυλά τινα. Τήν έπαύριον ὁ χειμῶν κατέσκηψεν* άγριώτερος. Μέχρι τῶν Χριστουγέννων οϋδεμία ήμέρα, εϋδιος*, οϋδεμία γωνία οϋρανοϋ όρατή, οϋδεμία άκτις ήλίου.

Κραταιὸς και βαρύπνοος βορρᾶς, «χιονιστής», έφύσα κατά τὰς

παραμονὰς τῆς ἐγίας ἡμέρας. Αἱ στέγαι τῶν οἰκιῶν ἦσαν κατάφορτοι ἐκ σκληρυθείσης χιόνος. Τὰ συνήθη παίγνια τῶν ὁδῶν καὶ τὰ χιονοβολήματα ἔπαυσαν. Ὁ χειμὼν ἐκεῖνος δὲν ἦτο φιλοπαίγμων*. Ἀπὸ τῶν κεράμων τῶν στεγῶν ἐκρέμαντο ὡς ὠριμοὶ καρποὶ σπιθαμιαῖα κρύσταλλα, τὰ ὅποια οἱ μάγκαι τῆς γειτονιάς δὲν εἶχον πλέον ὄρεξιν νὰ τρώγουν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 23 ὁ Γέρος εἶχεν ἔλθει ἀπὸ τὸ σχολεῖον περιχαρῆς*, διότι ἀπὸ τῆς αὔριον ἔπαυον τὰ μαθήματα. Πρὶν ξεκρεμάσει τὸν « φύλακα »* ἀπὸ τῆς μασχάλης του, ὁ Γέρος, πεινασμένος, ἤνοιξε τὸ δουλάπι, ἀλλ' οὐδὲ ψωμὸν ἄρτου εὔρεν ἐκεῖ. Ἡ γραῖα εἶχεν ἐξέλθει, ἴσως πρὸς ζήτησιν ἄρτου. Ἡ ἀτυχὴς Πατρῶνα ἐκάθητο ζαρωμένη πλησίον τῆς ἐστίας, ἀλλ' ἡ ἐστία ἦτο σβεστή. Ἐσκάλιζε τὴν στάκτην, νομίζουσα ἐν τῇ παιδικῇ ἀφελείᾳ της (ἦτο μόλις τετραετὲς τὸ πτωχὸν κοράσιον), ὅτι ἡ ἐστία ἔχει πάντοτε τὴν ιδιότητα νὰ θερμαίνῃ, καὶ ἄς μὴ καίῃ. Ἄλλ' ἡ στάκτη ἦτο ὑγρά. Σταλαγμοὶ ὕδατος, ἐκ χιόνος τακείσης* ἴσως διὰ τινος λαθραίας καὶ παροδικῆς ἀκτίνος ἡλίου, εἶχον ρέυσει διὰ τῆς καπνοδόχου. Ὁ Γέρος, ὅστις ἦτο ἑπταετῆς, μόλις ἔτοιμος νὰ κλαύσῃ, διότι δὲν εὔρισκε ψυχίον τι πρὸς κορεσμὸν τῆς πείνης του, ἤνοιξε τὸ μόνον παράθυρον, ἔχον τριῶν σπιθαμῶν μῆκος. Ὁ οἰκίσκος ὅλος, χθαμαλός, ἡμιφάντωντος*, μὲ εἶδος σοφᾶ, εἶχεν ὕψος δύο ἴσως ὀργυιῶν ἀπὸ τοῦ ἐδάφους μέχρι τῆς ὀροφῆς.

Ὁ Γέρος ἀνεβίβασε σκαμνίον τι ἐπὶ τοῦ λιθίνου ἐρείσματος* τοῦ παραθύρου, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ σκαμνίου, ἐστηρίχθη διὰ τῆς ἀριστερᾶς ἐπὶ τοῦ παραθυροφύλλου ἀνοικτοῦ, ἐστυλώθη μετὰ τόλμης πρὸς τὴν ὀροφήν, ἀνέτεινε τὴν δεξιὰν καὶ ἀπέσπασεν ἐν κρύσταλλον ἐκ τῶν κοσμοῦντων τοὺς « σταλαγμοὺς »* τῆς στέγης. ἤρχισε νὰ τὸ ἐκμυζᾷ* βραδέως καὶ ἡδονικῶς* καὶ ἔδιδε καὶ εἰς τὴν Πατρῶναν νὰ φάγῃ. Ἐπειῶν τὰ κακόμοιρα.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα ἐπανῆλθε μετ' ὀλίγον φέρουσα πρᾶγμα τι τυλιγμένον εἰς τὸν κόλπον της. Ὁ Γέρος, ὅστις ἐγνώριζεν ἐκ τῆς παιδικῆς του πείρας, ὅτι ποτὲ ἄνευ αἰτίας δὲν ἐφούσκωναν οἱ κόλποι τῆς μάμμης του, ἀναπηδήσας ἔτρεξεν εἰς τὸ στήθός της, ἐνέβαλε τὴν χεῖρα καὶ ἀφῆκε κραυγὴν χαρᾶς. Τεμάχιον ἄρτου εἶχεν « οἰκονομήσει » καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην ἡ καλή, καίτοι ὀλίγον αὐστηρά, μάμμη, τίς οἶδεν* ἀντὶ ποίων ἐξευτελισμῶν καὶ διὰ πόσων ἐκλιπαρήσεων*!

Καὶ τί δὲν ἤθελεν ὑποστῆ, πρὸ ποίας θυσίας ἠδύνατο νὰ ὀπι-

σθοδρομήση, διὰ τὴν ἀγάπην τῶν δύο τούτων παιδίων, τὰ ὅποια ἦσαν δις παιδία δι' αὐτήν, καθόσον ἦσαν τέκνα τοῦ τέκνου της ! Ἐν τούτοις δὲν ἤθελε νὰ δεικνύη αὐτοῖς μεγάλην ἀδυναμίαν καὶ « ἡμερο μάτι δὲν τοὺς ἔδιδε ». Ἐκάλει τὸν ἄρρενα « Γέρον », διότι εἶχε τὸ ὄνομα τοῦ ἀληθοῦς γέρου της, τοῦ μακαρίτου μπάρμπα - Μιχαλιοῦ, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα τῆς ἐπὶ ν' ἀκούση ἢ νὰ προφέρῃ. Τὸ ταλαίπωρον θῆλυ τὸ ἐκάλει Πατρῶναν θωπευτικῶς, μὴ ἀνεχομένη νὰ ἀκούη τὸ Ἄργυρώ, τὸ ὄνομα τῆς κόρης της, ὅπερ ἐδόθη ὡς κληρονομία εἰς τὸ ὄρφανόν. Πλὴν τοῦ ὑποκορισμοῦ τούτου, οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιδεικτικὴν τρυφερότητα ἀπένεμεν εἰς τὰ δύο πτωχὰ πλάσματα, ἀλλὰ μᾶλλον πρακτικὴν ἀγάπην καὶ προστασίαν.

Ἡ ταλαίπωρος γραῖα ἔστρωσε διὰ τὰ δύο ὄρφανά, ἵνα κοιμηθῶσιν, ἀνεκλίθη καὶ αὐτὴ πλησίον των, τοῖς εἶπε νὰ φυθήσῃσι ὑποκάτω τοῦ σκεπασμάτος των διὰ νὰ ζεσταθοῦν, τοῖς ὑπεσχέθη, ψευδομένη, ἀλλ' ἐλπίζουσα νὰ ἐπαληθεύσῃ, ὅτι αὐριον ὁ Χριστὸς θὰ φέρῃ ξύλα καὶ ψωμί καὶ μίαν χύτραν κοχλάζουσαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἔμεινεν ἄυπνος πέραν τοῦ μεσονυκτίου, ἀναλογιζομένη τὴν πικρὰν τύχην της.

Τὸ πρῶν, μετὰ τὴν λειτουργίαν (ἦτο παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων), ὁ παπᾶ - Δημήτρης, ὁ ἐνορίτης της, ἐπαρουσιάσθη αἴφνης εἰς τὴν θύραν τοῦ πενιχροῦ* οἰκίσκου.

— Καλῶς τὰ ἐδέχθης, τῆς εἶπε μειδιῶν.

« Καλῶς τὰ ἐδέχθη » αὐτὴ! Καὶ ἀπὸ ποῖον ἐπερίμενε τίποτε;

— Ἐλαβα ἓνα γράμμα διὰ σέ, Ἄχτίτσα, προσέθηκεν ὁ ἱερεὺς, τινάσων τὴν χιόνα ἀπὸ τὸ ράσον του καὶ τὸ σάλι του.

— Ὅριστε, δέσποτα ! Καὶ μακάρι ἔχω τὴ φωτιά, ἐπιθύρισε πρὸς ἑαυτήν, ἢ τὸ γλυκὸ καὶ τὸ ρακὶ νὰ τὸν φιλέψω;

Ὁ ἱερεὺς ἀνέβη τὴν τετράβαθμον κλίμακα καὶ ἐλθὼν ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ σκαμνίου. Ἠρέυνησε δὲ εἰς τὸν κόλπον του καὶ ἐξήγαγε μέγαν φάκελλον μὲ πολλὰς καὶ ποικίλας σφραγίδας καὶ γραμματόσημα.

— Γράμμα, εἶπες, παπᾶ, ἐπανελάβεν ἡ Ἄχτίτσα, μόλις τότε ἀρχίσασα νὰ ἐννοῇ τί τῆς ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς.

Ὁ φάκελλος, ὃν εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ τοῦ κόλπου του, ἐφαίνετο ἀνοικτὸς ἀπὸ τὸ ἐν μέρος.

— Ἀπόψε ἐφθασε τὸ βαπόρι, εἶπεν ὁ ἐφημέριος· ἐμένα μοῦ τὸ ἔφεραν τώρα, μόλις ἔβγαινα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν.

Και ένθεις* τήν χείρα ἔσω τοῦ φακέλλου ἐξήγαγε διπλωμένον χαρτίον.

— Τό γράμμα εἶναι πρὸς ἐμέ, προσέθηκεν, ἀλλά σέ ἀποβλέπει.

— Ἐμένα; ἐμένα; ἐπανέλαβεν ἐκπληκτος ἡ γραΐα.

‘Ο παπαῖ - Δημήτρης ἐξεδίπλωσε τὸ χαρτίον.

— Εἶδεν ὁ Θεὸς τὸν πόνον σου καὶ σοῦ στέλνει μικρὰν βοήθειαν, εἶπεν ὁ ἀγαθὸς ἱερεὺς. ‘Ο γυιὸς σου σοῦ γράφει ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν.

— Ἀπ’ τὴν Ἀμερική; ‘Ο Γιάννης; ‘Ο Γιάννης μὲ θυμήθηκεν; ἀνέκραξεν περιχαρὴς, ποιοῦσα τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ ἡ γραΐα.

Καὶ εἶτα προσέθηκεν:

— Δόξα σοι ὁ Θεὸς! *νύλοτσιπέ νήτ ρωφωρῆ ὁ ἰτό * νουορκίε*

‘Ο ἱερεὺς ἔβαλε τὰ γυαλιὰ του καὶ ἐδοκίμασε ν’ ἀναγνώσῃ.

— Εἶναι κακογραμμένα, κι ἐγὼ δυσκολεύομαι νὰ διαβάσω αὐτὲς τὶς τζίφρες, ποὺ ἔβγαλαν τώρα, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ βγάλωμεν νόημα.

Καὶ ἤρχισε μετὰ δυσκολίας, καὶ σκουτάπτων συχνά, ν’ ἀναγνώσκη:

« Παπαῖ - Δημήτρη, τὸ χέρι σου φιλῶ. Πρῶτον ἐρωτῶ διὰ τὸ αἴσιον κλπ. κλπ. Ἐγὼ λείπω πολλὰ χρόνια καὶ δὲν ἤξεύρω αὐτοῦ τί γίνονται, οὔτε ἂν ζοῦν ἢ ἀπέθαναν. Εἶμαι εἰς μακρυνὸν μέρος πολὺ βαθιά, εἰς τὸν Παναμᾶν, καὶ δὲν ἔχω καμμίαν συγκοινωνίαν μὲ ἄλλους πατριῶτες, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Πρὸ τριῶν χρόνων ἀντάμωσα τὸν (δεῖνα) καὶ τὸν (δεῖνα), ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἔλειπαν χρόνους πολλοὺς καὶ δὲν ἤξευραν τί γίνεται εἰς τὸ σπίτι μας.

» Ἐὰν ζῆ ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα μου, εἰπέ τους νὰ μὲ συγχωρήσουν, διότι διὰ καλὸ πάντα πασχίζει ὁ ἄνθρωπος καὶ εἰς κακὸ πολλές φορές βγαίνει. Ἐγὼ ἀρρώστησα δυὸ φορές ἀπὸ κακὲς ἀσθένειες τοῦ τόπου ἐδῶ καὶ ἔκαμα πολὺν καιρὸν εἰς τὰ σπιτάλια*. Τὰ ὄ, τι εἶχα καὶ δὲν εἶχα ἐπῆγαν εἰς τὴν ἀσθένειαν καὶ μόλις ἐγλύτωσα τὴν ζωὴν μου. Εἶχα ὑπανδρευθῆ πρὸ δέκα χρόνων κατὰ τὴν συνήθειαν τοῦ τόπου ἐδῶ, ἀλλὰ τώρα εἶμαι ἀπόχηρος καὶ ἄλλο καλῦτερον δὲν ζητῶ παρὰ νὰ πιάσω ὀλίγα χρήματα, νὰ ἔλθω εἰς τὴν πατρίδα, ἂν προφθάσω τοὺς γονεῖς μου, νὰ μ’ εὐλογήσουν. Καὶ νὰ μὴν ἔχουν παράπονον εἰς ἐμέ, διότι ἔτσι θέλει ὁ Θεὸς καὶ δὲν ἠμποροῦμε ἡμεῖς νὰ πᾶμε κόντρα. Καὶ νὰ μὴ βαρυνωμοῦν*, διότι, ἂν δὲν εἶναι θέλημα Θεοῦ, δὲν μπορεῖ ἄνθρωπος νὰ προκόψῃ.

»Σοῦ στέλλω ἔσωκλείστως ἐδῶ ἓνα συνάλλαγμα ἐπ' ὀνόματί σου, νὰ ὑπογράψης ἡ ἔγιωσύνη σου καὶ νὰ φροντίσουν νὰ τὸ ἐξαργυρώσουν ὁ πατέρας ἢ ἡ μητέρα, ἐὰν ζοῦν. Καὶ ἂν, ὁ μὴ γένοιτο, εἶναι ἀποθαμένοι, νὰ τὸ ἐξαργυρώσης ἡ ἔγιωσύνη σου, νὰ δώσης εἰς κανέναν ἀδελφόν μου, ἐὰν εἶναι αὐτοῦ, ἢ εἰς κανένα ἀνίψι μου καὶ εἰς ἄλλα πτωχά. Καὶ νὰ κρατήσης καὶ ἡ ἔγιωσύνη σου, ἐὰν οἱ γονεῖς μου εἶναι ἀποθαμένοι, ἐν μέρος τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ διὰ τὰ σαρανταλείτουργα...»

Πολλὰ ἔλεγεν ἡ ἐπιστολὴ αὕτη καὶ ἐν σπουδαίῳ παρέλειπε. Δὲν ἀνέφερε τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων, δι' ὅσα ἦτο ἡ συναλλαγματική. Ὁ παῖτα - Δημήτρης, παρατηρήσας τὸ πρᾶγμα, ἐξέφερε τὴν εἰκασίαν*, ὅτι ὁ γράψας τὴν ἐπιστολὴν, λησμονήσας, νομίζων ὅτι εἶχεν ὀρίσει τὸ ποσὸν τῶν χρημάτων παραπάνω, ἐνόμισε περιττὸν νὰ τὸ ἐπαναλάβῃ παρακατιῶν*, διὸ καὶ ἔλεγε «τοῦ ποσοῦ αὐτοῦ».

Ἐν τούτοις ἄφατος ἦτο ἡ χαρὰ τῆς Ἀχτίτσας, λαβούσης μετὰ τόσα ἔτη εἰδήσεις περὶ τοῦ υἱοῦ της. Ὡς ὑπὸ τέφραν κοιμώμενος ἀπὸ τόσων ἐτῶν ὁ σπινηθῆρ τῆς μητρικῆς στοργῆς ἀνέθορεν* ἐκ τῶν σπλάχνων εἰς τὸ πρόσωπον της καὶ ἡ γεροντικὴ, ρικνὴ καὶ ἔρρυτιδωμένη* ὄψι της ἠγλαίσθη* μὲ ἀκτίνα νεότητος καὶ καλλονῆς.

Τὰ δύο παιδιὰ, ἂν καὶ δὲν ἠννόουν περὶ τίνος ἐπρόκειτο, ἰδόντα τὴν χαρὰν τῆς μάμμης των, ἤρχισαν νὰ χοροπηδῶσιν.

Ἡ γραῖα Ἀχτίτσα, εἰς φοβερὰν διατελοῦσα ἐνδειαν*, ἔλαβε τὸ παρὰ τοῦ υἱοῦ της ἀποσταλὲν γραμμάτιον, ἐφ' οὗ ἐφαίνοντο γράμματα κόκκινα καὶ μαῦρα, ἄλλα ἐντυπα καὶ ἄλλα χειρόγραφα, ἐξ ὧν δὲν ἠννόει τίποτε οὔτε ὁ γηραιὸς ἐφημέριος οὔτε αὐτή, καὶ μετέβη εἰς τὸ μαγαζὶ τοῦ κύρ - Μαργαρίτη.

Ὁ κύρ - Μαργαρίτης ἐρρόφησε δραγμίδα* ταμβάκου, ἐτίναξε τὴν βράκαν του, ἐφ' ἧς ἐπιπτε πάντοτε μέρος ταμβάκου, κατεβίβασε μέχρι τῶν ὀφρύων τὴν σκούφιαν του, ἔβαλε τὰ γυαλιά του, καὶ ἤρχισε νὰ ἐξετάζῃ διὰ μακρῶν τὸ γραμμάτιον.

—Ἐρχεται ἀπὸ τὴν Ἀμερική; εἶπε. Σ' ἐθυμήθηκε, βλέπω, ὁ γυιὸς σου. Μπράβο, χαίρομαι.

Εἶτα ἐπανέλαβεν :

—Ἐχει τὸν ἀριθμὸν δέκα, ἀλλὰ δὲν ξέρομε τί εἶδους μονέδα νὰ εἶναι, δέκα σελλίνια, δέκα ρούπιες, δέκα κολονάτα ἢ δέκα . . .

Διεκόπη, παρ' ὀλίγον νὰ ἔλεγε «δέκα λίρες».

Τῇ στιγμῇ ἐκείνῃ εἰσῆλθε νέον πρόσωπον.

Ἦτον ἔμπορος Συριανός, παρεπιδημῶν* δι' ὑποθέσεις εἰς τὴν μικρὰν νῆσον. Ἄμα εἰσελθὼν διηθύνθη μετὰ μεγίστης ἐλευθερίας καὶ θάρρους εἰς τὸ λογιστήριον, ὅπου ἴστατο ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Τί ἔχουμε, κύρ - Μαργαρίτη ; Τ' εἶν' αὐτό ; εἶπεν, ἰδὼν πρόχειρον ἐπὶ τοῦ λογιστηρίου τὸ γραμμάτιον τῆς πτωχῆς γραΐας.

Καὶ λαβὼν τοῦτο εἰς χεῖρας :

— Συναλλαγματικὴ διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴν, εἶπε καθαρᾷ τῇ φωνῇ, ποῦ εὔρεθι ἐδῶ ; Κάμνεις καὶ τέτοιαι δουλειές, κύρ - Μαργαρίτη ;

— Γιὰ δέκα λίρας ! ἐπανέλαβεν αὐθορμήτως ἡ Ἀχτίτσα, ἀκούσασα εὐκρινῶς τὴν λέξιν.

— Ναί, διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, εἶπε καὶ πάλιν στραφεὶς πρὸς αὐτὴν ὁ Ἑρμουπολίτης. Μήπως εἶναι δικό σου ;

— Μάλιστα !

Ἡ θειά - Ἀχτίτσα, ἐν καταφάσει, ἔλεγε πάντοτε ναί, ἀλλὰ νῦν ἠπόρει καὶ αὐτή, πῶς εἶπε « μάλιστα » καὶ ποῦ εὔρε τὴν λέξιν.

— Διὰ δέκα ναυπολεόνια θὰ εἶναι ἴσως, εἶπε δάκνων* τὰ χεῖλη ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Σοῦ λέγω διὰ δέκα ἀγγλικὰς λίρας, ἐπανέλαβε καὶ αὐθις ὁ Συριανὸς ἔμπορος. Παίρνεις ἀπὸ λόγια ;

Καὶ ἔριψε δεῦτερον μακρὸν βλέμμα ἐπὶ τοῦ γραμματίου.

— Εἶναι σίγουρος παρᾶς, ἀρζάν - κοντάν, σοῦ λέω. Θὰ τὸ ἐξοφλήσης ἢ τὸ ἐξοφλῶ ἀμέσως ;

Καὶ ἔκαμε κίνημα διὰ νὰ ἐξαγάγῃ τὸ χρηματοφυλάκιόν του.

— Μπορεῖ νὰ τὸ πάρῃ κανεὶς γιὰ ἑννέα λίρας . . . γαλλικές, εἶπε διστάζων ὁ κύρ - Μαργαρίτης.

— Γαλλικές ; . . . τὸ παίρνω ἐγὼ διὰ ἑννέα ἀγγλικές.

Καὶ στρέψας ὀπισθεν τὸ φύλλον χάρτου, εἶδε τὴν ὑπογραφήν, ἣν εἶχε βάλει ὁ ἱερεύς, παρέβαλεν αὐτὴν μὲ τὸ ὄνομα, τὸ φερόμενον ἐν τῷ κειμένῳ καὶ τὴν εὔρε σύμφωνον, καί, ἀνοίξας τὸ χρηματοφυλάκιόν του, ἐμέτρησεν εἰς τὴν χεῖρα τῆς θειάς - Ἀχτίτσας καὶ πρὸ τῶν ἐκθάμβων ὀφθαλμῶν αὐτῆς, ἑννέα στυλιπνοτάτας* ἀγγλικὰς λίρας.

Καὶ ἰδοὺ διατὶ ἡ πτωχὴ γραΐα ἐφόρει τῇ ἡμέρᾳ τῶν Χριστουγέννων καινουργῆ « ἄδολην » μανδηῆλαν, τὰ δὲ δύο ὀρφανὰ εἶχον καθαρὰ

ύποκαμισάκια διὰ τὰ ἰσχνὰ μέλη των καὶ θερμὴν ὑπόδυσιν διὰ τοὺς παγωμένους πόδας των.

« Ἄπαντα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

8. Η ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Θεὰ τοῦ πόνου, ταπεινὴ περνᾷς τὰ μονοπάτια,
 πού φέρνουν στ' ἄχαρα λημέρια,
 κι ἔχεις πλουσία τὴν καρδιὰ καὶ πρόθυμα τὰ χέρια
 κι ἀγγέλου ἀγαθότητα στὰ σπλαχνικά σου μάτια.

Εἶσαι ἢ πλουσιώτερη τῆς γῆς, Ἐλεημοσύνη,
 κι ὅταν ἀκόμα φτωχικὰ τὸ χέρι σου χαρίζη.
 Δὲν εἶναι πλούσιος κανεὶς γιὰ ὅσα θησαυρίζει,
 ἀλλὰ γιὰ ὅσα μὲ χαρὰ καὶ μὲ ἀγάπη δίνει.

Διαβαίνεις, κι ὁ ἀγέρας σου παρηγοριὰ σκορπίζει,
 λουλούδια ὀλόγυρά σου σπέρνεις.
 Δίνεις χαρὰ κι ἀνάστασι, καὶ γιὰ μισθὸ σου παίρνεις
 δάκρυ, πού σὰν ἀγίασμα τὰ χέρια σου ραντίζει.

Λάμπει ἢ ἐλπίδα, ἅμα φανῆς, σὲ μάτι ἀπελπισμένο,
 τὸ κλάμα γίνεται τραγούδι.
 Καὶ ἡ ζωὴ, πού κοίτεται σὰ δένδρο μαραμένο.
 νιώθει κοντὰ σου ἄνοιξι, πετᾷ γιὰ σὲ λουλούδι.

Μέσ' στὴν καλύβη τοῦ φτωχοῦ τὴν πιὸ σκοτεινιασμένη
 τὸ φωτεινὸ σου θρόνο στήνεις,
 κι ἡ ὄψι σου φεγγοβολᾷ σὰν ἄστρο τῆς γαλήνης
 λαμπρότερη μέσ' στὴν καρδιὰ τὴν πιὸ δυστυχισμένη.

Κρύβεσαι, ἀλλ' ἡ χάρι σου σὲ μύριες ὄφες λάμπει,
 σ' ἀμέτρητες καρδιὲς μυρίζει
 σὰν λούλουδο, πού ταπεινὸ βαθιὰ στὰ χόρτα ἀνθίζει,
 μὰ στὸ γλυκὸ σου ἀνάσασμα μυροβολοῦν οἱ κάμποι.

Τὴ δύναμί σου, ὦ θεά, τὴ μαγεμένη, οὐράνια,
δὲν κτίζεις σὺ μὲ περηφάνεια.

ἐπάνω εἰς τὰ μάταια τοῦ κόσμου μεγαλεῖα
τὴ θεμελιώνεις στὴν εὐχὴ καὶ εἰς τὴν εὐλογία.

Οἱ πιὸ ἀδύνατοι τῆς γῆς, ἰδοὺ ἡ δύναμί σου.

Χῆρες, παιδάκια ὠρφανεμένα,
ποὺ τὰ γλυκαίνει ὡσὰν τὸ φῶς ἡ μητρικὴ στοργή σου,
σηκώνουνε τὸ θρόνο σου σὲ χέρια εὐλογημένα.

Ἐλεημοσύνη, ταπεινὴ περνᾷς τὴν οἰκουμένη,
κι ἐνῶ τὸ γόνυ ἐμπρὸς σου κλίνει
καὶ μ' εὐλογίες καὶ μ' εὐχὰς καὶ δάκρυα σὲ ραίνει,
σὺ γονατίζεις σπλαχνικὴ στῆς συμφορᾶς τὴν κλίνη.

« Παιδικὴ λύρα »

Ἀριστομένης Προβελέγγιος

ΣΟΦΙΑ

9. ΜΗ ΤΟ ΞΥΠΝΑΤΕ

Ἐνα σκυλάκι εἶχε ἀποκοιμηθῆ γλυκύτατα εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκατασταθῆ κάποτε εἰς τὴν γωνίαν τῆς γειτονικῆς μάνδρας. Ποῖος ἤξεύρει ὕστερα ἀπὸ ποῖον διωγμὸν !

Αἶφνης τὸ εἶδομεν, εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν τοῦ μακαριωτάτου τῶν ὕπνων, νὰ σαλεύη τὴν οὐρίτσα του, νὰ κινῆ τὰ ποδαράκια του καὶ νὰ ἀφήνη ἀπὸ τὸ στοματάκι του, ὕγρον ἀκόμη ἀπὸ τὸ μητρικὸν γάλα, μικρὰ χαρούμενα γαυγίσματα.

Προφανῶς τὸ σκυλάκι ὠνειρεύετο. Ἄλλὰ τί ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρεύεται ἓνα σκυλάκι εἰς τὸν κόλπον τῆς μητέρας του. Ὅ,τι ἤμπορεῖ νὰ ὀνειρευθῆ καὶ ἐν ἀνθρώπινον βρέφος. Πάντοτε ἓνα Παράδεισον. Τὰ κακὰ ὄνειρα ἐρχονται ἀργότερον, μαζὶ μὲ τὰς φροντίδας τῆς ζωῆς, διὰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τοὺς σκύλους.

Ἡ δυστυχισμένη του μητέρα θὰ ἐμάντευε τὸ ὄνειρόν του καὶ θὰ ἐγνώριζε πόσον ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὴν ζωὴν της καὶ ἀπὸ τὴν ζωὴν, ἡ ὁποία ἐπερίμενε τὸ τέκνον της, διότι μᾶς ἐκοίταζε μὲ ἰκετευτικὸν βλέμμα, ὡς νὰ μᾶς ἔλεγε :

— Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . . Μὴ τὸ ξυπνᾶτε ! . . .

Χρονογράφημα

Παῦλος Νιρβάνας

10. ΤΟ ΔΡΑΜΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΟΥΔΗ

‘Η γιαγιά έτινάχθη έπάνω.

— Μπᾶ ! τρομάρα μου ! . . .

Αί ρυτίδες, πού κατεβαίνουν από τὰ πτερύγια τῆς μύτης της πρὸς τὸ σαγόνι, διεστάλησαν ἐκπληκτικῶς, εἰς τὰ βαθιά της γαλάζια μάτια, πίσω ἀπὸ τὰ γυαλιὰ τῶν αὐτιῶν ἐζωγραφίσθη ἀνησυχία, ἢ πλάκα τὸ σαπούνη τῆς ἔπεσε ἀπὸ τὰ χέρια, ἐπέταξε τὸ ροῦχο πού ἔτριβε στὴ σκάφη κι ἐβγήκε ὡς ἄνεμος ἀπὸ τὴν πόρτα. ‘Ο κόκορας τῆς αὐλῆς, μὲ τὸ λειρι πῖπτον κουτσαβάκικα, ὡς φέσι ἀσίκη εὐζώνου τῆς φρουρᾶς, καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς τοῦ Κροῖσου εἰς τὴν οὐράν, ἐφαντάσθη ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ αἰωνίου ζητήματος τῶν ἀκαθαρσιῶν του κι ἐτράπη πάλιν εἰς φυγὴν, μὲ κραυγὴν κινδύνου. Κὸτ - κὸτ - κὸτ - κὸτ ! . . . Καθαρὰ παρεξήγησις. Δὲν ἐπρόκειτο τώρα περὶ αὐτοῦ. ‘Η γιαγιά εἶχε ρίξει τὴν ματιὰ της εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ἰσογείου κατοικίας, ὅπου φιγουράρει ὁ παλαιὸς κομμός, ἢ λάμπα μὲ τὸ θαμπὸ ἀμπαζούρ, τὴ φουρκέττα καὶ τὸ χάρτινο τριαντάφυλλο (δὲν τὴν ἀνάβουν ποτέ, εἶναι ὡς κάτι ἀπιστεῦτως πολῦτιμον, γιατί τὴν ἔχουν ;) ἐκοίταξε κατόπιν τὴν θέσιν, ὅπου ἔπαιζεν ὁ μικρὸς πρὸ ὀλίγου, καί, ὅταν ἐβγαίνεν ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς μάνδρας, ἐφώνασε :

— Τὸ παιδί !

Τὰ πάντα ἦσαν πράγματι ἐν τάξει κάτω ἀπὸ τὴν μικρὴ γαζία : τὰ περιέργα χωματένια κάστρα, τὰ παλαιὰ τενεκεδένια κουτιὰ σαρδελῶν, μιὰ κουβαρίστρα καὶ μάλιστα ἓνα μικρὸ στεφάνι ἀπὸ βαρέλι. ‘Ο Λάκης ὅμως, ὁ τοσοδούλης, ὁ μπόμεπρας, μὲ τὴ μεγάλη ξαυθὴ κεφάλα, τὴν πλατσουδερὴ μύτη καὶ τὰ ἔξυπνα μάτια, εἶχεν ἐξαφανισθῆ.

Δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά. ‘Ο διαβολάκος αὐτός, ἀπὸ τὴν ἡμέραν, πού ἄρχισε νὰ περπατῆ, κατελήφθη κατ’ ἐπανάληψιν ἀπὸ παραφροσύνην τῶν κάτω ἄκρων. ‘Η συνοικία στέλνει ὀπισθὲν του ὀλόκληρον καταδιωκτικὸν ἀπόσπασμα. Τῆς δὲ γιαγιάς, τῆς καημένης, τῆς πηγαίνει τὸ στόμα ἐκάστοτε στὸ αὐτί.

Διότι στὸν κόσμον δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὸ τὸ παιδάκι. ‘Ο Λάκης, ὁμοίως, δὲν ἔχει ἄλλον ἀπ’ αὐτὴν. ‘Η μητέρα του, κόρη τῆς γριᾶς, ἀπέθανε, ὁ πατέρας του ἔπεσεν εἰς τὴν μάχην. Καὶ ὁ μικρὸς δὲν ἔχει

άλλα χέρια νά τόν χαϊδέψουν ἀπ' αὐτὰ τ' ἀδύνατα καί ὀστεώδη, τὰ ὅποια ὄλην τὴν ἡμέρα ξενοπλένουν, γιὰ νά τόν θρέψουν. Ἡ γιαιγιὰ τοῦ χρησιμεύει ὡς πατέρας, ὄχι μόνον ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ καί ὑπὸ τὴν ἄλλην, ὅτι τῆς τραβᾷ τὰ μουστάκια (διότι ἔχει).

Μὲ μίαν λέξιν τὸν λατρεύει μὲ τὴν τρυφερότητα ἐκείνην τῆς ζωῆς, ποὺ σβήνει, πρὸς τὴν ἄλλην, ποὺ μόλις βλαστάνει. Ἄν ὁ βίος τῆς δὲν εἶναι μαῦρος ὡς κατράμι, τὸ χρεωστεῖ σ' αὐτόν. Ἐνα χαμόγελο, ἓνα λογάκι δικό του, καὶ ξεχνᾷ ὅλα τὰ πάθη τῆς : τὴν κόρη, ποὺ ἔχασε, τὸ γαμβρό τῆς, τὸν ἄντρα τῆς, τοὺς ἀφόρητους κόπους τοῦ καθημερινοῦ τῆς ἀγῶνος. Τὸν πλένει, τὸν κτενίζει, τὸν ταΐζει, τὸν ντύνει « σὰν πριγκιπόπουλο », τὸν χορεύει, τὸν τραγουδάει. Ὅλα γίνονται θωπεία πέριξ του.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἄθλιος φεύγει. Μὰ γιατί ; Τί τὸν πιάνει ! Ξέρω κι ἐγώ ; Φαντασία : Πίσω ἀπὸ τὴν μάντρα, μὲ τὴν σκάφη καὶ τῆς αἰώνιες σαπουνάδες, εἶναι ὁ μέγας, ὁ ἀχανῆς κόσμος. Διατηρεῖτε τὰς ἀναμνήσεις τῶν παιδικῶν σας χρόνων ; Ἐνθυμίστε, τί κολοσσιαῖον πρᾶγμα σᾶς ἐφαίνετο καὶ τὸ τελευταῖον παλιοσοκάκι ; Καὶ τί ἐκπλήξεις, τί θελκτικά, τί νέα καὶ ἄγνωστα πράγματα ! . . .

Ἄπὸ τὴν ἡμέραν, ποὺ ὁ μικρὸς ἐπρόβαλε τὴν κεφάλαια του ἀπὸ τὴν μεγάλην αὐλόπορτα εἰς τὸν δρόμον, δὲν ἔχει μαζεμούς ! Ἐννοεῖ νά μεταναστεύη. Ἐχει τὸ αἶσθημα δεσμώτου καταδίκου, ὁ ὅποιος ἄλλην σκέψιν δὲν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν· νά διαφύγη τὴν προσοχὴν τῆς φρουρᾶς, γιὰ νά δραπετεύσῃ. Ἄρκει νά λησμονηθῇ γιὰ μιὰ στιγμὴν ἢ γιαιγιὰ ἐκεῖ, ποὺ ἀνεβοκατεβάζει ρυθμικῶς τοὺς ὤμους ἐπάνω στὴ σκάφη, καὶ ν' ἀρχίσῃ νά συλλογίζεται τὰ περασμένα, τὸ μακαρίτη μὲ τῆς μπότες, τὸν ἀραμπᾶ, ποὺ τοὺς ἔκαναν « κατάσκεσι », τὸ σπιτάκι, ποὺ « ἀποθήκεψαν », κι ὕστερα τὸ πούλησαν, γιὰ νά βρῆ ὁ Λάκης καιρὸ - φρτάστ ! . . . νά τὸ στρίψῃ.

Τὴ μιὰ φορὰ τὸν ἔπιασαν πέντε δρόμους παρακάτω, ἐν μέσῳ παρέας ἐκ μικροσκοπικῶν, οἱ ὅποιοι τὸν ἔκαναν ἄλογο.

Ἄλλὰ ὁ φίλος ἐδευτέρωσεν. Αὐτὴ τὴ φορὰ εἶχεν ἀγκυροβολήσῃ ἐνώπιον ἐνὸς ταβλά μὲ παστέλι. Τὰ τρυφερά του μέλη ἐγνώρισαν τῶρα τὰ κεντήματα τῆς καρφίτσας.

Ἄλλ' αὐτὴ ἡ τελευταία ἀπόδρασις μοῦ φαίνεται κάπως δικαιολογημένη. Μὰ ἦτο ζωὴ αὐτὴ ; Ἐκεῖ κάτω στὸν ἄλλο δρόμο, στὸ χαρτοπωλεῖο, τί πράγματα, σᾶς παρακαλῶ ! Μιὰ φούσκα τόσο

μεγάλη, πιό μεγάλη κι από τὸ κεφάλι τοῦ Λάκη, γυαλιστερή και πράσινη, γεμάτη, ποιὸς ξέρει μὲ τί καραγκιοζάκια, πού κάνουν τοῦμπες, ἀλογάκια, σιδηρόδρομοι, σάλπιγγες, τούμπανα, στρατιωτάκια κι ἕνας φασουλῆς, πού κλείνει τὰ χέρια του και κτυπάει δυὸ τενεκεδάκια. Κι αὐτόν, τὸν Λάκη, ὁ ὁποῖος τὰ εἶδε ἀντίπροχθες, πού περάσανε μὲ τὴ γιαγιά, δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ κάνη βῆμα ! Δὲν τὸν ἀφήνουν οὔτε νὰ τὰ ἰδῆ ! Τὸ σκᾶς ἢ δὲν τὸ σκᾶς ;

Ὁ φουκαρᾶς συνελήφθη, ἐνῶ ἐχάζευεν ἐμπρὸς εἰς αὐτὰ τὰ ἐξαισια πράγματα. Πρὶν βάλουν χέρι ἐπάνω του, ἤρχισε νὰ κλαίη σπαρακτικώτατα. Ἰκέτευε τὴ γιαγιά του νὰ τοῦ τ' ἀγοράση ὄλα. Τὸν ἀπήγαγεν ἐν σιωπῇ, ἐνῶ αὐτὸς κλωτσοῦσε τὸν ἀέρα. Τὰ μάγουλά του και ἡ πλατσουδερή του μυτίτσα ἐμούσκευαν στὰ δάκρυα. Ὁ προῦπολογισμὸς τῆς γιαγιάς δὲν ἀντέχει δυστυχῶς εἰς τὰς πολυτελείας αὐτάς. Ἄλλωστε δὲν ἔχει ἀκόμη πληρωθῆ αὐτὴ τὴν τελευταία πλύσι ! Σᾶς παρακαλῶ, ἂν συναντήσετε μεθαῦριο στὸ χέρι της αὐτὸν τὸν ὄρφανούλη στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὰ παιγνίδια, πάρτε του ἕνα φασουλῆ, ἕνα μεγάλο φασουλῆ, πού νὰ κλείνη τὰ χέρια. Γιατί φοβοῦμαι πολὺ, ὅτι θὰ δώση γι' αὐτὸν ἡ γριούλα τοὺς κόπους μιᾶς ὀλόκληρης μαρτυρικῆς ἑβδομάδος.

Χρονογράφημα

Σπύρος Μελάς

11. Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

I.

Ἦταν νύχτα. Στὴ στέγη ἐβογγοῦσε
ὁ βοριάς και ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι . . .
Τί μεγάλο κακὸ νὰ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριάς, πού τ' ἀρνάκια παγώνει ;

Μέσ' στὸ σπίτι μιὰ χαροκαμένη,
μιὰ μητέρα ἀπὸ πόνους γεμάτη,
στοῦ παιδιοῦ της τὴν κούνια σκυμμένη,
δέκα νύχτες δὲν ἔκλεισε μάτι.

Εἶχε τρία παιδιά πεθαμένα,
ἀγγελοῦδια λευκὰ σὰν τὸ κρίνο.

Κι ἓνα μόνο τῆς ἔμεινε, ἓνα
καὶ στὸν τάφο κοντὰ ἦταν κι ἐκεῖνο.

Τὸ παιδί της μὲ κλάμα ἐβογοῦσε,
ὡς νὰ ἐζήτη τὸ δόλιο βοήθεια.
Κι ἡ μητέρα σιμά του ἔθρηνοῦσε
μὲ λαχτάρα χτυπώντας τὰ στήθια.

Τὰ γογγύσματα ἐκεῖνα καὶ οἱ θρήνοι
ἐπληγώναν βαθιὰ τὴν ψυχὴ μου.
Σύντροφός μου ἡ ταλαίπωρη ἐκείνη,
ἄχ, καὶ τ' ἄρρωστο ἦταν παιδί μου.

Στοῦ σπιτιοῦ μου τὴ στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.
"Ἄχ, μεγάλο κακὸ μοῦ ἐμνηοῦσε
ὁ βοριᾶς, ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει.

II.

Τὸ γιατρὸ καθὼς εἶδε, ἐσηκώθη
σὰν τρελλή. "Ὅλοι γῦρο ἐσωπαῖναν.
Φλογεροὶ τῆς ψυχῆς της οἱ πόθοι
μὲ τὰ λόγια ἀπ' τὸ στόμα της βγαῖναν.

— "ὦ, κακὸ ποῦ μὲ βρῆκε μεγάλο !
Τὸ παιδί μου, γιατρέ, τὸ παιδί μου . . .
"Ἐνα τῶχω, δὲν μοῦ ἔμεινε ἄλλο.
Σῶσέ τό μου καὶ πάρ' τὴν ψυχὴ μου.

Κι ὁ γιατρός, μὲ τὰ μάτια σκυμμένα,
πολλὴν ὥρα δὲν ἄνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων. "Ἄχ, λόγια χαμένα !
— Μὴ φοβᾶσαι, τῆς εἶπεν, ἀκόμα.

Κι ἐκαμώθη, πὼς θέλει νὰ σκύψη
στὸ παιδί καὶ νὰ ἰδῆ τὸ σφυγμὸ του.
"Ἐνα δάκρυ ἐπροσπάθει νὰ κρύψη,
ποῦ κατέβη στ' ὠχρὸ πρόσωπό του.

Στοῦ σπιτιοῦ μας τὴν στέγη ἐβογοῦσε
ὁ βοριᾶς καὶ ψιλὸ ἔπεφτε χιόνι.

Ἄχ, μεγάλο κακὸ μᾶς μηνόυσε
ὁ βοριᾶς, πού τ' ἀρνάκια παγώνει.

Ἡ μητέρα ποτὲ δακρυσμένο
τοῦ γιατροῦ νὰ μὴ νοιώση τὸ μάτι,
ὅταν ἔχη βαριά ξαπλωμένο
τὸ παιδί της σὲ πόνου κρεββάτι.

Γεώργιος Ζαλοκώστας

12. Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΡΙΤΗΣ

Ὁ μικρὸς κριτῆς, Σπῦρος λεγόμενος, ἦταν καὶ δὲν ἦταν δέκα χρόνων, ὅταν γιὰ πρώτη φορά, ἀκολουθώντας τὸ ἀναγκαῖον ἔθιμον τῆς πατρίδος του, ξεκίνησε γιὰ τὴν ξενιτεία, τὴν Κίρκην αὐτὴν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ κόσμου. Ὁ πατέρας του, ὁ κύρ - Χριστός, κριτῆς λεγόμενος ἀπ' ὅλη τὴν ἐπαρχία, γιατί ἦταν πραγματικῶς ὁ δικαστῆς της, τὸν συνώδεψε ὡς τὰ Γιάννενα. Τὴν ὥρα τοῦ ξεχωρισμοῦ, πού ὁ Ρόβας ὁ καρβανάρης εἶχε ἔτοιμα τὰ μουλάρια του καὶ τ' ἄλογα του καὶ φώναξε, σὰν ἄλλος δήμιος : « Τὸ καραβάνι εἶν' ἔτοιμο ! », ὅλοι οἱ συγγενῆδες, πού παρακολουθοῦσαν τοὺς ξενιτεμένους τους, τοὺς ξεμονάχιασαν καὶ τοὺς ἔλεγαν τὰ ὕστερα λόγια τοῦ ξεχωρισμοῦ.

Ἦταν καμμιά εἰκοσαριά οἱ ξενιτεμένοι. Ἄλλος εἶχε μάννα, ἄλλος πατέρα, ἄλλος θειὸ ἢ θειά κι ἄλλος μεγαλύτερο ἀδελφὸ ἢ ἀδελφή.

Τί πικρὴ ὥρα, ἡ ὥρα τοῦ χωρισμοῦ ! Ὅλο τὸ αἷμα μαζώνεται στὴν καρδιά, τὸ πρόσωπο σκυθρωπάζει καὶ τὰ μάτια βουρκώνουν ἀπὸ τὰ δάκρυα.

Ὁ καρβανάρης ὁ Ρόβας ἔσχιζε ἀπὸ τὴν μιὰ τὴν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη τὴν πλατύχωρη αὐλὴ τοῦ χανιοῦ κι ἔλεγε : « Τελείωσε γρήγορα, πέρασε ἡ ὥρα ».

Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Οἱ καρδιὲς χτυποῦσαν δυνατώτερα. Τὰ μάτια δάκρυζαν καὶ κάπου ἀκούονταν καὶ ξεφωνητὰ μάννας ἢ ἀδελφῆς. Πῶς περνοῦν γρήγορα οἱ ὥρες

τοῦ ξεχωρισμοῦ ! Καί φτερά ἄν εἶχαν, δὲν θὰ περνοῦσαν καὶ δὲν θάφευγαν γρηγορώτερα !

Τέλος ὁ καρβανάρης καβαλλίκεψε ἓνα χρυσοκάπουλο μουλάρι καὶ χτυπῶντάς το μὲ τοὺς φτερνιστήρες του, πετάχτηκε ἔξω ἀπὸ τὴν ὀρθάνοιχτη θύρα τοῦ χανιοῦ σὰν ἀστραπή. "Ὅλοι οἱ ξενιτεμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μὲ τοὺς δικούς τους καὶ καβαλλίκεψαν κι αὐτοὶ μὲ μάτια θλωμένα ἀπὸ δάκρυα τοῦ πόνου τῆς πατρίδος, τοῦ σπιτιοῦ καὶ τῶν δικῶν τους, κι ἔκαναν τὸ σταυρὸ τους.

Τὴν ὥρα, ποῦ ὁ Σπῦρος δρασκελοῦσε τὴ θύρα τοῦ χανιοῦ, τοῦ φώναξε ὁ πατέρας του μὲ παραπονετικὴ φωνή :

— Σπῦρό μου, στάσου, νὰ σοῦ πῶ δυὸ λόγια ἀκόμα . . .

Ὁ Σπῦρος σταμάτησε τὸ μουλάρι, κι ὁ κύρ - Χρῖστος μαραμένος ἀπὸ τὸν πόνο τοῦ ξεχωρισμοῦ τοῦ πρώτου παιδιοῦ του, καὶ τοῦ πιὸ ἀγαπημένου ἀπ' ὅλα, τοῦ λέγει :

— Παιδί μου, ἄμα σκαπετήσης τὸ Μέτσοβο, εἶσαι ἢ δὲν εἶσαι παιδί μου εἶναι τὸ ἴδιο. Δὲν σὲ ξέρει κανένας. Ἄλλὰ σὺ νὰ μὴ λησμονήσης ποτέ, ὅτι εἶσαι παιδί μου. Μακριὰ ἀπὸ ψέμα, κλεψιά καὶ φονικό ! Καὶ στὸ βάθος τῆς θάλασσας ἄν βρεθῆς, νὰ μὴ χάσης τὴν ἐλπίδα σου ἀπὸ τὸ Θεό ! Καὶ βασιλιάς ἄν γίνης, νὰ μὴ λησμονήσης τὴν πατρίδα σου. Τάκουσες, παιδί μου ;

— Τάκουσα, πατέρα μου !

— Ὡρα καλὴ σου τώρα ! Ὁ Θεὸς κι ἡ εὐχή μου μαζί σου.

Τὸ παιδί χτύπησε τὸ μουλάρι, γιὰ νὰ φτάση τὸ ξεμακριμένο караβάνι, κι ὁ πατέρας του σωριάστηκε στὸ πεζούλι τοῦ χανιοῦ κι ἄρχισαν νὰ τρέχουν τὰ μάτια του σὰν βρῦσες.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ κύρ - Χρῖστος βρισκότανε στὸ χωριὸ καὶ δικάζε τοὺς πατριῶτές του, ποῦ ἔτρεχαν σ' αὐτὸν νὰ βροῦν τὸ δίκιο τους, κι ὁ Σπῦρος εἶχε σκαπετήσει τὸ Μέτσοβο, κι ὅσους ἀπαντοῦσε στὸ δρόμο κανέναν δὲ γνώριζε κι οὔτε τὸν γνώριζαν !

Τὸ караβάνι τραβοῦσε γιὰ τὴν Πόλι ὅλο τῆς στεριάς. Εἴκοσι ἡμέρες χρειάζονταν τότε, γιὰ νὰ πάη κανεὶς ἀπὸ τὰ Γιάννενα στὴν Πόλι, ἄν δὲ τύχαινε στὸ δρόμο κανένα ἐμπόδιο. Εἶχαν περάσει δέκα μέρες δρόμο. Πέρασαν τὴ Θεσσαλονίκη, χωρὶς νὰ τοὺς τρέξη κανένα κακό. Ἦταν ὅλοι ἀγαπημένοι, ὅλοι μιὰ χαρά, καὶ περνοῦσαν τὸ δρόμο τους τραγουδῶντας καὶ κουβεντιάζοντας σὰν ἀδέλφια.

Ή εκείνη τήν ήμέρα μπήκε ό πειρασμός στή μέση. Τοϋ ένός άπό τό караβάνι είχε πέσει ή σακούλα του, μέ ό,τι χρήματα είχε, και τήν είχε βρεί ένας άλλος άπό τούς είκοσι συνταξιδιώτες και τοϋ τήν έδωκε, κρατώντας τά μισά για βρετικά. Ή εκείνος, που είχε χάσει τήν σακούλα, γύρευε άκέραιο τό χρηματικό ποσό, που είχε μέσα, κι εκείνος, που τήν είχε βρεί, δέν τó 'δινε, λέγοντας ότι είχε δικαίωμα νά βαστάξη τά μισά για βρετικά, κι άπό λόγο σέ λόγο πιάστηκαν κι άρχισαν νά χτυπιώνται στα γερά, φωνάζοντας τó « βίός μου » ό ένας, τó « δίκιο μου » ό άλλος. Μπήκαν οι άλλοι νά τούς χωρίσουν, αλλά κι αύτοι χωρίστηκαν σέ δύο· άλλοι μέ τόν έναν κι άλλοι μέ τόν άλλον. Ή εκείνος, όπου είχε βρεί τή σακούλα, έπέμενε νά βαστάη τά μισά, λέγοντας :

— Δικαιούμαι νά βαστάξω τά μισά, διότι, αν δέ τó φανέρωνα, ότι ηῦρα τή σακούλα, μποροῦσα νά τά φάω όλα τά χρήματα, που είχε μέσα.

Ή εκείνος πάλι, που τήν είχε χάσει, έπέμενε νά τά ζητάη όλα λέγοντας :

— Δέν δικαιούσαι νά μου βαστάξης τά μισά, διότι δέν είμαστε άπ' άλλο караβάνι σὺ κι άπ' άλλο έγώ, άλλ' είμαστε άπ' τó ίδιο караβάνι· κι είμαστε συντρόφοι, κι ως συντρόφοι είμαστε άδέλφια και ύποχρεούμαστε ό ένας νά βοηθάη τόν άλλο, κι όχι νά κερδίζουμε ό ένας άπό τόν άλλο.

Φιλονικῶντας - φιλονικῶντας έφτασαν σ' ένα χάνι, ήσύχασαν λίγο, όσο νά φάν, κι άρχισαν πάλι τήν φιλονικία.

Ή έδωκε πήρε ό Ρόβας, ό καρβανάρης νά τούς ειρηνέψη, αλλά δέ μόρεσε, και τά δύο μέρη είχαν κάποιο δίκιο, τó καθένα για τόν έαυτό του. Ή φιλονικία κατέληξε στα χέρια και μέσα στο μαλλιο-τράβηγμα κάποιος είπε μέ πόνο καρδιακό :

— Ή, και νά ξεφύτρωνες, Θεέ μου, τόν κριτήν μας, τόν κύρ - Χριστο έδῶ πέρα άπό καμιά μεριά, πώς θάφευγε ό τρισκατάρατος άπό τή μέση μας, και πώς θά γένονταν όλα μέλι - γάλα.

— Μούρθε μιá ιδέα, είπεν ένας άλλος.

— Τί ; τόν ρώτησαν.

— Τί ; . . . έχουμε τó παιδί του έδῶ τώρα . . .

— Και σαν τó έχουμε ;

— Νά τó βάλουμε στή θέσι τοϋ πατέρα του . . . κριτή !

— Μπρέ ἀλήθεια ! Νὰ τὸ βάλωμε κριτῆ. Ἄν καὶ μικρὸ ἀκόμα, θὰ ξέρῃ νὰ εἰπῆ κάτι, ὡς παιδί τοῦ κριτῆ μας. Σπῦρο ! φώναξε, Σπῦρο ! Τί γίνεται ὁ Σπῦρος τοῦ κύρ - Χριστοῦ ;

Ἐκεῖνος δὲν ἀκούοντανε· τὸν εἶχε καταβάλει ὁ κόπος τοῦ δρόμου κι ἅμα ἔφαγε ἀκούμπησε στὸν τοῖχο κι ἀποκοιμήθηκε, ἔχοντας προσκέφαλο τὸ δισάκκι του, στρῶμα τῆ βελεντζούλα του καὶ σκέπασμα τῆ κάπα του.

Ἡ πρότασι ν' ἀναθέσουν τὴν κρίσι στὸ παιδί εἶχε γίνει δεκτὴ ἀπ' ὅλη τὴ συνοδεία, ὁ Ρόβας ὅμως ἀκούοντας καὶ παίρνοντας τὸ πρᾶγμα γιὰ ἀστεῖο, τοὺς εἶπε :

— Τί λόγια εἶν' αὐτά, ποὺ λέτε ; Ἄφηστε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῆ. Τί ξέρει αὐτό ;

— Ὅχι ! ὄχι ! ἐφώνησαν πολλοί, πρέπει νὰ ξυπνήσωμε τὸ παιδί.

Τοῦ φώναξαν. Τὸ παιδί ἄνοιξε τὰ μάτια του, κοίταξε γῦρο - γῦρο καὶ τὸ πῆρε παράπονο.

— Γιατί παραπονιέσαι ; τοῦ εἶπε ὁ Ρόβας.

— Ἐβλεπα στὸν ὕπνο μου, ὅτι ἤμουν στὸ σπίτι μου μὲ τὸν πατέρα μου καὶ μὲ τ' ἀδελφία μου . . . Μάννα δὲν εἶχα . . .

Καὶ λέγοντας αὐτά, ἄρχισε νὰ κλαίῃ.

— Μπρέ κριτῆ, ποὺ σοῦ διάλεξαν ! εἶπε μόνος του ὁ καρβανάρης.

— Ξέρεις γιατί σὲ ξυπνοῦμε, Σπῦρο ; τοῦ εἶπεν ἓνας ἀπὸ κείνους, ποὺ τὸν ξύπνησαν.

— Ποῦ νὰ ξέρω, εἶπεν ὁ Σπῦρος, τρίβοντας τὰ μάτια του.

— Σὲ ξυπνήσαμε, γιὰ νὰ μᾶς κάνης κρίσι τῆς φιλονικίας.

Τὸ παιδί τὸν κοίταξε μὲ στόμα ἀνοιχτό.

— Μπρέ, τί σᾶς ἔφταιγε τὸ καημένο καὶ τοῦ χαλάσατε τ' ὄνειρο, εἶπεν ὁ καρβανάρης.

— Ἄντε, παιδί μου, κρίνε τους, εἶπε ὁ γεροντότερος ταξιδιώτης τοῦ καρβανιοῦ, γνωρίζεις τὴν αἰτία. Ἄπ' αὐτοῦ θὰ καταλάβωμε, ἂν θὰ γίνης σὰν τὸν πατέρα σου . . .

Τὸ παιδί καλοκάθισε σταυροπόδι κι εἶπε στοὺς μαλωμένους μὲ ὕφος ἀληθινοῦ κριτῆ :

— Ἐλάτε ἐδῶ !

Πῆγαν καὶ οἱ δυὸ μπροστά του μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα.

— Ξέρετε ποῦ εἴμαστε ; τοὺς ρώτησε σοβαρά.

‘Ο καρβανάρης άνοιξε τὰ μάτια του, προσέχοντας ν’ άκούση καλύτερα. Οί μαλωμένοι δὲ μιλοῦσαν.

— Νά σᾶς εἰπῶ ποῦ εἶμαστε. Εἶμαστε, κακορρίζικοι, δέκα μέρες μακριά ἀπὸ τὸν τόπο μας· εἶμαστε ξένοι, πεντάξενοι ! Δὲ μᾶς γνωρίζει κανένας ἐδῶ γῦρα ! ‘Η ξενιτειά μᾶς ἀδερφώνει ὄλους.

‘Ο καρβανάρης ἄρχισε ν’ ἀπορῆ με τὴ νοημοσύνη τοῦ μικροῦ κριτῆ.

— Μπρέ, τὸ παλιόπαιδο ! Αὐτὸ εἶναι σοφὸ !

— Θέλετέ νὰ σᾶς κάνω κρίσι ; Τους ρώτησε σοβαρὰ - σοβαρὰ.

— Θέλομε, τοῦ ἀπολογήθηκαν, κι ὅσα μᾶς πῆς θ’ ἀκολουθήσωμε. ‘Ετσι κάναμε καὶ με τὸν πατέρα σου . . .

— Γιὰ νὰ σᾶς κάνω τὴ κρίσι, πρέπει πρώτα ν’ ἀγκαλιαστήτε καὶ νὰ φιληθῆτε, κι ὕστερα νὰ σᾶς κρίνω!

Οί δυὸ μαλωμένοι κοίταξαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο περιίλυτοι, σὰ νὰ ντρέπονταν νὰ κάνουν ἐκεῖνο, ποῦ τοὺς ἔλεγε. Οί ἄλλοι, βλέποντας τὸ δισταγμὸ τους, τοὺς φώναξαν :

— Κάνετε, ὅπως σᾶς λέγει ὁ κριτῆς ! Τί καμαρώνετε !

Οί μαλωμένοι ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν κλαίοντας.

— Πηγαίνετε τώρα ! εἶπε τὸ παιδί, τελείωσε ἡ κρίσι σας !

— Καὶ πῶς τελείωσεν, εἶπαν οἱ πολλοί, ὁ ἓνας κρατάει κι ὁ ἄλλος ἔχει νὰ λάβῃ.

— Τελείωσε ! εἶπε τὸ παιδί· ἡ διαφορὰ τους ἦταν τὸ μῖσος. ‘Αφοῦ μπῆκε ἡ ἀγάπη ἀνάμεσά τους, τὸ μῖσος ἔφυγε καὶ τὸ δίκαιο ἔρχεται μόνο του.

Καὶ πραγματικά, ἐκεῖνος, ποῦ βαστοῦσε τὰ μισὰ χρήματα, τὰ βγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὰδωσε στὸν ἄλλο, ποῦ τὰ ζητοῦσε, λέγοντας :

— Πάρ’ τα, ἀδελφέ !

Καὶ κεῖνος, ποῦ τὰ ζητοῦσε, τοῦ ἀπολογήθηκε :

— ‘Οχι, ἀδελφέ, ὅλα ! Βάστα τὰ βρετίκια σου. Κράτα ὅσα θέλεις, κράτα τα κι ὅλα . . .

— ‘Οχι, ὄχι, εἶναι δικό σου βιό, εἶπεν ἐκεῖνος, ποῦ τὰ εἶχε βρεῖ· μακριά ἀπὸ μένα τὸ ἄδικο !

— Πάρ’ τα ! τοῦ ἐφώνησαν οἱ ἄλλοι, ἀφοῦ σοῦ τὰ δίνει ὁ ἄνθρωπος.

Τὰ πῆρε τότε ἐκεῖνος καὶ τὰ ἔβαλε στὴ σακούλα, κι ἀφοῦ τὴν

έβαλε στὸν κόρφο του, ξαναγκαλιάστηκε καὶ ξαναφιλήθηκε μὲ τὸν ἀντίθετό του.

— Μπράβο, Σπύρο ! ἐφώναξαν οἱ ἄλλοι, εἶσαι ἀληθινὸ παιδί τοῦ κύρ - Χριστοῦ !

Καὶ πῆγαν ὅλοι καὶ τὸ φίλησαν τὸ παιδί καὶ τοῦ εὐχήθηκαν νὰ προκόψῃ.

Ὁ καρβανάρης, πού κοροΐδευε πρῶτα τὸ μικρὸ κριτῆ, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, λέγοντας :

— Παιδί μου, νὰ μὲ χωρέσῃς. Ἐγὼ εἶμαι μεγάλος στὰ χρόνια καὶ σὺ μεγάλος στὸ νοῦ. Μιὰ μέρα θὰ γίνῃς ἀφέντης.

Καὶ πραγματικὰ ἔζησε καὶ πρόκοψε.

« Διηγήματα τῆς ξενιτειᾶς »

Χρῆστος Χριστοβασιλῆς

13. Η ΑΝΙΚΗΤΗ ΕΛΠΙΔΑ

Ἄνήμερα τὰ Φῶτα, τὸ δειλινὸ τῆς παραμονῆς τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἢ Μήτραινα, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές τοῦ Ἁΐ - Γιαννιοῦ, ἔσφαξε μιὰ παχειὰ καὶ μεγάλη κότα, ἀπὸ τὶς δέκα - δώδεκα κοτοῦλες πού εἶχε, τὴ ζεμάτισε, τὴ μάρησε καὶ τὴν ἔβαλε νὰ βράσῃ. Συγύρισε τὸ σπιτοκάλυβό της, ἔστρωσε στὴ γωνιὰ τὰ νυφιάτικα της μάλλινα στρωσίδια, ἔδεσε τὴ σκύλα καὶ περίμενε, ὅπως ὄλες τὶς παραμονές, νᾶρθῃ ὁ ξενιτεμένος της ὁ Γιάννης, ξημερώνοντας τ' Ἁΐ - Γιαννιοῦ.

Ζαὐτὴ ἡ ἱστορία ἐξακολουθοῦσε χρόνια τώρα. Ἦταν ἀκόμα νέα ἢ Μήτραινα, ὅταν, χήρα, ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, ὁ Γιάννης, γιὰ τὴν ἔρμη ξενιτειὰ. Δὲν εἶχε ἀκόμα ἄσπρη τρίχα στὰ κατόμαυρα μαλλιά της, ὅταν τὸν φίλησε γιὰ ὕστερη φορὰ καὶ τὸν εἶδε ψηλὰ ἀπὸ τὴ ραχοῦλα μὲ δακρυόπνιχτα μάτια νὰ χάνεται στὸ μάρκος τοῦ δρόμου καὶ νὰ γίνεται ἄφαντος.

Χρόνια καὶ χρόνια ἀπὸ τότε ἡ δόλια Μήτραινα περνοῦσε τὴ ζωὴ της μονάχη στὸ σπιτοκάλυβό της, ἔχοντας γιὰ μόνη συντροφιά τοὺς τέσσερους τοίχους, τὸ εἰκόνημα, τὴ γωνιὰ, μιὰ γίδα, μιὰ γάτα καὶ καμμιά δεκαριά κοτοῦλες, μ' ἓναν ὄμορφο πετεινὸ, πού τῆς χρησίμευε κάθε πρωί, σὰν ρολόγι, νὰ τὴν ξυπνᾷ, γιὰ ν' ἀνάβῃ τὴ φωτιά

της και ν' άρχινά τó έργóχειρό της : Ρόκα ή πλέξιμο ή μπάλωμα ή για να πηγαίνει στο λόγο να κουβαλά ξύλα.

Τά νιόπαιδα του χωριού πήγαιναν·κι έρχονταν στην ξενειά, ποιό σε τρία, ποιό σε τέσσερα και ποιό σε πέντε χρόνια, τó βαρύ, βαρύ· αλλά ó Γιάννης τής Μήτραινας ούτε φαινόταν, ούτε άκούγονταν πουθενά ! "Όλος ó κόσμος τόν θεωρούσε χαμένο και ó προεστός του χωριού τόν ξέγραψε από τó δεφτέρι του, για να μην πληρώνη ή κακομοίρα ή Μήτραινα τούς φόρους του. Και όμως ή Μήτραινα έσκισε τά ρουχά της, άμα έμαθε ότι τής ξέγραψε ó προεστός τó παιδί της και πήγε στο σπίτι του να παραπονεθή :

—'Ακούς εκεί, έλεγε, βγαίνοντας από του προεστού, να μου σβήση τó παιδί μου ! Τί τόν μέλει αυτόν, σαν πληρώνω έγώ ;

Είχε πάντα την καρδιά της γεμάτη έλπίδα και τής φαινόταν, ότι τó παιδί της είναι γερό και καλά, ότι κέρδιζε χρήματα με τó σωρό, κι ότι βρίσκεται στο δρόμο άρχεται. Ζούσε ή καημένη με τó εργατικό, πότε στ' άμπέλια και πότε στα χωράφια χωριανών της, κι ένώ όλος ó κόσμος την συμπονούσε, αυτή δέ τόβανε κάτω, αλλά άπολογιόταν με θυμό :

— Μή σάς πέρασε ή ιδέα, ότι χάθηκε τó παιδί μου και δέ θα μου έρθη ; αυτό ζή και βασιλεύει, δόξα σοι ó Θεός ! "Ετσι μου τó λέει ή έλπίδα, που έρχω μέσα στην καρδιά μου !

Κάθε δειλινό, χειμώνα - καλοκαίρι, όταν έτρεμε ó ήλιος να βασιλέψη, άφηνε την εργασία της και γνέθοντας πήγαινε ψηλά στη ραχούλα, στ' άγνάντια του χωριού, κι εκεί καθόταν κι άγνάντευε τó δρόμο, ως μιá ώρα μακριά — όσο έκοβε τó μάτι της — και με άνικητη έλπίδα άκολουθούσε τούς διαβάτες, που έρχονταν, και μονολογούσε :

— Νά ! αυτός είναι ! Αυτός ó καβαλλάρης ! Κοίτα, πώς τρέχει τó μουλάρι του ! Καλώς ώρισες, παιδί μου !

Και ξεφώνιζε, κι άνοιγε την άγκαλιά της μ' άφατη χαρά, και ροβολούσε δυό - τρία βήματα, αλλά ó καβαλλάρης εκείνος δέν ήταν ó Γιάννης τής Μήτραινας, ούτε καν χωριανός της, γιατί, άμα πλησίαζε πρós τó χωριό, επαιρνε τόν άλλον τó δρόμο, τραβώντας για ξένο χωριό. Κι ή Μήτραινα, χαρωπή-χαρωπή, επαιρνε κοντά με τó βλέμμα της άλλον καβαλλάρη διαβάτη για τó Γιάννη της, όσο που κι αυτός επαιρνε άλλο δρόμο. Και δέν έφευγε από τή ραχούλα, παρά όταν

ἄρχιζε νὰ χύνεται τὸ σκοτάδι ἐπάνω στὴ γῆ. Τότε, γύριζε στὸ σπιτοκάλυβό της γελαστή καὶ χαρωπὴ, ὅπως πάντα, μὲ τὴν καρδιά της γεμάτη ἐλπίδα, κουνώντας τὸ κεφάλι της καὶ λέγοντας :

— Ποιὸς ξέρει τὸ μοναχό μου, ποῦ νὰ νυχτώθηκε ! Δὲν τὸν ἄφησε ἡ κούρασι τοῦ δρόμου νὰ φθάσῃ ἀπόψε ! Κι αὔριο ἡμέρα τοῦ Θεοῦ ξημερώνει ! Αὔριο ἔρχεται.

Αὐτὴ ἡ δουλειὰ ἐξακολούθησε χρόνια καὶ χρόνια. Ἡ ἐλπίδα φώλιαζε βαθιὰ στὰ φυλλοκάρδια τῆς Μήτηραινας. Καὶ τίποτε δὲ μπορούσε νὰ τὴν διώξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα. Ὅταν δούλευε μὲ τὴν ἐργατιά, αὐτὴ ἔσερνε πάντα τὸ τραγούδι καὶ τραγουδοῦσε ὅλο τραγούδια γιὰ τὸν ξενιτεμένο τὸ γυιό της, ποῦ πάντα ἐρχόταν καὶ ποτὲ δὲ φαινόταν !

Ὅλος ὁ κόσμος, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τὴν ψυχοπονοῦσαν τὴν καημένη τὴ Μήτηραινα κι ἔλεγαν μέσα τους :

— Ὁ Θεὸς νὰ τῆς αὐξάνῃ τὴν ἐλπίδα τῆς ὄρφανῆς !

Ἔτσι περνοῦσαν τὰ χρόνια καὶ ἡ Μήτηραινα ἐξακολουθοῦσε νὰ ἐλπίζῃ, κι ὅλο νὰ ἐλπίζῃ. Κάθε βράδυ περίμενε τὸ Γιάννη της καὶ κάθε βράδυ ξενυχτοῦσε ἔρημη καὶ μοναχὴ στὸ σπιτοκάλυβό της, χωρὶς ν' ἀδημονῆ, χωρὶς ν' ἀτελπίζεται.

Εἶχε χάσει τὸ λογαριασμὸ πόσα χρόνια εἶχε ὁ Γιάννης της στὰ ξένα. Δὲ θυμόταν πόσα χρόνια τῆς βάραιναν τὴ ράχι, κι ἀπὸ τὴν ἡμέρα, ποῦ ξεκίνησε τὸ μονάκριβό της, εἶχε σκεπάσει τὸν καθρέπτη της, ποῦ εἶχε κρεμασμένο δεξιὰ στὴν πόρτα της, καὶ ἀπὸ τότε δὲν εἶχε δεῖ τὸ πρόσωπό της ! Τὰ μαλλιά της εἶχαν ἀσπρίσει ὅλα, τὸ πρόσωπό της εἶχε ζαρώσει, ἡ ράχι της εἶχε κυρτώσει κι αὐτὴ δὲν τὸ γνώριζε !

Ἄν κάθε δειλινὸ ἔβγαινε στ' ἀγνάντια ἡ Μήτηραινα, γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ παιδί της νᾶρχεται, ὅμως οὔτε φαί ἐτοίμαζε, οὔτε ἔστρωνε, οὔτε τὴ σκύλα ἔδενε, γιὰ νὰ μὴν ἀλυχτᾷ τοὺς χωριανούς. Μόνο τὴν παρμονὴ τοῦ Ἄϊ - Γιαννιοῦ ἔκανε αὐτὴ τὴ δουλειά.

Τὸ εἶχε κομποδεμένο ἐκείνη τὴν ἡμέρα, ὅτι θὰ ἐρχόταν ὁ Γιάννης της χωρὶς ἄλλο, ξημερώνοντας ἡ γιορτὴ του. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὴν παρμονή, χωρὶς νὰ βγῆ καθόλου στ' ἀγνάντια, ἔσφαζε τὴν παχύτερη της κότα, τὴ ζεματοῦσε, τὴ μαδοῦσε καὶ τὴν ἔβανε νὰ βράσῃ, σκούπιζε τὸ σπίτι καλὰ - καλὰ, ἔστρωνε καθαρὰ κι ἔδενε τὴ σκύλα, γιὰ

νάβαι όλα έτοιμα τὸ πρῶι καὶ νὰ μὴν ἔχη ἄλλη δουλειά, παρὰ νὰ πᾶη μόνο στὴν ἐκκλησιά κι οὐδ' ἄλλο, κι οὐδ' ἄλλο.

Τόσοι "Αἱ - Γιάννηδες πέρασαν καρτέρι καὶ καρτέρι, πὺ μπόρῳσαν νὰ κάμουν ἀκέριο μῆνα, κι ὁ Γιάννης τῆς Μῆτραινας δὲ φαινόταν ! Τί νὰ εἶχε γίνει ὁ Γιάννης ! Χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλειωσαν τὰ κόκκαλά του κάτω ἀπὸ τὸ μαῦρο μνήμα, χωρὶς κερὶ, χωρὶς λιβάνι, χωρὶς τρισάγιο, χωρὶς λουλούδια, χωρὶς δάκρυα !

Ἐλλά πὺ περνοῦσαν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νοῦ τῆς Μῆτραινας !

3 Ὅταν ἔβρασε καλὰ ἡ κότα, εἶχε βασιλέψει ὁ ἥλιος. Τότε ἡ Μῆτραινα τὴν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν φωτιά, τὴν ἀπόθεσε ψηλὰ κι ὕστερα ἔκαμε τὸ σταυρὸ τῆς ἔμπρὸς στὸ εἰκόνισμα, παρακαλῶντας τὴν Παναγία καὶ τὸν "Αἱ - Γιάννη νὰ τῆς φέρουν τὸ παιδί τῆς γερὸ καὶ καλὰ ἀπὸ τὰ ξένα. Χάλασε καὶ σκέπασε τὴ φωτιά, ἔσβησε τὸ λυχνάρι καὶ πλάγιασε νὰ κοιμηθῆ, γιατί ἦταν περασμένη ἡ ὥρα.

Τὰ πρόσφορα τὰ εἶχε ἔτοιμα ἀπὸ τὴν ἡμέρα τοῦ Σταυροῦ. Τὸ βαθὺ πρῶι, νύχτα ἀκόμη, πρὶν λαλήσουν οἱ πετεινοί, ἄμα ἄκουσε τὸ σῆμαντρο τῆς ἐκκλησίας, σηκώθηκε, νίφτηκε, ἄναψε τὸ καντήλι στὸ εἰκόνισμα, ἔκανε τὸ σταυρὸ τῆς κι ἄναψε τὴ φωτιά. Ἐφτιασε τρία τέσσερα κερὶά, γέμισε τὸ ροῖ τῆς λάδι, πῆρε τὸ πρόσφορὸ τῆς καὶ κίνησε γιὰ τὴν ἐκκλησιά.

Ἐκινῶντας ἔκλεισε πίσω τῆς τὴν πόρτα μόνο μὲ τὸ μάνταλο, γιὰ νὰ μπορέση νὰ μπῆ μέσα μονάχο του τὸ ξενιτέμενο τῆς παιδί. Ἦταν τόσο βέβαιη, ὅτι θὰ ἐρχόταν χωρὶς ἄλλο ὁ Γιάννης τῆς ἐκεῖνο τὸ πρῶι !

Στὴν ἐκκλησιά κάθισε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς λειτουργίας ὡς τὸ τέλος καὶ, ὅπως συνήθιζε πάντα, πῆγε στὴν πύλη τοῦ ἱεροῦ πρῶτη-πρῶτη, γιὰ νὰ πάρη ἀντίδωρο πρωτύτερα ἀπ' ὄλο τὸ ἄλλο χωριὸ καὶ νὰ πᾶη γρήγορα στὸ σπίτι τῆς, νὰ δεχτῆ τὸ παιδί τῆς, πὺ ἐρχόταν ἀπὸ τὴν ξενιτειά.

Ἐτσι ἔκανε πάντα, κι ὁ παπᾶς, πὺ ἤξερε αὐτὴ τὴν ἀδυναμία τῆς, τῆς ἔδινε ἀντίδωρο πρῶτα ἀπ' ὄλους· κι αὐτὴ παίρνοντας τ' ἀντίδωρο βγῆκε τρεχάτη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία κρατῶντας στὸ χέρι τὸ ἀδειανὸ ροῖ καὶ τράβηξε ἴσια γιὰ τὸ σπιτοκάλυβὸ τῆς.

Δὲν εἶχε φέξει καλὰ, ὅταν γύριζε, κι ἡ συννεφιά ἡ βαρεία, πὺ κρεμόταν στὸν αἰθέρα, ἔκανε τὸν οὐρανὸ μαῦρο καὶ φοβερό. Ὁ ἄνεμος φυσοῦσε δυνατὰ κι ἡ Μῆτραινα ἔτρεχε γρήγορα πατῶντας

ὅπως τύχαινε μέσα στις λάσπες, γιὰ νὰ φτάσῃ τὸ γρηγορότερο στοῦ σπιτοκάλυβό της καὶ νὰ σφίξῃ στὴν ἀγκαλιά της τὸ παιδί της.

Μπαίνοντας στὴν αὐλὴ κοίταξε ὀλόγυρα, γιὰ νὰ ἰδῇ, ἂν εἶναι κανένα μουλάρι, καὶ μὴ βλέποντας τίποτε ἀπόθεσε κάπου τὸ ροῖ της, βγῆκε στοῦ δρόμο καὶ τράβηξε ἴσια κατὰ τ' ἀγνάντια. Καὶ ἅμα ἔφτασε στὴ μεριά, ποὺ εἶχε χωριστῆ μετὰ τὸ Γιάννη της, φώναξε μετὰ μεγάλη φωνή :

— Γιάννη η η η ! Γιάννη, οὔσου !

— Ὅριστεε ! ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ μακριά.

— Χτύπα γρήγορα, παιδάκι μου, γιατί σ' ἔφαγε τὸ κρῦο. Τοῦ ἀπολογήθηκε ἡ Μήτηρνα.

Σὲ λίγο τὸ ποδοβολητὸ τοῦ μουλarioῦ ἀκουγόταν ξαστερωτέρα, ἀλλὰ ἡ Μήτηρνα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ ἐκείνη τὴ μεριά.

Τὸν περίμενε ἐκεῖ τὸ Γιάννη της, ὡς ποὺ ἦρθε.

— Παιδάκι μου ! Ψυχούλα μου !

— Μαννούλα μου ! Ποιὸς σοῦ πῆρε τὰ συχαρίκια καὶ βγῆκες τέτοια ὦρα ἐδῶ, νὰ με καρτερῆς :

— Ἡ ἐλπίδα μου, ψυχούλα μου ! Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα μου, ποὺ φώλιασε μέσα ἐδῶ, στὴν καρδιά μου βαθιά !

Ὁ Γιάννης κατέβηκε ἀπὸ τὸ μουλάρι, ἡ Μήτηρνα ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά καὶ μάννα καὶ παιδί ἔγιναν ἓνα ἀπὸ τὸ σφιχταγκάλισμα. Ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά, ποὺ ἀγκαλιάστηκαν καὶ φιλήθηκαν μάννα καὶ παιδί τὸ πικρὸ ἀγκάλισμα καὶ φίλημα τοῦ χωρισμοῦ, ἐδῶ καὶ τόσα χρόνια, ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴν μεριά πάλι μάννα καὶ παιδί ξαναφιλιόνταν καὶ ξαναγκαλιόζονταν τὸ χαρμόσυνο φίλημα κι ἀγκάλισμα τοῦ ἔρχομοῦ.

Κι ἔτσι ἀγκαλιασμένοι ἔφτασαν στοῦ σπιτοκάλυβο.

Μιὰ βαρεῖα τουφεκιά ἔπεσε στὸν αὐλόγυρο τῆς Μήτηρνας, ποὺ βρόντησε ὅλο τὸ χωριό.

Ἡ χαρὰ τῆς Μήτηρνας οὔτε γράφεται οὔτε μολογιέται !

Πρῶτη φορά, ἀφότου ξενιτεύτηκε ὁ Γιάννης, θρονιαζόταν ἡ χαρὰ στοῦ ταπεινοῦ σπιτοκάλυβο τῆς Μήτηρνας. Σ

14. ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΥ

.. Εἶν' ἓνα μικρό, φτωχὸ σπιτάκι,
λάμπει ὁ ἥλιος πάνου του χρυσός·
κάθε χαρωπὸ παραθυράκι
στ' ἄσπρο μου γενέθλιο σπιτάκι,
τῶχει ζώσει πράσινος κισσός.

Δυὸ μορφές κεῖ μέσ' ἀγαπημένες,
ἓνας γέρος τώρα καὶ μιὰ γριά —
κάθονται σκυφτὲς καὶ λυπημένες,
δυὸ μορφές γλυκειές, ἀγαπημένες,
γιὰ τὸ γυιό τους ποῦφυγε μακριά.

Πότε θὰ ῥθης, μέρα εὐλογημένη,
νὰ ριχτῶ τρελλὸς στὴν ἀγκαλιὰ
τῶν γλυκῶν γονιῶν μου, ποῦ κλαμένοι.
μὲ χαρὰ στὰ μάτια τους χυμένη,
δὲν θὰ μὲ χορταίνουν στὰ φιλιὰ.

«Παιδικὴ ἀνθολογία»

Νικόλαος Χατζηθόδωρος

15. Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερική,
ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
καθημερινὴ καὶ Κυριακὴ.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψη γράμμα,
«καλὴ μου μάννα κι ἀδερφή», —
ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
στὰ ξένα ἄσπρισαν τὰ μαλλιὰ του,
γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.
Ἐφερε γοῦνες καὶ ρολόγια,
ἔχει τὰ δόντια του χρυσά.

Πηγαίνει στο σπιτάκι ἴσια.
 Ἐ μάννα του ; . . ἢ ἀδερφή ;
 Εἶναι κι οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 — κι' ἄς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του ! —
 Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

16. Η ΦΙΛΟΞΕΝΙΑ

Ἦταν Γενάρης μῆνας, καρδιά τοῦ χειμῶνα. Μέσα στοὺ σπιτί ζέστα καὶ λαμπρή, χοντροκάρβουνη καὶ κουτσουροθρεμμένη φωτιά κι ἔξω φριχτὸ σκοτάδι κι ἄγριο ἀνεμόβροχο, πού ξερρίζωνε δέντρα. Χαρὰ σὲ κείνον, πού ἦταν μέσα, κι ἄς ἦταν καὶ γύφτος, κι ἀλλοίμονο σὲ κείνον, πού ἦταν ἔξω, κι ἄς ἦταν καὶ βασιλιᾶς !

Τὸ σπιτί, πού φέρομε στὴ διήγησί μας, ἦταν τὸ πρῶτοσπιτο τοῦ χωριοῦ. Αὐτὸ δεχόταν τοὺς ξένους κι ἀγνώστους, ἐνῶ τ' ἄλλα τὰ σπιτία δεχόταν τοὺς γνώριμους μόνον. Ἐνας γέρος, ὁ γέρο-Δῆμος, ἦταν ὁ ἀρχηγὸς τοῦ σπιτιοῦ, ὁ νοικοκύρης, κι ἡ Γιώργαινα ἡ νύφη του, ἡ νοικοκυρά. Πέντε ἀγρόνια του, δύο ἄρσενικὰ καὶ τρία θηλυκὰ, ἀποτελοῦσαν τὴ φυτεὶὰ τοῦ σπιτιοῦ. Ὁ γιὸς τοῦ γέρου, ἄντρας τῆς χήρας καὶ πατέρας τῶν παιδιῶν, εἶχε σκοτωθῆ ἄδικα στὰ Γιάννενα ἀπὸ ἐνὰ τουρκαρβανίτη, Χαμίτ Γκόγκα λεγόμενο, ἀπὸ τὸ Προγονάτι τῆς Λιαπουργιᾶς. Ὑστερα ἀπὸ τὸ φόνο, ὁ φονιᾶς βγήκε στὰ βουνά. /

2 Ζύγωνε ἡ ὥρα τοῦ δείπνου. Ὁ ὑπηρέτης ἔκλεψε μὲ πάταγο τὴν αὐλόθυρα, ἀπόλυσε τὰ δυὸ σκυλιὰ ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες, ἀνέβηκε τὴ σκάλα καὶ μπαίνοντας ξεκουμπώθηκε κι εἶπε στὸ γέρο - Δῆμο:
 — Κάθισα ὡς αὐτὴ τὴν ὥρα στὸ Μεσοχώρι καὶ δὲ φάνηκε κανένας ξένος.

— Καλὰ, παιδί μου, εἶπεν ὁ γέρο - Δῆμος ἄς στρωθῆ τὸ τραπέζι, νὰ δειπνήσουμε, κι ἂν ἔρθη κανένας ἀργότερα, ἡ θύρα μας εἶναι γνωστὴ κι ἀνοίγει εὐκόλα.

Στὸ πρόσταγμα τοῦ γέρου μπήκε ἡ ψυχοπαίδα, κρατῶντας ἐνα μακρὺ τραπέζι, καὶ τὸ ἀπόθεσε καταγῆς, βάνοντας τὸ κεφαλο-

τράπεζο πρὸς τὸ μέρος, πού καθόταν ὁ γέρος. Σὲ λίγο ὅλη ἡ οἰκογένεια, παιδιά, μάννα καὶ πάππος, δειπνοῦσε.

Δὲν εἶχαν φτάσει ἀκόμη στὴ μέση τοῦ φαγητοῦ, ὅταν τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς, ὁ Κοράκης κι ὁ Τραχήλης, ἄρχισαν ν' ἀλυχτοῦν καὶ σὲ λίγο ἀκούστηκε καὶ ποδοβολητὸ ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόπορτα. Τὰ σκυλιὰ, ἀκολουθῶντας ἀπὸ μέσα τὸ ποδοβολητὸ κι ἀλυχτῶντας, ἔφτασαν στὴν αὐλόθυρα, ὅπου εἶχε σταθῆ ἄνθρωπος, κι ἐκεῖ πλέον εἶχαν γίνει θηρία καὶ τὰ δυὸ κι ἂν δὲν ἦταν τὰ σανίδια τῆς θύρας, θὰ τὸν κατακομμάτιαζαν.

—Ἐβγα στὴν κρεβάτα, προστάζει ὁ γέρος τὸν ὑπηρέτη, καὶ ἴδέ, γιατί ἀλυχτοῦν τὰ σκυλιὰ . . . Μοῦ φαίνεται, ὅτι κάποιος ξένος εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλόθυρα καὶ δὲν τολμᾷ νὰ χτυπήσῃ . . .

Ὁ ὑπηρέτης βγῆκε ἔξω κι ἀμέσως φώναξε :

— Ποιὸς εἶναι ;

Τὰ σκυλιὰ στοῦ ἀκουσμα τῆς φωνῆς ἀνταριάστηκαν περισσότερο καὶ πῶς νὰ μπορούσαν νὰ τρυπήσουν τὴ θύρα, γιὰ νὰ δείξουν, ὅτι ἐκτελοῦν τὸ καθῆκόν τους καὶ ὅτι τρῶν τὸ ψωμί μὲ τὸ δίκιο.

— Ἄνθρωπος εἶμαι, ἀπολογήθηκε μιὰ φωνὴ τρεμάμενη ἀπὸ τὸ κρύο, διαβάτης, ἄγνωστος . . .

— Ποῦθε εἶσαι ; ξαναρώτησε ὁ ὑπηρέτης.

— Μακριὰ, ἀπὸ πολὺ μακριὰ . . .

— Τοῦρκος εἶσαι ἢ Ρωμιός ;

— Τοῦρκος, ἀπολογήθηκε δειλὰ - δειλὰ ὁ ξένος.

— Νὰ πᾶρ' ἡ κατάρρα, μουρμούρισε ὁ ὑπηρέτης· τέτοιον καιρὸ καὶ τέτοια ὥρα νὰ σοῦ τύχη καὶ ἀντίχριστος !

Μπαίνοντας μέσα εἶπε περίλυπα στοῦ γέρο νοικοκύρη :

— Ἐνας ἀντίχριστος !

— Τί σημαίνει ; ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος, ἄνθρωπος δὲν εἶναι ; Δὲ ζητάει νὰ μπῆ στοῦ σπίτι μας ὡς Τοῦρκος ἢ χριστιανός, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος. Κατέβρα ἀμέσως κάτω καὶ δέσε γιὰ μιὰ στιγμή τὰ σκυλιὰ κι ἀνοιξέ του τὴ θύρα, νάρθῃ ἐπάνω !

Ὁ ὑπηρέτης, θέλοντας καὶ μὴ, βγῆκε ἔξω καὶ σὲ λίγο ὁ ξένος ἔμπαινε μέσα.

— Καληῶρα σας, εἶπε, μπαίνοντας μέσα, ἐνῶ τὰ σκυλιὰ τῆς αὐλῆς ἔπνιγαν τὴ φωνὴ του μὲ τ' ἀλυχτήματά τους.

— Καλῶς ὦρισες, τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ γέρο - Δῆμος καὶ τοῦ

ἄπλωσε τὸ χέρι, γιὰ νὰ τὸν χαιρετήσῃ· κάθισε νὰ φᾶμε!

Τὰ σκυλιά κόβονταν στὴν αὐλή, ἀλυχτῶντας πρὸς τὴ θύρα τοῦ σπιτιοῦ κι ὄχι πρὸς τὴν αὐλόθυρα, ὅπως πρὶν νὰ μπῆ μέσα ὁ ξένος.

Ὁ ξένος κρέμασε τὴν κατάβρεκτη κάπα του, ἔβγαλε τὰ μουσκεμένα τσαρούχια του, ξεζώστηκε τ' ἄρματωμένο σελάχι του καὶ τὸ ἀπόθεσε, τίναξε τὴ φουστανέλλα του καὶ κάθισε στὸ πλάγι τοῦ γέρου στὸ τραπέζι κι ἄρχισε νὰ τρώγῃ, λέγοντας :

— Καλῶς σᾶς ἦῤῥα στὸ σπίτι σας, νὰ ζήσετε, κι ἂν ἔχετε ξενιτεμένο, νὰ τὸν καλοδεχθῆτε. . .

— Καλῶς, ὦρισε, τοῦ εἶπε ὁ γέρος· νὰ πᾶς καλὰ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ βρῆς καὶ τοὺς δικούς σου καλὰ.

Ὁ τουρκαρβανίτης ἄρχισε νὰ τρώῃ, σὰ λιμασμένο θεριό, ἀλλὰ καὶ τ' αὐλόσκυλα περισσότερο ἀλυχτοῦσαν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα.

— Μπᾶ, ποῦ νὰ σᾶς μάση λύσσα! ξεφώνισε ὁ γέρος.

Κι ὕστερα γυρίζοντας πρὸς τὸν ὑπηρέτη τοῦ εἶπε :

— Τί ἔχουν αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἀπόψε καὶ κόβονται ἔτσι ; αὐτὰ κάνουν σὰ νὰ μπῆκε λύκος στὸ σπίτι.

Κι ἐπειδὴ ἡ παρομοίωσι μποροῦσε νὰ παρῆ ἀπὸ τὸν ξένον γιὰ προσβολή, τοῦ εἶπε :

— Μὲ συγχωρεῖς, ἀγᾶ μου, δὲν ἐννοῶ τὴν ἀφεντιά σου. . . ὁ λόγος τὸ ἔφερε.

Ἦστερα βγῆκε στὴν κρεβάτα κι ἀπὸ τὸν ἐξώστη μάλωσε τὰ σκυλιά, γιὰ νὰ σωπάσουν.

Ἄλλὰ ποῦ ν' ἀκούσουν τὰ σκυλιά!

Τότε ὁ γέρος κατέβηκε στὴν αὐλή μ' ἓνα ραβδί καὶ τὰ κτύπησε καὶ τὰ ἔδιωξε ἀπὸ τὴ θύρα, κι ἔτσι ἔπαψαν ν' ἀλυχτοῦν στὴν ἐσωτερικὴ θύρα, ἀλλὰ κι ἐκεῖ ποῦ πῆγαν, στὴν ἄλλῃ ἄκρῃ τῆς αὐλῆς, ὄλο γκρινιάζαν.

Δὲ χρειάστηκε νὰ βάλουν ἢ νὰ ἐτοιμάσουν ἄλλο φαγητό· ὅ,τι ἦταν στὸ τραπέζι, γιὰ νὰ φάῃ ἡ οἰκογένεια, ἔφαξε καὶ παράφταξε. Ἦστερα ἀπὸ τὸ φαγητό ἡ ψυχοπαίδα σήκωσε τὸ τραπέζι, ὁ ὑπηρέτης σκούπισε καὶ ἡ νοικοκυρὰ καληνύχτησε καὶ τραβήχτηκε μὲ τὰ παιδιὰ τῆς στὸ δωμάτιό τῆς, κι ἔμειναν γιὰ μιὰ στιγμὴ ὁ γέρος μὲ τὸν ξένο μονάχοι.

3 Ὁ ξένος εἶπε στὸ γέρο :

— Ἦθελα νὰ μείνωμε μόνοι. . . Ἔχω νὰ σοῦ ξεμυστηρευτῶ. .

Ἀκούοντας αὐτὰ ὁ γερονοικοκύρης φώναξε, γιὰ νὰ τὸν ἀκούσουν ὁ ὑπηρέτης καὶ ἡ ψυχοπαίδα, ποὺ ἦσαν στὴν κρεβάτα :

— Νὰ μὴ μπῆ κανένας μέσα, χωρὶς νὰ πάρῃ ἄδεια.

Ἔγστερα γύρισε πρὸς τὸν ξένο καὶ τοῦ εἶπε :

— Τώρα πές μου τὸ μυστικό σου.

— Εἶμαι, ποὺ λές, κακὸς ἄνθρωπος. . .

—

— Εἶμαι φονιάς! . . . εἶμαι ληστής!

— Φονιάς καὶ ληστής ; Ἄς εἶσαι ὅ,τι κι ἂν εἶσαι! Ἡ σκέπη τοῦ σπιτιοῦ μου εἶναι μικρὸς οὐρανός· σκεπάζει καὶ καλοὺς καὶ κακοὺς.

— Μὲ κυνηγοῦν οἱ παγάνες. . .

— Ἄς σὲ κυνηγοῦν. . .

— Πολέμησα τρεῖς ὥρες. . . Μὲ εἶχαν περικυκλωμένο ἀπὸ τρεῖς μεριές ὁ στρατός κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά τὸ ποτάμι, ὁ Καλαμάς. Τί νὰ κάμω ; ἐμπρὸς βαθὺ καὶ πίσω ρέμα. Τὸ ἀδιάβατο καὶ θολὸ ποτάμι, ποὺ κυλοῦσε τ' ἄγρια νερά του μ' ἓνα φοβερὸ βουητό, μοῦ φάνηκε σπλαχνικώτερο καὶ ἡμερώτερο ἀπὸ τ' ἄγρια πρόσωπα τῶν στρατιωτῶν, ποὺ ἤθελαν νὰ μοῦ ἀρπάξουν τὴ ζωή. Πῶς νὰ γλυτώσω ; Κλείω τὰ μάτια μου, καὶ ρίχνομαι μέσα στὸ ποτάμι. Ἄλλὰ γιὰ τὴν καλὴ μου τύχη κρατήθηκε στὴ διχαλωσιὰ ἐνὸς πλατάνου. Ὁ πλατάνος αὐτὸς εἶχε τὸν κορμό του κούφιο καὶ στὴ στιγμή χώνομαι μέσα στὴν κουφάλα. Οἱ στρατιῶτες, ποὺ μὲ κυνηγοῦσαν, νόμισαν πῶς ἔπεσα ἀληθινὰ στὸ ποτάμι. Ἔμεινα ὅλη τὴν ἡμέρα στὴν κουφάλα. Ἄμα νύχτωσε, βγήκα ἔξω καὶ τράβηξα σ' ἓνα μαντρί. Πρωὶ - πρωὶ ἔφυγα, λημέριασα σ' ἓνα σύνδενδρο καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ τράβηξα γιὰ δῶ, γιὰ νὰ φάω, νὰ πάρω λίγο ψωμί μαζί μου καὶ νὰ φύγω. Δὲν μπορῶ νὰ μείνω πολὺ, γιὰ τὸ δικό σου τὸ καλὸ καὶ γιὰ τὸ δικό μου. Τώρα διάταξε νὰ μοῦ δώσουν ψωμί, νὰ φύγω.

Ψ Ἐκείνη τὴ στιγμή ἀνταριάστηκαν τὰ σκυλιὰ στὴν αὐλὴ κι' ὅλα τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ, καὶ σὲ λίγο τὸ Μεσοχώρι ἀντήχησε ἀπὸ ποδοβολητὰ καβαλλαραίων στρατιωτῶν.

— Ἡ παγάνα! φώναξε ὁ ξένος. Ἄν εἶσαι χριστιανὸς καὶ πιστεύης Θεό, μὴ μὲ προδώσης! Στὸ Θεὸ καὶ στὰ χέρια σου! Σὲ τοῦτον τὸν κόσμο σοῦ παραδίδω τὸ κορμί μου καὶ στὸν ἄλλον θὰ σοῦ τὸ ζητήσω.

— Μὴ φοβᾶσαι ἀγᾶ μου! εἶπε ὁ γέρος. Ὅσο ποὺ βρίσκεσαι

κάτω ἀπὸ τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ μου, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ σὲ ὑπερασπιστῶ καὶ νὰ σὲ φυλάξω. Προτιμῶ νὰ κινδυνέψω μαζί σου, παρά νὰ σὲ παραδώσω.

Τὰ σκυλιὰ τοῦ χωριοῦ καὶ τοῦ σπιτιοῦ κόβονταν στ' ἀλυχτήματα, κι οἱ Τοῦρκοι στρατιῶτες φώναζαν στὴν ἐξώθυρα. Τὸ σπίτι ἀναστατώθηκε.

Ὁ γέρος λέει στὸν ὑπηρέτη φωναχτά :

— Κατέβα κάτω, πιάσε τὰ σκυλιὰ, κι ἄνοιξε τὶς θύρες, νὰ δοῦμε τί θέλουν οἱ βασιλικοὶ οἱ ἄνθρωποι!

Ἄλλὰ τοῦ λέει κρυφά :

— Νὰ μὴ φανερώσης μὲ κανένα τρόπο, ὅτι ὑπάρχει ξένος ἄνθρωπος στὸ σπίτι.

Στὸ τέλος γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῆ πλειότερο τοῦ λέει :

— Δὲν εἶναι Τοῦρκος! Ψέματα μᾶς τὸ εἶπε. Εἶναι χριστιανὸς σὰν κι ἐμᾶς. . . βαφτισμένος. . . Ἄκοῦς ; Χριστιανός !

Ἐνῶ ὁ ὑπηρέτης κατέβαινε στὴν αὐλὴ νὰ πιάσῃ τὰ σκυλιὰ καὶ ν' ἀνοίξῃ τὶς θύρες, ὁ γέρος μὲ τὴ νύφη του ἀνέβασαν τὸν ληστὴ μέσα στὸν καπνοδόχο μὲ ὅλα τὰ πράγματά του. Ὁ καπνοδόχος ἦταν πλατύς κι εἶχε καὶ σκαλοπάτια καὶ καθίστρα. Πρὶν ν' ἀνεβοῦν οἱ στρατιῶτες ἐπάνω, ὁ γέρος εἶχε λάβει ὅλα τὰ μέτρα, ὥστε νὰ μὴ προδοθῆ ἢ κρυφῶνα τοῦ ξένου του.

Μπαίνοντας ἔπειτα στὸ σπίτι ὁ ἀξιωματικὸς τῆς παγάνας εἶπε στὸ νοικοκύρη :

— Γέρο! γρήγορα νὰ μοῦ παραδώσης τὸν Χαμίτ Γκόγκα, τὸν ληστὴ, ποὺ ἦρθε στὸ σπίτι σου ἀπόψε, ἂν θέλῃς νὰ μὴν πάθῃς.

Ἄστραπὴ τοῦ ἦρθε τοῦ γέρου, ὅταν ἄκουσε τὸ μισητὸ ὄνομα τοῦ Χαμίτ Γκόγκα, τοῦ φονιά τοῦ γυιοῦ του, ποὺ τὸν εἶχε κρυμμένο στὸν καπνοδόχο. Μεγάλος πόλεμος πιάστηκε ἐκείνη τὴ στιγμή μέσα στὴν καρδιά του μεταξὺ τῆς ἔχθρας καὶ τῆς φιλοξενίας.

— Γιατί δὲν ἀπολογιέσαι, ὦρὲ γέρο ; ρώτησε ὁ ἀξιωματικὸς τὸν γέρο - Δῆμο.

— Καὶ τί ἀπολογία θέλεις νὰ σοῦ δώσω σ' αὐτό, ποὺ μὲ ρωτᾷς ; τοῦ ἀπάντησε ὁ γέρος μὲ ἀθυμία. Δὲν ξέρεις, ὅτι ὁ Χαμίτ Γκόγκας εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ μου ; Εἶναι ἐκεῖνος, ποὺ ἔκανε τὴ νύφη μου χήρα, τ' ἀγγόνια μου ὀρφανὰ καὶ ἐμένα χωρὶς παιδί ;

Τόσο τὸν εἶχε πλημμυρίσει ἐκείνη τὴ στιγμή τὸ αἶσθημα τῆς

έχθρας, ώστε λίγο έλειψε νά του εϊπῆ : «Έλα νά σου τόν παραδώσω τόν αντίχριστο! ». Άλλά βαστάχτηκε.

— Καί όμως ένας καταδότης τόν πῆρε στό κοντό καί τόν έφερε ώς τó σπίτι σου! Δέν είναι μιá ώρα. . . εϊπε ó αξιωματικός.

— Άλήθεια, έδω καί μιάν ώρα ένας άνθρωπος χτύπησε τῆ θύρα μου κι ἡ θύρα μου άνοιξε, ὅπως άνοίγει σέ κάθε άνθρωπο, πού τῆ κτυπήσει ζητῶντας φιλοξενία. Νά μη μου τó χρωστάῃ ó Θεός νά κλείσω τῆ θύρα μου σέ κείνον, πού μου ζητήση ψωμί, νερό ἡ στέγη! Τώρα μου λέτε σεις, ὅτι αὐτός ó άνθρωπος ἦταν ó έχθρός μου, ó φονιάς του παιδιοῦ μου, ó Χαμίτ Γκόγκας! Ποῦ νά τó ἤξερα έγώ ;

— Ποῦναί τος, λοιπόν, αὐτός ó άνθρωπος ;

— Κάθισε στό τραπέζι μας, έφαγε, έπιε, μᾶς ευχήθηκε καλό ξημέρωμα. . . κι έφυγε! . . .

Ἰδρωσεν ó γέρος, ώς πού νά βγάλη τῆν τελευταία λέξι άπό τó στόμα του.

Δάγκασε τὰ χεῖλη του ó αξιωματικός άκούοντας τῆν τελευταία λέξι άπό τó στόμα του γέρου, πού μάθαινε εκείνη τῆ στιγμή ὅτι ἦταν ó άσπονδος έχθρός του ληστοῦ, πού κυνηγοῦσε, κι ἤλιπιζε πιάνοντάς τον ζωντανό ἡ φονεύοντάς τον νά προαχθῆ. Δέν εϊχε κανένα λόγο νά μη πιστέψη τὰ λόγια του γέρου, πρώτα γιατί ó Χαμίτ Γκόγκα ἦταν Τουρκος κι ó γέρος χριστιανός, καί δεύτερο, τó καί μεγαλύτερο, πού τόση μεγάλη έχθρα βασίλευε ανάμεσά τους. Τέλος περιωρίστηκε νά ρωτήση :

— Καταλάβετε κατὰ πού έκανε τουλάχιστο ;

— Αὐτό ó υπηρέτης μπορεῖ νά τó κατάλαβε κατὰ πού έκαμε.

Ρωτοῦν τόν υπηρέτη, κι αὐτός ρυθμίζοντας τῆν διαγωγή του πρὸς τῆν διαγωγή του άφεντικοῦ του άποκρίθηκε με φυσική άπάθεια :

— Έκαμε τόν κατήφορο κατὰ τόν ποταμό.

— Έχει πολλή ώρα ;

— Όση είναι άπό τῆν στιγμή, πού ἤρθατε σεις, πρόλαβε ν' άπαντήση ó γέρος.

Ο αξιωματικός νομίζοντας ὅτι βρίσκεται άκόμα πολύ κοντά ó καταζητούμενός του, καρβαλλίκεψε καί τράβηξε τόν κατήφορο κατὰ τόν ποταμό, σέροντας μαζί του ὅλους τούς στρατιῶτες τους.

5 Φεύγοντας οί Τοῦρκοι, γυρίζει ὁ ὑπηρετής καὶ λέγει τοῦ γέρου :
 — Καὶ τώρα, ἀφεντικό, τί λογιῶν ξεμπερδεμα θὰ κάμωμε τοῦ ἀντίχριστου, πού ἔχουμε μέσα στοῦ σπίτι μας ;

— Θὰ σοῦ εἰπῶ. Τὸ μόνο μου ὄνειρο, κι ἡ μόνη μου εὐχαρίστησι ἦταν νὰ τὸν βρῶ σὲ καμμιὰ μεριά καὶ νὰ μοῦ εἰποῦν : Αὐτὸς εἶναι ὁ φονιάς τοῦ παιδιοῦ σου, ὁ Χαμίτ - Γκόγκας ! Καὶ νὰ χυθῶ ἀπάνω του, ἀλλὰ τώρα. . . ἦρθαν ἀνάποδα τὰ πράγματα. Ὁ ἐχθρὸς μου ὁ ἄσπονδος ἔχει προστάτη τὸ σπίτι μου ! Κάθισε στοῦ τραπέζι μου, ἔφαγε τὸ ψωμί μου, ἔπινε τὸ νερό μου, ἄκουσε τίς εὐχές μου, κι ἄκουσα τίς δικές του. . . Τί νὰ τοῦ κάμω ; Ἄς τὸ βρῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ κι ὄχι ἀπὸ μένα.

— Κι ὡς πότε θὰ τὸν φυλάμε μέσα ἐδῶ ;

— Ἄκουσε. Ἐγὼ πηγαίνω μὲ τὴ νύφη μου στοῦ δωμάτιο, πού κοιμοῦνται τὰ παιδιὰ, γιὰ νὰ μὴ συναντηθῶ μ' αὐτὸν κι ἀνάψη ἢ ἐχθρα, τὸ μῖσος στὴν καρδιά μου καὶ κάμω ὅ,τι δὲν πρέπει νὰ κάμω, καὶ σὺ πήγαινε στὴν τραπεζαρία, κατέβασέ τον ἀπὸ τὸν καπνοδόχο, πού τὸν ἔχω κρυμμένο, καὶ βγάλε τον ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό, δείξέ του τὸ δρόμο, πού εἶχαν πάρει οἱ στρατιῶτες, κι αὐτὸς ὅποιον δρόμο θελήσῃ ἄς πιάσῃ.

Ὁ ὑπηρετής τράβηξε γιὰ τὴν τραπεζαρία, μὰ ὁ γέρος κάτι εἶχε λησμονήσει ἀκόμα, κι ἔκραξε τὸν ὑπηρετή :

— Γιὰ νὰ σοῦ εἰπῶ. Βάλε του κι ἓνα μεγάλο κομμάτι ψωμί στοῦ σακκούλι.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἔπιασε τὴ νύφη του ἀπὸ τὸ ἓνα χέρι καὶ πήγαν κι οἱ δυὸ μαζί στοῦ δωμάτιο, πού κοιμῶνταν τὰ ὄρφανά, γιὰ νὰ μὴν ἴδου νὰ περνᾷ ὁ φονιάς τοῦ πατέρα τους, τοῦ ἀνδρὸς τῆς καὶ τοῦ μοναχογυιοῦ του !

Περ. « Πινακοθήκη »

Χρῖστος Χριστοβασιλῆς

17. ΕΡΓΑΣΙΑ

Ἐημερώνει αὐγὴ δροσάτη
 μὲ τὸ πρῶτο τῆς πουλί,
 λές καὶ κρᾶζει τὸν ἐργάτη
 στὴ φιλόπονη ζωή.

2ο φοιτητικὴ
 μετρητικὴ ἀνάγνωσι
 κεντρικὴ ἰδέα

Πρίν νά σβήση κάθε άστέρι,
 μέ χαρούμενη καρδιά,
 νέοι μεσόκοποι καί γέροι,
 τρέξετ' όλοι στή δουλειά.

Πέρα έκείθενε οί φροντίδες
 άς πετάξουνε, καθώς
 ξαφνιασμένες νυχτερίδες,
 όπου άγνάντεψαν τó φώς.

Μή σ'άσ εΐναι ό ξένος πλοΰτος
 έν' άγκάθι στήν καρδιά·
 πέστε άζήλευτα : εΐναι τούτος
 έργασίας κληρονομιά.

Σηκωθήτε, ή γή χαρίζει
 μόνον άφθόνο καρπό,
 άν ό κόπος τήν ποτίζη
 μ' έναν ιδρωτα συχνό.

Σάν έσ'άσ, άδέλφια, ιδρώνει
 κι ό σοφός, πού μέ τó νοΰ
 κάμπους άμετρους όργώνει
 για θροφή τού λογισμοΰ.

Δίχως άνεσι καί σχόλη
 πάντα ό άξιος δουλευτής,
 τó άνθηρότατο περιβόλι
 σκάφτει, σπέρνει, ό ποιητής.

Πάντα, νάί, τού τίμιου κόπου
 οί γλυκύτατοι καρποί
 νά 'ναι μόνοι, πού τ' ανθρώπου
 σώμα θρέφουν καί ψυχή.

Γεράσιμος Μακροάς

18. ΥΠΗΡΕΤΡΑ

Α'

Τὴν ἑσπέραν τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγένων τοῦ ἔτους. . . ἡ δεκαοκταετής κόρη, τὸ Οὐρανιώ τὸ Διόμας, μελαχροινή, νοστιμούλα, ἐκλείσθη εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐνωρίς, διότι ἦτο μόνη.

Ὁ πατὴρ τῆς, ὁ ἀτυχὴς μπάρμπα - Διόμας, ἀρχαῖος ἐμποροπλοίαρχος πτωχεύσας, ὅστις κατήντησε νὰ γίνῃ πορθμεὺς εἰς τὸ γῆράς του, εἶχεν ἐπιβῆ τῆς λέμβου του περὶ μεσημβρίαν, ὅπως πλεύσῃ εἰς τὴν νῆσον Τσουγκριάν, τρία μίλια ἀπέχουσας, καὶ διαπορθμεύσῃ ἐκεῖθεν εἰς τὴν πολίχνην ἑορτασίμους τινὰς προμηθείας. Ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐπανήρχετο πρὸς ἑσπέραν, ἀλλ' ἐνύκτωσε καὶ ἀκόμη δὲν ἐφάνη.

Ἡ νέα ἦτο ὄρφανὴ ἐκ μητρὸς. Ἡ μόνη πρὸς μητρὸς θεία τῆς, ἣτις τῆς ἐκράτει ἄλλοτε συντροφίαν, διότι αἱ οἰκίαι τῶν ἐχωρίζοντο δι' ἐνὸς τοίχου, ἐμάλωσε καὶ αὐτὴ μαζί τῆς διὰ δύο στρέμματα ἀγροῦ, καὶ δὲν ὠμιλοῦντο πλέον. Ἡ νεᾶνις ἐκάθησεν πλησίον τοῦ πυρός, τὸ ὅποιον εἶχεν ἀνάψει εἰς τὴν ἐστίαν, περιμένουσα τὸν πατέρα τῆς, καὶ ἐκράτει τὸ οὖς τεταμένον εἰς πάντα θόρυβον, εἰς τὰ φαιδρὰ ἄσμα-τα τῶν παιδῶν τῆς ὁδοῦ, ἀνυπόμονος καὶ ἀνησυχούσα, πότε ὁ πατὴρ τῆς νὰ ἔλθῃ.

Αἱ ὠραὶ παρήρχοντο καὶ ὁ πτωχὸς γέρον δὲν ἐφαίνετο. Τὸ Οὐρανιώ εἶχεν ἀπόφασιν νὰ μὴ κατακλιθῇ, ἀλλ' ἔμεινεν οὕτως ἡμί-κλιτος πλησίον τῆς ἐστίας.

Παρήλθε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἤρχισαν ν' ἀντηχῶσιν οἱ κώδωνες τῶν ναῶν, καλοῦντες τοὺς χριστιανοὺς εἰς τὴν εὐφρόσυνον τῆς ἑορ-τῆς ἀκολουθίαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας ἐκόπησε μέσα τῆς.

— Πέρασαν τὰ μεσάνυκτα, εἶπε, κι ὁ πατέρας μου ! . .

Συγχρόνως τότε ἤκουσε θόρυβον καὶ φωνὰς ἐξώθεν. Ἡ γειτονιά εἶχεν ἐξυπνήσει καὶ ὅλοι ἤτοιμάζοντο διὰ τὴν ἐκκλησίαν.

Ἡ δύστηνος Οὐρανιώ δὲν ἀντέσχεν, ἀλλ' ἔλαβε τὴν τόλμην νὰ ἐξέλθῃ εἰς τὸν σκεπαστὸν καὶ περίφρακτον ὑπὸ σανίδων ἐξώστην τῆς οἰκίας, ὅπου κρυπτομένη εἰς τὸ σκότος προέβαλε διὰ τῆς θυρίδος τὴν κεφαλὴν.

Μία γειτόνισσα λάλος καὶ φωνασκὸς εἶχεν ἐγερθῆ πρώτη καὶ

αφύπνιζε δια τών κραυγών της τούς γείτονας όλους, όσων ό ύπνος άνθίστατο εις τών κωδώνων τόν κρότον, προσπαθούσα να έξυπνήση τόν άνδρα και τὰ παιδιά της. Ό σύζυγός της Νταραδήμος ειχεν άνάγκην μοχλοϋ, δια να σταθη εις τούς πόδας του.

Ή θύρα τής οικίας των ήτο άντικρύ τής του μάρμπα - Διόμα. Τό Ούρασιώ έβλεπε καθαρώς άπέναντί της τήν γυναίκα εκείνην, κρατοϋσαν φανόν, φωτίζουσαν οικτιριμόνως τὰ σκότη τής όδοϋ δια τούς διαβάτας και τούς γείτονας. Διότι τό σκότος ήτο βαθύ και έλαφρός άνεμος έπνεεν, όσος ήρκει δια να μεταφέρη εκ τών χιονοσκεπών βουνών τό ψϋχος και τόν παγετόν εις τὰς φλέβας τών ανθρώπων.

Κατ' εκείνην τήν στιγμήν διήλθεν άνθρωπός τις, όν ιδοϋσα και άναγνωρίσασα τό Ούρασιώ δέν ήδυνήθη να μη μειδιάση.

— Πώς! κι ό Άργυράκης πάει στην έκκλησία; ... έπιθύριση.

Ό Άργυράκης τής Γαρουφαλιās, όστις ειχε τό προνόμιον να προσωνημηται άπό του όνόματος τής συζϋγου του, ειχεν ειπει έλλοτε και τό λόγιον έμεινε παροιμιώδες « όπότε πάω στην έκκλησία βάρια μοιράζουσε ». Άλλά τήν φοράν αύτήν τόν έξύπνισε βιαιώς ή Γαρουφαλιά και τώ έπέταξε να ύπάγη εις τήν έκκλησιάν, διότι ειδη κακόν όνειρον, ειπεν.

Ό εύπειθής Άργυράκης, όστις μόλις έφθανε μέχρι τών ώμων του άναστήματός της, ήγέρθη, έξώσθη τό κόκκινον ζωνάρι του, τρεις σπιθαμάς πλατύ, ύπέδησεν εις τούς πόδας τὰ πέδιλά του, και έξήλθεν εις τήν όδόν.

Ταυτοχρόνως ειχεν έξέλθει και ό Νταραδήμος, όστις έπιασεν όμιλιάν με τόν Άργυράκην τής Γαρουφαλιās.

— Δέν ξερούμε, να ήλθε τάχα ό γείτονας; ειπε τήν στιγμήν εκείνην ή σύζυγος του Νταραδήμου ρίπτουσα έκφραστικόν βλέμμα πρὸς τήν οικίαν του μάρμπα - Διόμα.

— Σωπάτε, ειπε φέρων τόν δάκτυλον εις τό στόμα ό Άργυράκης, ειπαν πώς βούλιαξε. . .

— Τί; ειπεν ή σύζυγος του Νταραδήμου.

Ό Άργυράκης ήτοιμάζετο να διηγηθη πώς και ποϋ τὰ ήκουσεν, αλλά τήν αύτήν στιγμήν γοερά και σπαρακτική κραυγή ήκούσθη άπό τής σιγηλής οικίας, πρὸς ήν έβλεπον οι τρεις όμιληται.

Άπό του σκεπαστοϋ και περιφράκτου έξώστου ή δυστυχής

τὸ Οὐρανιῶ εἶχεν ἀκούσει τὴν λέξιν τοῦ Ἀργυράκη καὶ ἀφῆκε τὴν κραυγὴν ἐκείνην.

Ἡ ἄστοργος θεία, ἥτις ἀπὸ ἔτους καὶ πλέν δὲν εἶχε καλημερίσει τὴν ἀνεψιάν της, ἤκουσε τὴν γοερὰν κραυγὴν καὶ λημονήσασα τότε τὰ δύο στρέμματα τοῦ ἀγροῦ, ἔτρεξε πρὸς βοήθειαν τῆς περιαλοῦς κόρης.

B'

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας ὁ ἀτυχῆς μπάρμπα - Διόμας εἶχε φορέσει μέχρι τῶν ὠτων καταβαίνον ὄρθιον τὸ παμπάλαιον φέσι του καὶ καταβάς εἰς τὸν αἰγιαλὸν ἔλυσε τὴν μικρὰν, ἐλαφροτάτην καὶ ὑπόσαθρον λέμβον καὶ λαβὼν τὰς κώπας ἤλαυε πρὸς τὴν μεσημβρινώτερον κειμένην μικρὰν νῆσον Τσουγκριάν.

Μόνη ἔμεινε τὸ Οὐρανιῶ εἰς τὴν οἰκίαν καὶ μόνος ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπέβαινε τῆς λέμβου του, ναύτης ὁ αὐτὸς καὶ κυβερνήτης καὶ πρωρεύς.

Ναυτίλος ἀπὸ τῆς δωδεκαετοῦς ἡλικίας του ὁ μπάρμπα - Διόμας ἀπέκτησεν ἀμοιβαδὸν σκοῦνες, γολέττες καὶ βρίκια, ὕστερον ὑπεβιβάσθη εἰς βρατσέραν καὶ τέλος ἔμεινε κύριος τῆς μικρᾶς ταύτης λέμβου, δι' ἧς ἐξετέλει βραχείας ἀλιευτικᾶς ἢ πορθμευτικᾶς ἐκδρομᾶς. Τὰ περισσεύματα τῶν κόπων του τὰ ἔφαγαν ἄλλοι πάλιν φίλοι, ἀτυχῆσαντες καὶ αὐτοὶ εἰς τὰς θαλασσίας ἐπιχειρήσεις των. Εἰς τὸ γῆρας του δὲν τῶ ἔμεινε ἄλλο τι, εἰμὴ σιδηρᾶ ὑγεία, δι' ἧς ἠδύνατο ἀκόμη ν' ἀντέχη εἰς τοὺς θαλασσίους κόπους, χάριν τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου ἐργαζόμενος. Ἐνίοτε, ἐλλείψει ὀμιλητοῦ, διηγεῖτο τὰ παραπόνά του εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὰ κύματα :

— Πῆγα δὰ καὶ στὴν Ἀθήνα, στὴν Πιτροπή, ὁ ἓνας γιατρὸς μὲ ἡῦρε γερό, ἄλλος σακάτη, κι αὐτοὶ δὲν ἤξευραν. . . ὕστερα γύρισα στὸ Ὑπουργεῖο καὶ μοῦ εἶπαν, « σῦρε στὸ σπίτι σου ». Ἐπῆρα κι ἐγὼ τὴν « πηρέτρα » καὶ πασκίζω νὰ βγάλω τὸ ψωμί μου.

« Πηρέτρα ἢ Ὑπηρέτρα » ἦτο τὸ ὄνομα τῆς λέμβου, ὅπερ αὐτὸς τῆ ἔδιδε.

Καὶ παύων νὰ μονολογῆ ἤρχιζε νὰ τραγωδῆ διὰ τῆς τραχείας καὶ μονοτόνου φωνῆς του :

« *Βασανισμένο μου χορμί, τραγισμένα νιάτα! . . .* »

Καὶ δὲν ἔλεγεν ἄλλον στίχον.

Γ'

Καταπλεύσας εις τήν τερπνήν νήσον Τσουγκριάν ό μπάρμπα - Διόμας εφόρτωσεν επί τής « Ύπηρέτρας » πέντε ή εξ ζεύγη όρνίθων, κοφίνους τινάς ώών και τυροϋ, δύο ή τρεις ινδιάνους και άλλα τινά πράγματα και ήτοιμάζετο νά λύση τά άπόγεια τής λέμβου και ν' άποπλεύση. Άλλά τήν στιγμήν εκείνην προσήλθεν ό κουμπάρος του Σταθαρός, ό ποιμήν τής Τσουγκριάς, και τόν παρεκάλεσε νά του κάμη τήν χάριν νά παραλάβη όχληρόν συμπλωτήρα. . . « υιόν ύπόζυγιου », ώριμον πρός έπίσαξιν. . . όπως κομίση αυτόν πρός ένα έκ τών πολυαριθμων κουμπάρων του εις τήν πολίχνην.

Ό μπάρμπα - Διόμας έσυλλογίσθη τό βάρος και έρριπεν άμήχανον βλέμμα εις τό στενόχωρον και τήν έλαφρότητα τής « Ύπηρέτρας », άλλ' άφ' έτέρου έσκέφθη, ότι μία δραχμή, ό ναϋλος του όναριου, ήτο κάτι δι' αυτόν, ήτο ό καπνός και ό οίνος τών τριών σχολασίμων ήμερών τών Χριστουγέννων, και άπεφάσισε νά προσλάβη τόν πώλον.

Ό κουμπάρος Σταθαρός εύχαριστηθείς τόν έφίλευσεν όλίγα αύγά, μίαν μυζήθραν, και ό μπάρμπα - Διόμας, έπιβιβάσας τόν πώλον, έλαβε τās κώπας και έστρεψε τήν πρῶραν πρός τόν λιμένα.

Άπεμακρύνθη, έκαμε πανιά και διανύσας ύπέρ τό εν μίλιον, άπείχεν έξ ίσου σχεδόν τής Τσουγκριάς και τής πολίχνης. Καίτοι βορειοδυτικός ό άνεμος, Γραϊγος, ύπεβοήθει έκ πλαγίου τό ίστιόν, διότι ό μπάρμπα - Διόμας έδιδε βορειοδυτικήν εις τήν λέμβον διεύθυνσιν.

Άλλ' ό πώλος, όστις έβοσκεν ήσύχως τόν χόρτον του και δέν φαίνετο ν' άνησυχή πολύν περι τού διάπλου, αίφνης έσήκωσε τόν πόδα, έδωκεν άτακτον λάκτισμα εις τήν σανίδα. . . και τό μαδέρι τής εύθραύστου και ύποσάθρου λέμβου διερράγη.

Τό ύδωρ ήρχισε νά εισρέη εις τό κύτος. Η λέμβος ήρχισε νά βυθίζεται.

Ταχύς ώς άστραπή ό μπάρμπα - Διόμας άπέβαλε τό βαρύτερον φόρεμα, τόν άμπά του, τόν όποιον ειχε φορέσει μόνον ενόσω έκάθητο εις τό πηδάλιον, έγειρε πρός τό μέρος τής σκότας του πανίου άριστερά, έκρεμάσθη επί τής πλευράς του σκάφους και κατώρθωσε νά μπαττάρη τήν λέμβον.

Μέγας έγινεν ό θρήνος ύπό τήν άνατραπείσαν τρόπιδα. Όρνιθες, ινδιάνοι, κόφινοι και ό αίτιος τής συμφοράς, ό πώλος, όλα κατήλθον εις τόν πυθμένα.

Ἐο μπάρμπα - Διόμας, ὅστις ἐκολύμβα ὡς ἔγγελυς, εἶχε καὶ στηριγμα τὴν ἀνατραπέισαν « Ὑπηρέτραν », τὴν ὁποίαν ἠμπόδιζε τοῦ νὰ βυθισθῆ.

Δ'

Περὶ τὰς δύο ὥρας ἔμεινεν οὕτως ὁ μπάρμπα - Διόμας ἐπίστομα ἐπὶ τῶν δύο πλευρῶν τοῦ σκάφους, κρατούμενος διὰ τῶν χειρῶν ἀπὸ τῆς τρόπιδος, μὴ τολμῶν νὰ στηριχθῆ ὅλος ἐπὶ τῶν σανίδων, διότι ἡ λέμβος θὰ ἐβυθίζετο.

Τέλος, περὶ τὴν ἀμφιλύκην, ἐνόσφω ὑπῆρχεν ἀκόμη ἀρκετὸν φῶς, ὅσον ἔρριπτεν ἡ ἀνατύγεια τῶν χιονοσκεπῶν πέριξ ὀρέων, ἐφάνη μακρόθεν ἐν ἰστίον.

Ἐο μπάρμπα - Διόμας ἤρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ ὄσην δύναμιν τῶ ἔμεινεν ἀκόμη. Ἐο ἄνεμος ἦτο βοθητικὸς διὰ τὸ ἐρχόμενον πλοῖον, ὅπερ ἔπλεεν ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμάς. Ἦτο μέγα τρεχαντήριον φορτωμένον.

Αἱ φωναὶ τοῦ μπάρμπα - Διόμα δὲν ἠκούοντο, ὁ ἄνεμος τὰς ὤθει μακράν, πρὸς τὸν λίβα. Ἄλλὰ τὸ τρεχαντήριον ἐπλησίαζε καὶ ὁ μικρὸς μαῦρος ὄγκος τῆς ἀνατραπέισης λέμβου διεκρίνετο ὡς φωλεὰ ἀλκυόνος ἐπὶ τῶν κυμάτων.

Καθ' ὅσον ὁμως ἐπλησίαζεν, ἠδύναντο ν' ἀκουσθῶσι καὶ αἱ φωναί. Διότι τὸ ἀνατραπὲν σκαφίδιον, ὠθούμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, εἶχε μετατοπισθῆ πολλὰς δεκάδας ὀργυιῶν πρὸς τὰ νοτιοδυτικά καὶ ὁ γέρον ναυαγὸς συνέβαλε καὶ αὐτὸς εἰς τοῦτο διὰ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν.

Τέλος τὸ τρεχαντήριον προσήγγισε καὶ ἀπέλυσε τὴν λέμβον. Ἐο μπάρμπα - Διόμας ἤκουσε κώπας πλαταγούσας πλησίον του, ἀλλὰ τόσον μόνον ἤκουσεν. Εὐθύς κατόπιν ἐλιποθύμησεν.

Οἱ δύο κωπηλάται ἀνέσυρον τὸν μπάρμπα - Διόμαν παγωμένον καὶ ἠμιθανῆ καὶ τὸν ἀνεβίβασαν εἰς τὸ τρεχαντήριον. Ἄφου τοῦ ἠλλαξαν τὰ ἐνδύματα, δι' ἐμπνοῶν καὶ προστριβῶν προσεπάθησαν νὰ τὸν ἀνακαλέσωσιν εἰς τὴν ζωὴν.

Ἐο κυβερνήτης διέταξε νὰ στρέψωσιν πρῶραν πρὸς τὸν λιμένα, ὅπως τὸν ἀποδώσωσι νεκρὸν ἢ ζῶντα εἰς τοὺς οἰκείους του.

Τέλος ὁ πτωχὸς ναυαγὸς ἠνοιξε τοὺς ὀφθαλμούς. Οἱ καλοὶ ναῦται ἠθέλησαν νὰ τῶ προσφέρωσι ποῦντς καὶ ἄλλα θερμὰ ποτά.

Ἄλλ' ἅμα ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμούς ὁ μπάρμπα - Διόμας διὰ τοῦ

πρώτου βλέμματος είδε βαρέλια. Τò πλοίοη ητο φορτωμένον οίνους.

—“Οχι πούντς, όχι, είπε δια πεπνιγμένης φωνής· κρασι δώστέ μου!

Οί ναῦται τῷ προσήνεγκον φιάληη πλήρηη ήδυγεύστου μαύρου οίνου και ό μπάρμπα - Διόμας τήη έρρόφησεν άπνευστί.

Ε'

Υπέφωσκεη ήδη ή ήμέρα τῶν Χριστουγέννων και ή θεία είς μάτηη προσεπάθει να παρηγορήση τήη σφαδάζουσαη υπό άλγους Ούραηιό. ‘Αλλ’ ή σύζυγος του Νταραδήμου έλθουσα τότε άνήγγειλεη ότι ό μπάρμπα - Διόμας έναυάγησε μέη, άλλ’ έσώθη και ότι έφθασεν υγιής.

‘Ο ‘Αργυράκης και άλλοι τινές άγρόται είχον ίδει, φαίνεται, μακρόθεν τήη άνατροπήη τής λέμβου και έντεϋθεν διεδόθη ότι ό γέρων έπνίγη. ‘Αλλ’ έπειδη ένύκτωσε, δέν είδον και τὸ σωστικόν και οίνοφόρον τρεχαντήριον.

‘Ο μπάρμπα - Διόμας έλθών μετ’ όλίγον και ό ίδιος, έηηκαλίσθη τήη κόρηη του. ‘Ω, πεινιχρά άλλ’ ύπερτάτη εύτυχία του πτωχοϋ!

Τὸ Ούραηιό έχυνεν άκόμη δάκρυα, άλλά δάκρυα χαρῆς. ‘Ο πατήρ της δέν τής είχε φέρει οϋτε αυγά οϋτε μυζήθρες οϋτε όρνιθες, άλλά τής έφερε τὸ σκληραγωγημένον και θαλασσοδάρτον άτομόη του και τās δύο στιβαράς και χελωνοδέρμους χειράς του, δι’ ώη ήδύνατο άκόμη επί τινα έτη να έργάζηται δι’ έαυτὸη και δι’ αυτήη.

« ‘Εφημερίς » 15 - 12 - 1888

‘Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

19. Ο ΘΕΡΙΣΜΟΣ

Α'

‘Από τούς σκιερούς κλώνους τούς άδρους τής δρυὸς κρέμανται γϋρο - γϋρο σακκίδια με άρτον τῶν θεριστῶη και τὰ φλασκιά του ύδατος, να μη τὰ εύρίσκη ό ήλιος, του όποιου αί άκτινες φλογίζουη τῶρα τὸη θεριστήη τὸη μήηα. Τὸ καϋμα, όσο προχωρεί ή ήμέρα, προβαίνει πύριηον, πυρπολοϋη τὸη έργαζόμεηον. Οί άτμοί άόριστοι.

ὡς ἀερόπλεκτοι πέπλοι, θάμραις ὅτι εἶναι καπνὸς πυρκαϊᾶς, ἡ ὁποία βόσκει κάτω ἀπὸ τὰ χρυσᾶ στάχυα καὶ τὴν ὁποίαν προσπαθεῖ νὰ ἐξανάψη ὁ ἥλιος.

Ὁλος ὁ κάμπος γῦρο, πλησίον καὶ μακρὰν, ὀλόχρυσος καὶ μόνον τὰ φύλλα τῆς δρυὸς τῆς ἐδρᾶς πρασινίζουσιν, ἡ ὁποία μονογενῆς καὶ μονάκριβη ἐγείρεται εἰς τὸ μέσον τοῦ κάμπου, τοῦ ὁποίου ὄλοι αἱ γαῖαι, ἔτοιμοι πρὸς θερισμόν, χρυσοβολοῦσαν ὀλόχρυσοι. Οὔτε ἐν μικρὸν ἀνθύλλιον δὲν ἀπέμεινε πλέον, ἔστω καὶ πρὸς μαρτυρίαν ν' ἀνθῆ καὶ νὰ λέγη ἐκεῖ, ὅτι ὑπῆρξε ποτὲ χλόη μετὰ παχείας ἀνθοβολῆς.

Ὁλοι πλησίον καὶ μακρὰν, ὄλοι τοῦ κάμπου οἱ ἀγροὶ κατακίτρινοι, καὶ μόνον ἡ δρυὶς πρασινίζει, περιφρουοῦσα τὸ καῦμα καὶ τὸν μῆνα τὸν θεριστήν.

Μόλις ἐχάραξεν, τὰ εἶδεν ὁ βοσκὸς χορεύοντα, τὰ εἶδε τραγουδοῦντα τὰ χρυσᾶ στάχυα. Ἐτραγουδοῦσαν τὸ τελευταῖόν των ἑωθιὸν καὶ ἐχόρευον τὸν τελευταῖόν των χορόν, λυγίζοντα τὴν μέσην των συμφώνως πρὸς τοῦ βορρᾶ τὴν λύραν τὴν ἀρμονικὴν. Ἔσεισαν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν ὀλόχρυσον κόμην τῆς ξανθῆς κεφαλῆς των καὶ ἔψαλαν διὰ τελευταίαν φορὰν τῶν καρποφόρων ἀγρῶν τὸ ζωηφόρον ἄσμα.

Ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος, ἀπὸ τὸν ὅποιον πρὸ μικροῦ εἰσέδυν ἡ κελαδοῦσα αὔρα, ἡ δροσίζουσα τὴν καλάμην τῶν παγκάρπων σταχύων, ἀπὸ τὸ ἴδιον μέρος εἰσδύει τὸ δρέπανον μετ' ὀλίγον καὶ ἀρχίζει νὰ κόπτῃ τὸν στάχυν, νὰ θερίζῃ τὴν ζωὴν του.

Εἰς μακρὰν γραμμὴν αἱ ζωηραὶ θερίστριαι μὲ τὰ δρέπανα τὰ κοπτερὰ θερίζουσι καὶ τραγουδοῦν. Μὲ τὴν μανδήλαν των μέχρι χειλέων, κύπτουσαι μέσα εἰς τὸ κατάχρυσον χωράφιον, εἰσάγουσι τὸ δρέπανον εἰς τὰ πυκνὰ ὀλόχρυσα στάχυα καὶ προχωροῦν. Ἄλλαι ἐργάτριαι κατόπιν, ἔχουσαι ἔτοιμα τὰ πλέγματα τοῦ σπάρτου, περιδένουσι τὰ θερισθέντα στάχυα, τὰ ὁποία ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κείνται εἰς τὸ μέσον τῆς καλαμιᾶς βωβᾶ καὶ ἀκίνητα εἰς τοὺς καρποφόρους κάμπους, μέλλοντα μετὰ τὸν θάνατόν των νὰ δώσουν ζωὴν εἰς τοὺς ζῶντας.

Β'

Κάτω ἀπὸ τὴν δρυὴν ἐκείνην τὴν ἀδρὰν, ὅπου μόνη πρασινίζει τὸν μῆνα τοῦτον τὸν θεριστήν, τὸν μῆνα τὸν Ἰούνιον, μέσα εἰς τὴν

όλόξανθον εικόνα του κάμπου ένας - ένας την μεσημβριάν συνήχθησαν οί θερισταί. Έξεκρέμασαν τὰ σακκιδιά των, έξεκρέμασαν και τὰ φλασκία των. 'Η σκιά τής δρυός είναι κατάπυκνος. Αί άκτίνες του φλέγοντος ήλιου προσπίπτουν εις τὰ φυλλόφορτα κλωνάρια, άλλ' άνίσχυροι νά προχωρήσωσιν, επανέρχονται εις την καίουσαν έστίαν των.

Οί θερισταί τρώγοντες βλέπουν με χαράν τὰ δεμάτια τών σταχύων, τὰ όποια κατάκεινται επάνω εις την άπομείνασαν καλαμιάν του άγρου, ή όποια στίλβει και λάμπει προς τó άκτινοβόλημα του ήλιου, ώς προς άργυρον. Οί θερισταί αυτοί είναι και οί γεωργοί. Αυτοί είναι και οί άγρόται. Και αί γυναίκες, αί θερίστριαι, είναι αί θυγατέρες και αί σύζυγοι.

Ουδέποτε μισθωτός ειργάσθη με τόσην ευγνωμοσύνην, με όσην χαράν λειώνουν μέσα εις την καϋσιν την άφόρητον οί θερισταί, θερίζοντες τούς άγρούς των. Έως ότου φθάσουν εις τās χαρμοσύνους αυτās ήμέρας του θεριστου, πόσας βροχάς έφαγον κατά την σποράν και πόσους κινδύνους έδοκίμασαν από τής βλαστήσεως μέχρις ότου ψηθή ό άναφρεις καρπός του στάχυος! Πόσους φόβους δέν επροξένησεν εις την έλπίζουσαν ψυχήν των ό παγετός και πόσας θλίψεις του Μαΐου ό λίβας ό επίφοβος, ό λίβας ό θανατηφόρος.

'Η τελευταία όμως χαρά έχει τó προνόμιον νά θάπτη εις τόν τάφον τής λήθης όλας τās προηγηθείσας θλίψεις. Και τώρα, όπου οί θερισταί τρώγουν τόν βασανισμένον αυτόν εκ του καύσωνος άρτον, βλέπουν τὰ δέματα τών σταχύων τὰ πολύτιμα και πληροϋται από χαρμονήν ή ψυχή των. Διότι μετ' όλίγας ήμέρας θ' όλωνίσουν πρώτα την κριθήν, θά στείλουν τὰ πρωτόλεια εις τόν ύδρομυλον και θά φάγουν τόν πρώτον τής έσοδείας άρτον, μοσχοβολούντα την όσμήν τής έργασίας την εύλογημένην.

Μετά την μεσημβριάν, επαναληφθέντος του θερισμου, όταν ή ήμέρα τσακίση και γύρη προς την δύσιν ό ήλιος κατακόκκινος, ό όποιος τόσον βραδυπορεί τόν μήνα τόν θεριστήν, τόν μήνα τόν 'Ιούνιον, ώς νά μη έχη δύσιν, αί κόραι του άγρότου, αί θυγατέρες αί φιλόπονοι, κατάκοποι σωριάζονται ώς δεμάτια και αυτái επάνω εις τών σταχύων τὰ δεμάτια. Τά τρυφερά χεράκια των ήτόνησαν πλέον από τόν θερισμόν, επληγώθησαν από τās άκάνθας και τὰ βάτα, ένω οί δάκτυλοί των έκοκκίνισαν από την σκληράν του δρεπάνου λαβήν.

Καὶ ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς ἐνισχύων τὰς φιλέργους θυγατέρας του, ἀπαριθμῆι τὰ καλὰ, τὰ ὅποια θὰ ἐπακολουθήσουν ὄλον αὐτὸν τὸν βαρὺν κόπον μεθαύριον, ὅτε στολισμένοι εἰς τὸ μέσον τῆς ἀνθοφορούσης αὐλῆς τῆς καλύβης των, θὰ τρώγουν τῆς ἀληθινῆς εὐφροσύνης τὸν ἄρτον, τὸν μοσχοβολοῦντα τὴν ἀλησμόνητον εὐωδίαν τοῦ σπιτίσιου ψωμοῦ, τὸν ἄρτον τὸν κρίθινον, ὁ ὁποῖος τόσον τρέφει τῶν ἄγροτῶν τὰ παιδιὰ.

— Μιὰ ζεψιά, Ζωίτσα μου, ἀκόμη καὶ ξεκάνομε τοῦτο τὸ χωράφι...
Νὰ ἰδῆς μεθαύριο, Φλωράκι μου, νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια...

Παροτρύνει ὁ πατήρ ὁ γεωργὸς τὰς θυγατέρας του, αἱ ὅποια ἐξησθενημένοι ἔκλιναν τὰ κατάκοπα σώματά των, δεμάτια ζωντανὰ ἐπάνω εἰς τὰ δεμάτια τὰ ἄψυχα τῆς κριθῆς καὶ τοῦ σίτου, μὲ τὰ δρέπανά των γυρμένα κάτω, ὡς νεαρὰ σελήνη εἰς τὴν δύσιν της.

Ὁ ἕλιος κατακκόκινος, ὡς ἀναμμένος δίσκος ἄνθρακος, σπεύδει νὰ κρυφθῆ ὀπίσω ἀπὸ τὰ ὀλόχρυσά τῆς δύσεως νέφη, ἀφήνων τὰς τελευταίας θερμὰς ἀκτῖνάς του εἰς τοὺς θερισμένους ἄγρους, ἐπάνω εἰς τὴν καλαμιάν, τῶν ὁποίων κεῖνται τὰ δεμάτια τῶν σταχύων βωβὰ καὶ ἀκίνητα, ὡς ἥρωικοὶ νεκροὶ τῆς τιμιωτέρας μάχης.

Πνοαὶ ζεφύρου πνεύσασαι τότε δροσιζοῦσι τὴν φλεγόμενην γῆν καὶ τοὺς ἀποκαμόντας ζωογονοῦσι θεριστάς. Καὶ εἰς τὰς πνοὰς ἐκείνας τοῦ δροσεροῦ ζεφύρου ἐμψυχῶνων ὁ πατήρ τὰς τρυφερὰς του θεριστριάς, τὰ παιδιὰ του, καλεῖ πρὸς ἀναχώρησιν:

— Νὰ ἰδῆς κουλούρια ἐφτάζυμα, σιμίτια ζαχαρένια!...

« Μὲ τοῦ Βοριᾶ τὰ κύματα »

Ἄλέξανδρος Μωραϊτίδης

20. ΣΤ' ΑΛΩΝΙΑ

Στ' ὀλώνια καλοσάρωτα καὶ ξεχορταριασμένα,
θὰ ξαπλωθοῦν οἱ θημωνιές, ξανθόμαλλες πλεξίδες.
Τὰ στάχυα τρίβει καὶ μαυῖ περνῶντας ἢ ροκάνα,
πλατάνι τὸ σαγόνι της, τὰ δόντια της στουρνάρια.
Τὰ βόδια σέρνουν τὸ θεριὸ ζευγαρωτὰ δεμένα
καὶ δαμασμένο τὸ πατᾶ τὰ βόδια κυβερνῶντας,
ώραία ἀρματοδρόμισσα λαμπαδωτὴ στημένη.

Στὰ χεῖλη της ὁ σάλαγος γλυκόφωνο τραγοῦδι,
 στὰ χέρια της ἀπόνετο καλάμι εἶν' ἡ βουκέντρα.
 Ὁ νοικοκύρης τοῦ ἑλωνιοῦ μὲ ἀσκή κρασί στοῦ γόνα
 κερνά τοὺς ξένους, ποὺ περνοῦν, καὶ κράζει τοὺς γειτόνους.
 Κι ἕνας λυράρης, παίζοντας τυφλὸς τυφλὰ τὴ λύρα,
 μοιράζει εὐχὲς γιὰ τὴ σοδεῖα κάθε φορά ποὺ πίνει.

Κι ἀρχίζει τὸ ξανέμισμα τὶς νύχτες μὲ τ' ἀπόγειο.
 Σύννεφο ἀπ' τὰ ξυλόφτυαρα στὰ οὐράνια ἀναπετώντας
 τ' ἄχυρο φεύγει ἀνάλαφρο καὶ τὸ σιτάρι πέφτει
 γῦρο στοῦ φῶς τῶν φαναριῶν, χρυσὴ ψυχάλα ἀπ' τ' ἄστρα.
 Σωρὸς σιτάρι ἂν καρτερῆ τοῦ μετρητῆ τὰ χέρια,
 πρὶν ἀπ' τὰ χέρια τὸ μετροῦν τὰ πόδια καὶ τὰ μάτια.
 Τὰ πόδια μὲ τὸ πῆδημα, μὲ τὴ ματιά τὰ μάτια.
 Φτερὸ τοῦ νιοῦ τὸ πῆδημα, σοφὴ ἢ ματιά τοῦ γέρου.

* Ἄβρεχτη καὶ ἄκαγη ἡ σοδεῖα σηκώνεται ἀπ' τ' ἄλωνι,
 λίβας δὲν τὴν καψάλισε κι ἡ μπόρα δὲν τὴν πῆρε.
 Χροινάρα τροφοδότισσα γεμίζει τὶς κουβέλλες.

Γεώργιος Δροσίνης

21. Τ Ο Ψ Ω Μ Ι

Καλόδεχτο τὸ φόρτωμα, ποὺ θάρθη ἀπὸ τὸ μύλο,
 πρωτόσταλο, πρωτάλειστο, πρώτη χαρὰ τῆς σκάφης.
 Ζυμώνουν τὰ ἀνασκουμπωτὰ τῆς πρωτονύφης χέρια
 καὶ πλάθουν τὰ πρωτόπλαστα ψωμιά μὲ τὶς παλάμες
 μέσ' στὴν καλοπελεκητὴ πινακωτὴ — προικιὸ τῆς.
 Τὸ φούρνο καίει, τεχνίτισσα στοῦ φούρνο, ἡ γριά κυρούλα,
 ξαναιωμένη, ἀφήνοντας τὴ συντροφιά τῆς ρόκας.

* Ὡ βραδυνὸ συμμάζεμα στοῦ σπιτικὸ κατώφλι,
 καρτέρεμα ἀνυπόμονο τοῦ πυρωμένου φούρνου!
 Κι ὦ μέθυσμα ἀπ' τὴ μυρωδιὰ πρώτου ψωμιοῦ, ποὺ ἀχνίζει
 κομμένο ἀπὸ τὸ γέροντα παπποῦ χωρὶς μαχαίρι
 καὶ μοιρασμένο στὰ παιδιὰ, στὶς νύφες καὶ στ' ἀγγόνια.

Καὶ σύ, θυσία τῶν ταπεινῶν στή θεία καλωσύνη,
σημαδεμένο ἀνάμεσα μὲ τοῦ σταυροῦ τῆ βούλα,
καλοπλασμένο πρόσφορο τῆς Ἐκκλησιᾶς μεράδι,
πού θά κοπῆς τὴν Κυριακὴ μέσ' στ' ἀργυρὸ ἀρτοφόρι
καὶ στ' ἅγιο δισκοπότηρο μὲ τὸ κρασί θά σμίξης !

Γεώργιος Δροσίνης

22. ΤΡΥΓΟΣ ΣΤΟ ΜΟΡΙΑ

Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγαλύτερο πανηγύρι τοῦ Μοριᾶ, τοῦ ἀπέραντου ἀμπελιοῦ, πού ἀπλώνεται στοὺς κάμπους, κατεβαίνει ὡς τὴν ἄμμο τῶν γραφικῶν κόλπων, ὅπου τὰ κλήματα πίνουν τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, σκαρφαλώνει στὶς πλαγιὲς τῶν βουνῶν, γκρεμίζεται στὶς ρεματιὲς καὶ σκεπάζει μὲ τὴν χαρμόσυνη φυλλωσιά του καὶ τὴν τελευταία γωνίτσα καλλιεργήσιμης γῆς. Ὁ τρύγος εἶναι τὸ μεγάλο πανηγύρι μέσα στὸν πράσινο αὐτὸ ὠκεανό. Εἶναι ἡ ἀποθέωσί του.

Στὸν ἀγνὸ κόλπο τῆς φύσεως σκιρτοῦν μόνον τὰ νιάτα. Οἱ κάμποι, τὰ πλάγια, οἱ ρεματιὲς, οἱ λόφοι ἀρχίζουν ἕνα πρῶτὸ νὰ ζωντανεύουν, νὰ γελοῦν, νὰ φωνάζουν, νὰ μεθοῦν, νὰ τραγουδοῦν μ' ἕνα σύνθημα, σὰν νὰ πλημμύρισαν χαρὰ τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς καὶ νὰ ξεχείλισαν. Κι ἔξαφνα, νά ! ξεχύθηκε, σὰν πλατεία βοή, Μὰ πρέπει νὰ βρεθῆ κανεὶς τὴν ὥρα, πού χαράζει, κάτω ἀπὸ τὸ αἰωνόβιο πλατάνι, κοντὰ στὴν πέτρινη βρύση, πού χύνει πεντάκρουνα τὰ κρύσταλλά της, ἀνάμεσα στὰ διαμαντοστολισμένα πολυτρίχια, γιὰ νὰ μὴ χάση τίποτε ἀπὸ τὸ βιβλικὸ θέαμα τῆς ἐξόδου τοῦ χωριοῦ γιὰ τὸν τρύγο. Δὲν κλείνει μονάχα τὸ μικρὸ μαγαζάκι τῆς πλατείας... Κλείνουν κι ὅλα τὰ σπιτία. Δὲ μένει ψυχὴ, σχεδὸν οὔτε σκύλος. Τὸ χωριὸ φεύγει «σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις».

Ἐπάρχουν ἐκεῖ κάτω, στὴν ἄκρη τῶν σταφιδαμπελιῶν, τὰ «λινὰ», μικρὲς κατοικίες, ὑπόστεγα γιὰ τὸ νέο σύστημα, πού ξηραίνουν τὴν σταφίδα στὴ σκιά, ἢ ἀποθηκίτσα γιὰ τὸν καρπὸ, καὶ τὸ ἔλωνι. Ἐκεῖ θά μείνουν οἱ οἰκογένειες, ὡς πού νὰ μαζευτῆ τελειωτικὰ ἡ σταφίδα.

Ὁ γραφικὸ γάνθρωποχειμάρρος κυλιέται κατὰ τ' ἀμπέλια, πρὶν

ή αύγή σκάση άκόμη στήν κορυφογραμμή του Παναχαϊκού. Μπροστά άπό κάθε μικρό караβάνι περπατεί ή μάνα ή κι ή γιαγιά μ' ένα μικρό κάτασπρο σύνεφο μαλλι στή ρόκα της και τó άδράχτι άεικίνητο, γιατί άπό τó χρόνο, που ó καλός Θεός μάς έδωσε νά ζήσωμε, δέν πρέπει ούτε στιγμή νά φύγη στα χαμένα. Ύστερα έρχεται ή κόρη με τó μαντήλι στα πλούσια μαλλιά, με τά μανάρια και τή γίδα. Κι ύστερα χύνονται άνακατεμένα ύποζύγια, παιδιά, χεροκόφια, πανιά για τó σκέπασμα τής σταφίδας, σκυλιά, φανάρια, κοντάρια, ό,τι φανταστήτε. Κι αύτός ó χειμαρρος βουίζει και λιανοτραγουδεί και συνοδεύεται άπό άρρυθμα γλυκά κουδουνίσματα. Είναι ζωντανή σελίδα άπό τή Βίβλο.

Ό ήλιος δέν έχει στείλει άκόμη τις πρώτες άχτίδες του στον κάμφο, όπου τά τρυγομάχαιρα δουλεύουν στα κλήματα, τ' άλαφρώνουν άπό τó βάρος του καρπού. Τά δροσόχνουδα τσαμπιά πέφτουν άπαλά στο χεροκόφιο. Οί λεπτές δροσερώτατες φωνούλες τών κοριτσιών γεμίζουν τόν άέρα με τις στροφές του τραγουδιού.

Όταν τó τρυγοκόφιο γεμίση, τότε ή κόρη τó πετάει έλαφρά στον ώμο και φεύγει σαν πέρδικα μέσα άπό τά μονοπάτια, που σχίζει τ' άμπέλι στα δύο, για τó άλώνι, όπου άλλα πολλά κορίτσια κρεμοϋν με γέλια τά τσαμπιά στα σύρματα τής τζιβιέρας για νά ξεραθοϋν

Έφημερίς «Άθηναϊκά Νέα»

Σπύρος Μελάς

23. Ο ΤΡΥΓΟΣ

Όταν άνθίζει ή άγράφπηλη κι άπλώνει τά κλαδιά της στον σχοίνο, στο χαμόδενδρο, στοϋ πεύκου τά κλωνάρια, στα ρέματα του ποταμού, στον έγκρεμο του βράχου, κι άγέρα, κάμπους και βουνά, τήν πλάσι πέρα ως πέρα, γιομίζει άπό μοσχοβολιά με τόν άνασασμό της, πυκνό - πυκνό κι όλόμαυρο μελισσολόι πετιέται μέσ' άπό βράχους και κρινιά, μέσ' άπό έρμιές και κήπους, και τ' άνθη της βοσκολογά και παίρνει τόν άχνό τους και διαλαλεί μ' ένα βοητό τόν άναγαλλιασμό του.

Έτσι οί κοπέλλες του χωριού πετιοϋνται άπό τά σπίτια.

κι εἰς κάμπους κι εἰς βουνὰ σκορποῦν, κι ὅπ' εἶν' ἀμπέλια τρέχουν
 μέ τὰ καλάθια τὰ πλεχτὰ καὶ μέ τὰ βατοκόπια
 καὶ μέ τραγοῦδια, μέ χαρές, ὅταν ἀρχίζει ὁ τρύγος.
 Ἀναταράζονται οἱ ἐρημιές, ἀχολογοῦν τ' ἀμπέλια,
 λές κι ἀπὸ κάθε πέτρα ὀρθή, λές κι ἀπὸ κάθε βάτου
 ὅπου στὸ χόρτον σέρνεται, κόρης κορμί φυτρώνει.
 Πράσινη ἀπλώνεται ἡ φυτεῖα κ' οἱ ράγες μεστωμένες,
 μαῦρες καὶ κίτρινες, ξανθιές, μαυρολογοῦν, γυαλίζουν
 στήν πρώτη ἀχτίδα τοῦ ζεστοῦ τοῦ ἡλίου ὅπ' ἀνατέλλει.
 Οἱ βέργες οἱ καμαρωτές λαμποκοποῦν κι ἐκείνες,
 κ' οἱ περγολιές ξαπλώνονται στὰ δίπλατα κρεββάτια
 καὶ στήν πυκνή τους χλωρασιά καὶ στὸν βαθύ τους ἴσκιο,
 τὴν ἰδρωμένην ἀργατιά δροσιζοῦν, ἀνασαίνουν,
 τὴν ἀργατιά, πού ὀλημερίς ὄλο τρυγáει κι ἀπλώνει.

.....
 Ὁ ἥλιος ἐχάθη ὀλότελα καὶ τὰ βουνὰ σουρπιῶσαν,
 θόλωσαν τ' ἀνοιχτὰ νερὰ κι ἀπάνου βγῆκαν τ' ἄστρα.
 Δίπλα ἀνασαίν' ἡ ἀργατιά κι ἀπαρατάει τὸ ἔργο,
 κι ἐκεῖ, πού κληματόβεργες κι ἀπὸ παλιούρια φράχτες
 καλύβι ὀλόρθο πλέκουνε, δεῖπνον ἀπλὸ κυκλώνουν
 καὶ τὸν ἀπλὸ τὸ δεῖπνὸ τους φωτáει θαμπὸ λυχνάρι.
 Ὑστερα εἰς κάθε μιὰ φυτεῖα, κάθε ὄχτο, κάθε ἀμπέλι
 τρανές ἀνάβονται φωτιές μέσ' στ' ἀπλωτὸ σκοτάδι.
 Ὀλόϋρα - ὀλόϋρα ἀπ' τές φωτιές στήνουν χορὸ οἱ κοπέλλες·
 στρώνονται χάμου οἱ γέροντες κι οἱ νιοί, κι ἀπ' ὄλους ἕνας
 τοὺς συνοδεύει τὸ χορὸ μ' ἕνα ἀπαλὸ τραγοῦδι
 καὶ μ' ἕνα λάλημα γλυκό, γλυκὸ τοῦ ταμπουρᾶ του.
 Ὡς που τ' ἀστέρια τ' οὐρανοῦ τὸ μεσονύχτι δείχνουν,
 καὶ τότες οἱ χοροὶ χαλοῦν, σκορποῦν οἱ δουλευτάδες.
 Στρώνουν γιὰ στρώματα κλαδιὰ κι ἀποσταμένοι γέρνουν.
 Κι ἐκεῖ πού σβήνονται οἱ φωτιές ἔρμες ἀνάρια - ἀνάρια,
 τὸ νυχτοπούλι τ' ἄγρυπνο γλυκὰ τοὺς νανουρίζει,
 ὡς που νὰ σκάση ὁ αὐγερινός, πού θὰ ξυπνήσουν πάλι,
 πάλι στὸ ἔργο τους νὰ μποῦν, στὸν ζηλεμένο τρύγο.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης »

Κώστας Κρυστάλλης

24. ΕΝΑΣ ΛΑΟΣ ΚΑΙ ΕΝΑΣ ΒΑΣΙΛΙΑΣ

Βρέθηκα κάποτε ανάμεσα σ' έναν εύτυχισμένο λαό. 'Ο λαός αυτός ήτανε χαριτωμένος. "Ημερος, αγαθός, ειρηνικός. "Επαιρνε τή ζωή, όπως τήν παίρνουν οι άγνές ψυχές. Χαιρότανε τόν ήλιο, τόν άέρα, τισ όμορφιές τής Πλάσης, χωρίς τίποτε νά του λείπη, χωρίς τίποτε νά γυρεύη. 'Ο κόσμος ήτανε πλασμένος γι' αυτόν, όσο πιο τέλεια μπορούσε. Και δέν είχε κανένα παράπονο μέ τό Θεό, που τόν έπλασε, καμιά βαρυγκόμια γιά τούς νόμους, που τόν κυβερνάε, καμιά ύποψία γιά τή θεία Δικαιοσύνη. "Όλα τριγύρό του ήτανε τέλεια, ώραία, αγαθά. Και μέσα του βασίλευε ή άπόλυτη γαλήνη τής ψυχής, ή λαμπρότερη ξαστεριά του λογισμού.

'Ο λαός αυτός δέν ήξερε από επαναστάσεις, από πολέμους, από αίματα. Δέν είχε ιδέα από κοινωνικές θεωρίες, ούτε παλιές, ούτε καινούργιες. Δέν είχε ανάμεσά του ούτε φιλοσόφους, ούτε ρήτορες. 'Η όμόνοια και ή αγάπη βασίλευε στήν πολιτεία του. "Ηξερε καλά ώστόσο τά καθήκοντά του και τά δικαιώματά του. Ποτέ όμως καθήκοντα και δικαιώματα δέ βρέθηκαν σέ άμάχη μέσα στό λαό αυτό ! Και ποτέ στή ζωή του λαού αυτού δέν έτυχε ό ένας νά κλέψη τό δίκιο του άλλου. Τά δώρα του Θεού ήτανε κοινά γιά όλους και δίκαια μοιρασμένα. Πλούσιοι και φτωχοί δέν είχανε σταθή ποτέ στό λαό αυτό. "Όλοι μαζί ήτανε πλούσιοι κι όλοι μαζί φτωχοί. "Όταν είχε τροφή ό ένας, είχε και ό άλλος. Και πάλι, όταν ή δυστυχία έπεφτε επάνω τους, κανένας δέν ήτανε πιο δυστυχισμένος από τόν άλλον, και γι' αυτό, και στή δυστυχία άκόμα, ήτανε όλοι εύτυχισμένοι.

Αυτό τόβλεπε κανεις ζωγραφισμένο στα ήμερα, τά φωτεινά μάτια του λαού αυτού, που τό ανάβλεμά τους καθρέφτιζε τόν ουρανό και ήτανε σαν μιá προσευχή και σαν ένας ύμνος προς τό Δημιουργό.

'Ο λαός αυτός είχε και τό βασιλιά του. "Εναν βασιλιά ξένον άπ' τή γενιά του. Μά αυτό δέν έμπόδιζε νά είναι ό καλύτερος βασιλιάς του Κόσμου, μέσα στον καλύτερο λαό τής Γής. 'Ο λαός αυτός τριγύριζε τό βασιλιά του μέ αγάπη και άφοσίωσι. Τίποτε άλλο δέν του ζητούσε από τήν αγάπη του. Κι αυτός δέ ζητούσε άπ' τό λαό του τίποτε περισσότερο άπ' ό,τι ζητάει ένας πατέρας άπ' τά παιδιά του. 'Ο βασιλιάς κρατούσε ένα άπλό σκήπτρο από άγριλιά στό χέρι του και μ' αυτό κυβερνούσε. Μά τό σκήπτρο του ήτανε

παντοδύναμο. « Μπροστά » ἔδειχνε τὸ σκῆπτρο ; Μπροστά ὅλοι.
« Πίσω ; » Πίσω. Τραβοῦσε μπροστά ὁ βασιλιᾶς ; Τὸν ἀκολουθοῦσε
ὁ λαός του. Στεκότανε νὰ ξεκουραστῆ ; Ὁ λαός του τὸν τριγύριζε
μὲ λαχτάρα. Ἦτανε ἕνας βασιλιᾶς, πού ποτὲ δὲ θὰ χάσῃ τὸ θρόνο
του. Γιατί ὁ θρόνος αὐτὸς ἦτανε θεμελιωμένος ἐπάνω στὴν ἀγάπῃ
καὶ στὴν ὀμορφιά.

Βρέθηκα κάποτε ἀνάμεσα σ' ἕνα λαὸ κι ἕναν βασιλιᾶ. Δὲν εἶναι
πολύς καιρὸς ἀπὸ τότε, οὔτε μακρυνὸς ὁ τόπος. Ἦτανε κάποιος
ἀπ' τ' ἀνοιξιὰτικὰ αὐτὰ δειλινὰ καὶ ἦτανε ἐπάνω στὸν καταπράσινο
κάμπο τῆς Ἀθήνας: Ἕνας γέρος βοσκὸς ἔβροσκε τὸ κοπάδι του !

Ἐφημερίς « Ἑστία »

Παῦλος Νιρβάνας

25. ΖΩΗ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Στὶς στάνες τῶν βουνῶν καὶ στὰ λημέρια
μιὰν ὀμορφὴ ζωὴ καλοπερνῶ.
Σὰν κάτι παίρνει ὁ νοῦς μου ἀπ' τὸ βουνὸ
καὶ προσευχὴ τὸ πάει ψηλὰ στ' ἀστέρια.

Ξυπνῶ μὲ τὴν αὐγὴ τῆ μυρωμένη,
τὸ μῦρο ἀπ' τὰ πεῦκα περισσό.
Καὶ βλέπω ἀπὸ τῆ θάλασσα χρυσό,
περήφανο τὸν ἥλιο ν' ἀνεβαίνει.

Στὰ φύλλα εἶναι διαμάντι ἢ δροσοστάλα.
Τ' ἀγέρι δυναμώνει τὸ κορμί.
Καὶ χαίρομαι τὸ μαῦρο τὸ ψωμί
νὰ τρώγω μὲ μυζήθρα καὶ μὲ γάλα.

Συχνὰ μὲ τοὺς βοσκούς πηγαίνω ὡς πέρα,
στὴν πράσινη χαρὰ κάποιος πλαγιᾶς,
πού στὸ ξωκκλήσι πάει τῆς Παναγιᾶς.
Τοὺς τραγουδῶ κι αὐτοὶ βαροῦν φλογέρα.

Οί νύχτες μαγεμένες· μοῦ φωτίζουν
 μικρές πυγολαμπίδες. Σιγαλιά.
 Γαυγίζουν μόνο κάπου τὰ σκυλιά,
 μουλάρια μακριά σάν κουδουνίζουν.

“Ω ! ἄς ζοῦσα πάντα ἐδῶ, νᾶχα κονάκι
 μιὰ ὀλόφτωχη καλύβα ἀπὸ κλαδιά,
 νὰ πίνω ἀπὸ τοῦ βράχου τὴν καρδιά
 τὸ κρύσταλλο, τὸ ἀθάνατο νεράκι.

Περιοδ. « Ἐρυθρὸς Σταυρὸς », 1939

Στέλιος Σπεράντσας

26. Ο ΓΕΡΟΒΟΣΚΟΣ

Πόσα χρόνια πέρασα
 κι ἄσπρισα καὶ γέρασα
 πάνω στὰ ψηλῶματα
 βόσκοντας τὰ πρόβατα !

Τις κορφές ἐπάτησα
 καὶ νυχτοπερπάτησα
 καὶ σὲ δέντρα γέρικα
 εἶδα κι' εἶδα ἀγερικά.

Σὲ ψηλὲς ἀνηφοριές
 σάν κοτσύφι ἐχύθηκα,
 κ' ἔπεσα σὲ ρεματιές
 καὶ λαγοκοιμήθηκα.

Πάνω στὴν καπότα μου
 —φορεσιά καὶ στρώμα μου—
 εἶδα ὄνειρατα, γυρτές,
 ξυπνητὸς καὶ κοιμιστὸς.

Σ' αἰτορράχη ἐσκάλωσα,
 μὲ τὸ λύκο ἐμάλωσα

κι ἄναφα τρανές φωτιές
σὲ τετράψηλες κορφές.

Εἶδα τ' ἄστροι στὸ βουνό,
ποῦ τὸ λένε αὐγερινό,
καὶ στὴν καθαρὴ βραδιά
χόρτασα τὴν ξαστεριά.

Μύρμηγκα δὲ ζήμωσα
κι ἄνθρωπο δὲ θύμωσα.
Πῆρα τὰ μικρὰ τ' ἄρνια
σὰν παιδιὰ στὴν ἀγκαλιά.

Μιά ζωὴν ἐπέρασα
κ' εἶπ' ὁ Θεὸς καὶ γέρασα,
καὶ τὸ χιόνι τὸ πολὺ
μοῦπεσε στὴν κεφαλή.

Ἄιντε, προβατάκια μου,
περπατᾶτε, ἄρνάκια μου,
πάμετε σιγὰ - σιγὰ
καὶ μᾶς πῆρεν ἡ βραδιά.

Ζαχαρίας Παπαντωνίου

27. ΗΘΕΛΑ ΝΑΜΟΥΝ ΤΣΕΛΙΓΓΑΣ

Ἦθελα νᾶμουν τσέλιγγας, νᾶμουν κι ἕνας σκουτέρης
νὰ πάω νὰ ζήσω στὸ μαντρί, στὴν ἐρημιά, στὰ δάση,
νᾶχω κοπάδι πρόβατα, νᾶχω κοπάδι γίδια
κι ἕνα σωρὸ μαντρόσκυλα, νᾶχω καὶ βοσκοτόπια,
τὸ καλοκαίρι στὰ βουνὰ καὶ τὸ χειμῶ στους κάμπους.
Νᾶχω ἀπὸ πάλιουρα βορὸ καὶ στρούγγα ἀπὸ ροδάμι,
νᾶχω καὶ σὲ ψηλὴν κορφὴ καλύβα ἀπὸ ρουπάκια,
νᾶχω μὲ τὰ βοσκόπουλα σὲ κάθε σκάρο γλέντι,
νᾶχω φλογέρα νὰ λαλῶ ν' ἀντιλαλοῦν οἱ κάμποι.

« Ὁ τραγουδιστὴς τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς Στάνης » Κώστας Κρυστάλλης

28. ΒΟΣΚΟΥ ΠΑΙΔΑΡΙΟΝ

Πολλά καί μεγάλα βώδια έβροσκε μικρόν παιδάριον καί μέ πολυ μικρόν ραβδίον τά κατεύθυνεν εις τόν δρόμον. Τοῦτο βλέπουσα γραιά τις, τέκνον μου, τόν ειπε, δέν γνωρίζεις πόσον κίνδυνον τρέχεις· άλλ' ώς αν ησο άλλος Ηρακλής, κτυπήσ τόσα μεγάλα ζώα, έν από τά όποια μόνον άρκει νά καταπατήση πολλούς άνδρας; Μηδ' ό Ηρακλής, άπεκρίθη τό παιδάριον, ώ μητέρ μου, ηθέλεν είσθαι καλός νά τά κυβερνήση, έάν είχαν όσοο έχω λογικου τό ημισυ.

Άδύνατος φρόνιμος νικᾷ πολλούς ίσχυρούς άνοήτους.

Άδαμάντιος Κοραήσ

29. ΟΙ ΠΤΕΡΩΤΟΙ ΝΟΜΑΔΕΣ

Ό πελαργός άποτελει μίαν από τās χαρακτηριστικώτερας φυσιογνωμίας τών έπιμήκων πλουσίων πεδιάδων, διά μέσου τών όποίων ρέουν οί Μικρασιατικοί ποταμοί.

Άν η άφοβία τών ζώων αυτών είναι άσφαλές δείγμα τής ήμερότητός των, θά έφθανε κανεις εις περιέργα συμπεράσματα από τό γεγονός, ότι ό πελαργός δέν συναντάται σχεδόν εις όλην τήν νοτίως τής Θεσσαλίας Ελλάδα.

Αί φωλαί του εις τ' άετώματα η τήν κορυφήν τών στεγών η τών μιναρέδων αρχίζουν νά συναντώνται από τόν Θεσσαλικόν κάμπον καί ανω. Εις τās Μικρασιατικās πεδιάδας τό πτερωτόν τουτο είδος άφθονει. Η έξηγήσις του φαινομένου είναι διττή : έν πρώτοις ό πελαργός είναι κάτοικος όχι τών όρεινών τόπων, αλλά τών ποταμίων πεδίων, όπου εύρίσκει τροφήν. Έπειτα οί Τουρκοί σέβονται τά ζώα — τετράποδα η πτερωτά —, τό δέ κυνήγι ουδέποτε υπήρξεν άσχολία τών μωαμεθανικών λαών τής Άνατολής. Ό σιδηρόδρομος καί η μηχανική πρόοδος τών ανθρώπων τόν έκτοπίζουν από τήν άδιατάρακτον γαλήνην τών κατοικιών του, ένῶ η φυσική του Τουρκου ραστώνη τήν έγγυάται.

Ζη κατá χιλιάδας εις τās όχθας του Μαιάνδρου, του Καύστρου, του Έρμου καί τών άλλων ποταμών, όσοι κυλίουν τά νερά τών ύψιπέδων του έσωτερικου εις τό Αίγαίον. Είναι κάτοχος προαιωνίου

κοινωνικῆς ὀργανώσεως καὶ ἡ κοινωνία του στηρίζεται ἐπὶ τῆς συνεργασίας καὶ διέπεται ἀπὸ μίαν περιέργον κοινὴν γνώμην.

Τὸ φθινόπωρον εἰδικοὶ πεπειραμένοι πελαργοὶ ἀσκοῦν τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πιλότου τῶν ἀποδημούντων χελιδονίων, τῶν ὁποίων τὰς ἑναερίους διχαλωτὰς λεγεῶνας ἐπανοδηγοῦν τὴν ἀνοιξιν ἀπὸ τὰς Λιβυκὰς χειμερινὰς ἐστίας.

Ἔχουν ἀνεπτυγμένον τὸ συναίσθημα τῆς ἰδιοκτησίας τῆς φωλεᾶς των καὶ ἀπαρτίζουν στοργικὰς οἰκογενείας.

Οἱ ἀγρόται εὐρίσκονται εἰς φιλικωτάτας σχέσεις μὲ τοὺς πελαργούς, ἴσως ἐπειδὴ τοὺς θεωροῦν χρησίμους, ἰδίως κατὰ τοὺς πρώτους θερινούς μῆνας. Εἶναι τότε ἡ ἐποχὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ καίουν τὰ ὑψηλὰ χόρτα τῶν παραποταμίων πεδίων, διὰ νὰ λιπανθῇ ἀπὸ τὴν τέφραν των ἡ γῆ καὶ ν' ἀναθάλη νέα χλόη διὰ τὰ ζῳά των. Μόλις φουντώσῃ εἰς τὴν πεδιάδα ὁ πρῶτος καπνός, λαρυγγῶδεις χαρωπαὶ φωναὶ διαμειβονται ἀπὸ φωλεᾶς εἰς φωλεᾶν πελαργοῦ. Συντάσσονται ἀμέσως ἐνωμοτίαι πτερωταί, αἱ ὁποῖαι ἀρχίζουν νὰ διαγράφουν ταχεῖς ὑπεράνω ἐκάστης πυρᾶς κύκλους. Ὄταν ἡ πυρὰ ἀπλωθῇ, οἱ πελαργοὶ ἀρχίζουν νὰ ἐκτελοῦν χαμηλὰς ἑναερίους περιπολίας γύρω ἀπὸ τὰ κράσπεδά της. Ἀπὸ τὴν φλεγόμενην ἕκτασιν ἐξέρχονται ἐν πανικῷ φίδια, χελῶνες, βάτραχοι, σαῦρες. Καὶ ἐναλλάξ οἱ πελαργοὶ καταπίπτοντες ὀρμητικὰ πρὸς τὸ ἔδαφος ὀρπάζουν τὴν ἄφθονον λείαν. Ὑψώνουν μὲ τὰ ράμφη των τὰς χελώνας καὶ τὰ φίδια, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὸ μέρος τῆς πυρᾶς καὶ ἀφήνουν τὴν λείαν των νὰ καταπέσῃ εἰς τὴν γῆν καὶ νὰ συντριβῇ. Ἐπειτα τὴν ὀρπάζουν καὶ πάλι καὶ πετοῦν εἰς τὰς φωλεὰς των. Ἡ πτερωτὴ παροικία εὐωχεῖται.

Ἀπὸ τὰς κορυφὰς τοῦ Τμώλου καὶ τοῦ Σιπύλου ξεσποῦν κατὰ τὸ θέρος ἰσχυραὶ ριπαὶ ἀνέμου πρὸς τὰ ποταμίας πεδιάδας. Βαρυθροοῦν καμπτόμενοι οἱ αἴγειροι καὶ στενάζουν καὶ τρίζουν αἱ βαλανιδιᾶς καὶ κυματίζουν βιαίως οἱ καλαμῶνες καὶ τὸ χρυσοῦν πέλαγος τῶν σπαρτῶν μὲ ταραχῶδες συριστικὸν θροῖσμα. Τὰ βῶδια μαζεύουν κάτω ἀπὸ τὰ σκέλη των τοὺς θυσάνους τῶν οὐρῶν καὶ στρέφουν τὰ ὀπίσθια πρὸς τὴν φορὰν τοῦ αἰφνιδίου ἀνέμου. Ὅμοίως καὶ τὰ ἄλογα, τῶν ὁποίων τὴν χάρτην βασανίζει ὁ ἀνεμος καὶ τὴν ρίπτει ὑπεράνω τῶν ἀνησύχων αὐτιῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου των. Μόνοι οἱ πελαργοὶ δέχονται ἀτάραχοι τὸν ἀνεμῶδη καταιονισμόν. Στηρί-

ζονται εις τὸ ἕνα πόδι των, κλίνουν τὰ ράμφη πρὸς τὸ στῆθος των καὶ ἐστραμμένοι πρὸς τὴν βίαν τοῦ ἀνέμου, τὸν ἀφήνουν νὰ γλιστρᾷ γῦρο ἀπὸ τὸ στέρνον των, ταλαντεύομενοι, ἀλλ' ἰσορροποῦντες ἐπάνω εις τὸ πόδι των.

Μὲ τὰ πρωτοβρόχια ἐτοιμάζονται διὰ τὴν ἀποδημίαν, ἀφοῦ πρῶτον συμπληρώσουν τὰ σχετικὰ γυμνάσια οἱ κατὰ τὸ θέρος ἐκκολαφθέντες. Καὶ μίαν φθινοπωρινὴν αὐγὴν ἐρημώνονται ἀθρώως αἱ φωλεαί. Κάπου - κάπου εὐρίσκουν εις τὰ χωράφια οἱ χωρικοὶ κανένα νεκρὸν πελαργόν. Εἶναι ἀπὸ τοὺς ἠττημένους τῆς ἐναερίου βιοπάλης, οἱ ὅποιοι δὲν ἤτο πεπρωμένον νὰ ἴδουν τὴν λιβυκὴν φωλεάν των.

Ἐφημερίς « Πολιτεία »

Νικόλαος Καρβούνης

30. ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

^{ἰσχυρῶς} Μὲ τὸ γλυκὸ φθινόπωρο ἄραξαν γιὰ λίγες μέρες στ' ὄμορφη νησί τὰ καράβια. Καὶ πάλιν ἔκαναν πανιά γιὰ τὰ ταξίδια τὰ μακρινά. Ὅλο τὸ νησί στὸ πόδι, ἄλλοι στὸ ἀκρογιάλι κι ἄλλοι στὰ λιακωτά. Κουνοῦν τ' ἄσπρα μαντήλια καὶ φωνάζουν :

— Στὸ καλὸ ! Στὸ καλὸ ! ^{ἰσχυρῶς}

Ἐ Τελευταία ἔμεινε ἡ γολέτα τοῦ καπετὰν Παλιούρα, ἡ « Βαγγελίστρα ». Οἱ ναῦτες καὶ τὸ ναυτόπουλο εἶναι στὴ θέσι τους, μὰ ὁ καπετάνιος ἄργεϊ. Θέλει ν' ἀκούσῃ λίγο ἀκόμη τὰ βιολιά καὶ νὰ κερᾶσῃ μιὰ φορὰ ἀκόμη τοὺς φίλους. Τέλος μπαίνει κι αὐτὸς καὶ ἡ γολέτα κίνησε.

Τὸ ναυτόπουλο ρίχνει μιὰ ματιὰ σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι ἐπάνω στὸ βράχο. Στὸ λιακωτὸ εἶναι ἡ μάννα του, χήρα μαυροντυμένη, καὶ τὸ μικρὸ του τὸ ἀδερφάκι. Κουνοῦν τὰ μαντήλια τους. Βγάζει κι αὐτὸς τὸ μαντήλι του, τοὺς χαιρετᾷ καὶ ρίχνεται γρήγορα στὴ δουλειά· λύνει τὰ πανιά καὶ βοηθᾷ νὰ σηκώσουν τὴν ἄγκυρα.

Τὴν ὥρα, πού βασιλεῦε ὁ ἥλιος, χανόταν σιγά - σιγά κι ἡ « Βαγγελίστρα » στὸν ὀρίζοντα. Τὸ ναυτόπουλο, ἀνεβασμένο στὸ ψηλὸ κατάρτι, βλέπει γιὰ τελευταία φορὰ τὸ νησάκι, πού χρυσώνεται ἀπὸ τὸ ἀντιφέγγισμα τοῦ ἡλίου. Ψηλὰ στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ ἄσπρίζει τὸ ἐκκλησάκι τοῦ προφήτη Ἡλία. Ἐκεῖ θὰ πηγαίνει

ταχτικά ἢ μάννα του ν' ἀνάβη τὰ καντήλια καὶ ν' ἀγναντεύη τὴ θάλασσα. Πότε θὰ γυρίσῃ ἢ « Βαγγελίστρα » μὲ τὸ γυιό της, πού θὰ φέρῃ τὴν προῖκα νὰ παντρέψῃ τὴν ἀδερφή του !...

Ἦρθε τοῦ Ἀγίου Νικολάου καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » δὲ φάνηκε. Οὔτε τὰ Χριστούγεννα, οὔτε τὰ Φῶτα, πού βαφτίζονται τὰ νερά. Ἕνα γράμμα ἦρθε γιὰ τὴν μητέρα του, τὴ χαροκαμένη. Τῆς γράφει τὸ ναυτόπουλο ἀπὸ τὴν Πόλι, πὼς ἐμποδίστηκε, γιὰτὶ βρῆκε δουλειά. Νὰ μὴν ἔχη ὁμως φόβο, γιὰτὶ τὸ καράβι εἶναι καλοτάξιδο καὶ δὲ φοβᾶται τὶς φορτοῦνες. Τώρα θὰ πᾶνε στὴ Μασσαλία κι ἀπὸ κεῖ τὴ Λαμπρὴ, πρῶτα ὁ Θεὸς, θὰ εἶναι στὴν ἀγκαλιά της. Ἐκεῖ στὴ Μασσαλία θὰ ψωνίσῃ καὶ τὰ προικιά.

3' Ξημερώνει τὸ Μεγάλο Σάββατο καὶ ἡ « Βαγγελίστρα » εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ νησί. Μὰ νὰ πιάσῃ στὸ λιμάνι δὲ μπορεῖ. Ὡς ἐδῶ πῆγε πρῶτος ὁ καιρὸς. Τώρα ἄλλαξε κι ἔγινε βοριάς караβοπιχτής. Βουνὰ εἶναι τὰ κύματα καὶ τὸ καράβι παιγνίδι τῶν κυμάτων. Σκι-σμένα τὰ πανιά, σπασμένα τὰ κατάρτια, κι εἶναι βαθὺ τὸ σκοτάδι καὶ οἱ ξέρες κοντὰ του.

— Γιὰ τὸ Θεό ! λέει ὁ καπετάνιος θυμωμένος, ἔξω ἀπὸ τὸ νησί μας καὶ νὰ χαθοῦμε !

— Μάννα μου ! συλλογίζεται τὸ ναυτόπουλο. Ἀντὶ νὰ βγάλῃς τὰ μαῦρα, θὰ βάλῃς κι ἄλλα γιὰ μένα !...

Οἱ θαλασσινοί, ὅταν νοιώσουν τὸν κίνδυνο, γίνονται ἄλλοι ἀνθρωποὶ. Ὁ καπετὰν Παλιούρας θύμωσε μὲ τὸ βοριά.

— Ἔ, γιὰ τὸ Θεό ! εἶπε πάλι. Ἐξω ἀπὸ τὸ νησί μας νὰ χαθοῦμε !

Ἀποφάσισε νὰ παλέψῃ καὶ νὰ νικήσῃ. Εἶπε στοὺς ναῦτες νὰ πιάσουν τὶς θέσεις τους στὸ κατάρτι, πρόσταξε τὸ ναυτόπουλο ν' ἀνεβῆ στὸ κατάρτι καὶ νὰ κοιτάξῃ, ἀγρυπνᾶ, κι ἐκεῖνος χούφτωσε μὲ τὸ δυνατὸ χέρι του τὸ τιμόνι.

— Μάϊνα πανιά ! πρόσταξε.

Ἰδρωσαν οἱ ναῦτες γιὰ νὰ κάμουν τὸ θέλημα τοῦ καπετάνιου, ἴδρωσε κι ὁ καπετάνιος, γιὰ νὰ ὀρθοπλωρίσῃ τὴ γολέτα στὸν ἄνεμο. Τὸ ναυτόπουλο στὸ ψηλὸ κατάρτι νοιώθει τὸν ἄνεμο νὰ τοῦ βελονιάζῃ τὰ χέρια καὶ πολλές φορὲς τὸ κύμα τοῦ μπατσίζει τὸ πρόσωπο. Τὰ μάτια του πονοῦν καὶ δακρύζουν, μὰ πού νὰ τὰ κλείσῃ ! Κοιτάζει μέσα στὸ σκοτάδι καὶ φωνάζει κάθε τόσο δυνατὰ :

— Ξέρα δεξιά ! Ξέρα ἀριστερά μας !

Ἄκούει ὁ καπετάνιος, γυρίζει τὸ τιμόνι καὶ ἡ γολέτα ἀλλάζει τὸ δρόμο της.

Πήγαινε δεξιά, ἀριστερά γυρίζει. Πήγαινε ἀριστερά, δεξιά ἀρ-
γοπλέει.

Ἔτσι παιδεύτηκε γιὰ ὥρες τὸ πλήρωμα. Ἡ γολέτα, σὰν που-
λάρι ἀπολυμένο στὸν κάμπο, γυρίζει ἀδιάκοπα στὴ σκοτεινὴ καὶ
ἀγριεμένη θάλασσα. Οἱ ὥρες φαίνονται χρόνος!

4 Τέλος πήρε νὰ γλυκοχαράζει καὶ φάνηκε σὰν μαῦρος ὄγκος τὸ
νησί ἐμπρὸς στοῦ σταχτόμαυρο ὀρίζοντα. Ὁ καπετάνιος μάντεψε τὸ
πατρικὸ λιμάνι καὶ γύρισε κατὰ κεῖ τὴν πρῶρα τῆς « Βαγγελίστρας ».

Τὴν ὥρα, ποῦ ἔβγαιναν οἱ ἐπιτάφιοι ἀπὸ τὶς ἐκκλησίες, ἔμπαινε
καὶ ἡ γολέτα στὸ λιμάνι.

— Ἦρθα, μάννα μου ! παράγγειλε τὸ ναυτόπουλο, μόλις ἔρριξε
τὴν ἄγκυρα.

Τὴν νύχτα, στὴν Ἀνάστασι, πήγε τὸ ναυτόπουλο μὲ τοὺς
δικούς του στὴν ἐκκλησία. Ἐφαγαν ἅμα γύρισαν καὶ ξαπλώθηκε νὰ
κοιμηθῆ. Ἦταν τόσο κουρασμένο !

Τὸ μεσημέρι ντύθηκε καὶ πήγε στὴν Ἀγάπη: Ἀντιλαλοῦν τὰ
σήμαντρα καὶ σημαίνουν οἱ καμπάνες. Ὅλο τὸ νησί μοσκοβολᾷ σὰν
ἐκκλησιάκι.

— Χριστὸς Ἀνέστη !

— Ἀληθῶς Ἀνέστη !

Ἀπὸ κεῖ πηγαίνουν στὸ χοροστάσι. Χορεύουν οἱ λιγερὲς μὲ τὰ
κίτρινα φακίολια καὶ τὰ λαμπρὰ ροῦχα τους, χορεύουν καὶ οἱ λε-
βέντες μὲ τὰ πλεχτὰ ζωνάρια τους. Χόρευε κι ἡ ἀδερφή του τὸ συρτὸ
κι ὕστερα τὸν καλαματιανὸ μὲ τὸν ἀρραβωνιαστικὸ της. Τὸ ναυτό-
πουλο κοιτάζει καὶ καμαρώνει.

5 Τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ πάντρεψε τὴν ἀδερφή του τὸ ναυτό-
πουλο. Οἱ λιγερὲς τὴ στόλισαν καὶ τὴν τραγούδησαν :

Ἦλιος ἦταν προξενητῆς
αὐγερινὸς στεφανωτῆς.

Χαρὰ στὴ μάννα τοῦ γαμπροῦ
καὶ σ' ὅλο τὸ πεθερικό,

ὅπου θὰ πάρουν τέτοια νιά,
 ὄμορφη καὶ νοικοκυρά,
 χρυσὸ καμάρι τοῦ σπιτιοῦ,
 βασίλισσα τῆς γειτονιάς.

Ἔπειτα ἦρθε ὁ γαμπρὸς, πῆγαν στὴν ἐκκλησία κι ὁ καπετὰν
 Παλιούρας ἄλλαξε τὰ στέφανα.

« Παιδικὰ Ἀναγνώσματα »

Ἀνδρέας Καραβίτσας

91. ΤΟ ΣΠΙΤΑΚΙ ΣΤΟ ΛΙΒΑΔΙ

Ἦτο ὥρα δειλινοῦ καὶ ἀπὸ πρωΐας ὁ αἰθὴρ ἦτο θολωμένος καὶ
 σκότος ἐπεκρέματο καὶ συννεφιά μεγάλη. Τέλος οἱ καταρράκται τοῦ
 οὐρανοῦ ἠνοίγησαν καὶ ἐγίνε βροχή, θάλασσα, καταποντισμός. Τὸ
 κατώγιον τῆς γριᾶ - Ραγιαδάινας ἐγέμισε νερόν ὡς δύο πήχεις. Τὸ
 ἐλαιοτριβεῖον τοῦ Λαυκιώτη ἐπατήθη μέχρι ἀναστήματος καὶ πλέον
 ἀπὸ τὸ νερόν καὶ οἱ κοπάνες* ἐγέμισαν, αἱ ἐλαῖαι παρεσύρθησαν ἀπὸ
 τὸν χαμηλὸν σοφᾶν*, τὸ ἄλογον ἐσταμάτησε καὶ ὁ Γιάννης ὁ Ἄρμα-
 μέντος ἔμεινε μὲ τὸ πτυάριον εἰς τὴν χεῖρα. Ἡ θειά - Μαριώ, ἡ Κατσι-
 κάκαινα, ἐβγῆκεν ἔξω εἰς τὸ χαγιάτι καὶ συνέπλεκε τὰς χεῖρας εἰς
 προσευχὴν ἀγωνίας.

Ὁ στάβλος τοῦ γέρο - Κουμενῆ εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ γαῖδουρί
 ἐπλεεν εἰς τὸ νερόν. Ὁ κύριός του ἄλλο μέσον δὲν εὔρεν, παρὰ νὰ
 τραβήξῃ τὴν τριχιάν ἀπὸ τὴν κλαβανὴν* ἐπάνω εἰς τὸ πάτωμα,
 ὥστε τὸ ζῶον νὰ πλῆι τὸ σῶμα κάτω καὶ τὴν κεφαλὴν ν' ἀνατείνη
 ἐπάνω, μὲ κίνδυνον νὰ πνιγῆ ἀπὸ τὸ σχοινίον, πρὶν γλυτώσῃ ἀπὸ
 τὸ νερόν. Πέραν εἰς τὸν κῆπον τοῦ Σαραφιοανοῦ, ἡ πλημμύρα εἶχε
 ρίξει κάτω τοὺς τοίχους καὶ τὸ νερόν ἐξέσπασε μέσα εἰς τὸν κῆπον
 παρασύρον καλύβας, στάβλους, φυτείας καὶ δένδρα. Ὁ Σαραφιοανὸς
 μὲ τὸν κηρωτὸν ἐπεנדύτην* του, μὲ τὰ ὑποδήματα μέχρι τῶν μηρῶν,
 ἐπροσπάθει νὰ ἐμβαλώσῃ ἐκ τῶν ἐνόνητων τὸ ρῆγμα τοῦ τοίχου,
 κουβαλῶν χονδρὰ ξύλα καὶ κούτσουρα καὶ σωρεύων ταῦτα διὰ νὰ
 φράξῃ τὴν ρωγμὴν. Ἡ γριὰ - Χιόνω ἀπὸ τὸ παράθυρον ἐφώναζε:

— Κάψε τα, γυιέ μου, κάψε τα.

*Ίσως εφραντάζετο ότι ό υίός της έσώρευε τά ξύλα δια νά άνάμνη φώτιάν.

Κάτω εις τὸ ποτόκι όλα ἦσαν θάλασσα. Τὰ κατώγια τῶν οἰκιῶν εἶχον πλημμυρίσει όλα. Τὸ βαρελάδικο τοῦ μαστρο - Στεφανῆ εἶχε γεμίσει νερὸ ὡς δύο μπόγια· ὁ βρόχινος ποταμὸς εἶχε ρίψει κάτω πρῶτον τὸ τσαρδάκι* ἢ τὸ μικρὸν παράπηγμα τοῦ Στεφανῆ, εἶτα παρέσυρε τὰ βαρέλια εἰς χορὸν όλα, ὅσα ἦσαν ἀπὸ κάτω εἰς τὸ τσαρδάκι, εἶτα εἰσώρησεν εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ καλοῦ χειρῶνακτος* καὶ τὸ ἔκαμε νὰ πλέη. Ἄλλ' ἢ πλημμύρα ἦτο εἰς όλα τὰ ἰσόγεια καὶ ὅπου τὰ πατώματα ἦσαν χαμηλὰ ἐκινδύνευε νὰ τὰ φθάσῃ. Ἡ γριά - Ραγιαδάινα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ πάγουν νὰ τὴν γλυτώσουν.

Θὰ ἐχρειάζετο βάρκα, δια νὰ τῆς κάμουν τὴν χάριν. Ἄλλὰ βάρκα δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη, εἰμὴ τὰ βαρέλια τοῦ μαστρο - Στεφανῆ, ὅπου ἔπλεαν όλα εἰς τὴν σειρὰν μὲ γραφικὴν νωθρότητα*. Ὁ υἱὸς τοῦ βαρελά, ὁ μικρὸς, εἶχε καβαλλικεύσει τὸ ἐν τούτων καὶ ἠῦρε μεγάλην διασκέδασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε ν' ἀνακαλύψῃ τὸ πηδάλιον τοῦ αὐτοσχεδίου πλοιαρίου. Ἐκλινε τότε μὲ τὸν ἕνα πόδα, τότε μὲ τὸν ἄλλον κατὰ τὸ ρεῦμα καὶ ἦτο ἔτοιμος κάθε στιγμὴν νὰ δώσῃ βουτιάν.

Ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς συνοικίας, τὸ ἀνατολικόν, δὲν ἦτο φόβος νὰ φθάσῃ τὸ νερὸν εἰς τὰς οἰκίας. Ἐκεῖ ἦσαν τὰ Κοτρώνια, ὑψηλοὶ βράχοι, καμωμένοι ἐπίτηδες, δια νὰ κτίζουν φωλεὰς τὰ νυκτοπούλια καὶ δια νὰ ἀναβαίνουν τὰ παιδιὰ νὰ παίζουν μὲ τοὺς χαρτίνους ἀετούς, δια νὰ κάμουν τρέλλας καὶ νὰ φωνάζουν. Ἡ γριά - Σακαράβαινα εἶχεν ἐξέλθει εἰς τὸν ἐξώστην καὶ ἐτραβοῦσε τὰ μαλλιά τῆς καὶ ἐφώναζε :

— Τ' εἶν' αὐτό, Θεέ μου, τ' εἶν' αὐτό ! Ἄμαρτωλοὶ εἶναι καὶ θὰ τοὺς βουλιάξῃ ;

Καὶ ἡ θειά - Καρπέταινα, σύζυγος πλοιάρχου, ἐνθυμουμένη τὸν ἄνδρα τῆς καὶ τοὺς υἱούς τῆς, ὅπου ἐταξίδευαν μὲ τὸ καράβι, ἔκραζε :

— Παναγία μου, στὸ πέλαγο ! Παναγία μου, στὸ πέλαγο !

Ὁ γέρων πατὴρ, ὁ καλὸς οἰκογενειάρχης μιᾶς πτωχῆς οἰκίας δίπλα στὸ βαρελάδικο, εἶχεν ὀπλισθῆ προχείρως μὲ σκαπάνην καὶ μὲ κουβᾶν καὶ εἶχε καταβῆ εἰς τὸ ἰσόγειον. Ἐπροσπάθει νὰ ἀδείασῃ τὸ νερὸν ἀπὸ τὸ κατώγι, ἐπαιδεύετο νὰ φράξῃ ἕως δύο πιθαμὰς τὸ

κατώφλιον καὶ ἐπάσχιζε νὰ δέσῃ τὸ πιθάριον τοῦ ἐλαίου εἰς ἓνα κρῖ-
κον ἐπὶ τοῦ τοίχου. Ἦμην κι ἐγὼ ἐκεῖ· ἰστάμην εἰς τὸ παράθυρον,
ἔβλεπα κι ἐπροσπαθοῦσα νὰ διώξω τὸν φόβον, νὰ διασκεδάσω.
Γυναῖκες ἀνασκουμπωμένοι μέχρι γονάτων, πατοῦσαι εἰς τὰ νε-
ρά, ὁ βαρελᾶς κοπιάζων νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἐργαστήριόν του, νὰ
μαζώσῃ τὰ βαρέλια του, νὰ βάλῃ εἰς τὴν ἄκρην τὰ κλαδιὰ καὶ τὰ
ξύλα ἀπὸ τὸ χαλασμένον παράπηγμά* του, ὅλα ἀπετέλουν παι-
δικὸν θέαμα. Ἡ φουρνάρισσα ἐφώναζεν ἀπ' ἀντικρὺ νὰ ὑπάγουν
νὰ γλυτώσουν τὶς κλάρες* τῆς, ὅπου τὰς εἶχε παρασύρει τὸ ρεῦμα.
Δύο ἢ τρεῖς γέροντες τῆς γειτονιάς ἦσαν μέχρι βουβώνων* εἰς τὸ
νερόν, διὰ νὰ γλυτώσουν ὀλίγες κουτσοῦρες καὶ καυσόξυλα, ὅπου
ἔπλεαν εἰς τὸν ποταμόν. Ἡ γριά - Μереγκλίνα, ἀπὸ τὸ στενὸν μέσα,
ἐφώναζε νὰ τῆς γλυτώσουν τὴν σκαφίδα τῆς, ὅπου τὴν εἶχε πάρει
τὸ ρεῦμα καὶ τὴν ἔσπρωχνε κάτω πρὸς τὴν θάλασσαν.

Τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸ σχολεῖον εἶχαν κάμει γενικὴν ἔξοδον, καθὼς
ἐκόπασεν* ἡ βροχὴ καὶ τὸ ρεῦμα τῆς πλημμύρας ἐφούσκωνεν ἀκόμη.
Ἐξῆλθον δρομαίως μὲ ἀτάκτους φωνὰς καὶ ἔτρεχαν, ἔτρεχαν εἰς τὴν
μεγάλην λίμνην τοῦ νεροῦ κάτω πρὸς τὸν αἰγιαλόν, διὰ νὰ προφθά-
σουν νὰ χορτάσουν καράβισμα καὶ παιγνίδι εἰς τὰ νερὰ μίαν φορὰν,
νὰ βραχοῦν, νὰ παίξουν μὲ τὸ ρεῦμα. Καὶ δύο κοπάδια πάπιες, ὅπου
ἔπεσαν εἰς τὰ νερὰ ἅμα ἔσταμάτησεν ἡ βροχὴ κι ἐβουτούσαν, ἐτρά-
πησαν εἰς φυγὴν ἔντρομοι.

Πτωχὴ χήρα, ἡ Μαρῖω ἡ Λιβαδάκαινα, μαζί μὲ τὴν κόρην τῆς
τὴν Ματῶ, εὐρίσκοντο εἰς τὸν μεμονωμένον οἰκίσκον των εἰς τὸ
χαμηλότερον μέρος τοῦ λιβαδιοῦ, πρὸς τὴν ἐσοχὴν, εἰς τὴν ἄκρην
τοῦ χωρίου. Ἄμα ἤρχισεν ἡ καταιγὶς καὶ τὰ θεμέλια τῆς οἰκίας τα-
χέως κατεπλημύρησαν. Ἄλλ' ἡ Μαρῖω δὲν ἐπρόσεχε κατ' ἀρχὰς
εἰς τοῦτο. Εἶχε τὸ μάτι ὑψηλὰ κατὰ τὸ βουνόν. Ἦτον ἀφηρημένη.

— Μάννα, θὰ πλημμάρουμε, ἐφώναξε ἡ κόρη τῆς.

Ἡ μήτηρ ἐξηκολούθει νὰ κοιτάζῃ ὑψηλὰ εἰς τὸ βουνόν.

— Ἄς πὰ νὰ πλημμάρουμε, ἐψιθύρισε.

— Μάννα, πλημμάρουμε ! ἐπανέλαβε μετ' ὀλίγον ἡ Ματῶ.

Ἡ χήρα ἔστρεψε τὸ βλέμμα πρὸς τὰ παρὰ πόδας. Ὅλη ἡ στε-
φάνη τοῦ ἐδάφους ὀλόγυρα εἶχε πλημμυρίσει καὶ τὸ ἰσόγειον τῆς

οίκιας ήτο γεμάτον νερόν. Τò χαμηλόν πάτωμα έκινδύνευε νά τò φθάση. Θάλασσα, ποταμός, πέλαγος.

— Πώ, πώ, πώ ! έκαμεν ή μήτηρ συμπλέκουσα τὰς χεΐρας.

’Από τήν στέγην τής οίκιας είχαν άνοιξει δέκα έως δώδεκα σταλαγμοί. Τά φορέματα, ή « τέμπλα » με τὰ στρώματα και τὰ σινδόνια, τὰ πενιχρά έπιπλα, όλα ήσαν καταβρεγμένα.

’Η κόρη τὰ μετέφερε και τὰ έσώρευεν όλα μαζί, πότε εις τήν μίαν γωνίαν και πότε εις τήν άλλην αλλά και εκεί ήνοιγε σταλαγμός. Τέλος τὰ έκουβάλησεν όλα εις τήν μέσην· άλλ’ εκεί ήνοιξε μέγας σταλαγμός εις τόν « καβαλλάρην »* τής στέγης.

Τήν προηγουμένην εβδομάδα είχαν ξανασύρει τήν σκεπήν. Νά τò ήξεραν νά μη βάλουν μάστορην !...

’Αλλά και τί τόν ήθελαν τόν μάστορην ; Μήπως ήτο ιδιόν τους τò σπίτι ; ’Ο κύρ ’Αργυρός ό Ξυγκοχέρης, ό πιστωτής των, τούς έφοβέριζε καθημερινώς νά τούς βγάλη άπό τò σπίτι. Πρò δύο ήμερών άκόμη είχε περάσει άπό εκεί και τούς είπεν ότι θά τούς πάρη τò ποτάμι... ”Ας χαρή τώρα.

— Πώ, πώ ! θά πνιγοϋμε, μάννα ! ώλόλυξεν* ή κόρη, συμπλέκουσα τὰς χεΐρας, κοιτάζουσα διά τού παραθύρου κάτω και βλέπουσα όλον τò λιβάδι θάλασσαν. Δέν έφαινετο πουθενά πάτημα, διά νά πατήση τις.

Και ή βροχή έξηκολούθει άκόμη.

— Θα πνιγοϋμε ! έθρήνησεν ή μήτηρ, τραβοϋσα τὰ μαλλιά της. Και ό άδελφός σου, ό άδελφός σου, πού λείπει άπ’ τò πρωι στο χωράφι, δέν θα πνιγηί;

Σπαρακτική ήτο ή φωνή τής μητρός.

’Απέναντι, πρòς τò μεσημβρινόν μέρος, πεντακόσια βήματα μακράν, έκατοικοϋσεν ή Μαργαρώ ή Μποστανού, έντòς τού λαχανοκήπου, τόν όποιον έκαλλιέργει ό σύζυγός της. ’Ο οίκίσκος των, ύψηλά, επί λοφίσκου, άψηφοϋσε τήν πλημύραν. ’Η γυνή είχεν άνοιξει τò παράθυρον και έφώνασε πρòς τήν Μαριώ τή Λιβαδάκαινα:

— Θα πνιγηίτε, χριστιανές !

’Η Μαριώ ήτον άφωσιωμένη όλη εις τόν στοχασμόν τού υιού της, ήτον παραδομένη εις τήν άνησυχίαν της. ’Εκοίταζε τò βουνόν

μέ ὄμμα ἀπλανές, ὡς νὰ ἔβλεπεν ὀπτασίαν*. Ὁ υἱός της ποῦ νὰ εἶναι μέ αὐτὸν τὸν κατακλυσμόν ;

— Πνιγῆκατε, χριστιανές, ἐφώνησε πάλιν ἡ Μαργαρώ ἡ Μποστανουῖ.

Ἔολον τὸ λιβάδι πέλαγος. Καὶ ἂν ἐπροθυμεῖτό τις νὰ ὑπάγῃ εἰς βοήθειαν τῶν ἀγωνιῶντων, δὲν θὰ ἠδύνατο πλέον.

Ἐὸ σύζυγος τῆς Μαργαρώς ἦτο κάτω εἰς τὸ ἰσόγειον καὶ διώρθωνε τὰ τσαπιά καὶ ἐτρόχιζε μέ ὄξυν τριγμὸν μικρὸν πριόνιον, τὸ ὁποῖον τοῦ ἐχρησίμευε διὰ τὸ κλάδευμα τῶν δένδρων. Τὸ νερὸν ἔπρεπε ν' ἀναβῆ δύο μπόγια ἀκόμη, διὰ νὰ τοὺς φθάσῃ. Διὰ τῆς μικρᾶς θυρίδος ἔβλεπε καὶ αὐτὸς τὴν τεφράν, χρωματόχρουν, κυματώδη θάλασσαν, τὴν κατακλύζουσαν ὅλα τὰ ἐλώνια καὶ τοὺς κάμπους.

— Καλέ, δὲν ἀκοῦς τί γίνεται, δὲν βλέπεις ! ἐφώνησεν ἄνωθεν, διὰ τῆς καταπακτῆς*, ἡ σύζυγός του. Θὰ χαλάσῃ ὁ Θεὸς τὸν κόσμον.

Ἐὸ κηπουρὸς κάτωθεν ἀπήντησεν εἰς τὴν ἐρώτησιν δι' ἄσματος, ψάλλων μέ τὴν βραχνὴν φωνὴν του :

Βρέχει ὁ οὐρανὸς καὶ βρέχομαι,
ξενάκ' εἶμαι καὶ ντρέπομαι.

Ἐὸ θέσις τῶν δύο γυναικῶν εἰς τὸ μοναχικὸν σπιτάκι τοῦ λιβαδιοῦ ἤρχισε νὰ γίνεται ἀπελπιστικὴ. Ἐὸ κόρη, ἐκφρων* ὠλόλυζεν. Ἐκοίταξε βλοσυρὰ τὸ παράθυρον, τὸν ἐξώστην, τὴν ξυλίνην σκάλαν, ὅλα ἀπειλούμενα καὶ σαλευόμενα ἀπὸ τὴν πλημμύραν. Ἐὸ μήτηρ εἶχε παύσει ἀρτίως νὰ τραβᾷ τὰ μαλλιά της. Ἐσχίζε τὰς παρειάς, ἐκόπτετο κι ἐμοιρολογοῦσε. Δὲν ἔκλαιε τὸ σπίτι, δὲν ἔκλαιε τὴν κόρην τῆς, οὔτε τὸν ἑαυτὸν της. Ἐκλαιε τὸν υἱὸν της, ὅστις ἦτο μακράν. Ἐκοίταξε κατὰ τὸ βουνόν, ἀλλὰ δὲν τὸν διέκρινε πλέον. Ἐὸ πελώριος σίφων, στῦλος φοβερὸς ἐνῶντων τὸν οὐρανὸν μέ τὴν γῆν, ὁποῦ διὰ πενθίμου ἀνταυγείας ἐφώτιζεν ἐκ διαλειμμάτων τὰ περίξ καὶ ἔκαμε τὸ βουνόν νὰ ξεχωρίζῃ, ἐσχίσθη ἤδη, διερράγη καὶ διελύθη, καὶ τὸ βουνόν, μαῦρος ἀτμός, ἔγινεν ἐν μέ τὸν αἰθέρα.

Ἐφαντάζετο ἤδη πνιγμένον τὸν υἱὸν της, πτώμα ἐλεεινόν, φοβερὸν τὴν θέαν, παρασυρόμενον ἀπὸ τὸ ρεῦμα, κτυπῶντα τὴν κεφαλὴν ἀπὸ βράχου εἰς βράχον, ἀγκιστρούμενον καὶ σφηνούμενον εἰς τοὺς βάτους καὶ τοὺς θαμνῶνας, ἀπὸ αἵμασιάν* εἰς αἵμασιάν. Ἐὸ ψοχεδίαζεν ἀκουσίως τὰ μοιρολόγια :

Πώς θα σε φέρουν, γυιόκα μου, πνιγμένον μέσ' στο ρέμα !
Πώς θα σε ιδω !...

‘Η βροχή είχε παύσει, και ή πλημμύρα δέν είχε καταπέσει. Είχαν κατέλθει όλα τὰ άνώνυμα ρεύματα του ποταμου, όλα των κοιλάδων τὰ θολά ποτάμια, όλα τὰ χειμέρια κατακαθίσματα των ύπωρειών.

Το μικρόν σπιτάκι στο λιβάδι έτριζεν, έτριζε, κατέρρεεν. ‘Η βοή του καταποντισμού άνήρχετο εις τον αίθερα, και εις την βοήν αυτήν δέν έχάνετο ό στεναγμός των πνήτων δια τους άγγέλους του Θεου.

Το σπίτι της πτωχής χήρας είχε καθίσει από το έν μέρος και είχε λάβει στάσιμ χωλου, κλίνοντος προς τον ένα ώμον, πτωχου γέροντος, στηριζόμενου επί της ράβδου του. Δέν ύπηρχεν όρατόν στήριγμα δι’ αυτό. Πλήν άόρατος χείρ έφάνετο να το κρατη ή από το έν μέρος, δια να μη καταρρεύση όλον.

“Όταν εκόπασεν ή βροχή, χωρικοί κατέβαινον τρέχοντες με τὰ υποζύγια των. Έπανήρχοντο από τους άγρους μισοπνιγμένοι, βρεγμένοι ως το κόκκαλον. Διήρχοντο εις άπόστασιμ εκατοντάδων βημάτων. ‘Η Μαριώ ίστατο εις το παράθυρον, παρακαλούσα εκθύμως* την Παναγίαν και έρωτώσα μεγαλοφώνως τους διαβαίνοντας μακράν :

— Μην είδατε τον Μανώλη τον γυιό μου ;

Ούτε φωνή ούτε άκρόασις. ‘Ο καθεις έσπευδε δια να ίδη τί έγινε το σπίτι του, ή φαμίλια του, και δέν ήκουε τί τον ήρώτα ή χήρα του λιβαδιοϋ.

‘Αλλ’ αυτή δέν απέκαμεν να έρωτᾶ, ένόσω διέβλεπεν εις το σκότος. ‘Η Δεκεμβριανή ήμέρα είχε δύσει, ή πλημμύρα κατέπιπτεν και το σκότος άπειλητικόν έπεκρέματο εις τὰ φωσφορίζοντα νερά.

— Μην είδατε πουθενά τον γυιό μου, τον Μανώλη ;

— Δέν τον είδαμε . . . , της έφάνη, ότι ήκουσεν άπαξ.

Και ή άπάντησις ήτο σπαραγμός δι’ αυτήν. “Ω, Παναγία μου! . . .

— Μάννα, άφοϋ γλυτώσαμε ως τώρα, πᾶμε να κατεβούμε, κι ᾶς πλέψουμε στο ποτάμι. Το σπίτι θα πέση, μπορεί να γλυτώσουμε!

— Πᾶμε να ιδούμε, τί γίνηκε ό Μανώλης.

Ἡ κόρη ἐμπρός, ἡ μήτηρ ὀπίσω, ἔδοκίμασαν νὰ κατεβῶσι τὴν σαλευομένην καὶ σειομένην σκάλαν.

Εἶχον κατέλθει δύο σκαλοπάτια καὶ πλατάγισμα* ἠκούσθη μέσα εἰς τὸ νερόν. Ἐφάνη κάτι τι μεγαλόσωμον, διπλοῦν τὸ σχῆμα, τεράστιον, κενταυρικόν*, κατὰ τὸ ἥμισυ πλέον, κατὰ τὸ ἥμισυ πατοῦν, πηδῶν καὶ παραδέρνον μέσα εἰς τὸ ρεῦμα.

— Μάννα, εἶστε καλά ; Γλυτώσατε ;

Ἦτο ἡ φωνὴ τοῦ Μανώλη.

— ὦ, γυιέ μου ! ὦ, παιδί μου ! παιδάκι μου ! Εἶσαι καλά ; ἦρθες ;

Ἦτον ὁ Μανώλης, καβάλλα εἰς τὸ ἄλογόν του. Ἐπήδησε κάτω ἕως τὴν μέσην εἰς τὸ νερόν καὶ ἠγκαλίσθη τὴν μητέρα του.

Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἡ πτωχὴ οἰκογένεια ἐπῆγε καὶ διενυκτέρευσε εἰς τῆς Μαργαῶς τῆς Μπροστανοῦς. Ὁ κηπουρὸς ἐσυμβούλευσε τὸν Μανώλη :

— Νὰ κάμης νόμο - τρόπο, λέω γώ, ν' ἀγοράσης ἕνα σπιτότοπο ἐπάνω στὰ Κοτρώνια, ἢ στὰ Γελαδάδικα, ἢ στὸν Ἀπάνω Μαχαλᾶ, νὰ χτίσετε κανένα σπιτάκι, νὰ μὴ σᾶς πατῆ τὸ νερό.

Ἡ χήρα ἔλαβε τὸν λόγον :

— Καλὰ τὸ λές, γείτονα, μὰ κείνος ὁ Ξυγκάκιος, τοῦ χρωστοῦμε, λέει, δὲν ξέρω πόσα γίνονται, τριακόσιες δραχμές, ὅλο τὸ διάφορο* κεφάλι, τὸ διάφορο κεφάλι . . . κι ἄς τοῦ πληρώναμε ταχτικά τὸ διάφορο, μόνο δυὸ χρονιῆς δὲν τοῦ πληρώσαμε . . .

Ὁ κηπουρὸς ἔσεισε τοὺς ὤμους, ἐπὶ μίαν εἰς ὑγείαν τῆς χήρας καὶ τῶν τέκνων της καὶ ἔψαλεν τὸ βραχνὸν ἄσμα του.

Καὶ ἡ Μαργαῶ, ἡ γυναϊκὰ του, εἶπεν :

— Ἐγλύτωσησεν ὁ κοσμάκης καὶ τὴ φορὰ αὐτῆ, δόξα νὰ ᾗ ὁ Θεός !

« Πρωτοχρονιάτικα Διηγήματα »

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης

32. Μ Ε Τ Α Π Α Ν Ι Α

Μεγάλῃ ἀπλοῦται ἡ Λήμνος, μακρὰ καὶ χθαμαλή, μὲ ὠραία ἀκρωτήρια, μὲ μεγάλους καὶ βαθύκολπους λιμένας, μὲ χρυσοκίτρινους ἀγρούς θερισμένους, μὲ εὐμορφες ἀκρογιαλιές. Χωρὶς δάση, χωρὶς χωριά, ἔρημος, θαρρεῖς, ἀκατοίκητος.

Ἄπο τὴν Λῆμμον ἔπειτα εἰς τὴν Τρωάδα καὶ ἀπο τὴν Τρωάδα εἰς τὴν πολύκωμον Ἰμβρον, ἀπο τὴν Ἰμβρον εἰς τὴν Τένεδον.

Βόλτες, θαλασσινοὶ περίπατοι, αἱ ναυτικαὶ λοξοδρομίαι.

Συντροφιά με τοὺς γλάρους.

Ἔ! τὴν ἀγάπησα τὴν συντροφίαν τὴν λευκὴν τῶν γλάρων. Εἶναι ἀθῶα, ὡς εἶναι κάτασπρα τὰ πτερά των. Σὲ διασκεδάζουν. χωρὶς νὰ σὲ κουράζουν. Σὲ συντροφεύουν, χωρὶς νὰ σὲ ἐνοχλοῦν. Ἄθορύβως καὶ σιωπηλῶς. Εὐγενῶς. Εἶναι καλόγνωμος ἡ συντροφιά τῶν γλάρων. Ἐμφανίζονται ἐνώπιόν σου ἐκεῖ ὅπου δὲν τοὺς περιμένεις. Ὡς παλαιοὶ σου φίλοι. Δὲν ἐξίστασαι δι' αὐτό, ὡς νὰ τοὺς ἀνεζήτεις μετὰ κόπου. Νομίζεις κι ἔπλευσες δι' αὐτοὺς. Νομίζεις κι ὑπέφερες δι' αὐτοὺς.

Κι ἐκεῖνοι πάλιν κάμνουν ὅ,τι θέλεις διὰ νὰ σὲ εὐχαριστήσουν· χορεύουν, βουτοῦν, παίζουν. Προηγοῦνται ὡς νὰ θέλουν νὰ σὲ ὀδηγήσουν εἰς τὰς κατοικίας των, τὰς δροσεράς, τὰς ὑγρὰς φωλεὰς των, ὅπου τὸ κῦμα φωσφορίζει φέγγον, ὅπου ἡ δρόσος εἶναι αἰώνια.

Κι ἐνῶ προβαίνουν ταχύτεροι, αἴφνης ἴστανται καὶ σὲ περιμένουν καὶ σὲ κράζουν με τὰ μονοσύλλαβά των, γλαριστί :

— Καλῶς τὸν φίλον μας! Καλῶς τὸν φίλον μας!

Κι ἐνῶ περιμένουν, θωπεύουν τὸν ἀέρα με τὰς κυρτάς των, ὡς δαμασκιά, πτέρυγας. Καὶ φιλοῦν τὸ κῦμα με τὰ ράμφη των. Πόθεν ἦλθον ; Ποῦ πηγαίνουν οἱ φίλοι μου, οἱ κάτασπροι γλάροι τῆς Μυτιλήνης ; Εἶναι γλάροι τῆς Λήμνου, τῆς Τρωάδος εἶναι οἱ γλάροι ἡ τῆς Τενέδου ; Τοὺς ἔβλεπον τάχα καὶ οἱ Ἀχαιοί ;

Ἔ! ἡ λευκὴ, ἡ καλὴ συντροφία μου, οἱ γλάροι τοῦ Αἰγαίου! Καταμεσῆς στοῦ πέλαγος ἀναμένουν νὰ χαιρετίσωσι τοὺς ταξιδεύοντας. Ἄγγελοι τοῦ αἰσίου πλοῦ, ὑπάρξεις ποθηταὶ ἐν τῇ κρυερᾷ τοῦ πόντου ἔρημιά. Μειδιάμα γλυκὺ ἐν τῇ πικρᾷ μοναξιά. Ἐλπὶς ὅτι ἐγγὺς του εἶναι ὁ κόσμος. Ἄφορμὴ μελέτης διὰ τὸν σοφόν. Ἐμπνευσις διὰ τὸν ποιητὴν. Παραμυθία διὰ τὸν ναύτην, ὅστις, ἐπακουμβῶν ἐπὶ τῆς κωπαστῆς, συνάπτει ἄφωνον διάλογον με τὸν λευκὸν πτερωτόν του σύμπλον. Ναύτης πρὸς ναύτην. Θαλασσοδαρμένος πρὸς θαλασσοδαρμένον. Γλάρος πρὸς γλάρον.

Καὶ πετοῦν ἐνίοτε ψηλά. Πλησιάζουν εἰς τὰς κόφας τοῦ πλοίου, τρέχουν γῦρο καὶ χορεύουν περὶ τὸν θαλασσομάχον, τὸν ξύλινον τῆς πρῶρας ἀδελφόν των, ὅστις βουτᾷ καὶ αὐτὸς καθὼς καὶ αὐτοί,

ὡς δίστομον σπιλέτον, κόπτων τὸ κύμα. Καὶ πολλάκις πολλοὶ - πολλοὶ περισυναχθέντες τριγυρίζουσι τὴν σκούναν ἐν χαιρετισμοῖς, μεγάλην γλαρίναν.

Ἐκόπασε πλέον ὁ σάλος· τὰ κύματα καταπονηθέντα καθ' ὅλην τὴν νύκτα ἐπραῦνθησαν. Ἡ θάλασσα γαληνιάζει πάλιν. Δευτέραν φορὰν διερχόμεθα ἐγγὺς τῆς πολυσχιδοῦς Λήμνου ἡρέμα ἀπὸ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς. Ἐπὶ τινος χρυσίζοντος λοφίσκου ὑπολευκάζει παρεκκλήσιον. Ὅλοι οἱ ναῦται, πρὸς αὐτὸ ἀτενίζοντες εὐλαβῶς, κάμνουν τὸν σταυρὸν των.

—Ἀἰ - Νικόλα! λέγουσιν ὅλοι ἐγκαινιάζοντες τὸ ἄγνωστον παρεκκλήσιον ἐπ' ὀνόματι τοῦ θαλασσινοῦ των Ἁγίου.

Μικρὰ βρατσέρα πλέει πρὸς τὴν ἀκτὴν φοβισμένη, μετὰ τὸν σάλον ξετρυπώσασα.

Ἐξημέρωσε Κυριακῆ.

Οἱ ναῦται, ἀπηυδακότες ἀπὸ τῆς παρελθούσης τρικυμιώδους νυκτός, κοιμῶνται ἀκόμη, ἐνῶ ὁ μάγειρος ἐγερθεὶς ἀπολεπίζει ἰχθυΐδα τινὰ, σημαδιακοὺς χάνους ἑκατοστάρικους, τοὺς ὁποίους εἶχομεν ἀλιεύσει κατὰ τὴν γαλήνην τῆς προτεραίας. Μόνον ὁ πηδαλιούχος, κουκουλωμένος ἀκόμη μετὰ τὸν χειμερινὸν μουσαμᾶν του, ἴσταται παρὰ τὸ πηδάλιον καὶ ὁ φρουρὸς τῆς πρῶρας, ἀνάψας τὸ εἰκοστὸν σιγάρων κατὰ τὴν τετράωρον βάρδιαν του βρεγμένος ἀκόμη, μετὰ τὸ κηρωτὸν μουσαμᾶν του, φρουρεῖ.

Τὰ πανιὰ ὅλα ἐπάνω τώρα. Καὶ ὁ μοναχογιὸς ὁ κόντρας, ὁ λεπτοκαμωμένος, ὁ γαλαζοαίματος. Ἡ ταχεῖα σκούνα, πετῶσα μαλακὰ - μαλακὰ, ἄνευ τιναγμῶν πλέον, προηγεῖται πέντε ἄλλων ἱστιοφόρων μεγάλων, ἅτινα μᾶς παρακολουθοῦσι μετὰ σπουδῆς, ὡς νὰ θέλουν κάτι νὰ μᾶς εἶπουν. Ἄλλ' ἢ σκούνα φεύγει, πετᾷ. Ἀπὸ τοῦ ὕψους, ἔνθα ἴσταμαι, νομίζω ὅτι δὲν ἄπτεται κὰν τῆς θαλάσσης. Τόσον γλυκὰ πλέει, θαρρεῖς, καὶ στὰ νύχια πατεῖ. Εἶναι ὑπερήφανος διὰ τὴν νυκτερινὴν νίκη.

— Σκάντζια βάρδια! ἀνακράζει ὁ ναύκληρος, ἀκούσας κροτήσαντα τὰ ξύλινα κρόταλα τοῦ πηδαλιούχου, σημήναντος τὴν ὀγδόην ὥραν τῆς πρωίας, καὶ συγχρόνως κρούει τὸν κώδωνα τῆς πρῶρας, τύπτων συνάμα τὸ κατὰστρομα διὰ τῶν ποδῶν του, ἄνω τοῦ θαλάμου τῶν ναυτῶν, ὅπως ἐξεγείρη αὐτοῦς.

Ταυτοχρόνως γλυκύτατα άντηχοϋσιν όπισθεν μας έν τώ πελάγει οί κώδωνες τών δύο ίστιοφόρων, ώς παρεκκλήσια λειτουργοϋντα, σημαίνοντες τήν όγδόην ώσαύτως ώραν.

Μετ' όλίγον οί ναϋται νιφθέντες κι ένδυθέντες κατέρχονται εις τόν θάλαμον τοϋ πλοίαρχου, καλέσαντος αυτούς, όπως προσευχηθώσι - Κυριακή πρωί - κι εύχαριστήσωσι τόν "Άγιον Νικόλαον, διαώσαντα αυτούς άπό τής τρικυμίας.

Ό φαιδρός και πρόθυμος πάντοτε Γιαννάκης, ό υιός τοϋ πλοίαρχου, άλλαγμένος γαλάζιαν βλουζαν, έκτελει χρέη καμαρώτου, παθόντος έκ ναυτίας τοϋ τοιούτου και κοιμωμένου άκόμη, και άνάψας κηρίον και θέσας πϋρ μετá θυμιάματος εις τό όρειχάλκινον στιλπνόν θυμιατήριον θυμιά πρώτον εύλαβώς τήν εικόνα τοϋ 'Άγίου Νικολάου, μικράν έπάργυρον, κρεμαμένην άπό τινος δοκοϋ έν τή άκρα τοϋ θαλάμου και είτα πάντας τούς λοιπούς, ψάλλον και τό μεγαλυνάριον τοϋ 'Άγίου « 'Ορφανών προστάτης ».

Τέλος άσπάζονται πάντες τήν εικόνα τοϋ θαλασσινοϋ ιεράρχου εύωδιάζουσαν θάλασσαν, ώς νά ήγωνίζετο και ό "Άγιος με τούς ναύτας όλην τήν νύκτα, παλαίων κατá τών κυμάτων.

Οί ναϋται είτα εύφροσύνως πίνουσι τό προσενεχθέν αυτούς ποτήριον ρουμίου και άνέρχονται οί μέν ν' άντικαταστήσωσι τήν βάρδιαν, οί δε νά τακτοποιήσωσι τά έπί τοϋ καταστρώματος άντικείμενα, μετακινήθέντα έκ τοϋ νυκτερινοϋ σάλου.

Τά πανιά δουλεύουν.

« Μé τά πανιά » ('Απόσπασμα)

'Αλέξανδρος Μωραϊτίδης

33. ΤΟ ΔΕΛΦΙΝΙ

Θά ήμποροϋσε κανείς νά τό είπη « άλογο τής θάλασσας », γιατί και γρήγορο σάν άλογο είναι και στήν άνάσα τό άλογο θυμίζει: φρρρ! κάνει δυνατά κάθε φορά, πού βγαίνει έπάνω, και σάν άλογο προσφέρεται για . . . ίππασία.

Θυμηθήτε τόν θρϋλο τοϋ 'Αρίονα. Δελφίνοι ίππευσεν ό άρχαίος αυτός μουσικός κι έδραπέτευσεν άπό τό καράβι τών ληστών κι έσω-

θηκε στο Ταίναρο. Νά κι ὁ « θεὸς τῆς θάλασσας » παρουσιάζεται πάντοτε καβάλλα σ' ἓνα δελφίνι, ὅπως θέλει ὁ θρύλος.

'Ακόμα καὶ ὁ Πλίνιος διηγεῖται τὴν ἱστορία ἑνὸς παιδιοῦ, πού ἐπηγαινοερχόταν στοὺς σχολεῖο του καβάλλα σὲ δελφίνι. Μιὰ ἱστορία συγκινητικὴ. Δελφίνι καὶ παιδί ἐπίασαν, λέγει, φιλία στὴν ἀκτή. Τὸ παιδί ἔρριχνε ψωμί στοὺς δελφίνι. Καὶ τὸ δελφίνι ἔπαιρνε τὸ παιδί στὴν πλάτη του καὶ τὸ ἐπερνοῦσε ἀντίπερα, στὴν ἄλλη ἀκτή, ὅπου εὐρίσκóταν τὸ σχολεῖο. Κατόπιν ἐπήγαινε καὶ τὸ ξανάφερνε πίσω. Τὸ παιδί μιὰ μέρα ἀρρώστησε καὶ πέθανε. Καὶ τὸ δελφίνι γιὰ καιρὸ φαινόταν στὴν ἴδια θέσι, στὴν ἴδια ἀποβάθρα, κι ἐπερίμενε τὸν μικροῦλη καβαλλάρη. Καιρὸ κράτησε αὐτὴ ἡ δουλειά, ὅσο πού πέθανε καὶ τὸ δελφίνι ἀπὸ μελαγχολία. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἱστορία.

Καὶ γιὰ μὲν τὴν καβάλλα συμφωνοῦμε. Γιὰ τὴ μελαγχολία ὁμως ὄχι. Γιατὶ τὸ δελφίνι δὲν εἶναι πλασμένο γιὰ λύπη. Εἶν' ἓνα πλάσμα ζωηρὸ, χαρούμενο, πού τοῦ ἀρέσουν τὰ παιγνίδια, ὁ χορὸς, ἡ μουσική, ἡ ἀλλεγρία. Τὸ εἶδατε νὰ κολυμβᾷ, νὰ πηδᾷ, νὰ παίξει γῦρο ἀπὸ τὰ καράβια ; 'Εχάσατε! Καθὼς συναντᾷ τὸ πλεούμενο στοὺς πέλαγος, τρέχει κοντὰ κι ἀρχίζει τὰ παιγνίδια. Χαριτωμένο θέαμα! Καράβι καὶ δελφίνι πηγαίνουν πλάγι - πλάγι, σχίζουν καὶ τὰ δυὸ τὴ θάλασσα, σὰ νὰ παραβγαίνουν στοὺς τρέξιμο. Εὐθεῖα τραβᾷ τὸ καράβι. Καμπύλες γράφει τὸ δελφίνι. Προχωρεῖ μ' ἕλιγμούς, ἀνεβοκατεβαίνει, στρίβει δεξιὰ, στρίβει ἀριστερά, σὲ προσπερνᾷ, σὲ περιμένει, φεύγει, ξανάρχεται. Κι ὅλο κοντὰ σου εἶναι. "Ἄν ἔχης μάλιστα μαζί σου βιολιὴ ἢ φουσαρμόνικα καὶ τοῦ παίξης κανένα καλὸ κομμάτι μουσικῆς, δὲν ξεκολλᾷ ἀπὸ τὴ γειτονιά σου. Καὶ δὲν εἶναι ἓνα εἶναι πολλὰ. Μιὰ θάλασσα ἀπὸ ράχες μαυροπράσινες κι ἀπὸ ρύγχη μυτερὰ. Τρέχουν, καλπάζουν, χαίρονται τὴ θάλασσα. Πλάσματα ξέγνοιαστα κι ἐλεύθερα, σὰν ἄγρια ἄλογα στὸν κάμπο, ἄτια τοῦ Ποσειδῶνα, πού τρέχουν μέσα στὰ κύματα, ὅμοια μὲ κύματα κι αὐτὰ.

Οἱ θαλασσινοὶ τὰ καμαρώνουν. Περνοῦν τὴν ὥρα τους μαζί τους. Τοὺς ἀρέσει πολὺ αὐτὸ τὸ παιγνιδιάρικο θαλασσινὸ θηρίο, πού δὲν πειράζει τὸν ἄνθρωπο ποτέ, πού κολυμπᾷ σὰν γοργόνα, πού ξετρελλαίνεται γιὰ τὴ μουσική. Μὰ οἱ ψαῤᾸδες γιὰ τὸ δελφίνι ἔχουν γνώμη διαφορετικὴ, ἐντελῶς ἀντίθετη. Γι' αὐτοὺς εἶναι ἓνας φαγᾶς διάσημος, ἓνας ἐπικίνδυνος ἀνταγωνιστής, πού ἐπιβουλεύεται σὲ μεγάλο βαθμὸ τὰ συμφέροντά τους.

Μήν τούς μιλάτε για μουσική, για ποίηση, για . . . θαλασσινές ίπποδρομίες. Μετρήστε καλύτερα τὰ ψάρια, πού τούς κλέβει ό μεγάλος φαγάς! Ψάρια για ψάρια δέν αφήνει. Κι όταν δέν εύρη ψάρια, άφανίζει τὰ χταπόδια και τὰ καβούρια. Διακόσια δόντια έχει. Κι όλα πρέπει νά δουλέψουν. Πάλι καλά, πού γεννάει ένα παιδί. Άλλοιώτικα τὰ ψάρια θά τὰ βλέπαμε μόνο στο ζωολογικό μουσειό.

« Έδω βυθός »

Γέμος Ποταμιάνος

34. ΤΟ ΠΥΡΟΦΑΝΙ

Καίει τὸ πυροφάνι τοῦ ψαρᾶ
κι οἱ σταλαχτίνες λάμπουν σάν άστέρια
καὶ στῆς σπηλιᾶς τὰ διάφανα νερά
φεγγοβολοῦν καντήλια κι όγιόκερια.

Τῆς νυχτερίδας τρίζουν τὰ φτερά
καὶ στίς φωλιές ξυπνοῦν τὰ περιστέρια
καὶ σπαρταροῦν τὰ ψάρια άστραφτερά
άπ' τὸ καμάκι στοῦ ψαρᾶ τὰ χέρια.

Άπάνω στῆς σπηλιᾶς τὴν κορυφή,
μέσ' άπ' τὰ μούσκλια κι άπ' τὰ πολυτρίχια,
σταλάζει βρύση άνώφελη, κρυφή.

Καὶ πέρα άπό μιὰ τρύπα σκοτεινή,
στοὺς βράχους άκονίζοντας τὰ νύχια,
μιὰ φώκια άπαρηγόρητα θρηνεῖ.

« Γαλήνη »

Γεώργιος Δροσίνης

35. ΟΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΙΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Αί πρώται σκιαί τοῦ λυκόφωτος άπλώνουν τὸ πένθος των εἰς τὰ λευκά σπιτάκια τῆς Ὑδρας. Ὁ ήλιος, πελωρία αιματόχρωμη σφαῖρα, έβυθίσθη εἰς τὴν όμίχλην τοῦ όρίζοντος και αί τελευταῖαι μελαγχολίαι τῶν χρωμάτων έχάθησαν σιγά - σιγά ύποχωροῦσαι εἰς τὴν ήρεμην γαλήνην τῆς σκιᾶς.

Ἐν τούτοις, μ' ὅλον ὅτι ἡ ζωὴ τῆς φύσεως φαίνεται νὰ καταλαγιάζη, φωνές, τραγούδια καὶ βιολιά φθάνουν ἀπὸ παντοῦ τῆς κομποτόλεως. Βρυσμὸς ἀσυνήθιστος γεμίζει τὰ ἀνηφορικά δρομάκια καὶ τὴν προκουμαίαν, ὅπου τὰ σπογγαλιευτικά, καΐκια καὶ τεπόζιτα σαλεύονται ἐλαφρὰ εἰς τὸν νωχελῆ κυματισμὸν τῆς ἐσπέρας.

Ὅμιλοι ναυτικῶν, μορφαὶ χαρακωμένοι καὶ ψημένοι εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς θαλάσσης. Ὑδραῖοι καὶ Συμαῖοι, Αἰγινῆται καὶ Κρανιδιώται, Καλύμνιοι καὶ Ρόδιοι, παρέες - παρέες, ἀγκαλιασμένοι συνοδεύουν μὲ βραχνὰ ξεφωνητὰ τὸν ἀμανὲ τοῦ συντρόφου των.

Εἶναι οἱ σπογγαλιεῖς, ποὺ ἐτοιμάζονται γιὰ ταξίδι καὶ οἱ ὅποιοι ἀποχαιρετοῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ζωὴν τῆς ξηρᾶς.

Ἄλλ' ἡ διασκέδασις αὐτὴ εἶναι πένθιμος, διότι κανεὶς δὲν εἶναι βέβαιος, ἂν θὰ ξαναἰδῆ τὸν Ὀκτώβριον τὰ βουνὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸ ἀσβεστόχριστο σπιτάκι, ὅπου εἶδε τὸ φῶς.

Καὶ ἡ εἰκὼν ἐξακολουθεῖ.

Ἐδῶ κάποιος ἐφοπλιστὴς συμφωνεῖ ἕνα δύτην· ἄλλος φιλονικεῖ μὲ τὸν κολαουζέριν του, δυὸ τρεῖς ροδάδες καὶ κουπάδες μετροῦν τὰ χρήματα, ποὺ ἔχουν πάρει, καὶ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ δρομίσκου ὀλόκληρη οἰκογένεια, σύζυγος, παιδιὰ, γέροι γονεῖς, ἀδέρφια, συνοδεύουν εἰς τὴν παραλίαν τὸν ἀγαπημένον των, τοῦ ὁποίου τὸ καΐκι κάνει ἀπόψε πανιά.

Εἰς τὴν νεόβαφη καὶ νεοπαλαμισμένη βρατσέρα ὁ παπαῖ - Πάμφιλος, κρατῶν τὸ θυμιατὸν εἰς τὸ χέρι μέσα, εἰς τοὺς ἀσκεπεῖς σπογγαλιεῖς, σκορπιζει γῦρο τὸν καπνὸν τοῦ μοσχολιβάνου του.

« Κρὶν - κράν, κρὶν - κράν . . . ».

Ἡ θαυματουργὸς εἰκὼν τῆς Παναγίας, μεγαλοπρεπῶς ἐνθρονισμένη εἰς ἕνα κόρκωμα, προεδρεύει τῆς τελετῆς, ἔχουσα ἐμπρὸς ἀργυροῦν δοχεῖον μὲ τὸν ἁγιασμόν.

« Ὑπὲρ εὐκρασίας ἀέρων, εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς καὶ καιρῶν εἰρηνικῶν . . . » ὑψώνεται ἡ φωνὴ τοῦ γέρου παπαῖ μὲ τὸ χιονοστέφανον τῶν λευκῶν μαλλιῶν καὶ τὴν πατριαρχικὴν γενειάδα.

« Ὑπὲρ πλεόντων, ὀδοιπορούντων, νοσοῦντων, καμνόντων καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν . . . ».

« Ὑπὲρ τοῦ ἁγιασθῆναι τὸ ὕδωρ τοῦτο . . . ».

Γύρο οί σπογγαλιείς, καπετάνιοσ, κουπαδες, ροδαδες, κολουαζέριδες, στέκουσ εύλαβώς με σταυρωμένα τὰ χέρια, προσέχοντεσ εις τήν παράκλησιν. Είναι μορφαί ήλιοκαημένοι και άρρενωπαί, κορμοί ψημένοι άπό τήν άλμην τήσ θαλάσσης, λαιμοί ταύρειοι και μπράτσασ στρογγυλά, έχοντα τήν άβρότητα σιδερένιων κοπάνων.

Και ό παπαά - Πάμφιλοσ, βουτώσ τό κλαδι του βασιλικού εις τό διαβασμένο νερό, αγιάζει τό σκάφοσ και τὰ σκάφανδρα, ραντίζει τὰ άρμενα, τὰ μηχανοκάικα και τὰσ άντλιασ :

« Σώσων, Κύριε, τόν λαόν Σου
και εύλόγησον τήν κληρονομίαν Σου . . . »

‘Όλοσ σταυροκοπούνται και έρχονται να άσπασθούν κατα σειράν τόν Σταυρόν, τήν θαματοουργόν εικόνα και τό χέρι του παπαά. ‘Εκείνοσ ραντίζει με τόν βρεγμένο βασιλικόν τὰ χαρακωμένα μέτωπα και διδει έπειτα να του φιλήσουσ τό χέρι.

— Καλό ταξίδι! . . . Καλά κέρδη! . . .

‘Ό διάκοσ παίρνει τότε εις τὰ χέρια του τήν εικόνα. ‘Η έξοδοσ της άπό τήν βρατσέραν χαιρετίζεται με βροντερούσ πυροβολιμούσ, έκ τών όποιών άντηχει ό λιμήν. ‘Ό ίερεύσ προχωρεί εις άλλα σκάφη, δια να έπαναληφθί ή ίδια σκηνή.

‘Ημέραν παρ’ ήμέραν, τέσσερα πέντε σκάφη κάμνουσ έξαφνα πανιά και άφοϋ καθατζάρουσ τόν μώλοσ του μικροϋ λιμένοσ, όλίγον κατ’ όλίγον μικραίνουσ και χάνονται εις τὰ βάθη του όρίζοντοσ. Εις μίαν έβδομάδα όλα έχουσ φύγει.

‘Η ‘Υδρα ξαναπέφτει εις τό ήσυχον φυτοζώημα τών μικρώσ νήσωσ του Αιγαίου, όνειρευομένη τήν παλιάν δόξαν της!

« Σπογγαλιείς του Αιγαίου » (‘Απόσπασμα) ‘Αγγελοσ Τανάγρασ

36. ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΧΘΥΑΓΟΡΑΝ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀθηνῶν συμβαίνει μὲ τὰ ψάρια ὅ,τι καὶ εἰς τὸν πορθμὸν τοῦ Εὐρίπου : (ἄμπωτις) καὶ πλήμμυρα. Ἔχομεν ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας δὲν γυαλίζει οὔτε λέπι εἰς τὸν ὀρίζοντα. Τὰ ψαράδικα, κατὰκλειστα, νεκρά, ὁμοιάζουν μὲ παράγκες ἐμποροπανηγύρεως, ἡ ὁποία ἐτερματίσθη πρὸ μιᾶς ἐβδομάδος : Εἶναι ἡ ἄμπωτις . . . Αἶφνης ἑκατοντάδες κασσέλλες ἀνοίγονται, κιβώτια ναυαγίων ἀρχαίων, ἀλιευθέντα εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, γεμάτα ἀπὸ μυθῶδεις θησαυροῦς. Ἀπὸ τὸν ροδιζοντα χρυσὸν τῶν μουστακάτων μπαμπουνίων, ἀπὸ τὸν σπιλπνὸν ἄργυρον τῶν λαυράκων, ἀπὸ τὸν σαπφειρίζοντα τῆς σαρδέλλας καὶ τὸν ὄξειδωμένον παλαιὸν ἄργυρον τῆς τσιπούρας μὲ σπάρραχνα γαρύφαλλο καὶ μίαν σφήναν χρυσοῦ εἰς τὸ μεσόφρυδο : Εἶναι ἡ πλήμμυρα. Πλήμμυρα ψαριῶν καὶ πλήμμυρα πλήθους, χιλιάδων ἀνθρώπων, οἱ ὁποιοὶ ἀγωνίζονται, σπρώχνονται, φωνάζουν, βραχνιάζουν, ἰδρώνουν πρὸ τοῦ ψαῤῥᾶ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ ἐπιβληθῆ, κραυγάζων δυνατώτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους :

— Ὑπομονή, βρὲ παιδιὰ! Ποιὸν νὰ πρωτοκοιτάξω ; Ἔνα κεφάλι τῶχω κι' αὐτὸ ρωμαϊκο!

Εἰς αὐτὰς τὰς ἡμέρας τῆς πλημμύρας μία διασκεδαστικὴ ἀσχολία εἶναι, ὅταν ἀπελπισθῆ κανεὶς, ὅτι θὰ κατορθώσῃ νὰ πάρῃ ψάρια, νὰ παρατηρῆ τοὺς διαφόρους τύπους τῶν πελατῶν, καὶ ἂν ἔχῃ καιρὸν διὰ χάσιμον, νὰ τοὺς κατατάσῃ.

Ἄς ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὸν σπανιώτερον : Εἶναι ὁ «φλεγματικός», ἄγνωστον πῶς (ἔξοκέϊλας) ἐν μέσῳ ἡμῶν τῶν νευροσπιάστων, τέρας ὑπομονῆς, ψωινιστῆς καλῶς ὠργανωμένος, μὲ τσαντάκι δικτυωτὸν στὸ ἓνα χέρι, τὰ χρήματα μετρημένα στὸ ἄλλο. Ξυπνᾷ εἰς τὰς πέντε τὸ πρωί, εἰς τὰς ἕξ εὐρίσκεται βιδωμένος εἰς τὴν κορνίζαν τοῦ σχετικοῦ πάγκου, ψυχρὸς, ἄκαμπτος, ἄγγλος πόλισμαν, βράχος. Δέχεται ἀτάραχος ὅλα τὰ κύματα τῶν ἀνυπομόνων εἰς τὴν ράχιν του, τοὺς ἀφήνει νὰ σπρώχνωνται, νὰ διαπληκτίζονται, νὰ κραυγάζουν, μ' ἓνα μειδιάμα μόλις ὀρατὸν εἰς τὰ χεῖλη. Εἶναι τὸ μειδιάμα τοῦ σοφοῦ πρὸς τοὺς ἀσόφους. Οὗτος γνωρίζει νὰ περιμένῃ καὶ νὰ ἐπιμένῃ σιωπῶν. Καὶ παίρνει πάντοτε καὶ παίρνει ἀσφαλῶς καὶ φεύγει μὲ τὸ δικτυωτὸν γεμάτο. Διότι δὲν ἔχει νεῦρα. Παρατηρεῖ ψυχραίμως,

έκλέγει τήν κατάλληλον στιγμήν, πασσάρει τὰ χρήματά του, καί ή δουλειά του τελειώνει άμέσως, ένψ, άν τόν ιδήτε κολλημένον εις τόν πάγκον έχει τὸ ύφος ὅτι αὐτὸς δέν πρόκειται νά πάρη ψάρια ποτέ! Προσέξετε αὐτοὺς τοὺς τύπους. Κάνουν εις τήν άγοράν ὅ,τι καί εις τήν ζωήν. Βαδίζουν μέ άσφαλές, σταθερόν, μαθηματικόν, ισόχρονον βήμα πρὸς τήν έπιτυχίαν.

Θέλετε τώρα καί τόν αντίποδά του ; Εἶναι ὁ συνηθέστερος τύπος, « ὁ καπετάν Φασαρίας ». Φθάνει, δημιουργεῖ παράυτα έπεισόδιον, καλεῖ τόν έπόπτην, μόλις έξευρεθῆ μισή ὀκά, ψάχνει για σακκούλα, ή μισή ὀκά εξαφανίζεται, πιάνεται τότε μέ τόν σακκουλοπώλην, παρεμβαίνει ένας τρίτος, τσακώνεται καί μέ τόν τρίτον, διευθύνεται εις άλλον πάγκον, διαγκωνίζεται, φωνάζει ὅτι εύρίσκειται εκεί άπό τās τρεῖς τὸ πρῶτῃ, ένψ έρχεται συνήθως στās δέκα, τοῦ σχίζουν εις τόν συνωστισμόν τή σακκούλα, τρέχει ν' άγοράση άλλην, διευθύνεται εις τρίτον πάγκον, κατορθώνει ν' άνοιξη δρόμον, βλέπει έναν άξιωματικόν, κραυγάζει ὅτι δέν εἶναι κατάστασις αὐτή, γίνονται προτιμήσεις, έπακολουθεῖ έπεισόδιον μέ τόν άξιωματικόν, χάνει τήν σειράν του, διευθύνεται εις τέταρτον πάγκον, καί τέλος, άν κατορθώση νά πάρη ψάρια, μεταβαίνει νά τὰ ζυγίση πάλιν εις τὸ άγορανομικόν τμήμα, λείπουν έπτάμισυ δράμια, έπιστρέφει, έπιπίπτει ὡς κυκλών έναντίον τοῦ ψαρῶ, διαμαρτυρία, ύβρεις, πανδαιμόνιον, τέλος τοῦ παίρνουν πίσω τὰ ψάρια μαζί μέ τή σακκούλα. Ἡ ὠρα εἶναι μία μετά μεσημβρίαν. Ὁ καπετάν Φασαρίας εἶναι άκόμη στην άγορά : Ζητεῖ τή σακκούλα.

*Άλλος τύπος εἶναι « ὁ κύριος Μελέτης ». Ὁ άνθρωπος αὐτὸς πηγαίνει εις τήν άγοράν δια νά ψωνίση ή δια νά κάμη φιλολογίαν ; Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι κάθεται εις σχετικὴν άπόστασιν άπό τόν πάγκον καί σχολιάζει μεγαλοφώνως :

«(Ἐρίτιμε) κύριε ψαρῶ, καταδεχθῆτε, παρακαλῶ, νά μᾶς άτενίσετε άπλῶς καί ἄς άποθάνωμεν ! *Άνθρωποι εἴμεθα καί ήμεῖς, γνήσια τέκνα τοῦ Ἄδὰμ καί τῆς Εὔας, ὅπως καί ή ύμετέρα ευγενία . . . ».

Αἴφνης στρέφεται πρὸς μίαν κυρίαν :

« Ὅρίστε, περᾶστε. Θαυμάσια ψάρια, ὠραῖον θέαμα. Καθίστε νά τ' άπολαύσωμεν ».

Εἶναι άνάγκη νά προσθέσω ὅτι αὐτὸς φεύγει σχεδόν πάντοτε μέ άδειανὰ τὰ χέρια ; Ἡ ζωή δέν εἶναι φιλολογία.

Παρατηρήσατε τὸν ἀντίποδά του, « τὸν ἄρπαγα ». Φυσικῶς εἶναι ἄτλας. Μ' ἓνα διασκέλισμα, κλωτσᾷ ὅλους, ἀναποδογυρίζει ὅλους, εὐρίσκεται πρὸ τοῦ πάγκου. Ἀπλώνει τὸ χέρι του, τὸ ὁποῖον εἶναι ὡς βραχίων βαρούλκου, χουφτώνει πέντε τσιπούρες, τὶς βάζει ἀμέσως στὴ ζυγαριὰ μόνος του, καὶ πρὶν προλάβῃ κανεὶς ν' ἀναπνεύσῃ, ἔχει ψωνίσει. Ὁ ψαρᾶς πρέπει νὰ θεωρῆται πολὺ εὐτυχὴς ἂν προφθάσῃ νὰ πληρωθῇ. Ὁ ἀπόγονος οὗτος τοῦ Νταβέλη εἶναι πολὺ κακὸν παράδειγμα. Κλονίζει σοβαρώτατα τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἠθικῆς.

Ἐφημερὶς « Ἐλεύθερον Βῆμα »

Σπῦρος Μελάς

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ

1. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

Ἐπιθυμῶ, ὄχι νὰ σᾶς περιγράψω, — πού θὰ ἦτο σχεδὸν ἀδύνατον, — ἀλλὰ νὰ σᾶς ἐξηγήσω τὴν ὠραιότητα τῆς ἑλληνικῆς φύσεως.

Διατί ἡ ἑλληνικὴ φύσις θεωρεῖται καὶ ὁμολογεῖται ὡς ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου ; Ἐχει τίποτε τὸ ἐκτάκτως μέγα καὶ μεγαλοπρεπές ; Ὑπάρχει πουθενὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα κανένας καταρράκτης τοῦ Νιαγάρα, κανένας Ἀμαζόνιος, κανὲν Λευκὸν Ὄρος, καμμία λίμνη τοῦ Κόμο, καμμία πεδιάς τῶν Ἀρδεννῶν, κανένας Μέλας Δρυμὸς ; Ὅχι, τίποτε ἀπ' αὐτά. Ὅλα, σχετικῶς μικρὰ καὶ κοινά. Βουναλάκια μᾶλλον καὶ λόφοι, μικροὶ ποταμοί, μικραὶ λίμναι, μικραὶ πεδιάδες. Καὶ οὔτε ἡ πλουσία βλάστησις τῶν Τροπικῶν οὔτε οἱ ἀτελείωτοι πάγοι καὶ αἱ λευκαὶ ἐκτάσεις τοῦ Βορῶ. Ἄλλ' οὔτε ἡφαίστεια καὶ καταρράκται οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ λεγόμενα « Μεγάλαι φαινόμενα τῆς φύσεως ».

Καὶ ὅμως, αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ φύσις, ἡ ἡμερος καὶ σχεδὸν πτωχὴ, εἶναι ἡ ὠραιότερα τοῦ κόσμου.

Πῶς ; Διατί ;

Ἐνας Γάλλος σοφὸς, ἀρχαιολόγος καὶ συγγραφεύς, ὁ ὁποῖος πολλὰκις ἐπεσκέφθη τὴν Ἑλλάδα, τὸ ἐξηγεῖ θαυμάσια. Ἀφ' ἑνός, λέγει εἰς ἓν ἄρθρον του, πού ἀνέγνωσα πρὸ ἐτῶν καὶ τὸ ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη, εἶναι ἡ μοναδικὴ διαύγεια τῆς ἑλληνικῆς ἀτμοσφαιράς, πού σὲ κάμνει νὰ διακρίνης καθαρῶτατα τὰ πλέον ἀπομακρυσμένα ἀντικείμενα. Ἀφ' ἑτέρου, ἡ διάταξις τῶν ποικιλιῶν τοῦ ἐδάφους εἶναι τοιαύτη, ὥστε τὸ ἐν πρᾶγμα νὰ μὴ κρύπτη καὶ νὰ μὴ βλάπτῃ τὸ ἄλλο. Ὑπάρχουν ὑψώματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὁ θεατὴς περιφέρων τὸ βλέμμα ἡμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν ἑλληνικὴν χώραν. Νὰ ἰδῇ βουνὰ ἀλλεπάλληλα εἰς ἀτελείωτον βάθος μέχρι τῶν ἀπωτάτων, τὰ ὁποῖα συγχέονται πλέον μὲ τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐπειτα, κοιλάδας, πεδιάδας, ποταμούς, κόλπους, θαλάσσης, ἀκρωτήρια, νησιά, ὅλα ὡς ἐπὶ ἄβακος ζατρικίου. Λοιπόν, παρόμοιον θέαμα δὲν ἀπαντᾷ κανεὶς πουθενά.

Καὶ τὰ πλέον φημισμένα τοπία τῆς Εὐρώπης — ἔξαφνα, τὰ πολυθρύλητα Ἑλβετικὰ καὶ Ἰταλικὰ — εἶναι σχετικῶς περιωρισμένα. Βλέπεις ἔξαφνα μίαν ὄροσειράν, ἢ ἓνα στεφάνι ἀπὸ βουνὰ μὲ μίαν

λίμνην έν τῷ μέσῳ, ἥ μίαν άπέραντον καί κατάφυτον πεδιάδα, άλλά τίποτε περισσότερο. Ένας πέπλος άέρινος, μία όμίχλη, στενεύει τά όρια τοῦ πανοράματος, καί όταν άκόμη δέν έπιπροσθη Ένας μέγας όγκος, φραγμός βαρύς καί άπότομος.

Άπεναντίας, έδῶ εις τήν Έλλάδα οι όρίζοντες είναι πάντοτε άνοικτοί, ἥ όπτική άκτις άπεριόριστος καί μ' ένα βλέμμα άπό τῆς άπωτάτης θαλάσσης ἡμπορείς νά ίδῆς τόσην έκτασιν ποικιλωτάτην, δι' όσην θά έχρειάζοντο άλλοῦ δέκα διάφοροι σκοπιαί.

Τήν ἡμέραν, — καί ἦτο μία ωραία ἡμέρα, — πού έταξίδευα μέ τόν σιδηρόδρομον άπ' Άθηνῶν εις Πάτρας, άνεγνωρίζα εις κάθε στιγμήν τήν άλήθειαν αὐτῆς τῆς παρατηρήσεως. Ό, τι έβλεπτα παρερχόμενον πρό τῶν όφθαλμῶν μου εις τόν αἰώνιον κυκλικόν χορόν τῶν τοπίων, αὐτό καθ' έαυτό δέν ἦτο τίποτε έκτακτον. Βουνά μάλλον άδενδρα, λόφοι γυμνοί, ποταμοί σχεδόν άνδρoι, βλάστησις μετρία, πράγματα πού δέν ειχαν τίποτε τό έκπληκτικόν καί τό γιγάντιον. Μά αὐτά όλα, χάρις εις τήν σοφήν των διάταξιν καί τήν καθαρότητα τῆς άτμοσφάιρας, άποτελοῦν πάντοτε έν σύμπλεγμα μέγα, θαυμάσιον. Καί άπό τό παράθυρον τοῦ βαγονιοῦ μου, άπό τό όποιον βλέπω νά συγχορεύουν τό ἠλεκτρικόν σύρμα, ό σῦλος, τό δένδρον, ἥ καλύβη, ἥ μάνδρα, ἥ γέφυρα, τό ποταμάκι, ό άγρός, τό χωριουδάκι στους πρόποδας τοῦ βουνοῦ, τό βουνόν αὐτό καί ἡ όπισθεν του όροσειρά, πού σχίζεται, διὰ νά φανῆ άλλη θάλασσα μέ νησιά καί άλλα άετώδη βουνά εις τόν όρίζοντα, νομίζω κάθε τόσον, ότι βλέπω... όλον τόν κόσμον έως τά πέρατα!

Έ φύσις κάμνει τόν άνθρωπον. Έ ἑλληνική φύσις, ἡ ωραιότερα τοῦ κόσμου, έκαμε μίαν φοράν κι ένα καιρόν τόν Έλληνα, τόν ωραιότερον άνθρωπον σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Έ φύσις άπό τότε δέν ἤλλαξε, μένει ἡ ἴδια. Μόνον πολιτικά καί κοινωνικά περιστάσεις έκαμαν τόν νεώτερον Έλληνα νά έκπέση τοῦ παλαιοῦ μεγαλείου. Άλλά καί ό νεώτερος Έλλην άπέκτησε πρό ενός καί πλέον αἰώνος τήν έλευθερίαν του καί εξακολουθεῖ άπό τότε νά ξεελίσσεται καί νά προοδεῦη. Έ ἑλληνική φύσις θά ξανακάμη τό θαῦμά της, καί μέ τόν καιρόν θά δώση εις τόν κόσμον ένα νέον Έλληνα, ωραιότερον άπ' όλους τοῦς άνθρώπους, σωματικῶς, ψυχικῶς, πνευματικῶς. Μέγας πολιτισμός θά φανῆ εις αὐτήν τήν χώραν, καί πάλιν

θὰ γεννηθῆ μεγάλη τέχνη καὶ ἀληθινὴ ἐπιστήμη. Θὰ τὸ δημιουργήσῃ ἡ ὥραία, ἡ σύμμετρος, ἡ διαυγής Ἑλληνικὴ φύσις.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

2. Η ΕΞΟΧΗ

Ἄπο μικρὸ παιδάκι εἶχα πάντα τὴν ἐξοχὴ μπροστὰ στὰ μάτια μου. Τὴν ἔβλεπα ἀπὸ τὰ ψηλὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ μας. Κι εἶχα ἀκόμα τὸ περιβόλι μας, ποῦ ἦταν, σὰ νὰ ποῦμε, ἡ μικρογραφία της : χῶμα, δένδρα, λουλούδια, πουλιά, πεταλοῦδες κι ἓνα ψηλὸ κυπαρίσι γεμάτο φωλιές! . . . Ἐπειτα οἱ περίπατοί μας γίνονταν τακτικὰ στὴν ἐξοχὴ, ποῦ τριγύριζε τὴ μικρὴ μας πόλι. Δὲν εἶχαμε ἀνάγκη ἀπὸ μεταφορικὰ μέσα, γιὰ νὰ βρεθοῦμε στὸν κάμπος, στὸ χωράφι, στὸ λόφο. Πηγαίναμε σὲ λίγα λεπτά μὲ τὰ ποδαράκια μας. Κι ὅταν κάπου - κάπου κανένα γιορτινὸ ὄμαξι μᾶς μετέφερε σὲ καμμιά πῖο μακρυνὴ ἐξοχὴ, ἔβλεπα κι ἐκεῖ πράγματα, ποῦ τὰ ἤξερα, ποῦ τὰ εἶχα ξαναἰδεῖ· καὶ γι' αὐτὸ δὲ μοῦ ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωση. Ἡ ἐξοχὴ μὲ ἄλλους λόγους δὲ μοῦ ἀποκαλύφθηκε ποτὲ διὰ μιᾶς. Καὶ τέτοια βέβαια εἶναι ἡ περίπτωσι ὄλων τῶν παιδιῶν ἐδῶ στὴν Ἑλλάδα : Ζοῦν σὲ μικρὲς πόλεις, τριγυρισμένες ἀπὸ ἐξοχὴ. Μὲ δυὸ βήματα βρίσκονται στὸ χωράφι. Χωριστὰ τ' ἀναρίθμητα παιδιά, ποῦ ζοῦν στὸ χωράφι τὸ ἴδιο . . .

Κι ὁμως! Ἐχω μιὰ ἀνάμνησι, ποῦ μοιάζει λίγο μὲ ἀποκάλυψι ἐξοχῆς : Εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη φορά, ποῦ ἔμεινα στὴν ἐξοχὴ νύχτα. Γιατὶ χτήμα στὸ νησί ἐμεῖς δὲν εἶχαμε, γιὰ νὰ μένωμε, ὅπως ἄλλες οἰκογένειες, ὅλο τὸ καλοκαίρι. Συνήθως ἐπισκεπτόμαστε κτήματα φιλικὰ· καὶ πάντα οἱ ἐκδρομὲς μας ἦταν ἡμερινές· μόλις σουρούπωνε, μπαίναμε στ' ὄμαξι γιὰ τὴν χώρα. Κι ἀκόμα δὲν εἶχε σκοτεινιάσει γιὰ καλὰ, ὅταν γυρίζαμε στὸ σπίτι. Μόλις προφταίναμε ἔξω τὸ τραγούδι τῶν τριζονιῶν καὶ τὸ πέταγμα τῶν νυχτερίδων. Καὶ μόνο κάπου - κάπου τὴν φωνὴ τοῦ γκιῶνη, ποῦ ἀρχίζει τὸ μοιρολόγι ἀργότερα.

Ἄλλὰ μιὰ φορά σ' ἓνα φιλικὸ κτήμα, ποῦ πήγαμε ἀπὸ τὸ πρωί, δὲ μ' ἄφησαν τὸ βράδυ νὰ φύγω μὲ τοὺς δικούς μου. Ὁ μεγάλος γιουὸς

— παιδί τής ηλικίας μου — ήθελε και καλά να με κρατήσει κοντά του δυο - τρεις μέρες. Έδίστασαν, άλλα μ' άφησαν. Αϊ, ήμουν πιά μεγάλος . . . όχτώ χρονών! Και τ' άμάξι με τους δικούς μου έφυγε κι έγώ — τί χαρά μου! — έμεινα στο κτήμα με τó φίλο μου, στην οικογένειά του και την οικογένεια του σέμπρου.

Ήταν Αύγουστος. Ή σταφίδα σε μερικά άλώνια είχε ξεραθί πιά κι είχε σωριαστή. Σ' ένα τέτοιο σωρό, σκεπασμένο με σταφιδόπανα, άφοϋ δειπνήσαμε στη σάλα τής βίλλας, ξαπλωθήκαμε ό φίλος μου κι έγώ, για να μιλήσουμε και να ρεμβάσουμε. Πιό πέρα στ' άλώνι, σ' ένα στρώμα με πάπλωμα, είχε πλαγιάσει ό σέμπρος, που θά φύλαγε την σταφίδα και . . . μās. Παραξενεύτηκα με πάπλωμα σκεπαζόταν καλοκαιρί καιρό; Μοϋ έξήγησαν, πώς την νύχτα στην έξοχή έκανε κρύο, μα δέν ένοοΐσα να τó πιστέψω.

— Έγώ έδω, είπα, ντυμένος θά κοιμώμουν μιá χαρά ως τó πρωί.

— Με τó νοϋ σου! άποκρίθηκε ό σέμπρος. "Άμα προχωρήση ή νύχτα θά πάτε κι οί δυό μέσα να πέσετε στο κρεββάτι σας . . .

Ήταν όμως άκόμα νωρίς. Και μπορέσαμε να μείνωμε δυό - τρεις ώρες στ' άλώνι, κουβεντιάζοντας και ρεμβάζοντας. Δυό πράγματα, θυμάμαι, μοϋ έκαναν την μεγαλύτερη έντύπωση: ή σιγαλιά του κάμπου κι ή λαμπρότης του έναστρου οϋρανοϋ.

Άλήθεια, ή σιγαλιά ήταν τόση, που μοϋ φαινόταν πώς ό κόσμος όλος είχε σταματήσει, είχε πεθάνει. Σά να μη ζούσαμε, παρά έμεις οί δυό. Οϋτε φωνή, οϋτε τραγούδι, οϋτε γαύγισμα. Κι ό σέμπρος σε λίγο κοιμήθηκε κι οϋτε άκούόταν. Τά τριζόνια είχαν πάψει, οί νυχτερίδες είχαν εξαφανισθή κι οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών, μακρυνές, στιγμιαίες, έκαναν άκόμα πιό βαθειά την μυστηριώδη σιγαλιά . . . Τό αίσθημα αυτό, κράμα φόβου και θαυμασμοϋ, άληθινά πρώτη φορά τó δοκίμαζα. Δέ φανταζόμουν, πώς ή έξοχή τή νύχτα ήταν τόσο μεγάλη — καθαυτó άπέραντη, — τόσο άγρια και τόσο ήμερη μαζί.

Και δυνάμωσε την έκτασί μου ό οϋρανός, που άπλωνόταν άπό πάνω μας, τó ίδιο άπέραντος, τó ίδιο πρωτογνώριστος. Ποτέ μου δέν είχα δει τόσο πολλά μαζί και τόσο λαμπρά άστρα. ! Έκείνη τή νύχτα ήταν και συχνά πεφτάστερα. Κάθε τόσο ένα άστέρι ξεκολλούσε, θά έλεγε, έτρεχε γράφοντας μιá φωτεινή γραμμή κι έσβηνε.

Μά όμως οί στριγγιές τών νυχτοπουλιών και τά πεφτάστερα αυτά δέν έκαναν άλλο παρά να δείχνουν άκόμα περισσότερο την

ἀπεραντοσύνη τοῦ οὐρανοῦ. Συσχέτισα, χωρίς νά τὸ θέλω, τὰ δυὸ φαινόμενα καὶ κάθε φορά πού ἄκουα μιὰ στριγγιά περίμενα νὰ ξεκολήσῃ κι ἓνα ἀστέρι. ἜΑ! νά το!

Ἔπειτα ἄρχισε τὸ κρύο. Νά κι ἄλλο πρᾶγμα, πού δὲ φανταζόμουν, πὼς στὴν ἐξοχήν ἢ θερινή νύχτα θὰ ἦταν τόσο . . . χειμωνιάτικη! Χωρίς νά φυσᾷ καθόλου, κι ἂν εἶχαμε ξαπλώσει ντυμένοι, ἀνατριχιάζαμε πάνω στοῦ σωρό. Τὰ σταφιδόπανα λές κι ἦταν βρεγμένα . . . Κι ἄξαφνα, ἐκεῖ πού νομίζαμε τὸ σέμπρο κοιμισμένο, ἀκούσαμε τὴ φωνή του :

— Στὸ σπίτι γρήγορα! Πηγαίνετα τώρα νά κοιμηθῆτε, εἶναι ὥρα!

Ἔτσι εἶδα σάν μιὰ ἀποκάλυψι ἐξοχής — ἐξοχής ἄλλης ἀπὸ κείνη πού ἤξερα ὡς τότε, — τὴν ἀξέχαστη ἐκείνη νύχτα . . .

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

3. Η ΕΣΠΕΡΑ

Ὁ ἥλιος ἐκρύβῃ
εἰς νέφη πορφυρᾶ
κι ἡ μειδιῶσα Φοίβη
προβαίν' εἰς τὰ νερά.

Τὴν δρόσον ἀναπνέει
ἡ ἀναζῶσα γῆ,
κι εἰς τοὺς ἀέρας πλέει
γαλήνη καὶ σιγή.

Ἄστρα κεντοῦν τὸν θόλον
τοῦ οὐρανοῦ χρυσαῖ,
κι ἡ αὔρα μυροβόλον
τὸ πνεῦμά της φυσᾷ.

Ἡ πλάσις ὅλη, μία
δοξάζουσα φωνή,
ὑψουτ' ἐν ἁρμονίᾳ,
τὸν Πλάστην ἐπαινεῖ.

(Ἄπαντα)

Ἀλέξανδρος Παγκαβῆς

4. ΦΘΙΝΟΠΩΡΟ

Σήμερα έκαμα μιá συγκινητική ανακάλυψι. Βρήκα τá πρώτα κυκλάμινα. Και δέν ήταν, νά πής, λίγα. Έγιναν ένα σωστό μάτσο. Τάβαλα μέσα σ' ένα κόκκινο μικρό κανάτι και τάχω κοντά μου. Είναι τó ευγενικό άγριολούλουδο τού φθινοπόρου. Τά βρήκα ξαφνικά, ψάχνοντας μέσα σέ μιá λαγκαδιά για καρύδια. Σάν ώριμάσουν τά καρύδια, άνοίγει άπό μοναχό του τó πράσινο καρυδότσουφλο. Σκάει σταυρωτά και πέφτει άπό ψηλά τó καρύδι, σάν μέσα άπό τή χοντρή φασκιά ενός κάλυκα. Κι έτσι, πού ή λαγκαδιά είναι γιομάτη μέντες και φτέρη και φύλλα πεσμένα, πού σαπίζουν πάνω στο χώμα, τά καρύδια κρύβονται και ψάχνεις νά τά βρής.

Σέ μιάν άπόμερη γωνίτσα, κάτω άπό μιá τούφα πουρνάρó-κλαδα, τά βρήκα, μιá μεγάλη παρέα κυκλάμινα. Τά πρώτα φετεινά μας κυκλάμινα. Έ φρέσκη μοσκοβολιά τους είναι άπ' τά πιό άκριβά χαρίσματα τούτης τής έποχής. Έδω στή Συκαμινιά, τά κυκλάμινα τά λένε άκόμα « καντινούλες », πού θά πή χανουμάκια. Έτσι τά παρωμοίασαν οί κάτοικοι τού χωριού, γιατί τους θυμίζουν τίς χανουμίτσες, πού άντάμωναν τά παλιά τά χρόνια στα σοκάκια τού χωριού και τίς έβλεπαν νά σταματούν μονομιās παράμερα και νά σκύβουν τó κεφαλάκι τους κατ' άπό τó γιασμακι, ταπεινές και ντροπαλές, νά μήν τίς δή άνθρωπου μάτι στο πρόσωπο. Έτσι κρύβονται και τά σεμνά κυκλάμινα στις ύγρες γωνίτσες. Έτσι κρύβονται παράμερα και μυρίζουν μυστικά άνάμεσα στα κεντημένα τους φύλλα οί « καντινούλες » τής Συκαμινιάς. Σέ λίγες μέρες, σάν κάνη άκόμα μιá - δυό βροχές, θά πλουτίσουν μέ τó μώβ κέντημά τους τους δασωμένους λόφους ως κάτω στήν άκρογιαλιά. Θά πλημμυρίσουν τόν κόσμο. Θά βγοΐνε παρέες - παρέες μέσα στους χωραφόδρομους, μέσα στα λιοχτήματα, φουντωμένες σύρριζα στις « ποδόμες », όπως λέγονται έδω οί μακρυές ξερολιθιές, πού είναι μέσα στα κατηφορικά χωράφια, για νά συγκρατήσουν τó χώμα στα λιόδενδρα. Οί Συκαμινιωτοπούλες τίς άγαποΐνε πολú τίς « καντινούλες ». Και σάν άρχίσουν νά ραβδίζουν τίς έλιές, τά χωράφια γιομίζουν τραγούδια και κοπέλλες μέ τά σαλβάρια, « μαζώχτρες » δροσερές, μέ τó καλαμένιο καλάθι στο μπράτσο, κάνουν μεγάλα δεμάτια, για νά πάνε τó βράδυ στις φτωχικές τους κάμαρες. Κάνουν άκόμα όμορφα μάτσα άπό τά φρε-

σκοκομμένα κυκλάμινα καὶ τὰ προσφέρουν στὴν Παναγία, μαζί με τὶς μυστικὲς προσευχὲς τους, ποὺ εἶναι κι αὐτὲς ντροπαλὲς καὶ σκεπασμένες στ' ἀπόσκια τῆς καρδιάς τους. Ἔτσι μπήκε τὸ φθινόπωρο με ἕνα στεφάνι ἀπὸ κυκλάμινα στὸ κεφάλι.

Αὐτὸ εἶναι ἕνα μεγάλο γεγονός, ὅπως εἶναι ὅλα τὰ σπουδαῖα καὶ σημαντικὰ πράγματα, ποὺ γίνονται στὴν ἐξοχὴ καὶ στὴ θάλασσα τὶς τέσσερες ἐποχὲς τῆς χρονιάς. Στὴν πολιτεία δὲν παίρνουμε εἶδησι. Ἐκεῖ ἡ ζωὴ ξεφεύγει ἀνούσια ἀπ' τὸν ἡμεροδείκτη, ποὺ φυλλορροεῖ ἀδιάκοπα, με ἀνόητη ὁμοιομορφία, τὰ τετράγωνα χαρτάκια τῶν ἡμερῶν του. Ἐδῶ ὅμως ὅλα ἔχουν τόση σπουδαιότητα. Ὅλες τὶς μέρες, ὅλες τὶς ὥρες γίνονται πράματα σοβαρὰ καὶ συγκινητικά. Γυρίζεις μέσα στὰ χωράφια, σκαλώνεις στὶς ρεματιές, ποὺ βρυάζουν τὰ μοσκόχορτα, φορτωμένα ἀπὸ πολυχρῶμα ἔντομα καὶ μικροσκοπικὲς πεταλουδίτσες, μικρὲς σὰν πανσέδες. Ἐκεῖ μέσα βασιλεύουν τὰ ἀρχαῖα πλατάνια κι οἱ δροσερὲς κάρυδιές. Οἱ γαλιὲς πηδᾶνε ἀπὸ δέντρο σὲ δέντρο τρομαγμένες. Τινάζονται πάνωθῃ σου καὶ μόλις βλέπεις ἀνάερα τὸ φουσκωτὸ θύσανο τῆς οὐρᾶς τους νὰ χαϊδεύη τὸν ἀέρα. Ἀγαποῦν ξεχωριστὰ τὰ μύγδαλα αὐτὲς οἱ λιχοῦδες.

Προχτὲς οἱ χωριανοὶ εἶχαν πανηγύρι στὶς καρδιές. Ἐρριξε μιὰ γερή, μιὰ καλὴ βροχὴ ὅλη τὴ νύχτα. Φέτος εἶναι καλὴ ἡ χρονιά, δόξα νὰ ᾿χη ὁ Θεός! Ὁ ἐλιώνας εἶναι ἕνα καμάρι νὰ γυρίζησ κάτω ἀπὸ τὰ δέντρα. Χοντρύναν οἱ ἐλιές, ψύχωσαν, ἄρχισαν κιόλας νὰ κοκκινίζουν. Καὶ περίμεναν ἕνα νερὸ πῶς καὶ πῶς. Ἐβρεξε λοιπὸν πάνω στὰ δέντρα, ἔβρεξε χαρμόсуна. Ἄνοιξαν οἱ οὐρανοὶ πάνω στὴ ζεστὴ γῆ καὶ χύθηκε ποτάμι ἢ εὐλογία τοῦ Θεοῦ. Ἄν κρατήσῃ ὡς τὸ τέλος ὁ καρπός, οἱ ἀγρότες θὰ ξεχρεώσουν πιά φέτος καὶ θὰ φᾶνε, λέω, μιὰ φέτα μερωμένο ψωμί.

Εἶδα ἕναν ἀπλὸν ἄνθρωπο νὰ στέκεται στὴ μέση τοῦ δρόμου, μέσα στὴ βροχὴ. Εἶχε τὸ πρόσωπό του σηκωμένο πρὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὸ νερὸ τοῦ Θεοῦ ἔπεφτε πάνω στὰ μάγουλά του τ' ἀργασμένα ἀπὸ τὸ λιοπύρι.

—Ἐ, μπάρμπτα, τοῦ φώναξα, θὰ γίνης μουσκίδι!

Ἐγύρισε σιγὰ - σιγὰ τὸ κεφάλι του καὶ με κοίταξε ἤσυχτα. Τότες εἶδα πῶς χαμογελοῦσε φιλικὰ πρὸς τὸν οὐρανὸ.

Ἐσήκωσε τὸ χέρι του καὶ μοῦδειξε ψηλά. Εἶπε:

— Είδες ; Βρέχει . . .

Χαμογελοῦσε άκόμα και έγώ μόλις τότε κατάλαβα τή σπουδαία είδησι.

Πήγα και ξάπλωσα μιά ζεστή μέρα κάτω άπ' τις φυλλωσιές ένός « ποτιζάμενου ». Ένα χωράφι με όλα τά φρούτα τής έποχής. Τά σταφύλια κρέμονται σκαλωμένα τετράψηλα πάνω στις λαμπαδωτές λευκες. Οί ρωδιές. . . Πρέπει νά δήτε τις ρωδιές. Είναι άπό τά πιό όμορφα πλάσματα τής έλληνικής έξοχής. Έ Η κλάδωσί τους είναι λεπτή, ή φυλλωσιά τους έχει τόσο άφθονο τó πράσινο φώς, που γειμίζει τρυφεράδα τó τοπίο. Τά λουλούδια τους είναι έξαισία σύνθεσι ένός ειδικοῦ κόκκινου με τó τρυφερό πράσινο τής ρωδιάς. Τώρα τά λυγερά κλωνιά τους λυγάνε άπ' τόν καρπό. Τά ρώδια κρέμονται χοντρά, στρογγυλά, σιτωμένα άπ' τις σφιχτές « ρωδοπαππούδες », που ζουλιούνται άλύπητα στριμωγμένες μέσα στον ίδιο κορσέ. Τó ντόπιο παραμάντεμα έτσι όρίζει τó ρώδι : « Χίλιοι μύριοι καλογέροι σ' ένα ράσο τυλιγμένοι ». Μερικά ρώδια σκάνουν άπ' τ' άσυγκράτητο σφριγός τους. Σκάνουν ψηλά σαν ειρηνικές χειροβομβίδες και σέ ραντίζουν με τούς τριανταφυλλιούς σπόρους τους, που άστράφτουν στον ήλιο. Σαν νά σοῦ ρίχνουν κατακέφαλα μιá φύχτα ρουμπίνια. Είναι μερικές, που έχουν ώριμασμένους τούς καρπούς και τήν κορφή τους στολισμένη άκόμα με μερικά άπ' τά θαυμαστά λουλούδια τους. Μοιάζουν με κοπέλλες, που φοροῦνε στ' αυτί γαρύφαλλο κικιάτο. Κοντά τους οί κυδωνιές σκύβουν ως κάτω τά έλαστικά κλωνάρια τους. Είναι δέντρα βεργάτα, χαριτωμένα, με τή φυλλωσιά τους θαμπή και σκούρα. Άμ' πώς νά μη σκύψουν ; Οί καρποί τους κρέμονται όγκώδεις, σκεπασμένοι άπό κιτρινωπό χνούδι. Τó παραμερίζεις με τó δάχτυλο και γυαλίζει άπό κάτω τó σιτωμένο φλούδι. Είναι κάτι νέες κυδωνίτσες τόσο φορτωμένες, που άπορείς, πώς τó σηκώνουνε τόσο πρᾶγμα.

Όλα τά δέντρα έτσι έσκυβαν μέσα σέ τούτο τó χωράφι. Όριμαζαν ύπομονετικά τά μεγάλα φρούτά τους, έστέκονταν φορτωμένα άπ' τ' άγαθά τους, έστέκονταν σκυφτά και περίμεναν νάρθουν οί άνθρωποι, νά τά ξαλαφρώσουν άπ' τó βάρος τής δημιουργίας τους. Είναι ή χαρά του « δίνειν ». Μά ύπάρχει πιό μεγάλη εύτυχία άπ' αυτή ; Άν δέν ύπῆρχαν οί τρυγητές, όλη ή δημιουργία, ή κάθε δημιουργία, θά γινότανε δυστυχία πάνω στη γή.

Ξάπλωσα ἀποσταμένους γλυκὰ πάνω σὲ νιοθέριστη φτέρη.
Μύριζε δυνατά. Πάνω στὶς ἀπλωμένες ρίγανες, παρέκει, ἐστέγνωσαν
τὰ σῦκα. Μέσα ἀπ' τοὺς ἀγριόβατους, ποὺ τὰ βατόμουρα τοὺς
μαύριζαν πιά καὶ κανέναν ἄλλον ἀπ' τὰ πουλιά δὲν τὰ καταδέχεται,
ἔβγαίνουν ξαφνικοί, βιαστικοὶ κελαηδισμοί. Τὸ νερὸ ἔτρεχε μέσ' ἀπ'
τὸ χορταριασμένο αὐλάκι καὶ τραγουδοῦσε. Εἶχα κλεισμένα τὰ μάτια
καὶ ἄκουγα συγκινημένος. Ἕνας μαλακὸς δοῦπος μὲ ξάφνισε κοντὰ
μου, πλάϊ στὸν ἀγκῶνά μου. Ἀνοίγω τὰ μάτια. Εἶναι ἓνα ροδάκινο
μεγάλον σὰν τὴ γροθιά μου. Μοῦ τῶρριξε τούτη ἡ σγουρὴ ροδακι-
νίτσα, ποὺ γέρνει ἀπὸ πάνω μου.

Τὸ παίρνω καὶ λέω δυνατὰ «εὐχαριστῶ». Ζουλιέται στὰ δά-
χτυλά μου σὰν κερένιο. Χαϊδεύω τὸ δέρμα του, ποὺ εἶναι λεπτοτατο
σὰν ἀπλαζένιο, ποὺ εἶναι χνουδάτο καὶ διάφανο. Σ' ἓνα μέρος εἶναι
πληγωμένο ἀπ' τὸ πέσιμο καὶ στάζει ὁ γλυκὸς χυμὸς του μέσα στὴ
φούχτα μου.

Χώνω τὰ δόντια μου βαθιὰ στὴ σάρκα του καὶ σηκώνω τὰ μά-
τια μου καὶ χαμογεῶ στὴ σγουρὴ ροδακινίτσα. Ἔτσι χαμογελοῦσε
πρὸς τὸν οὐρανὸ κείνος ὁ ἀπλὸς ἄνθρωπος, ποὺ στεκόταν μέσα στὴ
βροχή καὶ τὴ λουζόταν εὐτυχισμένος.

Πετῶ τὸ κοκκινωπὸ κουκούτσι, κι αὐτὸ κυλάει καὶ κρύβεται
κάπου. Ξέρω. Τοῦ χρόνου σ' αὐτὸ τὸ μέρος θὰ τενώση μὲ λαχτάρια
τὰ φύτρα τῆς μιά νέας ροδακινίτσα.

Ἐφημερὶς «Πρωΐα»

Στράτης Μυριβήλης

5. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ

Λεύκα, ποὺ ξεχειμώνιασεν
ὀλόρθη, σὰν κατάρτι,
μὲ παρακλάδια ἀπόστεγνα
καὶ μ' ἄφυλλα κλαδιά,
σὰν ἄκουσεν ἀπ' τὰ πουλιά
τὸν ἐρχομὸ τοῦ Μάρτη,
μέσ' στὸν κορμὸ τῆς ἐνοιωσεν
ἀνθρώπινη καρδιά.

Κι ὡς τὴν κορφή ἀναγάλλιασε
 κι ἄρχισε νὰ φυλλώνη
 τὸ κάθε παρακλάδι της,
 τὸ κάθε της κλαδί,
 κι ἀνάσανε κι ἐφλοίσβισε
 κι ἐκάλεσε τ' ἀηδόνι
 νᾶρχεται στὰ κλωνάρια της
 νὰ νυχτοκελαηδῆ.

« Τραγούδια τοῦ Μαρτίου »

Ἰωάννης Πολέμης

6. ΤΗΝ ΑΝΟΙΞΙ ΣΤΟ ΣΟΥΛΙ

Ἔνα πρῶι. Ἐχουν περάσει χρόνια ἀπὸ τότε. Ἡ Ἑλλάς γιόρταζε τὰ ἑκατὸ χρόνια τῆς ἐλευθερίας της καὶ κάθε βουνὸ καὶ κάθε γκρεμισμένο κάστρο ξαναζοῦσε τὴν ἱστορία καὶ τὴ δόξα του. Γύρο μωσχοβολοῦσε ἡ ἀνοιξι, ἀνάστασι τῆς ἑλληνικῆς φύσεως καὶ τῆς ἐθνικῆς ζωῆς μαζί. Ἔτσι ἕνα τέτοιο ἀνοιξιᾶτικο πρῶι τοῦ Μαΐου ὠδεύαμε — συνοδεῖες χαρούμενες — ὡσὰν σὲ προσκύνημα πρὸς τὰ ἠπειρωτικὰ ὕψη, μὲ κατεύθυνσι τὸ ἥρωικὸ Σούλι. Ἀφήνοντας πίσω μας τὸ Λοῦρο, τὸν ποταμὸ, τὰ πλατάνια του καὶ τὶς σελίδες, πού ἐγράφησαν γύρὸ του εἰς τοὺς νικηφόρους βαλκανικοὺς πολέμους τοῦ 12, ἀκολουθοῦμε τὸ δρόμο πρὸς τὸ Σούλι, τὸν τόπο, ὅπου στὸ Κούγκι ὁ μὸναχὸς Σαμουήλ ἔγραψε τὸ ἀθάνατο ἑλληνικὸ ἔπος, προσφέροντας τὴ ζωὴ του ὀλοκαύτωμα στὸ βωμὸ τῆς πατρίδος.

Μονοπάτια, στενὰ λημέρια, βουνά, ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ χαράδρες ἄγριες, ὁ Ἀχέρων μὲ τὰ μαῦρα νερά του καὶ τὸ ὀρμητικὸ ἄγριο βουνὸ του καὶ οἱ θεόρατοι βράχοι, ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐχόρευαν τεράστιοι ἄετοί. Ἡ ψυχὴ μας σφιγμένη ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως. Ἐπάνω, ὅμως, στὴν ἀγριότητα ἡ ἑλληνικὴ ἀνθησι ὀλόκληρο ποίημα, πού μᾶς ἐσκόρπιζε βάλσαμο. Ἀνάμεσα ἀπὸ ἀγριοκουτσουπιῆς χοροπηδοῦσαν τρελλὰ σπουργίτια καὶ τὸ φῶς, καθὼς ἔπεφτε ἐπάνω στὶς λαψάνες καὶ τὰ τρεχούμενα νερά, συνθέτετε εἰκόνες ἀφαντάστου γοητείας καὶ θάμβους. Τραγουδοῦσαν τὰ νερά καὶ μαζί τῶν ἀπὸ μακριὰ κοῦκοι καὶ σπῖνοι καὶ κοτσύφια συνέχιζαν

μιὰ συναυλία συμφωνική με άόρατο ύπέροχο μαέστρο τήν έλληνική φύσι τής 'Ηπείρου.

'Αριστερά μας τώρα οί βράχοι του Ζαλόγγου έκαμαν τήν ψυχή και τή σκέψι μας νά γονατίζουν σ' ένα νοερό μνημόσυνο για τίς 'Ελληνίδες γυναίκες, που έπεσαν από τά ύψη τών βράχων αυτών, ύστερα από ένα ήρωικό χορό κι από ένα τραγούδι — τραγούδι άποχαιρετιστήριο τής ζωής :

Έχετε γειά βρυσούλες,
λόγγοι, βουνά, ραχούλες.

Μέσα στην άγρια αυτή άνοιξιάτικη σκηνοθεσία τών ήπειρωτικών βράχων και τής ήπειρωτικής φύσεως, ή ιστορία όλη, ώσαν νά ξαναζωντανεύη μπροστά μας και ό δραματισμός της, ώσαν νά φωτίζει παράδοξα τήν ψυχή μας.

Προχωρούμε γεμάτοι από ένθουσιασμό. Στο δρόμο μας τώρα άκούμε από μακρυνά γαυγίσματα και ήχους κουδουνιών. 'Ο Θεόκριτος πλανιόταν γύρο στα λημέρια αυτά. Και αισθανόμεθα τώρα τή θρησκεία του. 'Ο Κρυστάλλης άγκάλιαζε τήν ψυχή μας και ζούμε τή βουκολική ποίησι και τά τραγούδια τής στάνης. Αυτή ή άνοιξι με όλη τήν ποικιλία τής όμορφιάς — κελαρύσματα τρεχάμενων νερών, τραγούδια πουλιών, ήχους κυπριών και φλογέρας — παρουσιάζουν τήν ήπειρωτική αυτή έκτασι προς τούς βράχους του ήρωικού Σουλίου, ώσαν μιá εικόνα γεμάτη έξωτισμό και μυστήριο.

Για μιá στιγμή ένα σύννεφο άπλώνεται από πάνω μας. Και τó σύννεφο γίνεται μολυβένιος όγκος και άπειλή άγριας μπόρας. Κάπου εκεί σε ένα από τά βουνά ό Ζεύς θά έχη καταφύγει με τούς κεραυνούς και τήν όργή του.

Ξάφνου ένα γαύγισμα μάς όδηγει σε κάποιο καταφύγιο, μιá στάνη. Αισθανόμαστε στο άνοιξιάτικο σούρουπο νά μάς ραντίζει τó πρόσωπο ή πρώτη ψιλή βροχή, προμήνυμα μιās άγριας μπόρας.

'Η στάνη φιλόξενη μάς προσφέρει καταφύγιο. 'Η έλληνική ζωή και ή έλληνική άνοιξι μέσα στην ποιμενική αυτή κατοικία. Κάτω από ένα άσθενικό μισομαυρισμένο φώς άγκαλιάζομε τόν κόσμο της. Ένα πρόσωπο με φωτερά μάτια, κάποιες συμπαθητικές παιδιάστικες μορφές, ή σκιά μιās γριούλας με τó δράχτι στο χέρι και ή λεβεντιά κατόπιν του τσέλιγγα, που μάς ύποδέχεται. 'Αθάνατη έλληνική φυλή,

που έκληροδότησε όλες τις μεγάλες άρετές σου. Το τραπέζι στρώνεται πλούσιο. Καί έξω ύστερα από ένα δυνατό άέρα άρχίζει άγρια βροχή. Τα ματάκια μικρών συμπαθητικών μορφών τής στάνης άνοιγοκλείνουν από ξαφνιασμό και φόβο και ένα στοργικό χέρι — το χέρι τής γιαγιάς — άπλώνεται σ' ένα χάδι επάνω από τά ξανθά και τά καστανά των μαλλάκια. 'Ο τσέλιγγας άρπάζει τή φλογέρα και παίζει το χαρούμενο παθητικό σκοπό, που έχει και χαρά και κλάμα και έλπίδα μαζί. Για μία στιγμή ή γυναίκα με τά φωτερά μάτια άπομακρύνεται από τή στάνη, για νά γυρίση σέ λίγο φέρνοντας στήν θερμή άγκαλιά της μιá καινούργια ζωή. "Ένα μικρό κατσικάκι, που μόλις είχε γεννηθί και έκλαυθυμύριζε.

—'Η Μπλιώρα γέννησε.

Τά κούτσουρα, που έδυναμώναν τήν φωτιά, επάνω στήν όποία έβραζε μιá μαυρισμένη χύτρα, άνέδωσαν τεράστιες φλόγες, κάτω από τις όποίες έφωτίστηκαν τó πρόσωπο τής όμορφης τσελιγγοπούλας και τó προσωπάκι τής καινούργιας ζωής του μικρού μαυριδερού κατσικιοϋ, που έγέννησε ή Μπλιώρα. Μιá βουκολική ιεροτελεστία τή στιγμή εκείνη. Τó τραγούδι άντήχησε ώσαν ευχαριστήριος αίνος και ή ζωή πήρε καινούργιο ρυθμό, χαιρετίζοντας τόν έρχομό τής νέας ζωής τής στάνης. 'Η μόρα έξω έδερνε τó κάθε τι και μās άπεκοίμισε.

Τό πρωί ή θεία έλληνική άνοιξι πάλι. Τó ποίημα τής άγριας ήπειρωτικής φύσεως και ή όμορφα τού δρόμου πρós τή Σαμανίβα, τó πρώτο χωριό του θρυλικού Σουλίου. Περπατούσαμε με έλαφρές πατημασιές. Τó έπος του Σαμουήλ μās δонуσε τήν ψυχή σαν καμπανοκρουσιές χαρμόσυνες, αναστάσιμες, και ή σκέψι μας γύριζε πάλι πρós τή νύχτα τής στάνης με τήν άγρια μόρα. 'Η Θεοκριτική ποίησι μās έδενε στά δίχτυα της. Καί άκούαμε — ά, πόσο γλυκά άντηχοϋσε ή φωνούλά του! — τó κλαυθυμύρισμα του μικρού νεογνού τής Μπλιώρας, που τó θέρμαινε ή στοργική άγκαλιά τής τσελιγγοπούλας με τó φωτισμένο από δυό μεγάλα μάτια πρόσωπο.

'Επέρασαν δέκα χρόνια έκτοτε. "Ένας έλληνικός Μάιος και μιá άνοιξι στά βουνά και στους θρύλους τής ήρωικής πολυτραγουδι-σμένης 'Ηπείρου.

7. ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Τοῦ Μαΐου ροδοφαίνεται ἡ μέρα,
 πού ὠραιότερη ἡ φύσι ξυπνάει
 καί τήν κάνουν λαμπρὰ καί γελάει
 πρασινάδες, ἀχτίνες, νερά·
 ἄνθη κι ἄνθη βαστοῦνε στό χέρι
 παιδιὰ κι ἄντρες, γυναῖκες καί γέροι
 ἀσπροεντύματα, γέλια καί κρότοι,
 ὅλοι οἱ δρόμοι γιομαῖτοι χαρά·
 ναί, χαρῆτε τοῦ χρόνου τῆ νιότη,
 ἄντρες, γέροι, γυναῖκες, παιδιὰ.

« Ἀπαντα »

Διονύσιος Σολωμός

8. ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

Ὁ κόσμος λάμπει σάν ἕνα ἄστερι,
 γιορτάζουν κάμποι, δέντρα, νερά,
 φωνοῦλες, γέλια φέρνει τ' ἀγέρι
 μεσ' ἀπ' τ' ἀμπέλια τὰ καρπερά.

Τὴν ὥρα τούτη σκορπᾷ ἕνα χέρι
 χάδια καί πλοῦτη, μύρια καλά.
 Μοιάζει πορφύρα ζωῆς πλημμύρα
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

Ἡ φύσι πέρα, ὦ νέοι καί γέροι,
 σὰ μιὰ μητέρα μᾶς καρτερᾷ.

Ἡ φύσι ὅλη, σάν περιβόλι,
 τὸ καλοκαίρι, Θεοῦ χαρά.

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν »

Κωστής Παλαμᾶς

9. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Δέν έντρέπομαι νά όμολογήσω, ότι και ώς γέρων ραμφωδός παράξενος και ώς άπλός θνητός έχω και έγώ τās άδυναμίας και τās ιδιοτροπίας μου. Μεταξύ τούτων ύπάρχει και ή άπέραντος συμπάθειά μου πρός έν τών κοινότερων και τών ταπεινότερων φθινοπωρινών πτηνών μας, τόν λάλλον, τόν άγαθόν καλογιάννον.

Άγνωώ πόθεν προήλθε τó όνομά του ή άν άπανταχοϋ τής Έλλάδος οϋτω πως όνομάζεται ή έρυθανίς ή ή πυρραλίς τών άρχαίων. Και τó μέν δημοτικόν έλληνικόν όνομα μαρτυρεί πιθανώς περι τής άγαθότητος τοϋ ήθους και τής φυσικής αϋτοϋ τάσεως πρός τήν οικειότητα, τó δέ άρχαϊον πηγάζει εκ τής ώραιας έρυθροειδοϋς κηλίδος, ήν γαυριών επιδεικνυσιν επί τοϋ τραχήλου.

Πολλαχοϋ τής έσπέρας Εϋρώπης τά χαριέστατα ταϋτα πτηνά εμφανίζονται κατά τó έαρ, άλλ' έν Έλλάδι μόνον κατά τās πρώτας βροχάς τοϋ φθινοπώρου έρχονται και δίδουν ζωήν εις τά νεκρά μας δάση. Φθάνουν δέ ταυτοχρόνως τόσον πολλά και τόσον εκθύμως εϋθύς μετά τήν άφίξιν των επιδίδονται εις τó προσφιλές κελάδημά των, ώστε μένει τις εκστατικός ενώπιον τοιαύτης συμφωνίας.

Ό καλόγιαννος είναι τó πρωινώτερον τών πτηνών μας· δίδει εις τόν γεωργόν τó σύνθημα τών εργατικών εργασιών και τόν ανακουφίζει δια τοϋ ξσματός του, όταν παρά τόν κορμόν τοϋ σκιεροϋ δένδρου αναπαύηται εκ πολλοϋ κόπου. Τó λάλημά του είναι μέν βραχύ, άλλά γλυκύτατον, και τó επαναλαμβάνει άδιακόπως, χωρίς νά ταραττήται καθόλου εκ τής παρουσίας τών ανθρώπων, μεθ' ών άρέσκεται νά συζή και εις τās κατοικίας τών όποίων άφόβως εισέρχεται και ζητεί τήν τροφήν του, όταν ή χιών καλύπτουσα τó έδαφος κρύπτη τά έντομα, δι' ών συντηρείται. Έγώ δέ ειζον αϋτόν ένίστε καθήμενον άταράχως επί τών κεράτων τών άροτήρων βοών και ψάλλοντα, χωρίς νά φοβήται διόλου ούτε τήν βουκέντραν ούτε τόν σάλαγον τοϋ ζευγηλάτου.

Μέγας φίλος και προστάτης τών μικρών και άδυνάτων πτηνών ισχυρίζεται, ότι ό καλόγιαννος είναι φύσει ζηλότυπος και διηγείται ότι έκείνος, όστις επί πολλά έτη έζη έλεύθερος έν τῷ γραφείῳ του, έπετέθη μανιωδώς κατά μιās άηδόνας, ήν ειχεν άποκτήσει και πρός τήν όποίαν άπένειμεν ξεαιρετικās περιποιήσεις. Πολλάκις δέ τόν

παρηνώχλει καθήμενος ἐπὶ τῶν δακτύλων ἢ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὅταν κατελάμβανεν, ὅτι ὁ κύριός του βεβυθισμένος εἰς τὴν μελέτην παρημέλει τὸν γηραιόν του φίλον.

Καὶ ὁμοῦ τὸν καλόγιαννον περιφρονοῦν οἱ ποιηταί. Δὲν τὸν καταδέχονται, εἶναι φτωχὸ πουλί, εἶναι χωριάτης. Δὲν ἔχει τοὺς ἐρωτικούς ρεμβασμούς τῆς ἀηδόνος, ἐξυπνᾷ πάρα πολὺ πρῶτῃ, εἶναι χυδαῖος, πάντοτε εὐθυμος, πάντοτε καλοκαρδισμένος, δὲν μελαγχολεῖ ποτέ, ἐνὶ λόγῳ εἶναι λαός.

Ἄλλ' ἐγὼ τὸν ἠγάπησα ἐκ νεαρᾶς μου ἡλικίας καὶ ὅταν κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ φθινοπώρου συναντῶμαι μετὰ τοῦ πρώτου καλογιάννου καὶ τῆς πρώτης κυκλαμιᾶς (διότι τὸ ἄνθος καὶ τὸ πτηνὸν συγχρόνως ἐμφανίζονται), ἡ καρδιά μου σκιρτᾷ, ὡς ἂν αἶφνης ἐβλεπον παλαιούς φίλους ἐπανερχομένους ἐκ μακρᾶς ἀποδημίας.

Ἀπέναντι τῶν παραθύρων τοῦ ἐν Μαδουρῇ ἐξοχικοῦ μου οἴκου ἐγείρεται παμμεγέθης ἐλαία, ἣτις εἶναι ἀληθῆς ἀγορὰ τοῦ λαοῦ τῶν καλογιάννων. Ἐκεῖ συνέρχονται, ἰδίως ὅταν ἐπίκειται χειμῶν ἢ τρικυμία, καὶ συναναστρέφονται μετ' ἐμοῦ καὶ μὲ εὐφραίνουν διὰ τῶν κελαδημάτων των. Χίλιες φορές μοῦ διεσκέδασαν τὰ μαῦρα νέφη τῆς φαντασίας! Χίλιες φορές μὲ παρηγόρησαν καὶ μοῦ ἐγλύκαναν τὰ κρυφὰ φαρμάκια τῆς ψυχῆς! Χρεωστῶ εἰς αὐτοὺς τόσῃν εὐγνωμοσύνην!

« Ἔργα »

Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης

10. Ο ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΟΣ

Χειμῶνιασε καὶ φεύγουν τὰ πουλιά,
γοργὸς ὁ γερανὸς τὰ πελαγῶνει,
ἢ φλύαρη χελιδνοφωλιά
χορτάριασε παντέρμη καὶ μόνη,

Τοῦ σπίνου χάθηκε ἢ γλυκεῖα λαλιά,
φοβήθηκε ὁ μελισσοργὸς τὸ χιόνι,
κι ἢ σουσουράδα στὴν ἀκρογιαλιά
δὲν τρέχει, δὲν πηδᾷ, δὲν καμαρώνει.

Στῆς λυγαριᾶς τ' ὀλόξερο κλαδί,
τοῦ φθινοπώρου φτωχικό παιδί,
ὁ καλογιάννος πρόσχαρος προβάλλει.

Μὲ λόγια σιγαλὰ καὶ ταπεινά,
μικρὸς προφήτης, φτερωτός, μηνᾶ
τὴν ἀνοιξι, πού θά γυρίση πάλι.

Γεώργιος Δροσίνης

11. Η ΟΡΝΙΘΑ ΚΙ Η ΚΟΥΚΟΥΒΑΓΙΑ

Στους πρώτους - πρώτους καιρούς ἡ ὄρνιθα ζοῦσε ἐλεύθερη στὴν ἐρημιὰ κι ἡ κουκουβάγια ἔβλεπε κι ἐπετοῦσε στὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Ἦσαν γειτόνισσες· κι ἡ γειτονιά, πού φέρνει τὴ φιλία στὴν ἀρχή, στὸ τέλος γεννάει τὴν ἔχθρα. Ἡ κουκουβάγια εἶχε τὴ φωλιά της στὴν κορφή ἑνὸς δένδρου. Ἐκοίταζε ἀπὸ κεῖ τὴν ὄρνιθα, πού πότε ἐσκάλιζε μὲ τὴ μύτη της τὸ χῶμα γιὰ νὰ βρῆ κανένα σπόρο ἢ σκουλήκι, πότε ἔτρεχε πρὸς τὴ ρεματιά, πότε ἠσύχαζε σὲ καμμιά πέτρα, καὶ πότε κούρνιαζε* στὰ χαμόκλαδα. Καθὼς τὴν ἔβλεπε χαμογελοῦσε καταφρονετικά.

Ἡ ὄρνιθα κάποτε, πίνοντας νερὸ στὸ αὐλάκι καὶ σηκώνοντας τὸ κεφάλι της ψηλά, καθὼς τὸ ἔχει συνήθεια, εἶδε τὸ πειραχτικό χαμόγελο τῆς κουκουβάγιας καὶ τῆς ἔκακοφάνηκε.

— Τί ἔχεις καὶ γελαῶς ; τὴ ρώτησε. Δὲν κοιτᾶς καλύτερα τὰ μουτρά σου !

Ἡ κουκουβάγια χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ τῆς ἀποκρίθηκε :

— Εἶναι νὰ μὴ γελαῶ κανεῖς ; Τί πουλι εἶσ' ἐσύ, πού δὲν πετᾶς καὶ πού ἔχεις τέτοιο ἄχαρο περπάτημα !

Ἐρνιθά μου, γειά σου, γειά σου !
τί τὰ θέλεις τὰ φτερά σου ;
καὶ τὰ πόδια σου τί ἀξίζουν
ἀφοῦ ἐδῶ κι ἐκεῖ τρικλίζουν ;
Τόσο δὲν ἔχει ἀδικήσει

ἄλλο πλάσμα της ἢ Φύσι . . .
 Νά γελῶ δὲν ἀγαπᾶς·
 νὰ σὲ κλαίω μὴν προτιμᾶς ;

Τὸ περιπαιχτικὸ λιανοτράγουδο τῆς κουκουβάγιας γιὰ τὴν ὄρνια τ' ἄκουσε ὁ κότσυφας, ποῦ ἦταν κρυμμένος παραπέρα, πίσω ἀπὸ ἕνα κισσό, καὶ τὸ ξανατραγούδησε πετῶντας κάτω πρὸς τὴ χαμηλὴ ρεματιά. Ὁ κελαηδισμὸς του ἔμοιαζε σὰν σφύριγμα κι ἀντιλαλοῦσε σὲ ὅλο τὸ δάσος.

Ὁ κότσυφας εἶναι καλὸς τραγουδιστής. Γιὰ τοῦτο, σὰν ἄκουσε τὸ σκοπὸ του τὸ ἀηδόνι τὸ περήφανο, ποῦ ἦταν κρυμμένο στὰ κλαδιά, βάλθηκε νὰ τὸν ξαναπῆ μὲ πιὸ γλυκόφωνη τέχνη.

Σὲ λίγο ὅσο τὸ δάσος ἐβούιζε, σὰν ν' ἀντηχοῦσαν φλόουτα, πίφερα, λαγοῦτα, φλογέρες . . . Ὅλα τὰ πουλιά εἶχαν μάθει τὸ πειραχτικὸ λιανοτράγουδο καὶ τὸ ξανάλεγαν, καθένα μὲ τὴ δική του τέχνη. Ἦταν μιὰ συμφωνία!

Ἡ καμμένη ἢ ὄρνια, ντροπιασμένη καὶ θυμωμένη, δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη, ποῦ νὰ πάη νὰ κρυφτῆ, γιὰ νὰ μὴν ἀκούη καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴ βλέπουν . . .

— Ἰέτοια προσβολὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴν ὑποφέρω, συλλογίστηκε. Ὁὐ πετάξω κι ἐγώ.

Ἄνοιξε τὰ φτερά της, ἔδωσε μὲ ὅλη της τὴ δύναμι ἕνα τίναγμα πρὸς τὰ πάνω κι ἔφτασε στὸ χαμηλότερο κλαδί τοῦ δέντρου, ποῦ βρισκόταν ἡ κουκουβάγια. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀνέβηκε στὸ ἄλλο κλαδί καὶ βρέθηκε κοντὰ της.

— Σῶπα πιά, κακορρίζικη, τῆς εἶπε. Νά με! μαζί σου . . .

Κι ἄρχισε νὰ τινάζεται μὲ δυνατὸ φτεροκόπημα καὶ νὰ κακαρίζη σπαραχτικά, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσουν ὅλα τὰ πουλιά καὶ νὰ τὴν ἴδουν, πὼς ἦταν στὸ ἴδιο κλαδί μὲ τὴν κουκουβάγια. Κι ἐγύριζε προκλητικὰ τὸ λαιμὸ καὶ τὸ κεφάλι της μιὰ δεξιά, μιὰ ἀριστερά, μιὰ πάνω, μιὰ κάτω, καὶ τὰ μάτια της ἄστραφταν ὠργισμένα.

Ὅλα τὰ πουλιά τώρα ἔπαψαν νὰ τραγουδοῦν τὴ σάτιρα τῆς ὄρνιθας κι ἄρχισαν νὰ διασκεδάζουν μὲ τὴν κουκουβάγια. Μάλιστα μιὰ σουσουράδα μακρυνούρα, κάνοντας γύρους ἀνοιχτοὺς κι ἀδιάκοπους γῦρο ἀπὸ τὸ δέντρο, ποῦ ἦταν ἡ κουκουβάγια μὲ τὴν ὄρνια, τραγουδοῦσε περιγελαστικά :

Στέκουνε κι οί δυò μαζί
 συντροφιά σ' ένα κλαδί,
 σάν νά τούς έκάναν μάγια,
 ή òρνιθα κι ή κουκουβάγια . . .
 κι είναι ή χάρι τους μεγάλη!
 Παρ' τή μιὰ χτύπα τήν άλλη!

Ή κουκουβάγια δέν μπορούσε νά ύπομείνη τέτοιο ρεζίλεμα κι έπέταξε πέρα. Πήγε και κρύφτηκε σέ μιὰ σπηλιά, πού ήταν φιδοφωλιά και συλλογιζόταν, πώς νά έκδικηθή τήν òρνιθα. Δέν άργησε νά βρῆ τόν τρόπο.

— Κάθεσαι ξέγνοιαστα στη φωλιά σου, είπε στο φίδι, και μήτε φαντάζεσαι πώς ή òρνιθα σου έτοιμάζει μεγάλο κακό. Μου είπε πώς μέ τή μύτη της θα σου βγάλη τὰ μάτια, για νά μη βλέπης και νά μη μπορής νά τρώς τ' αύγά της. Φυλάξου, κι αν μπορής κοιτάξε γρήγορα νά τήν ξεκάμης, πριν προφτάση νά σε βλάψη.

Άμέσως τò φίδι ξεκίνησε νά βρῆ τήν òρνιθα. Καθώς πήγαινε είδε τή σουσουράδα.

— Γιατί σέρνεσαι τόσο βιαστικά ; τò ρώτησε.

— Πάω νά πνίξω τήν òρνιθα, τῆς άποκρίθηκε.

Τότε ή σουσουράδα, πού 'ναι πονόμυχη, γοργοπέταξε κι έφερε τò κακό μήνυμα στη δυστυχισμένη τήν òρνιθα.

Ή òρνιθα συλλογίστηκε, πώς δέν θα μπορέση πια νά γλυτώση στο λόγο από τόν κίνδυνο του φιδιου κι άμέσως έπῆρε τή μεγάλην άπόφασι : έφυγε κι έτρεξε στο χωριό. βρῆκε τόν άνθρωπο κι έζήτησε τήν προστασία του.

— Σώσέ με, του 'πε, κι έγώ νά 'μαι δούλα σου για πάντα και τ' αύγά μου δικά σου.

Ο άνθρωπος τήν καλοδέχτηκε και τήν έκλεισε γι' άσφάλεια μέσα στην αύλή του σπιτιου του.

Στò λόγο τώρα ή σουσουράδα κελαηδοϋσε :

Ή òρνιθα πήγε ταξίδι,
 νά γλυτώση από τò φίδι,
 μήτε θα ξαναγυρίση
 και μάς έχει παρατήσει.
 Τή ζωή της, ή καημένη,
 θέλει νά 'χη άσφαλισμένη.

Ἄκουσαν τὸ τραγούδι τ' ἄλλα πετούμενα καὶ τὸ ἔλεγον.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἔφτασε καὶ στ' αὐτιά τοῦ αἰτοῦ, τοῦ βασιλιᾶ τῶν πουλιῶν, πού ζήτησε κι ἔμαθε ὅλα τὰ καθέκαστα. Σιχάθηκε τῆ συκοφάντισσα τὴν κουκουβάγια καί, σὰν ἥρωικὴ ψυχὴ πού ἴναι, ἀμέσως ἐπῆρε τὴν ἀπόφασιν νὰ τὴν καταδικάσῃ σὲ θάνατον. Ὅταν ἔστειλε νὰ τὴν πιάσουν, ἡ κουκουβάγια τὸ ἔχε μάθει καὶ κρύφτηκε. Καὶ κρύβεται ἀκόμα καὶ θὰ κρύβεται γιὰ πάντα. Ποτὲ δὲν φανερώνεται τὴν ἡμέρα, τόσο πού ξεσυνήθισε νὰ βλέπῃ στὸ φῶς καὶ ξανοίγει μόνο μέσα στὸ σκοτάδι, καὶ μήτε λαλεῖ γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσουν καὶ προδοθῆ τόσο πού βουβάθηκε. Κι ἔτσι τριγυρίζει μισητὴ καὶ καταφρονημένη τίς νύχτες ὀλομόναχη μέσα στὰ σκοτάδια καὶ στὶς ἐρημιεὶς ἀναζητῶντας λίγη τροφή, γιὰ νὰ μὴν φοβῆσθαι.

Τόσες χιλιάδες χρόνια τώρα ἡ κουκουβάγια ζῆ ἔξω ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ βασανίζεται γιὰ τὸ ψέμα, πού εἶπε, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ξαγοράσῃ τὸ κρίμα της, γιὰτὶ μονάχα ἡ συκοφαντία εἶναι ἀσυχώρητη.

« Ἐκλεκτὲς σελίδες », 1952, σ. 121 - 124.

Μαρίνος Σιγούρος

12. Η Μ Π Ε Κ Α Τ Σ Α

Προσοχή, διότι ἔχετε ἀπέναντί σας τὴν « ἀγγλοπρεπεστάτην » κυρίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου. Πάντα τὰ κατ' αὐτὴν εἶναι μέθοδος, ρυθμὸς, τάξις, πρόγραμμα.

Ὅα πετάξῃ ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, ἅμα φανῆ τὸ πρῶτον ἄστρον. Τὸ δρομολόγιόν της εἶναι τόσο τυπικόν, ὥστε παλαιοὶ πρακτικοὶ κυνηγοὶ βεβαιοῦν, ὅτι τὸ γνωρίζουν μέχρι τελευταίας γραμμῆς καὶ τὸ παραθέτουν εἰς τὰ βιβλία των ὡς πρόγραμμα τελετῆς : Τὴν τάδε ὥραν βγαίνει ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, τὴν δεῖνα θὰ περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ, τώρα εἶναι εἰς τὸν λόφον, ὕστερα θὰ εἶναι εἰς τὸ ρεῦμα. Ἄν εἶναι ὑγρασία, ἰδέτε ἀνατολικά· ἂν εἶναι ξηρὸς καιρὸς, κατεβῆτε τοὺς ὄχθους, κτυπήσατε ἐκείνην τὴν τούφαν κλπ.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸ πουλὶ αὐτὸ ἔχει τόσων τάξιν εἰς τὴν ζωὴν του, ἀφοῦ τὸ πρόγραμμά του κατώρθωσε νὰ τὸ μάθουν οἱ κυνηγοί,

άφοϋ έπί πλέον έχει τὸ νοστιμώτερον κρέας άπό ὅσα τρέφει ὁ λόγγος, πῶς ζῆ άκόμη, πῶς, μολονότι αύξάνονται καί πληθύνονται οί κυνηγοί του, αύτὸ μ' ὅλα ταύτα έρχεται κάθε χρόνο ἀφθονώτερον με τὰ δροσόπαγα τοϋ Ὁκτωβρίου ;

Εἶναι βεβαιωμένον, ὅτι ὁ Θεὸς δέν έπλασε κανέν πλάσμα με τὴν στοργικὴν πρόνοιαν. Πρῶτα - πρῶτα εἶναι διφυτῆς ὕπαρξις : χωριστὴ ζωὴ ἢ μύτη της, χωριστὴ ζωὴ ἢ μπεκάτσα.

Ἡ μύτη της ἀναμοχλεύει τὴν γῆν διὰ σκουλήκια καί τὰ μάτια της, ξένα άπ' αὐτὴν τὴν ένασχόλησιν, ἀνιχνεύουσι σκιάς, θορύβους, άνέμους, φύλλα, κάθε πνοὴν τοϋ λόγγου. Ἐάντιληφθῆ τὸν κίνδυνον μακρινόν, σπεύδει νὰ πετάξῃ κατ' άρχάς τρικλίζουσα εἰς τὸν άέρα, ὡσάν νὰ εἶναι μεθυσμένη, καί κατόπιν εϋθυγραμμίζουσα τὸ πέταγμα της ὡς βέλος. Δι' αύτὸ οἱ πολύπειροι κυνηγοί συνιστοϋν ἀναμονήν, μέχρις ὅτου « στρώση », τουτέστι μέχρις ὅτου πάρῃ τὸ γραμμικόν πέταγμα.

Ἄμα ὅμως ὁ κίνδυνος εἶναι πολὺ πλησίον, ὡστε νὰ μὴν ἔχῃ καιρὸν νὰ πετάξῃ, τότε στρώνεται ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα καί γίνεται « ἕνα » μ' ἐκεῖνο. Ἐάν τυχόν ὁ χρωματισμὸς της εἶναι άταιρίαστος, τὸ πιθανώτερον εἶναι νὰ τὴν πάρετε ὡς ἕνα λίθον ἢ διὰ μίαν τούφαν ξηρῶν φύλλων ἢ διὰ μίαν ρίζαν, παρὰ νὰ νομίζετε, ὅτι ἐκεῖνο, ποϋ βλέπετε, εἶναι ζωντανὸν πρᾶγμα.

Κανείς δέν τῆς ἠρνήθη τὴν σοφίαν διὰ τὸν τρόπον, με τὸν ὁποῖον ἐκλέγει τὰ βοσκοτόπια της. Δέν πρέπει νὰ ἔχουν μόνον σκουλήκια καί έντομα, ἀλλά καί νὰ μὴ κάμνουν καμμίαν παραφωνίαν με τὸν χρωματισμὸν της.

Ἐν μόνον λησμονεῖ κάποτε : Ὅτι ἡ γῆ σφίγγει τὴν νύκτα άπό τὸν πάγο καί τὸ πρωὶ τὴν εϋρίσκουν οἱ χωρικοὶ ὡσάν σπαθὶ σφιγμένην με τὴν μύτην της εἰς τὸ χῶμα.

Τί τῆς εἶχεν ὅμως γράψει ἡ μοῖρά της ! Νὰ τὴν ένδύσῃ ὁ Θεὸς με τὴν πρόνοιαν, νὰ τῆς χαρίσῃ τὴν νοημοσύνην, ὡστε νὰ χρησιμοποιῆ τὰ εἰς χρώματα, εἰς μύτην καί εἰς μάτια δῶρά της, καί νὰ τῆς παρουσιάσῃ άπό τὸ ἄλλο μέρος ὁ τηλέγραφος.

Αὐτὸ τὸ πουλὶ στερεῖται τηλεγραφικοϋ αἰσθητηρίου. Ἐάν εἶναι ἔμπρός του τηλεγραφικὸν σύρμα, θὰ πέσῃ ἐπάνω του καί θὰ σκοτωθῆ. Πρὶν ἀνακαλυφθῆ ὁ τηλέγραφος, ἔχθρους μεγάλους εἶχε μόνον τοὺς φάρους. Οἱ φυσιοδίφαι ἀπελπισθέντες ν' ἀνακαλύψουν άπό ποϋ

έρχεται και ποῦ πηγαίνει, ἐζήτησαν με μελέτας ἐπὶ τῶν φάρων ν' ἀνακαλύψουν τὴν προέλευσίν του και τὴν διεύθυνσίν του.

Ἄλλ' ἐπὶ τέλους, ἀφοῦ ἐχύθη τόση μελάνη, ὅση διὰ τὴν ἐξέλιξιν ἐνὸς πλανήτου, κατέληξαν εἰς τὴν βεβαίωσιν ὅτι ἔρχεται ἀπὸ παντοῦ και πηγαίνει παντοῦ.

« Τὰ ἄγρια και τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ και τοῦ λόγγου » Στέφανος Γρανίτσας

13. Ο ΚΟΤΣΥΦΑΣ

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλήθεια, κάνει κρύο δυνατὸ, κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Νὰ πάη πέρα με τὰ χελιδόνια και τ' ἄλλα ταξι-διάρικα πουλιά, δὲν τὸ θέλει. Τὸ ξέρει, πῶς ἐκεῖ και ζέστη θὰ βρῆ και ἄφθονα ἔντομα, γιὰ νὰ φάη. Μὰ τὸν τόπο, ποῦ γεννήθηκε, δὲν τὸν ἀλλάζει.

— Κάλλιο νὰ πεθάνω, παρὰ νὰ ξενιτευτῶ, λέει με πείσμα.

Και χτυπᾷ δυνατὰ τὰ φτερά και κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸν κισσό, ποῦ σκαλώνει πυκνὸς στοὺς τοίχους ἐνὸς ἐρημοκκλησιοῦ. Ἐκεῖ οὔτε ἄνεμος, οὔτε χιόνι μπορεῖ νὰ τὸν φτάση. Τὰ φύλλα τοῦ κισσοῦ εἶναι σκληρὰ σὰν πετσί και οἱ πέντε γλῶσσες τοῦ ἐνὸς φύλλου μπαίνουν στ' ἀνοίγματα τοῦ ἄλλου και σφαιρίζουν τόσο καλά, σὰ νὰ κάνουν ἓνα καταπράσινο σκέπασμα ἀπάνω στὸν τοῖχο. Ἄν πῆς γιὰ φαγί, ἄς εἶναι καλὰ οἱ μικρὲς ρῶγες τους, ποῦ μοιάζουν με χοντρά σκάγια. Βέβαια, δὲν εἶναι γλυκειὲς σὰν τῆς ρῶγες τοῦ σταφυλιοῦ οὔτε ξινό-γλυκες σὰν τὰ βατόμουρα. Μὰ ὠριμάζουν στὴν ὥρα ποῦ λείπουν ἐκεῖνα, και εἶναι πολὺ καλὲς και θρεπτικὲς.

— Ἐπειτα, λέει ὁ κότσυφας, δὲν εἶναι λίγο νὰ κάνης ἔτσι ἀπὸ τὴ φωλιά σου και νὰ βρισκῆς ἔτοιμο τὸ φαγί σου.

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄλήθεια, κάνει κρύο κι ὁ κότσυφας δὲν ξέρει ποῦ νὰ πάη νὰ φυλαχτῆ. Καλὸς εἶναι ὁ κισσός, τὰ φύλλα του εἶναι σκληρὰ σὰν πε-

τό κι ό καρπός του νόστιμος και θρεπτικός. Μά τό κρύο κατάντησε άνυπόφορο! Άλήθεια, τά φύλλα του κισσοϋ γυρίζουν κατá τόν ήλιο νά πάρουν φώς και ζεστασιά. "Αμα ζεσταθούν εκείνα, θά δα- νείσουν και στόν κότσυφα λίγη ζέστη. "Οχι μόνο τόν κότσυφα, μά και τόν τοίχο θά πυρώσουν, και τότε ;

— Τότε θά είμαι σάν άρχοντας κοντά στη θερμάστρα του, συλλο- γίζεται τό πουλί.

Μά πού είναι ό ήλιος ; Μέρες τώρα χιονίζει άδιάκοπα και ό βοριάς σφυρίζει θυμωμένος. "Η παγωνιά όχι μόνο φτάνει στόν τοίχο, μά περνά τους τοίχους και μπαίνει μέσα στα σπίτια. Άδύνατο νά κρατηθί ό κότσυφας εκεί.

— Πρέπει νά κατέβω στις ρεματιές, λέει. "Εκεί και νά πέση τό χιόνι, σέ λίγες ώρες θά λειώση. Τά χαμόκλαδα θά είναι ντυμένα και μπορώ νά φυλαχτώ.

Τό είπε και τό έκαμε. Πέταξε άπό τόν κισσό και κατέβηκε στη ρεματιά. Μά και τό πέταγμα του είναι βαρύ. Τά φτερά του, πού λάμπουν σά μαϋρο μεταξωτό, δέν είναι ανάλογα με τό σώμα του. Δέ μποροϋν νά τό κρατήσουν πολλή ώρα ψηλά, κι ό κακόμοιρος ό κότσυφας κάθετα σέ δέντρο, σέ πέτρα, ή και σέ χαμόκλαδα, νά ξε- κουραστή. Μέσα στο άσπρο χιόνι, πού τόν τριγυρίζει, φαίνεται ή μαύρη του κορμостаσιά. "Ολα του είναι μαϋρα, έκτός άπό τή μύτη του, πού είναι κιτρινοκόκκινη σάν παλιό κεχριμπάρι. Τά πόδια του λάμπουν σάν κλωνιά άπό κοράλλι. Κι ή σπαθωτή ούρά του άνοίγει σά μαύρη όλομέταξη βεντάγια.

"Ετσι πότε πετώντας και πότε ήσυχάζοντας σέ δέντρο, σέ πέτρα ή χαμόκλαδο, έφτασε ό κότσυφας στις χαμηλές ρεματιές :

Κάνει κρύο, κάνει τσύφι,
για τό δόλιο τό κοτσύφι! . . .

Τώρα ό κότσυφας τεντώνοντας τό ένα ποδαράκι του, λέει :

— Οϋτε κρύο οϋτε τσίφι έχει έδω κάτω. Ζεστάθηκα για καλά.

Στάθηκε επάνω σ' ένα χαμόκλαδο και κοίταξε γϋρο του τήν κοιλάδα.

— Σωστός παράδεισος! είπε με χαρά.

"Αλήθεια, σωστός παράδεισος. Τό χιόνι είχε λειώσει και πολλά ρυακιά κελάρυζαν έδω κι εκεί, σά νά τραγουδοϋσαν τήν όμορφη

ζωή. Κελάρυζαν και κυλοῦσαν τὰ νερά τους στή ρεματιά κι αὐτὴ ἄνοιγε τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὰ κατέβαζε κάτω στοὺς κάμπους μὲ δυνατὴ βοή. Ὅπου ἦταν λάκκωμα, τὸ χιόνι σπιθοβολοῦσε ἀκόμη κόκκινες, κίτρινες, γαλάζιες χρυσορρόδινες σπίθες, κι ἀπὸ μέσα του πετιόταν ἡ νιογέννητη χλόη. Κοντὰ στή ρεματιά φύτρωναν δάφνες καὶ μυρτιές μὲ τὶς μαῦρες στρογγυλές ρῶγές τους, καὶ στὶς πλαγιές ψήλωναν λυγερές ἀγριελιές καὶ ἤρεμες ἐλιές μὲ τὸ γαλαζόμαυρο καρπὸ τους. Ὁ κότσυφας πεινοῦσε καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ πρωτοφάη.

— Καλὰ τὸ λένε, ὅποιοι ἔχει πολλὰ δὲν ἔχει τίποτα! εἶπε κοιτάζοντας δεξιὰ καὶ ἀριστερά. Νά, ἐγὼ τώρα πού πεινώ καὶ δὲν ξέρω τί νὰ πρωτοφάω. Καλὸς ὁ καρπὸς τῆς δάφνης, μὰ καὶ τῆς μυρτιᾶς εἶναι καλύτερος, μοσκοβολαίει! Καὶ τῆς ἀγριελιάς οἱ ἐλιές εἶναι γλυκειές, μὰ καὶ τῆς ἡμερης γλυκύτερες καὶ πιὸ θρεπτικές. Τί νὰ κάμω ;

Ἐκεῖ, πού συλλογιζόταν ἔτσι ὁ κότσυφας, βλέπει λίγο μακριὰ του ἓνα χαμόκλαδο, πού τοῦ ἄλλαξε ὄλωσδιόλου τὴ σκέψι. Εἶχε τὰ κλαδιά του ὀρθὰ καὶ κόκκινα καὶ τὰ φύλλα του μακρουλά, στενὰ καὶ καταπράσινα. Ἀπάνω του καθόταν τὸ χιόνι κι ἔδειχνε πιὸ λαμπρὰ τὰ φύλλα του καὶ τὰ κλαδιά του. Μὰ μέσα ἀπὸ τὸ χιόνι ἔβγαιναν κάτι βαθυκόκκινα στρογγυλά κουμπιά, πού ἔλαμπαν σὰ μεγάλα ρομπίνια δεμένα στὸ ἀσῆμι.

— Ἀ, τὰ κούμαρα! . . . φώναξε ὁ κότσυφας. Τώρα ξέρω καὶ παραξέρω τί νὰ πρωτοφάω.

Δὲν πρόφτασε ν' ἀγγίξη τὸ πρῶτο κούμαρο καὶ στάθηκε ἀνήσυχος. Κάποιον κίνδυνο ἔνιωσε γῦρὸ του. Γύρισε δῶθε κεῖθε τὸ κεφάλι του καὶ μὲ μιὰ πέταξε χτυπῶντας δυνατὰ τὰ φτερά του.

Οἱ κυνηγοὶ τὴν ἔζωσαν τὴν κοιλιάδα. Τὰ σκυλιὰ ἔτρεχαν γαυγίζοντας καὶ γύριζαν τοὺς θάμνους καὶ τὰ βράτα. Μὰ ὁ κότσυφας δύσκολα χτυπιέται ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Ἀδύνατο νὰ πιαστῆ ζωντανὸς ἀπὸ σκυλί. Ξέρει νὰ στριφογυρίζη ἀνάμεσα στὰ κλαδιά τόσο γοργά, πού νὰ θαμπώνη τοῦ κυνηγοῦ τὸ μάτι. Ξέρει νὰ κρύβεται ἔτσι μέσα στὰ χαμόκλαδα, πού ἀδύνατο νὰ τὸν βρῆ λαγωνικό. Ἔτσι γλύτωσε. Καὶ ὅταν κατάλαβε πὼς οἱ ἐχθροὶ του ἔφυγαν, γύρισε στὶς κουμαριές καὶ ρίχτηκε μὲ ὄρεξι στὰ κούμαρα. Ἔφαγε, ἔφαγε, ὅσο πού χόρτασε.

Κάνει κρῦο, κάνει τσίφι,
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Τώρα όμως πάει τὸ κρύο. Ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ὁ κότσυφας ἀπόχτησε καὶ τὸ ταίρι του. Τὸ Μάρτη πέταξε μὲ τὴ συντρόφισσά του ἀπὸ τὴν κοιλάδα καὶ χώθηκε στὸ δάσος. Τώρα τὸ δάσος ἄρχισε πάλι νὰ φουντώνη καὶ νὰ μορφαίνη. Βιάζεται τὸ ζευγάρι νὰ χτίση τὴ φωλιά του καὶ νὰ κάμη τὰ παιδιά του. Βρῆκε κάτι ὁμορφα χαμόκλαδα στὴ ρίζα ἑνὸς βράχου κι ἐκεῖ μέσα κάθησε. Συναρίζει ρίζες λεπτές καὶ ξερὰ χορτάρια, χτίζει ἐκεῖ τὴ φωλιά του κι ἀπὸ μέσα τὴν ἀλείφει μὲ λάσπη. Ἡ κυρὰ κοτσυφίνα κάθεται καὶ γεννᾷ πέντ' ἔξ αὐγὰ γαλαζοπράσινα μὲ κόκκινες βουλίστες. Ἐκεῖ τὰ κλωσσᾷ, κι ὁ κότσυφας στὴν κορφή τοῦ βράχου κάθεται καὶ φυλάγει, νὰ μὴν τύχη κανένας κίνδυνος. Φυλάγει καὶ δὲν παύει νὰ κελαηδῆ τὴν εὐτυχία του. Τὸ κελάηδημά του μοιάζει μὲ σφύριγμα καὶ ἀντηχεῖ σὲ ὅλο τὸ δάσος. Ἄπὸ τὸν κότσυφα καὶ τ' ἀηδόνι κανένα ἄλλο πουλι δὲν κελαηδεῖ στὴν πατρίδα μας τόσο μελωδικά. Νομίζει κανεὶς πὼς ἀκούει φλάουτο. Καὶ τὸ νιώθει ὁ κότσυφας πὼς εἶναι καλὸς τραγουδιστής, γιατί, ὅταν τραγουδῆ ἀνεβαίνει ἢ σὲ ψηλὸ βράχο ἢ στὴν κορυφὴ δέντρου.

Ὁ κότσυφας ἀγαπᾷ τις δροσιές, ὅπως καὶ τ' ἀηδόνι.

Ὅταν βγοῦν τὰ πουλάκια ἀπὸ τ' αὐγὸ, εἶναι ὀλόγυμνα. Ἄπὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ βράδυ πατέρας καὶ μητέρα δὲ βρίσκουν ἡσυχία. Κυνηγοῦν σκουλήκια κι ἄλλα ἔντομα καὶ τὰ φέρνουν νὰ θρέψουν τὰ παιδιά τους.

Κι ὅταν μεγαλώση τὰ παιδιά του, ὁ κότσυφας δὲ μένει ἡσυχος. Βρίσκεται σὲ ἀδιάκοπη κίνησι. Μόνο ἡ μεγάλη ζέστη τοῦ μεσημεριοῦ τὸν κρατεῖ λίγο. Ὅταν εἶναι ἀπάνω στὸ χῶμα, πηδᾷ μὲ μεγάλα πηδήματα τριγῦρο. Ὅταν νιώση κάτι ἀσυνήθιστο, σηκώνει ἀμέσως ἀπάνω τὴν οὐρὰ καὶ κατεβάζει πρὸς τὰ κάτω τὶς φτεροῦγες.

Κι ὅταν ἔρθη ὁ χειμῶνας, ἀρχίζει πάλι τὴν ἴδια ζωὴ :

Κάνει κρύο, κάνει τσίφι
γιὰ τὸ δόλιο τὸ κοτσύφι! . . .

Ἄνδρας Καραβίτσας

14. ΤΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙΑ

Καλῶς μᾶς ἤλθαν! Ἄν δὲν τὰ εἶδατε ἀκόμη, προσέξτε καὶ θὰ τὰ ἰδῆτε. Διότι ἤλθαν! Ἦλθαν μαζί μὲ τὰ γεράνια, ὅπως ἔρχονται πάντοτε. Ἡ, ἀκριβέστερα, πρῶτα ἤλθαν τὰ γεράνια καὶ κατόπιν τῶν τὰ χελιδόνια. Καὶ μαζί τῶν ἤλθεν ἡ Ἄνοιξις. Ζήτω ἡ Ἄνοιξις μὲ τὰ χελιδόνια!

Πολλοί, πραγματικῶς, ἔχουν τὴν ἰδέαν, ὅτι τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν ἐπάνω εἰς τὴν ράχιν τῶν γερανιῶν, ὅτι δηλαδὴ τὰ γεράνια εἶναι τρόπον τινὰ τὰ πτερωτὰ ἄλογα τῶν, ἀφοῦ μάλιστα ἔχουν καὶ ἐν κοίλωμα εἰς τὴν ράχιν, ὅπου, λέγουν, μαζεύεται καὶ διατηρεῖται νερόν, ἐπίτηδες διὰ τοὺς ἀναβάτας τῶν! Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι λαϊκὴ πρόληψις.

Ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ἀποδημητικὰ πτηνὰ, καὶ τὰ χελιδόνια ταξιδεύουν μὲ τὰ πόδια τῶν, θέλω νὰ εἶπω μὲ τὰ πτερά τῶν. Πτωχὰ πουλιά, πῶς θὰ ἠνεύχοντο τὴν πολυτέλειαν τῶν πτερωτῶν ἀλόγων; Ἄλλ' ἐπειδὴ συνήθως γεράνια καὶ χελιδόνια ἔρχονται μαζί κι ἐπειδὴ τὰ γεράνια εἶναι μεγάλα, ἐνῶ τὰ χελιδόνια εἶναι μικρά, ἡ σύμπτωσης αὐτὴ ἔδωσεν ἀφορμὴν νὰ γεννηθῆ ἡ πρόληψις καὶ νὰ πιστευθῆ, ὅπως πιστεύεται κάθε περίεργον.

Ἐφέτος τὰ χελιδόνια ἄργησαν νὰ μᾶς ἔλθουν. Ἐκινδυνεύσαμεν νὰ ἔορτάσωμεν τὴν 25ην Μαρτίου χωρὶς χελιδόνια. Καὶ πῶς γίνεται 25η Μαρτίου, χωρὶς τὸ πουλὶ τῆς Ἄνοιξεως, τῆς χαρᾶς, τῆς ἐλευθερίας;

Ἄλλὰ διατί ἄργησαν ἐφέτος τὰ χελιδόνια;

Ἡ ἐπικρατεστέρα γνώμη εἶναι ὅτι, ἐπειδὴ ἐφέτος ὁ χειμῶν παρετάθη δριμύς, τὰ χελιδόνια ἐφοβήθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν Ἀφρικανικὴν ζεστασίαν τῶν καὶ νὰ μᾶς ἔλθουν πρὶν λειώσουν ἀκόμη τὰ χιόνια.

Θὰ εἰπῆτε: καὶ ποιὸς τοὺς ἐτηλεγράφησεν ἐκεῖ κάτω, εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ὅτι ὁ Ὑμηττὸς εἶναι ἀκόμη χιονισμένος; Αὐτὸ πλέον δὲν τὸ ἤξεύρει κανεὶς. Ἄλλὰ τὰ χελιδόνια εἶναι προικισμένα μὲ ἐν ἐνστικτον, ἀπὸ τὸ ὅποῖον ὅλα τὰ θαύματα ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ περιμένῃ.

Καὶ νὰ, μόλις ἔλειψαν τὰ χιόνια, μόλις ἐγλύκανεν ὀλίγον ὁ καιρὸς, μόλις ἡ Ἄνοιξις ἤρχισε νὰ χαμογελᾷ, τὰ χελιδόνια μᾶς ἤλθαν. Αἱ παλαιαὶ φωλεαὶ ἐπανεῦρον τοὺς πρώτους ἐνοίκους τῶν καὶ ὁ ἀέρας ἐγέμισεν ἀπὸ χαρμόσυνα κελαηδήματα.

Ἦτο καιρός! Τὴν 25ην Μαρτίου τὴν ἐωρτάσαμεν μὲ λόγους, μὲ ποιήματα, μὲ ἄσματα, μὲ στεφάνια, μὲ σημαίας, καὶ μὲ χελιδόνας. Ἄς εἶναι εὐλογημένα τὰ πουλάκια τὰ ἐλπιδοφόρα! Ὁ ἔρχομός των μᾶς ἀναγγέλλει τὴν ὠραιότεραν ἐποχὴν καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴν μας ἀπὸ ἀγαλλίασιν. Ἡ Ἄνοιξις εἶναι ἐδῶ!

Θὰ εἰπῆτε: Ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφιασμένος. Ἀλλὰ τὰ σύννεφα περνοῦν, φεύγουν, διαλύονται. Καὶ ὀπίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα ὁ ἀνοιξιάτικος, οὐρανὸς λάμπει καταγάλανος καὶ ὁ ἀνοιξιάτικος ἥλιος σκορπίζει ἀκτῖνας θερμὰς καὶ χρυσᾶς. Ὑπὸ τὸ φίλημά των ἀναβλαστάνει ἡ χλόη καὶ φυλλοστολίζονται τὰ δένδρα καὶ ἀνθίζουν οἱ θάμνοι καὶ γίνεται ἡ γῆ ὡς παράδεισος. Εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ νεότης, ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία.

Ἄς ἀπολαύσωμεν λοιπὸν τὴν ὠραίαν αὐτὴν ἐποχὴν, εὐλογοῦντες τὸν Οὐράνιον Πατέρα, ὁ ὁποῖος μᾶς τὴν στέλλει πάντοτε εἰς τὴν ὦραν τῆς.

Γρηγόριος Ξενόπουλος

15. ΑΙΓΑΓΡΟΣ

Αἱ αἰγάγροι εἶναι τὰ ἀφθονώτερον μὲ πολεμικὴν τέχνην προικισμένα ζῷα. Ἐν σχέσει πρὸς ταύτας μόνον οἱ ἄγριοι ἵπποι ἔχουν τελειότερα τὰ συστήματα τῆς ἀμύνης των κατὰ τῶν λύκων. Ἄμα λόγου χάριν ἡ ἀγέλη ἀντιληφθῆ τὴν ἐπιδρομὴν των, ἀμέσως σχηματίζει κύκλον περίξ τῶν πώλων, τῶν γερόντων καὶ ἀνικάνων ἵππων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀμύνεται θαυμασίως διὰ τῶν ὀπλῶν τῆς. Ὀλόκληρον φάλαγγα λύκων δύνανται οὕτω νὰ τρέψουν εἰς φυγὴν.

Ἡ πολεμικὴ τέχνη τῶν αἰγάγρων εἶναι περισσότερον ἀρχέγονος. Ἐχουν τὴν τακτικὴν ἀτάκτων σωμάτων, καὶ ἴσως ὁ ἑλληνικὸς ἄρματολισμὸς εἰς αὐτὴν νὰ χρεωστῆ πολλὰς ἐκ τῶν μεθόδων του. Τὸ περίφημον « καραούλι », ἡ τοποθέτησις δηλαδὴ σκοπῶν εἰς ὑψηλά σημεῖα, ἡ « βάρδια », ὅπως λέγεται σήμερον, εἶναι μέχρις ἀπιστεῦτου βαθμοῦ ὀργανωμένη εἰς τὴν φυλὴν τῶν αἰγάγρων. Καὶ τρεῖς ἀκόμη ἐκ τούτων ἂν ἀποτελοῦν τὴν ἀγέλην, ἡ μία θ' ἀναλάβη τὰ καθήκοντα τοῦ σκοποῦ, διὰ νὰ βόσκουν αἱ ἄλλαι μ' ἀσφάλειαν.

Ἡ βάρδια τῶν αἰγάγρων σφυρίζει, ὅπως καὶ τῶν κλεφτῶν. Καὶ ἔχει ὅλα τὰ εἶδη τῶν σφυριγμάτων, ὅπως τὸ κλέφτικο καραούλι.

Ἄλλο εἶδος σφυρίγματος ἔαν ἐπέρχεται λύκος, ἄλλο ἔαν ἀντιληφθῆ κυνηγούς καὶ ἄλλο ἔαν πλησιάζουν ὁμόφυλοι ἐχθροί. Διότι καὶ αἱ αἴγαγροι εὐρίσκονται μεταξύ των εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν.

Τίποτε ἴσως δὲν ἀφθονεῖ περισσότερο εἰς τὴν Εὐρυτανίαν, ὅσον αἱ αἴγαγροι. Ἄλλὰ τὰ βουνὰ τῶν Ἀγραφῶν εἶναι τόσον δύσβατα, ὥστε δὲν συμβουλεύω κανένα κυνηγὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ ἐκδρομὴν. Οἱ ἐντόπιοι κυνηγοί, μολοντί καλοὶ σκοπευταί, εἶναι μικροεπιχειρηματίαι· ἀρκοῦνται εἰς λαγούς, πέρδικας καὶ πότε - πότε συνεταιρίζονται διὰ μεγάλας ἐπιχειρήσεις. Κατὰ προτίμησιν ὅμως αὐταὶ στρέφονται πρὸς τὰς δορκάδας καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, οἵτινες διαιτῶνται εἰς κλειστοὺς δασώδεις τόπους πέριξ τῶν χωρίων.

Κρέας αἰγάγρου ἔχομεν ἐν ἔτος νὰ ἴδωμεν, διότι τὸ κυνήγιόν του ἀπαιτεῖ μεγάλην τέχνην. Τὰ «σύρματα», ὅπως λέγονται τὰ δυσκολοπάτητα μονοπάτια τῶν κρημνῶν, εἶναι οἱ μόνοι δρόμοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους διέρχονται αἱ αἴγαγροι. Καὶ μόνον χάρις εἰς τὰ σύρματα αὐτὰ τρώγουν ἐνίοτε ἐδῶ αἴγαγρόν τινα, ὄχι ἀπὸ συστηματικούς κυνηγούς, ἀλλὰ ἀπὸ ποιμένας. Οὗτοι καταλαμβάνουν τὰ σύρματα καὶ ἐνεδρεύουν τὰς διαβάσεις τῶν ἀγελῶν.

Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἐνθυμοῦμαι, ὅτι ἔφεραν αἰγάγρους φονευμένας· οἱ πωληταὶ των δὲ ἐπέμενον, ὅτι κατῶρθωσαν νὰ τὰς φονεύσουν κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον : Ἐτοποθέτησαν εἰς τὰ σύρματα σανίδια ἐπαλειμμένα μὲ σάπωνα. Ἀφοῦ «ἐμπῆκαν παγάνα» εἰς τὸ δάσος, ἐξηνάγκασαν τὰς αἰγάγρους νὰ διέλθουν ἐπάνωθεν τῶν σανιδίων· ἐγλίστρησαν λοιπὸν κάτω εἰς τὸν κρημνόν, ὅπου καὶ ἔγιναν θρύμματα. Ὅλοι ὅμως ἤκουσαν ὑπόπτως τὰ παραμύθια αὐτά, πιστευόντες μᾶλλον ὅτι ἐπρόκειτο περὶ θυμάτων ἐμφυλίου σπαραγμοῦ. Ἐν τούτοις οἱ πωληταὶ ἐπέμεναν. Καὶ ἴσως μετεχειρίσθησαν τὸ ψεῦδος, διὰ νὰ δικαιολογήσουν τὸ πῶς αἱ αἴγαγροι ἦσαν σχεδὸν θρυμματισμένα. Οἱ πονηροὶ ὅμως χωρικοὶ τοὺς ἠρώτων :

— Ἀπὸ ποῦ εἶχετε ἀγοράσει τὸν σάπωνα ;

Καὶ ὁ διαρκῶς φιλοσοφῶν καφεπώλης τοῦ χωρίου ἀπήντησεν ὑπερασπιζόμενος δὴθεν τοὺς κυνηγούς :

— Βρὲ παιδιά, τί σᾶς μέλει γιὰ τὸ σαποῦνι τί ποιότητος εἶναι ; Ἀγοράζετε τὸ κρέας διὰ νὰ τὸ φᾶτε ἢ γιὰ μπουγάδα ;

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου »

Στέφανος Γρανίτσας

16. Η ΠΡΩΤΗ ΔΟΚΙΜΗ

Ἐκείνη τὴν καπνοδόχο, μπροστὰ στὸ γεῖσο τῆς στέγης, πρόβαλε ἕνα κεφαλάκι, ἕνα ράμφος. Καὶ δυὸ ματάκια, δυὸ ἐκστατικές χαντρίτσες, ἐπισκόπησαν προσεχτικὰ τὰ πέριξ.

Ἦταν ἕνα πετειναράκι, ἕνα σπουργιτάκι τῆς τελευταίας ἐσοδείας, μὲ φρέσκη περοφυῖα, ἕνα τόσο δὰ πλασματάκι, ὀλοκαίνουργο, ποὺ εἶχε ξεκινήσει ἀπὸ τὴν μποέμικη κατοικία τῶν γονιῶν του, ἀπὸ κάποια πτυχή τῶν κεραμιδιῶν, κι εἶχε τολμήσει, γιὰ πρώτη φορά, νὰ φτάσῃ ὡς τὰ σύνορα τοῦ γνωστοῦ του κόσμου, γιὰ νὰ μείνῃ ἐμβρόντητο. Ὅπως τὰ ρόδα ἐνὸς λαμπροῦ παραμυθιοῦ, ποὺ φαντάζονταν, ἐπάνω στὸ κοτσάνι τους στὴν τριανταφυλλιά τους, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλο περιβόλι, ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ποῦχαν φυτρώσει, ὅτι ὁ κόσμος ἦταν ἡ γωνιά τους καὶ κύριος τους αἰώνιος ὁ περβολάρης, ἔτσι καὶ αὐτὸ τὸ νέο σπουργιτάκι θὰ ἦταν βέβαιο, πὼς τελειώνει τὸ σῦμπαν στὴν καπνοδόχο.

Τὴ συγκλονιστικὴ ἐκπληξί ! Ἕνα γαλάζιο βάθος ἀπαλώτατο ἀπλώνεται ὡς τὸ σταχτὴν ἴσκιο τοῦ βουνοῦ, ἐκεῖ κάτω, μέγα, κολοσσαῖο, ἀπίστευτο, εἰκόνα ποὺ ὑποβάλλει τὴν ἰδέα μιᾶς ἀπέραντης ἐλευθερίας. Πλῆθος ἀκακίες ἀνεμίζουν ἀντίκρυ τὰ χιονῶτα ἀνθοστάφυλά τους κι ἡ φυλλωσιά τους, φουντωτὴ, τρυφερή, δροσερή, προκαλεῖ τὸν ἄλλον νὰ παίξῃ μέσα τους τὸ κρυφτούλι.

Μὰ τὸ ἀμαξοστάσι, πιὸ - πέρα, σὰς παρακαλῶ ; Μιὰ μεγάλη αὐλή, κισσὸς πελώριος, τὰ νέα βλαστάρια μιᾶς κληματαριάς καὶ σωροὶ κοπριῶν, ποῦ, χωρὶς ἄλλο, στὰ μάτια τοῦ μικροῦ θὰ παρασταίνανε τὰ χρυσορυχεῖα τῆς Ἀλάσκας. Θεέ μου ! Καὶ νὰ μὴν εἶναι κα νένας βέβαιος, πὼς τὸν βαστοῦν τὰ φτερά του !

Ἐκείνη τὴν παράθυρο παρακολουθοῦσα αὐτὸ τὸ χαριτωμένο δίσταγμα τοῦ ἀρχαρίου : Νὰ πετάξῃ, νὰ μὴν πετάξῃ ; Καὶ ἂν πετάξῃ τί μπορεῖ νὰ συμβῇ ; Αὐτὸ πάλι κάτω τί εἶναι ; Πέτρες, χῶματα, δρόμος, ἄγνωστα πράματα. Εἶναι μαλακά ; Μπορεῖ νὰ πετάξῃ ἐπειτα κανεὶς ἀπὸ κεῖ ; Ἐάν ἔρθῃ ὅμως ἡ γάτα ; Ἐδῶ σὲ θέλω !

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ μικρὸς ἀποφασίζει νὰ δοκιμάσῃ, τινάζει τὰ φτερά του, ποὺ ἀνοίγονται γιὰ πρώτη φορά, καὶ λάμπουν σὰ μετάλλινά στὸν ἥλιο. Μὰ τὰ ποδαράκια του δὲν ἀφήνουν τὸ κεραμιδί· ὁ φόβος τὰ κάνει ἀπὸ μολύβι, καὶ τὸ μόνο ἀποτέλεσμα τῆς πρώτης

αὐτῆς δοκιμῆς εἶναι νὰ καρφωθῆ τρομαγμένο στὰ χεῖλη τοῦ γείσου. Ἔνας μεγάλος, ἕνας σπουργίτης μὲ πείρα, περνᾷ — τσάβ! τσάβ! τσάβ! — μὲ γοργὸν ἔλιγμὸ ἀπὸ πάνω καὶ φεύγει πρὸς τὸ ἔμαξο-στάσιο, πού προσγειώνεται μὲ ἀσφάλεια, μ' ἔλευθερία, μὲ μαστοριά. Ὁ μικρὸς παίρνει ξαφνα θάρρος καὶ φρρρρρρ! ρίχεται μ' ἀνοιχτὰ φτερά στὸ διάστημα.

Μὰ τὸ πέταγμά του εἶναι ἀστεῖο. Δὲν κατέχει τὴ χρῆσι τοῦ τιμονιοῦ — τῆς οὐρᾶς του — δὲν μπορεῖ νὰ πάη ὅπου θέλει, γράφει μαϊάνδρο στὸν ἀέρα, ξαναγυρίζει στὰ χνάρια του, χάνει τὸ ἠθικὸ του, τὰ φτερά του παραλύουν, καὶ τέλος πέφτει μὲ « βὸλ-πλάνε » καὶ φωνίτσες γεμάτες ἀπόγνωσι στὴ βᾶσι τῆς μάντρας τοῦ γειτονικοῦ οἰκοπέδου. Φυσικά· ἡ ἀεροπορία δὲν εἶναι παιγνίδια. Εἶναι ὀλάκερη ἐπιστήμη. Ἡ μάννα φτάνει λαχανιασμένη. Πετᾷ γυρὸ του, τὸν μαλώνει γιὰ τὸ ξεθάρρεμά του κι ἀρχίζει νὰ τοῦ δίνη πρακτικὰ μαθήματα ἀεροπτητικῆς.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος παιδαγωγός; Ἡ πιὸ ἀσήμαντη μάννα! Κατέχει τὴν τέχνη νὰ κατεβαίνει ὡς τὸν νηπιώδη ἐγκέφαλο τοῦ παιδιοῦ της, γιὰ νὰ τὸν σηκώσῃ ὡς τὸ δικό της. Ἡ ἀγάπη, τὸ φίλτρο, ἡ στοργὴ τῆς δίνουν τὸ δύσκολο κλειδί τῆς μεθόδου, πού κανεὶς σοφὸς δὲν κατάφερε ὡς τὰ σήμερα ν' ἀνακαλύψῃ.

Ὅριστε τώρα αὐτὴ ἡ σπουργιτομάννα. Γιὰ νὰ μάθῃ στὸ παιδί της τὰ μυστικὰ τῆς πτητικῆς, ἀρχίζει νὰ γίνεται μωρό. Προσγειώνεται. Ὑστερα μ' ἕνα ἀδέξιο, πρωτόγονο πέταγμα, σὰν τοῦ παιδιοῦ της, ὑψώνεται ἀπὸ τὸ ἔδαφος καὶ σκαρφαλώνει σὲ μιὰ προεξοχὴ τῆς μάντρας. Κάνει τέσσερες φορὲς αὐτὸ τὸ ἴδιο πρᾶμα, ὥσπου νὰ πείσῃ τὸ μικρὸ της νὰ τὴ μιμηθῆ. Κι ἔτσι, μὲ μικρὲς - μικρὲς πτήσεις, ἀπὸ προεξοχὴ σὲ προεξοχὴ κι ἀπὸ στήριγμα σὲ στήριγμα, μακραίνουν ὀλοένα καὶ χάνονται στὸ δαίδαλο τῶν στεγῶν.

Στὸ καλὸ! Ἱερὴ εὐλογημένη дуάδα μητέρας καὶ παιδιοῦ. Εἴσαστε τὸ σύμβολο τῆς ἀγνότερης ἀγάπης, κι ὁ πρῶτος κρῖκος, τὸ θεμέλιο τῆς Δημιουργίας.

17. ΔΙΑΤΙ ΑΓΑΠΩ ΤΟΝ ΒΑΤΡΑΧΟΝ

“Εν από τὰ άθωότερα ζώα, τὰ όποία μανθάνομεν από τούς μεγάλους νά άντιπαθώμεν δίχως κανένα λόγον, είναι όμολογουμένως ό πτωχός βάτραχος.

’Επειδή έβλεπον λοιπόν και έγώ, όταν ήμην παιδίον, τούς μεγαλύτερους μου νά όπισθοχωρούν με φρίκην, πολλάκις δέ και νά πηδούν, μόλις έβλεπον ένα άθών βάτραχον, έμαθον νά πηδω και έγώ έντρομος, όσάκις έβλεπον βάτραχον.

Μίαν ήμέραν όμως, όταν ήμην πλέον γέρον, είδον έντός ένός παλαιοϋ ύδραγωγείου ένα βάτραχον, ό όποίος από τήν ήλικίαν, τήν καλήν ζωήν και τήν άδηφαγίαν του είχε λάβει πελωρίας διαστάσεις. Ουδέποτε έφαντάσθην, ότι ήτο δυνατόν νά ύπάρχη τοιοϋτος βάτραχος. Τόν έπίεσα έλαφρώς με τήν ράβδον μου και κύψας παρετήρουν με προσοχήν και περιέργειαν τήν πολύ άνθρωπίνην φυσιογνωμίαν του, τās παρείας του, τó δέρμα του, τούς όνυχάς του. . . Τόν άνέστρεψα με τήν ράβδον μου, ότε έθαύμασα τήν στίλβουσαν λευκότητα και ιδίως τās διαστάσεις τής κοιλίας του. ’Αλλ’ ό πειρασμός δέν με άφησεν ή μάλλον δέν τόν άφησεν ήσυχον.

—“Άς τόν ίδω και αίωρούμενον, είπον.

Τόν έλαβον δια χάρτου και τόν άνύψωσα. Φοβηθείς όμως, έκαμε βιαίας και άπηλπισμένες κινήσεις και με τούς τέσσαρας πόδας του συγχρόνως, άποτέλεσμα τών όποίων ήτο νά έκφύγη τών χειρών μου και νά πέση κατά γής.

’Ενεθυμήθην τότε τήν παλαιάν άντιπάθειάν μου, τόν άφησα και έφυγον με τρόπον.

Τήν νύκτα βλέπω εις τόν ύπνον μου, τήν αύτήν σκηνήν τοϋ βατράχου, αλλά με προσθήκας. Δηλαδή, ένφ τόν ύψωνον και τόν περιεργαζόμεν, τόν ήκουσα νά λέγη ρυθμικά με φωνήν λεπτοτάτην, θρηνώδη :

— Πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος . . . πώ . . . πώ . . . τί έπαθα . . . ό κακόμοιρος!

’Εξύπνησα πρό τής άνατολής με λύπην εις τήν ψυχήν μου. Δέν έβράδυνον δέ νά κάμω τόν αύτόν πρός τó παλαιόν ύδραγωγείον περίπατον όδηγούμενος υπό τινος προαισθήματος.

Και τί βλέπω! . . . Τόν βάτραχον εις τήν αύτήν θέσιν ύπτιον,

νὰ ἀγωνίζεται ἀκόμη, διὰ νὰ γυρίσῃ εἰς τὴν κανονικὴν του στάσιν, καὶ νὰ μὴ ἠμπορῇ νὰ τὸ κατορθώσῃ.

Πρῶτόν μου ἔργον ἦτο νὰ τὸν γυρίσω. Ἡ ἐλπὶς τῆς σωτηρίας του ἔδωσεν εἰς αὐτὸν δυνάμεις καὶ τότε ἤρχισε νὰ πηδᾷ κωμικώτατα, ἀφοῦ ἐστάθη πρῶτον ἐπὶ τινὰ χρόνον ἀκίνητος, ἢ διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἢ διότι ἤργησε νὰ πεισθῇ ὅτι ἐσώθη.

Ἡ διπλῆ αὐτῆ σκηνὴ ἔφερεν ἐντὸς μου μεταβολὴν τινα. Ἦρχισα νὰ μὴ ἀποστρέφωμαι πλέον τὸν βάτραχον, νὰ τὸν θωπεύω καὶ νὰ τὸν συμπαθῶ. Καὶ τὸ παράδοξον μάλιστα εἶναι, ὅτι, ὡσάκις ἀρχίζει ν' ἀτονῇ ἢ συμπάθειά μου καὶ κλίνω πρὸς τὰς παλαιὰς ἐντυπώσεις, τότε ἀκούω, ὡσὰν νὰ σφυρίζῃ τις εἰς τὰ ὠτά μου, τὸ θρηνητικὸν τοῦ ὄνειρου μου :

— Πῶ . . . πῶ . . . τί ἔπαθα ὁ κακόμοιρος . . .

Καὶ τοῦτο μὲ ἐπαναφέρει εἰς τὴν συμπάθειάν μου.

Δημήτριος Καμπούρογλου

18. Ο ΛΥΚΟΣ

Ἡ παράδοσις λέγει : Ἄμα ὁ Χριστὸς ἔπλασε τὰ πρόβατα καὶ βγῆκε στὰ βουνὰ νὰ τὰ βοσκήσῃ, τόσο χάρηκεν ἡ ψυχὴ του, ποῦ ἔκοψε ἓνα ξύλο, τὸ ἔφκιασε μιὰ μεγάλη φλογέρα κι ἄρχισε νὰ λαλή. Ἄκουσε ὁ Σατανᾶς τὰ λαλήματα καὶ τὰ βελάσματα, πῆγε κοντά, εἶδε τὰ πρόβατα καὶ μαύρισε ἡ ψυχὴ του.

Τί ὄμορφα πλάσματα εἶναι τοῦτα ποῦκαμε ὁ Χριστὸς! εἶπε.

Κι ὁ νοῦς του πῆγε, πῶς νὰ τοῦ τὰ χαλάσῃ. Παραμέρισε στὸ λόγγο, ἔκοψε μιὰ ἀγριαπιδιά κι ἄρχισε νὰ φκιάνῃ τὸ Λύκο. Γι' αὐτό, ποῦναι φκισμένο ἀπ' ἀγριαπιδιά, δὲν λυγίζει καθόλου αὐτὸ τὸ πλάσμα τοῦ Σατανᾶ. Μὰ ἄμα τὸν ἀπόφκιασε τὸ Λύκο καὶ πῆγε νὰ τὸν στήσῃ, εἶδε πῶς δὲν μπορούσε νὰ σταθῇ στὰ ποδάρια του τὸ ἔργο του. Ἄφοῦ εἶδε καὶ ἀποεἶδε πῶς δὲν θὰ στυλώσῃ τὸν Λύκο, πῆγε στὸν Χριστό, γονάτισε μπροστά του καὶ εἶπε :

— Ἀφέντη, θέλησα κι ἐγὼ νὰ κάμω ἓνα πλάσμα σὰν τὰ δικά σου. Μὰ γιατί δὲν στέκει στὰ πόδια του ; Ἀξιώσέ με νὰ τὸ δῶ ὄρθιο καὶ θὰ προσκυνῶ τ' ὄνομά σου.

Ὁ Χριστὸς τοῦ εἶπε :

— Πήγαινε νά τοῦ φωνάξεις : « Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι προσταξε ὁ Χριστός ».

Ὁ Σατανᾶς γνοιόστηκε.

— Κι ἂν τὸ πρόσταξε ὁ Χριστός νά μέ φάη ; εἶπε.

Πῆγε γρήγορα, ἔκανε ἕνα λάκκο κοντὰ στό λύκο, κρύφτηκε μέσα κι ἀφήνοντας ἔξω τὸ ἕνα ποδάρι του μόνο φώναξε :

— Σήκω, ἔργο μου, καί κάμε ὅ,τι πρόσταξε ὁ Χριστός.

Ὁ Λύκος ἐπήδησεν ἐπάνω, ἄρπαξε τὸ ποδάρι τοῦ Σατανᾶ καί τὸ ἔφαγε. Γι αὐτὸ λένε ὅτι ὁ ἀρχιδαίμονας εἶναι κουτσός καί λυκοφραγμένος.

Ἡ πονηρία τοῦ λύκου : Ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ὁσμή του χτυπᾷ τὰ προβατόσκυλα, ἅμα πηγαίνει στή στάνη, βαδίζει ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ ἔχει ἀντίθετο τὸν ἀέρα. Ἄν ἔχη ρεῦμα, χώνει τὸ ρύγχος του στό νερό. Ἄν εἶναι μέρα, ποτὲ δὲν βαδίζει σὲ γυμνὸ τόπο. Προτιμᾷ πάντοτε τ' ἀπόσκια, γιὰ νά μὴ διακρίνεται εὐκόλα. Ἄν εἶναι συμμορία λύκων, χωρίζονται εἰς δύο μπουλούκια. Οἱ μὲν πηγαίνουν ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ φυσᾷ ὥστε νά τοὺς ἀντιληφθοῦν τὰ σκυλιὰ καί νά τοὺς πάρουν ἀπὸ κοντὰ. Ἄμα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀπομακρυνθοῦν τὰ σκυλιὰ, ὁρμοῦν οἱ ἄλλοι στό κοπάδι καί σφάζουν. Πόσα ; Πιστεύουν, ὅτι ἅμα μπῆ σὲ κοπάδι σφάζει κάθε λύκος ἕως 99. Ἄμα φθάση τὰ 100 λέγουν ὅτι σκάζει. Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ἕνας λύκος σφάζει ὅσα προφθάσει. Νά χορτάση δὲν ὑπάρχει φόβος. Μήπως τρώγει κρέας ; Ἄνοιγει μιὰ φλέβα στό λαιμὸ καί πίνει τὸ αἷμα. Γι' αὐτὸ λέγουν : « Ἄμα ἔχει ἕνας λύκος, ἔχουν ἑκατὸ κοράκια. Ἄμα ἔχουν ἑκατὸ κοράκια, δὲν ἔχει ἕνας λύκος ».

« Μπήκε ὁ λύκος στό κοπάδι ; Ἄλλοιὰ πῶχει τὸ ἕνα ». Βεβαιωμένο πρᾶγμα εἶναι, ὅτι, ἂν σ' ἕνα κοπάδι εἶναι πεταμένα ἕνα ἢ λίγα πρόβατα κανενός, ἐκεῖνα θὰ πρωτοπάρη ὁ Χάρος. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς :

Κάθε μπουλούκι εἶναι σὰν ἀπὸ ἰδιαίτερα πάντα φκιασμένο. Ἄν σμίξετε πέντε μπουλούκια, θὰ ἔχετε μὲν ἕνα μεγάλο κοπάδι, ἀλλὰ μὲ τὴν πρώτην ταραχὴ σχίζονται κατὰ μπουλούκια, ὅπως, ὅταν ἦταν χωρισμένα. Ἄν λοιπὸν στό κοπάδι εἶναι ἕνα μοναχὸ πρόβατο, θὰ ξεκόψη καί ἴσως γλυτώσουν τὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ σκυλιὰ, τὰ ὅποια σκυλιὰ ὡς μυαλωμένα, θὰ τρέξουν νά γλυτώσουν τὰ περισσότερα. Ἄλλὰ τὸ ἕνα σπάνιον νά σωθῆ.

Ἐπειδὴ μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς προβάτου δὲν μπορεῖ βέβαια ὁ λύκος νὰ χορτάσῃ, οὔτε ἐπὶ τόπου εἶναι εὐκολόν νὰ τὸ καταπιῇ, ἀναγκάζεται νὰ τὸ παίρῃ μαζί του, καὶ ἰδοὺ πῶς : Ἄν μὲν εἶναι μικρό, τὸ πετᾷ στὴν πλάτη του καὶ φεύγει, σὰν νὰ ἔχη ἑπανωφόρι ριγμένο στοὺς ὤμους του. Ἄν εἶναι μεγάλο, τὸ δαγκώνει ἀπὸ τὸ αὐτί, τὸ ζώνει μὲ τὴν οὐρά του στὴ μέση καὶ τοιουτοτρόπως πηγαίνουν ἄλαμπράτσο.

Ἄν εἶναι ἄλογο, τὸ πιάνει ἀπὸ ἀδύνατα μέλη τοῦ σώματός του. Ἄν εἶναι βόδι, πηδᾷ στὸ λαιμὸ του καὶ μὲ τὴν οὐρά του τὸ διευθύνει ὅπου θέλει, σὰν καρβαλλάρης μὲ τὸ καμτσίκι του. Ἄν εἶναι μουλάρι, πιάνει τὴ στράτα καὶ κάνει τὸν πεθαμένο. Τὸ μουλάρι, κατὰ τὴν περιέργειά του, πηγαίνει νὰ τὸν μυρίσῃ, καί, ἅμα πλησιάσῃ τὴν μύτη του, τ' ἀρπάζει ἀπ' αὐτὴ καὶ τὸ σκάζει. Ἄν εἶναι δυνατὸ τὸ μουλάρι, τὸν σηκώνει ἐπάνω καὶ τὸν βροντᾷ κάτω σὰν χταπόδι. Οἱ μουλαροτρόφοι, γιὰ νὰ σώσουν τὴν ὑπόληψι τῆς ράτσας των, λέγουν ὅτι ὁ λύκος τρώγει προηγουμένως ἄμμο γιὰ νὰ βαρύνῃ, καὶ γι' αὐτὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸν σηκώσουν τὰ μουλάρια.

«Ἄλλοιμονο, ἂν ἔκοβαν ὅλοι οἱ λύκοι», λέγει μιὰ παροιμία. Κόβει μόνον ὁ Μονιάς. Τί εἶναι ὁ Μονιάς; Τὸ μεγαλύτερο παιδί των. Ὁ λύκος καὶ ἡ λύκαινα τὸ χωρίζουν, ἅμα γεννηθῆ. Τὸ τρέφουν καὶ τὸ ἐκπαιδεύουν ἰδιαιτέρως. Εἰς αὐτὸ ἐμπιστεύονται ὅλην τὴν τέχνην, τὴν ὁποίαν τοῦ διδάσκουν μὲ τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ἀλεπούς. Κουβαλοῦν πρόβατα καὶ γίδια. ζωντανὰ στὴ φωλιά τοῦ Μονιά χάριν τῆς ὑποδειγματικῆς του διδασκαλίας. Μεθ' ὃ ὀδηγεῖται στὰ κοπάδια πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν του.

Ὅρος ἀπαράβατος : Ἄπὸ κοπάδια, πού εἶναι γῦρο ἀπὸ τὴν φωλιά του, ποτὲ δὲν κλέβει ὁ λύκος. Ἐπιθυμεῖ νὰ μὴν εὑρίσκηται εἰς παρεξηγήσεις μὲ τοὺς γειτόνους του, τοῦλάχιστον, ἐφ' ὅσον ἔχει τὰ μικρά του εἰς κατάστασιν ἀνηλικιότητος.

Ἄφ' ὅτου ἔρχεται ὁ στόλος στὸν Ἄστακό, ἡ πεδινὴ Ἀκαρνανία ἠσύχασε. Αἱ προβολαὶ τῶν ἠλεκτρικῶν ἐφόβισαν τὸν λύκο πολὺ, ὥστε νὰ φύγῃ. Ἄλλοτε τὸν εἶχε τρομάξει ἡ λοκομοτίβα τοῦ σιδηροδρόμου Κρουνερίου — Ἀγρινίου τόσον, ὥστε ἔφυγαν ὅλοι καὶ ἐπέρασαν εἰς τοὺς ὄρεινους δήμους τῆς Ἀκαρνανίας. Ὁ μακαρίτης ὁ Τρικούπης ἔμαυρίσθη τότε ἐξαιρετικῶς ἀπὸ τοὺς ποιμένας, διότι

« τοῦ διαβόλου τὸ σιδερικό », ἤγουν τὸ τράινο, ἔρριψε τοὺς λύκους μέσα στὴ στάνη τους.

Ἡ ἐπικήρυξις τοῦ λύκου εἶναι ἀπὸ τὰ κυριώτερα ποιμεινικὰ ἔθιμα. Ἄν δὲν ἀπατῶμαι, μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν εἶναι ἐπικηκρυγμένοι οἱ λύκοι. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα κράτη ζῆ ἢ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος, τοῦ πρώτου ἐπικηρύξαντος τοὺς λύκους.

Ζῆ ἐπίσης ἢ πρόληψις, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ Βιργίλιος, ὅτι, ἂν σὲ ἰδῆ ὁ λύκος, « χαβώνεσαι », τουτέστι μένεις ἄλαλος.

Αἱ καταστροφαί, ποῦ κάνει στὴν Ἑλλάδα, ὑπολογίζονται εἰς ἑκατοντάδας χιλιάδων. Γι' αὐτὸ ὁ σκοτώνων ἢ ὁ συλλαμβάνων λύκον ἀνεπικήρυκτον ἀκόμη τὸν περιφέρει στὰ χωριά καὶ παίρνει δῶρα. Ἄν ὁ λύκος εἶναι ζωντανός, τοῦ γίνεται μεγάλη διαπόμεψυσις. Τὸν γυρίζουν ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι μὲ ντέλφια καὶ σφυρίγματα.

Ὁ Γύφτος δὲν ἔχει πρόβατα, κι ὅμως ἀπ' αὐτὸν τὸ βρίσκει ὁ λύκος. Τὸ δέρμα του εἶναι σπουδαῖο γιὰ νταούλια καὶ γιὰ ντέλφια.

Κάποτε ἐδίκαζαν ἓνα λύκο, λέγει ὁ μῦθος. Ὁ Γύφτος ἐφώνασε περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐναντίον του. Καὶ ὁ λύκος, ποῦ δὲν μιλοῦσε, ἐφ' ὅσον τὸν κατηγοροῦσαν οἱ ἄλλοι, βλέποντας τὸν Γύφτο νὰ κόβεται ἐναντίον του ἐγύρισε καὶ τοῦ εἶπε :

— Καλά, μωρὲ Γύφτε, ὅλου τοῦ κόσμου τοῦχω κάμει ζημιὰ, ἀλλ' ἐσένα τὸ ἀμόνι σου ἔφαγα, π' ἀνάθεμά σε, παλιόγυφτε ; . . .

Ὅταν ἄλλη μιὰ φορὰ τὸν κατηγορήσαν τὰ ζῶα, ὅτι τρώγει πρόβατα καὶ γίδια, ἀπήντησε :

— Ἐγὼ, μωρέ, πειράζω τὰ γιδοπρόβατα ; Ἄμ ἂν ἐγὼ ἔτρωγα πρόβατα, θὰ γύριζα χειμῶνα καιρὸς γυμνός ; Δὲν θάφκικα καὶ ἐγὼ μὲ τὰ μαλλιά τους μιὰ κάπα νὰ μὴ μὲ δέρνη ἢ βροχή ;

Κάποτε ἡ Ἄλεπτοῦ ἔστειλε καὶ τοῦ ἐζήτησε λίγα μαλλιά, γιὰτι δὲν τῆς ἔφθαναν τὰ δικά της, νὰ ἀποσώσῃ τὸν ἀργαλειό της. Ὁ λύκος κατάλαβε τί τοῦ ζητοῦσε καὶ τῆς γύρισε ἓνα κομμάτι κρέας :

— Πέστε της, εἶπε, ἅμα τελειώσῃ τὰ δικά της ὑφάσματα, νὰ βάλῃ κι ἓνα ζευγάρι καλτσοδέτες καὶ γιὰ μένα . . .

« Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμέρα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου » . . . Στέφανος Γερνίτσας

19. ΕΝΑ ΜΙΚΡΟ ΓΑΤΑΚΙ ΣΤΟΝ ΗΛΙΟ

Ἀνάμεσα σὲ δυὸ περιόδους κρύου — ἢ « κύματα ψύχους », ὅπως λένε σήμερα, — εἴχαμε μιὰ μικρὴ παρένθεσι ἀπὸ μερικές ἡμέρες γλυκειές, ἡλιόλουστες. Τὸ κλίμα μας παρουσιάζει αὐτὰ τὰ παράξενα. Ἐνῶ βασιλεύει χειμῶνας δριμύς, πού σέ κάνει νὰ ρωτᾷς μὲ τρόπο « πότε θὰ τελειώσῃ ; », ξημερώνει ἄξαφνα ἄνοιξι κι ἐνῶ ἐλπίζεις, πὼς ὁ χειμῶνας ξεθύμανε, πέρασε, ξαναγυρίζει δριμύτερος.

Μιά λοιπὸν ἀπὸ τὶς γλυκειές ἐκείνες μέρες εἶδα ἓνα θέαμα ἔξοχο. Ἦταν σὲ μιὰ μικρὴ κάμαρα, ζεστὴ σὰ φωλιά. Ἀπὸ ἓνα μεγάλο παρὰθύρο τὴν πλημμύριζε ὁ ἥλιος, χαρὰ Θεοῦ. Τὰ τζάμια μὲ τ' ἄσπρα μπερντεδάκια κλειστά. Μπροστά, ριγμένο ὡς κάτω, ἓνα διάφανο ὄστῳρ. Κι ἀνάμεσα στὸ ὄστῳρ αὐτὸ καὶ στὰ τζάμια, πάνω στὸ πεζούλι τοῦ παραθύρου, ἓνα μικρὸ ἄσπρο γατάκι, πού λιαζόταν καθισμένο στὰ πσινά του πόδια. Ἀπελάμβανε κι αὐτὸ τὴ λαμπρὴ χειμωνιάτικη μέρα, τὸ χρυσὸ φῶς, τὴ γλυκεῖα ζέστη. Καὶ φαινόταν τόσο εὐτυχισμένο πού ζοῦσε! Ἦταν, ἀλήθεια, ἡ εἰκόνα τῆς εὐτυχίας τῆς ζωῆς.

Πόσος ὠραῖος θὰ τοῦ φαινόταν ὁ κόσμος καὶ πόσο καλὸς ὁ Θεός, πού τὸν ἔκαμε! Οὔτε θὰ θυμόταν πιὰ καθόλου τὸν τούρτουρο, πού τράβηξε τὶς προηγούμενες μέρες, ὅταν, ἀπὸ τὰ ἴδια ἐκείνα τζάμια, θὰ ἔβλεπε τὸ σταχτὴ οὐρανὸ καὶ τὸ ἄσπρο χιόνι, καὶ τοῦ κάκου θὰ ζητοῦσε μιὰ ζεστὴ γωνιά σ' ὅλη τὴν κάμαρα, ἂν ἡ σόμπα ἦταν σβησμένη. Καὶ θὰ νόμιζε χωρὶς ἄλλο, πὼς, μιὰ πού φάνηκε ὁ ἥλιος, δὲ θὰ χανόταν πιὰ ποτέ. Στὴν ψυχὴ του βασίλευε ἡ χαρὰ κι ἡ αἰσιοδοξία. Κι αὐτὸ φαινόταν σὲ κάθε του κίνησι. Κι ὅταν καθόταν ἀκίνητο, μακάριο κι ὅταν σήκωνε τὸ ποδαράκι του μὲ νωχέλεια, νὰ παίξῃ λίγο μὲ τὸ μπερντὲ ἢ νὰ πιᾶσῃ μυῖγα· κι ὅταν ἄνοιγε τὰ μεγάλα του μάτια, γιὰ νὰ κοιτάξῃ ἐκστατικὸ τὸ ἡλιοφῶς· κι ὅταν τὰ μισόκλεινε σὰ θαμπωμένο, γουργουρίζοντας ἑλαφρὰ ἀπὸ εὐχαρίστησι. . .

Τὸ γατάκι αὐτὸ δὲν ἦταν πιὰ νήπιο. Εἶχε ἄρκετὸ καιρό, πού ζοῦσε καὶ γνώριζε τὸν κόσμο. Ἦταν σὰν ἓνα παιδὶ μεγαλούτσικο — νά, σὰν ἓνα ἀγοράκι ἢ κοριτσάκι δώδεκα ὡς δεκατεσσάρων χρόνων. . . Καὶ συλλογίστηκα. . . Γιατί καὶ τὰ παιδιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ

Ίδιο εϋτυχισμένα και αισιόδοξα ; Γιατί να μην άπολαμβάνουν τὸ Ίδιο τὴ χαρά, τὴν εϋτυχία τῆς ζωῆς, παρὰ να τὰ βλέπης να μελαγχολοῦν, ἀκόμα και σὲ τέτοιες ὠραίες μέρες, να παραπνοιοῦνται, να γκρινιάζουν, να κλαῖνε ;

Θὰ πῆς : τὸ παιδί δὲν εἶναι γατάκι, ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ζῶο. Μὰ αὐτὴ εἶναι ἴσα - ἴσα ἡ δυστυχία : ποὺ ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι πιὰ ζῶο σὲ τίποτα, ἐνῶ σὲ μερικά πράματα ἔπρεπε να εἶναι. Καὶ πρῶτα-πρῶτα σ' αὐτὴ τὴν ὀλόψυχη ἀπόλαυσι τῆς ζωῆς. Γιατί ἡ ἴδια ἡ ζωὴ εἶναι μιὰ μεγάλη εϋτυχία. Να ζῆς, ν' ἀναπνέης, να βλέπης τὸν ἥλιο, να χαίρεσαι τὸ φῶς και τὸ θάλλπος του, δίχως να ἔχης πλεονεξίες, δίχως να μισῆς τοὺς ἄλλους, ὅταν προοδεοῦν. Πολλοὶ ἄνθρωποι φαίνονται να μὴν ἐκτιμοῦν ὅσο πρέπει, να περιφρονοῦν σχεδὸν αὐτὴ τὴν εϋτυχία και να γυρεύουν ἄλλες, ἀνέφικτες ἢ μάταιες ἢ λιγώτερο ἀγνές και μεγάλες.

Ἄ, πῶς ἤθελα να θυμοῦνται ὅλοι, πῶς ἡ εϋτυχία τῆς ζωῆς εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἀπ' ὅλες ! Καὶ πῶς ἤθελα να ἔβλεπα και παιδιὰ, ποὺ να μοιάζουν. . . με τὸ μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο !

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Γρηγόριος Ξενόπουλος

20. ΜΥΘΟΙ

Ι. ΠΟΝΤΙΚΟΣ ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΣ

Ποντικός, μὴν ἀρκούμενος εἰς ὅσας ἔκλειπτε καθημέραν τροφάς, ἔβασανίζετο με τὴν ἐπιθυμίαν κομματίου κρέατος, τὸ ὅποιον δὲν ἔχωρει τῆς φωλεᾶς του ἡ τρυῖπα. Ἄφοῦ ἐσυμβουλευθῆ με τὴν γυναῖκα και τὰ τέκνα του, ἀπεφάσισε να πλατύνῃ τὴν τρυῖπαν, διὰ να δύνανται εἰς τὸ ἔξῃς να κλέπτῃ και μεγάλα και μικρά. Ἄλλὰ τὴν ἐπλάτυνε τόσον πολὺ, ὥστε ὁ γάτος, ὁ ὅποιος εἶχεν ἔξωθεν ἀκούσει τὸ συμβούλιον, ἐμβῆκε πάραυτα και τὸν ἐξωλόθρευσε με ὄλην του τὴν οἰκογένειαν.

Ἐφερε πολλοὺς πολλὰκις εἰς ἀπώλειαν ἡ πλεονεξία.

II. ΑΛΩΠΗΞ ΚΑΙ ΛΥΚΟΣ

Πληγωμένος ἀπὸ κυνηγὸν λύκος ἔφθασεν εἰς δάσος βαθύ, ὅπου, νὰ ὑπάγῃ παρέκει μὴ δυνάμενος, ἔπεσεν ὀλιγοθυμισμένος. Τὸν εἶδε, διαβαίνουσα ἐκεῖθεν ἀλώπηξ καί, νομίσασα νεκρόν, ἔδραμε μετὰ χαρᾶς νὰ τὸν κατασχίσῃ. Μόλις ἐπλησίασε καὶ ὁ λύκος ἐσυνέφερεν ἀπὸ τὴν ὀλιγοθυμίαν καὶ ἐπροσπάθει νὰ σηκωθῆ, ἢ ἀλώπηξ, χωρὶς νὰ συγχισθῆ, τὸν εἶπε :

— Φίλε, σὲ εἶδα μακρόθεν πάσχοντα καὶ ἔτρεξα εἰς βοήθειάν σου· εἶπέ με, εἰς τί δύναμαι νὰ σὲ ὠφελήσω ;

— Σὲ εὐχαριστῶ, τὴν ἀπεκρίθη χαμογελῶν ὁ λύκος. Κατὰ μὲν τὸ παρὸν δὲν ἔχω χρεῖαν βοήθειας, εἰς δὲ τὸ ἐξῆς σὲ παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ πλησιάζῃς ὅταν μὲ βλέπῃς καταγῆς.

Ἐποκρίνεται τὸν φίλον ὁ πανοὔργος ἐχθρός, ὅταν χάσῃ τὴν ἐλπίδα νὰ σὲ βλάψῃ.

III. ΜΥΙΑ ΚΑΙ ΜΕΛΙΣΣΑ

Μυῖα καυχωμένη πρὸς μέλισσαν ἔλεγεν :

— Ἐγὼ μὲν συγκατοικῶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβαίνω εἰς αὐτὰ τῶν βασιλείων τὰ παλάτια, παραστέκω εἰς τὰς βασιλικὰς τραπέζας ἀκάλεστος καὶ γεύομαι χωρὶς κόπον, πολλάκις καὶ πρὶν αὐτοὶ ἐπλώσωσι τὰς χεῖρας, τὰ νοστιμώτερα βρώματα. Σὺ δὲ κοπιάζεις ὄλην τὴν ἡμέραν κλεισμένη εἰς κυψέλιον ἢ, ἂν ἐκβῆς πρὸς ὀλίγον, περιέρχεσαι τὰ δάση συναθροίζουσα τὴν ἀναγκαίαν ὕλην, διὰ νὰ κατασκευάσῃς τὸ μέλι, τὸ ὁποῖον τρέφει περισσότερον τὰς μυίας καὶ τοὺς ἀνθρώπους παρὰ σέ.

— Δικαίως, ἀπεκρίθη ἡ μέλισσα, ἤθελες καυχᾶσθαι, εἰς τὴν τόσῃ σου ἀργίαν καὶ τροφήν, ὦ μυῖα, ἐὰν ἀπ' αὐτὰς ἐκέρδαινες καμμίαν τιμὴν. Ἄλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι τόσον βαρῆμένοι ἀπὸ τὴν ἀναισχυντίαν σου, ὦ μυῖα, ὥστε κατεσκευάσαν ἐπίτηδες ὄργανα, τὰ μυιαστήρια, διὰ νὰ σὲ διώκουν ἀπὸ τοὺς οἴκους των.

Εἰς ἐκεῖνον πρέπει ἡ τιμὴ, ὅστις ὠφελεῖ τοὺς ἄλλους μὲ τοὺς κόπους του, καὶ ὄχι ὅστις ἀργὸς αὐτὸς δαπανᾷ τὰ ἀπὸ ἄλλους ἀποκτώμενα.

Ἄδαμάντιος Καραῆς

21. Η ΙΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΑΙΟΔΕΝΔΡΟΥ

Ἦτο κότινος ἀρχικῶς ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ; Ἦτο ἡ πρώτη ἡμερη ἐλιά, τὴν ὁποίαν ἐφύτευσε ἡ Ἀθηνᾶ ὑπὲρ τῆς πόλεως τῆς ; Ἦταν τὸ δόρυ τῆς, τὸ ὁποῖον ἔμπηξεν εἰς τὸ ἔδαφος θυμωμένη μὲ τὸν Ποσειδῶνα, κὶ ἐφύτρωσε θαλλούς ; Ἦτο ἡ ἴδια ἡ Ἀθηνᾶ ἐμφανισθεῖσα ὑπὸ μορφὴν ἐλαίας ; Ἦτο τὸ πρῶτον τῆς ἄγαλμα σχηματισθὲν μὲ τὸν κορμὸν τῆς ἐλαίας αὐτῆς ;

Ὅ,τι καὶ ἂν ἦτο, ἡ ἐλαία τοῦ Ἐρεχθείου ἐθεωρεῖτο ὡς δένδρον πανίερον, τὸ δὲ λάδι τῆς ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄσβεστον λυχνίαν τῆς Ἀθηνᾶς.

Ὁλβιος ἐκεῖνος, τοῦ ὁποῖου ἐστεφάνωναν τὴν κεφαλὴν μὲ κλάδον τῆς ἐλαίας αὐτῆς!

Μὲ τέτοιον κλάδον ἐστεφάνωσαν τὸν Ἀριστοφάνην μετὰ τὴν θριαμβευτικὴν παράστασιν τῶν « Βατράχων » του.

Ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ἐπλησίαζε τὴν ἐλαίαν τοῦ Ἐρεχθείου μὲ ἀπαράβλητον εὐλάβειαν, τῆς ἔδενε καὶ κορδελλάκια, τῆς ἐκρεμοῦσε καὶ στεφάνους καὶ καρπούς καὶ ποικίλα ἀναθήματα.

Καὶ ὅταν κατὰ τὰ Περσικὰ κατέκαυσαν οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν, τὴν ἐπιοῦσαν, ὅταν διετάχθησαν ἀπὸ τὸν Βασιλέα νὰ ἀνέλθουν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ νὰ προσφέρουν θυσίας, εἶδαν, ὅπως λέγουν τὰ παλαιὰ Συναξάρια, μὲ ἀπορίαν τῶν τὴν καύμενην ἐλαίαν νὰ ἔχη πετάξει βλαστάρια ἴσα μὲ ἓνα πῆχυν. Ἀπὸ τὴν ἐλαίαν αὐτὴν τὴν ἱεράν, κατὰ τοὺς θρύλους, ἐδημιουργήθησαν αἱ δώδεκα ἐλαίαι τῆς Ἀκαδημίας — δεῦτε λάβετε φῶς! — ἀντιστοιχοῦσαι, ὡς λέγεται, πρὸς τὰς δώδεκα πύλας τῆς. Αὐταὶ δὲ μετελαμπαδεύθησαν κατόπιν καὶ τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁλόκληρον τὸ ἱερὸν δάσος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἐπάνω ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἐλαίαι — τὸ μόνον δένδρον, τὸ ὁποῖον ἐναρμονίζεται μὲ τὰς ἀρχαιότητας, — ὅλα δὲ τὰ ἱερά τῆς Ἀθηνᾶς περιεῖχον ἱερὰς ἐλαίας (μορίας)· πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν περιεκυκλοῦντο ἀπὸ ἐλαιῶνος ὀλοκλήρους. Σηκὸς ἐθεωρεῖτο ὁ περίβολος τῶν ἐλαιῶνων αὐτῶν καὶ τὰ κοιλώματα κάθε ἐλαίας του ἦσαν κόγχαι ἀναθηματικά.

Ἡ γενίκευσις ὅμως τῆς ἐλαίας ὡς παραγωγικοῦ δένδρου ὀφείλεται εἰς τὸν Πεισίστρατον. Οὕτως εἰς τὴν Ἀττικὴν, « πρότερον ψι-

λὴν καὶ ἄδενδρον οὔσαν», τὴν κατεφύτευσαν μὲ ἐλαιόδενδρα, «Πεισιστράτου προστάξαντος».

Καὶ εἰς τοὺς κατόπιν χρόνους διετήρησε τὴν θεοσιν τῆς ἡ ἐλαία, ἐκπροσωποῦσα τὴν ἀγιότητα εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τὸ δὲ μυστήριον τοῦ Εὐχελαίου καταδεικνύει τὴν συνεχῆ καὶ ἀμείωτον τῆς ἐλαίας ἐκτίμησιν εἰς τὴν συνειδησιν τοῦ Γένους.

Καὶ ποιός δὲν εἶδε τὴν καλὴν γριούλαν μὲ ἓνα κατακάθαρο βαμβακάκι νὰ παίρνη ὀλίγον ἀγιασμένο λαδάκι ἀπὸ τὴν κανδήλα τῆς Ἀειπαρθένου, διὰ νὰ ξαναδώσῃ τὴν νεανικὴν δύναμιν εἰς τὰ μάτια τῆς ἢ διὰ ν' ἀποσταυρώσῃ τὸ ἐγγόνι τῆς;

Ἡ ἐλαία δὲν γνωρίζει τί θὰ εἰπῇ φθινόπωρον. Δὲν ἐξευτελίζεται πρὸ τοῦ καιροῦ, ὅπως οὔτε καὶ πρὸ τοῦ χρόνου. Καὶ τὴν θαλερότητα τῆς τὴν ἀρύεται ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ἑαυτοῦ τῆς. Ὅλα τὰ δένδρα ἀριθμοῦν τὴν ἡλικίαν των μὲ δεκαετηρίδας, μὲ αἰῶνας, ἔστω ἡ ἐλιά τὴν ἀριθμεῖ μὲ χιλιετηρίδας. Καὶ γνωρίζει νὰ κρύβῃ τὰ χρονάκια τῆς μὲ τὰς γούβας τῆς, ὅπου χάνουν οἱ βοτανικοὶ τὰ σημάδια τῆς ἡλικίας τῆς.

Πολεμικὰ μηχανήματα τῶν ἀρχαίων, εἰς τὰ ὅποια ἐχρησιμοποίησαν τὰ ξύλα τῆς ἐλιάς, ἐφύτρωσαν· σὰν νὰ εἶπαν: Διατί σκοτώνεσθε, ἡλίθιοι ἄνθρωποι; Εἰρήνη ὑμῖν!

Καὶ στροφεῖς τῆς θύρας καὶ λαβαὶ ὅπλων καὶ ἀσπίδες καὶ ξύλα τάφων καὶ αὐτὸ τὸ ρόπαλον τοῦ Ἡρακλέους, ὅταν, περατώσας τοὺς ἄθλους του τὸ κατέθεσεν, ἐφύτρωσαν θαλλοῦς.

Ἡ ἐλιά συμβολίζει τὴν σοφίαν, τὴν γαλήνην, τὴν εἰρήνην, τὴν εἰρηνικὴν νίκην ἀγώνων, τὸν πολιτισμόν. Ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν.

« Ὁ Ἀναδρομάης »

Δημήτριος Καμπούρογλου

22. ΤΑ ΑΝΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΔΑΣΗ

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

Μὲ ὀλίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀέρα,
 ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμον στολίζουν
 καὶ σὲ μᾶς ὅ,τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
 τὴν ζωὴν τους χαρίζουν.

Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα,
 μέσ' στοῦ ἡλίου τῆ λαύρα μᾶς δροσίζ' ἢ σκιά τους,
 οἱ καρποὶ τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
 τὸ ἀγνὸ ἄρωμά τους.

Ὅταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζη,
 καὶ γλυκὰ ψιθυρίζη μέσ' στὰ φύλλα ἢ αὔρα,
 ἢ θλιμμένη ψυχὴ μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
 δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

Ναί! μειδιάμα εἶναι τοῦ Θεοῦ τὸ λουλούδι,
 π' ὄλο δρόσο καὶ χάρι μέσ' στὸν κάμπο προβάλλει.
 ὦ! κανέν' ἄλλο πλάσμα, ὦ! κανένα τραγούδι
 δὲν τὸ φτάνει στὰ κάλλη.

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
 κάθε ἀγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
 Ποῦ καλύτερον ἄλλο θεὸ νὰ βρῆτε στὴν πλάσι
 καὶ πιστότερο φίλο ;

« Ἡ Διάπλασις τῶν Παίδων »

Νικόλαος Χατζηδάκης

23. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΚΟΚΚΟΥ ΣΙΤΟΥ

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου διαιρεῖται εἰς τρία μεγάλα κεφάλαια : τὴν σποράν, τὸν θερισμὸν καὶ τὸ ἀλώνισμα.

Ἡ σπορὰ ἔχει κατὶ τὸ μελαγχολικὸν καὶ τὸ μυστηριῶδες. Οἱ βόες σύρουν μὲ κατῆφειαν τὸ ἄροτρον ἐπὶ τοῦ φαλακροῦ ἀγροῦ· ὁ γεωργὸς προτρέπει αὐτοὺς μὲ φωνήν, ἢ ὁποῖα ἀντηχεῖ εἰς τὴν ἐρημίαν· αἱ μελανόπτεροι κορῶναι πετοῦν μὲ κρωγμοὺς καὶ ραμφίζουσι τὸ σπαρέν ἔδαφος· τὰ δένδρα εἶναι ἀφυλλα, ὁ οὐρανὸς βαρῦς· ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν εἰκόνα τραγικὴν. Μετ' ὀλίγον θὰ πνεύσῃ παγερὸς βορρᾶς ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον καὶ ἡ χιῶν θὰ καλύψῃ ὡς ἐπιτάφιος πλάξ τὴν γῆν.

Ἄλλ' ὁ γεωργὸς τότε, κλεισμένος εἰς τὸν ταπεινὸν οἰκίσκον του μετὰ τῆς οἰκογενείας του, προσατενίζει τὴν παρήγορον πυρὰν καὶ μειδιᾷ τὸ μειδίαμα τῆς προσδοκίας καὶ τῆς ἐλπίδος.

Εἰς τὰ σπλάχνα τῆς γῆς κατέθεσε τὴν τύχην του καὶ τὴν τύχην τῶν οἰκείων του. Οἱ θαμμένοι ἐκεῖνοι χρυσόχροοι κόκκοι διὰ τῶν δακρύων τοῦ οὐρανοῦ θὰ ἀναστηθοῦν στάχυες ὑπερήφανοι, θαλεροί, μέχρις ὅτου τέλος κύψουν τὰς ξανθὰς κεφαλὰς ὑπὸ τὰ κυρτὰ δρέπανα. Εἶναι φιλόστοργος μήτηρ ἡ γῆ. Ἀποδίδει πολλαπλάσια ὅσα ἐμπιστεύονται εἰς τὴν φύλαξίν της. Ὁ ἀγρότης προσδοκᾷ, ὁ ἀγρότης ἐλπίζει.

Καὶ ἰδοὺ ἡ χιῶν τήκεται ὑπὸ τοῦ ἡλίου. Λεπτὴ χλόη καλύπτει τὴν γῆν. Ἡ λευκὴ νύμφη τοῦ ἔαρος, ἡ ἀμυγδαλῆ, ὀρθοῦται ἀνθοστόλιτος. Αἱ χελιδόνες λαλοῦν εἰς τὸν ἄερα.

Οἱ πρῶν ξηροὶ καὶ γυμνοὶ ἀγροὶ ἀπλοῦνται τώρα σμαράγδινοι καὶ ἡ εὐώδης πνοὴ τῆς αὐγῆς, πνέουσα ἐπ' αὐτοὺς, τοὺς παρουσιάζει ὡς κυματῶδη θάλασσαν. Ὁ ἀγρότης δὲν ἐλπίζει πλέον, δὲν προσδοκᾷ· πιστεύει καὶ ἀνυπομονεῖ.

Ὑπὸ τὴν ἐπίμονον θέρμην τοῦ ἡλίου ἡ γῆ χάνει κατὰ μικρὸν τὴν ἀμέριμον αὐτῆς καλλονήν. Τὰ ἀνωφελῆ ἄνθη μαραίνονται κάτω, γίνονται κάρποι ἐπὶ τῶν δένδρων, οἱ στάχυες λυγίζονται ξηροὶ καὶ μεστωμένοι.

Χαρμόσυνος ἐκτυλίσσεται ἀνὰ τοὺς ξανθοὺς ἀγροὺς ἡ δευτέρα φάσις, ἡ δευτέρα σκηνὴ τοῦ ἀγροτικοῦ δράματος, ὁ θερισμὸς. Λευκόπεπλοι παρθένοι κατὰ στοίχους ἐξέρχονται εἰς τοὺς ἀγροὺς. Αἱ

θερίστριαι γειμίζουν την άγκάλην με στάχυσ, τούς όποιους, δρέπουν με τὰ κοπτερά δρέπανα. Τὰ ζῶα μεταφέρουν εις τὸ ἀλώνι τούς βαρεῖς θυσάνους καὶ ὁ ἀγρότης ὀδηγῶν αὐτὰ σφυρίζει ἢ τραγουδεῖ ἀπὸ χαράν.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία σκηνὴ εἶναι θορυβώδης καὶ πανηγυρικὴ. Ἴπποι με καλπασμὸν τρέχουν κυκλοτερῶς ἐπάνω εις τούς στρωμένους στάχυσ. Κραυγαὶ παιδίων, φωναὶ ζώων, ἤχοι ὀργάνων, ἄσματα χορευτῶν τούς παροτρύνουν εις τὸ ἔργον των.

Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου δὲν εἶναι τόσο ἀπλή ὅσον νομίζουν οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων.

« Ἀγροτικαὶ Ἐπιστολαὶ »

Γεώργιος Δροσίνης

24. Η ΠΗΓΗ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου με τὰ λούλουδα γῦρο,
 ποὺ σκορπούσανε πάντα τὸ λεπτό τους τὸ μῦρο,
 τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου δὲν τὴν ἔχω ξεχάσει
 κι ἂς μ' ἄσπρισαν τὰ τόσα χρόνια ποῦχουν περάσει.

Στὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου μενεξέδες ἀνθοῦσαν
 καὶ στὰ δύο της πλατάνια τὰ πουλιά κελαηδοῦσαν.
 Στὰ καθάρια νερά της τρέχανε ὅλοι τὸ δέιλι,
 ἀπ' τ' ἀλώνια γυρνώντας με φρυγμένα τὰ χεῖλι.

Κι ὁ παπᾶς τοῦ χωριοῦ μας με τὴν ἄσπρη γενειάδα,
 ποὺ κρατοῦσε τῆς Πίστης τὴν ἀκοίμητη δᾶδα,
 χαιρετῶντας μας ὅλους, κάθε βράδυ περνοῦσε,
 κι ἡ καμπάνα σὲ λίγο τὸ σπενὸ μᾶς μνηοῦσε.

Βραδινὲς προσευχὲς μου τῶν παιδιάτικων χρόνων,
 ποὺ νικούσατε πάντα τὸν ἀνθρώπινο πόνο,
 σὰ γλυκεῖα νοσταλγία σᾶς γυρίζω στὸ νοῦ μου,
 καθὼς πάλι θυμᾶμαι τὴν πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου. . .

Περιοδικὸν « Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ »

Γεώργιος Βερίτης

Υ 25. ΤΟ ΠΡΑΣΙΝΟ

Ἔνα καλοκαιριάτικο πρωί, ὅταν ἤμουν παιδί στὴ Ζάκυνθο, βρέθηκα — δὲ θυμοῦμαι τώρα πῶς καὶ γιατί — στὸ περιβολάκι τῆς γειτονικῆς μας ἐκκλησιάς. Ὁ ἐφημέριος, ὁ σεβάσμιος παπᾶ - Σαράντης, καθόταν ἐκεῖ σὲ μιὰ καρέκλα μ' ἓνα βιβλίο στὸ χέρι, καὶ κάθε τόσο σήκωνε τὰ μάτια του καὶ κοίταζε ὀλόγυρα τὸ περιβολάκι, σὰ νὰ καμάρωνε τὸ « ἔργο τῶν χειρῶν του ». Γιατὶ πραγματικῶς αὐτὸς τὸ εἶχε φτιάσει, αὐτὸς τὸ εἶχε δημιουργήσει, σχεδὸν « ἐκ τοῦ μηδενός ».

Καὶ εἶχε δίκιο νὰ τὸ καμάρωνη. Τὸ περιβολάκι ἐκεῖνο, ἀφότου ἦρθε στὴν ἐκκλησιά ἐφημέριος ὁ παπᾶ - Σαράντης, εἶχε γίνει ἀγνώριστο. Μόνο τὰ δρομάκια του ἔμεναν λευκά. Ὅλο τὸ ἄλλο πρασίνιζε ἀπὸ πυκνὰ δέντρα καὶ δεντράκια, ἀπὸ θάμνους καὶ ἀπὸ χλόη. Καὶ μέσα στὸ ἀδιάκοπο αὐτὸ πράσινο φάνταζαν ὅλα τὰ λουλουδία τοῦ κόσμου, κόκκινα, κίτρινα, ἄσπρα, γαλάζια, πού τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἦταν στὶς δόξες τους. Ἀκόμα καὶ οἱ τοῖχοι ἦταν σκεπασμένοι ὡς ἐπάνω μὲ κισσοὺς, γιασεμιά κι ἀγιοκλήματα. Μιὰ μεγάλη « περγουλιὰ » — δηλ. κρεβατῖνα μὲ φουντωμένη κι ὀλόανθιστη κληματαριά — ἔρριχνε τὸν ἴσκιο τῆς σὲ κάποια ἔκτασι. Κάτω ἀπ' αὐτὴν καθόταν ὁ παπᾶς μὲ τὸ βιβλίο του. Ὅλο τ' ἄλλο περιβόλι ἦταν μέσα στὸν ἥλιο, πού ἔκανε τὶς φυλλωσιῆς νὰ λάμπουν χρυσοπράσινες, τὶς λεπτὲς πρὸ πάντων καὶ τὶς διάφανες, σὰν τῆς κληματαριάς, πού τὰ νέα τῆς φύλλα ἐφαίνονταν πραγματικῶς χρυσοφάνεια.

Ἐγὼ τριγύριζα. Κυνηγῶντας μιὰ πεταλούδα ἔφτασα κοντὰ στὸν παπᾶ. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη εἶχε τὰ μάτια του προσηλωμένα στὸν τοῖχο, πού πρασίνιζε ἀντίκρυ του. Στάθηκα καὶ κοίταζα καὶ ἐγὼ πρὸς τὸν τοῖχο, σὰ νὰ θελα νὰ ἰδῶ τί εἶχε κινήσει ἐκεῖ τὴν προσοχή του. Ἀλλὰ δὲν εἶδα τίποτα ἔκτακτο. Μόνο τὴν πρασινάδα καὶ κοινὰ λουλουδάκια, πού τὴ στόλιζαν. Καὶ τότε, σὰ νὰ κατάλαβε τὴν ἀπορία μου ὁ παπᾶς, μοῦ εἶπε :

— Ναί, βλέπω τὴν πρασινάδα. Τί ὠραία πού εἶναι! . . . Δές, δές . . . Τὸ πιὸ γλυκὸ χρῶμα, τὸ πιὸ εὐχάριστο, τὸ πιὸ ξεκουραστικὸ γιὰ τὰ μάτια εἶναι τὸ πράσινο. Γι' αὐτὸ, παιδί μου, ὁ πανάγαθος Θεὸς τὸ σκόρπισε μὲ τόση ἀφθονία στὴν κτίσι. Αὐτὸ καὶ τὸ γαλάζιο. Γιατὶ καὶ τὸ γαλάζιο τὸ ἴδιο ξεκουράζει τὰ μάτια. Τὰ γυαλιά, πού φοροῦμε τὸ καλοκαίρι γιὰ τὴν ἀντηλιά, εἶναι συνήθως πράσινα ἢ

γαλάζια. Κάποτε και μαύρα. Ἄλλὰ σπανίως κόκκινα, πορτοκαλιά, κίτρινα, μαβιά. Αὐτὰ τὰ χρώματα κουράζουν. Μόνο τὸ πράσινο καὶ τὸ γαλάζιο εἶναι γιὰ τὰ κουρασμένα μάτια. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὸς φροντίσει νὰ μᾶς τὰ ἔχη ἄφθονα, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο χρῶμα, — μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν οὐρανό, μὲ τὴ φυτεμένη γῆ, — ὁ ἀνόητος ὁ ἄνθρωπος ἔκανε ὅ,τι μπόρεσε γιὰ νὰ μὴν τὰ βλέπη σχεδὸν ποτέ. Κλείστηκε σὲ πόλεις, μακριὰ ἀπὸ τ' ἀκρογιάλια, ἔκαμε στενοὺς δρόμους καὶ πανύψηλα σπίτια· ὁ οὐρανὸς σ' αὐτὲς τὶς πόλεις δὲν εἶναι παρὰ λουρίδες, καὶ ἡ πράσινη ἐξοχή, ἡ γαλάζια θάλασσα, δὲ φαίνονται παρὰ ἀπὸ μακριὰ ἢ καθόλου. Ἔτσι τὰ ὑγιεινὰ χρώματα ἔχουν ἐξοριστῆ καὶ ὁ ἀνόητος ἄνθρωπος, ὁ πολιτισμένος τῶν πόλεων, δὲν ἔχει μπροστὰ στὰ μάτια παρὰ τὰ χρώματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Ἐγὼ τούλάχιστον ἔχω τὸ περιβολάκι μου. Ἐδῶ τὸ πράσινο μὲ τριγυρίζει. Κι ἂν θέλω καὶ γαλάζιο, δὲν ἔχω παρὰ νὰ σηκώσω τὰ μάτια μου ψηλά . . .

Αὐτὰ μοῦ εἶπε, τὸ καλοκαιριάτικο ἐκεῖνο πρῶτὶ στὸ περιβολάκι του ὁ σοφὸς παπᾶ - Σαράντης. Καὶ πόσες φορές δὲν τὰ θυμήθηκα ἀπὸ τότε! Τὰ θυμήθηκα καὶ σήμερα διαβάζοντας στὶς ἐφημερίδες γιὰ τὴν « Ἐβδομάδα τοῦ Πρασίνου ». Θὰ γίνῃ τὸν ἐρχόμενο μῆνα σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ εἶναι μιὰ μεγάλη προπαγάνδα γιὰ τὴν ἐξάπλωσι τοῦ εὐεργετικοῦ χρώματος στὶς πόλεις καὶ στὶς περιοχές, ποὺ τὸ στεροῦνται.

Αὐτὴ ἡ προπαγάνδα, ποὺ ἄρχισε ἀπὸ πολλὰ χρόνια, χρειάζεται πολὺ. Πρωτύτερα ἡ Ἀθήνα, ὅπου δὲν ἦταν ἄσπρη, ἦταν κίτρινη ἢ σταχτιά. Γύμνια καὶ ξεραίλα στοὺς λόφους, ποὺ τὴν τριγύριζαν, καὶ στοὺς τόπους, ὅπου δὲν εἶχαν χτιστῆ ἀκόμα σπίτια. Σήμερα εἶναι πράσινα σχεδὸν ὅλα. Ἐγίναν δασάκια καὶ περιβόλια παντοῦ. Τὸ ἴδιο πρέπει νὰ γίνῃ καὶ στὶς ἐπαρχίες, ὅπου ὑπάρχουν ἄσπρες, κίτρινες ἢ σταχτιές πόλεις. Ἄλλὰ καὶ στὴν Ἀθήνα νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργο καὶ νὰ συμπληρωθῆ. Τὸ εὐεργετικὸ πράσινο ἄς ἀπλωθῆ παντοῦ, ὅπου ὑπάρχει γυμνὴ καὶ ξερὴ γῆ, κι ἡ « ἀναδάσωσις » ἄς εἶναι τὸ σύνθημα. Δὲν ξεκουράζει μόνο τὰ μάτια τὸ πράσινο· ξεκουράζει καὶ τὴν ψυχὴ. Ἐχει πολλοὺς καὶ μεγάλους προορισμούς, — ἡ φυτεία! — ἀλλὰ καὶ σὰ διακοσμητικὸ μόνο νὰ τὸ πάρουμε, εἶναι μιὰ εὐτυχία! Μιὰ εὐτυχία μεγάλη καὶ ἀληθινή!

« Διάπλασις τῶν Παιδῶν » _____ Γρηγόριος Ξενόπουλος

26. Σ' ΕΝΑ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἀνάμεσα στὶς πολλὲς ἐκδρομές, ποὺ ἔκαμα στὴν Κύπρῳ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1952, γιὰ νὰ γνωρίσω τὰ παμπάλαια βυζαντινὰ τῆς μοναστήρια, στὸ πρόγραμμα ἦταν καὶ ἡ ἐπίσκεψί μου στὸ ρωμαντικὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, στὸ βουνὸ τοῦ Ἀώου. Ξεκινήσαμε ἀπὸ τὴ Λευκωσία μὲ μιὰ εὐχάριστη συντροφιά διασχίζοντας μὲ τ' αὐτοκίνητο, πρὸς τὰ νότια, κάμπους ὀλόχρυσους ἀπὸ τὰ μεστωμένα στάχυα, ποὺ τὰ θέριζε ἕνας κόσμος ἀπὸ στιβαροὺς * ἔργατες τῆς γῆς, ἀντάμα μὲ ἠλιοψημένες γεροκάμωτες κοπελλοῦδες. Ἡ βαθυγάλαζη ὀροσειρὰ τοῦ Ὀλύμπου * στὸ βάθος πλαισίωνε τὴν ὀλοζώντανη τούτην εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπινου μόχθου μέσα σὲ μιὰ ὀργιαστικὴ ὥρα τῆς Μάννας Γῆς, ποὺ χάριζε ἄφθονα τὰ πλοῦτη τῆς στὸν τίμιο ἰδρώτα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

Ὅστερ' ἀπὸ τοὺς μεγάλους κάμπους περνοῦμε ἀπὸ πράσινα περβόλια καὶ πευκόφυτους λόφους, χωνόμαστε μέσα σ' ἑλικοειδεῖς χαράδρες, ὅπου πολὺπυκνες ροδοδάφνες ξεχύνουν τὸν τριανταφυλλένιο χείμαρρό τους μὲ τὸ γλυκόπικρὸ τους ἄρωμα, ὅσο ποὺ προβάλλει μπρὸς μας τὸ ψηλὸ βουνό. Σὲ μιὰ βαθύπτυχη πλαγιά του ζηλότυπα κρύβεται τὸ λευκὸ μοναστήρι τοῦ Μαχαιρᾶ.

Ἔτσι καθὼς περνοῦμε τώρα τὶς ἀνηφορικὲς κορδέλλες τοῦ δρόμου ἀνεβαίνοντας πρὸς τὸ μοναστήρι, συναντοῦμε στὰ δεξιὰ μας ἕνα μικρὸ βυζαντινὸ ἐκκλησάκι, τὸν Ἅγιο Ὀνούφριο. Ἄν καὶ μικρὸ στὶς διαστάσεις του, παρουσιάζει στὴν ἀρχιτεκτονικὴ του σύνθεσι τὸν σταυροειδῆ τύπο μὲ τρούλλο στὴ γνήσια βυζαντινὴ γραμμὴ του. Κάνουμε ἕνα μικρὸ σταθμὸ. Ἀνοίγουμε τὴν ξεκλείδωτη ξύλινη πορτοῦλα του καὶ μπαίνομε. Οὔτε τέμπλο, οὔτε εἰκόνα, οὔτε καμμιὰ πουθενὰ τοιχογραφία. Ὅλοι οἱ ἐσωτερικοὶ του τοῖχοι ξεφτισμένοι καὶ τὰ θολωτὰ παραθυράκια τοῦ τρούλλου του ὀρθάνοιχτα στὸν ἀέρα, χωρὶς κανένα κλείσιμο. Ἀπ' αὐτὰ τὰ παραθυράκια μπαίνουνο συνεχῶς δυὸ χελιδόνια μὲ γοερά, ἂν μπορῆ κανεὶς νὰ τὰ πῆ, κελαδήματα. Φέρνουν κυκλικὲς βόλτες μέσα στὸ θόλο, φεύγουν καὶ ξανάρχονται ἀρχίζοντας πάλι τὰ ἴδια.

Γιὰ μιὰ στιγμή, ποὺ ὑψώνουμε τὸ βλέμμα, βλέπουμε κάτι τὸ φρικιαστικὸ σ' ἕνα πλάγιο τοῖχο. Ἕνα σταχτοπράσινο φίδι κου-

λουριασμένο μέσα σέ μιὰ χελιδονοφωλιά. Ήτσι καθώς εἶναι φουσκωμένο, μέ τευτωμένο καί γυαλιστερό τὸ δέριμα του, μᾶς προσεφεῖ μιὰν ἀπρόσμενη ἀνατριχίλα. Τὸ ζευγάρι τὰ χελιδόνια ἐξακολουθεῖ μέσα στὸ θόλο τῆς ἐκκλησιᾶς τὸ ἀγωνιῶδες πάει κι ἔλα μέ τὰ πονεμένα ξεφωνητὰ πάνω ἀπὸ τὸ δαίμονα τῆς καταστροφῆς, πού ἔχει θρονιαστῆ στὴν τρυφερὴ φωλίτσα τους καί τὴ σκεπάζει ὀλόκληρη μέ τὸν ἀπαίσιο ὄγκο του. Ἐκεῖ μέσα στὸ εἰρηνικὸ ἐρημοκκλησάκι, μιὰ τέτοια γελαστὴ καλοκαιριάτικη μέρα, ἀνάμεσα σ' ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ μαγευτικὰ τοπία, παίζεται μιὰ ἀπὸ τις πιὸ σπαραχτικὲς τραγωδίες, ἀγνωστὴ καί ἀθώρητη, ὅπως ἀγνωστὰ κι ἀθώρητα ξετυλιγονται πολλὰ ἀπὸ τὰ δράματα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς καί τοῦ ζωϊκοῦ κόσμου.

Ὁ ὁδηγὸς τοῦ αὐτοκινήτου σκέφθηκε νὰ πετάξῃ μιὰ μεγάλη πέτρα νὰ σκοτώσῃ τὸ φίδι. Οἱ κυρίες τῆς παρέας ὁμως, φοβήθηκαν μὴν πέσῃ τὸ ἔρπετό καί μᾶς δαγκώσῃ. Γι' αὐτὸ καί φύγαμε ἀνεβαίνοντας στὸ μοναστήρι, μέ βαρεὰ καρδιά ἀπ' ὅσα εἶδαμε.

Μᾶς ὑποδέχθηκε μ' ἐξαιρετικὲς περιποιήσεις ὁ εὐγενικώτατος ἡγούμενος Εἰρηναῖος στὴν κατακάθαρη μονὴ μέ τοὺς ὀλόλευκούς νιπτῆρες καί τὸ λουτρό, τελευταία λέξι τῆς ὑγιεινῆς καί τῆς καθαρότητος. Προσκυνοῦμε τὴν ἱστορικὴ εἰκόνα τῆς Παναγίας καί τις ἄλλες παλιὲς εἰκόνες, πού στολίζουν τὸ βαρύτιμο σκαλιστὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησιᾶς. Βλέπουμε ὕστερα μερικὰ ἀπὸ τὰ παλιὰ κειμήλια τῆς μονῆς, εὐαγγέλια, σταυροὺς, ἅγια λείψανα, μιὰ μίτρα, ἓνα ἰδρυτικὸ βιβλίο τῆς μονῆς ἀπὸ τὸ 1274, ἓνα παλιὸ χρυσόβουλλο *. Κι ἔπειτα ἀπὸ τὸ πλοῦσιο γεῦμα, πού μᾶς παραθέτει ὁ νεαρὸς καί προοδευτικὸς ἡγούμενος, ὅπου ἐπακολουθοῦν ἀπαγγελίες ποιημάτων, μαθαίνουμε τὸ ἱστορικὸ τῆς μονῆς.

Ἡ Παναγία τοῦ Μαχαῖρᾶ εἶναι μιὰ ἀπ' τις τρεῖς στὴν Κύπρο μονές, πού μέχρι σήμερα ἀναγνωρίζονται ὡς σταυροπήγια *. Κτίσθηκε στὰ τελευταία χρόνια τῆς Ἑλληνικῆς ἐξουσίας στὴν Κύπρο. Κι ἔχει τὸ ὄνομα Βασιλική, γιατί τὴν προστάτευσαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, οἱ Κομνηνοὶ καί οἱ Ἄγγελοι.

Κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἱστορίας της ἔχει νὰ δεῖξῃ τέσσαρας μάρτυρας τῆς Θρησκείας καί τῆς Πατρίδος, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους λάμπει σὰν διαμάντι ἡ μορφὴ τοῦ ἔθνομάρτυρα Κυπριανοῦ.

Κάποιος ἀσκητὴς Νεόφυτος, φεύγοντας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἀγαρηῶν, ἐγκατέλειπε τὴν Παλαιστίνη μαζί μὲ τὸ μαθητὴ του Ἰγνάτιο καὶ ἤλθαν κι ἔκτισαν τὶς πρῶτες καλύβες, στὸ ἄβατο * τότε, ἀλλὰ γεμᾶτο μουσικὴ καὶ ποιήσι βουνὸ τοῦ Ἀώου (1774).

Ἐδῶ ἡ παράδοσι ὀργιάζει γύρο ἀπὸ τὴν εὔρεσι τῆς ἀγίας εἰκόνας. Διηγοῦνται οἱ γεροντότεροι τῶν μοναχῶν, ὅτι οἱ εὐσεβεῖς πρῶτοι μοναχοὶ ἔβλεπαν τὴ νύχτα, τὴν ὥρα ποὺ διάβαζαν τὰ ὑπαίθρια κατασκευατικὰ * ἀποδειπνᾶ των, μιὰ ἐξαιρετικὴ λάμπι μέσα σὲ μιὰ σκοτεινὴ σπηλιά. Μὴ τάχα ἦταν κάποιο ἀστέρι σὰν ἐκεῖνο τῶν Μάγων ; Ἡ ἦταν κανένα σημάδι παρουσίας Θεοῦ ; Κάποτε ἀπεφάσισαν καὶ κατέβηκαν στὴ σκοτεινὴ σπηλιά, ποὺ ἦταν τριγυρισμένη ἀπὸ βάτους. Ποιὸς νὰ ἔμπαινε μέσα νὰ ἐμβαθύνῃ στὸ θεῖο Μυστήριο ; Καὶ ἐξαφνα παρουσιάζεται ἡ Παναγία, ἡ ὁποία ἔδωσε ἕνα μαχαίρι στοὺς μοναχοὺς, ποὺ μὲ τὴ βοήθειά του ἔκοψαν τὶς βατιές καὶ στὸ βάθος τῆς σπηλιάς βρίσκουν τὴν εἰκόνα. Κι εἶναι τοῦτο μιὰ ἀπὸ τὶς ἐκδοχὲς γιατί ἡ Παναγία ὀνομάζεται « τοῦ Μαχαιρᾶ ». Παλαιὸς ὅμως ἱστοριογράφος τῆς Μονῆς λέγει ὅτι ὀνομάσθηκε « Μαχαιρᾶ » ἀπὸ τὸν ἐξουσιάσαντα τὸ ὄρος ἐκεῖνο. Τὸ βέβαιο εἶναι ὅτι ἡ εἰκόνα κρύφτηκε ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς εἰκονομαχίας καὶ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σωζόμενες εἰκόνες τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ.

Τὰ θαύματα τῆς εἰκόνας ἦταν τόσα πολλὰ, ποὺ ἡ φήμη τῆς ἀκούσθηκε ὄχι μόνο στὰ γύρο χωριά, ἀλλὰ σ' ὀλόκληρη τὴν Κύπρο. Γι' αὐτὸ ἄφθονο ἔτρεχε τὸ χρῆμα καὶ τ' ἀφιερώματα στὴ μονή. Μὲ τὴ βοήθεια ἀκριβῶς αὐτὴ καὶ μὲ τὴν προστασία τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων οἱ φίλεργοι μοναχοὶ ἔκτισαν τὴ Μονή. Ἀκολουθεῖ ἀπὸ τότε μιὰ λαμπρὰ περίοδο μέχρι τοῦ 1220, ὁπότε ἀρχίζει ἡ φραγκικὴ σκλαβιά. Τὴ φραγκικὴ σκλαβιά διαδέχεται ἡ τουρκικὴ. Πραγματικὰ μαῦρα χρόνια γιὰ τὴν Ἑλληνικὴ Κύπρο. Στὴν περίοδο αὐτὴ ἡ παρουσία μιᾶς ἐξαιρετικῆς μορφῆς, ἐνὸς Ἠγουμένου, τοῦ Παρθενίου, γύρο ἀπὸ τὸ 1750, ἐπαναφέρει τὴ μονὴ στὶς παλιές τῆς δόξες. Πρέπει νὰ σημειώσωμε ὅτι κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους τῶν κελλιῶν, κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς κανδήλας, λειτουργοῦσε κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τὸ κρυφὸ σχολεῖο, ποὺ ἐσφουρηλατοῦσε * τοὺς γενναίους ἄνδρες τοῦ 1821.

Ἀκολουθεῖ ἡ Ἀγγλικὴ κατοχὴ, κατὰ τὴν ὁποία ἡ μονὴ ἔχασε μερικὰ προνόμια καὶ περιῆλθε σὲ οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Παρ' ὅλα

αὐτὰ παρουσίασε κατὰ τὴν τελευταία αὐτῆ περίοδο μερικοὺς θεολόγους, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρέτησαν τὴν Ἐκκλησία καὶ τὴν Κύπρο γενικά.

Ἡ ζωὴ τῆς μονῆς εἶναι κοινοβιακὴ. Κοινὴ προσευχή, κοινὴ τράπεζα, κοινὰ ἰδεώδη. Οἱ φίλεργοι μοναχοὶ τῆς με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν δραστήριο, ἀκούραστο καὶ μεγάλης μορφώσεως ἡγούμενό τῆς Εἰρηναῖο, ἐργάζονται ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἔθνικῶν ἐπάλξεων, ὄνειρευόμενοι τὴ μονὴ τους ὠραία, μεγαλοπρεπῆ, πνευματικὸ καὶ ἔθνικὸ κέντρο.

Μαθαίνοντας τὴν τόσο ἐνδιαφέρουσα ἱστορία τοῦ παλιοῦ μοναστηριοῦ τῆς Παναγίας τοῦ Μαχαιρᾶ, περάσαμε μίαν ἀλησμόνητη ἡμέρα ἀνάμεσα στὶς δροσόπνοες αὔρες τῶν πεύκων καὶ τῶν ἐλατοκυπαρίσσιων, δίπλα στὸν παφλαστό κρουνοῦ ἑνὸς κεφαλόβρυσου, ποὺ ξεπετάγεται κελαρύζοντας τὸ ἀσύλληπτο νερένιο του τραγούδι, ἀνάμεσ' ἀπὸ χλόη βελούδινη καὶ ἀπὸ πυκνὰ πολυτρίχια*.

Τὸ δειλινὸ ἄρχισε νὰ χρυσίζει τὶς ψηλὲς κορφές, τὰ δέντρα κι ὅλο τὸ γῦρό μας μαγευτικὸ τοπίο. Τὸ μοναστήρι ἔμπαινε σιγὰ - σιγὰ μέσα σ' ἕνα μυστικοπαθὲς κι ἀπόκοσμο σκίόφωτο. Ἦταν καιρὸς νὰ φεύγωμε. Μ' εὐχές, με δῶρα καὶ λουλούδια μᾶς ἐγέμισε ὁ φιλόξενος ἡγούμενος, οἱ δέκα μοναχοὶ καὶ τὰ μικρὰ καλογεράκια, ὅταν τοὺς ἀποχαιρετούσαμε, τὴν ὦρα ποὺ μπαίναμε στὸ αὐτοκίνητο.

Περιοδικὸν « Φιλολογικὴ Πρωτοχρονιά », 1953, σ. 255 - 257. ἸΑθηνᾶ Ταρσοῦλη

27. Ο ΕΥΡΩΤΑΣ

Ὅπως στὴν ἐποχὴ τῆς θεογέννητης Ἑλένης, κυλάει τὰ ρεύματά του ὁ Εὐρώτας στοὺς ἔνδοξους κάμπους τῆς Σπάρτης. Καὶ στὸ τραγούδι τῶν νερῶν του, ποὺ ἀπόβαθα ζοῦν οἱ ἀρχαῖοι θρῦλοι, δοξάζει τὴν ὁμορφιά τῆς νέας ζωῆς.

Θεριεῦουν στὶς ἀκροποταμιές του καὶ ὑψώνονται στὸν οὐρανὸ λαμπαδωτὲς καὶ λυγερόκορμες οἱ λεῦκες, νυφοῦλες τῶν νερῶν. Δάση ἀπὸ καλάμια πυκνὰ καὶ ἀροδάφνες* βαθυπράσινες φουντώνουν παντοῦ καὶ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο του ὡς τὴ θάλασσα κάτω.

Δεξιά και ἀριστερά στην κοίτη του, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα και κατεβαίνει, κοπάδια χωριουδάκια ὁμορφα ἀπλώνονται, πού πολλές φορές στὶς μεγάλες του πλημμύρες τὰ πελαγώνει.

Ἄπο τις πηγές του, ψηλά ἀπο τὸ Χελμὸν ἐπάνω και τὰ Ἄρκαδικὰ βουνά, ὡς κάτω στὶς ἐκβολές του, ἀνάμεσα στα χωριά Δουραλῆ και Λεῖμονα — τὰ πιὸ τραγικά θύματά του — δυὸ μόνο μεγάλες σιδερογέφυρες ἀλυσοδέουν τὴν ἀκράτητη ὄρμη και τὴν τρομαχτική μανία τοῦ στοιχειωμένου Εὐρώτα τὸ χειμῶνα.

Ἄδοξο και ταπεινὸ στην ἀρχὴ ποταμάκι, μέσα στην κατάστημα ἐπάνω στην λαγκαδιά κοίτη του, ὅσο ροβολαίει * τὸν κατήφορο, τόσο περισσότερα ξεροπόταμα δέχεται βουρκωμένα και αὐλάκια ἄπειρα ρουφάει ἀπο τις ἀτέλειωτες ρεματιές τοῦ Πάρνωνος και τοῦ Ταυγέτου.

Ὅταν στῆς βαρυχειμωνιάς τις θολές ἡμέρες ὀρμαίει ἀνταριασμένος και κατεβαίνει στους κάμπους ἀγριεμένος ὁ Νεροδράκοντας, ἕνας τρόμος και μιὰ φοβέρα ἀπλώνεται στην κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος, πέρα πρόσπερα.

Βαρὺ και ἀδιάκοπο ἀντιλαλεῖ τὸ ρέκασμα * τοῦ ποταμοῦ. Τρομερὴ ἢ κατεβασιά του γιομίζει φουσκωμένη ὅλη τὴ διάπλατη κοίτη του. Μαυρόθολη κυματίζει ἄγρια ἢ πλημμύρα, ὀλοένα παραδέρνει και ἐξογκώνεται.

Χυμάει στὶς ἀκροποταμιές, ἀνεβαίνει στα γυροπόταμα, χτυπιέται στα βράχια, ξεριζώνει θεόρατα δέντρα, σέρνει λιθάρια ριζιμιά *, ξεχειλάει στα σπαρτά, πηδάει στ' ἀμπέλια. Τρυγάει και θερίζει, νοικοκύρης ἀκάλεστος, χωρὶς νὰ ὀργώση και χωρὶς νὰ σπείρη ποτέ του ὁ Νεροδράκοντας.

Βογγάει και τρικυμίζει ἀσώπαστα τῆς Σπάρτης ὁ νεροποντισμένος κάμπος. Δυναμώνει ὁ βοριάς και βράζει ἀπειλητική ἢ πλημμύρα γῦρο ἀπο τὰ χωριά, πού κατεβασμένα χαμηλά στους κάμπους γειτονεύουν με τὸν ἀγριεμένο τὸν Εὐρώτα, και καμμιὰ ἀνθρώπινη δύναμη δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ σταματήση τὴν τρομερὴν ὄρμη του.

Ἔτσι ἀνεμπόδιτος, ὅταν ξεχειλάει, χύνεται ἀκράτητος μέσα στα καμπίσια τὰ χωριά. Καταπατάει τὰ χωράφια τους και τὰ λιβάδια τους, καταλεῖ τὰ μαντριά, συνεπαίρνει τις καλύβες, ἀνασκάπτει τὰ χαμόσπιτα.

Καί μέσα ἀπό τὸ κοσμογονικὸ γιγαντοπάλεμα ὑγρῶν καὶ στερεῶν στοιχείων, τὸ ἄγριο ρέκασμα τῆς πλημμύρας — δαιμονικὴ συμφωνία ἀπ' ὅλους τοὺς γόους καὶ τοὺς βρόντους μιᾶς καταστροφῆς — σκορπάει τὸν τρόμο καὶ τὴ φρίκη σ' ὅλη τὴν πανέμορφη κοιλάδα τῆς Λακεδαίμονος.

« Σπάρτη — Μυστράς », σελ. 38 - 40.

Κώστας Πασαγιάννης

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟΝ

Α

ἄβατος	— ἀπάτητος.
ἄβελτηρία	— ἀνοησία, μωρία.
ἄβρδς	— λεπτός, ἀπαλός, εὐγενικός.
Ἄγαρηνός	— ὡς ὄν. Μωαμεθανός. Ὡς ἐπίθετον σκληρός, ἄσπλαχνος
ἀγλαίζομαι	— λαμπρύνομαι, ἐξωραίζομαι.
ἀγρίλι	— ἀγριελαία, κότινος.
Ἄδάρχης	— ὁ ἄρχων τοῦ Ἄδου.
ἀδημονῶ	— καθ' ὑπερβολὴν στενοχοροῦμαι, ἀγωνιῶ, ἀναμένω
ἀδηφαγία	— ἀχορτασιά, ἀπληστία
ἀενάως	— παντοτινά, αἰώνιος.
ἀέτωμα	— τὸ τριγωνικὸν ἐπιστέγασμα τῶν στενῶν πλευρῶν τῶν ἀρχαίων ναῶν.
Ἄιβάτι	— χωρίον πλησίον τοῦ Σιδηροκάστρου Μακεδονίας.
αἰγείρος	— εἶδος ὑψηλῆς λεύκης.
αἰγλή	— λάμψις, δόξα, φήμη.
αἰμασία (ή)	— λίθινος τοίχος ἀνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, κοινῶς ξερολιθιά.
αἰπόλος	— αἰγοβοσός.
ἀκουρμάζομαι	— ἀκροῦμαι προσεκτικῶς.
ἀλγεινός	— ὀδυνηρός.
ἀλγηδών (ή)	— πόνος.
ἄλικος	— πορφυροῦς.
ἄλικμος	— δυνατός, εὐρωστος.
ἄλυκον (ή)	— θαλασσίον πτηνὸν κοινῶς καλούμενον ψαροφάγος.
Ἄμαζόνιος (ὁ)	— ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Ν. Ἀμερικῆς.
ἀμοιβαδόν	— ἀμοιβαίως, κατ' ἐναλλαγὴν, τὸ ἐν ἔπειτα ἀπὸ τὸ ἄλλο.
ἀμπαζούρ	— ἀλεξίφωτον (λ. γαλλικὴ).
ἀμπᾶς (ὁ)	— ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἀπὸ χονδρὸν μάλλινον, ὕφασμα, εἶδος ἐπανωφορίου.
ἀμυδρός	— μόλις διακρινόμενος, θαμπός, ἀσαφής.
ἀμφιλύκη (ή)	— τὸ μεταξὺ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἀμυδρὸν φῶς, εἴτε πρόκειται διὰ λυκαυγῆς ἢ γλυκοχάραμα, εἴτε διὰ λυκόφως ἢ μούχρωμα.
ἀνάβλεμμα (τὸ)	— βλέμμα πρὸς τὰ ἄνω ἢ πρὸς τὰ ὀπίσω.
Ἄναγνώστης Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικός τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκ Θεσσαλονίκης. Περιέγραψε τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1430 ἄλωσιν τῆς γενετήρας του πόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων.

ἀναζωπυρῶ	— ἀνάπτω ἐκ νέου πυράν, ξανανάβω, ἀναζωογονῶ.
ἀνάθημα	— ἀφιέρωμα.
ἀναμέλομαι	— ψάλλομαι ἐκ νέου.
ἀναρριχῶμαι	— σκαρφαλώνω.
ἀνεξίτηλος	— ὁ μὴ ἐξαλειφόμενος, ὁ μὴ ξεβάφω.
ἀνέρπω	— ἔρπων ἀνέρχομαι πρὸς τὰ ἄνω.
ἀντιφωνῶ	— ψάλλω κατὰ διαδοχὴν ἐκκλησιαστικὸν ᾄσμα, ἀπαντῶ εἰς προσφώνησιν.
ἄξεστος	— ἀκατέργαστος, τραχύς, ἀμόρφωτος.
ἀπαντέγω	— ἀναμένω.
ἀπαράβλητος	— ἀσύγκριτος.
ἀπαυδῶ	— χάνω τὴν ὀμιλίαν, κουράζομαι, ἀποκάμνω.
ἀπόγειον	— θαλάσσιος ἄνεμος.
ἀποτρέπω	— ἐμποδίζω κάποιον διὰ λόγων νὰ πράξῃ κάτι.
ἄπτομαι	— ἐγγίζω.
ἀπωθῶ	— ἀπομακρύνω, σπρώχνω μακράν.
ἀπώλεια	— χάσιμον.
ἄρα (ἦ)	— κατάρρα, ἀνάθεμα.
ἄραμπᾶς (ὅ)	— φορτηγὸς ἄμαξα, κάρρο.
ἄρατε	— ἐγείρατε, σηκώσατε.
ἀργοικινίζομαι	— κουνιέμαι ἄργά καὶ νοηελῶς.
Ἄρδέναι (αἰ)	— δάσος καὶ ὄροπέδιον μεταξὺ Β.Α. Γαλλίας καὶ Ν.Δ. Βελγίου.
ἀροδάφνη	— ροδοδάφνη.
ἀρύομαι	— ἀντλῶ, εὐρίσκω.
ἀρχέγονος	— ὁ ὑπὸ τὴν ἀρχικὴν μορφήν του ἐμφανιζόμενος, παλαιός.
ἄρωγός	— βοηθός.
ἀσθμαίνω	— λαχανιάζω.
ἀσίκτης	— λεβέντης, ὠραῖος (λ. Τουρκ.).
ἀτενωῶ	— (κοιτάζω) με βλέμμα προσηλωμένον.
αὐθεντικός	— γνήσιος, ἀσφαλής, ἀναμφισβήτητος.
αὐθῦπαρκτος	— ὁ ὑπάρχων ἀφ' ἑαυτοῦ.
αὐλαία	— παραπέτασμα χωρίζον τὴν σκηνὴν ἀπὸ τῆς αἰθούσης τῶν θεατῶν. Τὸ πάλαι, πρὶν ἀρχίσῃ ἡ παράστασις, ἡ αὐλαία ἐπιπτεν.
αὐτανδρὸς	— ἐπὶ βυθιζομένου πλοίου, τοῦ ὑποίου χάνεται ὅλον τὸ πλήρωμα.
αὐτοσχέδιος	— ὁ προχείρως ἐκτελεσθεὶς.
ἄφατος	— ἀνέφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφραστος	— ἀνέφραστος, ἀπερίγραπτος.
ἄφρονῶ	— εἶμαι ἄφρων, ἀνόητος.
ἄψιμχία	— ἔλαφρά σύγκρουσις μικρῶν στρατιωτικῶν μονάδων.

B

- Βαλαώρα (ή) — μικρόν, ἄδενδρον καὶ βραχυῶδες βουόν.
 βαρυγγωμῶ — βαρυγγωμῶ, δυσανασχετῶ ἐναντίον τινός.
 βαρυθροῶ — θροῖζω βαριά.
 βατσέλον — φορτηγὸν ἰστιοφόρον τοῦ παρελθόντος αἰῶνος διὰ μεταφορὰν σίτου κλπ.
 βεβήλωσις — μόλυνσις διὰ πράξεων ἢ λόγων.
 βερντέα — εἶδος ἰταλικοῦ λευκοῦ οἴνου.
 βημόθυρα — ἡ μεσαία τῶν τριῶν θυρῶν τοῦ εἰκονοστασίου.
 βορά — τροφή σαρκοφάγων ζώων.
 βουβῶν (ό) — τὸ ἄνω ἐσωτερικὸν μέρος τοῦ μηροῦ.
 βουρκῶνω — θολῶνω, σκοτεινιάζω.
 βρατσέρα (ή) — εἶδος ἰστιοφόρου καραβιοῦ μὲ μυτερὴν πρύμναν καὶ μὲ δύο κατάρτια, ποὺ ἔχουν ἀπὸ ἓν ἰστιὸν σχήματος τραπεζοειδοῦς. Λέγεται καὶ μπρατσέρα.
 βραχναῖς (ό) — βαρὺ καὶ ἐνοχλητικὸν ὄνειρον, ἐφιάλτης. Εἰς τὸ ποίημα « τὸ κρυφὸ σχολεῖο » ἔχει τὴν σημασίαν τῆς ἀκουμῆτου ἐλπίδος τῶν σιλάβων πρὸς ἐπανάστασιν καὶ ἐλευθερίαν.
 βρίζα (ή) — ἡ ἄλλως πασίγνωστη σίκαλι.
 βρουασμὸς — συμφυρμὸς, συνωστισμὸς.
 βρῶμα — φαγητόν, τροφή.

Γ

- Γαλάτης — οἱ Γαλάται, οἱ κατὰ τῶν Δελφῶν ἐπιτεθέντες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.
 γαυριῶ — καμαρώνω.
 γείσων (τό) — τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς στέγης, ποὺ ἐξέχει τῶν καθέτων τοίχων τῆς οἰκίας.
 γιασμαῖκι — καλύπτρα τοῦ προσώπου (λ. τουρκική).
 γιόλεττα (ή) — εἶδος ἰστιοφόρου, λεγόμενον ὑπὸ τῶν λογίων « ἡμιολία ».
 γρέκι — ἡ γκρικι. Χῶρος θερμὸς, ὅπου σταυλιζονται τὰ νεογέννητα πρόβατα.

Δ

- δάκνω — δαγκῶνω.
 δαμασκηνόν — ὡς ἐπίθετον τῆς λέξεως ξίφος σημαίνει ξίφος σπουδαῖον καὶ ἀτάκτανικτον. Εἰς τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια λέγεται « τὸ δαμασκι σπαθί ». Ὁνομάσθη ἔτσι ἀπὸ τὴν Δαμασκόν, πρωτεύουσαν τῆς Συρίας, ὅπου κατὰ τοὺς βυ-

	ζαντινούς χρόνους υπῆρχαν περίφημα έργαστήρια πολεμικῶν ὄπλων, κατασκευαζομένων διὰ τοὺς Ἀκρίτας.
δαμασκή	— ὄπλον κυρίως σπαθὶ κατασκευασμένον διὰ δαμασκηνοῦ χάλυβος.
δαψιλής	— ἄφθονος, πλουσιοπάροχος.
δείγμα	— ἀπόδειξις.
δεκατίζομαι	— ὑφίσταμαι ἀποδεκατισμόν, καταστρέφομαι.
δέρις	— δέρμα.
διαμείβομαι	— στέλλομαι ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέρους εἰς τὸ ἄλλο.
διασπῶ	— χωρίζω, διαλύω.
διάφορο (τὸ)	— ὁ τόκος (διάφορο - κεφάλι — τὸ διάφορο προστιθέμενον εἰς τὸ κεφάλαιον, ἦτοι ἀνατοκισμός).
διέπομαι	— κανονίζομαι.
διφρηλατῶ	— ὀδηγῶ ἄρμα, ὄχημα.
δραγμῖς	— πρέζα πράγματός τινος, μάτσο, δεσμίς.
δράνα (ἦ!)	— ἀναδενδράς, φυτὸν ἀναρριχητικόν.
δρυμός	— δάσος πυκνὸν ἐκ μεγάλων δένδρων.
δυσθυμῶ	— στενοχωροῦμαι, ἔχω κακὴν διάθεσιν.

Ε

ἐγγύς	— πλησίον.
ἐγκατα	— τὰ ἐντόσθια, τὸ ἐσωτερικὸν μέρος τῆς γῆς.
εἰκασία	— συμπέρασμα.
εἰσελεύσομαι	— θὰ εἰσέλθω.
εἶτα	— ἔπειτα.
ἐκθύμω	— με ὄλην τὴν καρδιά.
ἐκλιπάρησις	— ἐπίμονος παράκλησις.
ἐκμυζῶ	— βυζαίνω, ἀπορροφῶ.
ἐκτοτε	— ἀπὸ τότε.
ἐκφρων (ὅ, ἦ)	— ἔξω φρενῶν.
ἐλέφας	— τὸ διὰ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα χρησιμοποιοῦμενον ἐλεφαντοστοῦν.
ἐμπλεως - ος	— γεμῆτος.
ἐμφυτος	— ὁ ἐκ φύσεως ὑπάρχων.
ἐνδεια	— μεγάλη ἔλλειψις, φτώχεια.
ἐνδίδω	— ὑποχωρῶ, παραδέχομαι.
ἐνθεῖς	— ἀφοῦ ἔθεσε.
ἐνθεν καὶ ἐνθεν	— ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐδῶ καὶ ἐκεῖ.
ἐνθρόσσω	— ἀναπηδῶ εἰς τὸ μέσον, ἐμφανίζομαι αἴφνης.
ἐνωμοτία	— ὀργανικὴ ὁμάς ἐκ 10 ἕως 12 στρατιωτῶν ἢ χωροφυλάκων.

ἐνωτίζομαι	— ἀκούω προσεκτικά.
ἐξάλλω	— ὁ ἐκτὸς ἑαυτοῦ, ὁ μὴ ἔχων κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἑαυτοῦ τοῦ.
ἐξανδραποδισμός	— ἡ πώλησις ἀνθρώπων (κυρίως αἰχμαλώτων) ὡς δούλων. ἡ τελεία ὑποδούλωσις.
ἐξίσταμαι	— ἀπορῶ πολύ, παραξενεύομαι, μένω κατάπληκτος
ἐπαγγέλλομαι	— ἔχω ὡς ἐπάγγελμα.
ἐπάρθητε	— σηκωθῆτε, ἀνοίξατε.
ἐπενδύτης	— ἐπανωφόρι· κηρωτὸς ἐπενδύτης = ἀδιάβροχον.
ἐπικός	— ὁ ἀναφερόμενος εἰς ἔπος, ὁ ἄξιος νὰ ὑμνηθῆ μὲ ἔπος (ἔπος = ἥρωϊκὸν ποίημα).
ἐπιῶσα	— ἡ ἐπομένη.
ἐπίσαξις (ἡ)	— ἡ πράξις τοῦ ἐπισάττω, τοποθετῶ τὸ ἐπίσαγμα κοινῶς τὸ σαμάρωμα.
ἔπος	— λόγος, μακρὸν ἀφηγηματικὸν ποίημα, κυρίως ἥρωϊκόν.
ἐρατεινός	— ἀξιαγάπητος.
ἔρεισμα	— στήριγμα, ὑποστήριγμα.
ἐρμάριον (τὸ)	— τὸ ντουλάπι.
ἐρρυτιδωμένος	— ζαρωμένος, γεμᾶτος ἀπὸ ρυτίδας - ζαρωματιές.
Ἑταιρεία (ἡ)	— ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία.
ἔτισε	— ἐπλήρωσε.
εὐάγωγος	— πειθήνιος, πρᾶος, ἀνατρεφόμενος μὲ εὐκολίαν καὶ καλοὺς τρόπους.
εὐδιος	— (ἐπὶ καιροῦ) αἴθριος, καλοκαιρινός.
εὐδοκῶ	— δέχομαι εὐμενῶς.
ἐωθινόν (τὸ)	— ὕμνος ἐκκλησιαστικός, ψαλλόμενος τὴν αὐγὴν, κατὰ τὸ τέλος τοῦ Ὄρθρου καὶ πρὸ τῆς μεγάλης δοξολογίας.

Ζ

ζευγᾶς	— γεωργός, ζευγηλάτης.
ζέφυρος	— δυτικὸς ἄνεμος (κ. πονέντες).
ζέω	— βράζω.
ζόφος	— σκότος βαθύ.

Η

ἡδονικῶς	— μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν, ἀπόλαυσιν.
ἡδύλαλος	— ὁ λαλῶν, ὁ ψάλλων μὲ πολλὴν γλυκύτητα.
ἡδύμελον	— τροπάριον ἔχον γλυκεῖαν μελωδίαν.
ἡμίκλιτος	— χωρὶς νὰ ἔχη ἐντελῶς κατακλιθῆ, μισόγεργος.
ἡὼς	— τὸ πρῶτον φῶς τῆς ἡμέρας, ἀρχή.

Θ

θαλασσόπληκτος	— ὁ ὑπὸ τῶν κυμάτων κτυπούμενος.
θαλλός	— τρυφερός βλαστός.
θάλλος	— ζεστασιά, περίθαλψις.
θεοφύλακτος (πόλις)	— ἔτσι ὠνομάζετο ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους.
θυγατέρες (Διός)	— αἱ Μοῦσαι.
θυμέλη	— βωμὸς ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὀρχήστρας τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

I

ἴαμβος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἐκ δύο συλλαβῶν, μιᾶς βραχείας καὶ μιᾶς μακρᾶς παρ' ἀρχαίους, ἢ μιᾶς ἀτόνου καὶ μιᾶς τονισμένης.
ἱαμβικοί στίχοι	— οἱ ἐξ ἱάμβων ἀποτελούμενοι στίχοι.
ἱεραρχία	— κλίμαξ διαφόρων βαθμῶν εἰς δημοσίας καὶ λοιπὰς θέσεις.
ἱεροπρακτῶ	— ἱερουργῶ, τελῶ τὰ τῆς θείας λατρείας.
ἱλαρύνω	— φαιδρύνω, καθιστῶ τί χαρωπόν.
ἰόχρους (ὄ, ἦ)	— ὁ ἔχων τὸ χροῖμα τοῦ ἴου (τοῦ μενεξέ), ὁ βαθυκύανος.

K

καβαλλάρης (τῆς στέγης)	— ἡ ὀριζοντία δοκὸς ἢ ἀποτελοῦσα τὴν κορυφαίαν ράχιν τῆς στέγης.
κάλαμος	— καλαμῆνα γραφίς.
καλαουζέρης	— χειριστὴς ἀεραντλίας σπογγαλιευτικοῦ πλοιαρίου.
καλλίρρειθρος (πηγὴ)	— ἡ ἔχουσα καλὸν ρεῦμα ὕδατος.
καλλωπίζω	— εὐπρεπίζω, περιποιούμαι.
κάμνοντες	— (τοῦ ρήμ. κάμνω), οἱ κοπιασμένοι, οἱ ἄρρωστοι.
Κανανὸς Ἰωάννης	— Βυζαντινὸς ἱστορικὸς τοῦ ΙΕ' αἰῶνος. Περιέγραψεν ἀφελῶς καὶ εἰς δημῶδες γλωσσικὸν ἰδίωμα τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1422 πολιορκίαν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καθ' ἣν οἱ Τούρκοι ἀπεκρούσθησαν.
καρβανάρης	— ὁ ἀρχηγὸς τοῦ καραβανιοῦ.
καριοφίλι	— τυφῆκιον ἐμπροσθογεμές, πυροδοτούμενον διὰ πυριτολίθου.
καταιονισμὸς	— ρίψις πολλοῦ ὕδατος ἄνωθεν.
κατανυκτικός	— ὁ προκαλῶν κατάνυξιν, ὁ συγκινῶν καὶ προκαλῶν εὐλάβειαν.
καταπακτιῆ	— ἄνοιγμα ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ὁδηγοῦν εἰς ὑπόγειον.

καταπονηθείς	— πολύ κουρασθείς, ταλαιπωρηθείς.
κατάπτωσης	— πτώσις, πέσιμον.
κατασκήπτω	— έφορμῶ, επιπίπτω.
κατέχω	— γνωρίζω.
κατήφεια	— τὸ νὰ εἶναι κανεὶς σκυθρωπός, κατσούφης.
κάτος	— γάτος.
κατράμι	— ρευστὴ πίσσα.
κεῖρω	— κόπτω τινὸς τὴν κόμην.
κεκυφώς	— σκυμμένος, καμπούρης
κελεύω	— διατάσσω.
κενταυρικός	— ὁ ἔχων σχέσιν ἢ ὁμοιότητα πρὸς κένταυρον. Κατὰ τὴν ἀρχαίαν μυθολογίαν οἱ Κένταυροι ἦσαν κατὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ἄνδρες καὶ κατὰ τὸ κάτω μέρος ἵπποι.
κεχαγιαῖς (ὁ)	— λέξις τουρκικὴ, ὁ φροντιστὴς μεγάλης οἰκογενείας, ὁ τοποτηρητής, ἐπίτροπος.
κιβούριον	— τάφος, φέρετρον.
κιλίμιον	— τάπης ἀπλῆς κατασκευῆς.
Κίρκη	— μάγισσα, θυγάτηρ τοῦ Ἥλιου. Προσείλκεε διὰ τῆς γοητείας της τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς μετεμόρφωνεν εἰς ζῶα.
κλαβανὴ	— καταπακτὴ (βλ. λ.).
κλαγγή	— ἤχος συγκρουομένων ὄπλων.
κλάρες	— μικροὶ ξηροὶ κλάδοι, τοὺς ὁποίους ἀποθηκεύουν οἱ χωρικοὶ, διὰ νὰ τοὺς χρησιμοποιοῦν ὡς προσανάματα.
κλασσικὴ γῆ	— ἡ Ἑλλάς, ἡ χώρα τοῦ πολιτισμοῦ.
κνικᾶτο	— ἡ κνηκᾶτο με χρῶμα ἐρυθρὸν ἢ κροκοβαφές.
κογχύλη	— ἡ κόγχη τῶν μαλακίων, τὸ βούκινο τῶν ναυτικῶν.
κοινῆ	— κοινώς.
κολοβός	— ὁ ἔχων ἀποκεκομμένην τὴν οὐράν, ἐλλιπής.
κομμός	— ἱματιοθήκη με πολλὰ συρτάρια (λ. γαλλ.).
κοπάζω	— καταπίπτω, ξεθυμαίνω.
κοπάνα (ἡ)	— ξύλινον ἐργαλεῖον, διὰ τοῦ ὁποίου κτυποῦν τὰς ἐλαίας
κοπετός	— μέγας θρῆνος.
κόρκωμα	— βᾶθρον.
κοσμογονικός	— ὁ ἐνθυμίζων τὰς μεγάλας ἀναστατώσεις τῆς κοσμογονίας συνταρακτικός.
κότινος	— κλάδος ἀγριελιάς, βραβεῖον, ἔπαινος.
κουβέλλα (ἡ)	— ξύλινον μέγανον κιβώτιον, πρὸς ἀποθήκευσιν πολλῶν « κουβελλιῶν » σίτου. Κουβέλλι δὲ ὀνομάζεται μέτρον χωρητικότητος δημητριακῶν.
κουρνιάζω	— (ἐπὶ πτηνῶν) = ἀναπαύομαι κατὰ τὴν νύκτα, συμμαζεύομαι.

κουραλιῶ	— κροταλιῶ, κροταλιζῶ, κτυπῶ.
κουῦφος	— κούφιος, ἐλαφρὸς, ἀνόητος.
κόφη	— θωράκιον πλοίων.
κραίνω	— κρένω, ὀμιλῶ.
κράσπεδον	— γῦρος, ἐνδύματος ἄκρον ἀγροῦ κλπ.
κρηπίς	— βάσις, θεμέλιον.
κρινί	— σμήνος περιπλανωμένων μελισσῶν. Ἐπὶ τῶν ὄμας, σμή- νος.
κύλιξ	— κύπελλον εὐρύ καὶ χαμηλὸν μὲ δύο λαβάς.
κώνειον	— φυτὸν δηλητηριώδες, κοινῶς βρωμόχορτο. Ὅπὸν τούτου ἔπινον οἱ εἰς θάνατον καταδικασθέντες τὸ πάλα.
κωνσταντινῆτο	— χρυσοῦν βυζαντινὸν νόμισμα, παριστῶν τοὺς ἁγίους Κωνσταντῖνον καὶ Ἑλένην.

Λ

λα(γ)οὔτο	— ἔγχρονον μουσικὸν ὄργανον, ὁμοιάζον πρὸς μανδολῖνον, μεγαλυτέρων διαστάσεων ὅμως καὶ μὲ μακροτέραν τὴν οὐράν.
λαός	— πλῆθος, μέγα πλῆθος.
λειψίφωτος	— μὲ λίγο φῶς.
λήθαργος	— ὕπνος βαθύτατος καὶ συνεχής.
ληρῶ	— μωρολογῶ, ἀνοηταίνω, παραμιλῶ.
λιγώνομαι	— αἰσθάνομαι κόρον, λιγοῦραν. Ἔχω τάσιν πρὸς λιπο- θυμίαν.
λουμπάρδα (ἦ)	— ἡ βομβάρδα, μέγα πυροβόλον, κατάλληλον πρὸς βομ- βαρδισμόν.
λυγερὸς	— εὐλύγιστος, κομψός, λεπτός.
λυγμὸς	— ἀναφυλλητό.
λυκόφως	— τὸ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἀμυδρὸν φῶς.

Μ

μακραιὸν	— ὁ ζῶν ἐπὶ μακροὺς αἰῶνας, μακρόβιος.
μαρμαρυγή	— λάμψις, παλμικὴ ἀκτινοβολία.
μαστιζῶ	— κτυπῶ μὲ μαστίγιον, βασανίζω, καταστρέφω, ἐρημῶνω.
μάταιος	— ἀσήμαντος, τιποτένιος.
μεγαλωστί	— εἰς μεγάλην ἔκτασιν.
μειδιῶ	— χαμογελῶ
μέλος	— ποίημα τονισμένον μουσικῶς, μελωδία.
μεταλαμπαδεύω	— μεταδίδω φῶς, γνώσεις, φῶτα πολιτισμοῦ.
μετερίζι	— πρόχρωμα, ὀχύρωμα.
μησικακῶ	— διατηρῶ κακίαν κατὰ τινος.

μνήσκω	— απομένω.
Μουσεζίνης (ὁ)	— μουσουλμᾶνος θρησκευτικός λειτουργός, τοῦ ὁποίου κύριον ἔργον ἦτο νὰ καλῆ ἀπὸ τὸν μιναρὲν τοὺς πιστοὺς πρὸς προσευχὴν.
μούσκι (τὸ)	— ὀνομάζονται οὕτω διάφορα εἶδη βρῦων καὶ φυτῶν, ποὺ φύονται εἰς τοίχους καὶ μέρη ὑγρά.
Μουφτῆς (ὁ)	— μουσουλμᾶνος ἱερωμένος ἐρμηνευτῆς τῶν νόμων.
μπόμπιρας	— σφήκα, παιδίον μικροῦ ἀναστήματος.
μπουρλότο	— πυρπολικὸν σκάφος.
μπικί	— ναυτικὸν βρίκιον, πάρων, ἰστιοφόρον μὲ δύο ἰστούς, φέροντας τετράγωνα ἰστία.
Μύρα	— ἀκμάζουσα μεσαιωνικὴ πόλις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
μύχιος	— ὁ εἰς τὰ βάθη πράγματός τιнос εὐρισκόμενος.

N

νάμα	— πηγὴ ρέοντος ὕδατος (ἐκκλ.). Ὁ οἶνος τῆς θείας Εὐχαριστίας, κοινῶς ἀνάμα.
ναργιλές	— καπνοσύριγγξ ἀσιατικὴ μὲ μακρὸν εὐλύγιστον σωλῆνα, εἰς τὸν ὅποιον ὁ καπνὸς φθάνει, ἀφοῦ διέλθῃ ἀπὸ φιάλην ὕδατος.
ναυτίλος (ὁ)	— θαλασσοπόρος, ναυτικὸς τὸ ἐπάγγελμα.
νεῖω	— κάνω νόημα εἰς κάποιον.
Νιόκαστρο	— τὸ Νκαυρίνον.
νιφετὸς	— πτώσις χιόνος, χιονιά.
νωδὸς	— ὁ ἄνευ ὀδόντων, φαφούτης.
νωθρότης (ἡ)	— ὀκνηρία. βραδύτης, ραθυμία.
νωχελῆς	— ἀδιάφορος, βαρετός, νωθρός.

Ξ

ξαμώνω	— τολμῶ καὶ ἀπλώνω τὸ χέρι κάπου, τολμῶ.
ξωτάρης (ὁ)	— ἄνθρωπος ποὺ ἔχει τὴν κατοικίαν του ἀπομονωμένην εἰς τοὺς ἀγρούς, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

O

οἶδα	— γνωρίζω.
οἰκίτρω	— εὐσπλαχνίζομαι κάποιον, περιφρονῶ κάποιον.
οἰκτιρμόνας	— μὲ οἶκτον, μὲ εὐσπλαχνίαν.
ὀλβιος	— ὑπερευτυχής, ὁ οὐδὲν στερούμενος.
ὀλολύζω	— ἐκβάλλω θρηνητικὰς κραυγὰς, σκούζω.
*Ὀλυμπος (Κύπρου)	— τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς νήσου (ὕψ. 2140 μ.).

ἔμοσε	— ὀρκίσου.
ὄνειδίζομαι	— κατηγοροῦμαι χλευάζομαι, περιπαίζομαι.
ὄρθοπλωρίζω	— πηγαίνω κατά τὴν φορὰν τοῦ ἀνέμου.
ὄρμάνια	— ρουμάνια, δασωμένα χαραδρώματα.
ὄρος	— σύνορον.
οὕτως εἰπεῖν	— γιὰ νὰ ποῦμε ἔτσι ὅπως λέγομε.

Π

παζάρι	— ἀγορὰ (λ. τουρκ.).
πάλιουρας (ὁ)	— θάμνος ἀκανθωτός, τοῦ χρησιμοποιοῖται διὰ περίφραξιν κήπων. Λέγεται κοινῶς παλιούρι, εἰς τὴν ἀρχαίαν δὲ παλιουρος.
παννυχίς	— διασκέδασις ὀλονύκτιος.
παρκατιῶν	— ὁ ἀκολουθῶν, ὁ κατόπιν.
παρκαυθία	— παρηγοριά.
παράπηγμα	— πρόχειρον οἰκοδόμημα ἐκ σανίδων, παράγκα.
πάρεδρος	— ἀναπληρωτὴς δημοσίου λειτουργοῦ, δημάρχου κλπ.
παρεπιδημῶ	— μένω προσωρινῶς εἰς ἓνα μέρος.
πεζούρα	— πεζὸς στρατός, πεζικόν.
πειθήνιος	— εὐπειθής, ἀπολύτως πειθαρχικός.
πελαγώνω	— ὀδηγῶ πρὸς τὸ πέλαγος· «ὁ γερανὸς πελαγώνει τὰ πουλιά» — ὀδηγεῖ τὰ ἀποδημητικά πτηνὰ πρὸς ἄλλας θερμάς χώρας ἀντιπέραν τοῦ πελάγους.
πενιγρὸς	— πολὺ πτωχικός, ἀνεπαρκής.
περγολιά	— κληματαριά, κρεβατίνη.
περιαλλήγης	— περίλυπος, βαρυαλλής.
περιδεής	— πλήρης δέους, περίφοβος.
περιδινῶ	— στροβιλίζω, στριφογυρίζω.
περιστύλιον	— σειρά κίωνων πέριξ οἰκοδομήματος ἢ κατὰ μῆκος αὐτῆς, σχηματίζουσα στοάν.
περισυλλογή	— βαθεῖα συγκέντρωσις εἰς ἑαυτόν, βαθεῖα σκέψις.
περίτεχνος	— με πολλὴν τέχνην κατεσκευασμένος.
Πίνδαρος	— ὁ μέγιστος λυρικός ποιητὴς τῆς ἀρχαιότητος, ἐκ Θηβῶν.
πίτυς	— πεύκη.
πίφερο (τὸ)	— ξύλινον πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον.
πλατάγισμα	— ἤχος παραγόμενος ἐκ συγκρουομένων ἀντικειμένων, κυρίως ἐντὸς τοῦ ὕδατος.
πλάτωμα	— τόπος ἐκτεταμένος, ὁροπέδιον.
ποικίλος	— διαφόρων εἰδῶν.
ποικιλτικὴ	— ἡ τέχνη τῆς διακοσμῆσεως.
πολιτάρχης	— ἀξίωμα ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ ἀστυνόμου, ἐπὶ Καποδιστρίου.

πολιτεία	— Κράτος
πολυτρίχι (τὸ)	— φυτόν, φυόμενον εἰς ὑγρὰ μέρη, φέρει πολλὰς τριχοει- δεῖς ἐκπλασθήσεις καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ὄνομα εἶναι « Ἴππουρις ».
πολυδύδνος	— ὁ πολλὰς ὀδύνας προκαλῶν.
πορθμεύς (ὁ)	— ὁ ἔχων τὸ ἐπάγγελμα νὰ μεταβιβάξῃ διὰ πορθμείου ταξιδιώτας εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀκτὴν ἢ ὄχθην.
πορφυροῦς	— βαθυκόκκινος.
ποτόνια	— μικρὸς λάκκος τῶν ἐλαιοτριβείων.
προσαγορεύω	— προσφωνῶ, ἀπευθύνω πρὸς τινὰ χαιρετισμόν.
προσαπενίζω	— κοιτάζω μὲ προσοχὴν.
προσενεχθεὶς	— προσφερθεὶς.
πρωρεὺς (ὁ)	— ὁ ναύκληρος, ὁ ἐπὶ τῆς πλώρας παρατηρητὴς ναύτης.
πρωτόλειον (τὸ)	— οἱ πρῶτοι καρποὶ τῆς γῆς, ἡ ἀπαρχὴ τῆς συγκομιδῆς. Διὰ πνευματικὰ ἔργα νεαρῶν συγγραφέων πρωτόλειον σημαίνει ἔργον νεανικόν, χωρὶς ὀριμότητα.
πυρακτῶνα	— πυρώνω, καίω μέχρι πυρακτώσεως.

Ρ

ραγὰς	— ρωγμὴ, ράγισμα.
ραστώνη	— ραθυμία, νωθρότης.
ραψωδὸς	— ὁ συρράπτων ᾠδὰς, ὁ ἀοιδὸς ὁ ψάλλον ποιήματα ἐπι- κῶν ποιητῶν.
ρέκασμα (τὸ)	— ἡ φωνὴ τῶν ὀρνέων.
ρήγνυμαι	— διαρρηγνύομαι, σχίζομαι.
ριζιμὸς (λίθος)	— ὀγκώδης λίθος ἐρριζωμένος εἰς τὴν γῆν.
ροβολῶ	— κατέρχομαι ἀπὸ πλαγιᾶν βουνοῦ.
ρουπάκι	— εἶδος μικρᾶς βαλανιδιάς, μικρᾶς δρυός.

Σ

σάλαγος	— θόρυβος ἀνθρώπων ἢ ζώων.
σαλβάρι	— πλατεῖα περισκελὶς (λ. περσ.).
σιάδι (σιαδί)	— ἐπίπεδος, ὀμαλὸς τόπος.
σίκλος	— κάδος πρὸς ἀντλήσιν ὕδατος, κοινῶς κουβάς.
σιλουέττα	— ἀπεικόνισις προσώπων ἢ πράγματος μόνον διὰ τοῦ περιγράμματός του.
Σίπυλον	— ἕρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
σκαιπαβία	— λέμβος πλοίου.
σικιάδι (τὸ)	— πλατύγυρος ἀχύρινος πῖλος, χρησιμοποιοούμενος τὸ θέρος ἀπὸ τοῦς ἀγρότας, διὰ νὰ σικιάξῃ τὸ πρόσωπον.
σιριτῶ	— ἀναπηδῶ, τινάσσομαι.

σκολιός (δρόμος)	— μη εὐθύς, ἀνώμαλος.
σκότα (ἦ)	— τὸ σχοινίον μὲ τὸ ὅποιον σύρουν καὶ τεντώνουν τὰ πανὰ μικροῦ πλοίου.
σκοῦνα (ἦ)	— εἶδος πλοίου, ἱστιοφόρον, λεγόμενον ἄλλως καὶ « γολεττόβρικο ».
σκυθραπάζω	— κατσκυφιάζω.
σκῶμμα	— πείραγμα δηκτικόν, κοροΐδία.
σμαλτώνω	— ἐπιχρίω μὲ σμάλτον, ἤτοι μὲ ὑαλῶδες ἐπίχρισμα.
συρτούκης	— ἄνθρωπος ἀκατάστατος, γασσομέρης, ὀκνηρός.
σουσουράδα	— εἶδος μικροῦ πτηνοῦ, ἀρχ. σεισοπυγίς (νεοελλ. σεισουράδα = ἡ σειύσα τὴν οὐρανόν).
σοφᾶς (ὁ)	— χαμηλὸς καναπές.
σοφιστής	— διδάσκαλος τῆς ρητορικῆς παρ' ἀρχαίους, μεταχειριζόμενος πολλάκις ἐπιτηδῆς ἐσφακμένους συλλογισμοῦς.
σπιτάλι	— νοσοκομεῖον.
σταυροπήγιον	— μοναστήριον ὑπαγόμενον ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Πατριάρχην.
στέμφυλον	— τὸ στερεὸν ὑπόλειμμα ποῦ μένει μετὰ τὸ πάτημα τῶν σταφυλιῶν, κοινῶς τσίπουρον.
στιβαρός	— ἰσχυρός, ρωμαλέος.
στιλπνός	— γυαλιστερός, λουστραρισμένος.
στοῖχος	— σειρά.
στουππίο (ν) καὶ στυππίον	— εὐτελεὲς νῆμα, τολύπη ἐξ εὐτελῶν νημάτων.
στυλοβάτης	— βάσις στύλου, ὑπόβαθρον, μεταφορικῶς ὑποστηρικτής.
σύθαμπα	— μὲ τὸ σούρουπον.
συμμερίζομαι	— συμφωνῶ μὲ τὴν γνώμην τινός.
σύμπλους	— σύντροφος τοῦ πλοῦ, θαλάσσιον ταξίδιον.
συμπλωτήρ (ὁ)	— ἐκείνος μετὰ τοῦ ὁποίου συμπλόμενος, συνταξιδεύομενος.
συνωστιζομαι	— στρωμώχομαι.

Τ

ταβλάς	— ξύλινος μέγας δίσκος, ὅπου τοποθετοῦν ποτήρια, σκευή, ἢ κουλούρια, στραγάλια κλπ.
τεπόζιτον	— εἰδικὸν ἱστιοφόρον διὰ τὴν σπογγαλιείαν.
τζιβιέρα	— πλαίσιον ἐκ σανίδων, ὅπου ἀποξηραίνεται ἡ σταφίς.
τήχομαι	— λειώνομαι (ἐπὶ μετάλλων).
Τμῶλος	— ὄρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας πλησίον τῆς Σμύρνης.
τολύπη	— τουλούπα.
τομποθρᾶς	— πνευστὸν ποιμενικὸν μουσικὸν ὄργανον.
τορβάς	— ἡ ντορβάς· σάκκος, πήρα (λ. τουρκ.).
τρικαντὸν	— ἐπίσημος πῦλας τῶν ἀξιοματικῶν τοῦ ναυτικοῦ.

τρίπους	— παρ' ἀρχαίους σιδηροῦν ὑπόβαθρον μὲ τρεῖς πόδας, διδόμενον ὡς ἔπαθλον εἰς μάχας ἢ ἀγῶνας.
τρισκελίον	— ξύλινον κατασκευάσμα ἐκ τριῶν σκελῶν διὰ τὴν τοποθέτησιν εἰκόνων ἁγίων.
τρόμπα - μαρίνα τροπίς (ἡ)	— τηλεβόας, βούκινο τῶν ναυτικῶν. — τὸ κατώτατον μέρος τοῦ σκελετοῦ τῶν πλοίων, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πρῶταν καὶ φθάνει ἕως τὴν πρῶμνην, ἡ κοινῶς λεγομένη καρίνα.
τροχαῖος	— μετρικὸς ποὺς ἀποτελούμενος ἀπὸ δύο συλλαβάς, μίαν μακρὰν καὶ μίαν βραχεῖαν.
τρυφή τσαπράξι (τὸ)	— μαλθακὸς βίος, καλοπέρασι. — ἀσημένιον κόσμημα τῶν φουστανελλοφόρων Ἑλλήνων, ἰδίως τῶν πολεμιστῶν. Τὰ τσαπράξια ἐφέροντο ἐπὶ τοῦ στήθους σταυροειδῶς.
τσαρδάκι τσάρκο	— πρόχειρον στέγαστρον, συνήθως ἐπιπεδόμενον σκιάδιον
τύρβη	— περίφραγμα, ὅπου κλείονται τὰ μικρὰ ἀρνιά.
	— ὄβρυθος, ταραχὴ, βοή.

Υ

πέροφρος	— ἀλαζών, ὑπερόπτης.
ὑπηχῶ	— συνοδεύω ἄδοντα, ἀκομπανιάρω.
ὑποκορισμὸς	— τὸ νὰ καλῆ τις τινὰ μὲ θεραπευτικὸν ὄνομα.
ὑποκρίνομαι	— ὑποδύομαι πρόσωπον, παίζω τὸ μέρος μου.
ὑπολευκάξω	— ἀσπρίζω ὀλίγον.
ὑποστάθμη (ἡ)	— ἀδιάλυτα συστατικὰ τῶν ὑγρῶν, ἐλαίου, οἴνου κλπ., ποῦ κατακάθηνται εἰς τὸν πυθμένα τοῦ περιέχοντος τὸ ὑγρὸν δοχείου, κοινῶς κατακάθια. Μεταφορικῶς λέγεται « ἄνθρωπος τῆς τελευταίας ὑποστάθμης » = ἄνθρωπος κατωτέρου ἠθικοῦ ποιοῦ.
ὑστερικός	— νευροπαθής.

Φ

φανακίζω	— ἀπατῶ διὰ κολακειῶν ἢ ὑποσχέσεων.
φθόγγος	— ἔναρθρος ἤχος.
φθονητὸς	— ἄξιος φθόνου, ἐπιφθονος.
φιλοπαίμων	— ὁ ἀγαπῶν τ' ἀστεία, ὁ διαρκῶς ἀστεϊζόμενος.
φιλοσκώμμων	— ὁ ἀγαπῶν νὰ πειράξῃ τοὺς ἄλλους.
φλάμπουρο	— λάβαρον ἐκ μανδηλίου φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ κατὰ τοὺς γάμους· πολεμικὴ σημαία, λάβαρον.
φλάουτο (τὸ)	— πνευστὸν μουσικὸν ὄργανον, πλαγίαιλος.
φλάσκα	— ξύλινον δοχεῖον ὕδατος ἢ οἴνου, φλασκί, τσότρα.

φλασκίον (τὸ)	— δοχείον νεροῦ ἢ οἴνου κατασκευαζόμενον ἀπὸ ξηρὸν καρπὸν τῆς κολοκύνθης τῆς ὀνομαζομένης λαγηνοφόρου.
φλοῖσβος	— ἤχος θραυσομένων μικρῶν κυμάτων.
φοίβη	— ἡ Σελήνη.
φρίσσω	— ἀνατριχιάζω.
φύλαξ (ὁ)	— χαρτοφύλαξ, μαθητική σάκκα, τσάντα τοῦ μικροῦ μαθητοῦ.
φυτεία (ἡ)	— τὸ νέον φυτώριον. Ἐπὶ μικρῶν παιδιῶν, ἡ νέα γενεά.

X

γαλάλι	— ὅ,τι ἀναγνωρίζεται ὡς ἐπαξίως κατεχόμενον ἢ ληφθὲν παρὰ τινος (λ. τουρκ.).
χειροπάλαμο	— ἄκρα χεῖρ. Τὸ ἐπίρ. χειροπάλαμα (ἢ χεροπάλαμα) σημαίνει μὲ τίς φούχτες.
χειρῶναξ (ὁ)	— ὁ ἐργαζόμενος χειρωνακτικῶς.
χιμαιρικὸς	— φανταστικὸς, ἀπραγματοποίητος.
χλαμύς	— κοντὸς μανθῶας τῶν ἵππένω.
χλευάζω	— πειράζω ὑβριστικῶς ἢ περιφρονητικῶς κάποιον.
χσαι	— παρ' ἀρχαίους σπονδαὶ ἐπὶ νεκρῶν ἢ ἐπὶ τάφων.
χορηγὸς	— παρ' ἀρχαίους Ἀθηναίους ὁ καταβάλλων τὴν δαπάνην διὰ τὴν παράστασιν δραματικῶν ἔργων.
χουχουλιζῶ	— φυσῶ διὰ τὰ ζεστάνα τὰς χεῖρας, τὸ πρόσωπον.
χράμιον	— μάλλινον χονδρὸν συνδόνιον, κλινოსκέπασμα.
χρυσαιγάζω	— χρυσίζω, ἀποδίδω χρυσῆν ἀνταύγειαν.
χρυσόβουλλον	— ἐπίσημον ἔγγραφον τοῦ Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος. Ἐγράφετο ἐπὶ περγαμνῆς, εἰς τὸ κάτω μέρος τῆς ὑποίας ὑπῆρχεν ἡ χρυσῆ βούλλα (= σφραγίς).
χρυσοφαγῆς	— φωτεινός, λάμπων ὡς χρυσός.
χρυσόχροος	— ὁ ἔχων χρῶμα χρυσοῦ.

Ψ

ψαρός	— ἡ ψαρός· ὁ διαστιζόμενος ὑπὸ λευκῶν τριγῶν, λευκὸς-στικτός, πολιός.
ψίχι	— πομπή, συνοδεία νυμφική.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Λευκάδα τὸ 1824, εἰς τὴν νησίδα Μαδουρὴν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Γαλλίαν, ἀλλὰ δὲν ἤσκησε τὸ νομικὸν ἐπάγγελμα. Ἀφωσιώθη εἰς τὰ γράμματα καὶ ὕμνησε μὲ τὴν ποιησὶν του τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς ἡρωισμοὺς τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἰονίων νήσων, ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν πατρίδα του εἰς τὴν ἑλληρικὴν βουλήν. Ἔργα του ποιητικὰ εἶναι τὰ « Στιχουργήματα », τὰ « Μνημόσυνα », ἢ « Κυρὰ Φροσύνη », ὁ « Ἄθαν. Διάκος » καὶ ὁ « Ἀστραπέγιαννος ». Ἀφῆκεν ἡμιτελῆ τὸν « Φωτεινόν ». Ἐνεπνεύσθη ὄλα σχεδὸν τὰ ποιήματά του ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας τῶν κλεφτῶν καὶ ἀρματωλῶν καὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ὁ βίος καὶ τὰ ἔργα του ἐξεδόθησαν τὸ 1908 εἰς 3 μεγάλους τόμους. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΒΕΡΙΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Γκιάλα Ἀλεξάνδρου. Ἐγεννήθη ἐν Χίῳ τὸ 1915 καὶ ἀπέθανε ἐν Ἀθήναις τὸ 1948. Ἦσυχολήθη μὲ τὴν ποίησιν, ἰδίως τὴν θρησκευτικὴν. Ὑπῆρξε συνεργάτης τῶν « Ἀκτίων » καὶ ἄλλων περιοδικῶν.

ΒΙΚΕΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ἐρμούπολιν Σύρου τὸ 1835 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1908. Ἐζῆσε πολλὰ ἔτη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἀσχολούμενος μὲ τὸ ἐμπόριον. Διετέλεσεν εἰς τῶν πρώτων ὑποκινητῶν τῆς ἀνασυστάσεως τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων. Ἐγραψε διηγήματα, ἱστορικὰ καὶ φιλολογικὰ μελετήματα, ἀπομνημονεύματα καὶ πολλὰ ἔργα κατὰλληλα διὰ παιδιὰ. Ἰδρυσε τὸν « Σύλλογον πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων », διὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ πνευματικοῦ καὶ ἠθικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΒΥΖΑΝΤΙΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ναυπλίῳ τὸ 1841. Νέος εἰργάσθη εἰς ἔφημερίδας καὶ περιοδικὰ. Κατόπιν ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Λειψίαν καὶ ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τὸ 1864. Μετέβη μετὰ ταῦτα εἰς Τεργέστην καὶ ἔγινεν ἀρθρογράφος εἰς τὴν ἔφημερίδα « Ἡμέρα », τὴν ὁποίαν διηύθυνεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος. Ἀπὸ τὸ 1874 ἀνέλαβεν αὐτὸς τὴν διεύθυνσιν τῆς ἔφημερίδος, τὴν ὁποίαν νόμωσσε « Νέαν Ἡμέραν ». Ἦσυχολήθη καὶ μὲ τὴν ποίησιν καὶ ἔγραψε τὸν « Μέγαν ἐπαίτην » (1800) καὶ τὸ « Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης » (1862), τὸ ὁποῖον ἐβραβεύθη εἰς τὸν Βουτσιαῖον διαγωνισμόν. Ἀπέθανε τὸ 1898 ἐν Ἀθήναις. Τὰ φιλολογικὰ ἔργα του ἐξέδωκεν ὁ ἀδελφός του τὸ 1902.

ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ. — Έγεννήθη εις Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας τὸ 1880 καὶ ἀπέθανε τὸ 1915. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος, ἐχρημάτισε καὶ βουλευτής. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν ἀγροτικὴν ζωὴν καὶ τὰς λαϊκὰς παραδόσεις. Τὸ σπουδαιότερον τῶν ἔργων του εἶναι « Τὰ ἄγρια καὶ τὰ ἡμερα τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγου ». Τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι ζωολογία μαζί καὶ λαογραφία, ἀναγνωσθὲν ἀπλήστως. Ἔγραψεν ἐπίσης καὶ διάφορα ἀξιόλογα ποιήματα εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά.

ΔΑΜΒΕΡΓΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Κρήτην τὸ 1860 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Ἐκ τῶν ἔργων του τὸ σημαντικώτερον εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Οἱ Κρητῆς μου ».

ΔΕΛΤΑ ΠΗΝΕΛΟΠΗ. — Έγεννήθη τὸ 1874 ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀπέθανε τὸ 1941. Ἦσυχολήθη κυρίως μὲ τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, τὴν ὁποίαν ἐπλούτισε μὲ πρωτότυπα παραμύθια καὶ ἱστορικὰ μυθιστορήματα.

ΔΡΟΣΙΝΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη τὸ 1859 εἰς τὰς Ἀθήνας ἀπὸ γονεῖς Μεσολογγίτας καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Ἔσπούδασεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Γερμανίαν. Ἀπὸ τοῦ 1926 διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ποιητῆς καὶ πεζογράφος. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου καὶ διὰ τὴν λιτότητα τοῦ ὕφους του.

ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Έγεννήθη εἰς τὸ Συρράκον τῆς Ἠπείρου τὸ 1805 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1858. Ἔσπούδασεν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Ἐπολέμησε κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν εἰς τὸ Μεσολόγγι καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἠρωικὴν ἔξοδον. Ἔγραψε ποιήματα ἔχων ὡς πρότυπα τὰ δημοτικὰ τραγούδια. Ἀπὸ τὰ ποιήματά του πασίγνωστα εἶναι « τὸ Χάνι τῆς Γραβιάς », τὸ « ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνάκια παγώνει », « ἡ Πέρδικα », κ. ἄ. Ὡς πατήρ ὑπῆρξε πολὺ ἀτυχος, διότι ὁ θάνατος ἀφήρησεν ἔνωρις τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ ἑπτὰ τέκνα του. Πολλὰ ποιήματά του ἔχει γράψει ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὰ ὀδυνηρὰ αὐτὰ πλήγματα. Ἐπίσης ἔγραψε πολλὰ πατριωτικὰ ποιήματα.

ΗΛΙΑΔΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ. — Δημοσιογράφος καὶ θεατρικὸς συγγραφεὺς. Έγεννήθη εἰς Ταταῦλα τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸ 1892. Εἰργάσθη εἰς ἐφημερίδας τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπειτα ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐσπούδασε νομικά, δημοσιογραφῶν συγχρόνως. Ἔγραψε τὰ διηγήματα « Σπίθες » καὶ « Ὅταν χτυποῦσαν οἱ καμπάνες » καὶ 15 θεατρικὰ ἔργα, ἐκ τῶν ὁποίων « Ἡ σβησμένη καντήλα », ἐδιδάχθη γαλλιστὶ εἰς Παρίσιους.

ΚΑΙΡΟΦΥΛΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Έγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1878. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ νομικὰ ἐν Ἀθήναις. Ἐπειτα ἐπέδōθη εἰς τὴν δημοσιογραφίαν ἐν Ρώμῃ, Παρίσις, Λονδίνο καὶ Νέα Ὑόρκη ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Κατὰ τὸ διάστημα δὲ αὐτὸ κατέγινεν εἰς ἐρεῦνας εἰς βιβλιοθήκας καὶ ἀρχαῖα, συλλέγων

ὕλικόν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ Φραγκοκρατίας καὶ Τουρκοκρατίας. Ἐξέδωκε πλείστας ὄσας ἱστορικὰς μελέτας ἑλληνιστί, ἰταλιστί καὶ γαλλιστί.

ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1852, καταγόμενος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διδάκτωρ τῆς νομικῆς, ἱστοριοδίφης, λαογράφος, λογοτέχνης, διατελέσας ὑπάλληλος Πρωτοδικείου, Ὑπουργείου καὶ διευθυντῆς τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης. Τὸ 1927 ἔγινε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἐχει ἐκδώσει « Ἱστορίαν τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας », « Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν », μελέτην « Ἀρματοῦλοι καὶ Κλέφτες », τὰ « Ἀπομνημονεύματα τοῦ πρίγκηπος Ὑψηλάντου » γαλλιστί, « Τοπωνυμικὰ παράδοξα », τὸν « Ἀναδρομάρην », τοὺς « Χαλκοκονδύλας » (βραβευθέντας) κ.ά. Ἐπίσης διηγήματα, θεατρικὰ ἔργα, μύθους καὶ θρύλους, γνώμας, ποιήματα καὶ φιλολογικὰ ἀπομνημονεύματα. Ὑπήρξεν ἰδρυτῆς καὶ τοῦ φιλολογικοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς ». Εἶναι πολυγραφώτατος καὶ θεωρεῖται ὡς ὁ σπουδαιότερος ἱστορικός τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας καὶ ἔπειτα. Διὰ τοῦτο τοῦ ἀπενεμήθη ἡ προσωνυμία « Ἀθηναιογράφος ». Τὰ λογοτεχνικὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὸ σπινθηροβόλον πνεῦμά του καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν λαογραφικῶν στοιχείων.

ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ἰθάκην τὸ 1880. Δημοσιογράφος καὶ λογοτέχνης. Μετέσχε τῶν πολέμων 1912 - 1913 ὡς καὶ τῆς Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς ἐφημερίδας λυρικοτάτας τούτων περιγραφάς. Ἀπέθανε τὸ 1947.

ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς τὰ Λεχαινὰ τῆς Ἥλειας καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀμαρούσιον τὸ 1922. Ἐσπούδασε τὴν ἱατρικὴν καὶ κατ' ἀρχὰς ὑπηρετήσεν εἰς τὰ Ἐμπορικὰ πλοῖα ὡς ἱατρός καὶ ἔπειτα εἰς τὸν στρατὸν προαχθεὶς εἰς τὸν βαθμὸν τοῦ ἀρχιάτρου. Ἐδημοσίευσεν μόνον διηγήματα καὶ ἐλάχιστα ποιήματα. Ἐφιλοδόγησε νὰ συνθέσῃ διὰ τοῦ ἔργου του ἕναν πίνακα τῆς Νεοελληνικῆς ζωῆς εἰς ὅλας τῆς τὰς ἐκδηλώσεις. Ἐγνώρισε ὅσον οὐδεὶς ἄλλος πεζογράφος μὴ τὴν ζωὴν τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου καὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐμελέτησε μετὰ μεγάλης προσοχῆς τὴν γλῶσσαν, τὰ ἤθη καὶ τὰ ἔθιμά του. Τὸ καλύτερον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ συλλογὴ ἑνέα θαλασσιῶν διηγημάτων ὑπὸ τὸν τίτλον « Λόγια τῆς Πλώρης ».

ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Βιάνῳ τῆς Κρήτης τὸ 1861 καὶ ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1920. Ἐσπούδασε νομικά. Εἰργάσθη ὡς συντάκτης καὶ χρονογράφος εἰς διαφόρους Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Ἐπὶ εἰκοσαετίαν διετήρησε τὴν χρονογραφικὴν στήλην τῆς Ἐφημερίδος « Ἐμπρός » ὑπὸ τὸ ψευδώνυμον « Διαβάτης ». Ἔργα του : « Ὅταν ἦμιον δάσκαλος » καὶ « ὁ Πατούχας ».

ΚΟΡΑΗΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἐκ γονέων Χίων τὸ 1748 καὶ ἀπέθανε τὸ 1833 εἰς Παρισίους. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης. Ἐσπούδασεν ἱατρικὴν εἰς Μομπελιὲ τῆς Γαλλίας, ἀλλά

τὴν ἐγκατέλειψε χάριν τῆς φιλολογίας, διακριθεὶς ὡς εἰς τῶν μεγαλυτέρων φιλολόγων τῆς ἐποχῆς του. Ἀπὸ τοῦ 1788 ἐγκατεστάθη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐπεδόθη εἰς φιλολογικὰς μελέτας καὶ ἐργασίας περὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς, πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν ὁμοεικῶν του, γενόμενος εἰς τῶν προδρόμων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως. Ἐξέδωκε 66 τόμους ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, εἰς τὰ « Προλεγόμενα » τῶν ὁποίων ἔγραψε σοφωτάτας πατριωτικὰς συμβουλὰς πρὸς τοὺς νέους καὶ πρὸς ὀλόκληρον τὸ ἔθνος. Εἶναι ὁ μεγαλύτερος διδάσκαλος τοῦ Γένους καὶ ὁ μεγαλύτερος φιλόλογος τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος μὲ παγκόσμιον φήμην συντελέσας ὅσον ὀλίγοι εἰς τὴν Ἐθνικὴν ἀποκατάστασιν. Ὁ Κοραΐς εἶναι ὁ εἰσηγητὴς τῆς μέσης γλωσσικῆς ὁδοῦ κατὰ τὸν ἀγῶνα μεταξὺ ἀρχαϊστῶν καὶ δημοτικιστῶν, γενόμενος οὕτω ὁ πατὴρ τῆς καθαρευούσης.

ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συρράκων τῆς Ἠπείρου τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἄρταν τὸ 1894. Μαθητὴς ἀκόμη εἰς Ἰωάννινα, ἐδημοσίευσεν τὸ πατριωτικὸν ποίημα « Σκια τοῦ Ἄδου » (1887), διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, καταφυγὼν εἰς Ἀθήνας. Ἐνταῦθα ἔζησε σκληρὰν ζωὴν, ἐργαζόμενος ὡς τυπογράφος, ἔπειτα ὡς γραμματεὺς τοῦ περιοδικοῦ « Ἐβδομάς » καὶ ὡς ὑπάλληλος εἰς τὰ ὑπόγεια τῆς ἐταιρείας σιδηροδρόμων. Αἱ στερήσεις ὁμῶς ὑπέσκαψαν τὴν υγίαν του καὶ διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐδημοσίευσεν ποιητικὰ τὸν « Καλόγηρον τῆς Κλεισούρας τοῦ Μεσολογγίου » (1890), τὰ « Ἀγροτικά » (1891), καὶ τὸν « Τραγουδιστὴν τοῦ χωριοῦ καὶ τῆς στάνης » (1893). Ἐπίσης τὰ « Πεζογραφήματα » (1894), διηγήματα καὶ περιγραφὰς. Τὰ ἔργα του ἐνεπνεύσθη ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν ζωὴν τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν εὐχρον καὶ παραστατικὴν δημοτικὴν γλῶσσαν καὶ διὰ τὴν εἰδυλλιακὴν των χάριν.

ΜΑΒΙΛΗΣ ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1858 εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ ἔπεσε τὸ 1912 εἰς τὸν Δρίσκον τῆς Ἠπείρου ὑπὲρ πατρίδος. Ἐσπούδασεν φιλολογίαν εἰς Ἀθήνας καὶ Γερμανίαν καὶ ἔγραψε ποιήματα. Μετὰ τὸν θάνατόν του τὰ ποιήματά του ὡς καὶ αἱ μεταφράσεις του ἐκ τῆς ξένης λογοτεχνίας ἐξεδόθησαν εἰς τόμον ὑπὸ τὸν τίτλον : « Ἔργα ». Ὁ Μαβίλης ὑπῆρξε φλογερὸς πατριώτης εἰς τὴν ποίησιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν.

ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Μεσολόγγιον τὸ 1870 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1942. Ἐσπούδασεν νομικὰ καὶ ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας ἐπεδόθη εἰς τὴν ποίησιν, συνεργαζόμενος εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας. Ἐξέδωκε συλλογὰς ποιημάτων : « Συντρίμματα », « Ὁρξ », « Πετρωμένα », « Ἀσφόδελοι », « Μπαταριάς - Τάκης Πλούμας », « Ἀντίφωνα ». Μετέφρασε καὶ τὸ δραματικὸν ποίημα « Ἡ Κῆρα τοῦ Πύργου ». Ἐβραβεύθη μὲ τὸ ἔθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων. Ὁ Μαλακάσης εἶναι γνήσιος λυρικός ποιητής, ἔχει τὴν αἴσθησιν τοῦ ρυθμοῦ καὶ τῆς μελωδίας καὶ πηγαίαν τὴν ἔμπνευσιν.

ΜΑΡΚΟΡΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ. — Έγεννήθη εις τὴν Κεφαλληνίαν τὸ 1823 ἀπὸ Κερκυραϊκῆν οἰκογένειαν. Ἐξεπαιδεύθη εἰς Κέρκυραν καὶ ἔπειτα ἑσπούδασε νομικὰ εἰς τὴν Ἱταλίαν. Δὲν ἤσκησεν ὁμως τὴν ἐπιστήμην του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν. Ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Σολωμοῦ καὶ διετέλεσε μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ἑπτανήσου βουλευτὴς Κερκύρας. Ἐδημοσίευσεν τὸν ἀριστουργηματικὸν « Ὁρκον » του, τὰ « Ποιητικὰ ἔργα » καὶ τὰ « Μικρὰ ταξίδια ». Ἀπέθανεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1911.

ΜΑΡΤΖΩΚΗΣ ΑΝΔΡΕΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ζάκυνθον τὸ 1849 καὶ ἀπέθανεν τὸ 1922. Εἶναι ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν Σολωμικὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴν ποίησιν. Ἐξέδωκε τὰς ποιητικὰς συλλογὰς « Νυκτολούλουδα », « Φλοίσβοι » καὶ τὸ ἠθογραφικὸν ἐπικοδραματικὸν ποίημα ὑπὸ τὸν τίτλον « Ὁ γούμενος τῆς Ἀναφώνητρας ».

ΜΕΛΑΣ ΛΕΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1812 ἀπὸ παλαιὰν ἠπειρωτικὴν οἰκογένειαν. Ἐσπούδασε νομικὰ εἰς Ἱταλίαν. Διετέλεσεν καθηγητὴς τῆς νομικῆς εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης. Ἀπὸ τοῦ 1866, ἀφοσιωθείς εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ, συνέγραψε τὸ πασίγνωστον ἀναγνωσματοῦρον « Γεροστάτης » εἰς τρεῖς τόμους, προσφιλὲς ἀνάγνωσμα πολλῶν γενεῶν ἑλληνοπαίδων. Ἐγραψεν ἐπίσης τὸν « Χριστόφορον », « Προσευχὰς καὶ ἠθικὰς ὁμιλίας ἐπὶ τῶν εὐαγγελίων », τὴν πατριωτικὴν τραγωδίαν « Διάκος » καὶ τὸν « Μικρὸν Πλούταρχον » τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε μετὰ τὸν θάνατόν του ὁ « Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων » εἰς τρία τομίδια. Ἀπέθανε τὸ 1879.

ΜΕΛΑΣ ΣΠΥΡΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Ναύπακτον τὸ 1883. Λογοτέχνης, δημοσιογράφος καὶ ἀκαδημαϊκὸς ἀπὸ τοῦ 1935. Θεωρεῖται ὡς εἰς τῶν ἀρίστων θεατρικῶν συγγραφέων, χρονογράφων, βιογράφων καὶ κριτικῶν τῆς ἐποχῆς μας. Θεατρικὰ του ἔργα εἶναι: « Ὁ γυιὸς τοῦ Ἰσκιου », « Τὸ κόκκινον πουκάμισο », « Τὸ χαλασμένον σπῆτι », « Τὸ ἄσπρον καὶ τὸ μαῦρον », « Μιά νύχτα μιὰ ζωὴ », « Ἰούδας », « Ὁ μπαμπᾶς ἐκπαιδεύεται », « Παπαφλέσσας », « Ὁ Βασιλεὺς καὶ ὁ Σκύλος » κλπ. Ἐγραψεν ἐπίσης « Πολεμικὰς σελίδας », « Τὰ ταξίδια μου », τὰ βιογραφικὰ, « Ὁ γέρος τοῦ Μωριᾶ » (βραβεῖον Ἀκαδημίας), « Μισοῦλης », « Ματωμένα ράσα » κ.ἄ. Ἰδρυσεν τὸ « Θέατρον Τέχνης » καὶ μετὰ τῆς Μαρίας Κοτοπούλη τὴν « Ἐλευθέραν Σκηνὴν ». Συνειργάσθη εἰς πολλὰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικὰ, ἐκδόσας καὶ δύο βιβλία χρονογραφημάτων μὲ τοὺς τίτλους « Σφυρίγματα » καὶ « Κουβέντες τοῦ Φουρτούνιου ». Διηύθυνε τὰ περιοδικὰ « Ἰδέα » καὶ « Ἑλληνικὴ Δημιουργία ».

ΜΗΤΣΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ. — Ἐγεννήθη εἰς Μέγαρα τὸ 1868 καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1916. Πολὺ νέος ἤρχισε νὰ δημοσιογραφῆ ὡς συντάκτης διαφόρων ἐφημερίδων καὶ σατιρικῶν φύλλων. Ἀνεμίχθη εἰς ὅλα τὰ πολιτικὰ καὶ ἑπαναστατικὰ κινήματα τῆς ἐποχῆς του. Ἐπειτα διετέλεσεν ἐπιβεωρητὴς τῆς ἀστυνομίας Ἀθηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1896 ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται, διότι ἔπαθε διατάρραξιν τῶν φρενῶν. Ἐδημοσίευσεν διηγήματα, ἠθογραφίας, εἰκόνας, περιγραφὰς καὶ μελέτας. Ἀπὸ τὰ διηγήματά του τὸ « Φίλημα » μετεφράσθη εἰς τὴν Γερμανικὴν. Τὸ ὕφος

του, γοργόν και χειμαρρῶδες, δίδει εἰς τὰ διηγήματά του μεγάλην δύναμιν καὶ παραστατικότητα. Ὅλα τὰ ἔργα του ἔχουν ἐκδοθῆ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς δύο τόμους.

ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ ΣΤΡΑΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Συκαμνιὰν Λέσβου τὸ 1892. Ἀπὸ νεαρῆς ἡλικίας κατέγινεν εἰς τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐξέδωκε εἰς Μυτιλήνην τὰ περιοδικὰ « Σκριπ » καὶ « Καμπάνα » καὶ τὴν ἔφημερίδα « Ταχυδρόμος ». Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδας διηγήματα, χρονογραφήματα καὶ διαφόρους μελέτας. Εἰς ἰδιαιτέρους τόμους ἐξεδόθησαν « Κόκκινες Ἱστορίες », « Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ » μὲ ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, « Τὸ πράσινο βιβλίον », « Τὸ τραγούδι τῆς γῆς », « Ἡ δασκάλα μὲ τὰ χρυσὰ μάτια », « Τὸ γαλάζιον βιβλίον » κ.ἄ. Ἐγραψε καὶ λυρικά ποιήματα « Οἱ μικρὲς φωτιές ».

ΜΩΡΑΪΤΙΔΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Σκιάθῳ τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ μοναχὸς τὸ 1929. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐδίδαξεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς καθηγητὴς εἰς Γυμνάσια. Συμπολίτης, σύγχρονος καὶ συγγενὴς τοῦ Παπαδιαμάντη κατέχεται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν νοσταλγίαν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀπλοικῆς ζωῆς. Εἰς τὰ διηγήματά του, ζωγραφίζει καὶ αὐτὸς τὴν ναυτικὴν ζωὴν, κυρίως τῆς Σκιάθου. Ἐκτὸς τῶν διηγημάτων ἔγραψε καὶ θεατρικὰ ἔργα καὶ ταξιδιωτικὰ ἐντυπώσεις. Τὰ διηγήματά του ἐξεδόθησαν εἰς 6 τόμους ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον « Μὲ τοῦ βοριά τὰ κύματα ». Τὰ δράματά του φέρουν τοὺς τίτλους : « Καταστροφή τῶν ψαριῶν ». « Βάρδας Καλλέργης ». Τὸ 1928 ἐγένετο μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μετ' ὀλίγον δὲ περιεβλήθη τὸ μοναχικὸν ἔνδυμα καὶ ἀπεσῦρθη εἰς τὴν πατρίδα του, ὅπου καὶ ἀπέθανεν τὸ 1929.

ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ ΜΕΛΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κύπρον τὸ 1898. Διηγηματογράφος καὶ δημοσιογράφος. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ ἀνώτερόν του εἶναι τὸ ἱστοριοκρησκευτικὸ « ὁ Πρωτομάρτυρας » μὲ ὑπόθεσιν τὴν θυσίαν τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου.

ΝΙΡΒΑΝΑΣ ΠΑΥΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Πέτρου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη τὸ 1866 εἰς Μαριανούπολιν τῆς Ρωσίας καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1937. Ἐδημοσίευσεν παντὸς εἶδους λογοτεχνήματα εἰς περιοδικὰ καὶ ἔφημερίδας, ἰδίως χρονογραφήματα εἰς τὴν ἔφημερίδα « Ἐστία ». Πολυγραφώτατος διηγηματογράφος, μυθιστοριογράφος, ποιητής, θεατρικὸς συγγραφεὺς, κριτικὸς καὶ κυρίως χρονογράφος. Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας. Διεκρίθη κυρίως διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ γλωσσικοῦ ὕφους του.

ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1867 εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἀπὸ πατέρα Ζακύνθιον καὶ μητέρα Φαναριώτισσαν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1951. Ἐσπούδασε Μαθηματικά καὶ Φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Ἐγραψε πολλὰ διηγήματα, μυθιστορήματα, ἐπιστολάς, χρονογραφήματα καὶ δράματα. Ἐγραψεν ἐπίσης « παιδικὸν θέατρον » διὰ μαθητὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη

ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν « Διάπλασιν τῶν Παίδων » ἐπιστολάς μὲ τὸ ψευδώνυμον « Φαίδων », πολλὰς τῶν ὁποίων ἐξέδωκε εἰς βιβλίον μὲ τὸν τίτλον « Σὺς ἀσπάζομαι, Φαίδων ». Διετέλεσε μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Εἶναι ἓνας ἐκ τῶν καλυτέρων πεζογράφων μας.

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Πάτρας τὸ 1859, ἐκ γονέων Μεσολογγιτῶν καὶ ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1943. Ἐνεγράφη εἰς τὴν Νομικὴν Σχολὴν, ἀλλὰ δὲν ἐπεράτωσε τὰς σπουδὰς του, ἀφοσιωθείς εἰς τὴν ποίησιν καὶ ἐν γένει τὰ γράμματα. Ἐπὶ τριάντα ἔτη διετέλεσε γενικὸς γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Δὺς ἔβραβεύθη εἰς τὸν Φιλαδέλφειον διαγωνισμόν. Θεωρεῖται ὡς ὁ κορυφαῖος τῶν συγχρόνων ποιητῶν μετὰ τὸν Σολωμόν. Τὸ ἔργον του εἶναι πολυσχιδὲς καὶ σημαντικόν. Τὸ 1926 ἔγινεν ἀκαδημαϊκός. Ποιητικὰ του ἔργα ἐκδοθέντα εἶναι : « Τραγούδια τῆς πατρίδος μου », « Ὕμνος εἰς τὴν Ἀθηνᾶν », « Τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου », « Ἰάμβοι καὶ ἀνάπαιστοι », « Ὁ τάφος », « Οἱ χαιρετισμοὶ τῆς Ἡλιογέννητης », « Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ », « Ὁ δωδεκάλογος τοῦ γύφτου », « Ἡ φλογέρα τοῦ βασιλιᾶ », « Ἡ πολιτεία καὶ ἡ μοναξιά », « Οἱ καημοὶ τῆς λιμνοθάλασσης », « Τὰ παράκαιρα », « Δεκατετράστιχα », « Πεντασύλλαβα καὶ Παθητικὰ κρυφομιλήματα », « Δειλοὶ καὶ σκληροὶ στίχοι », « Ὁ κύκλος τῶν τετραστίχων », « Περάσματα καὶ χαιρετισμοὶ », « Οἱ νύχτες τοῦ Φήμιου ». Πεζὰ του δὲ ἔργα εἶναι : « Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ », τὰ « Διηγήματα », πλεῖστοι κριτικὰ μελέται καὶ τὸ δρᾶμα « Τρισεύγενη ». Μετέφρασε πολλὰ καὶ ἐκ τῆς ξένης φιλολογίας. Εἶναι ὁ καθολικώτερος ποιητὴς μας, διότι ἐνεπνεύσθη τὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν τρισχιλιετῆ Ἑθνικὴν Ἱστορίαν, ἀπὸ τὴν σύγχρονον Εὐρωπαϊκὴν διανόησιν καὶ ἀπὸ τὸν συναισθηματικὸν βίον τῆς συγχρόνου ἐποχῆς.

ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1851 εἰς τὴν Σκιάθον ἐκ πατρὸς ἱερέως. Ἀφοῦ ἔμαθε τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα, ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἐτελείωσε τὸ Γυμνάσιον. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, καὶ ἤκουσεν ὀλίγα μαθήματα φιλολογικὰ, ἰδιαιτέρως δὲ ἠσχολεῖτο εἰς τὰς ξένας γλώσσας. Εἰργάσθη ἐπ' ἄρκυ τὸν ὡς μεταφραστὴς ἔφημερίδων. Ἐζησε πτωχός, ἀλλὰ μὲ ἔγκαρτέρησιν. Φημιζεταὶ διὰ τὴν εὐσέβειαν, πραότητα καὶ τὴν εἰρηνικότητα τοῦ χαρακτῆρός του, ὁ ὅποιος φαίνεται εἰς τὰ διηγήματά του. Ἀπέθανεν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὸ 1911. Τελευταίως ἐγένετο πλήρης ἔκδοσις τῶν « Ἀπάντων » του εἰς πέντε ὀγκῶδεις τόμους. Ὁ Παπαδιαμάντης ἀνεδείχθη εἰς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων διηγηματογράφων μας καὶ ἴσως ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΡΣΙΝΟΗ. — Ἐγεννήθη τὸ 1853 καὶ ἀπέθανε τὸ 1938. Διηγηματογράφος. Ἐσπούδασεν ἐν Ἀθήναις, Μασσαλίᾳ καὶ Λουνδίῳ, μεθ' ὃ ἐδίδαξεν ἐπὶ πενταετίαν ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Θεσσαλονίκης. Ἐγραψε μετὰ τῶν ἄλλων καὶ παιδικὰ διηγήματα.

ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Καρπενήσιον τὸ 1877 καὶ ἀπέ-

θανεν εις Ἀθήνας τὸ 1940. Διετέλεσε Νομάρχης, καθηγητὴς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, διευθυντὴς τῆς Ἑθνικῆς Πινακοθήκης καὶ ἀκαδημαϊκός. Συνειργάσθη εἰς ἡμερίδας ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ τεχνοκρίτης. Ἐξέδωκε «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897), τὸν «Λυτρωτὴν», τὰ «Διηγῆματα», τοὺς «Πεζοὺς Ρυθμοὺς», τὰ «Θεῖα δῶρα», τὸν «Ὁθωνα», τὸ «Ἅγιον Ὅρος», τὸν «Βυζαντινὸν ὄρθρον», τὴν «Θυσίαν». Συνέγραψεν ἐπίσης τὸ ἀναγνωστικὸν «Ψηλὰ βουνὰ» καὶ ἐξέδωκε καὶ τὰ «Χελιδόνια», παιδικὰ ποιήματα μελοποιηθέντα ἀπὸ τὸν μουσουργὸν Γ. Λαμπιλέτ. Ἐγραψεν καὶ θεατρικὸν ἔργον τὸν «Ὀρκὸν τοῦ πεθαμένου». Διακρίνεται διὰ τὴν κοιμψότητα τοῦ ὕφους καὶ τὴν λεπτότητα τῆς ἐκφράσεως.

ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ ΚΩΣΤΑΣ. — Ἐγενήθη τὸ 1872 εἰς Ἀνδρούσαν Μεσσηνίας, καταγόμενος ἐκ Μάνης καὶ ἀπέθανε τὸ 1933. Λογογράφος. Ἐξέδωκε τὰ ἔργα «Τὰ πρῶτα παραμῦθια», «Μοσκιές», ἡθογραφικὰ Μανιάτικα διηγῆματα, «Ἀττικὸν περίπατος», «Σπάρτη Μυστρᾶς», «Μανιάτικα μοιρολόγια».

ΠΟΛΕΜΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1862 καὶ ἀπέθανε τὸ 1924. Κατάγεται ἀπὸ τὴν Ἄνδρον. Ἐσπούδασε νομικὰ καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους αἰσθητικὴν. Διετέλεσεν ὑπάλληλος εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας καὶ γραμματεὺς τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν. Ἐνωρὶς ἔγινε γνωστὸς ὡς ποιητὴς, ἐμφανισθεὶς συγχρόνως σχεδὸν μὲ τὸν Παλαμῶν καὶ τὸν Δροσίνην. Τὰ θέματά του ἔλαβεν ἀπὸ τὴν ζωὴν, τὰς παραδόσεις καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πολυγραφώτατος, ἐδημοσίευσεν τὰς περὶ τῆς συλλογὰς «Ποιήματα», «Χειμῶν ἄνθοι», «Ἀλάβαστρα», «Τὸ παλιὸ βιολί», «Κειμήλια», «Ἐξωτικά», «Σπασμένα μάρμαρα», «Ἐσπερινός», «Ἐιρηνικά». Δράματα ἔμμετρα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸ «Ὀνειρο», τὸν «Βελισσάριον», τὸν «Βασιλιᾶ Ἀνήλιαγον», τὸ «Εἰκόνισμα» τὴν «Γυναῖκα», «Μιά φορὰ κ' ἔναν καιρὸ» κ.λ.π. Μετέφρασεν ἐπίσης ἔμμετρος τὰ «Εἰδύλλια» τοῦ Θεοκρίτου καὶ τὴν «Ἠλέκτραν» τοῦ Εὐριπίδου. Διακρίνεται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ποιητικοῦ ὕφους του.

ΠΟΛΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Καλάμας τὸ 1852. Ἐσπούδασε φιλολογίαν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν. Τὸ 1890 ἐξελέγη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ ἀνεδείχθη ὁ πρῶτος δημιουργὸς τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας. Ἔργα του εἶναι : «Ἐκλογαὶ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ», «Μελέτη ἐπὶ τοῦ βίου τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων», «Νεοελληνικὴ Μυθολογία», «Παροιμίαι καὶ Παραδόσεις» κλπ. Ἀπέθανε εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1921. ἔχει διεθνή φήμην μεγάλου ἐπιστήμονος.

ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ ΘΕΜΟΣ. — Ἐγενήθη εἰς Ἀθήνας τὸ 1888. Ἐχρημάτισεν ἀξιωματικὸς τοῦ οικονομικοῦ εἰς τὸ Βασιλικὸν Ναυτικόν. Ἐγραψε μὲ πολλὴν χάριν διὰ τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ἐν αὐτῇ ζωὴν καὶ ἐξέδωκεν εἰς τόμους «Θαλασσινὲς ἐελίδες», «Τ' ἀκρογιαλίας μας», «Σιλουέττες τῶν βυθῶν», «Ἱστορίες ἀνοι-

χτής θαλάσσης» κ.λ.π. Είς τὰ θέματά του προτιμᾷ τὸν θαλάσσιον κόσμον καὶ παρουσιάζει μὲ χάριν καὶ γλαφυρότητα τὴν ζωὴν του.

ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σίφον τὸ 1850 καὶ ἀπέθανεν ἐκεῖ τὸ 1935. Ἔσπούδασε φιλολογοῖαν εἰς Ἀθήνας καὶ εἰς Γερμανίαν. Διετέλεσε γραμματεὺς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ βουλευτής. Ἔλαβε τὸ Ἔθνικὸν Ἀριστεῖον Γραμμάτων καὶ ὑπήρξε καὶ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ 1926. Χωρὶς ν' ἀσκήσῃ τὴν ἐπιστήμην, ἀφωσιώθη εἰς τὴν λογοτεχνίαν καὶ μάιστα εἰς τὴν ποίησιν. Ἡ ποίησις του εἶναι δροσερά, ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν θρησκείαν καὶ τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς. Ἐγραφε τὰ «Ποιήματα», παλαιὰ καὶ νέα, «Ἐμπρὸς στὸ ἄπειρον». Ἐπίσης ἔγραψε τὰ δράματα «Κόρη τῆς Λήμνου», «Ρήγας», «Ἐπιστροφή τοῦ ἀσώτου», «Νίκηφ. Φωκῆς», «Μῆλον τῆς ξιδοῦς», «Θησεύς» κ.ἄ. Καὶ μετέφρασεν ἀπὸ τὴν Γερμανικὴν τὸν «Φάουστ» τοῦ Γκαίτε καὶ τὸν «Λαοκόοντα» τοῦ Λέσσιγκ.

ΡΑΓΚΑΒΗΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1809 εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀπέθανε τὸ 1892. Διετέλεσε πολιτικός, ὑπουργός, πρεσβευτής καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον. ἦτο πολυμαθέστατος. Τὰ λογοτεχνικά του «Ἄπαντα» ἐξεδόθησαν εἰς 20 Τόμους.

ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗΣ ΠΛΑΤΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1883 καὶ ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης. Ἐτράπη πρὸς τὴν δημοσιογραφίαν, τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν καὶ τὴν λογοτεχνίαν. Ἐγραψε «Βυζαντινὰ πολὺπτυχα», «Ἡ Βασίλισσα καὶ αἱ Βυζαντιναὶ ἀρχόντισσαι», τὸ «Βυσινὶ Τριαντάφυλλο», τὸ «Φλογισμένο ράσο», τὰ θεατρικά: «Θεατρίνα» καὶ «Ἅγιος Δημήτριος» κ.ἄ. ἀπέθανεν εἰς Ἀθήνας τὸ 1920.

ΣΙΓΟΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1885. Ὑππρέτησεν ὡς διπλωματικὸς ὑπάλληλος. Ἠσχολήθη εἰς ἱστορικὰς μελέτας καὶ ἐδημοσίευσεν διάφορα ποιήματα πρωτότυπα καὶ μεταφράσεις, ὡς καὶ κριτικὰς μελέτας περὶ τοῦ Ἠλίου Μηνιάτη, Ἰ. Πολυλᾶ καὶ Ἀ. Λασκαράτου. Ἀπέθανε εἰς Ἀθήνας τὸ 1961.

ΣΚΙΠΗΣ ΣΩΤΗΡΗΣ. — Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1881. Ὑπῆρξε πολυγραφώτατος. Εἰς τὴν ποίησιν του ὑπάρχουν ἐπιδράσεις Γαλλικῶν τεχνοτροπιῶν, δὲν ἀπεμακρύνθη ὅμως ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γενικῶς τὴν Ἑλληνικὴν ζωὴν. Ἐξελέγη ἀκαδημαϊκὸς τὸ 1945 καὶ ἀπέθανε τὸ 1951. Τὴν ἀπουσίαν τοιμηρᾶς φαντασίας εἰς τὸ ἔργον τοῦ Σκίπη ἀντικαθιστᾷ τὸ αἶσθημα καὶ ἡ μουσικότης τῶν στίχων.

ΣΟΛΩΜΟΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1798, ὅπου καὶ ἐσπούδασε τὰ πρῶτα γράμματα. Τὸ 1808 μετέβη εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδασε νομικά, ἔγραψε δὲ τότε καὶ ποιήματα εἰς τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν μεγάλως ἐκτιμηθέντα ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λογίων τῆς ἐποχῆς. Μετὰ δεκαετίαν ἐπανῆλθεν εἰς Ζάκυνθον καὶ τὸ 1828 ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν ὅπου καὶ ἀπέθανε τὸ 1857. Ὁμολογεῖται

ὡς ὁ μεγαλύτερος τῶν ποιητῶν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, γνωστός εἰς τὸ πανελλήνιον ὡς ἔθνικός ποιητής. Τὰ πρῶτα εἰς τὴν ἑλληνικὴν ποιηματὰ του ἦσαν σατιρικά καὶ λυρικά. Ἐγραψεν ἔπειτα τὸν «Ἕμνον πρὸς τὴν ἑλευθερίαν» τὸ λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον τοῦ ἀγῶνος ποίημα, τὸ ὁποῖον ἔγινε καὶ ἔθνικός μας ὕμνος. Τὰ «Ἄπαντα» του ἐξεδόθησαν εἰς τὴν Κέρκυραν τὸ 1859 ὑπὸ τοῦ φίλου του Ἰ. Πολυλά, με κριτικὰ καὶ βιογραφικὰ σημειώματα. Ἐξεδόθησαν κατόπιν καὶ εἰς ἄλλας ἐκδόσεις ὡς καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ με κριτικὴν μελέτην τοῦ Κ. Παλαμά. Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Σολωμοῦ εἶναι πλουσία καὶ παραστατικὴ, ἡ ἔκφρασις του ἀπλῆ καὶ ὁ στίχος του μελωδικὸς εἰς γνησίαν σχεδὸν δημοτικὴν γλώσσαν. Ἐκ τῶν σπουδαιότερων ποιημάτων του, ἐκτὸς τοῦ «Ἕμνου», εἶναι οἱ «Ἐλεύθεροι πολιορκημένοι», ὁ «Κρητικὸς» καὶ ὁ «Λάμπρος». Διὰ τὴν μεγάλην ποιητικὴν δύναμιν καὶ τὴν πρωτοτυπίαν του δικαίως ἀνεγνωρίσθη ὡς πατὴρ τῆς νεωτέρας ποιησεώς μας.

ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ ΣΤΕΛΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Σμύρνην τὸ 1888, καταγόμενος ἐκ Σίφνου. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν καὶ ἔπειτα εἰς Ἀθήνας καὶ Παρισίους Ἱατρικὴν καὶ ὀδοντιατρικὴν. Ὑπηρετήσεν ὡς ἀκτινολόγος εἰς τὰ ἀντιφυματικὰ ἱατρεῖα τοῦ Κράτους καὶ τὸ 1933 διωρίσθη καθηγητὴς τῆς ἐν Ἀθήναις Ὀδοντιατρικῆς Σχολῆς. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ποιητικὰς καὶ πολλὰς ἐπιστημονικὰς καὶ φιλολογικὰς μελέτας. Διεκρίθη κυρίως εἰς τὴν παιδικὴν λογοτεχνίαν, ἐκδύσας σειρὰν παιδικῶν θεατρικῶν ἔργων. Εἰς διαγωνισμοὺς ἔλαβε 12 ποιητικὰ βραβεῖα, ἐν οἷς καὶ τῆς Ἀκαδημίας τῶν Ἀθηνῶν.

ΤΑΝΑΓΡΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ. — Φιλολογικὸν ψευδώνυμον τοῦ Ἀγγέλλου Ἀποστολίδου. Ἐγεννήθη ἐν Ἀθήναις τὸ 1877. Ἠσχολήθη μετὰ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ λογοτεχνίαν. Συνέγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα: «Σπογγαλιεῖς τοῦ Αἰγαίου» κ.ἄ.

ΤΑΝΤΑΛΙΔΗΣ ΗΛΙΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸ 1818. Ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν Σμύρνης καὶ τὸ 1840 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν φιλολογοῖαν. Διετέλεσε καθηγητὴς εἰς τὴν θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ὅπου τυφλὸς ἀπὸ τοῦ 1845 ἐδίδασκε μέχρι τοῦ θανάτου του τὸ 1876. Ἐξέδωκε ποιητικὰς συλλογὰς τὰ «Παίγνια» καὶ τὰ «Ἰδιωτικὰ Στιχουργήματα» καθὼς καὶ τινα πεζά.

ΤΑΡΣΟΥΛΗ ΑΘΗΝΑ. — Ἐγεννήθη τὸ 1887 εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐσπούδασε ζωγραφικὴν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς Παρισίους. Ἐγραψε καὶ λογοτεχνικὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα διακρίνονται διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ὑπαιθρον, πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ πρὸς τὰς ποικίλας ἐκδηλώσεις τοῦ λαϊκοῦ βίου.

ΤΕΡΤΣΕΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1800 καὶ ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ 1874. Διετέλεσε δικαστής, διακριθεὶς διὰ τὸν τίμιον χαρακτήρα του. Μαζὶ μετὰ τὸν Πολυζωίδου ἦσαν οἱ δύο δικασταί, οἵτινες ἔδωσαν ἀθωωτικὴν ψῆφον εἰς τὸν Κολοκοτρώνην, ὅταν κατεδικάσθη εἰς θάνατον τὴν ἐποχὴν τῆς Βαυκα-

ρικῆς Ἀντιβασιλείας. Ἐγραψε ποιήματα, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ καλύτερα εἶναι: « Τὸ φίλημα », ἔθνικὸ ποίημα, ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ὅθωνα, « Κόριννα καὶ Πίνδαρος » καὶ « Οἱ γάμοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ». Ἐχει ὡς πρότυπά του τὸ ἔργον τοῦ Σολωμοῦ καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια.

ΤΡΑΥΛΑΝΤΩΝΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Μεσολόγιον τὸ 1868 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Ἔσπούδασε φιλολογίαν καὶ ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς, γυμνασιάρχης, ἐπιθεωρητῆς καὶ ἐκπαιδευτικὸς σύμβουλος. Ἐγραψε διηγήματα καὶ ἀναμνήσεις καὶ ἐντυπώσεις. Ἐκ τῶν διηγημάτων του ἡ « Ἀπολογία μισανθρώπου » ἐβραβεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλότητα τοῦ ὕφους, τὸ εὐθυμον πνεῦμα καὶ τὸ ἠθικὸν αὐτῶν ὕψος.

ΦΕΡΑΙΟΣ ΡΗΓΑΣ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ χωρίον τῆς Θεσσαλίας Βελεστίνον (τὰς ἀρχαίας Φερὰς τὸ 1757 καὶ ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῶν σουλτανικῶν ἀρχῶν εἰς Βελιγράδιον. Τὸ 1798 διὰ τῆς « Μεγάλης Χάρτας » του, τῶν « Δικαίων τοῦ ἀνθρώπου » καὶ τῶν φλογερῶν πατριωτικῶν ποιημάτων του συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἔθνικὴν ἀφύπνισιν τῶν ὑποδούλων προγόνων μας. Διὰ τοῦτο δικαίως ἀνεκηρύχθη πρόδρομος καὶ πρωτομάρτυς τῆς Ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας.

ΦΩΣΤΙΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΜΩΝ. — Ἐγεννήθη εἰς τὸ Κρανίδιον τὸ 1888. Ἔσπούδασεν θεολογίαν καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κλῆρον. Ἦδη εἶναι Μητροπολίτης. Τὰ ἔργα του διακρίνονται διὰ τὴν ἀπλὴν καὶ γλυκεῖαν ἔκφρασιν καὶ τὸ λεπτὸν συναίσθημα.

ΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1872 καὶ ἀπέθανε τὸ 1942. Διετέλεσεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη καθηγητῆς τῶν Μαθηματικῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν. Παραλλήλως ἔγραψε λογοτεχνικὰ ἔργα, ἰδίως ποιήματα.

ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ ΧΡΙΣΤΟΣ. — Ἐγεννήθη τὸ 1862 εἰς τὸ Σούλι τῆς Ἠπείρου ἐκ γονέων Σουλιωτῶν καὶ ἀπέθανε τὸ 1937. Νέος ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἠσχολήθη μὲ τὴν δημοσιογραφίαν καὶ τὴν πολιτικὴν. Εἰς τὰ ἔργα του παρουσιάζεται ἡ παλαιότερα ἠπειρωτικὴ ζωὴ εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

A'. *Ἐκ τῆς Συλλογῆς Σ. Σπεράντσα - Σ. Δουφεξῆ.*

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, (ποίημα) Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Πρὸς τὸν Θεόν, (ποίημα), Ἦλ. Τανταλίδου.	9
3. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, (ποίημα) Δημῶδες.	13
4. Ὁ παπᾶ - Διανέλλος, Ἄλεξ. Παπαδιαμάντη.	22
5. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη.	43
6. Κολοκοτρωναϊκὸ Πάσχα, Κ. Καιροφύλα.	46
7. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά.	57
8. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσιλλα, Λ. Μελά.	60
9. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρ. Ξενοπούλου.	61
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἐπτὰ σοφοί, Λ. Μελά.	66
11. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἀριστ. Βαλαωρίτη.	67
12. Οἱ Κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου.	68
13. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελά.	68
14. Ζῆ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, (ποίημα) Γ. Δροσίνη.	69
15. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, (ποίημα), Ἄλεξ. Βυζαντίου.	71
16. Καλλιπάτειρα, (ποίημα) Λ. Μαβίλη.	80
17. Κλέφτικο, (ποίημα) Δημῶδες.	87
18. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη.	88
19. Ὁ Βύρων στῆ κλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου.	94
20. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη.	105
21. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἀντ. Τραυλαντώνη.	106
22. Ἀναστάσεις Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων, Σ. Σπεράντσα.	110
23. Θούριον, (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου.	133
24. Νίκη (ποίημα), Κ. Παλαῦ.	134
25. Πίνδος (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	134
26. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδη.	136
27. Ὁ Γάμος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη.	141
28. Τὸ ναοῦρισμα (ποίημα), Σ. Σπεράντσα.	142
29. Τὸ Δωρητήριον, Δ. Καμπούρογλου.	145
30. Οἰκοκύριος καὶ κλέπτης, Ἄδ. Κοραῆ.	146
31. Ἡ ἐλεημοσύνη (ποίημα), Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	154
32. Μὴ τὸ ζυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα.	155
33. Τὸ δρᾶμα τοῦ μικροῦλη, Σ. Μελά.	156
34. Ὁ Βοριάς ποῦ τ' ἀρνίκια παγώνει (ποίημα), Γ. Ζαλοκώστα.	158
35. Ἡ ἔργασία (ποίημα), Γερασ. Μαρκορά.	177
36. Βοσχοῦ παιδίριον, Ἄδ. Κοραῆ.	196

	Σελίς
37. Φθινόπωρο, Σ. Μυριβίλη	226
38. Τὴν ἔνοιξι στὸ Σούλι, Β. Ἡλιάδου	230
39. Πρωτομαγιά (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	233
40. Καλομάννος, Ἄρ. Βαλαωρίτη	234
41. Ἡ Μπεκάτσα, Σ. Γρανίτσα.	239
42. Ἡ αἰγαγρός, Στερ. Γρανίτσα	246
43. Διατὶ ἀγαπῶ τὸν βάρταρον, Δ. Καμπούρογλου	250
44. Ποντικὸς πλεονέκτης, Ἄδ. Κοραῖ	256
45. Ἀλώπηξ καὶ λύκος, Ἄδ. Κοραῖ	257
46. Μυῖα καὶ μέλισσα, Ἄδ. Κοραῖ	257

Β'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Θ. Μακροπούλου.

1. Χαῖρε, Μαρία, Ἄγγ. Τανάγρα	10
2. Στὴν Παναγία (ποίημα), Ἄ. Μαρτζώκη	12
3. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἄλεξ. Μωραϊτίδου	15
4. Χριστούγεννα (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	20
5. Τὸ Σαββατόβραδο (ποίημα), Δ. Βικέλα	39
6. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
7. Ἡ γωνιὰ τοῦ Παραδείσου, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	50
8. Ἡ δόξα (ποίημα), Ἄριστομ. Προβελεγγίου	56
9. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
10. Τὸ Στάδιον (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	65
11. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
12. Δελφικὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	80
13. Θεούριος ὕμνος (ποίημα), Ρ. Φεραίου	86
14. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίσαβος (ποίημα), Δημῶδες.	87
15. Μεσολόγγι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	97
16. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ ἑλληνόπουλα (Ἀπομν. Γ. Τέρτσέτη)	97
17. Τρόπαιο στὴ Μεθώνη, Σπ. Μελά	101
18. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
19. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
20. Ὅχι ποτὲ σκιάβα ζωὴ (ποίημα), Μιλ. Μαλακάση	133
21. Τὸ ἐθνικὸν ἐλάττωμα, Γρ. Ξενοπούλου	135
22. Τὸ σπίτι ποῦ γεννήθηκα (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	142
23. Ὁ μικρὸς κριτής, Χ. Χριστοβασίλη	160
24. Ἡ ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
25. Τὸ τραγούδι τοῦ ξενιτεμένου (ποίημα), Ν. Χατζιδάκη	170
26. Ὁ τρύγος στὸ Μωραῖ, Σπ. Μελά	189
27. Ὁ τρύγος (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	190
28. Ζωὴ στὸ βουνὸ (ποίημα), Σ. Σπεράντσα	193
29. Οἱ πτερωτοὶ Νομάδες, Ν. Καρβούνη	196

	Σελίς
30. Τὸ ναυτόπουλο, Ἄνδρ. Καρκαβίτσά.....	198
31. Μὲ τὰ πανιά, Ἄλ. Μωραϊτίδου	207
32. Τὸ δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.	210
33. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
34. Οἱ σπογγαλιεῖς, Ἄγγελ. Τανάγρα	212
35. Ἡ ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223
36. Ἡ ἐσπέρα (ποίημα), Ἄλ. Ραγκαβῆ	225
37. Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Μάρτη (ποίημα), Ἰ. Πολέμη	229
38. Τὸ καλοκαίρι (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	233
39. Ἡ ἱερότης τοῦ ἐλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
40. Τὰ ἄνθη καὶ τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	260
41. Ἡ ἱστορία ἐνὸς κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη.....	261
42. Ἡ πηγὴ τοῦ χωριοῦ μου (ποίημα), Γ. Βερίτη	262

Γ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Α. Βρανούση - Β. Σφυρόερα.

1. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
2. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰ. Δαμβέργη	27
3. Ἐθνικὸς ὕμνος (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	55
4. Σαλαμίνα (ποίημα) Σ. Σκίπη	59
5. Ὅρκος Ἀθηναίων ἐφήβων (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	66
6. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ στὸ Βυζάντιον, Πλ. Ροδοκανάκη	81
7. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσ. Παπαδοπούλου.	84
8. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	104
9. Τὸ σπιτάκι στὸ λιβάδι, Ἄλ. Παπαδιαμάντη	201
10. Ἡ ὄρνιθα κι ἡ κουκουβάγια, Μαρ. Σιγούρου	236
11. Σ' ἓνα μοναστήρι τῆς Κύπρου, Ἄθ. Ταρσούλη	265
12. Ὁ Εὐρώτας, Κ. Πασαγιάννη	268

Δ'. Ἐκ τῆς Συλλογῆς Κ. Ρωμαίου.

1. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρονῶν, Πην. Δέλτα	7
2. Ὁ ἐσπερινὸς (ποίημα), Γ. Δροσίνη	31
3. Τὸ ξωκκλήσι (ποίημα), Γ. Δροσίνη.....	32
4. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
5. Σίμων Πέτρος (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	39
6. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	49
7. Ὀλυμπιακὸς ὕμνος (ποίημα), Κ. Παλαμᾶ	64
8. Τὸ κρυφὸ σχολεῖδ (ποίημα), Ἰ. Πολέμη.....	86
9. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ (ποίημα), Ἄρ. Βαλαωρίτη	93
10. Τῆς Δέσπως (ποίημα), Δημῶδες.....	94

	Σελίς
11. Ἀπάντησι τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Ἀπομν. Γ. Τερτσέτη ..	109
12. Τῶν Κολοκοτρωναίων (ποίημα), Δημῶδες	109
13. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναίκας, Ἰ. Δαμβέργη	117
14. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἀντ. Τραυλαντώνη	124
15. Πῶς γενῶνται αἱ παροιμίαι, Δ. Καμπούρογλου	143
16. Ἡ Σταχομαζώχτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	147
17. Ὁ ξενιτεμένος (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	170
18. Ἡ φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
19. Ἡ ὑπηρέτρα, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	179
20. Ὁ Θερισμὸς, Ἀλ. Μωραϊτίδου	184
21. Στ' ἀλώνια (ποίημα), Γ. Δροσίνη	187
22. Τὸ ψωμὶ (ποίημα), Γ. Δροσίνη	188
23. Ἐνας λαὸς, ἓνας βασιλιᾶς, Π. Νιρβάνα	192
24. Ὁ Γεροβοσκὸς (ποίημα), Ζαχ. Παπαντωνίου	194
25. Ἦθελα νάμουν στέλιγγας (ποίημα), Κ. Κρυστάλλη	195
26. Τὸ πυροφάνι (ποίημα), Γ. Δροσίνη	212
27. Εἰς τὴν ἰχθυαγορὰν τῶν Ἀθηνῶν, Σπ. Μελά	215
28. Ἡ ἑλληνικὴ φύσις, Γρ. Ξενοπούλου.	221
29. Καλογιάννος (ποίημα), Γ. Δροσίνη	235
30. Ὁ κότσυφας, Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	241
31. Τὰ χελιδόνια, Γρ. Ξενοπούλου	245
32. Ἡ πρώτη δοκιμή, Σπ. Μελά	248
33. Ὁ λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
34. Ἐνα μικρὸ γατάκι στὸν ἥλιο. Γρ. Ξενοπούλου.	255
35. Τὸ πράσινο, Γρ. Ξενοπούλου	263

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Α'. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. Ἡ προσευχὴ τοῦ ταπεινοῦ, Ζαχ. Παπαντωνίου.	7
2. Ὁ Ἰησοῦς δώδεκα χρόνων, Πην. Δέλτα	7
3. Πρὸς τὸν Θεόν, Ἡλ. Τανταλίδου	9
4. Χαῖρε, Μαρία, Ἀγγέλ. Τανάγρα	10
5. Στὴν Παναγία, Ἀ. Μαρτζώκη	12
6. Τὸ μοιρολόγι τῆς Παναγίας, Δημῶδες	13
7. Τῶν θαλασσῶν ὁ Ἅγιος, Ἀλεξ. Μωραϊτίδου	15
8. Τὸ Πάσχα στὸν Πίνδο, Κ. Κρυστάλλη	17
9. Χριστούγεννα, Κ. Κρυστάλλη	20
10. Ὁ Παπᾶ - Διανέλλος, Ἀλεξ. Παπαδιαμάντη	22
11. Οἱ κρυφοὶ Χριστιανοί, Ἰωαν. Δαμβέργη.	27
12. Ἐσπερινός, Γ. Δροσίνη	31
13. Τὸ ξωκκλήσι, Γ. Δροσίνη.	32
14. Ὁ Λουμπαρδιάρης, Δ. Καμπούρογλου	32
15. Τὸ Σαββατόβραδο, Δ. Βικέλα.	39
16. Σίμων Πέτρος, Ἰ. Πολέμη	39
17. Αἱ δύο δεήσεις, Ν. Καρβούνη	40
18. Ἡ Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου, Π. Φωστίνη	43
19. Κολοκοτρωναίκο Πάσχα, Κ. Καιροφύλα	46
20. Ἡ ἡμέρα τῆς Λαμπρῆς, Δ. Σολωμοῦ	49
21. Ἡ γωνιά τοῦ Παραδείσου, Ἀλ. Παπαδιαμάντη	50

Β'. ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Ἐθνικός Ὕμνος, Δ. Σολωμοῦ.	55
2. Ἡ δόξα, Ἀριστομ. Προβελεγγίου.	56
3. Ὁ Ἀριστείδης, Λ. Μελά	57
4. Σαλαμίνα, Σ. Σκίπη	59
5. Ἡ Ἀργεῖα Τελέσσιλα, Λ. Μελά	60
6. Ἡ Ὀλυμπία, Π. Νιρβάνα	60
7. Ὁ ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, Γρηγ. Ξενοπούλου	61
8. Ὀλυμπιακὸς Ὕμνος, Κ. Παλαμᾶ	64

	Σελίς
9. Τὸ Στάδιον, Ἰ. Πολέμη	65
10. Ὁ χρυσοῦς τρίπους καὶ οἱ ἑπτὰ σοφοί, Λ. Μελλά	66
11. Ὁ ὄρκος τῶν Ἀθηναίων ἐφήβων, Κ. Παλαμαῖ	66
12. Πῶς ἐσώθη ὁ Παρθενών, Ἄρ. Βαλαωρίτου	67
13. Οἱ κόρες τοῦ Κάστρου, Ν. Πολίτου	68
14. Ἡ ἐγκράτεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, Λ. Μελλά	68
15. Ζῆ ὁ βασιλιᾶς Ἀλέξανδρος; Γ. Δροσίνη	69
16. Σωκράτης καὶ Ἀριστοφάνης, Ἄλ. Βυζαντίου	71
17. Δῆλος, Π. Νιρβάνα	77
18. Καλλιπάτειρα, Λ. Μαρβίλη	80
19. Δελφικὸς ὕμνος, Κ. Παλαμαῖ	80
20. Γυναικεῖοι ἥρωισμοὶ εἰς τὸ Βυζάντιον, Π. Ροδοκανάκη	81
21. Ὁ Ἄγγελος τῆς Ἁγίας Σοφίας, Ἄρσιν. Παπαδοπούλου	84
22. Θούριος ὕμνος, Ρ. Φεραίου	86
23. Τὸ κρυφὸ σχολεῖο, Ἰ. Πολέμη	86
24. Κλέφτικο, Δημῶδες	87
25. Ὁ Ὀλυμπος καὶ ὁ Κίτσαβος, Δημῶδες	87
26. Αἱ παραμοναὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, Γ. Δροσίνη	88
27. Χαρακτηρισμὸς τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, Ἄρ. Βαλαωρίτου	93
28. Τῆς Δέσπως, Δημῶδες	94
29. Ὁ Βύρων στὴ σιλαβωμένη Ἀθήνα, Δ. Καμπούρογλου	94
30. Μεσολόγγι, Κ. Παλαμαῖ	97
31. Ὁ Κολοκοτρώνης ὁμιλεῖ εἰς τὰ Ἑλληνόπουλα, Γ. Τερτσέτη	97
32. Τρόπαιον στὴ Μεθώνη, Σ. Μελλά	101
33. Τὸ τάμα τοῦ Κανάρη, Γ. Δροσίνη	104
34. Τὸ φίλημα, Μ. Μητσάκη	105
35. Τὸ νερὸ τῶν διψασμένων, Ἄντ. Τραυλαντώνη	106
36. Ἀπάντησις τοῦ Κολοκοτρώνη πρὸς τὸν Ἱμπραήμ, Γ. Τερτσέτη	109
37. Τῶν Κολοκοτρωναίων, Δημῶδες	109
38. Ἀναστάσις Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων, Σ. Σπεράντσα	110
39. Ὁ Κερκέζος, Ἰ. Κονδυλάκη	112
40. Ἡρωισμὸς μιᾶς γυναικας, Ἰ. Δαμβέρρη	117
41. Οἱ Ἕλληνες ἀντεπιτίθενται, Ν. Καρβούνη	121
42. Ὁ Γυφτοδάσκαλος, Ἄντ. Τραυλαντώνη	124
43. Θούριον, Ζαχ. Παπαντανίου	133
44. Ὅχι, ποτὲ σιλάβα ζωή, Μ. Μαλακάση	133
45. Νίκη, Κ. Παλαμαῖ	134
46. Πίνδος, Σ. Σπεράντσα	134
47. Τὸ ἔθνικὸν ἐλάττωμα, Γ. Ξενοπούλου	135
48. Ἡ συμβολὴ τῆς Κύπρου στὸν Ἐθνικὸν ἀγῶνα, Μ. Νικολαΐδου	137

Γ'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. 'Ο Γάμος, Κ. Κρυστάλλη	141
2. Τò σπίτι πού γεννήθηκα, Κ. Παλαμά	142
3. Τò ναούρισμα, Σ. Σπεράντσα	142
4. Πώς γεννώνται αί παροιμιαί, Δ. Καμπούρογλου	143
5. Τò δωρητήριο, Δ. Καμπούρογλου	145
6. Οικοκύριος καί κλέπτης, 'Αδ. Κοραή	146
7. 'Η σταχομαζώχτρα, 'Αλ. Παπαδιαμάντη	147
8. 'Η ελεημοσύνη, 'Αριστομ. Προβελεγγίου	154
9. Μή τò ξυπνᾶτε, Π. Νιρβάνα	155
10. Τò δράμα τού μικρούλη, Σ. Μελά	156
11. 'Ο βοριάς πού τ' ἀρνάνια παγώνει, Γ. Ζαλοκώστα	158
12. 'Ο μικρός κριτής, Χ. Χριστοβασίλη.	160
13. 'Η ἀνίκητη ἐλπίδα, Χ. Χριστοβασίλη	165
14. Τò τραγούδι τού ξενιτεμένου, Ν. Χατζηδάκη	170
15. 'Ο ξενιτεμένος, Ζαχ. Παπαντωνίου	170
16. 'Η φιλοξενία, Χ. Χριστοβασίλη	171
17. 'Η ἐργασία, Γερασ. Μακρορᾶ	177
18. 'Η ὑπηρέτρα, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	179
19. 'Ο θερισμός, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	184
20. Στ' ἄλώνια, Γ. Δροσίνη	187
21. Τò ψωμί, Γ. Δροσίνη	188
22. 'Ο τρύγος στό Μωριά, Σ. Μελά	189
23. 'Ο τρύγος, Κ. Κρυστάλλη	190
24. 'Ενας λαός, ένας βασιλιάς, Π. Νιρβάνα	192
25. Ζωή στό βουνό, Σ. Σπεράντσα	193
26. 'Ο γεροβσκός, Ζαχ. Παπαντωνίου	194
27. 'Ηθελα νάμουν τσέλιγγας, Κ. Κρυστάλλη	195
28. Βοσκού παιδάριον, 'Αδαμ. Κοραή.	196
29. Πτερωτοί νομάδες, Ν. Καρβούνη	196
30. Τò ναυτόπουλο, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	198
31. Τò σπιτάκι στό λιβάδι, 'Αλεξ. Παπαδιαμάντη	201
32. Μὲ τὰ πανιά, 'Αλεξ. Μωραϊτίδου	207
33. Τò δελφίνι, Θ. Ποταμιάνου.	210
34. Τò πυροφάνι, Γ. Δροσίνη	212
35. Οί σπογγαλιεῖς τού Ἀλγαίου, 'Αγγέλ. Τανάγρα	212
36. Εἰς τὴν ἰχθυαγοράν τῶν Ἀθηνῶν, Σ. Μελά	215

Δ'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΙΣ

1. 'Η ἑλληνική φύσις, Γρηγ. Ξενοπούλου	221
2. 'Η ἐξοχή, Γρηγ. Ξενοπούλου	223

	Σελίς
3. 'Η έσπέρα, 'Αλεξ. Ραγκαβή	225
4. Φθινόπωρον, Σ. Μυριβήλη	226
5. 'Ο έρχομός του Μάρτη. 'Ι. Πολέμη	229
6. Τήν άνοιξι στò Σούλι, Β. 'Ηλιάδου	230
7. Πρωτομαγιά, Δ. Σολωμού	233
8. Τò καλοκαίρι, Κ. Παλαμά	233
9. 'Ο Καλογιάννος, 'Αρ. Βαλαωρίτου	234
10. 'Ο Καλογιάννος, ποίημα, Γ. Δροσίνη.	235
11. 'Η έρνηθα κι ή κουκουβάγια, Μ. Σιγούρου	236
12. 'Η μπεκάτσα, Στεφ. Γρανίτσα	239
13. 'Ο κότσυφας, 'Ανδρ. Καρκαβίτσα	241
14. Τά χελιδάνια, Γρηγ. Ξενοπούλου	245
15. Αίγαγρος, Στεφ. Γρανίτσα	246
16. 'Η πρώτη δοκιμή, Σ. Μελά	248
17. Διατί άγαπώ τόν βάτραχον, Δ. Καμπούρογλου.	250
18. 'Ο λύκος, Στεφ. Γρανίτσα	251
19. "Ένα μικρό γατάκι στόν ήλιο, Γρηγ. Ξενοπούλου.	255
20. Μύθοι, 'Αδαμ. Κοραή	256
21. 'Η ιερότης του έλαιοδένδρου, Δ. Καμπούρογλου	258
22. Τά άνθη και' τά δάση, Ν. Χατζηδάκη	260
23. 'Η ιστορία ενός κόκκου σίτου, Γ. Δροσίνη	261
24. 'Η πηγή του χωριού μου, Γ. Βερίτη	262
25. Τò πράσινο, Γρηγ. Ξενοπούλου	263
26. Σ' ένα μοναστήρι της Κύπρου, 'Αθην. Ταρσούλη	265
27. 'Ο Εύρώτας, Κ. Πασαγιάννη.	268
Λεξιλόγιον	271
Βιογραφικά σημειώσεις	285
Περιεχόμενα κατά συλλογές.	297
Πίναξ περιεχομένων	301

1966
1833
= 133

024000027923

ΕΚΔΟΣΙΣ Η' 1969 (VI) - ΑΝΤ. 85.000 - ΣΥΜΒ. 1823/22-5-69 - 1901/4-6-69

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία : Ίω. Καμπανᾶς Α.Ε. Φιλαδελφείας 4 Α Θ Η Ν Α Ι

1879 -
1824

55

150

